1

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ
YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ
ARŞİV
KÜTÜPHANESİNE
AİTTİR

BEŞİNCİ
MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

İŞ EMRİ
Tarih : 2516
No. :

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
YAYINLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KÜTÜPHANE
KAYIT NO
TASNİF NO

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ

P.170/5

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ
YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ
ARŞİV
KÜTÜPHANESİNE
AİTTİR

BEŞİNCİ

MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

5—14 ŞUBAT 1953

(TIPKI BASIM)

Mf. V.

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Arşiv Kütüphanesi
Demirbaş No: | Tasnif No:
23159

ÇALIŞMA ESASLARI
KOMİSYON RAPORLARI
KONUŞMALAR

D

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 231
TANITICI YAYINLAR DİZİSİ : 5

91.34.Y.0002.919

BELİRLENMESİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... : 2312
TANITICI YAYINLAR DİZİSİ ..... : 57

91.34.Y.0002.919

Millî Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığının 19.10.1990 tarih ve 8544 sayılı emriyle ikinci defa 3.000 adet basılmıştır.

Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığının 19.10.1990 tarih ve 8544 sayılı emriyle ikinci defa 3.000 adet basılmıştır.

~~Maarif Vekâleti Yayın Müdürlüğünün 19/11/1951 tarih ve 174/1027 sayılı emriyle 1500 sayı olarak~~ basılmıştır.

ÇALIŞMA ESASLARI
ve
TEŞKİLÂT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Gündemi IX

Beşinci Millî Eğitim Şûrasının Çalışma Esasları X

Komisyonların Çalışma Yerleri XII

Başkanlık Divanı XIII

Genel Sekreterlik XIV

Şûra Üyeleri XV

Komisyonlar XXIX

Şûra Üyelerine Yardımcı Bilgiler XXXV

KOMİSYON RAPORLARI ve KONUŞMALAR

Açılış Nutku (Birinci Birleşim) 5

İkinci Birleşim 23

Üçüncü Birleşim 60

Okul Öncesi Eğitim ve Öğretiminin Tetkiki ve Ana Okulları Program ve Yönetmeliğini İnceliyen Komisyonun Raporu.

Üçüncü Birleşim İkinci Oturum 86

İlkokullarda Sağlık Mevzuu Etrafında Alınması Gerekli Tedbirlerin Tesbiti. Maddi ve Mânevi Bakımlardan Çocuğu Koruyucu Mevzuatın İncelenmesi ve Lüzûm Görülürse Tadili veya Yeniden Hazırlanacak bir «Çocukları Koruma» Kanununa Mesnet Olacak Raporun Hazırlanması, Komisyonu Raporu.

Dördüncü Birleşim 144

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar İçin Hazırlanmış Olan Raporun Yetiştirme Yurtlarına Ait Yönetmeliklerin İncelenmesi ve 5387 Sayılı Kanunun Gözden Geçirilerek Tadile Muhtaç Taraflarının Araştırılması ve Bu Mevzu Üzerinde Teklifler Komisyonu Raporu.

Beşinci Birleşim 215

İlköğretim Kanunu Tasarısının İncelenmesi ve Mecburî İlk Öğrenimin Plânlanması Komisyonu Raporu.

Altıncı Birleşim 255

İlköğretim Kanunu Tasarısının İncelenmesi ve Mecburî İlk Öğrenimin Plânlanması Komisyonu Raporu üzerindeki konuşmaların devamı.

Sayfa

Yedinci Birleşim 318
İlköğretim Kanunu Tasarısının İncelenmesi ve Mecburî İlk Öğrenimin Plânlanması Komisyonu raporu üzerindeki konuşmaların devamı.

Yedinci Birleşim İkinci Oturum 349
İlkokul Proğramının Gözden Geçirilmesi ve bu proğramın bilhassa:
a — Mütehassıs raporlarından da faydalanılarak, birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbiki yollarının tesbiti.
b — Ekonomik hayat bakımından tesbit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması Komisyonu raporu.

Sekizinci Birleşim 427
İlkokul Programının Gözden Geçirilmesi Komisyonu raporu üzerindeki konuşmalara devam.

Dokuzuncu Birleşim Birinci Oturum 474
Yeni İlkokul Yönetmeliğinin İncelenmesi Komisyonu raporu

Dokuzuncu Birleşim İkinci Oturum 518
Yeni İlkokul Yönetmeliğinin İncelenmesi Komisyonu raporu üzerindeki konuşmalara devam.

Dokuzuncu Birleşim Üçüncü Oturum 559
Yeni İlkokul Yönetmeliğinin İncelenmesi Komisyonu raporu üzerindeki konuşmalara devam.

Onuncu Birleşim 561
İlkokullara Öğretmen Yetiştirilmesi, Öğretmen Okulları İle Köy Enstitüleri Yeni Öğretim Proğramı ve Meslekte Olgunlaşma Konularının İncelenmesi komisyonu raporu üzerinde konuşmalar.

Onbirinci Birleşim 634
İlkokullara Öğretmen Yetiştirilmesi, Öğretmen Okulları ile Köy enstitüleri Yeni Öğretmen Proğramı ve Meslekte Olgunlaşma Konularının İncelenmesi Komisyonu raporu Üzerindeki Konuşmalara devam.

Onbirinci Birleşim İkinci Oturum 688
İlkokul Öğretmenlerini İlgilendiren Diğer Mevzular ve Genel olarak İlköğretim Meselesi Etrafında Şûra Üyelerinin Tekliflerinin İncelenmesi Komisyonu raporu üzerinde konuşmalar.

Kapanış Nutku 690
Şura Umumî Heyetince Vekâlete sunulmasına karar verilen «İlkokul Öğretmenlerini İlgilendiren Diğer Mevzular ve Genel Olarak İlköğretim Meseleleri Etrafında Şûra Üyelerinin Tekliflerinin İncelenmesi Komisyonu raporu».

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI GÜNDEMİ

1 — İlköğretim Kanunu Tasarısının incelenmesi ve mecburî ilköğrenimin plânlanması.

2 — İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi.

3 — İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi ve bu programın bilhassa:

a) Mütehassıs raporlarından da faydalanılarak, birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbikı yollarının tesbiti.

b) Ekonomik hayat bakımından tespit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması.

4 — Yeni ilkokul yönetmeliği tasarısının incelenmesi.

5 — Okul öncesi eğitim ve öğretiminin tetkikı ve ana okulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi.

6 — Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve 5387 sayılı kanunun gözden geçirilerek tadile muhtaç taraflarının araştırılması ve bu mevzu üzerinde teklifler.

7 — İlkokullarda sağlık mevzuu etrafında alınması gereli tedbirlerin tesbiti. Maddi ve mânevi bakımlardan çocuğu koruyucu mevzuatın incelenmesi ve lüzum görülürse tadili veya yeninden hazırlanacak bir «Çocukları koruma» kanununa mesnet olacak raporun hazırlanması.

8 — İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer mevzular ve genel olarak ilk öğretim meseleleri etrafında şûra üyelerinin tekliflerinin incelenmesi.

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASININ ÇALIŞMA ESASLARI

1 — Şûra, Genel Kurul halinde 5. Şubat. 1953 perşembe günü saat onda, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü salonunda toplanacak ve Başkanın nutkundan sonra, ilköğretim çalışmalarını göstermek üzere hazırlanan serginin açılış töreni yapılacaktır.

2 — Şûra, saat on beşte ikinci toplantısını yapacak ve 3 Başkanvekili ile 6 Genel Kurul Sekreteri seçildikten sonra Genel kurulda tesbit edilecek esaslar dahilinde çalışmalarına başlıyacaktır.

3 — Şûra üyelerinden büyük bir kısmının arzularına uyularak teşkil edilmiş olan komisyonlar kendilerine tahsis edilmiş ve klavuzda numaraları gösterilmiş bulunan odalarda çalışacaklardır. Bu komisyonlar ilk toplantılarında Başkan, Başkan yardımcısı ve raportörlerini seçerek Şûra Genel Sekreterliğine bildireceklerdir. (Komisyon üyeleri Şûranın birinci günü Genel Sekreterliğe müracaat ederek komisyonlarını değiştirebilecekleri gibi arzu ettikleri komisyonun müzakerelerini de, reye iştirak etmemek şartiyle, takip edebileceklerdir.

4 — Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı ve Üyeleriyle Teftiş Kurulu Başkanı, öğretim Genel Müdür ve Müdürleri lüzumuna göre her komisyonun çalışmalarında bulunacaklardır.

5 — Şûra programına dahil konular, önce ilgili komisyonlarda incelenecek ve alınan kararlar. Birer raporla Genel kurula sunulmak üzere, Genel Sekreterliğe verilecektir.

6 — Komisyonların hazırlıyacakları raporlar Genel kurulda müzakere edilecek ve karara bağlanacaktır.

7 — Şûranın başkanlığa bağlı bir Genel Sekreterlik bürosu vardır. Bu büro Şûranın ve komisyonların her türlü yönetim ve yazı işlerini düzenliyecektir.

8 — Şûranın çalışmaları hakkında basına geçecek ve ajansla yayınlanacak her türlü bilgi Genel Sekreterlik bürosunca verilecektir. Bunun için komisyon sözcüleri, komisyonlarının günlük çalışmalarına ait birer notu her akşam Genel sekreterlik bürosuna vereceklerdir.

9 — Genel sekreterlik bürosu Genel kurul tutanaklarından ilgili kısımları, söz söylemiş olan üyelere verecek ve üyeler bunları okuyup imzaladıktan sonra Genel Sekreterliğe iade edeceklerdir.

10 — Genel Kurulun ve Komisyonların çalışma saatleri:

9.30 - 13 / 15 - 18.30

KOMİSYONLARIN ÇALIŞMA YERLERİ

Komisyonlar	Oda No:
I. İlköğretim Kanunu Tasarısının incelenmesi ve mecburi ilköğrenimin plânlanması.	55
II. İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi.	56
III. İlkokul proğramının yeniden gözden geçirilmesi ve bu programın bilhassa: a) Mütehassıs raporlarından da faydalanılarak birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbiki yollarının tesbiti. b) Ekonomik hayat bakımından tesbit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması.	54
IV. Yeni ilkokul yönetmeliği tasarısının incelenmesi.	49
V. Okul öncesi eğitim ve öğretiminin tetkiki ve ana okulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi.	77
VI. Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve 5387 sayılı kanunun gözden geçirilerek tadile muhtaç taraflarının araştırılması ve bu mevzu üzerinde teklifler.	75
VII. İlkokullarda sağlık mevzuu etrafında alınması gerekli tedbirlerin tesbiti. Maddî ve manevî bakımlardan çocuğu koruyucu mevzuatın incelenmesi ve lüzum görülürse tadili veya yeniden hazırlanacak bir «Çocukları koruma» Kanununa mesnet olacak raporun hazırlanması.	74
VIII. İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer mevzular ve genel olarak ilköğretim meseleleri etrafında şûra üyelerinin tekliflerinin incelenmesi.	73

KÜÇÜK KOMİSYONLAR İÇİN AYRILAN ODALAR

104, 107, 108/10, 110/20, 113/20, 115/20

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI
BAŞKANLIK DİVANI

Başkan :	Tevfik İLERİ Millî Eğitim Vekili
Başkan Vekili	Reşat TARDU Millî Eğitim Müsteşarı
» »	Bekir TÜRK Isparta Merkez İlkokulu Öğretmeni
» »	Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan İstanbul Üniversitesi Rektörü
Başkanlık Sekreteri	Rauf MİRAL İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Öğretmeni
» »	Adil BAŞKAN İstanbul Eminönü Millî Eğitim Memuru
» »	Salih ÖZLÜ İstanbul Teknik Üniversitesi Üğrenci Yurdu Müdürü
» »	Mebuse BİRGİVİ Ankara Merkez Namık Kemal İlkokulu Öğretmeni
» »	Halis KURTÇA Tekirdağ Millî Eğitim Müdürü
» »	Raif ALTINOK İzmir İlköğretim Müfettişi

(Üç Başkan Vekili ile altı Başkanlık Sekreteri Genel Kurul tarafından seçilmiştir.)

14

GENEL SEKRETERLİK BÜROSU

(Gazi Eğitim Enstitüsünde)

Genel Sekreter	Tarık ASAL Millî Eğitim Vekâleti Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
Genel Sekreter Yardımcısı	Halit BERK M. Eğitim Vekâleti İlköğretim Şube Müdürü
Genel Sekreter yardımcısı	Neşet ŞAYLAN Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü
I. Komisyon Sekreteri	U. GÖKÇE Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü
II. Komisyon Sekreteri	Hüseyin YILDIRIM Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü
III. Komisyon Sekreteri	Ali SEYHAN İlk Öğretim Şube Müdürü
IV. Komisyon Sekreteri	Suphi ARMAN İlk Öğretim Şube Müdürü
V. Komisyon Sekreteri	Şevket GEDİKOĞLU Özel Okullar Şube Müdürü
VI. Komisyon Sekreteri	Fahri ALPAY İlk Öğretim Şube Müdürü
VII. Komisyon Sekreteri	İsmail VURAL İLK Öğretim Şube Müdürü
VIII. Komisyon Sekreteri	Emin ÇEVİK Talim ve Terbiye Dairesi Kitaplık Memuru
Sekreter	Fuat DOKUZER İlk Öğretim Şube Müdürü yardımcısı
Yazı, Tutanak ve Yayın	Namık R. KATOĞLU M. Eğitim Vekâleti Yayım Şube Müdürü

ŞÛRA ÜYELERİ

A

ABADAN Yavuz	Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr.
ACATAY Gafur	İstanbul Üniversitesi Orman Fak. Orman Entomolojisi ve Koruma Enst. Prof. Dr.
ADASAL Rasim	Ankara Tıp Fakültesi Prof. Dr.
ADIYAMAN Süleyman	Ödemiş Kaymakçı köyü Ok. Öğretmeni
AKALIN Kemal	Beşikdüzü Köy Ens. Öğretmeni
AKAN Mustafa	Kayseri Erkek Sanat Enst. Müdürü
AKAY İzzet	Erzurum Öğretmen Ok. Müdürü
AKBAY Muvaffak	Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr.
AKBEL Danyal	Meslekî ve Teknik Öğretim G. Md. vek
AKDER Necati	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Felsefe Prof.
AKDİK Muhittin	İstanbul Millî Eğitim Müd.
AKDIK Sara	İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Farmakobotanik ve Genetik Prof. Dr.
AKGÜL İzzet	Muğla Köyceğiz ilçesi M. Eğ. Me.
AKGÜN Kemal	Bolu Kız Köy Enst. Meslek Dersleri Öğ.
AKIN Himmet	İstanbul Vefa Lisesi Müd. Dr.
AKINCI Fahri	Çorum Millî Eğ. Müd.
AKINCI Halil	Urfa İlköğ. Müfettişi
AKÖZ Münevver	Çanakkale 383 numaralı Kurs Öğ.
AKŞİT Niyazi	İstanbul Eğ. Enstitüsü Öğ.
AKTAN Zeki	Diyarbakır Öğ. Ok. Meslek Dersleri Öğ.
AKYAVAŞ Halil	İzmir-Bayındır Arıkbaşı Köyü Öğ.
AKYAZI Ilyas	İst. Musevi Lisesi Md.
AKYIL Nihat	Kastamonu Göl Köy Enst. Öğ.
AKYOL Sami	M. Eğ. V. Müfettişlerinden

ALAGÖZ Zehra	Ankara Gazi Eğ. Enst. Öğ
ALAGÖZ Cemal	Dil, Ta - Coğ. Fa. Prof.
ALICIOĞLU Irfan	M. Eğ. V. Teftiş Kurulu Başkanı
ALKANLAR Osman	Sarıkamış Boyalı Köyü Öğ.
ATAY Leman	Konya Kız Öğ. Okulu Meslek Dersleri Öğ.
ALPAY Fahri	İlk öğretim Şube Müdürü
ALPMAN Cemal	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
ALPSOY Cevat	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Doçentlerinden Dr.
ALPTEKİN Ahmet	Aşkale-Oltu Gezici Başöğ
ALTAN Kemal	Adana Kız Öğretmen Ok. Meslek Dersleri Öğ.
ALTINDİREK Muammer	Ankara Merkez Namık Kemal İlk-ok. Başöğ.
ALTINDAĞ Şinasi	Dil, Tarih — Coğrafya Fakültesi Dekanı Prof. Dr.
ALTINOK Raif	İzmir İlköğ. Müfettişi
ANT M. Recai	Ankara Yapı Enst. Türkçe Öğ.
ARARAT Tevfik	İst. Pertevniyal Lisesi Edebiyat Öğ.
ARI Galip Naşit	Samsun Merkez M. Eğ. Memuru
ARİFİGIL Remzi	Gönen Köy Enst. Müdürü.
ARIK Fikret	Siyasal Bilgiler Fa. Prof.
ARKAN Baha	Ankara Yapı Enst. Meslekî Sıhhat Bilgisi Öğ. Dr.
ARKAN Hüsametin	Bursa Kız Lisesi Türkçe Öğ.
ARKAN Mehmet	Beden Eğitimi ve İzcilik Müdürü
ARMAN Suphi	İlk Öğretim Şube Müdürü
ARSLAN Giray	İzmir - Kemalpaşa Ören Köyü Öğ.
ARTUK Esat	Mardin İlköğ. Müfettişi
ARTUN Asım	Ankara Sağırlar Okulu Müdürü
ARTUN Mithat	Ankara Yapı Enstitüsü Müdürü
ARTÜZ Ali Celâl	Ekonomi ve T. V. T. ve K. S. İ. U. Md. Muavini
ASAL Hikmet	Ankara Merkez Namık Kemal İlk-ok. Öğ.
ASAL Tarık	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
ATAÇ Emin	Eski M. Eğ. Müdürlerinden
ATADEMİR H. Ragıp	Ankara Dil, Tarih — Coğrafya -Fakültesi Felsefe Prof.

ATAKAN Bekir	İzmir Yetiştirme Yurdu Müdürü
ATASAĞUN Sıdıka	Ankara Namık Kemal Ortaokulu Öğ
ATATUĞ Kemal	Ankara Atatürk I. İlkokulu Başöğ.
ATATUĞ Macide	Ankara Merkez Sarar İlkokulu Başöğ.
AVAR Sıdıka	Elazığ Kız Enst. Müdürü
AYAS Asım	M. Eğ. V. Evrak Müdürü
AYDEMİR Nezahat	Balıkesir Köy Kadınları Gezici Kursu Başöğ.
AYDIN Hasan	Lâdik Akpınar Köy Enst. Tarih-Coğ. Öğ.
AYDINASLAN Davut	M. S. V. K. K. K. Harekât Başkanlığı Okullar Şubesinde I. S. As. Öğ.
AYHAN Halil	Elazığ Lisesi Felsefe Öğ.
AYMEN Nadire	Ankara Necati İlkokulu Öğ.
AZAK Ekrem	İstanbul Teknik Okulu Coğrafya Öğ. ve İdare Müd.

B

BAKANOĞLU Perihan	Ankara Bahçelievler İlkokulu Öğ.
BARANOK Muzaffer	Ankara İltekin İlkokulu Öğ.
BARUTÇU Şinasi	Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Öğ.
BAŞKAN Adil	İstanbul Eminönü Millî Eğtim Me.
BAYAT Nihal	Sağlık V. Sosyal Yardım İşleri Genel Müdürlüğü Mütehasıslarından
BAYKAL Ihsan	İvriz Köy Enstitüsü Müdürü
BAYMUR Fuat	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
BEALS L. M.	Rehberlik Mütehassısı Prof.
BENER Osman	M. Eğ. V. Müfettişlerinden
BERK Hüviyet Bekir	M. Eğ. V. Müfettişlerinden
BERK Halid	İlköğretim Şube Müdürü
BERKER Aziz	M. Eğ. V. Kitaplıklar Müdürü
BERKMAN Enver	İnşaat Fakültesi Dekanı Prof.
BERKÖZ Süleyman	Giresun İlköğretim Müfettişi
BİLGİN Sami	Teknik Öğretim Şube Müdürü
BİNAL Faik	Özel Okullar Müdürü
BİRAN Lûtfi	Fen Fakültesi Dekanı Prof. Dr.
BİRANT İzzet	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültes Ortopedi Prof. Dr.
BİRGİVİ Mebuse	Ankara Merkez Namık Kemal İlkokulu Öğ.

BOYMAN Nurettin	M. Eğ. V. Askerlik Öğretim Müdürü
BÜKE Talât	Nazilli İstiklâl İlkokulu Başöğ.
	C
CURA Musfata	Ekonomi ve Ticaret V. Raportörlerinden
CIVAOĞLU İlhami	İstanbul Teknik Üniversitesi Prof.
	Ç
ÇAĞAL Kadir	Bursa Ortaokulu Müdürü ve Türkçe Öğ.
ÇAĞAN Nazmi	M. S. V. K. K. K. Harekât Başkanlığı Öğretim Müfet. Tuğg. Eşidi Öğ.
ÇAĞLAR Ziya	Orman Genel Müdürlüğü Şube Müdürü
ÇAKALOZ Hayri	İzmir Namık Kemal Lisesi Müdürü ve Felsefe Öğ.
ÇAKIROĞLU Rebia	Tokat Cumhuriyet İlkokulu Öğ.
ÇANKAYA Ahmet	Ankara Toprak Ofisi Muhasebe Sekreteri
ÇELİK Süleyman	Sandıklı Resil Köyü Öğ.
ÇETİN Nihat	Kayseri Lisesi Edebiyat Öğ.
ÇETİN Süleyman	Dinar Kadılar Köyü Öğ.
ÇORUH Selâhattin	Basın-Yayın Genel Md. Turizm Dairesi Müdürü
DAĞLIOĞLU Ulvi	Aydın İlköğ. Müfettişi
	D
DENGİZ Raşit	Ankara Yenihayat İlkokulu Başöğ.
DERELİ Hamit	Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Prof. Dr.
DEVELİ Saip	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
DİKEÇLİGİL Hüsnü	Diyarbakır-Dicle Köy Enst. Müdürü
DOĞANAY Mehmet	Orta Öğretim Genel Müdürü
DÖNMEZER Sulhi	İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Usul Hukuku Prof. Dr.
DURLU Refik	Manisa Millî Eğitim Müdürü
DURU Kâzım Nami	Emekli Öğretmen
	E
EGELİ Ekrem Şerif	İstanbul Tıp Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr.

EGEMEN Bedi Ziya	Ankara Üniversitesi Dil, Ta - Coğ. Fa. Pedagoji ve Psikoloji Doç.
EĞİLMEZ Mazhar	Tarım Vekâlet Tedrisat Müşaviri
EKE Ömer Cudi	Boğazlıyan Ortaokulu Müdürü
EKEMEN Cevdet	Hasanoğlan Köy Enstitüsü Müdür V.
ENÇ Mithat	Ankara Körler Okulu Müdürü
ERDOĞAN Ali	Ankara Teşrek Köyü Ok. Öğ.
EREN Hulki	İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi Ord. Prof.
ERGUN Sami	İçişleri Vekâleti Emniyet Genel Md. 2. Şube Md.
ERGÜÇ Sezai	M. Eğ. V. Yapı İşleri Müdürü
ERKAL İhsan	M. Eğ. V. Zatişleri Müdürü
ERKOL Macit	Veteriner Fakültesi Dekanı Prof.
ERKMEN Fuat	Ankara Merkez Necati İlkokulu Başöğ.
ERKUNT Nimet	Ankara Bahçelievler Okulu Başöğ.
ERLAÇİN Şükrü Fuat	İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Ok. İşletme Ekonomisi Öğ.
EROĞLU Abdurrahman	Tarım Vekâleti Veteriner Genel Md. Şube Müdürü
EROL Muhittin	Hekimhan Orta Okulu Müdür ve Fransızca Öğ.
ERŞAHİN Bayram	Ankara Merkez Balgat İlkokulu Başöğ.
ERTAN Faik	İstanbul Saraçhane İlkokulu Başöğretmeni
ERTANA Baha	M. S. V. K. K. K. Harekât Başkanlığı Okullar Şubesinde sivil Öğ.
ERTEM M. Fevzi	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
ERTEM Rıza	Uşak Merkez Müjde İlkokulu Başöğ.

ESEN Bülent Nuri	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Prof. Dr.
ESENİŞ Adnan	İstanbul Beyoğlu Kız lisesi Müdürü
EŞBERK Tevfik	Ziraat Fakültesi Dekanı Prof.

F

FENMEN Mitat	Ankara Devlet Konservatuvarı Md.
FINDIKOĞLU Z. Fahri	İstanbul Üniversitesi İktisat Fak. Sosyoloji ve Sosyal Siyaset Prof.
FIRAT Fehim	Orman Fakültesi Dekanı Prof. Dr.
FIRAT Memduha	Erzurum Kız Orta Okulu Matematik Öğ.

G

GÖĞÜŞ Beşir	Ankara Namık Kemal Ortaokulu Müdürü
GÖKAY F. Kerim	Istanbul Vali ve Belediye Başkanı, Ord. Prof. Dr.
GÖKBERK Macit	Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof.
GÖKÇE Mustafa	Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü
GÖKÇORA Kâmil	Tarım Vekâleti Ziraat Genel Md. Yardımcısı
GÖKDOĞAN Mukbil	İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Prof. Dr.
GÖKSEL Leman	Ankara Namık Kemal İlkokulu Öğ.
GÖKSEL Ömer Lûtfi	Bitlis Millî Eğitim Müdürü
GÖKSEL Müzeyyen	Ankara Bahçelievler Ortaokulu Müdürü
GÖKTÜRK Cevat	İzmit Lisesi Müdürü
GÜÇLÜ Ahmet Hilmi	Kayseri Merkez Bozatlı İlkokulu Başöğretmeni
GÜLEN Ömer Kaya	Düziçi Köy Enst. Tabiat bilgisi Öğ.
GÜNAL Lâtif	Antakya Merkez İnönü İlkokulu Başöğ.

GÜNDOĞDU Mehmet	Çanakkale Yenice ilçesi Hamidiye Bucağı Başöğ.
GÜNDÜZ Kemâl	Pulur Köy Enst. Müzik Öğ.
GÜNDÜZALP Fuat	Gazi Eğitim Enstitüsü Öğ.
GÜNER Akif	İstanbul Üsküdar Ayazma İlkokulu Başöğ.
GÜNERİ Mustafa	İstanbul İlköğretim Müfettişi
GÜNGÖR Turgut	Gaziantep Merkez İstiklâl İlkokulu Başöğ.
GÜNOĞLU Mübahat	Zonguldak Kilimli İlkokulu Öğ.
GÜRCAN Mehmet	Burdur Sala Köyü Okulu Öğ.
GÜRCAN Karabet	İst. Pangaltı Lisesi Md.
GÜRGÖZE Nuri	Elâzığ İlköğ. Müfettişlerinden
GÜRKAN Kâzım İsmail	İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Dr.
GÜVEN Halil	Antalya Gazipaşa İlçesi Hayradost Köyü Ok. Öğ.

H

HACOPULOS Aleksandros	İst. Zapyon Lisesi Md.
HAYIRLIOĞLU Akif	Mersin İleri İlkokulu Başöğ.
HIZIR Neriman	Ankara Ayşeabla Okulu Müdürü
HORASANLI Osman	M. Eğ. V. Başmüfettişlerinden

I

IŞIK Mehmet	Ankara İlköğretim Müfettişi

İ

İLAYDIN Hikmet	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
İLKESEN Zekiye	Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu ve İsmetpaşa Kız Enst. Çiçek Öğ. ve Atölye şefi.
İNANÇ Esat	İlk öğretim Şube Müdürü

İRTENK Saffet	İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Ok. Md.
İZMEN Ekrem Şükrü	Ankara Üniversitesi Rektörü Prof.Dr.

K

KAFLI Kadir Can	İstanbul Kabataş Lisesi Türkçe Öğ.
KALABA Hüseyin	Adana Merkez 29 Ekim İlkokulu Öğ.
KALABAY İhsan	İstanbul Kasımpaşa Orta Okul Müd.
KALAÇ Mehmet	M. Eğ. V. İkinci Hukuk Müşaviri
KALKANCI Halit Ziya	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
KANAT H. Fikret	Gazi Eğ. Enst. Öğ. Dr.
KANTOĞLU Nazım	Rize Pazar İlçesi Millî Eğitim Me.
KARASU Nusret	Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr.
KAYA Kemal	İstanbul Yüksek Öğretmen Ok. ve Eğitim Ens. Md.
KAYRAL Adviye	Ankara Merkez Alpaslan İlkokulu Başöğ.
KERPİÇÇİ Kemal	Ankara Erkek Teknik Öğ. Ok. Müd.
KESKİN Hamdi	Talim ve Terbiye Dairesi Muamelât Müd.
KOCAÇINAR Muhip	Arifiye Köy Enst. Meslek Dersleri Öğ.
KOLÇAK Sabri	İzmir İlköğ. Müfettişlerinden
KOÇYİĞİT Sinan	Manisa Hacıhaliller köyü Öğ.
KÖYMEN Nusret	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
KUBAT Nezihe	Ankara Ticaret Lisesi Meslek Dersleri Öğ.
KURT İhsan	Ağrı Merkez Alpaslan İlkokulu Öğ.
KURIÇA Halis	Tekirdağ Milli Eğitim Md.
KURTULUŞ Faruk	M. Eğ. V. Yayım Müdürü
KÜRKÇÜOĞLU Nusret	Makine Fakültesi Prof.
KVARACEUS W. C.	Arızalı Çocuklar Mütehassısı Dr.

L

MC. LAUGHLİN H.F.	Sağırlar ve Zor işitenler Mütehassısı

M

MASKAR Üveys	Eczacı Okulu Müdürü Ord. Prof.
MAASKE ROBEN J.	Öğretmen Yetiştirme Mütehassısı Ord. Prof.
MILLS H. C.	Öğretim Metotları Test ve Ölçüler Mütehassısı Prof.
MİRAL Rauf	Istanbul Yüksek Öğretmen Ok. Öğ.
MUMCUOĞLU Kadri	İstanbul Fatih Muallim Naci İlkokulu Başöğ.
MÜDERRİSOĞLU Enver	Artvin Merkez 7 Mart İlkokulu Başöğ. ve Millî Eğ. Me.

N

NALBANTOĞLU Reşat	Teknik Üni. Prof.

O

OĞUZ Ali	Erzurum Millî Eğitim Müd.
OĞUZ Reşat	Edirne Lisesi Müd. ve Edebiyat Öğ.
OKAN Mukadder	Sağlık Vekâletinde Akliye ve Asabiye Mütehassısı
OKAY Vehbi	İlk Öğretim Şube Müdürü
OKURER Cahit	M. Eğ. V. Özel Kalem Müdürü
OKUTURLAR Şahap	Balıkesir Necati Öğ. O. Meslek Dersleri Öğ.
OKYAY Muslihittin	İstanbul İlköğretim Müfettişlerinden
OLCAY Cafer	M. Eğ. V. Muhasebe Müdürü
OLGAÇ Seniha	Ankara İsmetpaşa Kız Enst. Öğ.
ONAT Emin	Teknik Üniversite Rektörü Ord. Prof. Dr.
ONOĞUR Cemal	İzmir Buca Ortaokul Müdürü
ORAL Ramazan	Seyhan Düziçi Köy Enst. Müdürü
ORKUN Hüseyin Namık	Devlet Konservatuarı Tarih Öğ.
ORTAÇ Selâhattin	Kocaeli İlköğretim Müfettişi

Ö

ÖĞÜŞ İhsan	Gümüşane İlköğretim Müfettişi
ÖKMEN Ahmet Zeki	Edirne Öğretmen Ok. Müd. ve Meslek dersleri Öğretmeni
ÖKTEM Burhanettin	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum Bilgisi ve Jinekoloji Prof. Dr.
ÖNCEL Sacit	İst Işık Lisesi Md.
ÖNCÜL Remzi	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
ÖNERTÜRK Ahmet	Bolu Kız Köy Enstitüsü Müdürü
ÖRS Hayrullah	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
ÖTÜKEN Adnan	Millî Kütüphane Müdürü
ÖVÜL Etem	Çanakkale İlköğ Müfettişi
ÖZBAY Hasan	Ankara Millî Eğitim Müdürü
ÖZBEK Şaban	Urfa Merkez Cumhuriyet İlkokulu Öğ.
ÖZGÜÇ Mithat	Ankara Harp Okulu Öğretmenlerinden
ÖZEL Ahmet	Elektrik Fakültesi Dekanı Prof.
ÖZERTUNÇ Kâmuran	Ankara Atatürk Kız Enst. Çocuk Yuvası Öğ.
ÖZKAN Mehmet	Kırklareli Kavaklı köyü Başöğ.
ÖZLÜ Sabih	İst. Teknik Üni. Öğrenci Yurdu Md.
ÖZTRAK Hüseyin	Ankara Gazi Yetiştirme Yurdu Müdür V.
ÖZTÜRK Ali	Yıldızeli Pamukpınar Köy Enst. Müdürü
ÖZTÜRK Halil	Hasanoğlan Köy Enst. Meslek dersleri Öğ.
ÖZTÜRK Hamdi	Bingöl İlköğretim Müfettişi

P

PARACIKOĞLU Sezai	Çayırhan Yetiştirme Yurdu Müdürü
PARS Vedide Baha	Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Md.

POTUROĞLU Abdullah	Mardin Merkez Gazi Okulu Başöğ.
PÖĞÜN Turgut	İzmir Karataş Orta okulu Matematik Öğ.
PULCU Rahmi	Ankara İkinci sanat Enst. Tesviye Atölyesi Öğ.

S

SAFA Peyami	Unesco Millî Komisyon Üyesi
SAKATÜRK BAHA	M. T. A. İç hizmet şefi
SANER Ferit	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
SANER Nejat	Ulaştırma Vekâleti Yüksek Denizcilik Okulu Müd.
SANIR Ferruh	İlköğretim Genel Müdürü
SANUS Burhan Zihni	İstanbul Yüksek Ekonomi ve Ticaret Ok. Prof
SARAÇ Celâl	Fen Fakültesi Dekanı Prof.
SAYAR Nihat	İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Ok. Md.
SAYGI Osman	Savaştepe Köy Enstütüsü Tarih-Coğrafya Öğ.
SEFA Orhan	Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof.
SERDAROĞLU Nami	İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi prof. Dr.
SEYHAN Ali	İlköğretim Şube Müdürü
SEZER Mehcure	Erzurum Kız Orta Okulu Müd.
SİREL Nejat	İstanbul Güzel Sanatlar Akademesi Md.
SİYAVUŞGİL Sabri Esat	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prof.
SONGÜLER Hasan	Ankara Elektrik, Havagazı Otobüs İşletmesi Müessesesi Daire Md. yardımcısı
SOYASLAN Mustafa	Zonguldak Maden Tetkik Okulu Müdür Yaraımcısı ve Fizik Öğ.
SÖKMEN Hatice	Tunceli Nazimiye Uygulama Okulu Başöğ.

SÖZEN Rüştü	Ankara Atatürk Lisesi Müdür Başyard.
SU Kâmil	Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi
SU Mükerrem Kâmil	Ankara Kız Lisesi Öğ.
SUR FADIL Hakkı	Siyasal Bilgiler Fa. Prof.
SUVLA Refii Şükrü	İktisat Fakültesi Dekanı Prof.

Ş

ŞANOĞLU Sıtkı	İstanbul İlköğ. Müfettişi
ŞAYLAN Neşet	Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü
ŞERBETÇİ İlhan	Burdur 41 numaralı Kurs Öğ.
ŞERBETÇİOĞLU Fatma	İstanbul Öğretmen Okulu Öğretmenlerinden
ŞEMİN Refia	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doçenti

T

TANIL Zeki	Eskişehir Millî Eğitim Md.
TANSU Seniha	Ankara Namık Kemal Ortaokulu Tarih - Coğrafya Öğ.
TANSU Atıf	İst. Teknik Okulu Müdürü
TARDU Reşat	Millî Eğitim Vekâleti Müsteşarı
TARHAN Mümtaz	İstanbul Üniversitesi Psikoloji Prof.
TEZCAN Tahir	Söke Ortaokulu Md.
TARIMAN Celâl	Ziraat Fa. Endüstri Bitkileri Prof. Dr.
TİMUÇİN Aliye	Ankara Kız Teknik Öğretmen Ok. Md.
TOLAY Şükrü	Seyhan-Ceyhan Millî Eğ. Memuru
TOLLU Cemal	Güzel Sanatlar Akademesi Resim Bölümü Öğ.
TOLON Adnan	Seyhan Millî Eğitim Müd.
TOLUNAY İ. Hakkı	Eskişehir İlköğretim Müfettişi
TOMPKİNS E.	Lise ve Orta Okullar Mütehassısı
TORAN Ali Doğan	Danıştay 5. Daire Başmuavini
TUĞAL Ziya	Basın, Yayın ve Turizm Genel Md. Şb Md.
TUĞRUL Mehmet	Yüksek Öğretim Şube Müdürü Dr.
TUNAGİRAY Eyüp	Beyoğlu Lisesi Kimya Öğ.
TUNCAY Ali	Tarım Vekâleti Bursa Bölge Ziraat Ok Müd.
TUNCEL Bedrettin	Ankara Dil ve Ta-Coğ. Fa. Prof.
TUNCER Kerim	Van Merkez Millî Eğitim Memuru

TURAN Hasime	Manisa Muradiye Bucağı Öğ.
TUTAK Ş. Tekin	Ankara I. Sanat Enst. Türkçe Öğ.
TÜNGER Ibrahim	Kayseri Ürgüp Bölgesi Denetmeni
TÜRK Bekir	İsparta Merkez Cumhuriyet İlkokulu Öğ.
TÜRKOĞLU Mücahit	İstanbul Yakacık Yetiştirme Yurdu Md.

U

ULUDAĞ İ. Hakkı	M. Eğ. V. Müsteşar Muavini
ULUDOĞAN Saim	Sağlık Vekâleti Sağlık işleri Verem Şubesi Mütehassısı
UNAT Faik Reşit	Gazi Eğitim Enst. Öğ.
UYANIK Muvaffak	Gazi Eğitim Enst. Öğ.
UZDİLEK Salih Murat	İst. Teknik Üniversite Makine Fa. Ord. Prof.
UZUN Osman	Mucur İlçesi Millî Eğitim Memuru

Ü

ÜLGEN H. Bedrettin	İstanbul Beyoğlu Bulgar Orta Okulu Müdür Başyardımcısı
ÜLGEN İ. Hakkı	M. Eğ. V. I. Hukuk Müşaviri
ÜLKÜ Niyazi	M. Eğ. V. Levazım Müdürü
ÜNAL Tahsin	Ankara Harp Ok. Öğ.
ÜNVER Fuat	Zonguldak Teknik Okulu Md.

V

VELİDEDEOĞLU Hıfzı	İst. Hukuk Fakültesi Dakanı Ord.
Veldet	Prof. Dr.
VERİMER O. Faruk	İzmir Millî Eğitim Müdürü
VURAL İsmail	İlköğretim Şube Müdürü
VURAL Mahmut	Ankara Hasanoğlan Köyü Okulu Başöğ.
VURAL Nazmi	Bolu Millî Eğitim Müdürü

Y

YALGIN Hikmet	Diş Hekimliği Okulu Müdürü
YALKIN Âli	Samsun Millî Eğitim Müdürü
YALMAN İsmail	Ankara Erkek Teknik Öğretmen Ok. Fransızca Öğ.
YAPRAK Özdemir	Hatay İlköğretim Müfettişi
YAVUZER Tevfik	Kars Cılavuz Köy Enst. Müdürü
YETİŞENER Halil	Bursa 4 numaralı Kurs Öğretmeni
YETKİN Suut Kemal	İlahiyat Fakültesi Dekanı
YILDIRIM Hüseyin	Talim ve Terbiye Dairesi Raportörü
YILMAZ Hasan	Taşköprü Çetmi köyü Başöğ.
YÖNETKEN Halil Bedii	Devlet Konservatuvarı Kulak Terbiyesi Öğ.
YÖRÜKOĞLU Kadri	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı
YURTSEVEN Ahmet	Ankara Balâ Karakeçili Öğ.
YÜCEL İzzettin	Ankara Ticaret Lisesi Müdürü

Z

ZEREN Zeki	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Enst. Prof. Dr.
ZUCKMAYER	Ankara Gazi Eğitim Enst Öğ.

KOMİSYONLAR

1 — İlk öğretim Kanunu Tasarısının incelenmesi ve mecburî ilk öğrenimin plânlanması

KOMİSYON ÜYELERİ

ABADAN, Yavuz Prof.
AKBAY, Muvaffak Dr.
AKGÜN, Kemal
AKÖZ, Münevver
AKYAVAŞ, Halil
ALICIOĞLU, İrfan
ALTAN, Kemal
ALTINOK, Raif
ARTIK, Esat
ATAÇ, Emin
ATADEMİR, Hamdi Ragıp Prof.
ATATUĞ, Kemal
AYHAN, Halil
BAŞKAN, Adil
BERK, Halit
BERKER, Aziz
BERKMAN, Enver Prof.
BİLGİN, Sami
BOYMAN, Nurettin
CIVAOĞLU, İlhami Prof.
ÇAĞAN, Nazmi
ÇAĞLAR, Ziya
ÇAKALOZ, Hayri
DURLU, Refik
ERDOĞAN, Ali
ERGÜÇ, Sezai
ERKAL, İhsan
ERŞAHİN, Bayram
ERTAN, Faik
ESEN, Bülent Nuri Prof. Dr.
GÖKÇE, Mustafa
GÖKDOĞAN, Mukbil Prof. Dr.
GÖKSEL, Ömer Lütfi
GÜNAL, Lâtif
GÜRGÖZE, Nuri
GÜVEN, Halil
HAYIRLIOĞLU, Akif
İNAN, Mustafa Prof. Dr.
KALAÇ, Mehmet
KESKİN, Hamdi
KINAY, Cahit
KOLÇAK, Sabri
KURT, İhsan
KURTULUŞ, Faruk
MUMCUOĞLU, Kadri
OĞUZ, Ali
OKAY, Vehbi
OKURER, Cahit
OLCAY, Cafer
ONAT, Emin Ord. Prof. Dr.
ÖNCEL, Sacit
ÖVÜL, Etem
ÖZTÜRK, Hamdi
SANIR, Ferruh
SEFA, Orhan Prof.
SUR, Fadıl Hakkı Prof.
SUVLA, Refii Şükrü Prof.
ŞAYLAN, Neşet

TOLON, Adnan
TORAN, Ali Doğan
TUĞRUL, Mehmet Dr.
TÜNGER, İbrahim
TÜRK, Bekir
ÜLGEN, İ. Hakkı
ÜLGEN, H. Bedrettin
VERİMER, Osman Faruk
VURAL, Nazmi
YETİŞENER, Halil
YÜCEL, İzzettin

---

2 — İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretmen programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi.

KOMİSYON ÜYELERİ

AGATAY, Gafur Prof. Dr.
AKALIN, Kemal
AKAN, Mustafa
AKAY, İzzet
AKBEL, Danyal
AKDER, Necati Prof.
AKDİK, Muhittin
AKDİK, Sara Prof. Dr.
AKIN, Himmet Dr.
AKINCI, Fahri
AKŞİT, Niyazi
ALAGÖZ, Cemal
ALAGÖZ, Zehra
ALPMAN, Cemal
ARARAT, Tevfik
ARİFİGİL, Remzi
ARKAN, Hüsamettin
ASAL, Tarık
ATAY, Leman
AYDIN, Hasan
AYDINASLAN, Davut
BARUTÇU, Şinasi
BAYKAL, İhsan
BEALS, M. Prof.
BENER, Osman
BİRAN, Lütfi Prof. Dr.
CIRITLI, Hüsnü
ÇETİN, Nihat
DERELİ, Hamit Prof. Dr.
DEVELİ, Saip
DİKEÇLİGİL, Hüsnü
DURU, Kâzim Nami
EĞEMEN, Bedi Ziya Doç.
EĞİLMEZ, Mazhar
EKE, Ömer Cudi
EKEMEN, Gevdet
EROĞLU, Abdurrahman
EŞBERK, Tevfik Prof.
FENMEN, Mithat
FIRAT, Fehin Prof. Dr.
GÖKBERK, Macit Prof.
GÖKÇORA, Kâmil
GÜLEN, Ömer Kaya
GÜNDÜZALP, Fuat
GÜNERİ, Mustafa
HORASANLI, Osman
İLAYDIN, Hikmet
İZMEN, Ekrem Şükrü Prof. Dr.
KAFLI, Kadir Can
KANAT, H. Fikret Dr.
KERPİÇÇİ, Kemal
KAYA, Kemal

KOCAÇİMEN, Muhip
KÖYMEN, Nusret
KUBAT, Nezihe
MAASKE, Rohen J. Ord. Prof.
MİLLS, H. C. Prof.
MİRAL, Rauf
OĞUZ, Reşat
OLGAÇ, Seniha
ONOĞUR, Cemal
ORAL, Ramazan
ÖKMEN, Ahmet Zeki
ÖNERTÜRK, Ahmet
ÖRS, Hayrullah
ÖTÜKEN, Adnan
ÖZEL, Ahmet Prof.
ÖZTÜRK, Ali
ÖZTÜRK, Halil
PARS, Vedide Baha
PÖĞÜN, Turgut
PULCU, Rahmi
SARAÇ, Celâl Prof.
SAYGI, Osman
SERDAROĞLU, Nami Prof. Dr.
SİREL, Nejat
SİYAVUŞGİL, Sabri Esat Prof.
SOYASLAN, Mustafa
SÖKMEN, Hatice
SU, Kâmil
ŞANOĞLU, Sıtkı
TANSU, Seniha
TOMPKİNS, E. Prof.
TUNAGİRAY, Eyüp
TUNCAY, Ali
ULUDAĞ, İ. Hakkı
UNAT, Faik Reşit
YALMAN, İsmail
YAVUZER, Tevfik

---

3 — İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi ve bu programın bilhassa:

a) Mütehassıs raporlarından da faydalanılarak, birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbikı yollarının tesbiti,

b) Ekonomik hayat bakımından tasbit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması.

KOMİSYON ÜYELERİ

ADIYAMAN, Süleyman
AKTAN, Zeki
AKYAZI, İlyas
ALPTEKİN, Ahmet
ALTINDAĞ, Şinasi Prof. Dr.
ARTÜZ, Ali Gelâl
ASAL, Hikmet
ATATUĞ, Macide
AYMEN, Nadire
BARANOK, Muzaffer
BAYMUR, Fuat
BERKÖZ, Süleyman
BİRGİVİ, Mebuse
BÜKE, Talât
CURA, Mustafa
ÇETİN, Süleyman
ÇORUH, Selâhattin
DOĞANAY, Mehmet

ERTEN, Fevzi
ESENIŞ, Adnan
FINDIKOĞLU, Ziyaettin Fahri Prof.
GÖKSEL, Leman
GÜÇLÜ, Ahmet Hilmi
GÜNGÖR, Turgut
HACOPULOS, Aleksandros
KAYRAL, Adviye
KURTÇA, Halis
ORKUN, Hüseyin Namık
ÖZBEK, Şaban
ÖZKAN, Mehmet
SANUS, Burhan Zihni Prof.
SAYAR, Nihat
SEZER, Mehçure
TARIMAN, Celâl Prof. Dr.
TUGAL, Ziya
TUNCER, Kerim
TURAN, Hasime
TUTAK, Ş. Tekin
VURAL, İsmail
VURAL, Mehmet
YÖNETKEN, Halil, Bedii
YILDIRIM, Hüseyin, Zuckmayer

---

4 — Yeni ilkokul yönetmeliği tasarısının incelenmesi.

KOMİSYON ÜYELERİ

AKGÜL, Izzet
AKINCI, Halil
ALTINDİREK, Muammer
ANT, M. Recai
ARI, Galip
ARMAN, Suphi
ARTUN, Mithat
ÇAĞAL, Kadir
DENGİZ, Raşit
ERKMEN, Fuat
ERTEM, Riza
FIRAT, Memduha
GÜNDOĞDU, Mehmet
GÜNER, Akif
İNANÇ, Esat
KALABA, Hüseyin
KALABAY, İhsan
MÜDERRİSOĞLU, Enver
ORTAÇ, Selâhattin
POTUROĞLU, Abdullah
SEYHAN, Ali
TÜNGER, İbrahim
UZUN, Osman
ÜLKÜ, Niyazi
YALKIN, Ali
YAPRAK, Özdemir
YILMAZ, Hasan
YURTSEVEN, Ahmet

---

5 — Okul öncesi eğitim ve öğretiminin tetkiki ve ana okulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi.

KOMİSYON ÜYELERİ

AVAR, Sıdıka
AYDEMİR, Nezahat
BAKANOĞLU, Perihan
BERK, Hüviyet Bekir
BİNAL, Faik
ERKUNT, Nimet
EROL, Muhittin
GÖKSEL, Müzeyyen
GÜNDÜZ, Kemal
GÜRCAN, Karabet
HIZIR, Neriman
IŞIK, Mehmet
İLKESEN, Zekiye
MASKAR, Üveys Ord. Prof.
OKYAY, Muslihittin
ÖNCÜL, Remzi
ÖZERTUNÇ, Kâmuran
SU, Mükerrem Kâmil
ŞERBETÇİ, İlhan
SEMİN, Refia
TİMUÇİN, Aliye

---

6 — Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve 5387 sayılı kanunun gözden geçirilerek tadile muhtaç taraflarının araştırılması ve bu mevzu üzerinde teklifler.

KOMİSYON ÜYELERİ

ADASAL, Rasim Prof. Dr.
ALPAY, Fahri
ARTUN, Asım
ATAKAN, Bekir
ATASAĞUN, Sıdıka
AZAK, Ekrem
ÇANKAYA, Ahmet
DÖNMEZER, Sulhi Prof. Dr.
ENÇ, Mithat
EREN, Hulki Ord. Prof.
ERGUN, Sami
GÖKAY, Fahrettin Kerim Or. Pr. Dr.
GÜRCAN, Mehmet
KÜRKÇÜOĞLU, Nusret
KWARACEUS, W. C. Dr.
Mc. Laughlin Miss H. F.
ÖĞÜŞ, İhsan
ÖZBAY, Hasan
ÖZTRAK, Hüseyin
PARACIKOĞLU, Sezai
SAKATÜRK, Baha
SANER, Nejat
ŞERBETÇİOĞLU, Fatma
TANIL, Zeki
TANSU, Atıf
TARHAN, Mümtaz
TOLLU, Cemal,
TÜRKOGLU, Mücahit
UYANIK, Muvaffak
ÜLKEN, Hilmi Ziya Prof.
VELİDEDEOĞLU, H Veldet Or. Pr.
YETKİN, Suut Kemal Prof.

---

7 — İlkokullarda sağlık mevzuu etrafında alınması gerekli tedbirlerin tesbiti. Maddi ve mânevi bakımlardan çocuğu koruyucu mevzuatın incelenmesi ve lüzum görülürse tadili veya yeniden hazırlanacak bir «Çocukları Koruma» kanununa mesnet olacak raporun hazırlanması.

KOMİSYON ÜYELERİ

GÖKTÜRK, Cevdet
ALPSOY, Cevat Dr.
ARKAN, Baha Dr.
ARIKAN, Mehmet
BAYAT, Nihal, Dr.
BİRANT, İzzet Prof. Dr.
EGELİ, Ekrem Şerif Ord. Prof. Dr.
ERKOL, Macit Prof.
ERLAÇİN, Şükrü Fuat
ERTANA, Baha
GÜRKAN, Kâzim İsmail Prof. Dr.
KARASU, Nusret Prof. Dr.
OKAN, Mukadder Dr.
ÖKTEM, Burhanettin Prof. Dr.
SONGÜLER, Hasan
TOLUNAY, İ. Hakkı
ULUDOĞAN, Saim Dr.
ÜNAL, Tahsin
YALGIN, Hikmet Prof.
ZEREN, Zeki Prof. Dr.

---

8 — İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer mevzular ve genel olarak ilk öğretim meseleleri etrafında şûra üyelerinin tekliflerinin incelenmesi.

KOMİSYON ÜYELERİ

AKYIL, Nihat
AKYOL, Sami
ALKANLAR, Osman
ARSLANGİRAY, Ahmet
AYAZ, Asım
ÇAKIROĞLU, Rebia
ÇELİK, Süleyman
DAĞLIOĞLU, Ulvi
GÜNOĞLU, Mübahat
İRTENK, Saffet
KALKANCI, Halit Ziya
KOÇYİĞİT, Sinan
OKUTURLAR, Şahap
ÖZLÜ, Sabih
ÖZGÜÇ, Mithat
SANER, Ferit
SÖZEN, Rüştü
TOLAY, Şükrü
ÜNVER, Fuat

ŞÛRA ÜYELERİNE YARDIMCI BİLGİLER

I. Yatma

1 — Ankara dışından Şûraya katılan kadın ve erkek üyeler için Gazi Eğitim Enstitüsünde yatak salonları hazırlanmıştır. Burada kalmak istiyen üyelerin şûra bürosuna başvurmaları rica olunur.

2 — Enstitüde yatacak üyeler kendilerine tahsis edilen banyolardan her akşam saat 21-22 arasında faydalanabilirler.

II. Yemek

1 — Şûra üyeleri için biri tabldot, diğeri soğuk yemeklerden ibaret, alâkart olmak üzere iki çeşit yemek hazırlanmıştır.

2 — Tabldottan faydalanacak üyelerin önceden müracaat bürosundan yemek kuponlarını almaları ve istenilen avansı peşin olarak ödemeleri lâzımdır.

3 — Alâkart yemek arzu edenler, bu işe ayrılmış salondaki tarifeye göre hareket edeceklerdir.

Yemek saatleri : Kahvaltı: 8.30 — 9
Öğle yemeği: 13
Akşam yemeği: 19

III. İstirahat

1 — Üyelere bir istirahat salonu ayrılmış, bu salonun yakınında bir büfe hazırlanmıştır.

2 — İstirahat salonu yanında otomatik telefon vardır. Fişleri büfeden temin edilir.

IV. Nakil vasıtaları

1 — Her sabah saat dokuzda Ulus Meydanında Bahçeli evler durağından kalkacak bir Belediye otobüsü, üyeleri Kızılay- Maltepe yolundan Enstitüye getirecektir.

2 — Kılavuzun sonundaki cetvelde Belediye otobüsleri nin hareket saatleri ve yerleri gösterilmiştir.

3 — Enstitü ile Beşevler durağı arasında devamlı otobüs servisi vardır.

V. Gezinti, Opera Konser:

1 — 8. II. 1953 Pazar günü saat onda arzu eden üyeler, temin edilecek vasıtalarla Gazi Orman Çifliğine ve Hayvanat Bahçesine gidip saat 13 de Enstitüye dönecektir. Aynı gün 14.30 da Çubuk barajına bir gezinti yapılacaktır.

2 — 9. II. 1953 Pazartesi günü saat 20, 30 da Devlet Tiyatrosu sanatkârları tarafından Enstitü salonunda verilecek konsere bütün üyeler davetlidir. (Konser programı broşürün sonundadır).

3 — 11. II. 1953 Çarşamba günü saat 21 de bütün Şûra üyeleri Büyük Tiyatroda Konsolos operasına davetlidirler.

4 — 7 ve 14 Şubat 1953 Cumartesi günleri Çocuk Saati Programını görmek istiyen üyelerin 16, 45 te Radyo Evinde bulunmaları,

8 ve 15 Şubat 1953 Pazar günleri Klâsik Türk Müziği Konserlerini dinlemek istiyen üyelerin saat 17, 50 de Radyo Evinde bulunmaları rica olunur.

(Çocuk Saati, Klâsik Türk Müziği ve Konsolos Operası davetiyeleri Genel Sekreterlikten alınacaktır).

5 — Sergi ve Filim:

A — Şûra vesilesiyle bir sergi tertiplenmiş ve bu sergide İlkokullarımızdaki ve bazı memleketlerdeki çalışmaların ana hatları, okul binası, öğrenci durumları grafik ve fotoğraflarla canlandırılmıştır. Ayrıca okul öncesi müesseseleriyle kör ve sağır okulları ve ilk okullara ait hazır veya öğretmenlerin bizzat yapabilecekleri ders araçları, çocuk neşriyatı ve bir kısım öğretmen kitapları, bugünün ihtiyaçlarına göre ana ve ilk okul sınıf eşyası, atölye vasıtaları ayrı odalarda teşhir edilmiştir.

B — Bir yıldanberi çalışmakta olan öğretici filmler merkezinin faaliyetlerini göstermek, aynı zamanda gerek bu merkez tarafından yapılan gerek hariçten temin edilen diyapozitif, şerit ve filimlerin gösterilmesi için ayrıca bir salon hazırlanmıştır. Burada Şûra üyelerine cumartesi ve pazardan başka her gün saat 13.30-15 ve 19.30-21 arasında öğrenci ve kültür filimleriyle diyapozitif ve şeritler gösterilecektir.

5 — Öğretici filmler merkezi, Erkek Teknik öğretmen okulu, Kız Teknik öğretmen okulu, yapı Enstitüsü sayın Şûra üyelerinin ziyaretlerine açıktır.

GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ZEMİN KATI M.1:100

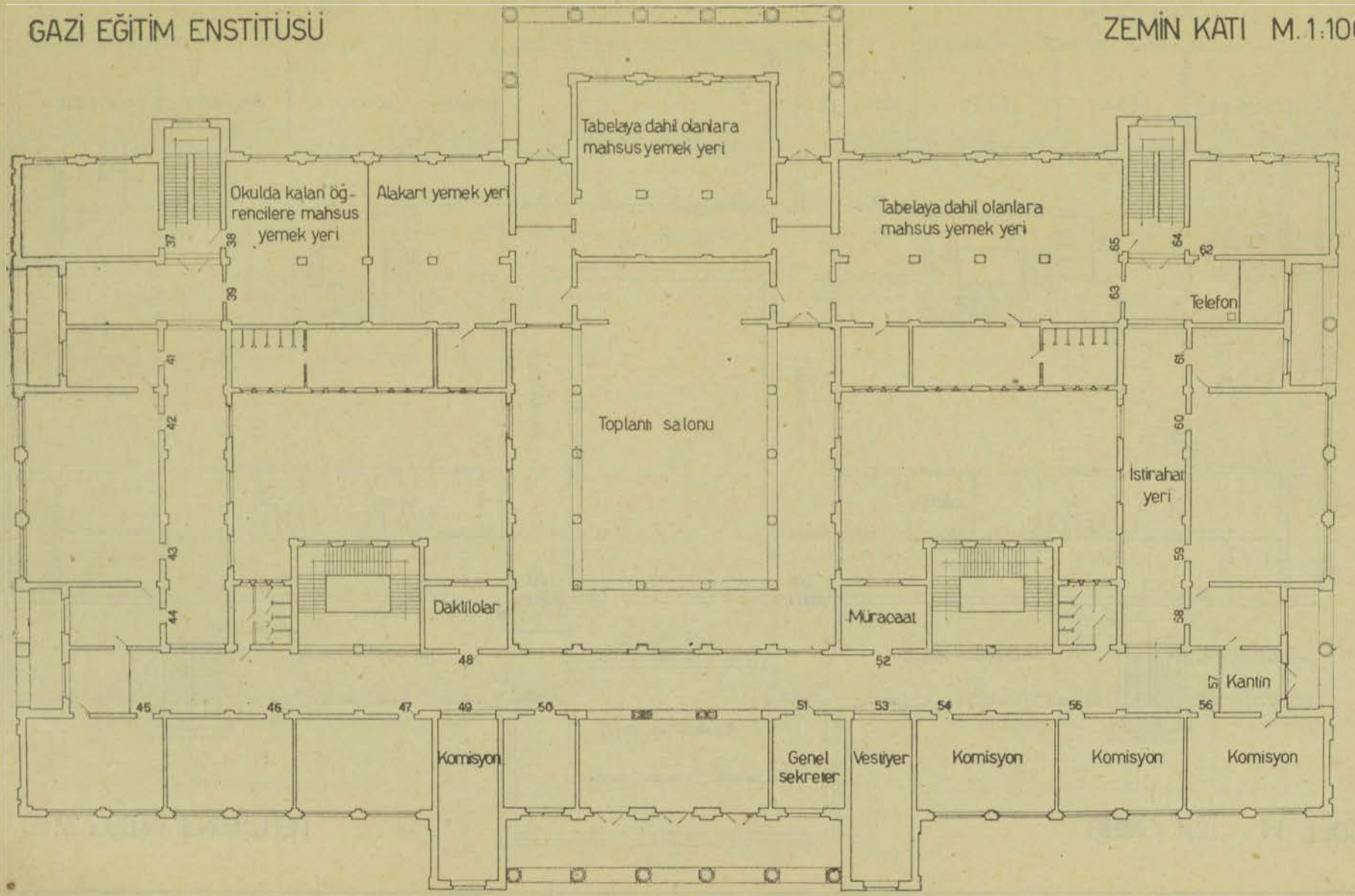

GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİRİNCİ KAT M. 1:100

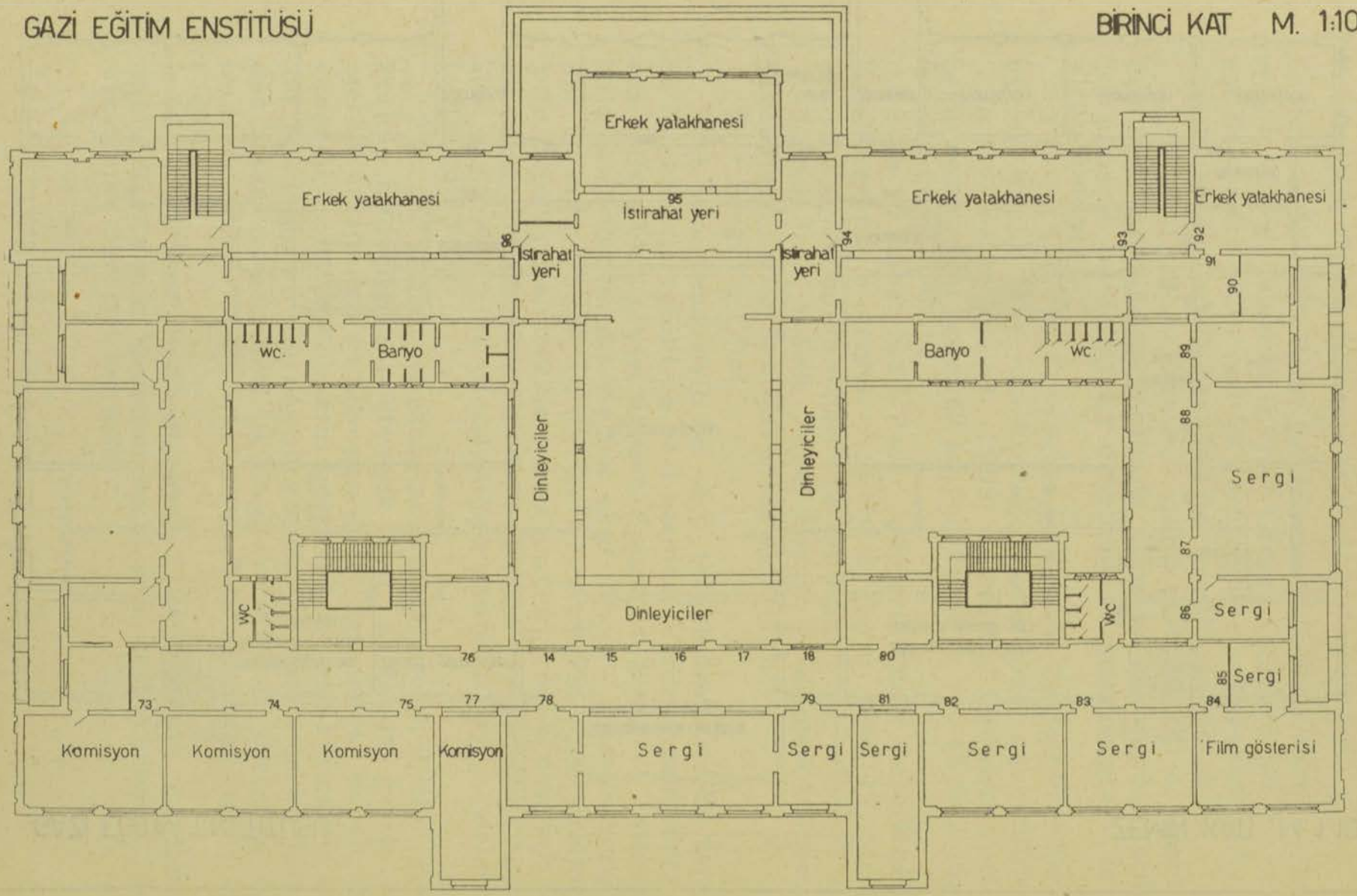

GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKİNCİ KAT M. 1:100

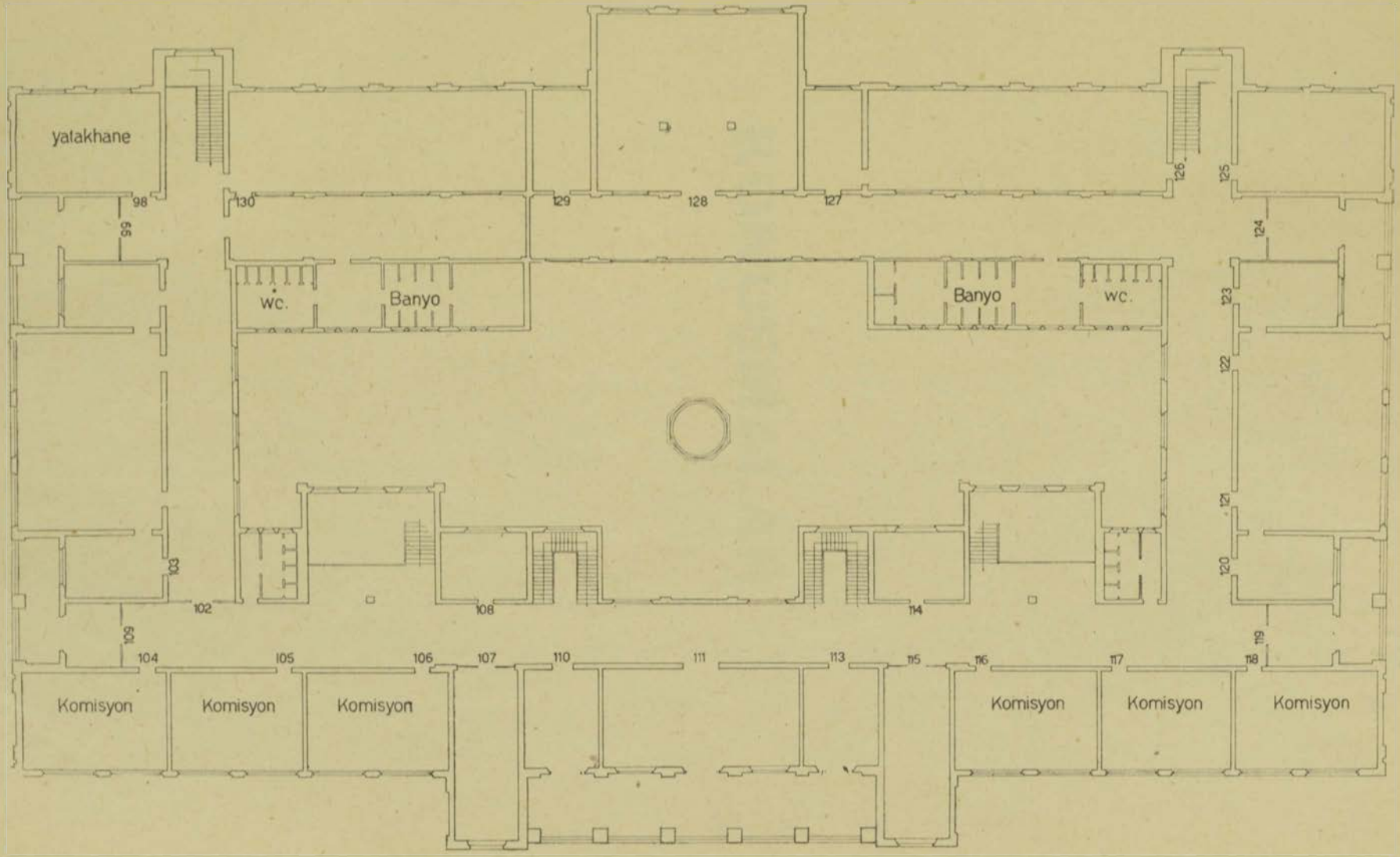

4°

G1

KONUŞMALAR

42

Konuşma Tutanakları B. M. M. Stenoğrafları Tarafından Tutulmuştur.

43

BİRİNCİ GÜN

5. II. 1953

44

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI
BİRİNCİ BİRLEŞİM

Açılma Saatı : 10
5. II. 1953

Millî Eğitim Vekili Tevfik İleri — Büyük Millet Meclisinin Aziz Başkanı, muhterem misafirlerimiz ve Şûranın sayın üyeleri hepinizi saygı ile selâmlıyarak Beşinci Millî Eğitim Şûrasını açıyorum.

Büyük Atatürk, «Hükûmetin en feyizli ve en mühim vazifesi maarif işleridir. Bunda muvaffak olmak için öyle bir program takibetmeye mecburuz ki o program milletimizin bu günkü haliyle içimaî, hayatî ihtiyaciyle, muhitî şartlariyle ve asrın icaplariyle tamamen mütenesip ve mütevafık olsun. Bunun için muazzam ve fakat hayalî, muğlâk mütalâalardan tecerrüt ederek hakikate nafiz nazarlarla bakmak ve elle temas etmek lâzımdır.» demişti. Şu anda Onun bizimle beraber olduğuna şüphe etmediğim ruhuna hürmetle sayın üyeleri üç dakikalık bir saygı duruşuna davet ederim.

Sayın Şûra Üyeleri,

Şûra bu içtimaında, Türkiye'de ilköğretim mevzuunu müzakere edecektir.

Millî eğitimimizin türlü meseleleri arasında ilköğretim birinci derecede ehemmiyeti haiz bulunmaktadır. Bu öğretimi kemiyet ve keyfiyet bakımından bir an evvel en ileri bir şekilde memleketin en uzak köşelerine kadar yaymak mecburiyetindeyiz. Bu, ilköğretim teşkilâtımızın geliştirilmesi, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 87 nci maddesiyle tesbit edilmiş olan (İptidai tahsil bütün Türkler için mecburi, Devlet mekteplerinde meccanidir.) hükmünün yerine getirilmesi için, esastır. Şûra, ilköğretimin biraz aşağıda umumî olarak zikredeceğimiz mevzuları üzerinde duracak, bu hususta başlıca prensipleri belirtecek, yapılması arzu edilen işlerin ne suretle yapılabileceği hakkında ana çizgileri ortaya koyacaktır. Şûranın bu

çalışmalarını kolaylaştırmak üzere Vekâletimiz tarafından hazırlanmış olan dokümanlar sayın üyelere gönderilmiş yahut verilmiş bulunuyor. Herşeyden evvel şu ciheti tebarüz ettirmek isterim ki sayın üyeler bu dokümanları daha ziyade bir müzakere zemini olmak üzere kabul etmelidirler. Bunların tadil olunmaları, yenilerinin hazırlanması vesaire hakkında yapılacak her türlü teklifler için bütün yolların açık bulunduğunu kayda lüzum bile yoktur.

Geçirilen tecrübelerden de faydalanarak:

a) Şûraları mümkün olduğu kadar bir tek Millî Eğitim mevzuunun türlü cephelelerini tetkike hasretmeyi,

b) Burada prensiplerle tatbikatın ana hatları üzerinde kalarak bu geniş ve yüksek heyeti kendisinden alabileceğimiz en iyiyi bize vermesini müsait kılacak şartlar içinde bulundurmayı ve teferruatı sonradan Vekâletde işlemeyi daha uygun gördük.

Kanununa tamamiyle uymakla beraber, teşkilâtın fikirlerini Şûraya aksettirebilmesini temin edecek tedbirleri aldık: Merkezden Şûraya girenlerin nisbeti yüzde on beşi tecavüz etmemektedir.

İlköğretimden sonra ortaöğretimi, Vekâlet tarafından idare edilen meslekî ve yüksek öğretimi ele alarak memleketimizin yeni şartları içinde Türk maarifinin bütün müesseselerini gözden geçirme faaliyetlerimizi en üstün müşavere organımız olan Şûraya arzetmek kararındayız.

Plân:

İlköğretimin memleketimizde geniş ölçüde yayılabilmesini sağlamak üzere vaziyeti gözden geçirirken herşeyden evvel bir plâna ve kanuna ihtiyaç olduğu kanaatine vardık. Bu plânı anahatlariyle şu şekilde izah edebiliriz:

Bugün Türkiye'de il ve ilce merkezlerinde «1573» ilkokulda «11 668» öğretmen ve «517 106» öğrenci mevcuttur. Bu okullarda bulunan «2 791» dershanede, binasızlık yüzünden, çift öğretim yapılmaktadır. İl ve ilcelerde mecburi

öğrenim çağında bulunan «704 000» çocuktan «186 894» ü okul dışında bulunuyor. Okulları çift öğretimden kurtarmak, sınıf mevcutlarını normal hadde indirmek, okul dışında kalan çocukları okula kavuşturmak için il ve ilce merkezlerinde «1 - 12» dershaneli «592» ilkokul binasına lüzum vardır.

Köylere gelince; 1952 - 53 ders yılı başındaki geçici rakamlara göre «15 873» köyde «21 030» öğretmen çalışmaktadır. «18 561» köy okuldan mahrumdur. Köylerde öğrenim mecburiyetindeki «2 090 000» çocuktan «1 193 318»i okullara devam etmektedir; «896 682» çecuk okulsuzdur.

Küçük köylerden mümkün olanları birleştirilmek suretiyle yeniden «16 848» köy okulu binasının yapılması gerektiğini besbit ettik.

Vehâletimizde yapılan hesaplara göre, ilköğretimi tam olarak tatbik edebilmek için lüzumlu okul binalarının yapımını sağlamak üzere «495 650 000» liraya, bu okulların ilk tesis masrafları için de «32 190 000» liraya ihtiyaç vardır.

Mevcut okul binalarından nâtamam veya tamire muhtaç olanların ikmali veya yıkılmış olanların yeniden yaptırılması için sarfı lâzımgelen para yekûnu takriben «45» milyon liradır.

İl ve ilce merkezlerindeki okullar için tahminen «18 000», bütün köylerin okula kavuşması için de «53 000» olmak üzere «71 000» öğretmen kadrosu lâzımdır.

20 haziran 1952 tarih ve 5974 sayılı kanunla 1955 malî yılı sonuna kadar temin olunan öğretmen kadrosu «42 874» tür. Bu itibarla daha «28 126» öğretmen kadrosuna lüzum hasıl olacaktır.

5974 sayılı kanunla tesbit edilen öğretmen kadrosunun 1953 yılı maaş tutarı «78 730 000» lira, 1954 yılı maaş tutarı «91 212 000» lira ve 1955 yılı maaş tutarı da «107 670 000» liradır. Plâna göre 1965 yılında öğretmen kadrosu (71 000)e yükselecektir.

1954-1965 yılları arasında muhtelif derecelerden yapılacak terfiler de gözönünde tutularak yapılan hesap neticesinde 1965 yılında ilkokul öğretmenlerinin yıllık maaş tutarı tahminen «180 795 000» liraya yükselecek, bu suretle 1954 ten 1965 yılına kadar her yıl maaş tutarlarında 7-8 milyon liralık bir artış kaydolunacaktır. Lüzumlu kadroları doldurmak için her yıl mesleğe alınması gerekecek öğretmen sayıları yıllar üzerine ayarlanmıştır.

Yeniden yapılacak okul binaları, bunların ilk tesis masrafları, öğretmen maaşları Devlet bütçesinden; okulların diğer çeşitli masrafları il özel idarelerinden verilmelidir, diye düşünüyoruz. Yine fakir öğrencilerin kitaplarının umumî olarak meccanen verilmesi, sıhhî levazım ve tedavi ile gıda ve giyim yardımı ve diğer personel masrafları da umumi onarım giderleriyle birlikte özel idarelere bırakılmalıdır. Bu masrafların 1965 yılındaki tahmini miktarı «64 500 000» lira olacaktır.

Köy enstitüleri 6 yıla çıkarıldığı için 1953 yılında mezun veremiyeceğinden, plân 1954 yılından başlamak ve 1965 yılında kat'i netice alınmak üzere tertiplenmiştir. plân teferruatını sayın Şûra üyeleri ilköğretim kanunu taslağına ait 16 numaralı dokümanda ve Vekâletin Şûraya sunmaya hazır olduğu dosyalarda bulacaklardır.

Kanun Taslağı:

Böyle bir plânın gerçekleştirilmesinin mevcut kanunî mevzuat ile mümkün olamıyacağı takdir olunur. Bu sebeple plânda derpiş edilen faaliyetleri tahakkuk ettirmek üzere hazırladığımız kanun taslağında (kanun henüz bir tasarı da sayılamıcağı için böyle diyoruz.) teşkilât, ilköğretimde vazifeliler, ilköğretim kurulları, ilköğretimin gelir ve giderleri, okul öncesi ve özel eğitime muhtaç çocuklar, eğitim ve öğretim kurulları ile okulların açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları, kayıt ve kabul, okula devam, yapım, onarım, arsa ve arazi mevzuları ele alınmıştır. Taslak yalnız köylerdeki, yahut yalnız kasaba ve şehirlerdeki ilköğretime değil; bütün Türkiye'deki ilköğretime ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Millî Eğitim Müdürlüklerine, öğretmen teşekküllerine, danışma kurullarına, halk temsilcilerine gönderdiğimiz bir ankete aldığımız cevaplarla plânın derpiş ettiği faaliyetler kanun taslağının çekirdeğini teşkil etmiştir. Maddeler hazırlanırken memlekette ilköğretimin tarihî seyri incelenip geçirilen tecrübeler, başka memleketlerin ilköğretim mevzuatı, XIV. milletlerarsı Eğitim Konferansının dünya milletlerine yaptığı tavsiyeler memleketimiz realitelerine göre gözönünde bulundurulmuş, malî hükümler hakkında ilim adamlarımızdan faydalanılmıştır.

Taslak tetkik edilince de görüleceği gibi, öğrenim çağı her Türk çocuğu için altı yaşını bitirdiği yılın eylül ayında başlamak ve 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği öğretim yılının sonunda bitmek üzere tesbit elunmuş ve hususi haller bir tarafa, Türk çocuklarının ilköğrenimlerini resmî veya özel Türk okullarında yapmaları esas olarak kabul edilmiştir.

İlköğretim teşkilâtının mecburî ve ihtiyarî olmak üzere iki kısma ayrılması uygun görülmüştür. Mecburi olanlar ilkokullarla yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar, özel eğitim ve öğretime muhtaç çocuklar için açılacak okullar olacaktır. Okul öncesi eğitim ve öğretim teşkilâtiyle tamamlayıcı kurslar, ihtiyarî müesseseler mahiyetinde kurulacaktır.

Memleketimizin bu günkü şartları ilkokullarda öğrenim süresinin hemen beş yıldan altı yıla çıkarılmasına müsait görülmemektedir. Ancak bunu yakın bir istikbalde ve beş yıllık ögrenimi gerçekleştirme yoluna girdikten sonra mutlaka temin edeceğiz. Bu takdirde ve o zamanki şartlara göre, daha üst orta tahsil kademelerinden bir sınıf azaltılması icabedecektir.

Çeşitli sebeplerle henüz ilkokul açılmamış biribirine yakın küçük köylerin bulunduğu yerlerde pansiyonlu ve yatılı ilkokullar, gündüzlü bölge okulları açılması, gezici öğretmenlikler ihdası derpiş edilmiş ve okulun faaliyetini istihsal hayatının icaplarına uydurmak üzere mevsiminde yayla, otlak ve bağlara taşınan köylerin okullarının da oralarda vazifelerine evam etmeleri dikkate alınmıştır.

F·4

Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar, mecburî ilköğrenim çağında bulundukları halde öğrenimlerini emsalleriyle birlikte zamanında yapamamış olan çocuklara kısa yoldan ilköğrenim vermek için tesis olunmaktadır. Mecburî ilköğrenim çağında olup da sosyal ve ruhî durumları bakımından ve özel şartlar içinde yetiştirilmeleri gereken çocukların özel bir öğretime tâbi tutulmaları, kendilerinin tabii vatandaşlık hakları olarak mütalâa edilmiştir. Hangi şartlar içinde bulunurlarsa bulunsunlar, vatandaşların mutlaka esas bir öğrenimin feyizlerinden faydalanmaları temin olunacaktır.

Okul öncesi müesseseler mecburî öğrenim çağına gelmemiş olan çocukları eğitim ve öğretime hazırlıyacaktır. Bunların, ilk öğrenim çağı dışına çıkmış olup da daha yüksek öğrenim kurumlarına gidememiş olan vatandaşların ihtiyaçlarını karşılıyacak tamamlayıcı kurslarla birlikte gerçek ve tüzel kişilerlerle belediyeler, özel idareler ve Devlet tarafından açılabilmeleri düşünülmüştür.

Okul öncesi eğitim ve öğretim kurumlarında öğretmen okullarından veya bu maskatla açılacak özel şubelerden mezun olanlarla lise ve kız enstitüsü mezunlarından özel kursları başarı ile bitirmiş olanlar çalışabileceklerdir. Bütün ilköğrenim müesseselerinin ilk mercileri olmak üzere ilce ilköğretim müdürlükleri ihdas olunmuştur. Bunlardan başka eğitim enstitülerini veya muadillerini bitirenlerle ehliyetleri sabit olacak ilkokul başöğretmen, müdür veya müdür yardımcılarından ilce ilköğretim müdürlerinden ve ilkokullarda en az beş yıl başarı ile öğretmenlik yapmış olanlardan müfettişlik evsaf ve ehliyetini haiz bulunanlar Vekâletçe müfettiş tayin edilebileceklerdir. Bu suretle sayıları da ihtiyaca göre artırılıp ayarlanacak olan ilköğretim müfettişlerinemut at teftiş ve rehberlik vazifelerinden başka öğrencilerin devamını takibetmek ve özel öğrenime muhtaç olan çocukları tespit ederek bunlar hakkında alınacak tedbirleri millî eğitim müdürlüğüne teklif etmek, bölgenin ilköğretim ihtiyaçlarını tespit etmek gibi içtimaî bir takım vazifeler de verilmiştir.

Ayrıca ilköğrenim kurumlarının sağlık hizmetlerine bakmak üzere okul doktorları yanında bölge doktorlukları, sağlık memurluğu ve hemşirelikleri ihdas olulunmuştur.

İlköğretimimizin birinci derecede ehemmiyetli bir vazifesi olan sağlık hizmetlerine tayin olunacakların vasıfları, vazife ve selâhiyetleri ayrı bir yönetmelikle tspit olunacaktır.

İlköğretimi alâkalı teşkilâtla birlikte bilhassa halk mümessillerinin de bulunacağı kurullarla idare etme yolunun tutulmasına ve bu suretle millî eğitimimizin demokratik bir anlayışla idare olunmasına hususi bir ehemmiyet verilerek köy ve bucak, ilce ve il ilköğretim kurulları ihdas olunmuştur.

Bu kurullarda halk temsilcileri, millî eğitim mensupları, ilgili diğer daire mümessilleri ve mahallin en yüksek idare âmiri bulunacaktır.

Kurulların türlü vazifeleri ayrı ayrı maddeler halinde tespit olunmuş ve kurullar bulundukları yerlerdeki ilköğretimin geliştirilmesinden derece derece ve müştereken sorumlu tutulmuşlardır.

İlköğretim sahasında yapılması lâzımgelen işlerin ve açılması icabeden okulların çokluğu dolayısiyle büyük ödeneklere ihtiyaç olduğu dikkate alınarak birtakım varidat menbaları düşünülmüştür. Bunlar Vekâletimizce ve değerli ilim adamlarımızın yardımlariyle bulunmuş, Hükümete teklif edilecek bir takım menbalardır ki, isabetleri derecesi Devletin umumî mali sistemi içinde alâkalı makamlarca da ayrıca etüd edilecektir. Mutlak olan bir cihet varsa ilköğretimimizin gelişmesi, sağlam ve tahsis edilmiş gelirle beraber düşünüldüğü takdirde imkân dahiline girebilir. Bilhassa ilk tesis ihtiyaçları için büyük ölçüde bir ödenek temini ve müesseselerin idamesi için de devamlı gelirler sağlanması zaruridir. Aksi takdirde millî eğitimimiz llk büyük hedefine pek uzun yıllardan sonra varabilecektir. İçinde bulunduğumuz şartların ve mecburiyetlerin ise buna müsaadesi yoktur.

Öğretmenlerimzle halk arasında yapılan anket neticeleri, diğer memleketlerdeki yıllık öğretim süresi, bizde mecburî öğrenim müddetinin kısalığı yani sadece beş yıllık ilkokula inhisar etmesi gözönünde bulundurularak her türlü ilköğretim müesseselerinin açılıp kapanma zamanları esaslara bağlanmış, köylerde fiili öğretim süresi yılda 170, şehir ve kasabalarda 200 günden aşağı olmamak üzere tesbit olunmuştur.

Okula kayıt ve kabul usulleri ve şartları, öğretim yılının ne olduğu, öğretim yılına girmeden evvel alınacak tedbirler tesbit olunmuş ve türlü yayınlar vasıtasiyle ilköğretimin ehemmiyetini belirtecek faaliyetlere hasrolunmak üzere ilköğretim haftası ihdası faydalı mütalâa edilmiştir.

Okullarda devam meselesi hususî bir itina ile işlenmiştir. Bütün ahvalde muhitin iktisadî ve tabiî şartları gözönünde bulundurulmuş, devamsızlıkların muhtemel sebeplerine karşı devamı artıracak teşvik edici tedbirler alınmakla beraber bilhassa velilere gerekli telkinlerin yapılmasına ehemmiyet verilmşitir. Ancak bütün memleketlerin ilköğretim kanunlarında olduğu gibi, çocuklarını okula göndermemekte ısrar eden kimseler için son tedbir olmak üzere para cezası ve daha da fazlası bir müeyyide olarak alınmıştır. Bu hususta da herşeyden evvel öğretmenlerimize güvenilmesi ve halk ile işbirliği yapılması prensip olarak kabul edilmiştir.

Yayım, onarım, arsa ve arazi işleri üzerinde bu güne kadarki tecrübelerden faydalanılarak varılan esaslar tesbit olunmuş, ilkokulların ve öğretmen evlerinin yapımında ve idamesinde hangi menbalardan faydalanılacağı belirtilmiştir,

Bu suretle plânımızın gerçekleştirilmesi için bize yardımcı olacak kanunî mevzuat da hazırlanmış oluyor demektir.

Kanuna bağlı plânda yer alan okul tipleri mümkün olduğu nisbette ihtiyaca en uygun, sıhhî, sağlam ve aynı zamanda ekonomik tipler üzerinde durularak tesbit olunmuştur.

Maliyeti daha ziyade düşürülebilecek okul tipleri üzerindeki çalışmalara kanunun neşrinden sonra da devam olunacaktır.

Görülüyor ki kanun taslağı bilhassa köy, ilce ve il öğretim kurulları yaratmak, mümkün olan bütün hallerde halk ile yakından temas etmek ve halka okul üzerinde müessiriyet sağlamak, hükümetle işbirliği yapmak gibi imkânlar vermekle demokratik bir ruh taşımaktadır. Bunlar bizim bulabildiklerimizidir; sayın Şûra üyelerinin kanunu bu bakımdan daha da genişleteceklerine şüphe yoktur. Esasen İkinci

Dünya Harbini takiben birçok memleketlerde değişen şartların icabı olarak eğitim işleri yeni bir görüşle ele alınmaktadır.

Buna ait misalleri, sayın Şûra üyeleri bilhassa başka memleketlerin millî eğitim kanunlarına ait tercüme dokümanlarımızda ve diğer kaynaklar arasında bulacaklardır.

Öğretmen Yetiştirme:

Plânımıza göre 1965 yılına kadar geniş bir öğretmen kadrosu vücuda getirmek mecburuyetinde olduğumuzu yukarda söylemiştik.

Vekâlet iyi vasıfta öğretmen yetiştirme ve yetişen öğretmenleri meslekî bakımdan olgunlaştırma kararındadır.

Bilindiği gibi memleketimizde ilkokul öğretmenleri şehir öğretmen okulları ile köy enstitülerinden yetiştirilmektedirler. Şehir öğretmen okullarının programları uzun yıllardan beri ele alınmamış, köy enstitüleri programları ise — bir iki tadile uğramış olmakla beraber — ihtiyaca cevap verir bir hale gelememişti. Her iki müessesenin programlarında esaslı ayrılıklar görülüyordu. Halbuki öğretmen namzetleri, tayin edilecekleri çevre farkları bir yana, aynı vazife için hazırlanıyorlardı. Haddızatında şehir, kasaba ve köy... neresi slursa olsun bulunulan köye, kasabaya ve şehire göre her yerin diğer benzerleriyle müşterek ve onlardan ayrı vasıfları vardır. Hükümet, Türkiye ilkokullarına tek menşeden öğretmen yetiştirmek ve bütün ilkokul öğretmenlerinin mütesaviyen aynı haklardan faydalanmalarını sağlamak üzere bir kanun tasarısı hazırlamıştır. Tasarı kabul edildiği takdirde ilkokul öğretmeni yetiştiren her iki nevi nüessese «öğretmen okulu» adını alacaktır. Bu kanun tasarısı bugün Büyük Millet Meclisinin komisyonlarında müzakere edilmektedir. Aynı kanuna muvazi olarak köy enstitülerinde ve şehir öğretmen okullarında tatbik edilmek üzere mesleğin alâkalı mensuplarının iştirak etmiş olduğu komisyonlarda bir proğram taslağı vücuda getirilmiş ve yüksek Şûraya sunulmuştur. (Doküman: 1)

Bundan böyle köy enstitülerine köy ve muayyen bir nisbet dahilinde şehir ilkokul mezunları alınarak (eski beş

Gelilmedi

yıla mukabil) altı yıl; öğretmen okullarına ortaokul mezunları alınarak (eskisi gibi) üç yıl öğretime tâbi tutulacaklardır.

Yeni program, öğretimi:

a) Genel bilgi dersleri,

b) İş dersleri,

c) Meslek dersleri

bölümleriyle üç esas etrafında toplamaktadır. Öğretmen okulları; köy kız, köy erkek, şehir kız, şehir erkek, müzik ve resim iş tiplerine ayrılmıştır. Bunların genel bilgi dersleriyle meslek dersleri tamamiyle müşterek kalmakta, ancak tarım ve iş dersleri çevrenin hususiyetine ve öğrencilerin kız ve erkek oluşlarına göre türlü şekiller almaktadır. Bunlardan başka birinci devrelerde öğrencilerin seçecekleri çeşitli mevzularda kuvvetlenmelerini sağlıyacack serbest çalışma saatleri, ikinci devrelerde de bu serbest çalışmalarla birlikte mesleğe, genel bilgi ve maharetlere ait seminer saatleri konmuştur.

Öğretmenin yetişmesinde işe ve tarıma, çevre dikkate alınmak şartiyle, hususi ehemmiyet verilmiş fakat öğretimde muvazenesizlik yapan ifratlardan sakınılmıştır. Genel bilgi bakımından birinci devrede derslerden bazıları yeni metotlara uygun olarak birleştirilmiş; tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri insan münasebetleri bakımından da etüd edilerek sosyal bilgiler grupu teşkil edecek şekilde tertiplenmiştir.

Yine birinci devrede tabiiye ve fizik, kimya derslerinin fen bilgisi dersleri mahiyetinde ve birbirlerini destekleyip tamamlayıcı hayatî bilgiler halinde okutulmasına ehemmiyet verilmiştir. Meslek dersleri bakımından programların pedagojik ilerlemelere ve öğretmen ihtiyaçlarına uygun bir tarzda hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Bu derslere ikinci devrenin birinci sınıfında genel ve sade bir psikoloji ile başlanmakta ve diğer sınıflarda da gerekli meslek ve metod b gi lerine geniş yer verilmektedir. Öğretmen namzetleri bu programla genel bilgiyi, maharet ve meslek bilgilerini, çevre

şartlarını daha iyi kavrıyacak bir hale getirilecek, şehirler için hazırlananların köy çevrelerinde, köyler için hazırlananların şehir öğretmen okullarında bir kısım çalışmalara iştirak ettirilerek ileriki vazifelerine intibak hazırlıkları sağlanacaktır. Öğretmen namzetlerinin tatbikat stajlarına büyük ehemmiyet verilecek, bu stajlar öğretmen okullarına bağlı tatbikat okullarında ve iyi seçilmiş öğretmler yanında yaptırılacaktır.

Öğretmen yetiştirme teşkilâtımızın ancak bütün hayatları boyunca meslekî bilgi ve maharetlerini devamlı surette geliştirmeyi hedef bilecek olan namzetleri okuldan mezun etmesi ve bunların hayat içindeki faaliyetlerini takibetmesi lâzımgelir. Öğretmenlerin de zaman zaman mezun oldukları müesseseye avdet ederek talim ve terbiyede karşılaştıkları güçlükleri, kendilerini yetiştiren heyetlere bildirmeleri ve yetişmiş oldukları okul programının hangi mevzuları yeteri kadar işlememiş olduğunu söylemeleri icap eder. Bu türlü faaliyetler sadece temenniler olmaktan çıkmalı, mevzuatı ve usulleri ile millî eğitim kanun ve talimatnamelerine intikal etmelidir.

Her meslekte olduğu gibi, belki her meslekte olduğundan fazla öğretmenlikte yenilikleri takibetmek meslekî hayatın karşımıza çıkardığı problemlerin ilmî bir şekilde hal çarelerini aramak için gerekli teşebbüslere geçmek, seviyenin üstünleşmesini sağlıyacaktır. Muayyen bir göreneği her gün tekrar etmekle iktifa edecek olanların bezginliğe düşecekleri, fakat kendilerini dediğimiz şartlar içinde geliştireceklerin yeni ve üstün tekniklere sahip olacakları muhakakktır.

Vekâlet ayrıca öğretmenlerin terfi, taltif, nakil ve tecziyelerine ait ve bilhassa istikrarı sağlıyacak bir kanun hazırlamıştır. Millî Eğitim alanında en büyük rolü ifa edecek unsur, öğretmen olduğuna göre; onun vazifesini kolaylaştıracak, mesaisini değerlendirecek terfi ve taltif işlerinin düşünülmesi lâzımgelir İlkokul öğretmenlerini diğerlerinden ayırmak daima onların mağduriyetleriyle neticelenmiştir. Kanun yalnız ilkokul öğretmenlerine değil bütün öğretmenlere ait olmakla beraber ilkokul öğretmeninin ilerlemesi, yüksek bir tahsile devam edebilmesi, köy hizmet-

lerinin değerlendirilmesi gibi esaslı hükümleri ihtiva etmektedir, halen Hükümetçe tetkik olunuyor, yakında Meclise sunulacaktır.

Programlar ve Usuller:

Millî eğitimimizin temelini teşkil eden ilköğretim sahasında bir yandan tahsil çağındaki çocuklarımızın hepsini okutabilecek şekilde plânlar ve kanunlar hezırlarken öteyandan da öğretim ve eğitimi mevcut imkân ve şartlar içinde daha verimli bir hale getirmeliyiz.

Bu arada bilhassa bir öğretmenli ve müteaddit sınıflı köy okullarında metodlarımızı daha verimli neticeler elde etmek için geliştirmek mecburiyetindeyiz. Bugün tatbik edilmekte olan ilkokul programına göre bu türlü köy okullarında öğretmen her sınıf için ayrı ayrı ders hazırlamak ve yine her sınıfla ayrı ayrı meşgul olmak durumundadır. Geçen ders yılında Amerika Birleşik Devletlerinin Florida Üniversitesinde köy öğretimi profesörü ve köy eğitim ve öğretimi sahasında Amerika'nın tanınmış şahsiyetlerinden olan Doktor Wofford'u memleketimize davet ettik. Kendisi Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde incelemeler yaptı. 700 kişiye anket soruları verdi. Köy okularını gezerek umumî toplantılar ve münakaşalar tertibetti. Neticede bize bir rapor vererek Amerika'da tek öğretmenli ve müteaddit sınıflı köy okullarında sınıfların birleştirilmesi ve konuların üniteler halinde ve senelere göre nöbetleşe okutulması esasına dayanan metodu tavsiye etti. (Doküman 11)

Onun vermiş olduğu esaslar dahilinde kendi ihtiyaçlarımıza uygun şekilde bir takım program taslakları hazırlatmak üzere İzmir, Erzurum ve Tekirdağ Vilâyetlerinde komisyonlar teşkil ettik. Ayrıca Ege Bölgesi Öğretmenler Derneği de bir taslak hazırladı. Amerika'ya Miss Wofford'un yanına bu usulleri etüd etmek üzere göndermek için ilköğretim müfettişleri, köy enstitüleri ve köy öğretmenleri arasından (25) kişilik bir grup seçtik. Bu grup da Amerika'ya hareket etmeden evvel arzettiğimiz Vilâyetlerdeki komisyonlar gibi bir taslak hazırladı. Bunlar 3 sayılı dokümanla neşredilmiştir.

Maarif Vekili Tevfik İleri V. Millî Eği'im Şûrasının Açılış Nutkunu Söylerken

Köy okullarına bu hususta verilecek direktiflerin tesbitinde gerek bu dokümanın, gerek programla alakalı olmak üzere yayınladığımız ve başka memleketlerde geçirilen tecrübeleri muhtevi diğer dokümanların faydalı olacağı kanaatindeyim.

Programlarda tesbit ettiğimiz ekonomik gayelerin gerçekleştirilmesi mevzuu üzerinde de sayın Şûra üyelerinin büyük bir itina ile duracakları tabiidir.

Bilindiği gibi programlarımız öğrencilerin; çalışmanın zevkini duyan, işi üzerinde kudretini geliştirerek devam ettiren, yeteneklerine uygun işi seçebilen, mesleğinde başarılı, geçimini düzenlemeye muktedir, hesabını bilir, birer yurttaş olarak yetiştirilmelerini istemektedir. İlk yaşlarda edinilen alışkınlıkların kesin tesirleri gözönüne getirilince bu hedeflerin ilkokulca gerçekleştirilebilecek taraflarının ehemmiyeti daha fazla tebarüz eder.

Ekonomik hayatın bağlı bulunduğu teknik ve bilgileri bütün okullar kendi seviyelerine göre öğrencilere tanıtmak mevkiindedirler. Cemiyetimizin seri değişmeleri okulların yeni bir takım terbiye vazifeleri almasını ve bunu da programlarda göstermesini icabettirmektedir. Öğrencilere uyanık bir isthsâl ve dikkatli bir istihlâk terbiyesi vermek, onların zihni maharetlerini olduğu kadar el maharetlerini de geliştirmek, kendilerini memleketin iktisadî realitelerine ve icaplarına göre hazırlamak, okulun değerli vatandaş yetiştirme bakımından birinci derecede gözönünde tutacağı vazifelerdendir. Eğer öğrenciler okullardaki kazançlarını hayatın karşılarına çıkardığı yeni durumlarda kullanamıyorlarsa okul kendisinden beklenen en mühim vazifeyi yerine getirmemiş demektir. Öğrenciler evvelce öğrendiklerine dayanarak yeni proplemleri çözebilmeli, hayatın devamlı olarak değişen yeni şartlarına intibakta acemi kalmamalıdırlar. Aksi takdirde okulda geçirilmiş zamanın mühim bir kısmı israf ebilmiş demektir.

İlkokul yönetmeliği:

Yeni bir ilköğretim kanunu taslağı hazırlandıktan sonra ilköğretim yönetmeliğinin de ele alınarak gözden geçirilme

sine ve taslağın ruhuna uygun bir hale getirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Yeni yönetmelik hazırlanırken eski yönetmeliğin tatbikatta aksıyan veya değerini kaybetmiş hükümlerinin yerine yenileri ikame edilmiş, zamanla değiştirilmiş veya ilâve olunmuş hükümler de yeni şekilleriyle yerlerine konmuştur.

Yönetmelikte öğrencilerin lüzumlu itiyatları kazanmaları için okulda sosyal teşekküllere ehemmiyetleriyle mütenasip bir yer verilmesine ve çocukların bu teşekküllerde faal rol almalarına, okul disiplininin karşılıklı sevgi ve saygı, sosyal sorumluluk esasına dayanmasına ehemmiyet verilmiştir.

Bir taslak olmaktan ileri geçmiyen yönetmelik projesinin de Şûraca tetkik edildikten sonra istenilen mükemmel şekli alacağına şüphe yoktur.

Okul öncesi Eğitim:

Şûranın üzerinde duracağı eğitim meselelerinden birisini de okul öncesi eğitimi mevzuu teşkil etmektedir. Vekâlet bu hususta hazırlığını yapmış; ana okulu yönetmeliği, ana okulu programı ve ana okullarına öğretmen yetiştirme program taslağını 2 numaralı dokümanlarla tetkikinize sunmuş bulunmaktadır.

İki yaşından altı yaşına kadar olan ve bilhassa ana ve babaları iş hayatında çalışan çocuklarımızı okul öncesi teşkilatımızla korumak ve yetiştirmek zorundayız. Bu güne kadar bu mevzu üzerinde durulduğça «daha okul çağındaki öğrencilerimize okul temin edemediğimiz» ileri sürülüyordu Bu cihet bir hakikattir. Fakat okul öncesi terbiye teşkilâtının da bir taraftan hususî idareler, belediyeler, fabrikalar, hususî teşekkül ve teşebbüslerce ele alınması bir zarurettir.

Tetkik edeceğiniz ana okulu yönetmelik ve program projelerinde bu müesseselerin çoğalmasını kolaylaştırıcı amelî tedbirleri bulacaksınız.

Halen uygulanmakta olan 1331 tarihli ana okulları nizamnamesi yerine bugünün ihtiyaçlarına cevap verecek ma-

hiyetteki ana okulu yönetmeliğinin Yüksek Şûrada son şeklini alacağını umarım. Ana okulu davasında mühim unsurlardan biri ve başta geleni öğretmen, diğerleri de yer ve vasıtadır. Ana okullarına öğretmen yetiştirme vazifesini Vekâlet üzerine almış bulunuyor. Bu cihet yönetmelik ve program tasarılarında belirtilmiştir. Vekâlet eğitim ve öğretim meselelerinde ana okulu öğretmenlerine yardım edecektir. Diğer özel öğretim müesseselerinde çalışacak öğretmenlere tanınacak kanunî haklardan ana okulu öğretmenleri de faydalanmalıdırlar.

Yer ve vasıta temini şimdilik ferdî teşebbüslere, mahallî idarelerin yardımlarına bağlı olmakla beraber Vekâlet bu hususta da elinden geleni yapacaktır.

Özel eğitime muhtaç çocuklar:

Sizlere sunduğumuz özel eğitime muhtaç çocuklar hakkında rapor, 5387 numaralı kanunun tatbikatı ile ilgili yönetmelik, yetiştirme yurtları iç yönetmeliği ve 5387 numaralı kanun hükümlerine göre korunmaya muhtaç çocuklar için kurulacak istasyonlarla genel ve özel yetiştirme yurtları hakkında açıklamalar adlı ve 5, 7, 8 numaralı dokümanlarla ilköğretimimizin mühim mevzularından bir diğerini, «korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar» mevzuunu ele alacaksınız.

Memleketimizde çocuk sağlığının korunması ve korunmaya muhtaç çocuklar hakkında bazı kanunlar ve muhtelif kanunlarda bazı hükümler mevcuttur. Bunlar arasında 5387 sayılı korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanun; beden, ruh ve ahlâk gelişmeleri tehlikede buluna anasız ve babasız çocuklarla Türk Medenî Kanununa göre haklarında korunma tedbirleri alınmasında zaruret görülen çocukların bakılmaları ve yetiştirilerek meslek sahibi edilmeleri hususunda köy ihtiyar heyetlerini, belediyeleri ve Sağlık Vekâletiyle Millî Eğitim Vekâletini vazifeli kılmaktadır. Kanunda bu gibi çocukların korunma ve yetiştirilmesi için gerekli ödeneklerin kaynakları da gösterilmiştir.

5387 sayılı kanun, kimsesiz çocuklarla ana ve babası bulunduğu halde durumları Medenî Kanunun 273 üncü maddesine uyan çocukları hedef tutmakta, analı babalı oldu-

ğu halde özel eğitime muhtaç olanları mevzu dışı bırakmaktadır. Halbuki Teşkilâtı Esasiyemize göre normal çocuklarımıza mahsus tahsil kurumlarımızı geliştirirken normal şartlar içinde yetişmeleri mahzurlu olan veya normal müesseselere devamları mümkün olmıyan çocukların özel ihtiyaçlarını dikkate almak mecburiyetindeyiz.

Program, öğretim usulleri ve vasıtaları bakımından özel eğitime muhtaç çocuklar için uygun tedbirler alınmıyacak olursa gözleri iyi görmiyen, kulakları iyi işitmiyen, saralı, kalp hastalıklı, sosyal zorlukları bulunan ve zihnî vasıfları bakımından normalden ayrılan çocuklara gelişme imkânı sağlanamıyacak; kör, sağır ve felçli çocuklar ilköğrenim mükellefiyetinin dışında bırakılmış olacaklardır.

Bu durum Vekâletimizi bir taraftan uzun vadeli bir program esaslarını düşünmeye, diğer taraftan da mevcut imkânlar nisbetinde tedbirler almıya sevketmiştir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletinin İzmir'deki sağır ve körler okulu ile İstanbul'da bir hayır derneği tarafından ida re edilmekte olan sağır ve körler okulu Vekâletimizce devralınmış, kendi mütehassıslarımız ve Amerikadan celbettiğimiz iki mütehassısla Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünde özel eğitime muhtaç çocuklar için öğretmen yetiştirmek üzere hususi bir şube kurulmuş, enstitü içinde bir körler okulu ile Etimesgut'ta ayrıca bir sağırlar okulu açılmıştır.

Ağır öğrenen çocuklarla üstün kabiliyetteki öğrenciler için hususi sınıflar açmaya da hazırlanıyoruz. Halen yetiştirme yurtlarında ve özel eğitim okullarında vazife gören öğretmenlerin iş başında ve kurslarda yetiştirilmelerine çalışılmaktadır. Bu saha için tecrübe ve ihtisas kazanmak üzere yetiştirme yurtlarında çalışmaya istekli idareci, öğretmen ve müfettişlerden teşkil edilen bir grup Almanya, Holanda ve İngiltereye; Birleşmiş Milletler tarafından verilen burslardan faydalanılarak üç yetiştirme yurdu müdürü İsviçre ve Fransaya gönderilmiştir. Körler okulu için sınıf öğretmeni, iş öğretmeni, meslek rehberi ve matbaacı yetiştirilmek üze-

re Amarika ve Fransa'ya gönderilecek öğretmenler de seçilmiştir.

Yukarda arzettiğimiz dokümanları tetkik ettikten ve fırsat bulduğunuz takdirde Ankara'da kurmuş olduğumuz bu türlü okulları da ziyaretten sonra görüş ve düşüncelerinizi aksettirecek bir rapor verebileceğinizi ümit ediyorum.

Şûranın ilkokullarda sağlık mevzuu etrafında da bir komisyon ayırmasını ve burada, şüphesiz tatbiki imkânları gözönünde bulundurulmak şartiyle, Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti tarafından hazırlanmış olan kanun taslağının tetkik olunmasını münasip görmekteyiz. Bu kanun müstakilen mütalâa edilebileceği gibi ilköğretim kanunu tasarısı içine de alınabilir. Herhalde çocuklarımızın sağlık mevzuu ve okul ijiyeni etrafında esaslı tedbirler almak mecburiyetinde olduğumuz bir hakikattır. Böyle bir kanun taslağı hazırlanırken ilkönce en lüzumlu teşkilâttan hareket edilmesi ve bilhassa malî takatımızın gözönünde bulundurulması, taslağın tasarı haline gelmesine ve kanunlaşmasına en çok yardım edecek hususlardandır.

Şûraya takdim ettiğimiz ilköğretim mevzlarını bütünü ile kısaca açıklamaya çalıştım. Bunlara üyelerin ilâve edecekleri mevzular da burada tetkik edilerek ana hatlar ve prensipler kararlara bağlanacaktır. Bu kararlar Millî Eğitim Vekâletinin önümüzdeki yıllar içindeki çalışmalarının en kuvvetli ilham kaynağı olacaktır.

Sayın Şûra üyeleri, herkesçe bilinen şu hakikatleri buradan bir kere daha tekrar etmeyi faydalı buluvorum: Önümüzdeki yirmi, yirmi beş yıl memleketimiz için ehemmiyetli ve pek hayatî bir devredir. Yeni Türk nesillerini ilmî usullerle ve asrın ihtiyacına uygun şekilde yetiştirmek mecburiyetindeyiz. Bu zarureti gerçekleştirmek için herhangi bir tılsımdan medet umacak vaziyette değiliz. Milletimiz, gayeye varabilmemizin teminini Millî Eğitim teşkilâtımızdan beklemektedir. Çocuklarımızı, yaptıklarını bilerek yapan, millî ideale bağlı, ruhları ve şahsiyetleri üstün birer insan olarak yetiştireceğiz. Çocuklarımız, sonsuz bir çalışma ihtirası taşımalı, başarının zevkini duymalı, tenbel ve tufeyli yaşamaktan nefret etmeli, organizasyon kabiliyetlerini geliş-

tirmeli, iyi ahlâklı, yapıcı ve yaratıcı vatandaşlar olmalıdırlar. Talim ve terbiye usullerimizde ne kadar kuvvelenirsek, bu üstün ideale o derece yaklaşmış olacağız. Çalışmalarınız bizi bu bakımlardan da aydınlatacaktır.

Şûranın ve ziyaret edeceğiniz serginin hazırlanmasında, sizlere takdim edilen otuza yakın dokümanın vücude getirilmesinde büyük emekleri geçmiş olan Vekâlet içinde ve teşkilâttaki mesai arkadaşlarıma ve sergimize kıymetli yardımlariyle iştirak eden dost milletlere mensup meslektaşlarımıza ve onların buradaki kültür mümessillerine huzurunuzda teşekkür ederken büyük bir bahtiyarlık duymaktayım. Beşinci Millî Eğitim Şûrasının, alacağı iyi kararlarla maarif hayatımız için çok hayırlı olmasını temenni ederim. *(Alkışlar)*

Tarık Asal — Efendim, Genel Kurul Toplantısı saat 15 dedir. Şimdi Şûra münasebetiyle hazırlanan serginin açılış töreni var. Teşrifinizi rica ediyorum.

Kapanma Saatı

11 - 30

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI
İKİNCİ BİRLEŞİM

Açılma Saati: 15
5. II. 1953

Başkan — Millî Eğitim Vekili Tevfik İleri
Genel Sekreter — Tarık Asal
Başkan — Celseyi açıyorum, yoklama yapacağız.

Başkan — Yoklama yapılmıştır: Şûranın açılması münasebetiyle gelen tebrikleri okutuyorum.

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Ankara

Mesainizin başarılı ve milletimize hayırlı olmasını dileriz.

Polatlı İlce Danışma
Kurulu Başkanı
ASIM

Millî Eğitim Şûrası Sayın Başkanlığına
Ankara

Tokat öğretmenleri Yüksek Şûranıza saygılarını sunar.

Öğretmenler Yardımlaşma
Derneği Başkanı
Rıza ERKAN

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Ankara

Kararlarınızın milletimize hayırlı ve başarılı olmasını dileriz.

Öğretmenler adına Millî Eğitim
Memuru MİSBAH

F-5

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Ankara

Beşinci Milli Eğitim Şûrası çalışmalarının asil milletimize yeni saadetler ve nurlu feyizler getirmesini diler zatıalinize ve Şûra azalarına şahsımın ve meslekdaşlarımın en samimî saygılarını tazin ederim.

Millî Eğitim Müdürü
Necmettin ESİN

Sayın Bay Tevfik İleri
Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanı
Gazi Eğitim Enstitüsü
Ankara

Kadıköy Yeldeğirmeni Ortaokulu, büyük şûrayı en derin sonsuz saygıları ile selâmlar, millete ve vatanımız için hayırlı kararlar ittihazından emin olarak şimdiden kıvanç ve sevinçlerini arz eder.

Müdür Ahmet Tevfik TARIM

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Gazi Eğitim Enstitüsü
Ankara

Memleketimizin en hayati temel bir dâvası olan İlköğretim alanında çalışmalara başlıyan sayın Şûra üyelerine Ankara öğretmenleri derin sevgi ve saygılarını sunar. Şûra çalışmalarının memleketimiz için hayırlı ve başarılı olmasını yürekten diliyoruz.

Ankara Öğretmenleri Yardımlaşma
Derneği Başkanı
Sami Kayral ve Arkadaşları

Başkan — Efendim, şimdi üç başkan vekili ve altı sekreterden ibaret bulunan divan seçimi yapılacaktır. Bu hususta teklifte bulunmak istiyenler lütfen işaret buyursunlar.

Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren — İstanbul Üniversitesi Rektörü Kâzım İsmail Gürkan ile Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Ekrem İzmen'i teklif ediyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Genel Kurulu Açılış Oturumunda

Peyami Safa — İlhami Civaoğlu'nu teklif ediyorum.

(*Mnhtelif üyeler tarafından* Osman Köymen, Kemal Kaya, Salim Onat, Bekir Türk, Fuat Eğemen ve Reşat Tardu *teklif edildi*)

Başkan — Efendim, şimdi bir takrir var. (Kongre Başkanlık divanı için sekreterler de dahil olmak üzere aşağıda isimleri yazlı arkadaşları teklif ederiz.) demektedir. İsimleri de okuyorum.

Başkan vekillikleri için Reşat Tardu, Ekrem Rüştü İzmen, Muhittin Akdik.

Bunlara ilâve olarak muhtelif arkadaşların yaptıkları tekliflerde var. Bunlar arasından üç namzet seçeceğiz. Bu teklif edilen isimleri ayrı ayrı reye koymak mümkündür. Tensip buyurulursa evvelâ takrirdeki isimleri reye koyalım, ondan sonra arkadaşlar tarafından şifahen verilmiş olan isimleri reye koyayım ve sayayım, en çok rey alan üç arkadaşımız başkan vekilliklerine seçilmiş olsunlar, muvafıkmı efendim? (*muvafık sesleri*)

Millî Eğitim Müsteşarı Reşat Tardu'yu reyinize arz ediyorum; kabul edenler lütfen işaret buyursunlar.. İttifaka yakın bir ekseriyetle kabul edilmiştir.

Ekrem İzmen'i reyinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar.. 77 rey almışlardır.

Muhittin Akdik'i kabul edenler... 100 rey almıştır.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Kâzım İsmail Gürkan'ı reyinize arz ediyorum. Kabul denler... 104 rey almıştır.

İstabul Üniversitesi Profesörlerinden İlhami Civaoğlu'nu reyinize arz ediyorum: Kabul edenler lütfen işaret buyur sunlar... 15 rey almıştır.

İzmir Millî Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer'i reyinize arz ediyorum: 59 rey almıştır.

Yüksek Öğretmen okulu Müdürü Kemal Kaya'yı reyinize arz ediyorum: 98 rey almıştır,

Prof. Salih Murat Uzdilek'i reyinize arz ediyorum: 20 rey almıştır*

Bekir Türk... lütfen arkadaşlarımız kendilerini takdim etsinler.

Bekir Türk — Bir arkadaşımız azizlik yapmış olacak. İlkokul öğretmeniyim.

Başkan — Bekir Türk'ü reyinize arz ediyorum: 147 rey almıştır.

Fuat Erkmen'i reyinize arz ediyorum...

Neticeyi bildiriyorum efendim: Reşat Tardu arkadaşımız ittifaka yakın bir ekseriyetle, Bekir Türk arkadaşımız 147 reyle ve Kâzım İsmail Gürkan arkadaşımız da 104 reyle Reis Vekilliklerine seçilmiş bulunmaktadırlar.

Sekreterler için bu takrirde şu arkadaşlar teklif edilmektedir:

(Raut Mıral, Adil Başkan, Sabih Özlü, Mebuse Birgivi, Halis Kurtça, Raif Altınok) bu altı arkadaşı kâtipliklere teklif ediyorlar, başka teklif varmı efendim? (*Bir aza tarafından Zeki Aktan teklif edildi*)

Başkan — Evvelâ şu 6 arkadaşı reyinize arz ediyorum: Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Hemen hemen ittifakla kabul edilmiştir.

Arkadaşlarımıza muvaffakiyetler temenni ederim.

Komisyonlar, Şûra rehperinde gösterilmiştir. Hepiniz biliyorsunuz ki bu tesbit yapılırken bütün üye arkadaşlara hangi komisyonlarda çalışmak istediği daha evvel sorulmuş ve onların arzularına göre komisyonlar tesbit edilmiştir. Şimdi bu komisyonların herhangi birinde çalışmak istemeyip te başka bir komisyona geçmek istiyen arkadaşlar bilmiyorum varmı? Böyle bir istek varsa istiyenler Genel Sekreterle temas ederek kendi aralarında bu işi halledebilirler.

Komisyonlar halinde çalışmalara başlamadan evvel üzerinde çalışılacak mevzular diye bır maddemiz var. Bazı teklifler gelmektedir. Bunlar ve bundan sonra gelecek teklifler üzerinde konuşalım. Şimdi bize gelmiş olan takrirleri okutuyorum.

Başkanlığa

Milletimizin kurtarıcısı büyük Atatürk'ün manevî huzuruna tazimlerimizi arz etmek ve muvakkat kabirlerine çelenk

koymak hususundaki teklifimi yüksek Şûranın tensiplerine en derin saygılarımla arz ediyorum.

İzmir Öğretmeler Derneği
Başkanı
Raif Altınok

Başkan — Bu teklifi derhal reye arz ediyorum: Kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Muhtelif dele·geler tarafından üç şık teklif edildi.

— 1 Komisyon Başkanlarının heyeti temsilen gitmeleri,

— 2 Hepsinin gitmesi,

— 3 Arzu eden üyelerin gitmesi,

Peyami Safa — Başkan vekilleri, komisyon başkanları ve arzu eden arkadrşlar gitmeliyiz.

Başkan — Arzu edenler denilmesi bence doğru olmaz. Çünkü herhangi bir mazereti dolayısiyle gidememiş olan arkadaşlar hakkında, arzu etmemiş gibi bir zehap hasıl olabilir. (*doğru sesleri*)

Şimdi iki şık var: Birisi hep beraber gidilmesidir. (*hep beraber sesleri alkışlar*) Göstermiş olduğunuz tezahürat, umumî arzu hep beraber gidilmesi yolundadır. Ve bu kabul edilmiştir, doğrusu da budur.

V. Millî Eğitim Şûrası Yüksek Başkanlığına

İlk Öğretim Müfettişiyim. 25 yıllık müfettişlik hayatım köylerde köy okullarında, köylü arasında geçmiştir ve geçmektedir. Bu gün de buraya köylerden geliyorum. Şu halde yüksek huzurunuzda söz söyleme, fikir serdetme cesaretimin kaynagı köy ve köylüdür. Çeyrek asırlık tecrübelerime dayanarak arz edeyimki bu gün Şûramızın gündeminde bulunan ilk öğretimi yalnız başına ele almamız, karar vermemiz, programlarda değişiklik yapmamız bizi ilk öğretimin amaçlarına ulaştırmağa kâfi gelmiyecektir.

Amerikalı mütehassıs raporunda (*demokraside eğitim ve öğretim, halkın davranışlarını arzu edilen şekilde değiştirdiği nisbette değerlidir, şayet sosyal davranışlara tesir etmiyorsa müfredatta, çalışmada bir hata var demektir. Okulun mevcudiyeti köyleri kalkındırma·*

lıdır.) diyor. Bende müşahedelerime ve incelemelerime dayanarak arz ediyorumki, öğretimimizin halkın davranışları üzerindeki tesiri istediğimiz ölçüde değildir. Bundaki hata ne müfredatımızda nede çalışmalarımızdadır. Çalışmanın tek taraflı oluşundadır. Yalnız okulun mevcudiyeti, öğretmenin çalışması köylüyü kalkındırmak için kâfi gelmiyor. Okulu ve öğretmeni destekliyici mevcudiyetler de lâzımdır. Bu da halk eğitimidir.

Atatürk, davranışları yalnız okuldan beklemiş olsaydı bugün bu durumda bulunamıyacaktık. Yeni harfleri ilk okuldan mı, orta okuldan mı öğretmeye başlıyalım? şapkayı sivil öğrenciler mi asker öğrenciler mi giysin? der ve bunun üzerinde uzun boylu münakaşalar yaparken kara tahtanın başına geçti ve ilk halk eğitimciliğini bizzat yaptı. Şapkayı başına geçirdi ve halka örnek oldu. Bunlar bize tarihin verdiği güzel derslerdir.

O halde bizimde halk eğitimi üzerinde durmamız bunun için de bir komisyon teşkil edip uğraşmamız icap ediyor.

Halk eğitimini ele almaz ve bu eğitime hemen (bütün memleketçe) başlamazsak öğretmen ve ilk öğretim dün, bugün olduğu gibi yarıda yalnız kalacak, kendisinden beklenen sosyal davranış, köyü kalkındırma işini başarmada çok gecikecektir.

Vekâletimizin bu iş üzerinde durduğunu ve tedbirler alındığını biliyorum. Fakat bu önemli konunun daha fazla beklemeye tahammülü yoktur. Çünkü bu konu köy öğretiminin kardeşidir. Beraber yürürler beraber ele alınırlar, beraber programlaşırlar.

İlerde mütehassıslarca daha mütekâmil bir şekil verilmek üzere bugün Yüksek Şûraca bu hususta bazı kararların alınmasını ve bu kararların ilk öğretim üzerinde alınacak kararlarla beraber tatbik mevkiine konulmasının uygun olacağı kanaatında bulunduğumu arz ediyorum.

Çanakkale İlk Öğretim
Müfettişi
Etem Övül

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Şûranın bu V. toplantısında bütün yurt içindeki okullarımızda faaliyette bulunan okul-aile birliklerini temsilen, sekiz delege bulunmaktayız. Bu teşekküllerin dileklerini birlikte konuşup tesbit etmek, yönetmeliği gözden geçirmek ve temennilerde bulunmak üzere bu işle meşgul olmak için ayrıca bir komisyon kurulmasını uygun bulmaktayız. Takririmizin heyeti umumiyenin reylerine sunulmasını rica ederiz.

Okul-Aile Birliği
Temsilcileri

E. Ata *Emin Ataç* *Ahmet Çankaya* *Baha Sakatürk*

H. Namık Orkun *Hasan Şengüler*

Yüksek Başkanlığa

Özel Eğitim hakkında 5 inci maddeye konulan mevzular hep bir arada derinliğine mütalâa edilmiyecek kadar yüklüdür. Bir maddede ayrı ayrı tefrik edilmesi icap eden ve ayrı üç komisyonun teşekkülünü zaruri kılan üç mevzu vardır. Bu mevzular münferiden tetkik edilirse ancak verimli neticeler beklenebilir.

Bu mevzular şunlardır:

I — Kör, sağır ve felçli çocukların eğitimi,

II — Serseri, kimsesiz çocukların eğitimi,

III — Zekâca geri, normal ve üstün olan çocukların eğitimi,

Böylece 6 ıncı maddede teklif olunan tek komisyonun üç komisyon halinde çalışmasını ve ona göre bu gruba yazılmış olan arkadaşların ihtisas derecelerine göre komisyonlarda yer almasını teklif ediyorum.

Dr. *Refia Şemin*

Başkanlığa

Ümmî vatandaşların bir temel terbiye nizamı içinde yetiştirilmesi mevzuunu etrafı ile inceliyecek bir komisyonun teşkilini teklif ederim.

Prof. *Sabri Esat Siyavuşgil*

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Şûra gündeminin 8 inci maddesine uyarak ilkokul proğramını ilgilendiren bir teklifte bulunmak istiyorum:

Bakanlığın 8/Ocak/1952 tarih ve 2/51 sayılı emri ile Turizim bilgi ve terbiyesinin bütün öğretim kademelerinde yeni nesle verilmesi meselesini incelemek üzere bir komisyon teşkil edilmiş ve bu komisyon iki ay çalışarak geniş bir rapor hazırlamış, ilk ve ortaokul programlarına konması lüzumlu maddeleri de tesbit etmiştir.

Şûra gündeminin 3 üncü maddesinin b fıkrası ilkokul programının ekonomik hayat bakımından tesbit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak tedbirlerin araştırılması meselesini kaydetmiş bulunmaktadır.

Memleketimiz için turizm komisyonunun ehemmiyetini izaha lüzum yoktur. Bu önemli konu, yetişen neslin turizm bilgisi ve anlayışı nisbetinde bir ekonomik değer haline gelebilecektir. Bu meselenin Yüksek Şura heyetinin tasvibi ile üç numaralı komisyona bir vazife olarak verilmesini ve evvelce hazırlık yapmış olan komisyon raporundan da faydalanılmasını teklif ediyorum.

Muvaffak Uyanık

Not: Bahsi geçen komisyon
raporunu birlikte sunuyorum.

Yüksek Şûra Başkanlığına

Vekilliğimizin Şûraya sunduğu dokümanları inceledik. Bunlardan bir kısmı yabancı profesörlerin raporundan, diğer bir kısmı da tercüme edilmiş eserlerle, anket neticelerine dayanılarak vücuda getirilmiş bulunmaktadır. Memlekete

hayırlı olacağına şüphe etmediğimiz bu çalışmaları şükranla karşılarız.

Ancak, çeşitli maarif meselelerimizin ecnebi mütehassısların rehberliği altında ele alınması keyfiyeti bizzarur hâlâ devam etmektedir.

Bizim Üniversitelerimizin (köy öğretimi, ilk ve orta öğretim, halk eğitimi v. s. gibi) öğretim kademeleri ile alâkalı kürsüleri mevcut değildir. Memleket maarif realitelerinin, hâlen ihtiyacını ortaya koyduğu bu kürsülerin tesisini temenni ediyoruz.

Memleket maarifi için pek hayati telâkki ettiğimiz bu meselenin yüksek şûraca görüşülmesini arz ve teklif ederiz.

Sabri Kolçak *Raif Altınok* *Faik Ertan* *Kadri Mumcuoğlu*
Mücahit Türkoğlu *Adil Başkan* *Etem Övül* *Eyüp Tunagiray*
Mehmet Gündoğdu *Fikret Arık*

Başkan — Şimdi bu takrirleri birer biren gözden geçirip haklarında yapılacak muameleyi tesbit edelim.

Peyami Safa — Usul hakkında arz edeceğim. Efendim, okunan bu takrirler cidden Millî Eğitim Şûrasında görüşülmesi lâzımgelen değer ve ehemmiyettedir. Ancak bu şûranın gündemi tahsisen ilk öğretim meselesine inhisar ettiği için bunun dışında tekliflerde bulunulmaması lâzımdır. Gündem hudutlarının dışına çıkmak prensibi kabul edildiği takdirde hepimizin bu kadar önemli tekliflerde bulunmak ihtimalimiz vardır Nitekim böyle bir teklifi bende yapmak fikrindeyim. Binaenaleyh gündemin yeterliği veya yetersizliği hakkında bir karar verelim.

Başkan — Nüsaadenizle bir noktayı arz edeyim:

Millî Eğitim Şûraları, maarifin bütün meseleleri hakkında evvelce hazırlanmış veya bilahere gündeme alınmış hususlar hakkında kararlar almıştır. Bu sene Şûranın maarifin bir ana meselesi ile meşgul olması karar altına alınmıştır Gündemi de ona göre hazırlanmıştır. Bu itibarla daha iş başında, hepsi hayatî ve mühimdir diye çok mühim olan bu ilk öğretim üzerine teksif ettiğimiz çalışmayı bırakıp ta

mesaimizi teksif etmemiz lâzımgelen meselelerin dışında bir çalışma yoluna gidecek olursak sanırımki beklediğimiz iyi neticeyi alamayız. Hem mutlaka üç sene beklemek mecburiyeti ile de bağlı değiliz. İnşallah yakın bir zamanda vekilliğimiz memleketimizin bu mühüm davaları hakkındaki tetkik ve hazırlıklarını tamamlar ve o mevzuların da halli için bizi yine davet eder. Şimdi, uzun zamanın hazırlıkları ile meydana gelen ve Şûra gündemini teşkil eden ilköğretim davâlarının halli için bütün mesaimizi bunun üzerine teksif etmek vazife ve mecuriyeti ile karşı karşıya bulunmaktayız. Binaenaleyh bu verilmiş bulunan takrirlerin ilköğretim ile alâkası varmı dır, yokmudur diye mütelâa edip kararımızı vermek ve ilköğretim dışında kalan mevzuları buraya getirmemek en salim ve en doğru yol olur kanaatindeyim. Riyaset makamı olarak takrirleri, ilköğretimle alâkadar olup olmaması bakımından reylerinize arz edeceğiz. Aksi halde birden bire hazırlıksız bir çalışmaya gireriz. Takdir buyurursunuzki 30 a yakın doküman takdim ettik, bunlar iki seneden beri yapılan çalışmaların neticesidir. Hazırlıksız bir çalışmaya girmek bizi metodsuz bir vaziyet içine sokar. Binaenaleyh takrirlerin bir kısmı ilköğretimle alâkadardır. Diğerlerini Vekâletin tetkik edeceği hususlar arasına alırız ve gündeme sokmayız.

Şimdi Sabri Esat Siyavuşgil arkadaşımızla Müfettiş Etem Övül arkadaşımızın ilköğretimle çok sıkı münasebet ve alâkası bulunan bir teklifi vardır. Arkadaşlarımız yaptıkları bu teklifte Halk Eğitimi meselesini ele alalım diyorlar.

Şimdi bu mühim konunun ilköğretim davası içinde olarak mı ele alınması lâzımdır?

Eğer bunu şûrada görüşmek isterseniz ayrı bir komisyona veya alâkalı bir komisyona verebiliriz. Fakat bunu başlıbaşına bir konu telekki ederseniz başka bir Şûraya bırakılması yerinde olur. Bu Halk Eğitimi meselesinin de bu şûrada görüşülmesi, bu şûra ilköğretime tahsis edildiğine göre doğrumu olur hususunda münakaşayı açıyorum.

Etem Övül - Efendim, takriri bendeniz verdim. Bendeniz İlköğretim Müfettişiyim ve köylerden geliyorum. Şûraya su-

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ
YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ
ARŞİV
KÜTÜPHANESİNE
AİTTİR

nulan bütün dokümanları tetkik ettim. Yalnız ilköğretimi ele alırsak, bu sahayı boş bırakırsak üç sene daha bekliyeceğiz. Bugün Halk Eğitimini mutlaka İlköğretimle beraber götürmek mecburiyetindeyiz. Mütehassıslarca az veya çok iyi bir şekil verilmek üzere bunu mutlaka ele almamız lâzımdır. Gerek tahsil meselesi, gerekse para bulma meselesi, gerek sağlık meselesi, gerek şu meselesi gerekse bu meselesi mutlaka İlköğretimle beraber yürümelidir. Eğer ilköğretimle beraber halk eğitimide ele alınmazsa daha çok beklemek lâzımdır. Binaenaleyh bu mevuu inceliyecek bir komisyon teşkil etmek ve az çok bir şey yapmak mecburiyetindeyiz. Radyolarla, gazetelerle, konfranscılarla, köy müfettişleri v. s. ile halk eğitimini mutlaka ele almak mecburiyetindeyiz.

Burada ufak bir misal arz edeceğim. Köylerdeki 100 kahveci üzerinde tetkikat yaptım, bu kahvecilerin 32 tanesi ilkokul mezunudur. Yalnız bir kahvecinin kahvesinde veremliye ayrılmış bardak vardır. Dığer 99 unda değil bardak, fincan dahi yoktu. Halbuki ilköğretim senelerdenberi verem hakkında izahat vermektedir.

Reşat Oğuz — Efendim, halk eğitimi hakkında arkadaşların heyecanını takdir etmemek elden gelmez. Yalnız şurası varki bugün ele alınan ilköğretim meselesi bile bir dava halinde 10 gün çerçevesi içine sığmıyacak kadar büyüktür. Hazırlıklı çalışma heyecanı ilköğretim meselesini halletmenin hakiki bir kalkınış olacağı ümidini bize göstermiş bulunmaktadır. Halk eğitimi meselesi elbette bu memleketin meşgul olması lâzımgelen büyük bir dâvadır. Yapılan istatistiklere göre Mısırdan sonra % 65 okuma yazma bilmiyen bir memleketin ıstırabı içinde kıvranan bizler, memleketin büyük dâvalarından biri olan ve hakikaten başka bir Millî Eğitim Şûrasının konusu içine giren halk eğitimi meselesini bir yama gibi ilköğretim şûrası mevzuu içine alınmasını hatalı bulmaktayım, böyle bir günahın ıstırabını bu üyeler çekemez arkadaşlar.

Halk eğitimi de ele alınmalıdır, fakat ilköğretim meselesiyle beraber değil.

Hasan Şengüler — Söz istiyen arkadaşlar kürsüden konuşsunlar da kendilerini selametle dinliyelim.

Adnan Ötüken — Halk Eğitiminin ilköğretim dâvasiyle büyük yakınlıkları vardır. Fakat pek çok uzaklaştığı taraflarıda vardır; uzun hazırlığı icabettiren ilmi araştırmalara lüzum gösteren cepheleride vardır. İlköğretim dâvası memleketin birinci plânda gelen bir meselesi olunca, bu meseleyi tetkik için kurulan bir şurada ona yakın ölçüde ehemmiyeti haiz bulunan halk eğitiminin de yer alması, zannediyorum bizi maksattan uzaklaştırır.

Rasim Adasal — Sayın arkadaşlarım, birçok kongrelerde görüyoruzki onların verimli olabilmesi için evvelden tesbit edilmiş programları vardır. Çok sarih ve objektif esasları vardır.

Ahlâkıyât kongresinde olduğu gibi, Türk çocuğunun terbiyesi verilirken Türk ahlakına tabi olalımmı, olmıyalımmı mevzuu saatlerce münakaş edildi, programsızlık yüzünden o kongrede uğranılan akibet hepinizin malûmudur.

Şimdi arkadaşlar gündemimiz gayet sarihtir. Elimizde bir program vardır. Eğer halk eğitimi gibi geniş bir mevzuu ele alırsak bunun içine orduyu da askeri de almak lâzımdır. Bu gün iki buçuk senelik askerlerden birçoğu, meselâ ben askerken kendi emirberim, okumamış olarak çıkmaktadır. O halde, arkadaşların ifade ettikleri gibi çocukları gece gündüz dersanelerde okutmak lâzımdır. Buraya aldığınız takdirde görüyorsunuzki komisyonlar onar kişiden terekkup etmektedir, bir kısmı gelmemiştir. 3-4 kişilik bir komisyon olacaktır. Mevzuumuzuda dağıtacağız. Onun için, arkadaşların da belirttikleri gibi, halkı nasıl terbiye edeceğiz mevzuunu pek yakın zamanda bir memleket problemi olarak ele alacağız ama, derhal ele alalım dersek meseleyi karıştırmış olacağız kanaatindeyim.

Sabri Esat Siyavuşgil — Efendim, müsaade ederseniz bendeniz halk eğitiminden bahsetmeden sadece ümmilikle mücadeleden, halkımıza okuyup yazma öğretmek suretiyle onu cehaletten kurtarmaktan bahsedeceğim.

Şüphesiz takdir ediyorum. Halk terbiyesi mevzuu çok daha geniş bir mevzudur, çok daha geniş araştırmalara ihtiyaç gösteren bir mevzudur ve bizim bu hususta hazırlıklı bulunmamız lâzımdır. Hattâ, hatırladığıma göre Maarif Vekâleti teşkilâtında Halk Terbiyesi Teşkilâtı Umum Müdürlüğü de vardı, temenni ediyorumki mühim bir memleket dâvası olan bu meselenin halli için icabeden hazırlıklar biran evvel tamamlanmış bulunsun. Fakat bizim söylemek istediğimiz şudur: İlk tahsil dâvasının yürürlüğe girmesi için okulların açılması, hocaların yetiştirilmesi, en uzak köşelere kadar bunları dağıtacak unsurların verimli faaliyette bulunabilmesi için muhiti de hazırlamak lâzımdır. Terbiye sadece okulda cereyan eden bir hâdise değildir. Terbiye, muhit ister aile ister. İlk tahsil istikametinde yapacağımız bütün cehitleri yalnız okul dairesinde toplarsak bu cehidlerin mükâfatını çok geç görürüz.

Binaenaleyh arzetmek istediğim şey, etrafıda nurlamak suretiyle ümmî vatandaşları da cehaletten kurtarmak suretiyle % 65 i okuyup yazma bilmiyen vatandaşlara okuyup yazma öğretmektir. Zaten ondan sonrası kendiliğinden gelir. Onun için bendeniz bu şûrayı münasip gördüm. Bu şûra bu mevzuu ele alabilir ve hiç olmazsa temennileri ortaya koyabilir. Buna dair alınabilecek misaller müteaddittir. Komşu Suriye'de bile iki senedenberi bunun üzerinde geniş bir faaliyete geçilmiştir. Orada devlet kapısında iş istiyen her genç bir hocalık stajına tâbidir, vatandaşlarını okutmakla mükelleftir. Çok rica ediyorum, biz bu mevzuuda esasen çok geç kaldık, daha fazla geri kalmayalım. Yüksek heyetinizden çok rica ederim, bu dâvayı da ilk öğretim dâvasının heyeti mecmuası içinde ele alsın.

Selâhattin Ortaç — Efendim, bende daha evvel konuşan ilk öğretim müfettişi Etem Övül arkadaşım gibi köylerde bütün köylü vatandaşlarla yanyana, başbaşa okul içinde, dışında her raslaştığımız yerde konuşurken bilhassa halk eğitimi meselesinin ilk öğretim ve çocuğu okutmak kadar çok önemli bir mesele olduğunu anlamış bulunuyorum. Benim gibi düşünen birçok arkadaşlarında bunu bu şekilde

mutlaka ele almaklığımızın kati bir zaruret olduğunu takdir ettiklerine şüphe etmiyorum.

Bendeniz, şûranın ilköğretim işini ele aldığı bir zaman da ümmî vatandaşlarımızın hiç olmazsa okutulmasınının zaruri meselelerden birisi olduğunu burada tebarüz ettiriyor ve bunun ilk öğretim meseleleri arasında gündeme alınmasını ve bunun mutlaka bir komisyonda halline çalışılmasını, teklifimizin reddedilmemesini rica ediyorum.

Ahmet Önertürk — Sayın arkadaşlarım; şahsen bu meseleyi halledilmiş gibi görüyorum. Halk eğitimini, turuzmi ve ilköğretimi alakadar eden teklifler gündemin sekizinci maddesiyle ilgili mahiyettedir ve bu maksatla kurulacak komisyonun çalışma mevzuudur. Şûra üyeleri bir takım teklifler ortaya getiriyorlar, bunların çoğu gündemle alâkalı değildir.

Ana prensiplerin hallini, dile getirir şekilde ilerideki toplantılarımızın çalışma yollarına ışık veren ve Vekilliğimize bir ilham kaynağı olmak üzere o komisyon tarafından umumî teklifler halinde şûra üyelerine sunulmuş olur. Binaenaleyh şimdi böyle bir komisyon varken ayrıca bir komisyon kurmak ve uzun uzun bunun üzerinde çalışmak zannediyorum ki lüzumsuzdur.

Kadri Mumcuoğlu — Kifayeti müzakere teklif ediyorum, hülâsatan okuyalım, netice belli olsun.

Başkan — Arkadaşlarım, gündemimiz çok yüklüdür, eğer şûramız gündemindeki bütün meseleleri şumulü ile ele alarak bir neticeye varır ve Vekâlete, Hükümete tevdi etmek üzere bir proğram tesbit edebilirse veya Vekâlete ve Hükümete tevdi edilmek üzere kat'i kararlara varabilirse bu şûra üyeleri hayatları boyunca bahtiyar olurlar; bu kadar muazzam bir iş üzerindeyiz. V. Milli Eğitim Şûrasının bir çok meseleleri vardır. Şûrada bir kere ilköğretim mevzuunu esaslı olarak tutalım. Bunu tutabilmek için elimizde desteklerimiz var.

Benim bir tek ricam olacaktır, memleketin böyle bir meselesi bahis mevzuu olduğu zaman heyecanlanırız ama bu heyecanlarımız bizi ana dâvalardan çıkarmamak lâzım-

dır ki bunları tahakkuk ettirmiş olalım ve bütün kuvvetimizi bu ana dâva üzerinde teksif ettirebilelim. Benim ricam budur. Aksi taktirde bunun sonu gelmez. Halk eğitimi büyük bir dâvadır. Fakat bütün bunların yanı başında 800·900 bin okulsuz çocuğun kısa zamanda okula kavuşması, öğretmen adedinin kısa zamanda yeter miktara çıkması, şûranın önüne büyük dâvalar yığmaktadır. Esasen kifayeti müzakere takriri de vardır. Ya söz almış arkadaşları dinledikten sonra mevzuu reye koymak veya bu arkadaşlara da şamil olmak üzere kifayeti reyinize vaz etmek bahis mevzuudur. Daha ona yakın arkadaş söz almıştır (*reye sesleri*).

Söz alan arkadaşların konuşmaması dahil olmak üzere kifayet teklifini reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

O halde konuştuğumuz iki takririn birisi Çanakkale Milli Eğitim Müfettişi ile diğer bir arkadaşımızın, doğrudan doğruya halk eğitimi meselesinin şûraca ele alınmasını isteyen takrirleridir. Bu dâvanın ilköğretim mevzuunun dışında ve başlı başına bir mesele olduğu yine burada tebarüz ettirildi. Bu takririn belki şûranın bu havası içinde reye dahi konulmaması icabeder. Fakat bir defa şuranın reyleri ile de bunu anlamak lâzım gelir.

Bir delege — Halk eğitiminin de ayrı bir komisyon halinde konuşulmasını teklif ediyorum. Halk eğitiminin de ilk okulu ilgilendiren tarafları olacaktır. Sadece bu tarafları sekizinci komisyonda konuşmak kâfidir.

Başkan — Bu mevzuun ayrı bir komisyona veya sekizinci komisyona verilmesini veya konuşmak üzere gündeme alınmasını kabul edenler işaret buyursunlar... kabul etmiyenler... kabul edilmemiştir.

Sabri Esat Siyavuşgil arkadaşımızın halk eğitimi gibi şamil olmayan ümmilikle mücadele mevzuunun gündem içinde mütalâa edilerek mevcut bir komisyonda veya ayrı bir komisyonda mütalâa edilmesi teklifini kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... etmiyenler... biraz karıştı, müsaadenizi rica ederim, tekrar reye koyuyorum.

Ümmilikle mücadelenin gündemimize alınmasını kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar... etmiyenler .. kabul edilmemiştir efendim. Emin Ataç ve arkadaşlarının okul aile birliği ile ilgili takrirleri hakkında söz istiyen varmı?

Emin Ataç — Muhterem arkadaşlar, biz sekiz kişi buraya gönlümüz şükran hisleriyle dolu olarak geldik. Bu sekiz kişi şimdiye kadar Millî Eğitim Şûralarında duyulmıyan seslerini sizin huzurunuza serecektir. Gönül isterdiki bu millî eğitim meselesi konuşulurken, okul-aile birliğini temsilen sekiz kişi değil seksen kişi burada bulunsun.

Arkadaşlar, terbiyenin mebdei beşiktir beşik. Çocuğun itiyatları, sevki tabiisine ait bütün gelişmeleri beşikten itibaren takip eder, bu meselelerle mektep meseleleri o kadar girifttirki ayırmaya imkân yoktur. Meselâ elimizdeki yönetmelikte şöyle bir kayıt vardır: Okul ve aile birlikleri mektebin sosyal, öğretim ve eğitim meseleleriyle meşgul olur. Bir zamanlar dersanenin kapısından baktırmadığımız çocuk velilerini icap ederse okul aile birliği ailelerini dersaneye sokar ve bir dersi takip ettirebilir, diye kaydi ihtiva etmektedir. Hatta bazı ileri memleketlerde, duyarız, ilkokul müfredat proğramlarını işlendiği sıralarda camlar kırılmış kapılar devrilmiştir. *Mektepcilik* i okuyanlar hâtırlarlar, bunlar o kadar muazzam şeylerdirki ilk mektepte bir cemiyetin bünyesine yeni bir istikamet verilir. Aile nasıl bu meselelerden uzak kalır? Tam içindedir. Kendi kendimize düşündük, bu sekiz kişi kâfi gelmiyecek amma, sembolik dahi olsa ona bir komisyon verilsin dedik. Takririmizi bu zihniyetle verdik. Bizi elbette sekiz kişi olarak bırakmıyacaksınız, daha fazla arkadaşlar katacaksınız.

İlköğretim mevzuunda konuşurken bu mevzuda ne ıstıraplar çekildiğini duysaydınız gözleriniz yaşarırdı. Bir taraftan yemek verilmiştir. İyi pişirilmemiştir, yerlere dökülmüştür. Bütün bunlar birer vakıadır.

Muhterem arkadaşlarım, eğer çocukların maddî ve manevî gelişimini ele almak istiyorsanız % 50 ailenin müzaheretine muhtaçsınız.

Eduksiyonlar ve saireler ailedeki tesirlerini nasıl yaparlar, bunları tahlil etmek lâzımdır. Bunu ilk imza edenler sekiz kişidir, amma bize katılacaklar vardır. Onun için şûranın kuvvetini azaltacak değiliz. Yalvarıyorum bu takrirlerimizi kabul edin, bu suretle memleket muhakkak ki ilköğretim sahasında büyük şey kazanacaktır.

Başkan — Emin Ataç'a vuzuh için bir noktayı soracağım ve takrirlerini bundan sonra reye arz edeceğim.

Arkadaşlar, gönül seksen kişi de ister, daha fazlasını da ister. Şûra muayyen adetle toplanır, gönlün istediği şey belki olmaz Bir bakıma bu sekiz kişinin her komisyonda bulunması, aile ile ilgili bir takım şeyleri bu komisyonlara aksettirmesi bakımından belki faydalı olur. Bununla beraber arzunuzu vuzuhla söylemediniz, ne istiyorsanız lütfen onu kısaca söyleyiniz.

Emin Ataç (devamla) — Arkadaşlar, bizim okul aile birliği mümessilleri yalnız Ankaradan gelmiştir. Yani okul ve aile birliklerini yalnız biz Ankaralılar temsil ediyoruz. Gönül istiyordu ki, cenuptan, şarktan, garptan gelecek delegeler de burada bulunsun.

Hattâ şöyle garip bir vaziyette oldu. Bize on altı kişi seçeceksiniz biz sekizinizi eliyeceğiz dediler. Sekizi iltihak edecektir. Biz derhal kararımızı verdik, sekiz kişi istenildiğine göre sekiz kişi seçtik ve geldik ve bu gün aranıza katılmak şerefine nail olduk. Demek istiyorumki Ankarada okul aile birliğinin çalışması başkadır. Haber etselerdi ve orada toplansalardı 80 e değil 40 a da razı idik. *(anlaşılmadı sesleri) (nasıl bir komisyonun teşkilini istiyorsunuz sesleri)* Ayrı bir komisyon istiyoruz. Diğer komisyonlar nasıl ve kaç kişiden teşekkül ediyorsa bizimki de o kadar kişilik bir komisyon olacaktır. Arkadaşlara bir anket yapılır, okul aile birliği komisyonunda çalışmak istiyenler buraya gelsin denir, burada sekretere müracaat edilir, bir komisyondan diğerine geçmek mümkündür, denilmişti. Eğer bir komisyon teşkiline karar verirseniz bizi yalnız bırakmamış olursunuz.

Muhip Kocaçınar — Ben şunu öğrenmek istiyorum. Demin burada halk eğitimi meselesi mevzu bahis olmuştur. Aile hukuku da okul aile birliği de bunun içinde mevcuttur. Sayın Şûra azaları bu önemli meseleyi başka bir toplantının konusu olarak kabul ederek bu şûranın gündemine almadı.

Şimdi şunu söylemek istiyarum; okul aile birliği komisyonu toplandığı zaman hangi madder üzerinde müzakerelerde bulunacaklardır? Şunlardan bir iki madde lütfetsinler, biz halk eğitimi ile aile meselesini ayıramıyoruz. Biz aileyi halkın içinde buluyoruz. Bunun çalışmalarından birkaç madde lütfederlerse...

Emin Ataç (*devamla*) — Müsaade ederseniz izah edeyim:

Efendim, Okul-Aile Birliği Talimatnamesinde şöyle der. (*Sadede sesleri*) İlmin açtığı bir kürsüdeyiz, konuşacağız. Ben 28 senelik hayatımı bu meslekte çürütmüş bir arkadaşınızım. İşe köy muallimliğinden başlamış, Maarif Müdürlüğüne kadar yükselmiş bir insanım, bir omuzdaşınızım. Aranızda talebelerimde var. Okul-Aile Birliği Yönetmenliğinde bir madde vardır. Onda, bu birliğin hükmî şahsiyeti olmadığı için para toplıyamıyacağı yazılıdır. Yalnız manevi yardımlarda bulunur, diyor.

Halbuki gelen işleri tetkik ederseniz görürsünüzki bunların çoğu muhakkak paraya mütevakkıftır. Meselâ cam kırılmıştır veya filan dershaneye vesaiti tedrisiye alınmıştır, bunun için de para lâzımdır. Halbuki toplanamıyor, bu vaziyette okul-aile birliği ne yapacaktır, avuçmu açacaktır? Bunların halledilmesi lâzımdır.

Bir de arkadaşlar, Okul-Aile Birliği Talimatnamesinde bir birlik vardır. Okullarda canla başla çalışan 8 kişi bulursunuz. Bunlar okul-aile birliğine mensupdurlar. Ayrıca bir birlik var, kurmak mecburiyetindesiniz. Müessisleri ile bütün merasimiyle müracaat ederseniz bir cemiyet kurarsınız. Bugün okul-aile birliği ile okul arasında ihtifaf başlamıştır. Ben parasını toplıyacağımda sen dolap mı yapacaksın demişlerdir. İşte halledilmesi lâzım gelen bir mesele, müzebzeb bir mesele.

Başkan — Müsaade ederseniz, bu konuşmaların seyri başka bir mecraya girer, derhal şunu söylemeliyim, Vekâletin bu hususta bilgisini şu şekilde arz edeyim: Şûra bu işi halledemez.

Emin Ataç — Efendim, burada kanun tasarısı yapacağız.

Başkan — Müsaade buyurun. okul-aile birliği mevzuu bugünkü gündemimizin içinde mevcuttur. Çünkü tetkik edeceğimiz en mühim konuların başında çocuklarımızın iyi yetiştirilmesi için alınacak tedbirler gelmektedir. Çocuğu öğretmen yetiştirecektir. Buna ait kanun taslağı mevcuttur.

Sayın arkadaşımız eski bir talimatnameden bahsettiler. Para toplasın, mektebin kırılan camını yapsın, bu olmaz arkadaşlar, onu Devlet yaptıracaktır. Okul-aile birliği, ailenin okul ile olan ruhî, fikrî, temasını ve iş birliğini temin eden bir müessesedir ve bir aileyi okula çekmek için şu para keyfiyetinden okul aile birliğini kurtarmak istedik, bunu çıkardık. Çünkü gelmiyor, istemiyor. Cam veya kapı kırık olsun, imkânı varsa Devlet yapar, imkânı yoksa hayır sahipleri bunu yapabilir. Misallerini gördüğünüz gibi koruma dernekleri vardır, onlar yapar. Binaenaleyh orada ihtilâf vardır demek ve bunu şûrada halle çalışmak mümkün olacak bir mesele değildir.

Arkadaşlarımızın hazırladıkları takriri işitmiş bulunuyorsunuz. Okul-aile birliği mümessillerinin ve diğer arzu edecek arkadaşlarımızın katılacağı bir komisyonda okul-aile birliği işlerinin konuşulmasını istiyorlar.

Bu teklifi kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... etmiyenler... kabul edilmemiştir efendim.

Diğer takrirleri okutuyorum.

Şûra Başkanlığına

Özel eğitim hakkında 5. maddeye konulan mevzular hep bir arada derinliğine mütalâa edilmiyecek kadar yüklüdür. Bu maddede ayrı ayrı tefrik edilmesi icabeden ve ayrı üç komisyonun teşekkülünü zaruri kılan üç mevzu vardır. Bu mevzular münferiden tetkik edilirse ancak verimli neticeler beklenebilir.

Bu mevzular şunlardır.

1 — Kör, sağır ve felçli çocukların eğitimi,

2 — Serseri, kimsesiz çocukların eğitimi

3 — Zekâca geri, normal ve üstün olan çocukların eğitimi

Böylece 6. maddede teklif olunan tek komisyonun üç komisyon halinde çalışmasını ve ona göre bu gruba yazılmış olan arkadaşların ihtisas derecelerine göre komisyonlarda yer almasını teklif ediyorum.

Edebiyat Fakültesinde
Dr. Doçent Refia Şemin

Rasim Adasal — Bir kelime söyliyeceğim. Biliyorsunuzki dünyanın her tarafında yapılan kongreler bir disipline tabidir. Herkes gelipte burada bir saat konuşamaz. İngiltere'de Avusturalya'da böyledir. O halde herşeyden evvel hepimiz dahil olduğumuz halde burada bir, dakika mahdudiyeti içinde konuşalım. Beş dakikada her arkadaş fikrini veciz bir şe'kilde ifade edebilir. Çünkü akşama kadarda devam etsek yalnız bu konuşmaları bitiremeyiz.

İki arkadaşımızın teklif ettiği şeyler çok önemlidir. Ancak bu işi ayrı bir komisyona vermek doğru değildir. Fakat birçok yerlerde komisyonları, sukomisyonlara ayırmak mümkündür.

Mithat Enç — Efendim, bu komisyonlarda körlerin ve diğer arızalı çocukların müfredat programlarını derinliğine inceleyip tetkik edecek değiliz. Asıl yapılacak iş bunların müşterek olan meselelerini halletmek, eğitim ve öğretim teşkilâtının gayeleri ve ilkokulla olan münasebetlerini tesis etmektir. Onun için ayrı komisyonlar ayırma yoluna gitmeyelim, eğer icabederse sukomisyonlara verelim.

İzzet Birant — Özel Eğitim meselesi hakikaten çok mühim meseledir. Sayın arkadaşlarımızın takrirlerinde zikrettikleri grup içerisinde bu gruplar tamamen ifade edilmiş olmaz, daha başka gruplarda vardır. Bunların öğretimle alâkalı olanları da vardır. Tedavileri de icabeder. Bunların icabı

halinde sukomisyonlarda ayrı ayrı şekillendirilmesi uygun olur kanaatındayım.

Başkan — Mesele görüşüldü takrir sahibi üç komisyon halinde çalışılsın ve iş daha derinliğine tetkik edilsin diyor. Mithat Enç ve Rasim Adasal arkadaşlarımız icabederse bunlar kendi aralarında değil, ayrı ayrı ve sukomisyonlar halinde çalışabilirler diyorlar. İzzet Birant arkadaşımızda bir arada toplu olarak çalışsınlar diyor, müstakil komisyonlara ihtiyaç olmadığını söylüyor. Demekki bütün arkadaşlar tarafından mütalâa edilerek rapora bağlanmasını muvaffık buluyorlar.

Kadir Çağal — Bu işin hangi komisyona ait olduğu tesbit edilmiştir. Bununla VI numaralı komisyon alâkalıdır. *(doğru sesleri)*

Başkan — Yani yeniden komisyon teşkilinin lüzumsuz olduğu kanaatını arkadaşlarımız işaret etmiş bulunuyorlar

Şimdi reye arz edeceğim. Böyle bir komisyonun seçilmesini kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmemiştir efendim.

Rasim Adasal arkadaşımız 5 dakikadan fazla konuşmıyalım diyorlar. Bu teklif bütün şûra boyunca bu şekilde konuşulması yolundamıdır?

Rasim Adasal — Rapor okuyan arkadaşlar bundan istisna edilebilir.

İlhami Cıvaoğlu — Daha evvelce tecrübe ettik, şöyle hâdiseler oluyor: Bazı arkadaşlar mühim hâdiselere temas ediyorlar. O vakıt şûradan yetki almak icabediyor.

Başkan — Bir şey arz edeyim: Henüz işin başındayız; henüz sıkışmış değiliz, o zaruret hasıl olduğu zaman buna gideriz. O itibarla Rasim Adasal arkadaşımız bu tekliflerini şimdilik geri alırlarsa iyi olacaktır.

Rasim Adasal — Hay hay efendim.

Başkan — Gündemin 8. maddesi ile ilgili olan Muvaffak Uyanık'ın teklifi gündemimize uygun bir tekliftir. Bu teklifin alâkalı 3 numaralı komisyona havalesini kabul buyuranlar... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Bu teklifi 3 numaralı komisyona havale ediyorum.

Başkan — Sabri Kalçak, Raif Altınok, Kadri Mumcu ve arkadaşlarının teklifini mahzur görmezseniz şûranın bir temennisi olarak Üniversitelerimizin mütalâa ve tetkiklerine sunalım. İmkân bulunduğu taktirde tahakkuk ettirilmesi için üzerlerinde inceleme yaptırılması keyfiyetinin Millî Eğitim Vekilliğine Şûranın bir temennisi olarak havalisini uygun bulurum. Muhtar Üniversiteye arz edilir, onlar meseleyi tezekkür edip bir karara bağlarlar.

Şimdi, şûranın bir temennisi olarak bunun üniversiteye aksettirilmesini muvafık görenler lütfen işaret buyursunlar... kabul etmiyenler... ittifakla kabul edilmiştir.

Ben bu teklifi üniversitelere aksettireceğim efendim.

Şimdi Kemal Akalın'ın takririni okutuyorum.

Şûra Başkanlığına

Her türlü mevzuat proğram ve kararların tatbikinin iyilik derecesinin okullardaki idareci kadrosunun anlayışına bağlı olduğu açık bir hakikattır.

Önemli olan bu meseleyi müsaade nisbetinde incelemek ve hiç olmazsa öğretmen okullariyle liselerde idare kadrosunun seçim ve teşkilini araştırmak üzere takririmin 8. ci komisyona havale buyurulmasını arz ederim.

Kamal Akalın

Başkan — Bunun gündemimizle en ufak bir alâkası yoktur. Müsadenizle reye arz etmiyeceğim.

Kemal Akalın — Öğretmen yetiştirmekle ilgili olduğu için hiç olmazsa öğretmen okulları hakkında söyliyebilirim.

Başkan — Öğretmen yetiştirme mevzuu ile ilgili maruzatınızı o komisyonda ariz ve amik konuşabileceksiniz. Hele lise ve saire mevzuunun günün meselesiyle hiç alâkası yoktur.

V. Şûra Başkanlığına

Milleti ümmilikten kurtarma ve halk eğitimi meselesinin önümüzdeki ilk toplanacak Millî Eğitim Şûrasında ele alınması hususunun bu şûrada karar altına alınmasını teklif ediyoruz.

Süleyman Adıyaman *Mehmet Giray* *Halil Akyavaş* *A. Artun*

Başkan — Müsaade ederseniz bunun da bir karara bağlanmadan doğrudan doğruya Vekâlete havalesini reyinize arzediyorum.

Peyami Sefa — Bunun esası (temel eğitim) dir. Unesco bununla hassatan alâkalıdır. Bunun temel eğitim diye değiştirilerek Vekâlete havalesine iştirak ederim.

Başkan — Halk eğitimi diye takrirde bahsedilen temel eğitimin önümüzdeki şurada görüşülmesi hakkındaki teklifin, gerekli hazırlıklar yapılmak ve imkân bulunduğu taktirde tahakkuk ettirilmek üzere Millî Eğitim Vekâletine verilmesini reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

Çifte tedrisat yönetmeliğini şûra ele almalıdır.

Kemal Atatuğ

Kemal Atatuğ — Sayın Arkadaşlarım, bize verilen raporları tetkik ettiğimiz zaman çifte öğretim hakkındaki yönetmeliğin hazırlanmadığını gördük. 20 yıldır Ankara da çifte öğretim yapılmaktadır ve daha 30 sene yapacağız. Ankaranın, bugün çifte öğretimden kurtulabilmesi için 72 okul lâzımdır.

Şu halde sizden istirhamım, işin esaslı bir şekilde görüşülmüş, konuşulmuş olması ve tatbikata konulma şeklinin tesbit edilmiş olması lâzımdır. Bunun yönetmelik komisyonuna verilmesini rica ederim.

Başkan — Bu işin yönetmelik komisyonunda mütalâa ve tetkinini oyunuza arz ediyorum: Kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

Sûranın mevzuu ve gündemi uzun tetkikler neticesi tesbit ve tayin ol nmuştur. Tesbit olunan komisyon-

lardan 8 komisyon, şumullü ve bütün meseleleri içine top tan alabilen bir komisyondur. Şûra programı ile ilgili teklif ler bu komisyonca incelenip Şûra Başkanlığına sunulur. Ve Başkanlıkça ilgili komisyonlara havale olunur.

Bu duruma göre ana meselelerin görüşülmesi için komisyon konuşmalarına geçilmesini arz ve teklif ederim.

Sami Akyol

Başkan — Bu önerge çok yerindedir. (*gülüşmeler*) Fakat geç geldi lüzumu kalmadı, ileride böyle bir şeye lüzum hasıl olduğu zaman verilirse isabetli olacaktır.

Başka bir şey varmı efendim?

Faruk Caner — Efendim, (kör, sağır, dilsiz ve serseri çocuklar komisyonu) ndan bahsedildi ilk 3 kelime anlaşılır bir şeydir. Fakat serseri mefhumunu insan haklarına tamamen aykırı telekki ettim ve işittiğimden beri üzüldüm. Burada bu mesele hakkındaki fikrimi uzun boylu müdafaa etmem mümkündür. Fakat bizim (serseri) kelimesinden anladığımız mâna o kadar değişiktirki, eğer bu çocuklar büyük olsalardı zan ederimki kapıları kırıp girerler ve bize, böyle bir karar almayın derlerdi. Sayın Sami Akyol'un buyurduğu gibi, bakımsız veya sahipsiz çocuklar demelidir. Ben şahsen bir hoca ve cemiyetin bir ferdi olarak onları değil, kendimizi suçlu addetmekteyim. Onun için komisyo nun bir isim bulmasını istemekteyim. Sizlerden çok rica ederim bu tabiri değiştirsinler.

Maruzatım bundan ibarettir.

Rauf Miral — Efendim, ben ikinci ve üçüncü komisyonların çalışmaları hakkında konuşmak istiyorum.

Birisi ilk okullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okullariyle köy enstitüleri yeni öğretim programlarını inceliyecek diğeri de ilkokul programlarını inceliyecek olan komisyondur. Bu komisyonların çalışmaları birbirinin aynı mahiyettedir. Ve aynı çalışma mekanizması içindedir. Binaenaleyh sarih bir teklif sahibi olarak karşınıza çıkıyorum. Bu ikinci ve üçüncü komisyon ilk eğitimin programları üzerinde hiç olmazsa onlar bir anlaşma hali bulsunlar. İkinci komisyon azası sıfatiyle arzediyorum; iki komisyon birbiriyle sıkı alâ-

ka halinde bulunsun, bir müşküle uğramıyalım. Adet fazla görülürse su komisyon halinde çalışsınlar. Birisi programı yaparken diğeri ona muvazi olarak bu programı tahakkuk ettirecek olan arkadaşları yetiştirsin. Kadromuz çoktur. Binenaleyh şöyle bir karar alınsın: Bu iki komisyon sıkı alâkalı bulunsunlar.

Başkan — Arkadaşlarım, beraber çalışmalarında hiçbir mahzur yoktur. Arkadaşlarımızın arzuları yerindedir. Bütün komisyonların aynı öğretimin cüzüleri olduklarını nazarıitibare alarak çalışacaklarında şüphe yoktur. Bu itibarla birbirlerine uygun çalışmalar sonunda hazırlıyacakları raporlarını heyeti umumiye ye getireceklerdir. Bu gayet tabiidir. Bunu reye dahi koymaya bilmiyorum lüzum varmı? (*yok sesleri*)

Başka söz istiyen var mı?

Nuri Gürgöze — Efendim, yüksek heyetin huzurunda benim söz almaklığımın biraz fazlaca cüretkârane bir hareket olduğunu biliyorum. (*estafirullah sesleri*) Yalnız başta hoş göreceğinizi umarak, sonra da meslek hizmetinin 33. yılında bulunan, bu 33 yılın 26 yılını köylerde geçiren bir arkadaşınız olmaktan mütevellit bir cüretle huzurunuza çıktım.

Şûranın toplanmasından maksat gündeminde sarih ve etraflıca gösterilmiştir. Hülâsa edersek, ilk öğretimi memleketimizde kabil olduğu kadar hızla ve ehemmiyetle geliştirmek.

Herhangi bir şey için tedbir düşünürken, kısa anlayışıma göre önce niçin tedbir alacagız, tedbir istiyen durum nedir? Mahiyeti nedir? Bunu iyice anlamamız lâzımdır.

Bilmem arz edebiliyormıyım ?

Şimdi ilköğretimi geliştirmek istiyoruz, evvela ilköğretimin bugün memlekette ne durumda olduğunu iyice bilmemiz lâzımgelir.

Şimdi, sayın Vekilimiz, kıymetli büyüklerim aziz arkadaşlarım; işte bundan ötesini anlatmak isterken haylı zorluk hissediyorum. Söyliyeceklerimin samimi olduğunu kabul edeceğinize eminim.

Kısaca diyeyimki muhterem heyet bu işin ilmini benden daha çok ve daha geniş ve yüksek bir vukufla kavrıyanlarınız, problemlerini nazarî olarak bilenleriniz, daha çok derinliklerine kadar tahlil edenleriniz çoktur. Sizlerin huzurunda eksik bir fikir sürmek, söz söylemek biraz tuhaf olur, teeddüp ederim. Fakat yalnız şunu düşünüyorum. Sizler bu mevzuu daha ziyade kendi muhitinizde incelediniz, benim kadar bizzat köyde işin başında bulunup işin iç yüzünü görmediniz İşte bendeniz buna dayanarak buraya geldim, size şimdi bunları birer birer arz edeceğim.

Başkan — Acaba bu meseleleri bu şeyleri konuşacak komisyonda bol bol söyleseniz daha uygun olmaz mı?

Bir şey daha söyliyeyim : Siz 33 sene hizmet etmiş kıymetli bir arkadaşımızsınız. Bütün arkadaşlarda aynı kıymette hizmet etmiş ve etmekte olan arkadaşlardır. Komisyonlarda bunu çok derinliğine konuşabilirsiniz.

Nuri Gürgöze — (*devamla*) Sözü uzattımsa af buyurunuz. Kısaça bitirmeğe uğraşacağım. Öğretmenlerin yetiştirilmesini olgunlaştırılmasını inceliyecek komisyon, ilkokul programlarını inceliyecek komisyon, burada genel kurul halinde bazı esaslı noktalarda görüş birliğine varmazsa komisyonların ayrı ayrı getirecekleri raporlar tekrar konuşmalara ve tartışmalara yol açacaktır. Esas teklifim budur.

Bir tasarı hazırlanırken, öğretmenlerin yetiştirilmesi düşünülürken ilkokul programları incelenirken ne durumda olduğumuzu evvela tesbit edelim. Ve bu komisyonlarda çalışacak arkadaşlarda mümkün olduğu kadar varılacak görüş birliğinin ışığı altında çalışsınlar. Eğer sıkıyorsam, rahatsız ediyorsam ineyim efendim.

Şimdi yine bunu ele alalım. Şûranın toplanmasından maksat, ilk öğretimi geliştirmektir. Bunu neyle ifade edebilir? İlk öğretim çağındaki çocuğu bu günün imkânları içinde şu memlekete en iyi ve faydalı olabilecek bir şekilde yetiştirmektir. Halen ilk okullarda yetiştirilen, ellerine diploma verilen çocukların durumu nedir?

Muhterem arkadaşlarım, kısaca şahsi görgüme dayanarak sizlere arz etmek isterimki, bu haylı güç bir iştir. Eğer

V. Millî Eğitim Şûrası Genel Kurulu

V. Millî Eğitim Şûrası Genel Kurulu Çalışma Halinde

48-49 arası

vaktiniz müsait olsa müşahedelerimi madde madde arz ederdim.

Şimdi, ilk okulların çıkardığı öğrencilerin gönlümüzün istediği seviyede bulunmadığına göre onları yetiştiren bizlerin kalitesinde demekki hayli düşüklük vardır. Çünkü onlar bizim eserlerimizdir. Onlar için müşahedeye müstenit zemin ve mekân göstermek suretiyle size verebileceğim ve ispat edebileceğim binbir misal vardır. Bunlara ne lüzum var? Temennimiz nedir? Bunları niçin bağırarak arz ediyorum? Tedbirlerimizi arz ederken Amerikanın veya başka bir memleketin proğramlarını ele alıpta kendi imkânlarımızı gözden uzak tutmıyalım. Evvelâ 921 proğramı çıktı, sonra 936 proğramı çıktı, ondan sonra da 948 proğramı çıktı. Proğramlardaki tekâmülü hiç de tahakkuk etmemiş görüyoruz. Âdapteden âdapteye geçilirken bünyemize uydurulmamış olmasıdır. Bu defada böyle olmasın.

Şu halde burada bir mesele ortaya çıkıyor. İşte benim görüş birliği yapalım dediğim bu yönlerdir. Tasarıyı hazırlıyacak komisyon şöyle düşünebilir. Bu gün devletin imkânları daha ziyade ilk öğretimi yüzde yüz gerçekleştirmiye, yani okuyup yazma bilmiyenleri mutlaka okuyup yazdırmaya mı sarfedilmelidir, yoksa şimdiki çıkan ve bir müddet daha aynı kalitede çıkmakta devam edecek olan bu çocukların daha üstün, daha ziyade bugünkü pedagojiye ve bugünkü sosyal arzularımızın istediği şekilde daha değerlice yetiştirilmesinin yollarına da biraz imkân ayıralım. Zannediyorum ki bu komisyonun çalışmalariyle varacağı karar daha isabetli olur.

Başkan — Muhterem arkadaşım, çok rica ederim, eğer her arkadaş daha başlamadan uzun uzun nutuk söylerse bu işi başaramayız.

Ahmet Çankaya — Usul hakkında arz edeceğim.

Burada tesbit edildiğine göre Başkanlık Divanını seçtikten sonra çalışma esasını tetkike geçeceğiz. Yeni bir komisyon teşkili tezi varsa onu reye koyalım. Fakat çalışma esaslarına taallûk etmeyen bu teklifleri arkadaşlarımız komisyonlarda söylesinler.

Nuri Gürgöze *(devamla)* — Benim maruzatım komisyonların çalışma tarzına ait mütalâadır ve yerindedir zannediyorum.

Sami Akyol — Muhterem arkadaşlar, huzurunuza usul hakkında bir teklifte bulunmak üzere çıkmış bulunuyorum. Elimizde bir şûra gündemi ve proğramı vardır. Şimdiye kadar verilen takrirler, yapılan izahlar ve heyeti umumiyece gösterilen arzu ve teklifler üzerine riyaset makamınca verilen cevapların hemen hepsinin burada tesbit edilmiş olan komisyonların çalışma proğramları ile ilgili olduğu anlaşılmıştır. Yani bir teklif geliyor, filân komisyonla ilgilidir, filân söz söyliyor, falan komisyonla ilgilidir, deniliyor. Bu itibarla mesaimizi daha verimli ve ana meseleler üzerinde teksif ettirip müsbet çalışmayı temin etmek için, bendeniz bir arkadaşın da şifahen arzettiği gibi derhal komisyon çalışmalarına geçilmesini teklif ediyorum.

İkincisi, eğer burada şu sekiz madde ile tesbit edilen teklifler dışında bir dokuzuncu veya onuncu teklif daha varsa bunlarında gündeme alınmasına veya alınmamasına karar verilmesine yetkiliyiz. Yalnız geçen zaman zarfında görüldü ki buna benzer bir teklif gelmemiştir. Onun için ayrılmış olan komisyonların odalarına dağılarak orada mesaiye başlamalarının, elimizdeki işleri bitirmek bakımından doğru olacağını zannediyorum.

Başkan — Bazı takrirler vardır, okutuyorum.

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Şimdiye kadar verilen takrirlerden anlaşıldığı gibi ilk öğretimle ilgili olup gündeme alınmamış bir çok ehemmiyetli meseleler bulunmaktadır.

Bunların mühim bir kısmı ilk öğretimin tatbikatı ile ilgili olduğu halde diğerleri nazarî bir kıymeti haizdirler. Bu ve buna benzer diğer umumî meselelerin konuşulması için komisyonlara geçilmeden evvel bir gün tahsisini teklif ediyorum.

Mümtaz Turhan

Başkan — Bu meseleleri konuşmak için arkadaşımız ayrı bir gün ayrılmasını teklif ediyorlar.

Mümtaz Turhan — Efendim, bu şûranın hususiyeti bana öyle geliyorki bütün maarif meselelerinin bir sistem halinde ele alınmasını tebşir etmesindedir. Yalnız, V. şûra olarak, en ehemmiyetli bulduğu ilk öğretim meselesini ele almıştır. Bundan sonra Sayın Vekilin tepşir ettiği gibi orta ve yüksek öğretimler de ele alınacaktır. Kanaatımca bu şekilde büyük şûranın ilkini ilköğretim meselesi teşkil etmez. İlköğretim umumî bir sistemin, memleketin terbiye sisteminin bir cüzüdür. Bu cüzün vazifesini, tatbikat şeklini en küçük teferruatına kadar tesbit etmemiz lâzımdır. Bu da onun tâbi olduğu, onun bir cüzünü teşkil etmiş olduğu umumî maarif sisteminin gayesinin ve esaslarının bilinmesine, bu mevzuların ihtiyaçlara uygun bir Türk terbiye sistemi içinde önceden tesbit edilmiş olmasına bağlıdır. Halen böyle olmadığına göre daha evvelden, toplanacak olan şûranın esaslarının ve fikirlerinin tesbit edilmediği gibi bir mahzurun ortaya çıkmaması için bir veya iki günün buna hasredilmesini istiyordum Ondan sonra beşinci şûranın proğramının muhtevasına geçilmesini istiyorum. Öyle zannediyorum ki bu konuşmalarda proğramımıza girmiyen bir çok mühim meseleler burada ortaya atılacaktır. Hakikaten ilkeğitim meselesinin halledilebilmesi için Sıyavuşgil'in teklif ettiği gibi maalesef çokları tarafından anlaşılmadı *(anladık sesleri)*. Af buyurun, ben anlamadım. Peyami Safa'nın söylediği gibi, (temel eğitim)le alâkadar olmaktadır. Ailenin büyüklerini okutmadan, onları ümmî bırakıp yalnız çocukları okutmak bir şey ifade eder amma, bizim gibi baba otoritesinin hakim olduğu bir aile sisteminde bu pek müessir bir tedbir olamaz. Öğrettiğimizi zannettiğimiz bir çok çocuklar, sonradan bildiklerini hep unutmakta, anne ve babaları gibi ümmî olmaktadırlar. Türk Maarif sisteminin bir kül halinde, ortaokulu ile, yüksek okulu'da ele alınmadıkça ilköğretim üzerinde sarfe dilecek mesai ne kadar dikkatli olursa olsun istediğimiz gayeyi temin edeceğine kani değilim.

Zeki Zeren — Bir ilim adamı olarak birçok kongrelere iştirak etmiş bulunuyorum. Biz buraya bir mektep öğretmeni

gibi çalışmak üzere geldik. On gün kadar bir müddet ayrılmıştır. Hepimiz buraya bir çok işlerimizi bırakarak uzak yerlerden geldik. Bu gibi şûralar üç senede bir toplanıyor. Umumî heyet bunun lüzumuna kani olursa gündem dışı da konuşulabilir. Bendeniz, yeni yeni meselelerin ortaya atılmasına taraftar değilim.

Peyami Safa — Sayın arkadaşlar, Mümtaz Turhan arkadaşımızın teklifini nazarî olarak çok doğru buluyorum. Fakat tatbikini Zeki Zeren arkadaşımıza katılarak söyliyorum, imkânsız görmekteyim. Millî Eğitim, Maarif bir bütündür.

Arkadaşlar, ilköğretim proğramlarını inceliyecek komisyonun her şeyden evvel yalnız ilk öğretim değil bütün öğretim kademelerine dayanan bir proğram sistemini gözönüne alması lâzımdır. Bir milletin eğitimi bir küldür. Burada Mümtaz Turhan arkadaşımız çok haklıdır. Biz bunu ilk proğram komisyonunda konuşacağız. Fakat bunu halletmek için şûradan bir gün istemek hem Zeki Zeren arkadaşımızın dediği gibi zaten sayılı olan günlerimizi tahdid eder, işgal eder, hem de o günde böyle bir kalabalık heyette bu meselenin halledilebileceğini ummuyorum. Bununla beraber bir şûra mevzuu olabilecek kadar önemlidir. Fakat Millî Eğitim Vekâleti de ne yapabilirdi? Burada bütün Millî Eğitim meselelerini konuşacak bir şûra toplamadığına, meseleyi yalnız ilköğretime inhisar ettirdiğine göre oda elbette bu durum karşısında kalacaktır.

Nazarî olarak Mümtaz Turhan'a hak veriyorum, fakat ameli olarak onun istediği bu konuyu kendisinden esirgiyeceğiz.

Yine temenni mahiyetinde olarak, Millî Eğitim Vekâletinin bundan sonraki şuraya pedagojik prensipleri teferruatiyle inceliyecek bir gündemle gelmesini temenni edeceğiz. Onun içinde temel eğitim vardır, onun içinde bütün bir öğretim politikası vardır. Böyle gündeme ihtiyacımız olacaktır. Bunu temenni olarak bildirdikten sonra arzedeyim ki, bugün için, elimizdeki programa göre yapılecak bir şey yoktur.

Lâtif Günal — Şûranın sayın üyeleri, demindenberi görüyorumki değerli arkadaşlarımız meydana temeli kurulmuş

muazzam bir binanın esaslarını, harçlarını, taşlarını bir tarafa atarak daha temeli çıkmamış bir binanın yağlıboyasını, tavanının şeklini düşünmektedirler.

Elimizdeki göndem yüklüdür. Ve hakikaten bugün istikbalin temeli olan ve memleketin ana davası bulunan ilköğretimi ihmal etmek demek bir ağacın meyvesini biran evvel toplamak için onu o şekilde budayıp, esas ağacı ve onun can damarı demek olan kökünü düşünmemek demektir.

Biz yalnız muvakkat meyveleri toplamakla yetinmeyip, granit kadar sağlam köklerinin üzerinde semalara kadar yükselecek bir kültür dâvasını görüşmek istiyoruz. Gündem yüklüdür. Eğer biz gündemdeki bütün konuları, başta gelen kanun tasarısını, şimdi burada gösterdiğimiz hassasiyetle üzerinde dura dura çıkarmaya muvaffak olursak bu dâvayı kökünden halletmiş olacağız. Çünkü şimdiye kadar bu temel dâvayı yürütecek bir kanun yoktur. Binaenaleyh ricam, riyaset divanına seçilen diğer kâtiplerin de buraya gelmesi ve söz istiyen arkadaşları kaydetmesidir, bu bir.

İki, Atatürkün muvakkat kabrini ziyaret edeceğimiz gün ve saatin bildirilmesi.

Üç, komisyon çalışmalarına geçeceksek, kaç gün komisyonlarda çalışacağız? Yoksa iki üç gün oralarda çalışıp sonra mı umumî heyet halinde çalışacağız? Bunların bir an evvel tesbit edilerek esas dâvaya geçilmesini temenni ediyorum.

Başkan — Arkadaşlar, bir takrir üzerinde konuşurken başka bir dâvaya geçiyoruz. Mümtaz Turhan'ın ana maarif davası üzerinde yaptığı teklif hakkında görüşmeler oldu. Bu teklifi reye arz ediyorum. Kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmemiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

Okul-Aile birliklerinin ve okul kooperatiflerinin okul içindeki fakir öğrencilere türlü yardımlarda bulunması, öğrencilere aşağılık duygusu telkin ettiğinden bu halin okul dışına atılması için şûraca bir karara varılmasını teklif ediyorum.

Kadri Mumcuoğlu

Başkan — 8 numaralı komisyona havalesini kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

Kadrosuz'uk ve türlü sebeplerle kıdemleri kaybolan arkadaşların bu kayıplarının telâfisini teklif ediyorum.

Kadri Mumcuoğlu

Başkan — 8. komisyon bunu tatkik etsin. Kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

İlkokulda öğrencilere kitap aldırma işine son verilerek Vekâletçe sınıf kitaplıklarına kitap ve broşür gönderilerek öğrencilerin yetiştirilmesinin kabul edilmesini teklif ediyorum.

Kadri Mumcuoğlu

Başkan — Bunun da 8. komisyona havalesini kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

İlkokullarda musiki, beden eğitimi, resim ve iş derslerinin muhakkak mütehassıs arkadaşlara verilmesini teklif ediyorum.

Kadri Mumcuoğlu

Başkan — Bu Önergenin de 8. komisyona havalesini kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

Okul yapımı işinin bir sisteme bağlanması için bir karar alınmasını istiyorum.

Kadri Mumcuoğlu

Başkan — 1965, 1975 yılına kadar tamamlanmak üzere proğramlar yapılmıştır. Mâhaza bu arkadaşımızın teklifinin de 8. komisyona havalesini kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmiştir.

Efendim, demin bir arkadaşımızın sorduğu bir noktayı açıklayayım. İttifakla aldığımız karar mucibince Atatürk'ümüzün muvakkat kabrini, muvafık görüyorsanız yarın sabah saat onda ziyaret etmek üzere tertibat alalım *(muvafık sesleri)*.

O halde yarın sabah saat onda Atatürk'ün muvakkat kabri önünde bulunacağız. Alâkalı arkadaşlardan buna göre hazırlık yapmalarını rica ederiz.

Kemal Atatuğ — Arkadaşlar, dert çok ağırdır. İlköğretim diyince hâtıra yalnız okul, kitap, hademe gelmez; öğretmende gelir. Şûrayı hazırlıyan Vekâlet erkânı ilkokul öğretmeni yetiştirmeyi düşünmüşte onun terfihi meselesini düşünmemiştir. Bunu böyle bir meseleyi şûraya getirmeyişinden anlıyoruz. İlkokul öğretmeni şu maaşla işe başlar ve en çok alacağıda şu kadardır. Binaenaleyh bir ilk, orta ve lise öğretmeni tefriki meselesi ortadan kalkmadıkça ilk öğretim dâvası da halledilemez. Kül halinde konuştuğumuz zaman realite şudur ki bir ilkokul öğretmeni, ortaokul ve lise öğretmeni olabilmelidir.

Meselâ bir kazada bir kaymakam, karşısına çıkan bir maarif memurunu tehdid ediyor. Ne tehdidi? Diploma tehdidi.

Arkadaşlar, biz çocuk dadısımıyız? Öğretmen olduksa hatamı etmişiz? Neden bir polis 20 senede tekaüt oluyorda, bu gün kafasiyle, bedeni ile çalışan, çacuklara ders veren bir muallimin 20 senede tekaüt olma hakkı olmasın.

Bana şunu dediler: «Şûra ilim yeridir, ilim yapar.» güzel amma prensibi de düşüneceğiz. Asıl o ilmi ben yapıyorum, ben tatbik ediyorum. Biz olmasaydık siz olmıyacaktınız. Siz bizi düşünmezseniz, biz sizin ilminizi düşünebilirmiyiz? Açık konuşalım, rüyadan kurtulduğumuz dakikada hakikatlarla karşı karşıya gelebiliriz.

Bu gün ilkokul öğretmeninin maaşı azdır, günahtır. 18 yaşındaki kız 120 lira alır, en ücre köye gider. O köyki kimse

oraya gitmez, sadece ilk okul öğretmeni gider. Onun için, ilköğretim mesleğini cazip hale sokmadığımız müddetçe, bu memlekette ilköğretim dâvası halledilemez. Halbuki günde me ilkokul öğretmenlerinin terfi ve terfihlerine ait bir madde konulmamıştır Bu iş bir komisyonda bir madde halinde görüşülse ve hükümete bir temenni mahiyetinde şûra kararı olarak arzedilse çok yerinde olur. Bu mevzuda da Vekilimizi aydınlatmış oluruz.

Arkadaşlar bir derecede dört sene bekler, sen yerinde say, senden sonra gelen arkadaşlarla terfi edeceksin demektir bu. Böyle şey olamaz. Buna da şükür, fakat şükür yok, burada hakikatleri ele alacağız. Onun için evvelâ öğretmeni düşüneceğiz, kitapsız, maaşsız en ücre yerde bulunan ilkokul öğretmenini ele alacağız.

İlkokul öğretmenliğini cazip kılmak lâzımdır. Başkasına verilen hakkı onada vereceksiniz.

Başkan — Sabahki konuşmamda ilkokul öğretmenlerinin, hassatan terfi, terfih, ve saireleri ele alınmadıkça daima ikinci plâna alınan bütün öğretmenlere şamil terfi kanununun Vekâletçe hazırlanarak hükümete tevdi edileceğini söyledim. O kanunun içinde, bağda, bayırda, müşkül şartlar altında ve bir çok mahrumiyetlere katlanarak feragatle çalışan ilkokul öğretmenleri için, bağlı bulundukları Vekâletin neler düşündüğü ve nasıl tetbirler aldığı metinler halinde tebarüz ettirilmiş bulunmaktadır. Eğer bilmiyorlarsa bir resmi vesika olarak, makbul sayılması lâzım gelen şu konuşmamın, bu kanun hakkındaki konuşmamın nazara alınmasını ve itimat buyurulmasını rica ederim.

Burada bir Millî Eğitim Şûrası var. Bütün memleket gözünü bize çevirmiş. Memleketin pek büyük ve ana davası olan ve grafiklere baktığımız zaman bizi yakın medeni milletlerin yanında pek üzücü bir mevkide bırakan ve Anayasa muci bince muhakkak halli ile mükellef bulunduğumuz bir ana davaya bakmak için toplanmış bulunuyoruz. Köylüsü, kentlisi bütün memleket sizlerden bir şeyler istiyor. Daha bu işin henüz ucunu tutmadan bir maaş meselesiyle bu işi ortaya dökmenin nasıl karşılanacağını bilmiyorum. Kemal Atatug'un ko

5 6 5 5 7 arası

V. Millî Eğitim Şûrası Genel Kurulu

nuşması üzerinde çok şey söylenebilir. Yalnız ben şu kadarlık söyliyeyim. Millî Eğitim Vekâleti, bütçenin imkânları nispetinde ve hattâ milletimizin fedakârca tahsis ettiği maddi imkânların çoğunu ve pek fazlasını kullanarak bilhassa mahrum kalmış ilköğretim öğretmenlerinin terfi ve terfihi yolunda her şeyi bahşetmeyi borç bilmiştir ve bunun meyvelerini toplamış bulunmaktadır. Grafikleri tetkik buyurursanız ilköğretime ayrılan paraların artışını mütalaa edersiniz, gerek geçen sene ve gerekse bu sene bu ödeneklerle sadece ilköğretimin vikayesine değil aynı zamanda öğretmen haklarının verilmesi ve mağduriyetlerinin izalesi yoluna da gidilmiştir. Bu itibarla Vekâletin dediği başka, arkadaşımızın dediği başkadır. Vekâlet bu işi eline almış, inşallah yakında meclise arz edecektir. Arkadaşlarımızın ve hepimizin müsterih olması lâzımdır. Henüz % 48 çocuğu okumıyan bir memleketin okula ve öğretmene kavuşturulması, fedakâr arkadaşlar olarak, bu büyük dâvaya başladığımız zaman işe bu düşünce ile başlamamanızı ve bu milletin sizi artık mağdur bırakmıyacağına inanmanızı rica ederim

Başka bir teklif yoksa komisyonların çalışmalarına geçmelerine müsaade buyurulmasını rica ederim.

Kadri Mumcuoğlu — 300 kişilik Şûranın tek bir üyesi de benim. İstiyorumki burada aldığımız kararlar hem memlekete hayırlı olsun hem de rasyonel bir çalışma metodu takip etmek suretiyle bizi fazla yormasın.

Başkan, herkes dileğini bildirsin dediler. Bende dileğimi söyledim ve komisyonlara havale edildi. Bir kısım arkadaşlarda dileklerini komisyonda söylesinler dediler.

Kemal Atatug — Usul hakkında konuşacağım.

Sayın arkadaşlarım, bizim buradaki konuşmalarımızı sayın Başkanımız yanlış aksettirmişlerdir. Başkanın ve benim sözlerim not edilirse anlaşılırki, ben öğretmen feragatsız kalır demedim. Vekâlet çalışmadı da demedim. Şûra ilköğretim dâvası olarak bu işi halletsin dedim.

Bekir Türk — Sayın arkadaşlar, komisyon çalışmalarından sonra yapacağımız işlere şimdiden başladığımız için şu öğleden sonraki mesaimizi heder etmiş vaziyetteyiz. 8 nu-

maralı komisyon bir dilekler komisyonudur. Başkanımız işleri kendi alâkalı komisyonuna havale etsin. Şimdi aklımıza gelenleri burada söylersek asıl maddeler geldiği zaman söz söylemeye hakkımız kalmaz. Buraya geldikten sonra uzun münakaşalara yol açacak evvelki mesai heder olacak ve tekrar yeniden bir komisyon daha kurulacak ve uzun çalışmalar yapacaklardır.

Mümtaz Turhan arkadaşımız çok güzel bir teklifte bulundular, bende bunun taraftarıyım.

Başkan — Karar verilmiş olan bir mevzua dönülmemesini rica ediyorum.

Kadri Mumcuoğlu — (*devamla*) Biz burada ana tekliflerimizi yapalım, komisyonlara doküman olarak havale edilsin ve ondan sonra çalışmalara başlansın. Bu şekildeki çalışmalar daha verimli olur. Onun için dilek kısmı dahi 8. komisyona, Başkanlığa uğramadan gitsin veya Başkanlıkça ilgili komisyonlara havale edilsin ve biz fiili çalışmalara girelim. İlk günden böyle teferruat işlerini uzatırsak esaslı meseleler için vaktimiz kalmaz. Esasen 8. komisyon dilek komisyonu haline gelmiştir. İster Başkanlık tarafından ister doğrudan doğruya gelen dilekler oraya gitsin, bu şekilde fikir ve maksatlarımızı bildirdikten sonra başka komisyonları alakadar ediyorsa elbette o arkadaşlar bunları icabeden yerlere havale ederler.

Faruk Kurtuluş — Muhterem arkadaşlar, ben usul hakkında konuşacağım.

Şûranın çalışması için bazı mesai saatlerinin bilinmesi lâzım geliyor. Radyoevi, otobüs idaresi vesaire gibi birçok yerlerle bağlanmış vaziyetteyiz. Eğer şûra çalışacaksa 18.50 ye kadar devam edelim, yarın saat onda muvakkat kabrin önünde toplanacağız. Tekrar buraya geleceksek belediye ile otobüs hususunda anlaşmak lâzımdır.

Bundan sonra ne program tatbik edilecekse bütün bunlar hakkında aydınlatılmamız yerinde olacaktır.

Başkan — Bu cihetleri komisyonlarla temas ederek Genel Sekreterlik halleder ve hepinize bildirir. Şimdi burada bü-

tün detayların tesbitine imkân yoktur. Şu hale göre cuma günü saat 10 da muvakkat kabrin önünde bulunacağız. Ondan sonra buraya gelinecek, komisyonlarda çalışılacaktır. Muvafıksa muvakkat kabre saat 9 da gidilsin. O halde ona göre vasıta meselesi halledilsin. «*Cumaertesi de çalışırız sesleri*»

Cumartesi günü de çalışılması teklif edilmektedir. Kabul edenler.. etmiyenler .. Kabul edilmiştir.

Saat 18 e geliyor. Yarından itibaren komisyonlar halinde çalışılmasını kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Cümlenize başarılar dilerim.

Kapanma saati
17.45

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

ÜÇÜNCÜ BİRLEŞİM

Açılma Saati : 14,00
13. II. 1953

Başkan: Millî Eğitim Vekili Tevfik İleri.
Sekreterler: Sabih Özlü, Âdil Başkan.

Başkan — Efendim; ekseriyet var, celseyi açıyorum.

Gündem gereğince, şûraya gelen telgraf ve mektupları okuyacağız.

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Gazi Eğitim Enstitüsü
Ankara

Beşinci Millî Eğitim Şûrasına Malatya öğretmenleri adına başarılar temenni eder, saygılarımı sunarım.

Malatya Valisi
Şefik SÂN

Millî Eğitim Şûrası, Gazi Eğitim Enstitüsü
Ankara

Şûranın memleket için hayırlı ve başarılı olmasını dileriz.

Kayseri Öğretmenler
Yardımlaşma Derneği

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Gazi Eğitim Enstitüsü
Ankara

Mesainizin maarifimiz için hayırlı olmasını temenni eder, çalışmalarınızdan gününde haberdar olabilmemiz için radyoda bir müddet Şura Saati ihdasına tavassutunuz. Koylihisar öğretmenlerinin sevgi ve hürmetlerini arz ederim.

Kâşif EREN

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Gazi Eğitim Enstitüsü
Ankara

Şûranın memleketimiz maarifi için hayırlı olmasını temenni eder, bizlerin Şûrayı gününde takip edebilmemiz için radyoda bir Şûra Saati teminine tavassutlarınızı arz ederiz.

Su Şehri Öğretmenleri Derneği adına
İsmet SAYIN

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Ankara

Şûranın Türk Milleti için hayırlı olmasını temenni eder, sayın azaları candan tebrik ederim.

Ankara İlkokul Öğretmenleri
Derneği Başkanı
Kemal ATATUĞ

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına
Ankara

Derneğimiz çalışmalarınızın millî eğitim teşkilâtı ve milletimiz için hayırlı olmasını diler selâm ve saygılarını sunar.

Yalova Öğretmenler Derneği Başkanı
Kemal BESEN

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Şûranın, aziz vatan ve milletimiz ile çocuklarımız, meslekimizle meslektaşlarımız ve maarifimiz için bol başarılarla dolu geçmesini candan diler ve şûra üyelerine en iyi duygularımı ve saygılarımı sunarım.

Osman ÜLKÜMEN

Başkan — Efendim; Devlet Tiyatrosu sanatkârlarının sizler için oynamak istedikleri Konsolos operası dolayısı ile kendilerine teşekkür edilmesi hakkında da bir Tebliğ var. Bu teşekkürü iki şekilde yapabiliriz. Birisi, üç kişilik bir heyet seçeriz; İkincisi, bu teşekkürümüzü Genel Sekreterlik yoliyle Umum Müdürlüğe iblâğ ederiz. *(İkinci şık sesleri)* Şûranın teşekkürünün Genel Sekreterlik vası-

tasiyle Umum Müdürlüğe iblağını kabul buyuranlar... etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Hamdi Rağıp Atademir — Usul hakkında bir ricada bulunacağım. Bir radyo saati istiyoruz. Bunun da karara bağlanması yerinde olur.

Başkan — Burada karara bağlanmış olması bir şey ifade etmez. Bu arzuyu Riyaset Makamı öğrenmiş bulunuyor. Radyo İdaresiyle temas ederiz, böyle bir saat ayrılması hususunda rica ederiz. Çünkü onlar programlarını evvelden hazırlıyorlar. İmkânı varsa tahakkukuna çalışırız. Onun için burada bir karara varmıya lüzum yoktur.

Gündem gereğince, Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimin Tetkiki ve Ana Okulları İçin Hazırlanmış Olan Proğram ve Yönetmeliğin İncelenmesi Komisyonu raporunun müzakeresine başlıyoruz. Musaadenizle şimdi komisyonun raporunu okutacağım.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Beşinci Millî Eğitim Şûrasının Okul Öncesi Komisyonu üyeleri, 6 şubat 1953 cuma sabahından itibaren çalışmalarına başlamış ve 11 şubat 1953 çarşamba akşamına kadar mesaisine devam etmek suretiyle Şûra çalışmalarına esas teşkil etmek üzere hazırlanan:

1 — Ana Okulu Komisyonunun raporunda belirtilen temennileri,

2 — Ana okulu yönetmeliğini,

3 — Ana okulu eğitim ve öğretim programını,

4 — Ana okullarına öğretmen yetiştirecek kursların program taslağını, incelemiş; yapılan bu incelemede lüzumlu gördüğü önemli değişikliklerle görüş ve kanaatlerini mucip sebeplerini belirtmek suretiyle, tespit etmiştir.

5 — Okul öncesi eğitim ve öğretim konuları etrafında hazırlanmış olan esasları ihtiva eden raporda belirtilen:

a) Ana okullarına öğretmen yetiştirmek maksadiyle yabancı memleketlere eleman gönderilmesi,

b) Özel ana okullarını teşvik maksadiyle, bunların gelir ve kurumlar vergisinden, tamamen veya bir müddet için istisna edilmeleri,

c) Millî Eğitim ve Sağlık Vekâletlerinin, bütçelerine koyacakları yardım ödenekleri ile özel ana okullarına yardımda bulunmaları,

ç) Özel ana okulları binalarına ait plân ve keşiflerin isteklilere Vekâletçe gönderilmesi,

d) Erkek ve kız Teknik öğretim müesseselerinde ana okulları için standard eşya ve oyuncakların hazırlatılması ve maliyet fiyatı üzerinden bu okullara verilmesi,

e) Devlet elinde bulunan uygun bina, arsa ve sair tesislerin bazı kayıt ve şartlar altında ana okullarına tahsisi,

f) Ana okullarında çalışacak öğretmenlerin ileride resmî kadroya geçtikleri zaman tekaütlük haklarının tanınması ve teminat altına alınması,

hususlarının komisyonumuzca yapılan konuşma ve tartışmalar neticesinde pek yerinde ve isabetli temenniler olduğu kanaatine varılmıştır.

Ancak, komisyonumuz, vekâletçe verilecek plânlara göre ana okulu yaptıracak kimselere devlet arsalarının parasız olarak temlik edilmesi, bu hususta mahallî idare ve belediyelerce gereken kolaylıkların gösterilmesi hususunu tespit eden 4 üncü maddenin D fıkrasına, "esas maksatta kullanılmak şartiyle„ kaydının ilâvesini lüzumlu bulmaktadır. Bundan başka komisyonumuz:

1 — İşletmeler Vekâletine veya özel fabrikalara bağlı okul öncesi çocuklarını barındıran yuvaların da bu yönetmelik hükümlerine göre idare edilmesini, bu hususta Millî Eğitim Vekâletinin gerekli teşebbüslere girişmesini;

2 — Türkiyede şimdiye kadar basılmış olup da mevcudu kalmamış olan okul öncesi mevzuu ile ilgili kitap ve broşürlerin Millî Eğitim Vekâletince yeniden bastırılmasını ve

modern eğitim esaslarına uygun yeni neşriyatın yayılması hususlarının da, bu dileklere ilâvesini uygun görmüştür.

Ana Okulları Yönetmeliği

Komisyonumuz ana okulu yönetmelik taslağını ele alarak ihtiva ettiği maddeleri birer birer incelemiş, üyelerin ileri sürdükleri türlü fikir ve mutalâaları göz önünde bulundurarak aşağıdaki esasları tespit etmiştir:

1 — Amaç ve kuruluş bölümünün ifade bakımından vuzuhsuz görülen 8 inci maddesi aşağıdaki tarzda açıklanmıştır:

"Resmî veya özel bütün ana okulları bu yönetmeliği esas almak şartiyle, eğitim ve öğretim programı dışında kalan hususlar için bir iç yönetmelik yaparlar.„

2 — Ana okulunun çalışma zamanları ve tatil günleri bölümünün 23 cü maddesinin ikinci kısmını teşkil eden tatil günlerinde müşahede ve inceleme gezilerine ait cümle, yanlış tefsirlere yol açması ihtimali düşünülerek kaldırılmış ve madde şu şekli almıştır:

«Ana okulları, ilkokulların tabi oldukları resmî ve kanunî bilumum tatil günlerinde tatil yapar.»

3 — Ana okullarının geliri bölümünde, ana okulunda birden fazla çocuğu bulunan ailelere okulca yapılacak ücret indirmesine ait hükmü ihtiva eden 29 uncu maddenin ilk cümlesi, bu gibi hususların okulların iç yönetmeliklerine bırakılması münasip görüldüğünden kaldırılmıştır.

Ana okullarının yönetmeliği taslağındaki diğer maddeler teker teker incelenmek ve müşterek bir görüşe varmak suretiyle kabul edilmiştir.

III. ÜNCÜ BÖLÜM

Ana okulları Eğitim Programı

Ana okullarının eğitim programına gelince:

1 — Eğitim kavramı içinde esasen öğretim faaliyeti de bulunduğundan ana okullarının özelliğine binaen taslağın başlığındaki «Öğretim» kelimesi kaldırılmıştır.

V. Millî Eğitim Şûrası Üyelerinin Atatürk'ün Muvakkat Kabrini Ziyaretleri ve Saygı Duruşları

2 — Ana okullarının amaçları tasrih edilirken ifadede yer almamış bulunan iyi «alışkanlık» ve «davranış» kavramları ilâve edilerek son prarğraf şu şekli almıştır:

«Ana okulları bu çalışmaları ile sıhhatli, neşeli ve başarılı iyi alışkanlıklara ve davranışlara sahip insanların çoğalmaları temellerini de hazırlamış olur.»

3 — Ana okullarının lüzumu bölümünün birinci maddesinde (1-6) yaş arasındaki çocuğun özellikleri sıralanırken bu devrenin şahsiyetin geliştiği bir çağ olarak tasrih edilen ifadesi «şahsiyetin gelişmeğe başladığı çağ» şeklinde düzeltilmiştir.

4 — Ayni bölümün ikinci maddesinin şu cümlesi «ana ve babalar çok zaman ancak ikinci yaşın sonuna kadar çocuğun ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir» şeklinde çok kesin ve iddialı bir mana taşıdığından çıkarılmıştır.

5 — Bu bölümün 5 inci maddesinin son parağrafı bu madde de mevzuubahis olan özel eğitime muhtaç çocukların bir ana okulunda özel sınıflara ayrılmaları imkânı henüz mevcut olmadığından, şu şekle girmiştir. «Geri ve üstün zekâlı çocuklar, anormaller öğretmen tarafından imkân nisbetinde yetiştirici mahiyette özel bir muameleye tabi tutulurlar.»

6 — Ana okullarında günlük faaliyet şemasında teklif edilen 14 maddelik plânın açıklanması daha faydalı görüldüğünden aşağıdaki şekle sokulmuştur:

a) Okula geliş (muayene. soyunma, sabah temizliği).

b) Serbest oyun (kayma, tırmanma, salıncak, kum, top, tekerlekli oyuncaklar, temsilî oyunlar, takozlar v. s.).

c) Sabah toplantısı (sözlü ifade ve müzik çalışmaları).

ç) Kuşluk (ikindi kahvaltısı).

d) İhtiyaçların giderilmesi.

e) Serbest oyun.

f) Masa başı (Okula hazırlık çalışmaları, elişleri, duyuların gelişmesine yardımcı çalışmalar, sözlü ifade ve türlü müzik çalışmaları).

g) Toplanma, yıkanma, yemek hazırlığı, istirahat.

h) Yemek.

ı) Toplanma, yıkanma, ihtiyaçların giderilmesi, yatma hazırlığı.

i) Uyku.

j) Giyinme, kahvaltı hazırlığı, kahvaltı.

k) Serbest oyunlar.

l) Eve gidiş.

7) Oyunda öğretmenin vazifeleri bölümünün 13 cü maddesi açıklanmağa muhtaç görüldüğünden şu şekle konulmuştur:

«Bir işde yardım istiyen çocuğa önce kendi kendine denemesini teklif ve teşvik eder, sonra diğer bir çocuğun o işde çalışmasına dikkatini çeker, ancak çocuğun yapamıyacağı anlaşılırsa yardım eder».

8 — Aynı bölümün 14 cü maddesi, «Zararsız» kelimesinin ilâvesile şu şekli almıştır. «Oyundaki ufak tefek zararsız kazalara aldırış etmiyormuş gibi görünür».

9 — İş faaliyeti bölümünün resim kısmına bir E fıkrası ile çok yeni bir teknik olan parmakla boyama resim tarzı ilâve edilmiştir.

10 — İş faaliyetleri bölümünün 5 inci maddesinden sonra 6 ıncı madde olarak eğlenceler (Karagöz, Kukla ve sinema) kısmı ilâve edilmiştir.

11 — 5, 6 yaş grupuna mahsus faaliyetler bölümünde okuma hazırlığı parağrafının sonuna şu kaydın ilâvesi lüzumlu görülmüştür: «Ana okullarında sistemli bir tarzda okuma ve yazma öğretilmez ve kitap kullanılmaz; ancak yazısız resimli kitaplar bulundurulur.»

12 — Gün boyunca çocuğa kazandırılabilecek alışkanlıklar kısmına aşağıdaki iki madde eklenmiştir:

a) Sükût temrinleri ile icabında susmasını öğrenmek.

b) Günlük pratik işlere alışkanlık (sofra kurmak, kaldırmak, toz almak, dolap yerleştirmek, eşya tanzimi v. s. gibi)

13 — Yemek listelerinin tanziminde A ve B fıkraları birleştirilmiş ve aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

A — Yemeklerin hazırlanmasında dikkat edilecek hususlar:

a) Çorbalar, çok sulu ve yağlı olmaması.

b) Taze sebzeler, çok suda ve uzun müddet kaynatılmaması.

c) Kuru sebzelerin gazı alınıp iyice pişirilmesi.

ç) Mümkün olduğu kadar kemiksiz, kılçıksız etler kullanılması ve kızartmalara az yer verilmesi.

d) Biberli ve baharatlı yemekler verilmemesi.

14 — 24 üncü sayfada çocuklara verilebilecek bazı basit yemekler listesi yeniden gruplandırılarak taslağın sonuna eklenmiştir.

15 — Velilerle münasebetler bölümü, ana okullarında tatbik edilmesi gereken eğitim sistemi prensipleriyle karıştığından, herhangi bir tefsire ve tekerrüre mahal vermemek için yeniden kaleme alınarak, aşağıdaki şekle konulmuştur.

Velilerle Münasebet

Çocuğun hür ve müstakil olarak yetişmesi ancak öğretmenle ailenin birlikte çalışması ile mümkündür. Bunun içinde öğretmenin aileye, ailenin de öğretmene karşı tam bir anlayış ve inançla hareket etmesi bu suretle iyi bir işbirliği yapması icabeder.

Velilerle görüşürken onlardan istenecek olan şeyler kendilerine iyice anlatılmalıdır. Bunları yaparken de velilerle nazik bir lisan kullanarak lüzumsuz münakaşalara yol açmaksızın görüşmek lâzımdır. Çocuğun evvelâ memnun olduğumuz iyi taraflarından başlıyarak konuşmalı, sonra istekler belirtilmelidir.

Aynı zamanda çocuğun canlı bir varlık olduğunu, bizim vazifemizin de onun kabiliyetlerini inkişaf ettirmekten ibaret bulunduğunu belirtmelidir. Çocuğun bazı özellikleri

anneler tarafından daha iyi bilineceği için bu konuşmalarda önce annelerin görüş ve bilgilerine müracaat edilmelidir. (Korku, kıskançlık, çocuk yalanları, yatağını ıslatanların durumu beraberce ele alınmalıdır).

Okul ve aile münasebetlerinde:

a) Ailenin, çocuğun sağlık durumunu kontrol ederek okula göndermesi, evde bir hastalık olduğu takdirde hastalığın bulaşıcı olup olmadığı anlaşılıncıya kadar çocuğun okula gönderilmemesi.

b) Çocuğun bütün özelliklerinin aile tarafından samimî bir şekilde okula aksettirilmesi. Çocuk üzerinde alınacak karar ve tedbirlerin müşterek olması.

c) Çocuğun sağlığı ve temizliği bakımından yedek çamaşır hususunun ailece sağlanması.

ç) Çocuğun evde ve okulda iş görmeğe alışması lüzumu, kendi işini kendi yapması ve bu işleri tertipli, düzenli bir şekilde ayarlıyabilmesi, bilhassa bu noktada aile ile tam bir fikir birliğine varılması.

d) Çocuğa şımartılmıyacak derecede şefkat gösterilmesi.

e) Çocukalrın hak ve vazife sorumluluğunu, güzeli iyiyi ve doğruyu seçme kabiliyetinin geliştirilmesi mevzuunda, aile ile ahenkli bir iş birliği yapılması.

f) Çocuğun okuldan her hangi bir eşya götürmesi halinde derhal okulun haberdar edilmesi.

g) Çocukta şahsiyetin teşekkül etmesi için evde ve okulda konuşmasına, maksadını anlatmasına, sual sormasına fırsat verilmesi ve soruların tatmin edici bir şekilde cevaplandırılması

h) Okulun velilerle konuşmak için belirli gün ve saati olması (fevkalade haller müstesna).

i) Çocuğun bayramlarda, müstesna günlerde ailesine ve arkadaşlarına kendi hazırladığı küçük hediyeleri, kırdan topladığı çiçekleri verebilmesi imkânlarının sağlanması.

j) Çocukta tabiat, hayvan ve bitki sevgisini uyandırmak, onun açık hava oyunlarından faydalanmasını sağlamak için, çocukla tabiat arasına herhangi bir engelin konmaması.

16 — Taslağın 9 uncu bölümünü teşkil eden iyi bir ana okulu için bazı ölçüler başlığı altındaki kısım, müteşebbisleri ürkütür gibi bir mahiyet taşıdığından, başlıca amacı ana okullarının açılmasını teşvik etmek olan bir tasarıda bulunması uygun görülmiyerek proğramdan çıkarılmıştır Fakat bir ana okulunun kendi kendini denetlemesi bakımından da çok iyi bir ölçü olacağı düşünülerek «ideal bir ana okulu için bazı ölçüler» adı altında taslağın ekler kısmına alınmıştır.

17 — Taslakta eşya ve araçlar listesinin başına «ideal bir ana okulunda bulundurulması temenni edilen eşya ve araç listesi» adı konularak adet tasrihi kaldırılmıştır.

18 — Kurtuluş çocuk yuvasına ait günlük çalışma programı örnekleri, her ana okulunun günlük çalışma programını kendinin hazırlaması daha uygun görüldüğünden, taslaktan tamamen çıkarılmıştır,

19 — Taslağın 41 inci sayfasında «Bahçedeki faaliyetler, bina içi faaliyetleri» adları altında verilmiş olan ders araçlarıda bir liste haline getirilerek eşya ve araç listesinin sonuna «Eğitim araçları» adı ile eklenmiştir.

Yukarda sözü geçen değişiklerden sonra taslağın ihtiva ettiği bütün esas ar yerinde ve isbetli bulunduğundan, Komisyonumuzca tasvip edilmiş ve aynen kabul edilmesine oy birliği ile karar verilmiştir.

Başkan	**Başkan V.**	**Raportör**	**Sekreter**
Faik Binal	Aliye Timuçin	Neriman Hızır	Şevket Gedikoğlu

Üye	**Üye**	**Üye**
Sıdıka Avar	Nezahat Aydemir	Hüviyet Bekir Berk
Nimet Erkunt	Müzeyyen Göksel	Karabet Gürcan
Seniha Olgaç	Abdullah Poturoğlu	Mehmet Işık
Zekiye İlkseven	Ord. Prof. Ü. Maskal	Muslihittin Okyay
Kâmuran Özertunç	Mükerrem Kâmil Su	İlhan Şerbetçi

Sonra Efendim, ana okullarında bulunması temennî edilen eğitim araçlarına ait raporumuzda bir kısım mevcuttur. Biz bu kısmında okunmasında faide mülahaza ediyoruz. Müsaade ederseniz bu kısmı da okuyorum.

Ana Okullarında Bulunması Temenni Edilen Eğitim Araçları

Kum havuzu, kum masası, kalıp, kum arabası, kova.
Tahtaravvalli.
Muvazene tahtaları.
Salıncaklar, tırmanma ipleri.
Toplar (boy boy lâstik ve meşin)
Kayma oluğu.
Tırmanma yeri, merdivenler, uzun tahtalar.
Tekerlekli oyuncaklar: (üç tekerlekli bisiklet, otomobil, pedalsız bisiklet, elle yürütülen küçük otomobil ve arabalar, tirenler, vapurlar, uçaklar.)
Çemberler
Teraziler
Nişan halkaları ve fasulya torbaları
Müzik aletleri (Piyano, gramofon, plaklar, davul, trampet, zil, üç köşe demirler, tefler, çıngıraklar.)
Takozlar.
İçi boş kutular.
Tahtadan hayvan ve insan modelleri.
Kil, plâstilin
Sulu boya, kalem boya, siyah kalem, renkli tebeşir, siyah tahta.
Ucu küt makas.
Bükme, boyama, yapıştırma işleri için renkli çeşitli kâğıtlar, boya fırçaları, boya sehpaları, karton, tutkal.
Bebekler.
Bebek evi.
Mufak takımı, yemek takımı.
Yatak odası takımı.
Temizlik malzemesi
Oturma odası malzemesi.
Boncuklar. (boy boy, renkli ve iri delikli)
Dikiş Kartları, ucu küt iğne ve renkli iplikler.
Duyuları geliştiren terbivî masa oyuncakları.

Çocuklara verilecek bazı yemekler:

Bu liste, bir misal olarak, fikir vermek üzere konulmuştur. Her ana okulu, mahallî besin kaynaklarından faydalanacağından, yemek listesini kendisi hazırlamakta serbesttir.

Çorbalar

Sebze çorbası
Şehriye »
Pirinç »
Mercimek ve diğer unlu çorbalar
Yoğurtlu çorba.

Sebzeler

Patates haşlaması
Patates püresi
Kıymalı patates
Etli dolmalar
Etli türlü
Kuru ve taze bamya
Kuru ve taze fasulya
Kabak v. s. sebzeler
Kırmızı turp
Ispanak
Marul, yeşil salata, havuç, çiğ lahana

Etler

Dana, koyun, kuzu eti
Balık
Yumurta
Ciğer
Beyin
İşkembe

Tatlılar

Mahallebi
Komposto
Hoşaf
Bal
Tahan - pekmez
Kuru yemiş
Şeker
Şekerli yoğurt
Süt
Diş buğday
Her türlü meyme

İdeal bir ana okulu için bazı ölçüler:

Bina, içinde ve dışında küçük çocukların serbestçe koşup oynıyacakları, büyük aletleri kullanabilecekleri ve rahatça oynıyacakları genişlikte ve ferahlıkta mıdır? Öğle uykusu için küçük karyolaları yerleştirmeye elverişli ve diğer çocukları korumak maksadiyle hasta çocukları tecride yarıyacak bir yer var mıdır?

Odalar; ışık, hava ve sıcaklık bakımından sağlık kurallarına uygun mudur? Perde tertibatı var mıdır?

Okul, düzeni emin ve sağlığa elverişli midir? Çocuklar ateşten, hava cereyanlarından, rutubetten, telsiz ve korkuluksuz pencereden, uzun, dönemeçli kat merdivenlerinden gelebilecek tehlikelere karşı korunuyorlar mı?

Okul eşşiyası çocukların boylarına ve çalışmalarına uygun mudur? Bu eşşiya sade, dayanıklı ve kolayca temizlenir cinsten midir? Her çocuk için yeter sayıda materyel var mıdır? Ve bunlar, türlü türlü kullanılışlarını çocuklara öğretecek cinsten midir?

Mevcut teçhizatla oyun malzemesi, çocukların gelişim çağlarına cevap verebiliyor mu? Meselâ: sırtın, kalçaların, kol ve bacakların büyük adelelerin çalıştırmasına elverişli tırmanma, çekme, kaldırma veya kazmaya yarıyan materyel var mıdır?

Vücut çevikliği kazandıran toplar veya muvazene tahtaları gibi vasıtalar mevcut mudur? Çocukları beraber oynamaya teşvik eden oyuncaklar, evcilik, dükkâncılık veya çevrelerindeki hayatı küçük çapta canlandıran diğer vasıtalar var mıdır? Çocukları tecrübe yapmaya ve ortaya orijinal bir şey koymaya teşvik eden çamur, boya ve boya kalemleri gibi materyal mevcut mudur? Çocukların yaşlarına uygun artistik değerde kitaplar ve resimler mevcut mudur? Müzik aletleri var mıdır?

Çocukların sağlıkları her günkü muayenelerle korunabiliyor mu? Şüpheli âraz gösteren çocuklar tecrit edilmişmidir? Çocuklara açık havada ve güneşte temrin yapma hususunda bol imkânlar verilmekte midir? Yorgunluğa ve fazla heyecan verici olaylara karşı korunma tedbirleri alınmış mıdır? Uyku, yeme, içme, büyük küçüğ ihtiyaçlarını görme, giyinme ve oynama hususlarında iyi alışkanlıklar kazandırılabiliyor mu?

Öğretmenler, başkaları ile çalışabilecek, çocuklardan hoşlanan, çocukların ana ve babalarına birer çocuk ana babası gibi muamelede bulunan sıhhatli, müvazeneli kimseler midir? Çocuklarla ana ve babaları üzerinde itimad uyandırabiliyorlar mı? His ve heveslerine kapılmaksızın samimiyet, şefkat ve muhabbet gösteriyorlarmı?

V. Millî Eğitim Şûrası Münasebetiyle Hazırlanan Sergiyi Sayın Reisicumhurumuz Celâl Bayar'ın Ziyaretleri

72-73 a

Öğretmenler, çocukların gelişim safhalarını takip edecek ve bu okullar için yetişmiş durumda mıdırlar? Çocuğun büyümesi ile terbiye faaliyetleri alanındaki günlük yenilikleri takip edebiliyorlar mı?

Çocukları anlamak hususunda öğretmenler aile ile işbirliği yapma yoluna gidiyorlar mı? Bu konuda aileye faydalı bilgiler verebiliyorlar mı? Ailenin okul ziyaretlerini iyi karşılıyor ve arasıra onları okula işbirliğine davet ediyorlar mı? Çocuk için önemli olan bazı noktaların tenkidini hoş karşılıyorlar m? Çeşitli kültür temellerini incelemek suretiyle anababanın ihtiyaçlarını kavrıyabiliyorlar mı?

Okul öğretmenleri arasında ahenk var mıdır? Öğretmenler şahıslarını, kendi duygu ve fikirlerini çocuk menfaati üstünde tutarlar mı? Çocuklara karşı eşit muamelede bulunurlar mı? Her çocuğa karşı derin ve ahbapça bir alâka duyuyorlar mı? Öğretmenler, çevrenin çocuklara yardım eden bazı kurulları hakkında bilgi sahibi midirler? Ve bunlarla işbirliği yapıyorlar mı? Ana ve babalara, bu kurumlara ilgi göstermeleri hususunda yol gösteriyorlar ml?

Öğretmenlerin çocuklarla olan münasebetleri dürüst ve istikrarlı mı? Okula ve çocuğa ait problemler ısrarla takip ediliyor mu? Buhranlı ânlar, olağanüstü hadiseler tabiî ve soğukkanlı bir şekilde karşılanıyor mu? Helâdan çıktıktan sonra el yıkamanın lüzum ve önemi anlatılmış, bazı şeylerin hiç yapılmıyacağı, okula ait bazı meselelerde her öğrencinin söz ve seçim hakkı olduğu üzerinde ısrarla durulmakta mıdır?

Program, çocukların ihtiyaç ve alâkalarına uyacak şekilde elestikimidir? Öğretmen, çocukların öğrenmek istedikleri şeyi kat'i olarak biliyormu? Çocukların kendilerini tabiî ve yaratıcı bir şekilde tanıtıp ifade etmelerine fırsat veriyor mu? Çocuklar, müzik ve güzel sanatlarla tanıştırılıyormu? Çocukların sorucu ve araştırıcı zihniyeti hoş karşılanıyor mu? Sorulara tatmin edici cevaplar verilerek yardım ediliyor mu? Eşya ve insanlarla denemelerde bulunmaları, eşyayı nasıl kullanacakları, insanlara ne şekilde muamele edecekleri hususlarında rehberlik ediliyormu? Çocuk-

lar, toplu faaliyetlere ayak uydurmayı, başkalarına hak vermeyi, sıra ve saygıyı, haksızlığa boyun eğmemeyi öğreniyorlarmı? Ürkek, utangaç ve yorgun çocuklara arkadaşları ile anlaşma, çalışma ve oynama tekniği kavratılıyormu?

Çocuklarda eşşiyaya, insanlara ve kendilerine karşı iyi alışkanlıklar geliştirilebiliyor mu? Çocuklar, eşşiyalarını iyi kullanmayı, tertipli ve düzenli olmayı öğrenmiş midirler? Başkalarının malına ve haklarına saygı göstermeyi biliyorlar mı? Kızlarla erkek çocuklar arasındaki beden ayrılıklarını, giyiniş ve temizleniş tarzlarını tabiî karşılıyorlarmı?

Çocuklar, dürtelemeden birtakım iş ve vazifelerin mesuliyetini üzerlerine almayı, fikirlerini müdafa etmeyi, tartışmayı ve bunlardan doğacak neticeleri göze almayı öğrenmişler midir?

Okul, iş ve oyuna dalmış bulunan hünerli ve çalışkan çocuklar için iyi bir atmosfer sağlıyabiliyormu?

Başkan — Efendim; söz almak istiyenlerin lütfen isimlerini bildirmelerini rica edeceğim.

Reşat Oğuz — Sayın arkadaşlar; okul öncesi eğitim ve öğretiminin ana okulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliği, heyeti umumiyesi itibariyle muvaffak bir rapordur. Ancak bazı hususlarda kendime göre düşüncelerimi arz etmek isterim:

Ana okullarına öğretmen yetiştirmek maksadiyle yabancı memleketlere eleman gönderilmesi yazılmış bulunmaktadır. Ana okulları için yetiştirilecek öğretmenlerin Avrupa'ya gönderilmesi meselesinden ziyade kız öğretmen okullarında açılacak ana okulu şubelerine ana okullarına öğretmen yetiştirilmek üzere eleman alınması şeklinde tashihi icabeder. Gerçi ikinci komisyonun işleri arasında kız öğretmen okullarına bir sınıf eklenmesi suretiyle ana okulları için öğretmen yetiştirilmesi de derpiş edilmişse de, ikinci komisyonun programı incelemesi ve elindeki konuların genişliği dolayısiyle bu konu ile uğraşması mümkün olamamıştır. Halihazırda bize raporunu getiren komisyonun, ana okullarında öğretmenlik yapacak olanla-

rın kız öğretmen okullarında ne şekilde bir şube açılarak yetiştirilmesi icap edeceğini raporunda belirtmesini isterdim. Raportör arkadaşımız (f) maddesini okurken, ana okullarında çalışacak öğretmenlerin ileride resmî kadroya geçtikleri zaman tekaütlük haklarının tanınması ve teminat altına alınması hususunu tebarüz ettirdiler. Bu husus resmî kadroya geçtikleri zaman nazarı itibara alınacak demektir. Resmî kadroya geçtikleri zaman ibaresi kalkacak olursa, tekaütlük hakları tanınmıyacak gibi bir mâna çıkıyor. Muhtacı tavzih olan bu kısmın izahını rica ediyorum.

Sonra, 6 ıncı maddenin, d bölümünde «ihtiyaçların giderilmesi» kelimesinin «temizlik» kelimesiyle veya daha başka bir ifade ile değiştirilmesi muvafık olacaktır.

Yine 12 inci maddenin (a) paragrafında «sükût etmeleriyle icabında susmasını öğrenmek» diye bir şey vardır. Buna ben, ileri sui istimâle uğraması ihtimalini göz önüne alarak itiraz ediyorum. Bu nesil ötedenberi susarak yetiştirilmiştir. Ana okullarında hocalık yapan arkadaşların, o küçücük, cıvıl cıvıl konuşan sesleri, lüzum gördüğü takdirde sık sık bu usule müracaat ederek kesme yoluna gidebilirler. Bu, mümkündür. Bunun için bu susma temrinlerine, ancak günde bir defa sükûta dâvet edilmek suretiyle imkân verilmesinin ve bu suretle değiştirilmesinin muvafık olacağı kanaatindeyim.

Ana okulu öğretmeninin küçüklere zamanında susmasını öğretmeğe çalışacağına şüphe yoktur. Bu, ana okulu öğretmeninin öğrenme fonksiyonuna dahildir. Bunun bu şekilde tashihi gerekir düşüncesindeyim. (İdeal bir ana okul için bazı ölçüler) başlığı altında toplanan nihayetsiz soruların; ana okullarında öğretmenlik yapacak olan öğretmen namzetlerinde bulunması lâzım gelen vasıflar şunlardır, diye bir tadile tabi tutulması yerinde olacaktır kanaatindeyim.

Bekir Türk — Sayın arkadaşlar; okunan komisyon raporu muvaffak bir rapordur. Temas etmek istediğim hususları benden evvel konuşan arkadaşımız belirtti. Ben de, eksik kaldığını zannettiğim bir iki kısmı burada zikretmekle vazifemi ifa etmiş olacağım.

Ana okullarının bugünkü haliyle, devlet elinden ziyade hususî teşebbüslere bırakılan bir durumu vardır. Doğrudur ve böyle olması lâzımdır. Fakat ileride hükûmet bu mevzua el koyarak memleket çapında bu müesseselerin yayılmasını temine çalışacaktır. Buğün bu mevzuun hususî teşebbüse bırakılması doğrudur. Çünkü mecburî olan ilköğretim dâvasını halletmiş olan Vekâletin, lükse kaçan bu imkânı benimsemiş olması içtimaî adalete uygun gelmez. Bu hususu belirtmek isterim.

İkincisi de, anaokulları tatbikatından istiyeceğimiz bir husus da, anaokullarında okuyan çocuklarımız günün birinde ilkokullara devam edebileceklerdir Yani cennete benzeyen bir yaşayıştan sonra, az çok sıkıntılı bir hayata atılmaları halinde zorluk çekeceklerini zannetmekteyim Acaba ana okulun son yıllarında bu boşluğu doldurabilecek bir tarz düşünülecek midir? Mütehassıslardan bu hususun düşünülüp halledilmesini rica ederim.

Sonra, yönetmeliğin 3 üncü maddesinde demokrasi hayatımıza uymıyan bir cümle görmekteyim; «lüzumu halinde kapatılır» denilmektedir. Artık (lüzumu) ummacısından kurtulmalıyız. Bu, sarih bir şekil almalıdır. Mademki hususî teşebbüslere saha açıyoruz, o halde hususî teşebbüse adım atacak, bu yolda iş yapacak vatandaşlarımızın bu korkutucu engelden kurtarılması lâzımdır. Bu, daha sarih ve olgun bir halde olmalıdır.

Muhip Kocaçınar — Efendim; ana okullariyle ilgili esaslar mükemmel bir şekilde daha evvel hazırlanmış, komisyon da bunun üzerinde emek sarf ederek bazı hususları değiştirmiş Benim işaret etmek istediğim nokta şudur: Mademki bu yeni bir filizdir, bunun yaşamasını ve memlekette tutunmasını istiyoruz, bunu arzu ettiğimiz için, ana okullarına Devletin de yardım etmesi şeklinde temenniler vardır; bu okullara yer temin etmek, vergiden muaf tutmak gibi, ana okularının yardıma muhtaç daha bazı mühim hususları vardır; o da, ana okullarının lüzum ve önemini memleket umumî efkârına tanıtmak. Hususî teşebbüsler bu mevzuda imkân bulamıyorlar. Bu işi hükûmetin ve matbuatımızın ele alma-

sı lâzımdır. Ben bu işte programlı hareket edilmesini teklif ediyorum. Radyodan, gazetelerden, filimlerden istifade etmeliyiz. Maruzatım bundan ibarettir.

Asım Artun — Okul öncesi, ana okulları hakkında komiskomisyonun hazırlamış olduğu raporun muvaffak bir rapor olduğunda bendeniz de müttefikim. Ancak günlük çalışmalarına bir göz atacak olursak bu, daha ziyade anne ve babanın okula gelmesi çocuğun okula gelmesi ve evine dönmesi, okul duvarları ve bahçesi içinde çocuk faaliyetleri halinde belirmiş bulunmaktadır. Çocuğun çevre ile olan münasebetleri günlük çalışmalarına katılmamıştır. Daha ziyade bu yaştaki çocukların eğitimi işinde bir öğretim kazanacaklarına göre, küçük gezintilerin, çevre tanımalarının ve çevredeki çocuk zevkine uygun orijinal mevzuların tanıtılması için çocukların oralara götürülmesi ve tanıtılması lâzımdır. Günlük çalışmalarda, haftalık çalışmalarda, ana okul uzaksa özel veya devlet vasıtalarıyla oralara götürülüp getirilme ve o yolla öğretme hususu programlarına katılırsa daha faideli olur, kanaatindeyim.

Himmet Akın — Muhterem arkadaşlar; huzurunuza gelmeden Komisyon Başkanı arkadaşlarımla temas ettim, kendilerinden istifade ederek tenevvür ettim, çok kıymetli arkadaşımın çevreye temas etmesi dolayısiyle söz alma lüzumunu hissettim.

Her şeyden evvel ben de, iki arkadaşımın ifade ettikleri gibi, bu raoprun başarılı bir rapor olduğunda müttefikim. Raporda, velilerle münasebetler kısmı yalnız okul öğretmenleri ile aileye inhisar ettirilmiştir. Halbuki bu program ana okulu programı olduğuna göre, yalnız öğretmenlere değil, daha umumî surette okula şâmil kısımlara da yer vermek icabeder. Çocuğun hür ve müstakil olarak yetişmesi mümkündür. Bu, okul ile ailenin beraberce hareketi ile, çalışması ile daha çabuk tahakkuk eder. Kaldı ki, bir çocuğu kendi kaabiliyet ve istidadına göre geliştirmek ancak okul ile ailenin işbirliği yapması ile mümkündür. Bunun, kuruluşundan beri, okul aile birliğinin feyizli neticelerini görmekle daha iyi anlıyabiliriz Daha okul - aile birlikleri kuru-

F-9

lurken zaman zaman arz ettiğim ve neşriyatını da yaptığım gibi, bilhassa çevrenin de okul ile aile ile iş birliği yapması şarttır. Binaenaleyh sosyal muhite, okula yardım etmeden sosyal muhite, aileye faydalı bir yardımcı olmadan yapılacak bir eğitimin noksan olacağına kaniim. Bu noktadan arkadaşımız, nasıl ana okulunda çocuklarımızın çevrelerini tanımalarını lüzumlu görüyorsa, bendeniz de, ana okulunun çovresindeki okul aile birlikleriyle iş birliği yapması, aynı zamanda çeyresindeki çocuk bahçelerinin ve nihayet çocuklar için lüzumlu olan, sıhhî, terbiyevî tesislerin kurulması hususunda lâzım gelen bütün iş birliklerini de hazırlaması icabettiğini arz etmek istiyorum.

İkinci nokta; arkadaşımız Reşat Oğuz. (ideal bir ana okulu için bazı ölçüler) kısmı yerine. (bir ana okulunda bulunması lâzım gelen vasıflar) tezini ileri sürdüler. Ben, bunun içinde bulunan maddelerin yalnız öğretmenlerde bulunması lâzım gelen vasıflar değil, bır ana okulun kurulması için gerekli hususlar olduğunu görüyorum. İdeal kelimesinin kaldırılmasını ben de rica ediyorum. Çünkü bu, varılması icap eden şeydir. Halbuki bunun içinde bir ana okulunda bulunması icap eden kısımlar vardır. Binaenaleyh, eğer komisyon başkanı arkadaşımız, sayın üye arkadaşlarımız muvafakat buyururlarsa, ben bu, ideal kelimesinin kaldırılması suretiyle bu işin halledileceğine kaniim.

Bir de küçük bir kelimecik vardır; bu kelimenin de tashihi icab eder kanaatindeyim. Raporun son paragrafında; çocuğu dürtelemeden kelimesi vardır. Bu, zannedersem ikaz mânasına alınmıştır. Onun için burada; ikaz edilmeden şeklinde olsa daha muvafık olacaktır, kanaatindeyim. Maruzatım bundan ibarettir.

Bekir Atakan — Muhterem arkadaşlar; üçüncü bölümün 5 inci maddesindeki «geri ve üstün zekâlı, anormaller öğretmen tarafından imkân nisbetinde yetiştirici mahiyette özel bir muameleye tabi tutulurlar» denilmektedir. Özel eğitim keyfiyeti başlı başına bir ihtisas işidir. Her öğretmenin içinden çıkacağı bir iş değildir. Öğretmen, bu kabil çocukların farkına varır varmaz hemen bu yolda açılmış müesseselere

sevk etmekle çocuğun hem sağlığı ve hem de menfaatini korumuş olur. Binaenaleyh bu maddenin rapordan çıkarılmasını teklif ederim. Bunun yerine, «bu çeşid çocuklar özel eğitim yapan müesseselere gönderilir.» şeklinde bir fıkra eklenmesini rica ederim. Bu, çok emek çekilerek iyi bir şekilde hazırlanmıştır. Bunun da açıklanmasını vazife bilirim.

Lûtfi Biran — Bendeniz esas çalışmalar hakkında maruzatta bulunmıyacağım. Raporun muvaffak bir rapor olduğunu gördüm ve sevindim. Yalnız bir nokta var, anaokulları; ilkokullar gibi mecburi olan bir okul olmak lâzımdır, yoksa cemiyetin verdiği, ortaya getirdiği ve tabiatın ele alması icap eden bir hüviyetle mi var olmalıdırlar? Bu, mühim bir noktadır. Bu, okulların çocuk için en iyi barınılabilecek bir yer olduğuna kaniim. Bununla beraber ana okulların kendine göre bazı vasıfları bulunduğunu ve bunun yer yer, kaçınılmaz hayat ve cemiyet şartları olduğunu kabul edenlerdenim. Binaenaleyh buna doğru kuvvetli bir temayül varsa ben buna iştirak ediyorum.

Bir de okullarımızda ki yetiştirme sistemimiz hakkında bir mütalâam olacaktır. Şunu kabul etmek zorundayız ki çocuk, bünyesi itibariyle yetişmiş bir varlık değildir. Çocuk zamanla büyüyecek, olgunlaşacaktır. Çocuk hayat ritmi itibariyle çok faal ve seridir. Koşacak, sıçrıyacak, tizden bağıracaktır. Binaenaleyh okul proğramlarının tanziminde bu hususun nazarı itibara alınması ve kapalı yerde zararlı çalışmalardan ziyade, çocuğun açık havada, müsait zamanlarda serbest oyunlarla, çalıştırılması ve bu oyunlara bir istikamet verilmesi faydalı olacaktır.

Ayrıca uzun yürüyüşlerin, tahammül ölçüsünü kolaylıkla aşabileceği de düşünülebilir. Bütün bunlara dikkat edilmesini arz ederek sözüme nihayet veriyorum.

Muvaffak Uyanık — Efendim; Komisyon, anaokullarını ve okul öncesi meselesini tamamen özel teşebbüslere bırakmış bulunuyor. Halbuki özel teşebbüsün yapamıyacağı işler de var. Bunun muhakkak bu tasarıda kuvvetli bir temennî olarak zikredilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmek istiyorum.

O da, bir arkadaşın kısaca temas ettiği, özel eğitime muhtaç çocuklardan okul öncesi çağında bulunanların muhakkak Devlet eliyle yetiştirilmesi lüzumudur. Yani sakat çocuklar, körler, ağır işitenler, az görenler ve geri zekâlı çocukların ana okulları, İkinci Cihan Harbinden sonra bugün diğer memleketlerde büyük sayıda açılmış bulunmaktadır. Bizim özel eğitim bölümüne gelen ilkokul çağındaki çocuk, ana okul çağında el atılmamış olursa bunların yetiştirilmesinin çok müşkül olduğunu bu sahada ihtisas sahibi arkadaşlarımız bildirmektedirler. Binaenaleyh özel eğitim mevzuuna giren ana okullar müessesesinin muhakkak surette Devlet tarafından korunması lüzumunun raporda belirtilmesini teklif ediyorum.

Başkan — Söz Komisyonundur.

Komisyon Başkanı Faik Binal — Efendim; buraya söz söylemiye gelen arkadaşlarımızın hemen hepsi komisyon raporu hakkında teveccühkâr sözler sarfettiler. Komisyon adına teşekkürlerimizi arz ederim.

Konuşmuş olan arkadaşların temas etmiş oldukları mevzulara birer birer cevab arz edeceğim.

Reşat Oğuz arkadaşımız, temenniler bahsindeki, ana okullarına öğretmen yetiştirilmesi mevzuunu, daha ziyade ana öğretmen okullarına öğretmen yetiştirilmesi şeklinde ele alınmasını tavsiye ettiler. Zannediyorum ki, temennî mahiyetindeki kısma bu hususu da ilâve etmek yerinde olur. Ama batı memleketlerine ve bu işde ilerlemiş sahalara gönderilecekler, döndüklerinde, muhtemeldir ki ana öğretmen okullarında da öğretmenlik edeceklerdir. Bu bakımdan böyle tahdit edici bir hüküm bulunması doğru değildir. Aancak arkadaşlarımızın söylediği temenniye tamamen iştirak ediyoruz. Bir veya iki kız öğretmen okulu açılacak yerde bir de ana okulu açılması yerinde olur.

Diğer sahada dediler ki, «ana okulu öğretmenlerinin bu okullarda geçen müddetleri kıdemlerine sayılsın.» Şimdi, arkadaşlar, burada, basılmadan gördüğünüz gibi. (kadroya alındıkları takdirde) diye bir tadil mevcuttur. Evvelce böyle

V. Millî Eğitim Şûrası Münasebetiyle Hazırlanan Sergiyi Sayın Reisicumhurumuz Celâl Bayar'ın Ziyaretleri

80-81 arası

hazırlanmıştı. Ancak önümüzde kanunlar var. Biz, kanunların dışında bir iş yapamayız. Nihayet bu özel teşebbüse aid bir iştir. Özel müesseselerde ve ücretle çalışacak arkadaşlarımızın tekaüt haklarının veya kıdemlerinin tanınması hangi kanuna bağlı olacak? Bu, üzerinde uzun düşünülmesi icabeden bir mevzudur, tek başına mütalaa edilecek bir konu değildir. Biz diyoruz ki, özel okullarda çalışmış arkadaşlarımız bilâhare resmî kadroya geçtikleri zaman burada geçen hizmetleri emeklilik hakkından istifade etsin. Bu, arkadaşlarımız için büyük kazanç olacaktır. Bu hak kendilerine kanunen tanındığı takdirde bundan birçok meslekdaşlarımız istifade edeceklerdir.

Arkadaşımın, sükût temrini bahsinde ileri sürdükleri mütalâaya, bu hususta daha salâhiyetli arkadaşım, Hüviyet Bekir Berk cevap vereceklerdir. Binaenaleyh o bakımdan bu kısmı geçiyorum.

Sonra dediler ki; son kısımda ideal ana okullarının hüviyeti belirtilmektedir. Bu da nihayet arkadaşlarımızın bir temennisidir. İcabederse Vekâlet bu sahada durumu tekrar tetkik ederek, bir ana okulunun taşıması lâzımgelen şartlar mı, yoksa, ideal bir ana okulunun taşıması lâzımgelen şartlar mı veya öğretmenlerin haiz olması lâzımgelen şartlar mı denilsin, yahut da daha güzel bir şekilmi bulunur, bunu tesbit ve ifade eder.

Bekir Türk arkadaşımız, burada diyor, çok hayalî, hayalî demiyeyim de, çok iyi bir yaşama içinde çocukları okul çağına getireceğiz. Sonra kupkuru bir ilkokulla karşılaşacaklardır. Nihayet okula da hazırlanmış olmıyacaklar. Yalnız Bekir Türk arkadaşımız ilk verdiğimiz taslığı tetkik edince görecektir ki, buradaki taslağa göre, okula bir hazırlama vardır, esasen en ideal dediğimiz ana okullarını, memleket realitelerini göz önünde tutmuş vaziyetteyiz. Onun için anaokuldan ilkokula atlayışta bir uçurum mevcut değildir. Bunlar birbirine bağlanmış bir durumdadır.

Bekir Türk arkadaşımız yine bir hükümden bahsettiler. Yönetmelikte Millî Eğitim Müdürlüğünce yapılacak teftiş üzeri-

ne, yine Millî Eğitim Müdürünün teklifi ve Valinin emri ile kapatılır, diyor. Bu, antidemokratiktir, diyorlar. Açılması için birçok formalitelere ihtiyaç gösteren bu müesseselerin kapatılmasının da çok güçleştirilmesi lüzumuna işaret ediyorlar. Burada çok kolay ifade edilen kapatılır kelimesi vardır. Kapatılma elbet bir teftiş neticesinde vaki olacaktır. Valinin de bu hususta kararı munzam olacaktır. Bunu daha fazla tafsil etmeğe bendeniz de taraftarım. Vekâlette bu işle ilgili daire tarafından, arkadaşımızın ikazından sonra daha demokratik esaslar konacağını arz ederim.

Kocaçınar arkadaşım; bu yeni bir filizdir, bunu tanıtacak neşriyattan, basın yayın vasıtalarından istifade edelim, dediler. Bu, bizim temennilerimiz arasında olduğu gibi, arkadaşlarımızın heyeti mecmuasının da arzularıdır. Bu kısmı aksetmiştir. Diğer bir kısmını da biz Vekâlet olarak taahhüt ettik. Komisyon arkadaşlarımız bu sahada bizim derhal teşebbüse geçmemizi arzu ettiler ve hattâ bir örnek kitap da verdiler. Ben de lâzımgelen makamlara müracaat ederek bu kitabın yenisinin basılmasını rica ettim. Bu yayındır ki muhterem heyetiniz tarafından yapılırsa ve yüksek Şûra da buna iştirâk ederse biz ancak müteşekkir kalırız.

Asım Artun arkadaşımız, çevre münasebetleri üzerinde durdular. Ana okulları grogramında çocukların çevreleri ile olan münasebetleri ihmal edilmiştir, dediler. Dikkat edilirse ihmal edilmemiştir, kısa geçilmiştir. Programı, hem kitap ve hem rapor her ikisini birlikte mütalaa ettiğimiz zaman çevreye ve hattâ Himmet Akın arkadaşımızın temas ettikleri tabiata yaklaşmak ve onun içinden ayrılmadan onunla temasa geçmek meseleleri ele alınmıştır. Hattâ Himmet Akın ile görüştüğümüz zaman kendilerinin bir teklifleri vardı. İdeal ana okulunun son kısımlarını ilâve edeyim diye ileri sürdükleri temennilerine iştirak ederim ve teklif halinde verilirse bunu da son kısma ilave ederiz.

İdeal kelimesinin kalkması üzerindeki mülahazalarına arkadaşlar temas ettiler.

Dürtele kelimesi üzerindeki ikazlarına teşekkür ederiz. Biz de bunu (ikaz) veya (yöneltme) şeklinde düzelttik.

Bekir Atakan arkadaşımızın geri çocuklar, özel eğitime muhtaç çocuklar hakkındaki mütalaalarına Muvaffak Uyanık arkadaşım cevap verdiler. Hakikaten bu, Devlet işidir. Bu, çok geniş bir teşkilât işidir. Bu hususta biz her iki arkadaşın fikirlerini telif ediyor ve ikisine birden iştirâk ediyoruz. Maruzatım bundan ibarettir.

Hüviyet Bekir Berk — Ana okulların hedefi; tahsil öncesi esnasında bulunan 3-7 yaşları arasındaki çocukların vücud, fikir ve ruh kabiliyetlerini geliştirmektedir. Bu maksatla, didaktik materyel bu gâyenin tahakkukuna yardım etmektedir ve bunu seçmek, çocukların içinde bulundukları ayrılış vaziyetlerine tetabuk edecek şekilde onları düzeltmek, ayarlamak ve bundan sonra çocuğun eline vermek şüphesiz ki, ana öğretmen okulunun yetiştireceği uzman ana okulu öğretmenlerinin vazifesidir. Fakat biz sadece didaktik materyel yoluyla yalnız fikir veyahut yalnız vücud gelişimini sağlıyacak değiliz. Bunun yanında ana okullarında ahlâk eğitimine de yer vermek lâzımdır.

Sükût temrinlerinden maksat nedir? Çocukların icabında kendi kendilerini idare etmeleri ve icab ettikçe susmaları lâzım geldiğini öğrenmelerini temin etmek ve bunu kendilerine telkin etmektir. Yoksa Küçük çocukların karşısına geçip de «bir saat susunuz, bu sükût dersidir» tarzında ifade edilecek birşey değildir.

Kâzım Nami Duru — Muhterem arkadaşlarım; şahsımdan bahsedeceğim korkusu ile bu mesele üzerinde söz söylemek istemezdim. Fakat tasarıyı okurken iki nokta nazarı dikkatimi celbetti. Bunlardan biri ana okullar tarihi, diğeri de ana okullar için şimdiye kadar yazılmış olan kitapların yeni harflerle basılması temennisi. Bu iki mesele hakkında fikirlerimi söylemek için huzurunuzu rahatsız etmiş bulunuyorum.

Arkadaşlar, memleketimizde ilk defa ana okullarını, Meşrutiyetten evvel Ermeni vatandaşlarımız açmışlardır. Ben, min gayrı hâddin 1908 de Avusturya-Macaristan'a bir seyyahat tertip edilmişti, böyle bir tetkik vesilesiyle oraları gördüm. O sırada Budapeşte de bir ana öğretmen okulunu

gezdim. Bu hususta bazı malûmat ve fikirler aldım. Selanik'e döndüğüm zaman, İttihat ve Terakkî Kulübünün himayesinde bulunan Ravzai Sübyan mektebi vardı. Orada bunu tatbik etmeğe çalıştım. 1909 da oraya bir Romanyalı öğretmen aldım. Balkan Harbi çıktı ve bu hareketin ilerlemesi de geri kaldı. İstanbul'a geldik. Balkan Harbi bitip de Harbi Umumî başlamadan evvel İzmit Maarif Müdürü oldum İzmit'e gittiğim vakitte Adapazarı'nda bir Ermeni ana okulu gördüm. İsmi Manşak'dı, yani Menekşe. Kendim de İzmit merkezinde böyle bir mektep açılmasına çalıştım. Allah rahmet eylesin, Mazhar Müfit yardım etti, oraya bir ana okulu açtık ve bir Ermeni muallim tâyin ettik. O sırada Sultanî öğretmenlerinden Şefik Beyin haremi muallim olmak istemiş, refikama müracaat etmiş, bana bir şeyler öğretirler mi diye sormuş. Evimde ona lâzım gelen malûmatı verdim O da gitti, Dar-ül-muallimatta okudu, geldi. Ermeni tehcirinden sonra İzmit ana okuluna muallim oldu. Ondan sonra ben İzmit'ten azledildim, İstanbul'a geldim, Mercan Sultanisine muallim oldum. İşte o sırada Maarif Nezareti tarafından Fransız'ca çocuk bahçesi isimli bir kitabı tercüme etmemi söylediler; kitabı tercüme ettim. Bilâhare kitap basıldı. Ondan sonra, biliyorsunuz; Zatî Bey Dar-ül-muallliminden ayrıldıktan sonra, burada bu zatın ismini hürmetle yad etmek icab eder, bu müesseseye çok hizmet etmiştir, bunu inkâr edemeyiz, kendisinin yetiştirdiği talebeler vardır içinizde O, Maarif Nezareti ile darıldıktan sonra «Yuva» diye bir ana mektebi vücuda getirdi, Beyoğlu'nda bir yerde. Fakat şimdi nerede olduğunu iyice bilemiyorum. Bunu müteakib de Harbi Umumî başladı. O da muvaffak olamadı. Ben buraya geldikten sonra yine Maarif Vekâleti emri ile «Küçük çocukların terbiyesi» diye bir kitap tercüme ettim Bu kitap da Vekâlet tarafından basıldı. Bu iki kitabtan başka, ana okullarına ait ne gibi kitablar basılmış olduğunu bilmiyorum.

Komisyonun hazırladığı raporu beğenmekteyim. Yalnız kendimce mühim gördüğüm bir iki nokta üzerinde duracağım:

Piyano pahalı bir musiki âletidir, temini güçtür. Halbuki ana okullarında en çok kullanılan organdır. Ana okulunda

müzik öğretecek bayanın keman çalması lâzımdır. Keman çocukların sesine de uyar.

Bence ikinci mühim bir nokta daha var; bu çocukların eşyası meyanın da bazı noksanlar var; meselâ su. Kum havuzu su ile doldurulsun demek istemiyorum. Fakat kum havuzunun yanında suya da ihtiyaç var.

Bu cihetleri söylemek için buraya çıktığımdan dolayı tekrar affınızı dilerim. Dünyada nefsini hakir gören bendenizden başka adam yoktur. (*alkışlar*)

Başkan — Efendim; başka söz istiyen arkadaş yok. Riyasete gelmiş bir takrir de mevcut değil. Komisyon görüşünü ifade etti. Arkadaşlarımız da noktai nazarlarını beyan ettiler. Temenniler meyanında öğretmen yetiştirme mevzuunun zarurî olduğu da kabul edildi. Bir de «ideal» kelimesinin kaldırılması mevzuu vardır. Şu (ideal) kelimesinin üzerinde duralım.

İdeal kelimesinin haldırılmasını arzu edenler.. Etmiyenler.... İdeal kelimesinin kaldırılması kabul edilmiştir.

Sonuna; ana okulları öğretmenlerini yetiştirmek için yapılan bir temenninin de îlâvesi şartiyle Komisyon raporunu tasvibinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

Bundan sonra görüşülecek Komisyon raporunun tevzi edilebilmesi için oturumu saat 16 da toplanılmak üzere tatil ediyorum.

Kapanma saati :
15,20

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
YAYINLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KÜTÜPHANE
KAYIT NO
TASNİF NO

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

ÜÇÜNCÜ BİRLEŞİM

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16,05
5.II.1953

Başkan: Reşat Tardu

Sekreterler: Salih Özlü, Âdil Başkan

Başkan — Efendim; oturumu açıyorum.

Tarık Asal — Efendim; Öğretmenler Federasyonu tarafından yarın verilecek çay, çocuk saatinin üyeler tarafından takib edilebilmesi için altıya alınmıştır, otobüs temin edilmiştir. Arkadaşlara bildiririm.

Başkan — Müsaadenizle ilkokullarda sağlık mevzuu etrafında alınması gerekli tedbirlerin tesbiti mevzuu ile meşgul olan komisyonun raporunu okutuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

V. Millî Eğitim Şûrası Genel Sekreterliğince hazırlanmış olan çalışma programında, Komisyonumuzun tetkik ve kararına esas olmak üzare, şu vazifeler verilmiştir:

a) İlkokulda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı mevzuu etrafında alınması gerekli tedbirlerin tesbiti;

b) Maddî ve mânevi bakımlardan çocuğu koruyucu mevzuatın incelenmesi ve lüzum görülürse tadili veya yeniden hazırlanması;

c) Yukarda belirtilen vazifelerle birlikte Şûra Genel Sekreterliğinin 5/II/1953 gün ve 4 sayılı teskeresine ilişik ve Sağlık Vekâleti tarafından hazırlanmış olan (Ikokul Sağlık Teşkilâtı) hakkındaki kanun tasarısının müzakere edilmesi.

Yukardaki mevzular komisyonumuzca tezekkür edilerek Yüksek Şûranın diğer komisyonlarından gönderilmiş olan teklif ve temennileri ihtiva eden tezkereler de büyük dikkat ve alâka ile tetkik edilmiştir.

Alacağımız nihaî kararların verimli olabilmesini temin gayesiyle Yüksek Şûranın diğer komisyonlarına verilmiş olan vazifelerle komisyonumuza tevdi edilen vaziteler arasındaki münasebet ve alâkaları tesbit etmek ve çalışmalarımıza bir istikamet vermek için, V. Millî Eğitim Şûrası Genel Sekreterliği tarafından Şûra üyesi olarak her birimize gönderilmiş olan, gerçekten değerli ve faydalı dokümanlardan, 12. Millî Tıp Kongresinin mediko-sosyal gündemiyle alâkalı okul hijiyeni raporundan ve Dünya Sağlık Teşkilâtının Okul-Hijiyeni Mütehassıslar Komitesinin 1951 tarih ve 30 sayılı raporundan istifade edilmiştir.

Bu vesile ile yüksek huzurlarınızda, V. Millî Eğitim Şûrasının organizatörü bulunan Millî Eğitim Vekâletimize ve Şûra Genel Sekreterliğine borçlu bulunduğumuz şükran duygularımızı komisyonumuz adına arz etmeyi vazife bilmekteyiz.

Komisyonumuza verilen vazifeler hakkında bir karara varılmadan evvel, Millî Egitim Vekâleti İlk Öğretim Umum Müdürlüğünün vazife ve salâhiyetleri tetkik edilmiş, ana ve ilkokulların ilköğretim dâvasının temelini teşkil ettiği görülmüştür.

Bu sebeple ilköğretimde okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı probleminin, okul hijiyeni hakkındaki günün telâkkilerine uygun olarak halledilmesinin, ana ve ilkokulların bir bütün olarak mütalâsiyle kaabil olacağı kanaatine varılmıştır.

Programımızın birinci kısmını teşkil eden: ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı mevzuunun ilmî mahiyetleri belirtilmekle beraber, bu problemin belirli bir programa bağlanması zarurî görülmüştür.

Yapılan tetkiklerde, Şûra Genel Sekreterliğince gönderilmiş olan dokümanlar arasında okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı ile ilgili, ilkokul yönetmeliğinin sağlık ve sosyal hiz-

metlerine ait maddeleriyle, 5387 sayılı kanun hükümlerinin tatbikatına ait yönetmelikteki maddelerden başka, Millî Eğitim Vekâleti İlk Öğretim Umum Müdürlüğünün ilkokullarda sağlık çalışmalarına mesnet teşkil edecek başkaca kanunî veya idarî müdevvenata raslanmaktadır.

Buna muvazi olarak Millî Eğitim Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi başta olmak üzere, İlk, Orta, Meslek ve Yüksek Öğretim Umum Müdürlükleriyle işbirliği yaparak okullar sağlık işlerini tedvin edecek mesul bir okul sağlık dairesinin de henüz mevcut bulunmadığı anlaşılmıştır. Yeni teşkilât kanunu ile ihdas edilip Yüksek Başvekâlete arz ve teklif edilmiş olduğu öğrenilen kanun lâyihasının da henüz Büyük Millet Meclisine intikal etmemiş olduğu anlaşılmıştır.

Bu durumları göz önünde tutan komisyonumuz, ana ve ilkokullarımızda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı probleminin idarî ve kanunî bir mevzu olarak benimsenip yurt ölçüsünde tatbik edilebilmesi için, Şûra Genel Sekreterliği tarafından gönderilen, «ilkokullar sağlık teşkilâtı hakkındaki kanun tasarısını» başta tetkik etmeyi kararlaştırmıştır.

Sağlık Vekâletince hazırlanmış olan kanun tasarısı ile gerekçesi, Sağlık Vekâleti temsilcisinin huzuru ile madde madde okunmuş ve komisyonumuzca istenen açıklayıcı bilgiler not edilmeştir.

İlköğretim kanun tasarısının özel idarelere tahmil ettiği yeni kanunî vecibeler de incelendikten sonra «ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlık teşkilâtı hakkında» ilk tasarı da göz önünde tutulmak suretiyle, gerekçesiyle birlikte komisyonumuzca yeniden hazırlandığı gibi, bu kanun hükümlerinin tatbikatiyle ilgili geniş ve açıklayıcı talimatı ihtiva eden yönetmelik de hazırlanmıştır.

Bahis konusu kanun ve yönetmelik tasarıları tetkik ve tasviplerinize sunulmak üzere, Şûra Genel Sekreterliğinin kıymetli yardımiyle bastırılarak tevzi edilmiş bulunmaktadır.

Komisyonumuzca hazırlanan ve 12 madde içinde toplanan kanun tasarısı tetkik edildiği zaman görüleceği üzere,

ana ve ilkokullarda, yurt ölçüsünde kurulması Komisyonu muzca teklif ve temenni edilen okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtı masraflarının özel idareler bütçesinden karşılanması teemmül edilmiştir.

Okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtının tezelden kurulması komisyonumuzun ön plânda tuttuğu bir temenni olduğundan, kanun tasarısiyle kurulmasını teklif ettiğimiz teşkilât da, realist bir görüşle hazırlanmış ve özel idarelerin malî imkânları göz önünde tutulmuştur.

Tasarıya hâkim olan düşünceler iki noktada toplanmaktadır:

a) Millî Eğitim Vekâletine bağlı her derecede ve vazifedeki okullarda tatbik edilmesi gereken okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı hizmet ve vazifelerinin, şimdiye kadar olduğu gibi, hem koruyucu ve hem tedavi edici, yani karışık olacağı yerde yalnız koruyucu hekimlik hudutları içinde ifa edilmesi,

b) Tedavi edici hizmetlerin ise ayrıca mütalâa edilmesi.

Ana ve ilkokullarda ve öğretimin her derecedeki okullarında koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin ayrılması, okul hijiyeni hakkındaki günün ilmi telâkkilerine uygun olduğu kadar, çocukların mediko-pedagojik durumları bakımından gösterdikleri hususiyetler ve nihayet tatbikat bakımından da zarurî görülmüştür.

Ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve çocuk sağlığı teşkilâtının verimli olarak çalışması, Komisyonumuzun başlıca arzularından biri olmuştur. Bu maksatla, okul hijiyeni ve çocuk sağlığı teşkilâtında çalıştırılacak sağlık personelinin, çocuk sağlığı, okul hijiyeni ve topluluk hijiyeninde yeter derecede bilgi ve tecrübe sahibi olması, kanunda şart olarak koşulduğu gibi, hekimlerin mesailerini tamamen vazifelerine hasretmelerinin kanunî bir vecibe teşkil ettiği belirtilmiştir.

Kanun tasarısında vazifelendirilmesi lüzumlu görülen okul hekimlerinden başka, okul hemşire veya sağlık memurlarının da ayrıca tavzif edilmesi teklif edilmiştir. Şimdiye

kadar okul hastabakıcısı namı altında hiçbir vasıf gözetilmeden ve hattâ okuma yazması bile bulunmıyan hizmetlilerle idare edilmeye çalışılan bu mühim vazifenin tercihen hemşire okullarından mezun diplomalı okul veya sosyal hemşireleri veyahut diplomalı sağlık memurlariyle yerine getirilmesi hususu üzerinde komisyonumuz ehemmiyetle durmuştur.

Yönetmelikte, vazife ve mesuliyetleri ayrı ayrı belirtilmiş olan okul hemşire veya sağlık memurlarının, okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı konusundaki çalışmalarının verimli olmasında birinci derecede tesir ve rolleri bulunan öğretmenlerin de vazifelerine temas edilmiştir. Okul hijiyeni hakkındaki günün ilmî telâkkilerinde yer bulan ve komisyonumuzun da bütün samimiyetle benimsediği: (Bugünün ve yarının dünyasında okul hekimi, önce bir terbiyeci ve öğretmenlerin de en değerli yardımcıları olacaktır) görüşüne uyarak, öğretmenlerin okul hijiyeni ve çocuk sağlığı dâvasında okul hekimleriyle sıkı bir işbirliği yapmaları çok lüzumlu ve faydalı görülmüştür

Ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtının tetkik ve murakabesine bırakılan idarî ve ilmî hizmetlerin ana hatları yönetmelik maddelerinde belirtilmeğe çalışılmıştır. Bu hizmetler topluca mütalâa edildiği zaman, öğrencilerin sağlıklarını korumaya ve sağlık şartlarının iyileştirilmesine yarıyan tedbirlerin belirli bir çalışma plân ve programına bağlandığı görülür.

Şimdiye kadar arz ve izah edildiği gibi, ana ve ilkokullarımızda kurulması komisyonumuzca temenni edilen okul hijiyeni teşkilâtının, memleketimizin ekonomik ve sosyal bünyesine ve devlet sağlık teşkilâtının hususiyetlerine uyması ehemmiyetle nazarı itibara alınmıştır.

Öğrencilerin sağlık şartlarının iyileştirilmesine yarıyacak olan tedbirler konusunda komisyonumuz ana ve ilkokulların hijiyen şartlariyle olan münasebet ve alâkasını göz önünde tutarak:

a) Okul çevresinin sıhhileştirilmesini,

b) Öğrencilerin beslenme probleminin ihtiyaca göre halledilmesini,

c) Ders ve dinlenme saatlerinin hijiyen prensipleri dahilinde tanzim ve tertip edilmesini,

d) Bilhassa ana ve ilkokullarda emniyet tedbirlerinin alınmasını,

e) Öğretim görevlileriyle hizmetlilerin sıhhi kontrol muayenelerini,

f) Bulaşıcı hastalıklara karşı tesirli bir mücadele programının, devlet sağlık teşkilâtı ve çocuk velilerinin işbirliği ile tatbik edilmesini,

g) Beden eğitimi çalışmalarını gruplara ayırarak hijiyen prensiplerine uygun olarak tertip ve tanzim edilmesini,

h) Mantal okul hijiyeninin ana ve ilkokullarda tatbikine çalışılmasını,

i) Sağlık eğitiminin ilkokulların her sahadaki faaliyetleri arasına sıkıştırılmasını sağlıyabilecek hükümler, yönetmeliğin ana ve ilkokullar sağlık müfettişleri, okul hekim, hemşire veya sağlık memurlarının ve öğretmenlerin vazifelerine ait bölümlerinde bir mükellefiyet haline sokulmuştur.

Komisyonumuz, ana ve ilkokulları, okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtında vazifelendirilen personelin maaşları üzerinde de ayrıca durmuştur. Bu konuda şimdiye kadar tatbik edilmekte bulunan idarî ve malî tedbirlerin yetersizliği görülerek, hekimlerin maaşlarının barem dahilinde kadrolanmasını, bütün mesailerini vazifelerine tahsis etmelerini ve başka bir resmî veya hususi müessesede ek görev almamalarına karşılık aldıkları maaşlardan ayrı olarak kendilerine bir tazminatın verilmesinin, hekim bulma imkânını sağlama bakımından da mahaline masruf bir tedbir olacağı kanaatine varılmıştır.

Ana ve ilkokullarımızda ve bu arada Millî Eğitim Vekâletine bağlı her derecede ve vazifedeki okullarımızda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığının ayrılmaz bir kısmını teşkil eden «tedavi edici» hizmet ve vazifelerin, kanun tasarısı

F. 10

gerekçesinde de izah edildiği gibi, Millî Eğitim Vekâletince garanti edilen ve hükmî şahsiyeti bulunan «okullararası hastalık, tüberküloz ve kaza sigorta kurumiyle» yerine getirilmesi derpiş edilmiştir.

Memleketimiz için şüphesiz çok yeni bir mevzu teşkil eden «okullararası sigorta kurumunun» ayrı bir kanunla yurt ölçüsünde tesis ve teşkil edilmesi komisyonumuzca uygun görülmüştür

Böyle bir karara vasıl olmamızda rol oynıyan âmillerden birisi başta İsveç ve İsviçre olmak üzere, okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı dâvasının halli yolunda parlak neticeler almış bulunan yabancı memleketlerde okullararası sigorta kurumlarının, öğretim görevlileri ile ailelerinin, öğrenci velilerinin ödiyecekleri cüz'i sigorta ücretine mukabil, hususi veya resmî sağlık müesseselerinde tıbbî ve cerrahî tedavilerinin mütehassıs hekimler tarafından ücretsiz olarak yapılmasını sağlıyacağı gibi, prevantoryum ve sanatoryumda sıra beklemeden, yine ücretsiz olarak en iyi şartlar altında tedavi edilmelerini de mümkün kılacağı şüphesizdir.

Okullararası Sigorta Kurumunun kendi statüsü dahilinde yapacağı hizmetler arasında, ilkokullardan çıkıp hayata atılmak zorunda bulunan veyahut üst derecedeki okullara devam etmek istedikleri halde maddî imkânsızlıkları dolayısiyle bu isteklerini yerine getiremiyen öğrencilere para yardımları yapmak hakkını da haiz olacağı göz önünde tutulursa; ana ve ilkokullarımızla diğer okullarda çalışan öğretim görevlileriyle ailelerinin ve öğrencilerin sosyal refahına da büyük ölçüde yardım edilmiş olacağı Komisyonumuzca teemmül edilmiştir.

Komisyonumuz, okul hekimlerinin en değerli yardımcılarını teşkil eden öğretmenlerle öğrencilerin sağlık eğitimi ve bilhassa antitüberkülöz eğitim problemi üzerinde de ehemmiyetle durmuştur:

a) Öğretmenlerin okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı konusunda kendilerine düşen hizmet ve vazifeleri eksiksiz olarak yerine getirebilmeleri için bunların bu sahada formasyon sahibi olmalarını lüzumlu görmektedir.

Bu arada öğretmenlerin, memleketimiz için sosyal bir âfet sayılan tüberküloz hastalığına karşı (okullarda antitüberkülöz eğitimi) başarı ile sağlıyabilmeleri için bizzat kendilerinin de böyle bir eğitim ile yetiştirilmeleri zaruridir. Antitüberkülöz eğitiminin cazip olması, yeknasak olmaması ve bilhassa aktif eğitim metotlarından faydalanarak tamamlanması komisyonumuzca uygun görülmüştür.

b) Ana ve ilkokullara devam eden öğrencilere sağlık eğitiminin kıymet ve ehemmiyetinin belirtilmesi, sağlığın muhafazası için ne gibi tedbirlere başvurulmasının lâzım geleceği, her fırsattan faydalanarak belletilmelidir. Bu arada çok açık bir dille yazılmış, canlı ve cazip resimler ihtiva eden küçük broşürlerin öğrencilere ve hattâ ailelerine dağıtılmasının çok faydalı olacağı da düşünülmüştür.

Netice itibariyle komisyonumuz, ilkokullarda başarılı bir sağlık eğitimi programının tatbik edilmesi sayesinde kısa bir zaman içinde, nüfusumuzun hemen hemen yüzde yüzünün, esaslı bir sağlık eğitimi ile yetişmesinin fiilen mümkün olacağını kuvvetle ümit etmektedir.

İlkokullar yönetmeliğinin üçüncü bölümündeki, okulda, (Sıhhî Çalışmalar ve Hizmetler) başlığı altında toplanan, 180-191 inci maddeleri arasındaki hükümler komisyonumuzca da incelenmiş ve bu maddelerde yapılması lüzumlu görülen tadil ve ilâveler 4 üncü komisyon başkanlığından bir yazı ile temenni edilmiştir.

Komisyonumuz bilhassa ilkokul öğrencileriyle öğretim görevlilerini çok yakından ilgilendiren diğer bir konu üzerinde de ehemmiyetle durarak, yönetmelik tasarısına buna ait talimatın da ilâvesini uygun bulmuştur: (Okullar öğrenci ve öğretim görevlilerinin hemorrajik diyatezleriyle kan gruplarının tesbit, tâyin ve tevsik edilmesi).

Kanun tasarısı gerekçesinde de izah edildiği veçhile, ilkokul öğrencilerinin kan grupları ve hemorrajik diyatezlerinin Sağlık Vekâleti mütehassıslariyle işbirliği yapılmak suretiyle okul sağlık merkezlerinde tesbit edilmesinden alınacak

neticelerin kimlik cüzdanlarına ve sağlık karnelerine kaydedilmesini yerinde bir tedbir olarak görmüştür. Bu suretle öğrencilerin yol ve oyun kazalarında her zaman için karşılaşabilecekleri büyük kanamalar karşısında vakit kaybetmeden kan nakli ameliyesinin yapılması hemorrajik diyatezlerinin önceden bilinmesi sayesinde diş çekmelerinde sıkça görü en tehlikeli kanamaların önlenmesi sağlanmış olacağı gibi, askerlik hizmetleri esnasında da istifade edileceği ehemmiyetle teemmül edilmiştir.

Komisyonumuz kendisine tahmil edilen (çocukları koruma) mevzuu üzerinde de önemle durmuş ve bu konuyu etraflıca tetkik etmiştir.

Genel olarak çocuğu koruma konusu çok geniştir. Sağlam nesil yetiştirmek ve lâyıkiyle çocukları koruyabilmek için bu dâvayı tâ gebelikten itibaren ele almak lâzımdır. Bu mevzuda çalışan teşekküllerin aşağıda sıralanan vazifeleri yüklenmesi icabeder.

1 — Evlenme sırasında neslin korunması;
2 — Gebelik esnasında sıhhî kontrolun temini;
3 — Doğumun kontrolu;
4 — (2 6) yaşlar arasındaki çocukların korunması;
5 — Okullarda hijiyen ve çocuğun korunması.

Doğacak çocuğun sağlığı ana ve babanın sağlığı muhassalası olduğuna göre, çocuk koruma vazifesini hakkı ile yapabilmek için şahısların evlenme sırasında en iyi sağlık şartları içinde bulunmalarını temin etmek lâzımdır.

Gebeliğin seyrinin de doğacak çocuğun hayatiyeti ve teşekkülü üzerine çok tesiri vardır. Bu bakımdan kadınların gebelikleri esnasında muntazaman muayene edilmeleri ve gebeliklerinin normal olarak seyretmesinin temini şayanı temennidir. Ayrıca gebe kadının yaşama şartları ve beslenmesinin de çocuk üzerine çok tesiri vardır ki, bu meseleler bizi birçok sosyal problemlerle karşılaştırmaktadır.

Çocuğun mukadderatı çok zaman doğumun seyrine bağlıdır. İyi şartlarla seyretmiyen bir doğum neticesinde çocuk ölebilir veya hayatı boyunca malûl kalabilir. Bilgisiz ellerde anormal şartlarla cereyan eden doğumlar bazan çocuğun sa-

YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ
ARŞİV
KÜTÜPHANESİNE
AİTTİR

katlanmasına veya aptal olmasına sebebolabilir. Bu noktalar göz önüne alınınca yurtta çocuk sağlığı dâvası düşünülürken doğumların da bilgili ellerde ve müsait şartlarda cereyan etmesini temin etmek de düşünülmektedir.

Çocukların bir yaşına kadar olan devreleri harici tesirlere karşı en az mukavemet ettikleri pek fazla bakıma ihtiyaç gösterdikleri ve binnetice en ziyade vefiyat verdikleri yaşlardır. Bu devrede çocu un korunması her şeyden evvel ailenin bilgili olmasına bağlıdır. Bu çocukların sıhhî bakımı da çok geniş bir teşkilâtın kurulmasını ve ziyaretçi sosyal hemşirelerle bu teşkilâtın evlerin içine kadar teşmil edilmesini icabettirmektedir.

İki yaş ile okul yaşı arasındaki çocukların korunmaları memlekette birçok hususi müesseselerin kurulmasını icabettirir. Bu maksatla yurdun muhtelif yerlerinde puponiyerler ve kreşler kurulmalıdır.

Okullarda hijiyen, çocuk koruma dâvası Millî Eğitim Vekâletini en ziyade alâkadar eden kısımdır ki, komisyonumuz, bilhassa bu nokta üzerinde durmuş ve Yüksek heyetinize şimdiye kadar arzedilen konularda belirtmiş ve bu hijiyeni temin etmek için lüzumlu mevzuatı tesbit etmiştir.

Ayrıca babasız ve suçlu çocukların bakım ve korunması Adalet, Sağlık ve Sosyal Yardım ve İçişleri Vekâletlerinin işbirliği yapmasını icabettirmektedir.

Bu sebeple genel olarak, çocuk korunma dâvasının yalnız Millî Eğitim Vekâletini değil, aynı zamanda diğer Vekâletri de ilgilendirdiği açıkça görülmektedir. Bu dâvanın hakkiyle başarılması için icabeden teşkilâtın kurulması diğer Vekâletlerle işbirliği yapılması suretiyle mümkündür ki, komisyonumuz bu hususta incelemelerini daha ileri götürmeyi kendi yetkisi dışında görmüş ve çalışmalarını şimdiye kadar verdiğimiz izahattan da anlaşıldıdığı gibi çocuk korumasının Millî Eğitim Vekâletini ilgilendiren ana ve ilkokullar okul hijiyeni ve çocuk sağlığı konularına hasretmiştir. Genel olarak çocukları koruma dâvasının ilgili Adalet, Sağlık ve sosyal Yardım, İçişleri, Çalışma Vekâletleri tarafından esaslı bir

şekilde ele alınarak tetkik edilmesini ve kanunî mevzuat tesbit edilerek gerekli teşkilâtın kurulmasını komisyonumuz temenni eder.

VII. Komisyon Başkanı	Başkan Vekili	Raportör
Ord Prof.Dr. Zeki Zeren	Prof. Dr. H. Yalgın	Dr. Baha Arkan

Sekreter
Mehmet Arkan

Üye	Üye	Üye
Ord.Prof.Dr.K.İ.Gürkan	Dr. S. Uludoğan	Ord.Prof Dr.E.Ş.Egeli
Prof. Dr. İzzet Birant	Ş. Fuat Erlâçin	Baha Ertana
Tahsin Ünal	Zehra Alâgöz	Dr. Muzeffer Topuz
İsmail Vural		

Kanun Gerekçesi

Ana ve ilkokullarda okul hijiyeni, öğrenci sağlığı ve okul çevresi şartlarından ileri gelebilen sağlık arızalarına karşı koruyucu tedbirlerin alınması gibi faaliyetler ilk plânda gelen okul hizmetleri arasında yer alır. Bu sebeple öğrencilerin kültür sahibi olmalarına hizmet etmek nasıl bir devlet ve eğitim vazifesi ise, onları, sakınılması mümkün hastalıklardan korumak ve raslanabilen sağlık arızalarının artmasına meydan vermeden önleyip giderecek tedbirleri almak da aynı derecede mühim bir devlet ve eğitim vazifesidir.

Öteyandan, okul hijiyeni, koruyucu hekimliğin bahşettiği ilmi imkânlardan faydalanarak geniş ve şûmullü bir tatbikat ve faaliyet sahasına kavuşmuş bulunmaktadır. Okul hijiyeninin bilhassa ana ve ilkokullarda başarı ile tatbik edilmesi sayesinde İkinci Dünya Harbinden yorgun ve çok sarsılmış bir halde çıkmış olan birçok memleketlerde çocuk sağlığı konusunda gerçekten mucize sayılabilecek neticeler alınmıştır. Ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı gibi ön plânda gelen hizmetlerin eksiksiz olarak yerine getiril-

mesi için bunların plânlaştırılarak belirli bir çalışma programına bağlanması gerekmekte ve mütehassıs elemanlardan mürekkep bir teşkilâtın da kurulmasını lüzumlu kılmaktadır.

Bu gayelerin ana ve ilkokullarımızda fiilen tahakkuk etmesini sağlayan kanunî ve idarî müeyyideler, «Ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtı hakkındaki kanun tasarısı» ile bu kanun hükümlerinin tatbikatını gösteren yönetmelik tasarısında belirtilmiştir. Realist bir görüşle hazırlanmış olan kanunla hüküm ve nizamlara bağlanan ana ve ilkokullar çocuk sağlığını koruma teşkilâtı, ilköğretim dâvasında ön plânda gelen okul hijiyeni ve çocuk sağlığı hizmet ve vazifelerini karşılıyabilecek bir şekilde tanzim edilmiştir. Bu arada Dünya Sağlık Teşkilâtının Okul Hijiyeni Mütehassısları Komitesinin hazırlamış olduğu 1951 tarih ve 30 sayılı raporunda belirtmiş olduğu okul hijiyeni ve sağlık eğitimi mevzuundaki tavsiyeler de ehemmiyetle göz ününde tutulmuştur.

On iki madde içinde toplanan kanun tasarısının birinci maddesinde her vilâyet, kaza, nahiye ve köylerdeki ana ve ilkokullarda:

a) Öğrenci, öğretmen ve hizmetlilerin sağlık durumlarının tetkik ve murakabesi;

b) Okul muhit şartlarından ileri gelen sağlık ârızalarına karşı gerekli koruyucu tedbirlerin alınması;

c) Koruyucu hekimlik hizmet ve vazifeleri çerçevesi içinde öğrenci sağlığının korunması;

d) Yine çocuk sağlığının korunması ile ilgili bulunan beden eğitimi, öğrenci tatil kampları ve okul sağlık kolonilerinin teşkilâtlandırılarak sağlık kontrol ve bakımlarının emniyet altına alınması gibi hizmetler için gerekli teşkilâtınkurulması ve sağlık personelinin vazifelendirilmesi özel idareler bütçelerine kanunî bir mükellefiyet haline sokulmuştur.

İkinci maddede ana ve ilkokullarda kurulan koruyucu sağlık hizmetleri karşılığı olarak hiçbir suretle ücret alınamıyacağı ayrıca tasrih edilmiştir.

Tasarının üçüncü maddesinde ana ve ilkokullar öğretim görevlileriyle bunların ailelerinin ve öğrencilerin «Okullararası hastalık, tüberküloz ve kaza sigorta kurumlarının» yardımiyle ücretsiz olarak, tedavi edici sağlık hizmet ve vazifeleri sigorta ile ilgili kanun hükümlerine tâbi tutulmuştur.

Memleketimiz için çok yeni olan okullararası hastalık, tüberküloz ye kaza sigorta kurumu ihdas edilmek suretiyle assüre edilen ana ve ilkokullar öğretim görevlileriyle ailelerinin ve öğrencilerin ücretsiz tedavilerinin emniyet altına alınması, başta İstanbnl Prevantoryum ve Sanatoryumu olmak üzere, yatılı öğrencilere münhasır bulunan parasız tedavilerin bundan böyle gündüzlü öğrencilerle öğretim görevlilerinin de parasız olarak ve bilhassa sıra beklemeden faydalanmalarını mümkün kılacaktır.

Bundan başka, Sağlık Sosyal Yardım Vekâletine bağlı devlet hastahane ve sağlık merkezlerinin çok yüklü hizmetlerini büyük ölçüde hafifleteceği şüphesiz bulunan: (Assüre edilenlerin tıbbî ve cerrahî tedavi ve bakımları ile bunların tedavi ve ameliyatların okullararası sigorta kurulunun sözleşme ile bağlı bulunacakları hususî veya resmî klinik ve mütehassıs hekimler tarafından ifası) öğretim görevlileriyle ailelerini ve çocuk velilerini büyük bir maddî külfet ve kaygudan kurtaracağı şüphesizdir.

Okullararası sigorta kurumunun Millî Eğitim Vekâleti tarafından garanti edilen hükmî şahsiyeti haiz bir teşekkül olacağı tabiîdir. Bu sebeple Millî Eğitim Vekâletince murakabe edilecektir.

Tasarının dördüncü maddesinde ana ve ilkokulların koruyucu sağlık teşkilâtında vazifelendirilecek personelin okul hijiyeni ve topluluk hijiyeninde bilgi ve tecrübesi bulunan yeter sayıda teknik elemanlardan meydana getirilmesi kanunlaştırılmıştır.

Kanun tasarısının beşinci maddesiyle nüfusu en az (10,000) olan vilâyet ve kaza merkezlerinde tesis ve teşkil edilen «Ana ve İlkokullar Sağlık Merkezleri» okul hijiyeni ve koruyucu hekimlik hizmet ve vazifelerinin ilmî ve ikti-

sadî bir şekilde ifasına büyük ölçüde yardım edeceği teemmül edilmiştir:

Tasarının altıncı maddesiyle vilâyet merkezlerinde ihdas edilen ana ve ilkokullar sağlık müfettişlerinin vazife ve salâhiyetleri belirtilmiştir. Bu arada umumî hıfzıssıhha kanununun 163-154 üncü maddeleri hükümlerinin de mahfuz tutulması emniyet altına alınmıştır.

Tasarının yedinci maddesinde Millî Eğitim Vekâleti teşkilât kanunu ile teklif edilmiş olan okullar sağlık personeli ile olan idarî ve ilmî münasebetlerine işaret edilmiştir.

Tasarının sekizinci maddesi ana ve ilkokullar koruyucu sağlık hizmet ve vazifelerinde çalışan hekimlerin resmî veya hususî başka bir vazifede çalışmıyacaklarını, mesailerini tamamen vazifelerine hasretmelerini mecburî tutmuştur. Buna mukabil kendilerine maaşlarından ayrı olarak % 50 nisbetinde tazminat verilmesi kanunî bir vecibe haline getirilmiştir.

Böylece okul hekimliğinin bir ihtisas şubesi haline getirilmesi teşvik edilmiş bulunmaktadır. Kanun tasarısının dokuzuncu maddesinde sözü geçen ve işbu kanun hükümlerinin tatbiki ile alâkalı bulunan yönetmelik tasarısı da hazırlanmış bulunmaktadır. Yönetmelikteki hükümlerde ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtı hakkındaki kanunî hükümlere muvazi olarak gerekli tafsilât ve talimat verilmiştir.

Tasarının onuncu maddesi ana ve ilkokullarda normal yapılı çocuklarla beraber yetiştirilmesi mümkün olmıyan çocukların ayrı kurum veya sınıflarda özel eğitim ve bakıma tâbi tutulmalarını okul hijyeni ve çocuk sağlığı ile olan münasebetini belirtmektedir.

Bu katagori, çocuklardan özel eğitim ve bakıma muhtaç olanlarının 5387 sayılı kanunun hükümleri dahilinde özel istasyon ve yurtlardaki mütehassıs elemanlar tarafından yetiştirilmesi kanunî bir vecibe olarak gösterilmiştir.

Tasarının on bir ve on ikinci maddeleri kanunun yürürlük tarihi ile tatbik ve mürakabesinden mesul devlet makamına ait bulunmaktadır.

RESMİ VEYA HUSUSİ ANA VE İLKOKULLARDA OKUL HİJİYENİ VE ÖĞRENCİ SAĞLIĞI TEŞKİLÂTI HAKKINDA KANUN TASARISI

Madde 1 — Her vilâyet, kaza, nahiye ve köylerdeki ana ve ilkokulların öğrenci, öğretmen ve hizmetlilerinin sağlık durumlarının tetkik ve murakabesi, okul muhit şartlarından ileri gelebilecek sağlık ârızalarına karşı gereken tedbirlerin alınması, koruyucu hekimlik hizmet ve vazifeleri, çocuk sağlığı ile ilgili faaliyetler arasında bulunan beden eğitimi tatbikatı, öğrenci tatil kampları ve okul sağlık kolonilerinin sıhhî bakım ve kontrolleri için «ana ve ilkokullar sağlık teşkilâtı ve tesisleri» kurulur. İşbu teşkilâtın gerektirdiği personel ve tesis masraflarının tamamı özel idareler bütçesinden ödenir.

Madde 2 — Birinci maddede yazılı hizmetler karşılığı ana ve ilkokulların öğrenci, öğretmen ve hizmetlilerinden hiçbir suretle ücret alınmaz.

Madde 3 — Ana ve ilkokullar öğretim görevlileriyle ailelerinin ve öğrencilerin tedavi edici hizmet ve vazifeleri (okullararası hastalık, tüberküloz ve kaza) sigorta kanunu hükümlerine göre yapılır.

Madde 4 — Ana ve ilkokullar sağlık teşkilâtında okul ve topluluk hijiyeni hakkında bilgi ve tecrübesi bulunan yeter sayıda okul hekimleri ve okul hemşireleri veya sağlık memurları vazifelendirilir.

Madde 5 — 4 üncü maddede sözü edilen sağlık personeli kendilerine mevdu vazife ve hizmetlerin bir kısmını da nüfusu en az (10,000) olan vilâyet ve kaza merkezlerinde kurulan ana ve ilkokullar sağlık merkezinde ifa ederler.

Madde 6 — Okul hekimleri, okul hemşire ve sağlık memurları ile «ana ve ilkokullar sağlık merkezlerinin» idarî ve ilmî murakabe ve teftişlerini ifa ve 1563 sayılı umumî hıfzıssıhha kanununun 163 ve 164 sayılı maddeleri hükümlerinin yerine getirilmesinden sorumlu resmî makamlarla işbirliği yapmak üzere, her vilâyetin millî eğitim müdürlüklerinde bir veya yeter sayıda ana ve ilkokullar sağlık müfettişi vazifelendirilir.»

Madde 7 — Ana ve ilkokullar sağlık müfettişleri ile okullar sağlık personeli idarî ve ilmî bakımdan Millî Eğitim Vekâleti Okullar Sağlık Dairesine bağlıdır.

Madde 8 — Ana ve ilkokullar okul hijiyeni ve çocuk sağlığı teşkilâtında vazifelendirilen sıhhî personel resmî veya hususî başka bir vazifede çalışmazlar; mesailerini tamamen vazifelerine hasretmelerine mukabil kendilerine ayrıca maaşlarının % 50 si nisbetinde tazminat ödenir.

Madde 9 — Ana ve ilkokullar okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtında vazifelendirilen sıhhî personelin vazife ve yetkileri ana ve ilkokullar sağlık merkezleriyle bu okullarda çalışma şekilleri ve bulunması icabeden teçhizat; Millî Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletlerince hazırlanacak yönetmelikte gösterilir.

Madde 10 — Öğretim ve eğitim bakımından normal yapılı çocuklarla birlikte yetiştirilmesi mümkün olmıyan «özel eğitim ve bakıma muhtaç çocuklar» ayrı kurumlarda veya sınıflarda yetiştirilir. Bu kategori çocukların tıbbî gözetme altında teşhis ve tefrik edilmesi için kurulması gereken (istasyon ve yurtların) tesis ve teşkil edilmesi ve bu merkezlerde lüzumlu bulunan mütehassıs eleman ve personelin vazifelendirilmesi ile ilgili hizmet ve vazifelerin mahiyetleri 5387 sayılı kanunun tatbikatına ait yönetmelikte gösterilmiştir.

Madde 11 — Bu kanun ..... tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 12 — Bu kanun hükümlerinin tatbikine Millî Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım ve İçişleri Vekâleti müştereken yürütür.

Komisyon Raportörü Dr. Baha Arkan — Komisyonumuz böyle bir kanun tasarısını hazırlamakla kendisine tevdi edilmiş bulunan en mühim bir vazifeyi yerine getirmeğe çalışmıştır. Yüksek Şûranızın tetkik ve tasviplerine arzedilen bu kanun tasarısında komisyonumuz kanun tekniğine mümkün olduğu kadar uymaya gayret etmiştir.

Son olarak okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı yönetmeliği tasarısının ihtiva ettiği hükümleri de tasvibinize arz etmeği bir vazife biliyoruz. Müsaadenizle bu tasarıyı da okuyorum.

RESMÎ VEYA HUSUSÎ ANA VE İLKOKULLARDA OKUL HİJİYENİ VE ÖĞRENCİ SAĞLIGI TEŞKİLATI HAKKINDAKİ KANUN TATBİKATI İLE İLGİLİ YÖNETMELİK TASARISI

BÖLÜM - I

GENEL HÜKÜMLER

Madde: 1 — Resmi veya hususi ana ve ilkokullarda (okul hijiyeni) ve öğrenci sağlığı teşkilâtı hakkındaki kanun hükümlerine uygun olarak vilâyet, kaza ve köy okullarında tesis ve teşkil edilmesi gerekli sıhhî teşkilât ve tesislerle bunlarla ilgili olup, koruyucu hekimlik hizmet ve vazifesi dahilinde bulunan çeşitli faaliyetlerin masraflarının hepsi özel idareler bütçesinden karşılanır.

Madde: 2 — Yine aynı kanun gereğince vazifelendirilmesi mecburî bulunan sağlık personeli aşağıda gösterilmiştir:

1 — Vilâyet Millî Eğitim Müdürlüklerinde bir veya yeter sayıda ana ve ilkokullar sağlık müfettişi;

2 — Öğrenci sayısı ve muhit şartları göz önünde tutularak 2000-4000 öğrenciye bir okul hekimi;

3 — Öğrenci sayısı ve muhit şartları göz önünde tutularak (1000) öğrenciye bir okul hemşiresi veya sağlık memuru tâyin ve tavzif edilir.

Madde: 3 — Yine aynı kanun hükümlerine göre ihdas ve teşkil edilmesi gerekli hekimlik hizmet ve vazifelerinin ifası için lüzumlu şu tesisler kurulur:

1 — Nüfusu en az 10,000 olan vilâyet ve kaza merkezlerinde ana ve ilkokullar sağlık merkezleri;

2 — Ana ve ilkokullarda ilk sıhhî yardım ve muayene odaları;

3 — Diş sağlığı ile ilgili tesis ve malzeme;

4 — Koruyucu sağlık hizmetleri arasında yer alan beden eğitimi ile ilgili tesisler;

5 — İlkokul öğrencilerinin tatil kamp ve sağlık kolonileri ve ilgili tesis ve vasıtalar;

6 — İlkokullarda öğrencilerin beslenmesine yarayan sıhhî malzeme ve tesisler;

7 — Öğrencilerin kan grupları ile hemorrajik diyatezlerini (kanama meyli) tesbitine yarıyan sıhhî malzeme ve vasıtalar.

BÖLÜM – II

SAĞLIK PERSONELİNİN TÂYİNİ VE VAZİFELENDİRİLMESİ

Madde: 4 — Ana ve ilkokullar sağlık müfettişleriyle okul hekimleri vilâyetin inhası ve Millî Eğitim Vekâletinin tasdiki ile tâyin edilir.

Maade: 5 — Okul hemşireleri veya sağlık memurlarının tâyinleri okul müdürlerinin inhası ve vilâyet makamlarının tasdiki ile yapılır.

Madde: 6 — Ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve çocuk sağlığını koruma teşkilâtında vazifelendirilen hekimler, resmî veya hususi müesseselerde vazife alamazlar; çalışmalarını tamamen vazifelerine hasretmelerine mukabil kendilerine maaşlarının % 50 si nispetinde tazminat ödenir.

Madde: 7 — Özel idarelerce hazırlanacak kadrolarda, barem dereceleri dikkatle göz önüne alınarak :

a) Vilâyetler ana ve ilkokullar sağlık müfettişlerine (60-150),

b) Okul hekimlerine (35-100),

c) Okul hemişire ve sağlık memurlarına (25-60 lira) asli maaş verilir.

Madde: 8 — Okul hekimi, hemışire veya sağlık memurları nöbetleşe ana ve ilkokullar sağlık merkezlerinde çalı-

şırlar. Aralarından bir hekim, merkezin idarî işlerini ifa için memur ve başhekim seçilir.

Madde: 9 — Okul hemşire veya sağlık memurlarından ikisi devamlı olarak sağlık merkezinde çalışır.

BÖLÜM — III

TESİSLER VE TEŞKİLÂT

Madde: 10 — Yönetmeliğin 3. maddesinin (1-7.) fıkralarında belirtilen okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı tesisleri hakkındaki teşkilât, aynı sıra takip edilmek suretiyle gösterilmiştir.

A — ANA VE İLKOKULLAR SAĞLIK MERKEZİNDE:

1 — Bu merkezler, öğrenci kesafeti en fazla olan yerde kurulur;

2 — Sağlık merkezlerinin ihtiva ettikleri bina ve teşkilâtı ilişik plânda gösterilmiştir;

3 — Bu merkezlerde bulunması gereken teşhis ve depistaj (tarama) vasıtaları şunlardır:

a) Kan, idrar ve balgam muayeneleri gibi biyolojik ve bakteriyolojik muayenelere mahsus küçük bir lâboratuvar;

b) Seri halinde mikrofilm çeken ve radyoskopik muayenelere imkân veren küçük röntgen cihazı;

c) Ortodonti hariç. diş sağlığını kontrol ve muayene için gerekli malzeme ve tesisler;

d) Kartoteks usulü ile tutulan ana ve ilkokullar öğretmen öğrenci ve hizmetlilerinin sağlık fişleri ve bunların muhafazası için lüzumlu tesisler;

e) Göz, kulak ve mantal depistaj muayenelerine yarıyan sıhhi vasıta ve malzeme;

f) Tüberküloz depistajı için öğretim görevlileri ile öğrencilere tüberkilin tatbikatına yarıyan sıhhî vasıtalar;

g) Sağlık merkezlerinin gezici hizmet ve vazifelerinin ifası için nakil vasıtası.

B — ANA VE İLOKULLARDA İLK SIHHÎ YARDIM VE MUAYENE ODALARI:

1 — Muayeneler için her ana ve ilkokul binası içinde geniş, aydınlık ve kış mevsimlerinde iyi ısıtılmış bir oda tahsis edilir,

2 — Muayene odalarında bulundurulması icabeden sıhhî malzeme aşağıda gösterilmiştir.

a) Baskül ve boy ölçme aleti,

b) Şerit metre,

c) Steteoskop veya fonandoskop,

d) Snellen göz muayene cetveli.

e) Çocuklarda renk muayenesi için muhtelif renkte karton,

g) Boğaz muayeneleri için steril tüp ve eküviyon,

I) Termometre,

m) Alkol lâmbası ve cam deney tüpleri.

3 — İlk sıhhî yardım dolabı ile malzemenin listesi ve bunun muhafazası hakkındaki hükümler ilkokullar yönetmeliğinde gösterilmiştir.

C — DİŞ SAĞLIĞI İLE İLGİLİ TESİSLER:

1 — Her sağlık merkezinde ortodonti hariç, ağız ve diş sağlığı bakımından gerekli muayenelerin yapılması için küçük bir diş kabinesi ile lüzumlu sıhhî malzeme ve vasıtalar bulundurulur.

2 — Diş kontrol muayeneleri için seçilecek diş tabibi, özel idare tarafından sözleşme ile ücretli olarak tâyin ve tavzif edilir.

3 — Diş tabipleri idarî ve ilmî mesuliyet bakımından, sağlık merkezi müdür ve başhekimine bağlıdır.

D — İLKOKULLARDA BEDEN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ OLAN TESİSLER:

1 — Ana ve ilkokullarda öğrencilerin beden eğitimi derslerini sağlıkla yapabilmeleri için okulun, oyun bahçesinden ayrı olarak beden eğitimi sahası, soyunma ve yıkanma yerleri tesis edilir,

2 — Spor sahası tesislerinin bakımlı ve temiz kalmasına itina edilir.

E — İLKOKULLAR ÖĞRENCİ TATİL KAMPLARI VE OKUL SAĞLIK KOLONİLERİ:

1 — Ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilât kanunu ve 1. maddesi hükümlerine uygun olarak:

a) Tatil aylarında Yavrukurt ve öğrenci kampları ve sürekli okul sağlık kolonileri kurulur,

b) Bu kamp ve kolonilerin kurulma ve çalışmalarında vazifelendirilen öğretmenlerle birlikte okul hekimleri de aktif olarak çalışırlar.

F — ANA VE İLKOKULLARDA SIHHÎ BESLENME:

1 — Ana ve ilkokullara devam eden ve yardıma muhtaç bulunan öğrenciler için özel idare ve hayır kurumlarının müşterek çalışmalariyle besleyici ve sıhhî öğle yemeği verilir,

2 — Bu konuda, okul idareleri, okul hekimleri ve ilkokullar yardım kurumları ile okul-aile birlikleri işbirliği yaparlar.

G — ÖĞRENCİ KAN GRUPLARI İLE HOMORRAJİK DİYATEZLERİNİN TESBİTİNE YARIYAN MALZEME VE TESİSLER:

1 — Öğrencilerin her zaman mâruz bulundukları yol ve oyun kazalarından meydana gelen büyük kanamalarda acele kan nakli yapabilmek ve daha ilkokul sıralarında iken yurttaşların kan gruplarını tesbit ve tevsik etmek gayesiyle ilkokul öğrencilerinin kan gruplarının tâyin ve tesbitine ve hemorrajik diyatezlerinin tâyinine yarıyacak muayeneler ve vasıtalar sağlık merkezlerinde bulundurulmıya çalışır,

2 — Kan gruplarının tâyin ve tesbitinde Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletince seçilecek mütehassıs elemanlardan da faydalanılır.

BÖLÜM – IV

OKUL HEKİMLERİNİN VAZİFELERİ

Madd: 11 — Okul hekiminin vazifeleri şunlardır:

a) Okula başlıyacak olan öğrencilerin ilk muayenelerini eksiksiz olarak yapmak ve neticelerini sağlık karnelerine geçirmek,

b) Kimlik cüzdanı mevcut olmıyan veya nüfus kütüğüne kayıt olmamış çocukların yaşlarını tâyin etmek,

c) En az senede bir defa olmak üzere her öğrenci ve öğretmeni sıhhî kontrol muayenesine tâbi tutmak (bu muayeneler esnasında öğrenci velilerinin hazır bulunmalarını temin için davetiye gönderilir). Tıbbî gözetmeye alınması gerekli görülenleri daha sık olarak kontrol muayenesinden geçirmek,

d) Vazifeye başlıyan öğretmenleri muayene etmek,

e) Bulaşıcı hastalıkların okul muhitinde yayılmasını önliyecek tedbirler almak üzere okul idaresi ile işbirliği yapmak,

f) Gerek bulaşıcı, gerek okul muhiti için zararlı sair hastalık musaplarının iyileşinceye kadar okula devam etmemeleri veya okulda vazife görmemeleri için icabeden muameleyi yapmak,

g) Küçük yaşta ve başlangıçta izalesi ve durdurulması mümkün vücut kusur ve ârızalarının öğrencilerde zuhuru halinde icabeden tedavinin yaptırılması için okul müdürü nezdinde teşebbüste bulunmak,

h) Okulda ve okul muhitinde göreceği sıhhî şartlara aykırı hususları ilgili makamlara bildirmek,

i) Beden eğitimi tedrisatını kontrol ve bu tedrisata iştirâk edemiyecek öğrencileri tesbit etmek ve ayrıca beden eğitimi öğretmeni ile işbirliği yaparak öğrencileri vücut ârızalarına göre gruplara ayırmak,

j) Öğrencilere verilecek yemeklerin listelerini ve kalitelerini tetkik etmek,

k) Zaman zaman öğretmenlere tenvir edici konferanslar vererek onların sağlık eğitimi bilgilerini tazelemek.

l) Okul-aile toplantılarında bulunmak ve kendilerine öğrenciler hakkında sorulacak soruları cevaplandırmak ve tavsiyelerde bulunmak,

m) Öğrenci ve öğretmenlere tatbik edilmesi icabeden aşıları vaktında yapmak ve yaptırmak,

n) Özel eğitime muhtaç öğrencileri tefrik ve kendilerine mahsus müesseselere gönderilmesi için gerekli formalitelere tevessül etmek,

o) Öğrenci kamplarına gidecekleri tefrik etmek ve okul sağlık kolonilerine sevkleri lüzumlu olanları tesbit etmek,

p) Yaz tatillerinde okul kamp ve sağlık kolonilerinden dönenleri tekrar muayene ederek durumlarını sağlık karnelerine geçirmek,

r) Yaz tatillerinde öğrenci kamp ve sağlık kolonilerinde öğrencilerin sağlık durumlarını kontrol etmek,

s) Okul sağlık merkezlerinde nöbetleşe vazife görmek.

BÖLÜM—V

OKUL HEMŞİRE VEYA SAĞLIK MEMURLARININ VAZİFELERİ

Madde: 12 — Okul hemşire veya sağlık memurlarının vazifeleri şunlardır:

a) Okul hemşire veya sağlık memurlarının esas vazifeleri okul hekimleri tarafından tertip ve tanzim edilir,

b) Okul hemşire veya sağlık memurları her fırsattan faydalanarak öğrencilerin sağlık durumları ile ilgilenirler. Öğrenci evinde ve okul çevrelerinde yaptıkları inceleme neticelerini okul hekimlerine bildirirler,

c) «b» fıkrasındaki çalışmaları için okul idaresinden alacakları hususî müsaade ile, ders takrirlerini ihlâl etmeden sınıflara girerek çocukları takip ederler,

d) Öğrenci ve öğretmen sağlık fişlerinin tutulmasında tertip ve tanziminde okul hekimlerine yardım ederler,

e) Okul hekimlerinin göreceği lüzum üzerine, aldığı direktifler dahilinde öğrenci velileriyle temas ederler ve gerekli tavsiyeleri yaparlar.

f) Diş sağlığı murakabe çalışmalarında yardım ederler,

g) Temizliğe muhtaç çocuklara şefkatle yardım ederler. Okul içi ve çerçevesindeki tesislerde rasladıkları eksiklikleri okul hekimine bildirirler,

h) Okul hemşireleri veya sağlık memurları sınıfları, yemekhaneleri ve diğer sağlık tesislerini sık sık tetkik ederler.

BÖLÜM – VI

ÖĞRETMENLERİN VAZİFELERİ

Madde: 13 — a) Öğrencilerle en çok temas halinde bulunan bir terbiyeci sıfatiyle öğretmenin, çocukların sağlık durumları hakkındaki kanaat ve müşahedelerini okul hekimine bildirmesi aslî vazifesi arasında yer alır,

b) Okul hekimi kadar meslek sırrına riayet etmesi gereken öğretmen, çocuklar hakkındaki düşünce ve kanaatlerini okul hekimine bildireceği gibi, ferdî veya devri umumî sağlık muayenelerinde de bizzat hazır bulunarak okul hekimine yardım eder,

c) Öğretmenler, okulun her sahadaki çalışmalarına sığdırılması mümkün bulunan sağlık eğitimi çalışmalarında okul hekimi ile işbirliği yaparak öğrencilere gerekli telkin ve tavsiyeleri yaparlar,

d) İlkokullar yönetmeliğinin ilgili hükümleriyle belirtilen sosyal ve sağlığa ait çeşitli hizmetlerin okul çevresinde eksiksiz olarak yerine getirilmesine çalışırlar.

Raportör Dr. Baha Arkan — Efendim; bu suretle komisyonumuzun hazırlamıya çalışmış olduğu rapor; gerekçesiyle birlikte kanun tasarısı ve yönetmeliği bitmiş oluyor.

Sabırlarınızı sui istimâl ettiğim için özür diler, saygılarımı sunarım.

Osman Saygı — Şûranın çalışma dinamizmi bakımından usul hakkında söyliyeceğim.

Yorulmuş vaziyetteyiz. Halbuki bu kıymetli raporlar önceden üyelere dağıtılmış olsaydı, onları daha evvel okur ve açık fikirlerle burada tartışırdık.

Başkan — Arkadaşımızın sözlerine iştirak ediyoruz; ancak çalışma sistemimiz sizin tarafınızdan tesbit edilmiştir. Raporlar yetişememiştir. Buyurun Sami Akyol.

Sami Akyol — Muhterem arkadaşlarım; şu anda Şûramız çok mühim memleket meselesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Okul sağlık işleri, okul sağlığı meselesi, ben bu mesleğe girmeden, daha talebe iken başlamış ve mesleğe girdiğim zaman bir dert olarak devam etmiş ve bugün de karşımıza halledilmesi zarurî bir problem olarak çıkmıştır. Memleketin yarınını sağlam fikirli, sağlam seciyeli, şerefli, millî terbiye ve şuura sahib insanlardan mürekkeb bir cemiyet halinde yetiştirmek gibi büyük bir vazifeyi üzerine almış olan irfan ordusu; aynı zamanda yarınki Türkiye'yi ecdadının şanına, şerefine yakışır, neşeli, sıhhatli insanlardan mürekkep, seciyesi sağlam bir cemiyet halinde yarına yetiştirmek vezifesi ile mükelleftir. Bu vazifeyi ne suretle halledeceğiz? Çok değerli Şûra Sağlık Komisyonu Üyeleri arkadaşlarımız, gerek ilmî, gerekse tatbikî bakımdan bize etraflı bir şekilde bilgi verdiklerinden dolayı bu muhterem arkadaşlarımı, gerek kendi namıma ve gerekse memleket hesabına şükranla yâd eder ve tebrik ederim.

Bizde, okul doktorluğu bakımından muhtelif zamanlarda alınmış tedbirler mevcuttur. Fakat bugünkü şekilde biz, her kademedeki çocuklarımızı tatmin edecek surette sağlıklarını kontrol ediyoruz, diyemeyiz. Bu işin ne şekilde yürüdüğünü mesul arkadaşlarım gayet iyi bilirler. Tahsilin hemen her çağında bulunan çacuklarımızın sağlıklarının esaslı kontrole tabi tutulması, ihtimama muhtaç bulunması hemen bütün arkadaşlar tarafından teslim edilen bir hakikattir. Okula başlıyan çocukların sağlık çüzdanları, doktor varsa doktor tarafından, doktor yoksa müdür yardımcıları, diğer öğretmenlere nazaran nisbeten işi az olan beden terbiyesi öğretmenleri, müzik öğretmenleri tarafından doldurularak, yalnız okul doktorunun, sağlamdır, şudur, budur gibi 5-10 dakika oraya gitmesi suretiyle yazıb imza etmesinden ibarettir. Artık görüyoruz ki, şu elimize gelen tasarı, büyük bir inşirahla temenni ediyorum, kanun haline geldikten sonra bu derd,

esaslı surette halledilmiş olacaktır. Şu kürsüde uzun zaman memleketin irfanına hizmet etmek bahtiyarlığını almış bir arkadaşınız olarak, sağlık ordusuna girmiş ve girecek olan memleketin kıymetli, fedakâr ve feragatkâr olduklarını bildiğim doktorlarının, şu tasarı kabul edildikten sonra da büyük bir memleket fedakârlığiyle vazifelerine atılacaklarını ümid ederim. Bazı hadiseler vardır ki üzücüdür. Memleketimiz doktorlarının ekseriyetini bundan tenzih ederim. Fakat bazı hâdiseler bizi üzmüştür. Meselâ bizim köy enstitülerimiz, dağ kenarında, şehirlerle teması az olan, mahrumiyet bölgesi dediğimiz yerlerde kurulmuştur. Buraları tetkik ettiğimiz zaman, evvelce teşekkül etmiş sağlık kurullarına tâyin edildikleri halde gitmiyenlere tesadüf edilmiştir. Bu belki bir istisnadır ama, bu memleketin verebileceği olanını, maddî refahı göz önünde tutuğu için, İnşallah bundan sonra, falan yere git dendiği zaman nazlanmadan gidecektir.

Bu maruzatımdan sonra, bir nokta üzerinde yüksek Şûraya bir fikrimi belirtmek istiyorum. Okul hekimliği, bu tasarının ilmî kısmında benden çok daha salâhiyetle izah edildiği gibi, okul doktorunun bir taraftan işin hekimlik tekniği ile alâkalı oalrak gencin fiziyolojik, biyolojik bünyesi üzerinde inkişaf ettirici, sağlamlaştırıcı tedbirleri alırken, diğer taraftan ana okullarına üç yaşında girip yirmi yaşında yüksek okulu bitirip hayata atılan gençlerin iç ve ruh sağlıkları üzerinde de duracağı tabiidir. Onun için bir okulda okul hekimi, o okulun başlı başına büyük bir varlığı, okul idaresinin en kuvvetli müşaviri olacaktır. Bunun için ise, hiç olmazsa staj müddetlerine münhasır olarak bir yetiştirme usulüne ihtiyaç vardır. Okunan raporda, okul hekimini —ki bunu ayrı bir sınıf olarak alacağız— psikolojik bakımdan çocukların ruhî vasıfları üzerinde de lâzım gelen tedbiri ittihaz etmesi bakımından ele alacağız. Muhakkak pratisyen hekimlerin de bu bakımdan, bu noktadan yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu hususta da bilgili ve yetkili arkadaşların bazı tavsiyelerini şu tasarıda görmeği arzu ediyordum. Bir zamanlar okul hekimlerini tamamen okula bağlamak ve bunu mecburî bir

hizmet şeklinde yapabilmek için Yüksek Öğretmen okuluna burslu talabe halinde devam etmek üzere mahdut miktarda öğrenci alınmıştır. Bugün veya bundan bir sene evvel bunlar mezun olmuştur. Köy enstitülerinde, prevantoryumlarda vazifelendirilmişlerdir. Bunu ben, iyi bir tedbir, yerinde düşünülmüş bir fikir olarak telakki ediyorum.

Okul hekimliği, özelliği bakımından, işin hususiyeti bakımından bunu tamamen bu mevzua imâle ederek, Millî Eğitim Vekâletince, okul hekimi yetiştirilmesi için, burs ihdas edilmesini, buraya tıp tahsili görecek gençlerden alınarak bizim vazifelerimizi okullarda millî eğitim teşkilâtında görmek mecburiyeti konmak suretiyle ve bir hususi sınıf halinde, yetiştirilmelerini faydalı görüyorum ve bunu şifahi olarak teklif ediyorum.

Diğer bazı hususlara gelince; bunlar gerek kanunda gerekse okunan gerekçede ve yönetmelikte bundan sonra yapılacak izahlarla heyeti umumiye tenevvür edecektir. Yalnız bugünün gençliğine göstereceğimiz sıhhî ihtimamın yarınki gürbüz Türkiye'yi meydana getirmekte büyük âmil olacağını hatırlatarak sözlerimi tamamlıyorum.

Peyami Safa — Bütün konuşmaların, önümüzdeki rapor, kanun tasarısı ve yönetmeliğe inhisar etmesi lâzımdır. Zaten raporda dinlediğimiz sözlerin tekrarlanmaması ve böylece vakit kaybedilmemesi lâzımdır. Bu takdirde ben yüksek müdahalenizi bilhassa rica ediyorum.

Başkan — Umumiyetle toplantılar için temenni edilen bir şeydir bu. Zannediyorum ki, muhterem Şûrada da bu temenniye iştirâk eder (*Hay hay sesleri, muvafık sesleri*)

Hatice Sökmen — Biliyoruz ki bütün hastalıkların çoğu tedbirsizlik ve ihtiyatsızlıktan ileri geliyor. Çocukları koruma için her taraf düşünülmüş. Yalnız ben burada bir şeyi hatırlatacağım. Çocukları korumanın her şeklini düşünüyoruz. Onu az veya çok, hastalıklardan kurtarmak lâzımdır. Doktorsuz bir memlekette bunun çok faydasını gördük. Meselâ gürbüz bir çocuk öksürüyor. Sen diyoruz, ya kar yedin, yahut da gece çok soğuk su içtin. Önüne bakıyor.

Bunlardan birini yapmış, tanımadığı bir şeyi yemiş. Bu gibi hareketlerden birini yapmışsa mes'uliyet hissini kendinde duymalıdır. Bir daha yapmamaya da gayret sarfetmelidir. Bilhassa orta ve lise çocuklarına mes'uliyet alma hissini aşılamalıyız. Onlar okullarında tabiatın her çeşit hadiselerini tetkik ediyorlar. Tabiat kanunları şaşmaz, çocukları kendi eşyalarından mes'ul tuttuğumuz gibi sıhhatinden de kısmen olsun mes'ul tutmalıyız.

Bir de mevsimlerde ısıtma vasıtalarımız değişiktir. Odalarımız gayet sıcak oluyor, dışarısı da soğuk oluyor. Soba başında oturup sonra dışarı çıkıverince çocuk derhal soğuk alıyor ve hastalanıyor. Bu bakımdan çocukları soba başına katiyen yaklaştırmamalıdır. Yaklaşırsa hasta olacağı çocuğa telkin edilmelidir.

Başkan — Kemal Atatuğ.

Kemal Atatuğ — Beşinci Millî Eğitim Şûrası ilköğretim dâvasını her bakımdan ele almış bulunmaktadır. Komisyonda sayın doktorlarımızın hazırlamış oldukları bu kanun hakikaten bir şaheserdir. Yalnız ben de bazı maruzatta bulunacağım.

Bu kanunda malî mevzuat özel idarelere yüklenmiştir. Özel idarelerin çok zayıf bünyesinde böyle bir kanunun tahakkuk edebilmesine imkân göremiyorum. Bu bakımdan imkân varsa bn kanuna geçici bir madde ilâvesini teklif ediyorum. Bu geçici madde ile seyyar doktorlar, seyyar dispanserler temini sağlanmalıdır. Yani bir hemşire veya doktor malzemesiyle beraber kaza ve köyleri gezmeli, çocukların sıhhati ile ilgilenmelidir.

Bir de bu kanunda doktorların bir başka vazife almaması tavsiye ediliyor. Hakikaten doğrusu ve ideali de budur. Ama şunu açıkça ifade edeceğiz ki, vilâyetlerinde dahi doktor bulunmıyan bir memlekette bunu böyle bir kayıt altına sokmak doğru değildir. Varsın bu arkadaşlarımız hekim, doktor olarak diğer vazifeleri de alsınlar. Ve vatandaşlarımızın sağlığı ile ilgilensinler. Kendilerini tebrik ederim böyle bir rapor hazırladıkları için.

Başkan — Efendim, arkadaşlardan bir ricada bnlunacağım. Kürsüde konuşan arkadaşlarımız şayet bir teklifte bulunacaklarsa, bunu reyinize arz edebilmem için, başkanlığa yazılı olarak versinler. Bu şekilde teklifleri reyinize arz etmek imkânını bulabileyim.

Bedi Ziya Eğemen — Sami Akyol arkadaşımız raporun mükemmeliyeti hakkında bize söylenecek söz bırakmadı. Bu itibarla o kısmı meskût geçeceğim. Yalnız bir noktaya işaret etmekle iktifa edeceğim. İlk öğretim kanunu, ilk öğretim sağlık teşkilâtının muhtaç olduğu hükümleri ihtiva etmekte dir. Bunu birinci komisyonda ariz amik tetkik ettik. Bu hükümler kâfi gelmiyorsa bunları artırmak, genişletmek pekalâ mümkündür. Bu itibarla rapordaki kıymetli işaretler, tavsiyeler bir talimatname mevzuu olabilir. Fakat bunlar bir kanun mevzuu olur mu, olmaz mı bunu ben de bilemiyo rum.

Rasim Adasal — Sayın arkadaşlar, ben çok güzel hazır lanmış ve esasen 3-4 ay evvel 12 inci Tıp Kongresinde bir konu olarak ele alınmış olan bu mevzu hakkında burada fuzuli bir takım sözlerle sizi yormak istemem. Ancak arkadaşlar maalesef görüyorum ki, biz klâsik tababetle meşgûl olan hekimler, çocuğu sadece entestinal, müsküler bir varlık olarak ele alıyoruz. Tüberkülozlu amipli, dizanterili, raşitik, klortik çocuk, nihayet raporun filân yerinde mantal depistajın ifade edilmiş olmasına rağmen ruhi bakımdan iyice ele alınmamıştır.

Arkadaşlar, çocuk her şeyden evvel bir ruh varlığıdır. Çocuk da bir şahsiyettir. Çocuk her bakımdan, öğretmen için, Türk Milleti için bir varlıktır. Çocuğun sıhhatinin korunması demek sadece uzvi organlarının tedavisi demek değildir. Burada belki bir zuhul olmuştur. Şûrayı terkip eden arkadaşların komisyonlara verdiği konular arasında doğrudan doğruya özel eğitimi ilgilendiren problemler de vardır. Sağlık Komisyonunun aldığı vazifede bir de maddi ve manevi bakımdan koruma tabiri vardır Görüyorum ki arkadaşlarımız, daha ziyade bu raporlarını demin söylediğim gibi organik hastalıklar bakımından verem, bağırsak, adele

romatizması bakımlarından nazarı mütalaaya almışlar ve nihayet bir de profilâktik tababet mevzuunda bir takım ana prensipleri ileri sürmüşlerdir. Doğum kontrolu ve saire gibi.

Arkadaşlar, teşhis ve tedavi yanında en mühim şey; Türk gençliğinde son zamanda görmeğe başladığımız bazı suçlar için, hepimizi ahlâk kongrelerine davet eden bir takım anlayışlar için ve aynı zamanda yine Türk gençliğinin karekteri için her şeyden evvel bu profilâktik esaslara önem vermeliyiz.

Evet, doğum halinde, anaların gebeliğinde kontrolü.. Fakat bu böyle biraz sathî olarak ele alınmıştır. Yalınız özel eğitim komisyonu, belki vazifesi değildir diye tali bir dilekle önümüze gelecektir. Onun için rica ediyorum, bugün memlekette ele alınacak en büyük problem ve öğretmenin aşağı yukarı ele alacağı ana nokta, çocuğun ruh sağlığıdır.

Bütün dünya bugün aşağılık duygusu diye bir şeyi ele almaktadır. Evet ruh terbiyesi; ruh terbiyesi ile şunu demek istiyorum ki; biz çocuğun yalnız boyunu ölçecek, kilosunu alacak değiliz, onun ruhî istihalesi ile de meşgûl olacağız. Belki arkadaşlarımızın hakları vardır, bu konuyu altıncı komisyonun tetkikine terk etmişlerdir. Muhterem Şûra'yı terkip eden arkadaşlarımız, yarın altıncı komisyonun raporu okunduğu zaman bu işi koordine edeceklerdir. Zannediyorum bu mevzuu o yüzden tafsil etmeğe lüzum görmemişlerdir. Yarın altıncı komisyonun raporu okunacaktır. Bu hususta nazarı dikkatinizi celbederim. Sizler yarın bunu ele almak durumundasınız. Bence, tüberküloz ve saire, büyükte de olan bir şeydir. Mental hijiyen bir şeydir. Buna bilhassa nazarı dikkatinizi çekerim.

Akif Hayırlıoğlu — Sayın arkadaşlar, ben kanunun ruhu ile realitenin mezcedilmesini teklif edeceğim. Kanunun dördüncü maddesinde «ana ve ilkokullar sağlık teşkilâtında okul ve topluluk hijiyeni hakkında bilgi ve tecrübesi bulunan yeter sayıda okul hekimleri ve okul hemşireleri veya sağlık memurları vazifelendirilir» deniliyor. Realite şudur ki; birçok ilçelerimizde henüz doktor yoktur. Okul ihtisasına

heyecanına ve okul bilgisi ihtisasına dayanan acaba yeni bir bölüm mü açılmıştır da buradan çıkacak doktorlar buraya tâyin edilecektir Çünkü bunun için hususî bilgi esastır.

Yönetmelikte şöyle deniliyor «ana ve ilkokullar sağlık hekimleriyle, diğer okul hekimleri vilâyetin inhası ve Millî Eğitim Vekâletinin tasdiki ile tayin edilir». Acaba vilâyet o hekimin okul sağlığı hakkında bilgisi olup olmadığını nereden anlıyacaktır. Madem ki bu bir ihtisas işidir, kanunda bu yolda sarahat vardır, o halde herhangi bir doktor tâyin edilmiyecektir. Oraya bir doktor talipse ona denilecek midir ki, senin bu hususta ihtisasın var mı? Bu heyet onun ihtisasını nasıl tâyin edecek? Bu mevzuda bir yetkili daire teşkil ederlerse mesele yok. Kanunun ruhu ile realite arasında fark vardır. Bunun ikisinin mezcedilmesini teklif ve rica ediyorum.

Kemal Akalın — Efendim, okullarda sağlık meselesine önem verilmesi zarureti bedihidir. Öğretmenlerin kurslara tabi olması,seminerler meselesi demin hatırıma gelmedi, yeri de burasıdır zannederim. Bu kursların mecburi olması daha iyi olacaktır. Ayrıca, pratik sağlık bilgisi kursu görmemiş ilkokul öğretmenlerinin, bilhassa öğretmen okullarında yapılmakta olan bu sağlık kurslarına birer ay müddetle devam edip sertifika almalarının temini tatbikatta çok faydalı olacaktır kanaatindeyim.

Sonra, ilkokul üğrencilerinin rontgen muayenesine tabi tutulması meselesi; anladığıma söre daha ziyade sabit teşkilâtla yapılacaktır. Halbuki mevsimine göre bölgelerde seyyar bir teşkilât kurmak, daha uygun gibi geliyor bana. Meselâ, yazın doğu bö gesinde, kışın güney ve batı bölgelerinde çalışabilirler.

Sonra ilkokullara alınan öğrencilerle birlikte diğer okullara da teşmil edilebilir. Tıpkı çiçek aşısı mecburiyeti gibi, verem aşısı mecburiyetine de tabi tutulmaları yerinde olur. Bu hususta gerekli tedbirler alınmalıdır.

Bu arada doktorlara başka iş yaptırılmaması meselesine bazı arkadaşlar dokundular. Bu, tatbikatta müşkilâta yol açа-

bilir. Ve muhite faydalı olma imkânını da yok edebilir. Bunun da nazarı itibare alınması lâzımdır.

Sonra burada okul çevresinin sıhhileştirilmesi, diye bir kısım var. Buraya «ve» kelimesinin konması daha yerinde olacaktır.

Yine, Kemal Atatuğ arkadaşımız işaret ettiler, bu işin tatbikatında özel idarelere vazife verilmiştir. Fakat bunu özel idarenin sırtına yüklemek iyi bir netice vermez. Ben bu yıl buna müşabih bir mevzuda özel idarece faslı mahsusuna bir lira tahsisat konduğunu gayet iyi hatırlıyorum. Onun için tatbikatta bu tedbir müsbet netice verir mi, vermez mi? Onu takdirinize bırakıyorum.

Başkan — Ali Oğuz.

Ali Oğuz — Muhterem arkadaşlar, Erzurum gibi 70 bin nüfuslu bir şehrin Millî Eğitim Müdürlüğünü yapmaktayım. Yalnız ilkokullarda (4584) çocuk okumaktadır. İnanın ki bunların sıhhî durumlarını yılda bir defacık olsun kontrol ettirmek imkânı bulunmamakta, bundan dolayı geceleri uykularımız kaçmaktadır. Erzurum gibi 70 bin nüfuslu bir şehrin hepinizin takdir edeceği böyle bir vaziyet karşısında bulunduğunu arz edersem, siz artık diğer şehir ve kasabalarımızdaki durumun nasıl olabileceğini takdir ediniz.

Bölge ilkokullarımızla, ana okullarımızdaki sağlık işleri ile alâkalı olan ve bu yolda bir teşkilât meydana getirimesini derpiş eden kanun tasarısını ve buna ait yönetmeliği hazırlıyan bütün arkadaşlarıma muhterem Şûra üyeleri adına teşekkür etmeyi vazife sayıyorum.

İleri memleketlerin birinci gayesi vatandaşın iyi yetişmesini sağlamaktır. Bu gayenin tahakkukuna hizmet etmek üzere sıhhat işinin başa alınmasının lüzumunu hepimiz takdir ederiz. Çoğu zaman ilkokullarımızdaki sağlık cüzdanlarının içindeki sekiz maddeden ibaret olan ve doktorların doldurması lâzımgelen kısımları Belediye veya Hükümet Tabipleri deruhte edemez. O takdirde seksen defa rica etmek suretiyle doldurtmak gibi bir müşkil karşısında kalırız. Muhterem Sami Akyol'un söyled ği gibi, sadece bir mecburiye

tin yerine getirilmesi gibi olan bu iş, hakiki seyrini alıp kanunlaştıktan sonra, nasıl öğretmenin sınıfa girerek normal surette ders vermesi mümkün oluyorsa, çocuklarımızın sağlık durumlarınında korunması böylece temin edilmiş olacaktır. Bu itibarla, özel idare bütçelerinin takati ne olursa olsun, Hükümet mali imkânlarını ne derece kullanırsa kullansın, tıpkı ilköğretimi nasıl yüzde yüz tahakkuk ettirmek için büyük gayretler sarfediyorsak, bunu can ve gönülden arzuluyorsak, bunu da aynı esaslara bağlamak ve tahakkuk etiirmek mecburiyetinde olduğumuzu muhterem heyetinize arzetmek isterim. Kanunun ve yönetmeliğin içinde doktorların, sağlıkla ilgili olan diğer personelin çalışma tarzları arasında okul idaresi ile sıkı bir işbirliği olduktan sonra, arkadaşlarımızın bir çoklarının duydukları endişenin kökünden halledilmiş olduğunu zan nediyorum. Tekrar edeyimki; rapor hakikaten çok iyi hazırlanmıştır. İlgili komisyon arkadaşlarıma teşekkür eder, yüksek heyetinizi hürmetle selâmlarım

Kadri Mumcuoğlu — Sayın arkadaşlarım, ben hekimlikten anlamadığım için raporun bu kısmı üzerinde hiçbir şey söylemiyeceğim. Yalnız tatbikat elemanı olan hepimizin işittiğimiz bu yönetmelik ve kanun üzerinde birtakım şeyleri açıklamak istiyorum. Evvelâ köy çocuğu ve köy dâvası. Yapılan yönetmelik ve kanun tasarısı köy çocuğunun ve köyün dâvası ise bu yolda sağlık işlerinin halledileceğine tam mânasiyle delil sayılmıyor. Sebebi de şudur: Bir defa köyler ufak bölümler halindedir. Buraya doktorun gitmesi muhakkak harcırah almasına mütevakkıftır. Bu harcırah faslına da ne yönetmelikte, ne de kanunda hiç temas edilmemiştir. Yalnız doktorların ve kurulacak sağlık merkezlerinin parası göz önüne alınmıştır. Onun için ben teklif ediyorum; buraya bir madde ilâve edilerek bu hekimlerin harcırahlarının özel idare bütçelerinde yer almasını istiyorum.

İkinci şık da şudur: Birde okul hekimlerinin ve sağlık müfettişlerinin tek tek vaziyette değil de laboratuvar halinde, yani tam ihtisas sahiplerinin işbirliği halinde çalışmaları mevzubahistir. Eğer bu bölgede bir gözcü, bir kulakçı var da mesela, bir dahiliyeci yoksa o sağlık ekibinin hiç kıymeti yoktur. Bugün bu

ihtiyaç bütün şehirlerimizde duyulmaktadır. Artık şehirlinin yüzde 80 i çocuğunu okul doktoruna bırakmıyor. Memleket hastanelerinde muayene ettiriyorlar. Ama geri kalan yüzde 20 fakir zümrenin de bu ihtiyacının giderilmesi için muhakkak bu tedbirin alınması, böyle tek bir doktorun okulun içine grerek, çocuğu yalnız kendi yönünden bir muayeneye tabi tutup, ondan sonra bulunduğu sağlık merkezine gitmesi bir netice vermez. Sonra ihtisastan ve kan muayenelerinden de bahsedildiğine göre, muhakkak ki, merkezlerde ihtisas sahibi doktorların da faaliyette bulunacağı kasdediliyor ama, burada herhangi bir bölgede çalışan sağlık merkezinde bir mütehassıs varken yine aynı merkeze ya ihtisası haiz olmıyan ve yahut başka ihtisas yapan bir doktorun tayin edilmesi ne yönetmelikte ve ne de kanunda yoktur. Şimdi İstanbul'da aynı teşkilât var gibidir. İlçede bir sağlık müfettişi vardır. Onun emri altında bir hekim vardır. Fakat bu hekimlerin ya hiç ihtisasları yoktur, yahut da başka yönden ihtisas sahibidirler. Bunu nazarı itibare alarak kurulacak sağlık bölgelerinde istihdam edilecek doktorların muhakkak ayrı ayrı yönlerden ihtisas sahibi olmalarını derpiş eden bir maddenin kanuna dercini teklif ediyorum. Çok teşekkür ederim ki, bizim vaziyetimiz de nazarı itibara alınmıştır.

Öteden beri öğretmen zümresini üzen bir cihet vardı. Ben başıma gelen bir hadiseyi nakledeyim; daha bir kaç gün evvel, hastalığım dolayısiyle sağlık bölge doktoruna başvurdum. Kendisi, bu hususta ben ihtisas sahibi değilim, sizi bağlı bulunduğum kurula göndereyim, dedi. Vilâyet doktoruna gönderdi. O da sağlık müdürlüğüne havale etti, oradan da bir hastahane kliniğine giderek muayene oldum ve geldim. Burada şükranla görüyorum ki; öğretmenlerin tedavisi okul doktorlarına bırakılmamıştır. Sağlık müdürlüğünde muayenemizi yaptırıp hastahaneye gidebileceğiz. Bu, çok iyi ve istenilen bir şeydir. Teklifim bundan ibarettir ve yazılı olarak veriyorum.

Tevfik Ararat — Efendim, bir çeyrek asır evvel memleketimizi meşhur Amerikan feylosofu ve pedagoku John Dewey ziyaret etmişti. O zaman Maarif Vekâletine ilk sorduğu sual

şu olmuştu: Sağlık teşkilâtınız ne vaziyettedir? Bu sual karşısında Maarif Vekâleti alelacele bir sağlık teşkilâtı kurdu ve böylece Maarif Vekâleti Umum Müdürlükleri arasına bir de Sağlık Umum Müdürlüğü katıldı. Bu zat raporunu verdi ve gitti. Sonradan o Sağlık Umum Müdürlüğü kaldırılıp onun başında olan zat, müfettiş kadrosuna geçirildi, sıhhat müfet tişi oldu. Arada sırada vekâletin tabldotunu idare etti. Çeyrek asır evvel bu kadar unutulan bir meselenin bugün 5 inci Maarif şûrasında ilk temel mesele diye halledilmesi yoluna gidilmesi sevinilecek bir hadisedir. Her ne kadar biraz geç kalmışsak da, zararın neresinden dönülse kârdır. O bakımdan bu raporu hazırlamış olan arkadaşları tebrik ederim. Artık bunun parasını özel idare mi verir, devlet mi verir, ne türlü olursa olsun bu tasarının kanun haline gelmesini temenni ederim. Bir arızaya uğramamasını, sakat doğmamasını ve doğduktan sonra da ölmemesini temenni ederim. Ancak (İlk öğretim, Maarif, Milli Eğitim).. Bunların hepsi ile, teferruatına kadar burada meşgul olduk. Bunların hepsi öğretmene dayanır. Mekteple ve teşkilâtla olur, tahsisatla olur. Eğer öğretmen yetişmiş değilse faydasızdır. Nihayet eğer bütün bu güzel teşkilâtta okul doktoru yoksa hakikaten biraz üzücü olur.

Profesör Rasim Adasal'ın sözü bana çok mühim göründü, Çocuğun sadece organik hastalıkları ile değil, asıl manavi hüviyetiyle, çocuğun üzürinde meşgul olmak lâzımdır. Büyük bir zatın söylediği doğru ise; Yer yüzünde organik hastalıklarla muztarip olanlar bir yana akıl hastalıkları ile muztarip olanların yekünu diğerlerinin çok üstündedir. Dünya akıl hastahaneleri bunları koyacak yer bulamıyor. Dışarıda gezenlerin felaketlerine mani olmıyacak hale gelmiştır Bu yaziyet karşısında sayın profesörün işaret ettiği noktaya hakikaten önem vermek lâzımdır. Bir sağlık teşkilâtı kurulabilmelidir. Mektep doktoru, çocuğun bu tiplerini tedaviy gayret etmelidir. İmkân nispetinde bu meydana geldikçe ve bunu ciddiye aldığımız müddetçe, bütün masraflarımızın emeklerimizin, gayretlerimizin boşa gitmemesi mümkün olur.

Böyle sağlık temeline dayanan bir kanunun biran evvel çıkması temennisinde bulunacağım.

Osman Saygı — Arkadaşlar, biz Türklerin Allahı para değildir. Madde değildir. Mefkûredir. Paraya bağlananlar tarihte daima mağlup olmuşlardır. Büyük Anibal'in paraya dayanan ücretli askerleri mefkûre sahibi Romalılara mağlup olmuştur. Bizim tarihimizde buna ait misaller çoktur. Mefkûreci bir milletin, büyük milletin büyük Gazisi maddeyi İzmir kapılarında yok etmiştir.

Demek istiyorum ki; köy enstitülerine para biriktirmek için girecek doktor veya idareci arkadaşlar varsa girmesinler. Türk Milletinin mefkûreci doktorları ve idarecileri vardır. Ve olmakta devam edecektir. Geliyorlar sağ olsunlar.

Mustafa Cura — Muhterem arkadaşlar, benden evvel çok heyecanlı bir şekilde söyliyen arkadaşlardan birinin sözü hilâfına paraya taalluk edecek şekilde beyan edeceğim hususlar biraz tuhaf kaçacak. (*Gülüşmeler*) Affınızı dilerim.

Kanunumuzun 3 ünbü maddesinde bir sağlık sigortası tesis edileceği derpiş edilmiştir. Bu sigorta kurumu, ana ve ilkokullar eğitim görevleriyle ailelerinin ve öğrencilerin tedavisiyle meşgul olacaktır. Fakat raporun 7 nci sayfasının son fıkrasında şöyle bir kayıt gördük. Okullararası sigorta hurumunun kendi statüsü dahilinde yapacağı hizmetler arasında, «ilkokullardan çıkıp hayata atılmak zorunda bulunan veyahut üst derecedeki okullara devam etmek istedikleri halde maddî imkânsızlıklar dolayısiyle bu isteklerini yerine getiremiyen öğrencilere para yardımları yapmak hakkını da haiz olacağı gözönünde tutulursa; ana ve ilokullarımızla...» Metin böylece devam ediyor.

Şimdi arkadaşlar, okul çağındaki çocuklar için bir sağlık sigortası kuruyoruz. Ve daha ilk anda onun önüne, bir kredi mevzuu da sürüyoruz. Evet, sigorta kurumları kredi işleriyle uğraşıyorlar. Fakat bunu ancak, kasalarında biriken paralar çoğaldığı zaman yaparlar ve bu paraların kredi sahasına sürüldüğü olur. Bu, böyledir. Daha ilk anda ona

böyle bir kredi mevzuunu da yüklemenin bu kurumu biraz sakatlıyacağını düşündüm. Bu fıkranın raporunda bu sebeple çıkarılmasını teklif ediyorum.

İkincisi, koruyucu hekimlik için çıkan kanunda iki mesele bahis mevzuudur.

Birisi; hekimler aldıkları koruyucu hekimlik ödevlerinden başka bir iş göremiyecekler.

İkincisi de, maaş olarak barem dahilinde kalacaklar ve yüzde 50 tazminat alacaklar.

Sayın arkadaşlar, bazı müesseselerimiz var ki, bu müesseseler birer basamak vasfını taşırlar. Bazı yerlerde iş bulamıyanlar, diğer yerlerde iş buluncaya kadar ve güzel bir iş buldukları zaman hemen oraya kayıverirler. Ben kendilerine verilecek bu parayı az buluyorum Büyük dâvalar peşinde, onu tahakkuk ettirmek için koşuyoruz. Biz bügün 22 milyonluk bir kitle hareketi vazetmek istiyoruz. Onun için bu işi sağlam temellere istinad ettirelim. Oraya vazife için çağıracağımız arkadaşlara para ile gördükleri işlere teşekkür edelim.

Yine bu mevzu dahilinde idealistler zuhur ederse ve bunlar eğer bulundukları mıntakalarda ışık saçarlarsa bu iş yürür. Kurduğumuz bu binanın temellerini sağlam esaslara istinad ettirelim.

Şunu da arzedeyim ki; maddi karşılık kıyafetsizdir. Memleketimizin uzak, yakın bölgelerinde çalışmaya sevkedeceğimiz arkadaşları oralarda duracaklarından kalbimiz emin olmalıdır. Bu maddeye parmak kaldırırken bunu da hatırlamanız gerektiğine kaniim.

Üçüncü madde olarak, giderlerin özel idare bütçelerinde mütelâa edilmesinin de yeni mücadelelere mevzu teşkil edeceğini sanıyorum. Kanun çıkacaktır, fakat arkasından yeni dâvalar çıkacaktır, paralar yetişmiyecek, emekler karşılanmıyacaktır. Evet, bir çerçeve var, fakat içerisine oturacak personel yoktur. Böylece bir dâva halledilmiş zannedilirken önümüze diğer bir dâva çıkacaktır. Dâvaların peşinen hal-

ledimesi bunun genel bütçe içerisinde mütelâa edilmesini arzediyarum.

Faik Ertan — Efendim, çocoğu okutmak ve terbiye etmenin yanında ve belki başında sağlığın geldiğine şüphe yoktur Bugün en hücra köylerimize kadar öğretmen göndermek mevzuunda para bulmak için günlerden beri burada muhtelif komisyonlar halinde çalışıyoruz. Sağlık mevzuunun da bunlar arasında yer alması gayet tabiidir. Öğretmenlerimizi memleketimizi köy ve şehirlerine göre 12 senelik programı gözönünde tutarak yetiştiriyoruz. Bunların sağlığını temin ediyoruz. Çocuklarımızın sağlıklarınıda düşünmemiz icabeder. Diğer mevzuların yanına, yani memteketin mali takatine göre, bunun yanı başında sağlık mevzuunu da koyduğumuz vakit daha büyür bir para karşısında kalacağımıza şüphe yoktur. Maddi imkânlar tamamen mevcut olsa bunlar kısalacaktır. Maddi imkânlar karşımıza, bir doktor, bir hemşire, bir sağlık memuru ve birçok âletler, rontgen cihazına varıncaya kadr birçok şeyler çıkarmaktadır. Bütün bunlar, para ve eleman meselesi olduğuna göre nasıl temin edilecektir? Bir taraftan realite, diğer taraftan da yürüyen bir maarif cihazımız vardır. Ben bu çok güzel olan kanun tasarısı ve yönetmeliği elbette ki, şükranla karşılıyorum. Yalnız bazı temennilerim var: Bu teşkilât nereden başliyacak elbette ki, şehirlerden. Bana kalırsa böyla başlamaması lâzımdır. Bilhassa büyük şehirlerimizde, şehirlerimizde ve hattâ birçok kasabalarımızda Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletinin teşkilâtı vardır. Okul doktorluğunun ayrı bir doktorluk olduğunu da kabul ediyorum. Fakat bu sağlık teşkilâtının bulunduğu yerlerden daha çok köylere, doktoru olmıyan kasabalara doğru bir teşkilât temin etmek zorundayız.

Şehirlerde nasıl yapalım? Şehirlerde bana kalırsa müesseselerdeki doktorlardan faydalanmak yoluna gitmeliyiz. Hususi doktorlar elbette ki, parasız çalışmazlar. Fakat her doktorun muhakkak anne veya baba olduğunu düşünürsek bu hususta işimiz kolaylaşır. Ben şahsen bu mevzuda deneme yapmış insanım. Muvaffak oldum. Doktor okula gelmiştir. Okul kartının tutulmasını; bilmiyor demiyeceğim, tertip

etmemiştir. Biz ona yardımcı oluruz. Okulda böyle bir muhtıra yoktur. Sadece yönetmelikte şimdi komisyonu tesbit ettiği üzere aağlık memurunun, okul doktorunun yapacağı işler vardır. Bunlar geniş çapta tutulmamıştır, dardır. Şu halde bir de köy okulları öğretmenleri var. Ben bir öğretmenin gazetede bir yazısını okudum; sadece doktor kâfi değildir, diyor. Doktor geldi, ilâcı verdi gitti, fakat ilâcı kullanmak ta bir mesele oldu. İlâcı aldığımız halde tatbik edemedik, bu yüzden de kaybettiğimiz çocuklar ve aileler vardır, diyor. Hattâ ayrıca bir temennisi de var. Diyor ki; ben bir köy öğretmeni sıfatiyle rica ediyorum. Tatil zamanlarında bize hastahanelerde böyle tatbikat görmek için imkânlar versinler. Bu şekilde söyliyen ve konuşan bir köy öğretmeninin elbette ki, sağlık bakımından büyük bir derdi vardır. Gezici öğretmenleri kanunda derpiş ettik. Gezici doktorların da bu kanunun içinde yer alması lâzımdır.

Temennilerimi hulâsa edersem, söylemek istediğim şudur.

Birincisi, şehirlerde ve kasabalarda Devlet doktorlarından faydalanır. Fakat bir sağlık teşkilâtı kurmak icabedince bu, her şeyden evvel bir para meselesidir. Temenni ederiz ki, daha evvel olsun, fakat ne vakit olacaksa tedbirini de almak lâzımdır. Okullarımızı bütçe kanali ile mevcut teşkilâttan faydalandırmalıyız. Bu hususta Vekâletimizle Sağlık Vekâletinin işbirliği halinde olduğunu biliyoruz. Bu işbirliğini en hücra yerlerdeki Hükûmet tabibliğine kadar teşmil etmek lâzımdır. Ondan sonra, herşeyden evvel doktoru olmıyan yerden işe başlamalıyız. Eğer Vekâletimize bağlı bir sağlık teşkilâtı kuracaksak buna, her şeyden evvel, doktoru olmıyan yerden başlanması bu işin şimdilik sağlık memurları ile görülmesi lâzımdır.

İkinci temennim, öğretmen yetiştirmek için birtakım seminerler düşünüyoruz. Bu arada sağlık mevzuu üzerinde eleman yetiştirmek maksadiyle de birtakım tedbirler düşünülmez mi? Bu da ön plânda gelen bir meselerdir. Arzu eden köy öğletmelerimize sağlık bilgisi verecek seminerler tesisini bilhassa temenni ediyorum efendim.

Başkan — Efendim, müzakerenin kifayeti hakkında bir takrir var. Yalnız müsaade buyurursanız iki arkadaşımız daha söz almışlardır. Onların da konuşması şartiyle müzakerenin kifayetini reyinize arzediyorum.

Müzakerenin kifayetini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Muhip Kocaçınar — Efendim, programı. kanun taslağını ve yönetmeliği dikkatle dinledim. İçimde bir boşluk var, bunun giderilmesi için söz almış bulunuyorum. Özür dilerim. Bir iki şey anlatacağım.

Köyün birine gittik, öğretmen yeni mektepten çıkmış bir genç, mektebe henüz verilmiş bir bayan arkadaştı. Attan inerken şunu düşünüyordum; burası çok hücra bir köydü, öğretmen herhalde «müfettiş bey, beni buradan alsanız.» Diye bilirdi. Fakat öyle olmadı, bini güler yüzle karşıladı. «Ben burada kalmak istiyorum» dedi. Sınıfa girdik. İki tane sallanan iskemle üzerine nzatılmış kalaslarda oturan öğrenciler. Öğretmen bu çocuklarla candan alâkadar oluyor, onlara yazı yazdırıyordu. Öğretmen vaziyetinden çok memnundu. Fakat sınıfın bu perişan halinden muztaripti. Çocukların karnı açtı. Muhtarı çağırdık, vaziyeti anlattık. Muhtar göğsünü gösterdi. Bak dedi, benim içimde yamalığım yok. Sonradan tahkik ettik bu köy halkı içki içermiş. Çocukların vaziyetini anlattık, bize iki sıra yaptıramaz mısın, dedik. Yaptıramam, dedi. Kazaya geldiğim zaman, ilgili kaymakamla görüştüm, hususî surette ricada bulundum. Kendisi ilgilendi. Etraflıca bu çocukların bizim çocuklarımız olduğunu, bunların sıhhatleri ile ilgilenmesi lâzım geldiğini muhtara söyledi. Muhtar yine yapamıyacağını bildirdi. Kaymakam bey biraz ağır basınca da, «Buyurun mühürü» dedi ve kapıdan çıktı.

Eşim de ilkokul öğretmenidir. Kendisi anlattı : çok beyendiği bir çocuğu tahtaya kaldırıyor, çocuk söylenen bir cümleyi yazamıyor. Öğretmen usulcacık kulağına iğiliyor; diyor ki; «sen iyi tanıdığım bir öğrencisin,niçin ilgilenmedin?» Çocuk cevap veriyor: «Akşam ve sabah bir şey yemedim, başım dönüyor.»

Şimdi sayın arkadaşlarımız çocuklarımızın sağlık durumları ile ilgili bazı şeyler hazırlamışlar, fakat orta yerde duran bir realite var.. En iyi gıdaları istthsâl eden köylerimiz kendi çocuklarını bunlardan faydalandıramıyor. Mekteplerimizde 60, 70, 80 cocuk bir sınıf içerisinde ufacık bir salonda 40 dakikalık zamanını geçiriyor. Sobayı kaymakamın ve hepimizin ilgisi ile gârül gürü yakdığımız halde nakıs 4 derecede olan sınıflar da mevcut. İşte durum bu, realite bu. Bu çocukları şu vaziyetten nasıl kurtaracağız? O hususlar burada belirtilmemiş. Bu memleketin bir evlâdı sıfatiyle bu cihetlerin aydınlatılmasını istiysrum. Bedi Ziya Eğemen arkadaşımızın fikirlerine hürmetimiz var. Kıymetli sözlerini yazı ile de belirtirlerse, biz de reyimizi ona göre izah ederiz.

Başkan — Bekir Atakan.

Bekir Atakan — Muhterem arkadaşlar. ilkokulların sağlık işlerini bütünü ile ele alan komisynn raporu gerek muhtevası gerek yazılışındaki teknik bakımlardan cidden takdire şayandır. Yalnız:

Teşkilât yönünden tutulan yolun kifayetsizliğine, pratik olmadığına kaniim.

Bugün ileri cemiyetlerde mahallileşmeğe doğru atılmış kuvvetli adımlar vardır. Devlet işlerimizde ve vekâletimizde bu hamle bilhassa son zamanlarda müşahede edilmektedir. Şu pek tabiidir ki, toplumun derdi eniyi yine bunu yaşıyanlar tarafından bilinmektedir.

Teklif edilen kanun tasarısı kendisinden evvel plânlar gibi yukarıdan aşağı bir teşkilât tavsiye etmektedir. Bu tarz böyle konularda pratik ve hayatî değildir. Önümüzde bunu teyit eder pek çok misaller vardır. Bu itibarla:

Memleketin iklim bölgeleri esas olmak üzere her bölgenin genişlik ve ihtiyacına göre bölge merkezleri ihdas edilmesine taraftarım. Bu suretle her bölgenin sağlık hususiyetlerine göre alet ve malzeme ile teçhizi, bu hususiyetlere göre eleman hazırlama imkânları sağlanmış olur. Kaldı ki:

Bu hizmetler mahalli teşekküllerin işi olmalıdır. Her bölge geliştirdiği tali merkezlere bu işleri devredebilmek imkânlarını sağladığı gün asıl işi yapmış olacağımıza inanıyorum.

Tevfik İleri — Efendim, müzakerenin kifayeti kabul edilmişti. Müsade ederseniz ben, şûra üyesi olarak değil de, Millî Eğitim Vekili olarak bir iki noktayı huzurunuzda açıklamak istiyorum.

Efendim, bazı arkadaşlarımız, bugünkü realiteyi ele alarak varmak istediğimiz hedeflere işaret ederek, özel idarelerin durumunu da belirterek, acaba hayal peşindemiyiz, gibi endişeler izhar ettiler.

Kendilerine cevap olarak şu ciheti arzedeyim: Memleketimiz mutlak surette bir iktisadî kalkınma ve gelişme yolu üzerindedir. Bütçemiz seneden seneye bir artış göstermektedir. Bu artış yarına ümitle bakmamızı icabettirir. Bu seneki maarif bütçemiz geçen seneye nazaran yüzde 20 artmıştır. Bu, büyük bir rakamdır. Bir gün evvel aramızda bulunan, ve İngiltere'de büyük bir eğitim teşkilâtının başında olan bir kadın mütahassıs ile konuşurken, bu rakkamı söylediğim zaman hayret izhar etti. Bu sene, geçen seneye nazaran 40 milyon lira artmıştır, dediğim zaman, bizi tebrik etti. Sonra gazetede okumuş, bizim bütçede yüzde 10 bir tenzil vaki olmuş diye, teessüflarini bildirdi. Elbette ki, İngiltere maarifi terakki kaydetmiştir, bize nazaran amma ne olursa olsun 53 bütçesinde 40 milyon artmış bulunması yarın için ümit vericidir. Yarın 40 miliyondan daha az bir ihtiyacı düşünmüyoruz, bu daha çok artacaktır. O halde yüksek Şûra meseler üzerinde dursun, ihtiyaçlar nedir ve bu ihtiyaçlar nasıl karşılanacaktır, tetkik etsin.

Üç seneden beri Maarif Komisyonunda hesap verirken bir çok Milletvekilleri bu dâva üzerinde çok hassasiyetle durdular. İhtiyaçlarınız var mı, dediler. İhtiyaçlarınız var mı ve bunları nasıl karşılıyacaksınız, dediler. Henüz bu noktaya gelmediğimiz için cevaplarımız müsbet ve kat'î olamadı. Ama Marif Vekâleti önümüzdeki Bütçe Encümenine Maarif

Şûrasından geçirilmiş bir plân ve tasarı ile gidecektir. Şûra tesbit ettiği hususlarla; sağlık bakımından, okul bakımından, derdimizin ne olduğunu bu derde nasıl çare bulunulacağını tebarüz ettiriyor. Bunlar Şûranın kararına iktiran ettikten sonra biz, Hükümet olarak bileceğiz ki, Türkiye'de şu kadar okula, bunların tahakkuku için de şu kadar milyona ihtiyacımız vardır.

Miktarı kâfi yemek yiyemediğinden dolayı tahta başında titreyen çocukların durumu mevzuubahis oldu. Mecburi tahsile tabi tutulan, fakir olan çocuğa yemek verecekmiyiz, vermiyecekmiyiz; parasız kitap verecek miyiz, vermiyecek miyiz?.. Bir mesele. Verdiğimiz takrirde bunun malî külfeti nedir? Bu hesaplar şimdiye kadar B. M. M. önüne çıkmış değildir. Nihayet diyeceğiz ki, işte dert, işte devası, müddetini tayin etmek senin. Şu kadar para verirsen on senede, şu kadar verirsen 15 senede hallederiz. Bu itibarla Sağlık Komisyonunun teklifi müstakbel bir kanun olarak ele alınabilir, ilköğretim kanunu içinde de mütalâa edilebilir. Herhalde bu memlekette ihmal edilen ve bundan sonra ihmal edilmemesi icabeden bir meseleye Şûra olarak elkoymuş bulunuyoruz. Maarlf Vekâletiniz, böyle bir dâva var, bütçede sizden şunu isterim derken herhalde memleketin mali imkânlarını da dikkate alacaktır. Atla mı araba ile mi, otobüslerle mi gideriz, bir okul hekimiyle birlikte mi gideriz?.. Bütün bunlar ayarlanacak şeylerdir. Derhal tahakkuk ettirmek iddiasında değiliz. Biz bu dâvaları önümüzdeki on, on beş, yirmi sene içinde halledebilirsek Türkiye asırlardanberi halledemediği dâvayı halletmiş olmanın bahtiyarlığını duyacaktır ve sizler de bu davaları ortaya koymuş olmanın saadetini hissedeceksiniz.

Bu itibarla ben Maarif Vekili olarak şunu rica edeceğim: Meseleleri konuşalım. Bugünün realitesi budur, şu doğrudur, bu yanlıştır diyelim. Noksanların telâfisi için yollar nedir, onu arayalım ve biz yalnız onların kararını alalım; ondan sonra Hükümet bunu seksen gözden geçirecektir. Hazirladığımız kanun taslağının eksiği vardır, fazlası vardır. Özel idarelerin durumunu, icab ederse umumi muvazeneye

alınması hususunu Hükümet düşünür. Temenni ederiz ki Türk milletinin müşterek gayretleriyle hepsi tahakkuk etsin,

Maruzatım bundan ibarettir *(Şiddetli alkışlar)*.

Başkan — Efendim; 11 tane takrir vardır; müsaade ederseniz bunları evvelâ birer birer okutayım, sonra Komisyon sözcüsü veya başkanı arkadaşlarımız gerek takrirlerde geçen fikirlere ve gerekse arkadaşlarımızın konuşmalarında ileri sürdükleri mütalâalara cevap versin, bilâhare bu takrirleri birer birer reye arz edeyim.

Peyami Safa — Şimdi bütün takrir ve tekliflerin okunmasına lüzum olmadığı kanaatindeyim. Zaten hepsinin gerekçelerini dinlemiş bulunuyoruz.

Başkan — Tensip edip etmemek heyete aittir. Tekliflerin içerisinde konuşulmamış mevzular da vardır. Evvelâ birer birer okunmasını reye arz ediyorum, kabul edenler.. Etmiyenler... Okunması kabul edilmiştir. Müsadenizle şimdi bu takrirleri okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

İlk Öğretim Kanun tasarısı esasen sağlık teşkilâtına ait hükûmleri ihtiva etmektedir.

Rapordaki kıymetli tavsiyelerin, yerine göre mezkûr kanunun maddelerine eklenmek üzere, Millî Eğitim Vekilğine bırakılmasını arz ve teklif ederim.

B. Ziya EĞEMEN

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Öğrencilerin maddî ve ruhî sağlığı ve gelişmesi ile görevli kılınacak olan okul hekiminin özel bir yetişme tarzına ve ihtisasa muhtaç bulunacağı bir gerçektir. Teşkilâtın kurulması ve memleket çapında genişlemesi için de bu iş için yetişmiş ve yetişecek doktorlara da ihtiyaç bulunduğu ve bu ihtiyacın gittikçe artacağı da kaçınılmıyacak bir zarurettir. Bu bakımlardan öğrenci ve okul sağlığı Teşkilât Kanu-

nuna aşağıda yazılı kaydın bir madde halinde eklenmesini teklif ederim.

(Okul Hijiyeni ve Öğrenci sağlığı ile ilgili mütehassıs doktorların mecburî hizmetlerini Millî Eğitim Vekâleti emrinde yapmalarının temini için öğrenimlerini tıp fakültesinde yapmak üzere lüzumu kadar burs tahsis olunur.)

Sami AKYOL

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Sağlık Komisyonu raporu münasebetiyle:

1 — Kanun tasarısının 3. maddesi ile derpiş edilen (Okullar Arası Sigorta Kurumu) nun vazifeleri meyanında teemmül edildiği yazılan maddî yardımların yapılmasına imkân yoktur. Bu teemmülden sarfınazar edilmesini,

2 — Koruyucu hekimliğe ait giderlerin Genel Bütçe dahilinde mütalâa edilmesini,

3 — Hekimlere ait maaşların daha tatmin ebici bir ölçüde mütalâa olunmasını teklif ve arz ederim.

Mustara CURA

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlk okullarda sağlık teşkilâtının kurulmasını büyük bir heyecanla okuduk ve dinledik.

Bu teşkilâta muvazi olarak, diğer dereceli okullarımızı da içerisine alacak bir Umum Müdürlük kurulmasını arz ve teklif ederim.

Ali OĞUZ

Şûra Başkanlığına

4 üncü maddenin aşağıda yazılı şekilde tedilini saygıyle arz ederim.

Madde : 4

Ana ve ilkokullar sağlık teşkilâtında okul ve topluluk

hijiyeni ile çalışabilecek olan yeter sayıda okul hekimleri ve okul hemşireleri veya sağlık memurları vazifelendirilir.

Lâtif GÜNEL

Yüksek Başkanlığa

Kanuna şu maddelerin ilâvesini istiyorum.

Madde: Köy okullarının kontrolünü sağlamak için okul hekiminin yol parası özel idare bütçesine Konur.

Madde: Bir Sağlık merkezine tâyin edilen hekimlerin ayrı sağlık bölümü mütehassısı olması şarttır.

Kadri MUMCUOĞLU

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Komisyon raporunun VI. bölümünün (c) maddesinde okulda öğretmenin hekimle beraber çalışarak öğrencilere gerekli telkinlerin yapılmasına işaret edilmiş ise de bu telkin ve propagandanın daha sistemli olması ve üzerinde önemle durulacak bir problem olarak rapora ilâve yapılmasını saygı ile teklif ederim.

Seniha TANSU

V. Şûra Başkanlığına

1 — Ankara - İstanbul gibi büyük merkezlerde açık hava mektepleri açılmasını,

2 — Hamamı olmıyan ilçe merkezlerinde, büyük köylerde okullarda duş-yıkanma yerlerinin okul binalarında düşünülmesini arz ve teklif ederim.

Mehmet IŞIK

V. Eğitim Şûrası Yüksek Başkanlığına

Raporun 12. ve 16. sayfalarında (Koloni) tabiri geçmektedir. Bu kelimenin yerine karşılığının konmasının yerinde olacağını düşünmekteyim. Bu değişikliğin yapılmasını saygı ile teklif ediyorum.

Seniha TANSU

Başkanlığa

1 — Okul sağlık bölge merkezleri kurulması,

2 — Personele motörlü vasıtalar temininin tasarıda yer almasını teklif ederim.

Bekir ATAKAN

Şûra Başkanlığına

Çocuğu sağlık bakımından inceliyen maddeler arasına, bilhassa sınıf seviyesi arasında geri kalmaların mühim sebeplerinden biri olan «Parazitler» hastalıklarında ithali ve bu bakımdan öğrencilerin sağlık kontrolüne tabi tutulmalarını (Sayın sağlık Komisyonunca uygun görüldüğü takdirde) sayın Şûra hey'etine arzediyorum. Saygılar.

Nimet ERKUNT

Şûra Başkanlığına

1 — Bütün ilkokul öğretmenlerinin tatil aylarında birer aylık pratik sağlık bilgisi kursuna tabi tutulmasının yönetmeliğe kaydı.

2 — Okula kaydedilecek öğrencilerin mecburî olarak B. C. G aşısına tabi tutulması ve bu hususta gerekli tedbirlerin alınması.

3 — Gezici mikro-film teşkilâtı kurulması.

4 — Bu kanun ile malî işlerin özel idarelere bırakılmaması,

5 -- Okul doktorlarının belli mesai saati haricinde serbes iş yapmalarına imkân verilmesi, hususlarının heyeti umumiyece karara bağlanmasını saygı ile arz ederim.

Başkan — Söz Komisyon sözcüsünündür.

Sağlık Komisyonu sözcüsü Dr. Baha Arkan — Efendim; evvelâ Komisyonumuzun çalışmalarına teveccüh ve itimat

göstermek lütfunda bulunan muhterem arkadaşlarıma teşekkür etmekle söze başlıyacağım. Söz alan yirmiye yakın hatibin, hazırlamak cesaretinde bulunduğumuz rapor, gerekçe, kanun ve yönetmelik tasarıları hakkında umumiyetle tasvibkâr bir kanaat izhar etmiş olmaları ve çalışmalarımızı desteklemek lütfunda bulunmaları, öğrenci sağlığı dâvasına yüksek Şûranızın atfettiği büyük ehemmiyeti göstermektedir.

Huzurlarınızda okunan rapor gerekçe, kanun ve yönetmelik tasarıları tetkik edildiği zaman görülür ki, öğrenci ve okul sağlığı problemi iki temel nokta üzerinde birleşmektedir.

«Birisi, koruyucu, öteki de tedavi edici okul sağlık hizmetleridir.» Millî Eğitim Vekâletimize bağlı her derecede ve vazifedeki okullarımızda okul hijiyeni teşkilâtı dendiği zaman, bu teşkilâtın hem koruyucu ve hem de tedavi edici sağlık hizmetlerini ihtiva ettiği görülür. Böyle bir teşkilât ekgörevle tayin edilen okul hekimlerinin çok az bir ücretle vazifelendirilmeleri ve bu arada bunların çalışmalarına esas teşkil edecek bir çalışma programının bulunmaması ve nihayet Millî Eğitim Vekâletinin okul sağlık teşkilâtiyla alâkalı mes'ul bir makamı ve müdevvenatının mevcut bulunmaması yüzünden şimdiye kadar verimli bir faaliyet gösterememiştir.

Eğer memleketimizde okul hijyeni ve çocuk sağlığı mevzuunda bir reform yapmak istiyorsak, bu işi A sından ele almak ve Z ye kadar tadil ve tekemmül ettirmek ıztırarındayız. Bu arada, raporumuzda da belirttiğimiz gibi Batının ileri memleketlerinde öğrenci ve okul sağlığı konusunda yapılan çalışmaları örnek almak ve Dünya Sağlık Teşkilâtının mütehassıs Komitesinin bu konuda hazırlamış olduğu raporları da ehemmiyetle gözönünde tutmak icabeder.

Okullarda koruyucu sağlık hizmetleri denildiği zaman, bu hizmetlerin içinde, değerli meslekdaşın Dr. Rasim Adasal'ın temas etmiş olduğu (öğrenci ruh sağlığı) problemi de ön plânda yer alır. Çünkü modern okul hijyeni teşkilâtında öğrencinin ve hattâ öğretim görevlilerinin beden ve ruh

sağlığı bir bütün teşkil eder. Bu ciheti yüksek Şûranızın tasvibine arzedilmiş olan raporumuzda belirtmiş olduğumnz gibi, XIII. M. Türk Tıp Kongresinin Mediko-Sosyal konusu olarak incelenmiş olan okul hijiyeni raporumuzda da önemle temas edilmiştir.

Ve yine şunu da arzedeyim ki tetkiklerinize sunulmuş olan yönetmelik tasarısı da aynı görüşle hazırlanmıştır.

Bazı arkadaşlarımız bu teşkilâtın kurulup faaliyete geçmesi için zarurî bulunan ödenekler üzerinde durmuşlardır. Biraz evvel, Türkiye Millî Eğitim Vekili sıfatıyla, söz almış bulunan Sayın Vekilimizin vermiş oldukları izahat, bu konuda arkadaşlarımızın haklı olarak duymuş oldukları geniş kaygularını da gidermektedir. Kaldı ki Komisyonumuzun yapmış olduğu teklifler, hemen yerine getirilmesi icabeden teklifler mahiyetinde de değildir. Teklif ettiğimiz programın tedricen tatbik ve infazı yoluna gidilmesi gerekir. Çünkü biz, Komisyon olarak, yalnız bu günün ihtiyacını değil yarınınkini de gözönünde tutmak mecburiyetindeyiz. Okullarda koruyucu sağlık hizmetleri mevzuunda yapmış olduğumuz teklifler yarın için bize ümit verecek bir teşkilâtın şimdiden belirli bir plân ve faaliyet propramına bağlanması bakımından bir kıymet ifade edeceğini kaniiz. Bu hizmetler arasında köy okullarının dasağlık hizmetleri mevçuttur.

Koruyucu hekimlik tâbirinin mâna ve medlûlü de bazan yanlış anlaşılmaktadır. Bugün koruyucu hekimlik problemi, Yurdumuz için bir memleket dâvasını teşkil etmekte ve o suretle ele alınmış bulunmaktadır. Yüksek huzurlarınızda okullarda tatbik edilmesini teklif ve temenni etmiş olduğumuz koruyucu «sağlık hizmetlerinin» ana hatlarını şu suretle telhis edebiliriz:

Okullara ilk defa kaydedilen öğrencilerle vazifeye alınan öğretim görevlerinin sağlık muayeneleri.

Öğretim yılı içinde yapılması mutat olan öğrenci ve öğretim görevlilerini devrî sağlık kontrol muayeneleri.

Bu muayenelerle öğrencilerin beden, ruh ve diş sağlık muayeneleri ile radyolojik kontrol muayeneleri.

Başta akciğer veremi olmak üzere, sinir sistemi, ruh, zekâ, göz ve kulak tarama «Depistaj» muayeneleri

Gıdasız ve zayıf olan öğrencilerin himayesi ile bu gibilerin parasız sıhhî yemeğe kavuşturulmalarını sağlayacak olan tetbirlerin alınması.

Okul çevresinde zuhur edebilecek bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve müessir mücadele tedbirlerinin alınması.

Ruh, zekâ ve beden eksikliği veya arızaları dolayisiyle özel eğitim ve gözetime muhtaç öğrencilerin (seleksiyon) yani ayırma muayenesi; okul binaları ve sağlık tesislerinin mürakabesi.

Ve daha bunun gibi nice sağlık hizmetleri okullarda, öğrenci sağlığı dâvasının halli yolunda koruyucu sağlık hizmetleri arasında yer alır. Bu hizmetlerin okullarda tatbikat nda okul hekimlerinin, okul idaresi ve öğrenci velileriyle tam bir işbirliği yapmak suretiyle yerine getirmeleri lâzımdır. Böylece ekip halinde çalışılırken sağlık eğitiminin de geliştirilmesine itina edileceği gibi okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri koruyucu hekimliğin (koruyucu ve terbiye edici tesirleri) ile takviye edilmiş olacaktır. Bundan başka öğrenci sağlığı probleminde çok hassas ve mühim bir noktayı teşkil eden (öğrenciler arasında temaruz) cereyanları da kendiliğinden önlenmiş olacaktır.

Okul hekimlerinin idarî ve ilmî çalışmaları üzerinde duran bazı arkadaşlarımızı da tenvir etmek isterim. Bu arkadaşlarımız kurulacak okul ve öğrenci sağlık teşkilâtının köylere kadar yayılamıyacağından endişe etmektedirler. Raporumuzun ve kanun tasarısının tetkik buyrulmasiyle görûleceği gibi, komisyonumuzun kurulmasını temenni etmiş olduğu okul sağlık teşkilâtı köylere kadar yayılıp genişliyen ve icabında sağlık merkezlerinde toplanan bir teşkilât vasıf ve hususiyetini taşımaktadır Bu konuda Türkiye S. ve S. Yardım Vekâletimizin faaliyetleri örnek tutulmuştur. Bu Vekâletimizin büyük himmetiyle yurdun başlıca il ve ilce merkezlerinde kurulmuş olan ve sayıları yüzleri aşan sağlık

merkezleri de bu şekilde çalışmaktadır; alınan neticeler çok müsbettir.

Okul hekimlerinin bilgi ve tecrübesi üzerinde duran arkadaşlarımız olmuştur.

Sayın Şûra Üyeleri,

Okul hekimliği memleketimizde de bir ihtisas bölümü haline gelmek üzeredir. Sayın Sağlık Vekilimiz Prof. Dr. Ekrem Hayri Üstündağ, bu kararı XII. Millî Tıp Kongresinin açılış nutkunda, kongre heyet umumiyesine resmen bildirmiş bulunmaktadır. Ayrıca hükümet tabiplerine tatbik edildiği gibi, okul hekimlerine de, Refik Saydam Yüksek Hijiyen Okulunda meslek kurslarının açılmasıda bahis konusudur. Binaenaleyh bu gün okullarda vazifeli bulunan okul hekimi meslektaşlarımızın ilmî ihtiyaçlarını bu kurslarda giderecekleri tabiidir. Ayrıca İstanbul ve Ankara Ünüversiteleri Tıp Fakülteleri müfredat proğramlarında okul hekimliği ihtisas dalının ihdas ve teşkil edilmesi için de kuvvetli bir cereyan mevcuttur.

Nihayet, okullarda koruyucu sağlık hizmetleri yanında yer alan tedavi edici hizmetler mevzuuna temas edilmiştir. Bizim, komisyon olarak tasviplerinize arz etmiş olduğumuz kanun tasarısının 3. maddesinde, öğrencilerle öğretim görevlileri ve ailelerinin hastalık hallerinde ve en iyi şartlar altında parasız olarak tedavilerini sağlıyabilmek gayesiyle, bu hizmetler birçok memleketlerde olduğu gibi bizde de (okul lar arası hastalık, kaza ve tüberküloz sigorta kurumunun) faaliyet ve icratına bırakılmış olduğu zikredilmiştir.

Sayın Arkadaşlar,

Okul ve öğrenci sağlığı teşkilâtının esas vazifesini teşkil eden Koruyucu sağlık hizmetlerinin yanın da yer alan tedavi edici sağlık hizmetlerinin tatbik ve ifasınada çok dikkatli olmak lâzımdır.

İlk sıhnî yardımlar dışında kalan hastalık tedavileri, Millî Eğitim Vekâletine bağlı her derecede ve vazifedeki okullarımız da (fer'i) mahiyette olan bir hizmet ve vazifedir.

Çünkü okul hijiyeni teşkilâtı (sağlam öğrenci ve öğretim görevlileri için kurulmuştur.) Bu teşkilâtın gayesi normal ve sağlam olanların hasta olmalarını önlemektir! Tedavi edici hizmetler ise daha ziyade sosyal bir yardım sayılır. Teşkil edilmesini teklif ve temenni ettiğimiz ve hükmî şahsiyeti olan (okullar arası hastalık, tüberküloz ve kaza sigorta kurumu) sosyal bir yardım teşekkülünden başka birşey değildir. Böyle bir teşkilâtın kurulması ise öğretim görevlileriyle ailelerine ve öğrencilere büyük faydalar sağlıyacağı gibi, öğrenci ve okul sağlığı dâvasında yer alan tedavi edici sosyal hizmet ve yardımları konusundaki Milî Eğitim Vekâletimizin, sorumluluğunu da büyük ölçüde hafifletecektir.

Muhterem Arkadaşlar,

Vermiş olduğum geniş izahatla sizleri tenvir etmeye çalıştım. Öğrenci ve okul sağlığı problemine gösterdiğiniz büyük alaka ve hassasiyete yüksek huzurlarınızda tekrar teşekkür etmeyi vazifebilirim. Diğer hususlar hakkında sizleri tenvir etmeye çalışacak olan Komisyon Başkanı, değerli meslekdaşım Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren arkadaşımızı da dinlemenizi rica eder, göstermek lütfunda bulunduğunuz büyük sabırdan dolayı şükranlarımı arz ederim. (*Alkışlar*)

Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren — Sayın arkadaşlarım; her şeyden evvel arkadaşlardan bazılarının komisyonumuzun çalışmaları hakkında söyledikleri iltifatkâr sözlere komisyonumuz adına teşekkür ederim. Bundan sonra Komisyonumuzun izahatı bakımından ve Hükümetin düşüncelerini belirtmesi noktasından işimizi kolaylaştırmış olan sayın Vekilimize teşekkür ederim.

Şimdi arkadaşım Dr. Baha Arkan, umumi çerçeve içinde Komtsyonun görüşlerini açıkladılar. Ben söz alan değerli arkadaşlarımızın temenni mahiyetinde serdettikleri mütalâalara cevap vermek istiyorum. Ancak hafızama güvenemediğim için notlar aldım, sizleri tatmin edici cevaplar verebileceğimi umuyorum.

Burada serdedilen mütalâaların hiç birisini Komisyonumuzun ele almamış olduğunu tahmin etmemenizi rica

ederim. Bize gelmiş olan her teklifi arizü amik inceledik ve imkân nispetinde bunlara yer ayırmağa çalıştık.

İlk söz alan arkadaşımız okul ihtisas hekimliğinden bahsettiler. Sağlık Vekâleti bizde şimdiye kadar mevcut olmıyan ihtisası kabul etmiştir Yani çıkacak ihtisas kanunu içinde okul ihtisası hekimliğini da ele almıştır. Bu meyanda onu teşvik edici olan maddelerin bizim raporumuza giremiyeceği tabiîdir, bu, Millî Eğitim Vekâletinin salâhiyeti dahilindedir. İsterse burs olarak bütçesine kor ve bunu sağlar.

Bir bayan arkadaşımız çocuğu hastalıklardan mesul tutalım gibi bir arzu izhar ettiler. Bendeniz bunu bir doktor olarak masum bir çocuğa fazla bir yük olarak görürüm. Meselâ çocuk bir kabakulak olmuşsa bugün dahi bunun et rafındaki mechullerle karşı karşıyayız. Ama nezle gibi temasla geçecek hususlarda irşatta bulunmak esasen âdetlerimiz içine girmiştir.

Hekimler hekimlik vazifeleri dışında iş yapamasınlar mevzuunda komisypnumuz çok durdu, hakikaten caziptir. Bir hekim münhasıran tayin edildiği işte vazife yapsın ama bunun için de mesailerini tamamen o vazifeye hasretmeleri karşılığında kendilerine maaşlarının % 50 si nispetinde bir tazminat ödenmesi imkânını sağladık. Çocukların muhtaç olduğu ihtimamın bu suretle temin olunmasına çalıştık. Meselâ çocuklar kamplara çıktıkları zaman, ana babanın göz leri arkada kalmıyacak. doktor onlarla beraber gidecektir. Biz okul hekimin mesaisini tamamen kanunla tesbit edilen hususlara hasretmesini istiyoruz. Veli ileride tedavi etsin, muhitine yardımcı olsun, fakat para almasın, maddi menfaatlerden uzak olsun; bunu istedik.

Sonra bir arkadaşımız bu bir kanun konusu olur mu dediler? Bu suali niçin tercih ettiler bilmiyorum. Kanunlar sosyal ihtiyaçlardan doğar. Hepimiz kaniiz ki bu hususta bir kanuna ihtiyaç vardı.

Sayın Rasim Adasalın mütalâasını ben de çok yerinde buluyorum. Ama yalnız bir nokta vardır ki bunu bizim Ko-

misyonun çalışmalariyle niçin alâkalı buldular anlamadım. Meselâ buyurdular ki, biz profilâtik ve mantal bakımdan ele almamışız. Doktor olsun da biraz ruhiyatçı olmasın, bunu aklım almıyor. Zannediyorum ki her hekim beden bakımından olduğu kadar ruh bakımından da tedaviyi anlar. Her okulda bir psikanaliz lâbratuvarı kurmağa kalkarsak bu imkânsızdır. Bu imkân malûm vilâyetlerin hemen bir kaçında vardır. Fakat bunu bir okul içlne almak bir ihtisas işidir. Kaldi ki bugün her hekim mütahassıs değildir ama aldığı tahsilin icabı psikolojiden lâzımı kadar malumat sahibidir. Sonra bu hekimler kurs da göreceklerdir. Bu mevzuda komisyonun hazırladığı raporda malumat vardır. Ancak tamamen ihtisas işi olanbu konuda ruhi hastalıkların tamamen derinliklerine inmeğe maddeten imkân yortur. Bu vaziyette öğretmen de, hekim de bocalar. O kategori özel tedaviye muhtaç çocuklar mevzuuna girdiyiği için, hiç birimiz bu mevzuu ele alacak durumda değiliz.

Bir arkadaşımız «birçok bölgelerde hekim yoktur, oku hekiminin ihtisası nasıl ayrılacaktır?» dediler. Bu da zanne diyorum halledilmesi müşkil olmıyan bir cihettir. Bir hekim, hijiyen okumuştur, mikrobiyoloji okumuştur, okul hekimliğini ihtisas kursu görmüşler kadar bilmez ama hastalığı ayırıcı mevzuları bilir. Temenni edelim ki bu ihtisas şubesi büyük alâka uyandırsın ve bu yoldaki ihtisas sahipleri çoğalsın.

Verem aşısı işine gelince; malumu aliniz çiçek aşısı bir kanun müeyyidesi altındadır. Her yerde çiçek aşısı için tertibat alınmıktır. Verem aşısı hikâyesini biz tetkik ettik, yönetmeliğimizde vardır. Biz sırasında bölgelerinde mütahassıs hekimde bulundurarak kendileriyle teşriki mesai etmesini arzu ederiz.

Bir arkadaşımız (a) bölümünde okul çevresinin sıhhileştirilmesi kısmındaki bir redaksiyona temas ettiler. Biz komisyon olarak bu tektifte muvafakat ediyoruz.

Diğer bir arkadaşımız harcırah konusunu ortaya sürdü harcırah olmazsa doktor şuraya buraya gitmez dediler. İda

reciler bunu harcırah kanunu ile telif ederler, yönetmeliğimize girecek bir mevzu değildir. Hekimin altında bir motörlü vasıta olduktan sonra köy veya kaza dışına çıkması halinde buna ait mevzuat vardır.

Bir arkadaşımız ruh sağlığının nasıl temin edileceğini anlıyamadım dediler. Arkadaşlar her hekim biraz psikolog ve biraz da pedagogdur. Çocuklara bakmasını bilen bir insan bu işleri başaracaktır. Ruh sağlığı işini mektepte pedagog ve psikolog olarak elbet e kendi elemanlarımız halledeceklerdir. Öğretmenin her çocuğun kendi ruhi sağlığını temin edecek tedbirleri vardır. Eğer bilmediği hususlar olursa doktora haber verecek, ruh bakımından geri durumda bulunan öğrenciyi hususi eğitime tabi tutulacaktır.

Sigorta işinde raportör arkadaşım Dr. Baha Arkan kâfi derecede komisyonun fikirlerini belirti. Bir arkadaşımız bu işin çok masraflı olacağını söyledi, ümitsizliğe düştü. Biz şahsi mütalâamızı serdediyoruz, kanun tasarımıza alacağımız bu teklif Vekâletten geldi. Bunu mensup olduğumuz diğer vekâletler de ele almamızı istediler, bunu geliştirerek huzurunuza getirdik. Bunun tatbikatta ne dereceye kadar masraflı olacağı veya olmıyacağı hususunda söz söylemeğe yetkili değiliz. Gönlümüz ileri memleketler seviyesine erişmeği arzu ettiğine göre bugünkü ilmin kabul ettiği bütün hususları tetkik ettik ve bir kanun tasarısı ile bir yönetmelik hazırladık. Belki unuttuğumuz şeyler olmuştur, fakat şimdiye kadar serdedilen mütalâalardan anlıyoruz ki memleketimize yetecek kadar mevzuatı ihtiva etmektedir. bunun masraf kısmı devletin ve hükümetin işidir.

Bir arkadaşım «içimde bir boşluk var» dediği zaman içim sızladı, zannettim ki bu arkadaş ele almadığımız bir mevzuu söylüyecek. Nihayet çıka çıka karşımıza iki hikâye çıktı. Nihayet bu iş de köylünün kalkınması işidir, bize ait bir iş değildir.

Son olarak bir arkadaşımız tasarıya «motorlü vasıta» konsun dedi. Bu yönetmeliğimizde ayrıca ele alınmıştır. Bölge-

lere lüzumu kadar ihtisas sahibi arkadaşlar gelecek ve bunları motorlü vasıtalar taşıyacaktır.

Unuttuğum başka noktalar varsa arkadaşların ikaz etmelerini rica ederim. *(Alkışlar)*

Başkan — Mehmet Işık'ın açık hava mektepleri hakkındaki teklifinin bir temenni olarak Bakanlığa verilmesini kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Ayni takririn, hamamı olmıyan köylerde duş ve yıkanma yerlerinin okullarda yapılması hakkındaki ikinci maddelerini Kabul edenler.. Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Koloni tabiri yerine karşılığının kullanılması hakkındaki önergeyi reyinize arz ediyorum.

Prof. Zeki Zeren — Bu kelimenin manası izah edilebilir. Bu emperyalist memleketlerin kullandığı manada bir koloni değildir. Normal çocukları doktor okulda muayene edebilir. Fakat zayif çocuklar için kamplar yapılır. Bu çocuklar denize giremezler. Güneşe maruz kalmaları ve saire başka çocuklarınkine benzemez. Böyle hususî kamplara «koloni» denir.

Başkan — Koloni kelimesi yerine başka bir kelimenin konulmasını kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmemiştir.

Başka bir takrirde hekimlerin birer aylık sağlık kursuna tabi tutulması hususunun yönetmeliğe girmesi teklif edilmektedir. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Okul doktorlarının belli mesai saati haricinde serbest iş yapmalarına imkân verilmesi hakkındaki takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Doktorla öğretmenin iş birliği ederek çalışması hususundaki telkin ve propagandanın daha sistemli olarak yapılması hakkındaki takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmişti.

Çocuğun geri kalmasının mühim sebeplerinden biri olan paraziter hastalıklardan korunması hakkındaki önergeyi reyinize arz ediyorum.

Dr. Baha Arkan — Efendim, kabul edilen yönetmelikte bu konuya da temas edilmiştir.

Başkan — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Dördüncü maddenin tadilini istiyen önergeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Bölgelerdeki personele motörlü vasıta verilmesi ile alâkalı olan önergeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İlk okullardaki sağlık teşkilâtiyle muvazi olarak bir umum müdürlük kurulması hakkındaki takriri reyinize arz ediyorum.

Dr. Baha Arkan — Teklifimizde bir sağlık dairesi vardır.

Başkan — Bununla beraber takriri tekrar reye koyuyorum, Kabul edenler... Etmiyenler .. Kabul edilmiştir.

Tasarının üçüncü meddesiyle ilgili hususun kaldırılması hakkındaki önergeyi reye arz ediyorum.

Dr. Baha Arkan — Bu, kanun tasarısında bir hüküm olarak mevcuttur. Kalması lâzımdır.

Başkan — Kabul buyuranlar .. Etmiyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Aynı takririn diğer maddelerini reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Köy okullarının kontrolünü sağlamak için okul hekimi yolparasının özel idare bütçesine konması hakkındaki takriri reyinize arz ediyorum. Bu en tabiî bir şeydir. Mevzuat icabıdır, reyinize arz ediyorum Kabul edenler... etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Aynı takririn ikinci maddesini teşkil eden bir sağlık merkezine tayin edilecek hekimlerin ayrı ayrı sağlık bölümü mütehassıslarından olmaları hakkındaki teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Okul hekimlerinin özel bir yetişme tarzına tabi tutulmaları hakkındaki teklife Komisyon da iştirak etmektedir.

Temenni mahiyetinde olmak üzere reye arz ediyorum, Kabul edenler.. Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi kabul buyurduğunuz takrirler, teklifler ve tadillerle birlikte komisyonun raporunu tasvibinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmiyenler.. İttifakla kabul edilmiştir.

Taşekkürlerimi arz ederim. Yarın saat 9,30 da toplanılmak üzere otrumu kapatıyorum.

Kapanma Saati:
19,15

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI
DÖRDÜNCÜ BİRLEŞİM

Açılma Saati: 10

14.11.1953

Başkan: Bekir Türk

Sekreterler: Mebuse Birgivi - Adil Başkan

Başkan — Ekseriyetimiz olmuştur. Oturumu açıyorum: Gündemimizin birinci maddesi, «Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve 5387 sayılı kanunun gözden geçirilerek tâdile muhtaç taraflarının araştırılması ve bu mevzu üzerinde teklifler», komisyonu raporunun okunması ve müzakeresi,

İkinci maddesi de «İlköğretim kanunu tasarısının incelenmesi ve mecburî İlköğretimin plânlanması» komisyonu raporunun okunması ve müzakeresidir.

Şimdi birinci maddeye ait raporu okutuyorum.

Komisyon Başkan Vekili Muvaffak Uyanık — Evvela Komisyonumuz adına Şûra heyeti umumiyesini hürmetle selâmlarım. Komisyonumuzun raporunu okuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — Şûra gündeminin 6. maddesinde belirtilmiş olan konuları incelemek üzere teşkil edilen komisyonumuz 6.2.1953 Cuma günü öğleden evvel ilk toplantısını yapmış, komisyon çalışmalarını idare etmek üzere:

Başkanlığa İstanbul Valisi Ordinaryüs profesör Fahrettin

Kerim Gökay'ı, Başkan Vekilliğine, Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinden Muvaffak Uyanık'ı, Sekreterliklere Eskişehir İlk Öğretim Müfettişi Hakkı Tolunay ile İzmir Bornova Yetiştirme Yurdu Müdürü Bekir Atakan'ı seçmiştir.

Komisyon sözcülüğünü ifa etmek özere Başkan Vekili Muvaffak Uyanık ile Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmenlerinden Mitat Enç vazifelendirilmişlerdir.

2 — Komisyonumuz 7,9, 10, 11, 12 Şubat 1953 günlerinde 4 su komisyona ayrılmak ve heyeti umumiye halinde çalışmak suretiyle verilen vazifeleri büyük bir titizlikle başarmıya gayret etmiştir.

3 — Komisyonumuza tevdi edilmiş olan vazifeler şunlardır:

a) Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun incelenmesi,

b) Yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin tetkiki,

c) 5387 sayılı kanunun gözden geçirilerek tadile muhtaç taraflarının araştırılması ve bu mevzu üzerinde komisyon tekliflerinin belirtilmesi,

4 — Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan rapor komisyon çalışmalarımızın ilk günlerinde incelenerek muhtevasının komisyonumuzun noktai nazarına uygun düştüğü tesbit edilmiş ve çalışmalarımızda bu rapordan faydalanılmıştır. Raporun, çocuğu koruma mevzuunu bir bütün halinde almamış olmasına ait komisyonumuzun görüşü aşağıda ayrıca belirtilecertir.

5 — Yetiştirme yurtlarına ait yönetmelikler, teşkil olunan komisyonlarda etraflıca incelendikten sonra komisyon umumî heyetinde müzakere ve münakaşa edilmiş bu yönetmeliklerin mevcut kanun hükümlerini, daha iyi işler hâle getirilebilmesi için gerekli kararlara varılmıştır.

Yönetmeliklerde teklif edilmiş olan tadilât sırası geldikçe arzedilecektir.

6 — Komisyonumuzun çalışma konuları arasında bulunan üçüncü işi 5387 sayılı korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanunun incelenmesi ve gerekli tadil tekliflerinin yapılmasıdır.

Bahis konusu kanun madde madde gözden geçirilmiş ve neticede muayyen tadillerle hedefe varılamıyacağı ve kanunun yeniden tedvini icap ettiği kanaatine varılmıştır.

Bu mevzuda yapılan müzakerelerde muhtelif ihtisas bölümleri gözönünde tutularak dünyaya geldiği dakikadan itibaren çocuk mevzuu bütün kısımları ile gözden geçirilmiş, korunmağa ve özel eğitime muhtaç çocuk dâvası hem bir kül ve hem de ayrı ayrı görüşlerle tahlil edilmiştir.

I

Şöyle ki:

1 — Mevzubahis kanun yalnız korunmaya muhtaç çocukları çerçevesi içine almakta ve özel eğitime muhtaç olan çocukları tamamiyle hükümleri dışında bırakmaktadır.

2 — Sadece korunmağa muhtaç olan çocuklara müteallik bulunan hükümlerde dahi zaruri olan teşkilât ve yetiştirme müesseselerinin ihtiyaçlara göre gelişmesine imkân vermemektedir.

3 — Bu kabil müesseselerde çalışacak yetkili uzmanlar, mütehassıs öğretmen ve diğer personelin kimlerden ibaret olacağı ve bunların ne şekilde yetiştirileceği tasrih edilmemektedir.

4 — Hâlen mevzuu kanun, malî mükellefiyetleri, muhtelif merciler arasında dağıtmakta olduğundan gerekli ödeneklerin toplanması, sarf ve kontrol işleri ve dolayısiyle bütün bu müesseselerin gayeye uygun bir şekilde idare edilmesine imkân vermiyen bir durum yaratmaktadır.

5 — Kanun aynı zamanda tatbik ve icraya müteallik vazife ve selâhiyetleri muhtelif Vekâletler ve idarî merciler arasında dağıtmakla beraber bunlar arasında mevzuun istenildiği gibi gelişmesini mümkün kılacak bir koordinasyon ve bir işbirliğinin teminine imkân bırakmamaktadır.

6 — Ezcümle bu işbirliğini gerçekleştirmek maksadiyle vazifelendirilmiş olan "merkez çocuk koruma genel danışma kurulu„ ve "İl, ilçe çocuk koruma„ kurullarının vazife ve selâhiyetleri herne kadar kanunda tasrih edilmiş ise de bu kurullara dahil olan üyelerin esas itibariyle kendi sahalarında işleri çok ağır olduğundan bu kurullardan beklenilen pratik ve verimli neticeler alınamamaktadır.

7 — Kanun yalnız İçtimaî, bedenî, ruhî ve ahlâkî yönden korunmağa muhtaç duruma düşmüş çocukların yetiştirilmesi hususunda kifayetsiz bir takım hükümleri ihtiva etmekte, meseleyi esasından bir bütün halinde halledecek önleme ve korumaya ait prensip ve esaslara hiçbir suretle temas etmemektedir.

Yukarda sıralanan hususat gözönünde tutularak komisyonumuz aşağıda zikredilen prensipler dahilinde yeni ve şumullü bir kanunun hazırlanmasını zarurî görmüştür.

Bu prensiplerin tesbitinde komisyonumuz şu kaynakları gözönüne almıştır:

1 — Muhtelif batı memleketlerinde meriyette bulunan çocuk koruma kanunlarının ilim heyetleri tarafından tesbit edilen ana prensipler,

2 — Memleketimizde hâlen yürürlükte bulunan çocuklarla ilgili ve muhtelif kanun metinleri içine dağılmış olan hükümler,

3 — Komisyonumuz üyelerinin muhtelif memleketlerde şahsen yapmış oldukları müşahede ve tetkikleri,

4 — Şimdiye kadar bu saha için kurulmuş olan yetiştirme müesseseleri üzerinde yapılan etüdler,

5 — Komisyonumuzda bulunan yabancı uzmanların bu alandaki görüşleri,

6 — Millî Eğitim Vekâletince hazırlatılıp Şûraya sunulmuş olan dökümanlar.

Yukarda altı maddede belirtilen esaslar dahilinde çalışılarak 5387 sayılı kanunun yerine ikame edilmesi derpiş edilen kanunun dayanması gereken prensipler şunlardır:

Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar

I — *Sosyal yönden:*

a) Ana ve babası belli olmayıp da sokağa düşmüş olanlar,

b) Anası, babası kayıp veya ölü olması yüzünden sokağa düşmüş olanlar,

d) Ana ve babasından her ikisi veya birisi olup da sokağa düşmüş olanlar,

d) Ana ve babasından her ikisi veya birisi olup da bunlarla beraber yaşamaları ruhî ve ahlâkî gelişmeleri için açık bir tehlike teşkil edenler,

e) Ana ve babasından her ikisi veya birisi olup da bunların sarih fakrü halleri dolayısiyle gelişmeleri için asgarî bakımları sağlıyamıyacak durumda olanlar,

f) Medenî kanunnun 273 üncü maddesi şumulüne girdiği halde yukarda belirtilen gruplar dışında kalanlar.

g) Muhtelif sebepler dolayısiyle muvakkaten korunması gereken çocuklar, (velisinin hapishaneye, hastahaneye düşmesi, yangın ve sel felâketleri gibi)

II — *Bedence özürlü ve hasta olan çocuklar:*

a) Görmiyen ve az görenler,

b) İşitmiyen ve az işitenler,

c) Kemik, adale ve sinir sisteminde normal eğitimi takibe engel olan özür ve hastalığı bulunan çoçuklar (saralı, felçli, kalp hastalıklı, kekeme, ortopedik sakatlıkları olan çocuklar gibi)

d) Vücut gelişmi bakımından tabip raporu ile özel eğitim ve ihtimama muhtaç olduğu tesbit olunan çocuklar,

III — *Zihin kabiliyetleri bakımından normalden ayrılan çocuklar:*

a) Geri zekâlılar (hayatları boyunca hususî müesseselerde kalmaları zaruri olanlar hariç)

b) Üstün zekâlı ve istidatlı çocuklar,

IV — *Eğitimi zor çocuklar*:

(Hırsızlığı, yalancılığı, kumarı, okuldan, evden ve işten kaçmayı, kavgacılığı, kırıcılığı, gaddarlığı, isyankârlığı, içki ve uyuşturucu maddeler kullanmayı, cinsi sapıklıkları, inzivayi seven ve aşırı çekingenlikleri, kötü ve antisosyal davranışları gibi halleri itiyat edinmiş olanlarla pisikopat olan çocuklar)

D — Suça yönelmiş ve suçlu çocuklar.

E — Pisikozlu veya pisikonevrozlu, çocuklardan ibarettir.

1 — Okul öncesi korumaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar:

a) Okul öncesi eğitimine tabi tutulması lüzumlu görülenler (görmiyenler, işitmiyenler ve geri zekâlılar gibi) Millî Eğitim Vekâletince açılan müesseselere tevdi edilirler.

b) Sağlık Vekâleti, Belediye veya Özel müesseseler tarafından idare edilen korumaya ve özel eğitime muhtaç çocuklara ait okul öncesi kurumlarının eğitim ve öğretim işlerinin organize edilmesi ve kontrolünde Millî Eğitim Vekâleti gereken sorumluluğu yüklenir.

2 — Bu konuları gerçekleştirecek teşkilâtın plânlaştırılması.

A — Korunmaya ve özel eğitime muhtaç olacak çocukların eğitim ve öğretim işlerini tedvir etmek üzere Millî Eğitim Vekâletine bağlı diğer Vekâletlerin alâkalı daireleri ile işbirliği yapan bir Umum Müdürlük kurulur. Bu Umum Müdürlüğün vazifeleri ve selâhiyetleri aşağıda sıralanmıştır:

a) Korumaya ve özel eğitime muhtaç çocukların teşhisi ve sayısı, yerleştirilmesi ile alâkalı çalışmaları idare eder.

b) Bu alanda lüzumlu tetkik ve araştırmalar yapar.

c) Bu iş için lüzumlu olan personelin yetiştirilmesi hususunda Vekâletin ilgili Daireleri ile işbirliği yapar.

ç) Korunmaya ve özel eğitime tabi çocuklardan bakımı, yetiştirilmesi, iş güç sahibi kılınmaları bakımından ilgili Ve-

kâletlerle işbirliği sağlar, bu işbirliğinin tahakkuku için bir nizamname yapar.

d) Düzenlenecek nizamname hükümlerine göre bu saha ile ilgili ve gayesi çocuk koruma olan müessese mümessilleri, mütehassıslar ve Vekâlet mümessillerinden mürekkep bir iştişare kurulunun vermiş olduğu kararları uygulamıya çalışır.

e) Umum Müdürlük gerek koruma gerekse mevzuu tanıtma ve halkı aydınlatma hususunda yayınlar, serği vesaire gibi hertürlü vasıtalardan faydalanır. Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklara ait müesseseleri kurar, idarelerini tanzim ve teftiş eder.

f) Çocuk koruma ve yetiştirme işi ile meşgul olacak özel teşekküllerin kurulmasını teşvik eder, ve bunlar arasında çeşitli yönlerden iş birliği sağlar.

B — Merkezdeki Umum Müdürlük aşağıdaki şubeleri ihtiva eder:

a) Sosyal yönden korunmaya mutaç çocuklar şubesi;

b) Beden ve ruh arızaları dolayısiyle korunma ve özel eğitime muhtaç çocuk şubesi,

c) Korunma ve özel eğitim ile alâkalı ilmî araştırmalar, danışma, teşhis, istatistik ve propaganda şubesi,

d) Personel ve hesap işleri şubesi,

C — Merkezdeki teşkilâta mütenazır olarak İl Millî Eğitim Müdürlüklerinde korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların bulunması, teşhisi ve tasnifleri ilgili kurumlara yerleştirilmesi ve il dahilindeki bunlarla ilgili bütün işleri yönetmek üzere bir çocuk koruma bürosu teşkil olunur.

Ç — Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların yukarıda yapılan tasniflere mütenazır okul ve müesseseleri şunlardır:

a) Müşahede, teşhis ve barındırma istasyonları (bu is-

tasyonlar ihtiyaca göre il merkezlerinde veya büyük ilcelerde kurulabilir. İstasyonların tesisi ve idaresi ile Millî Eğitim Vekâleti vazifelidir. Bu istasyonlara 0-18 yaşının sonuna kadar olan çocuklar alınır. İstasyonlara alınan çocuklar buralarda en fazla bir ay kalabilirler),

b) Okul öncesi çocukların korunması ile ilgili müesseseler (kreşler, ana okulları: kreşlere iki yaşını doldurmuncaya kadar olan çocuklar alınır. Kreşleri Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti, iş kanunu hükümlerine göre ilgili müesseseler, belediyeler, hususî şahıslar ve hayır müesseseleri açar.) Üç yaşla ilköğrenim çağı arasında olan çocuklar, Millî Eğitim Vekâletinin, iş kanunu hükümlerine göre müesseseler, belediyeler, hususi şahıslar ve hayır müessesele rinin açtığı, ana okullarına yerleştirilirler.

Kreşlerin kontrolünü Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti, ana okullarının kontrolünü Millî Eğitim Vekâleti yapar.

c) Yetiştirme Yurtları:

(Yetiştirme Yurtları Millî Eğitim Vekâleti tarafından kurulur ve idare edilir. Yetiştirme Yurtları yaş, cinsiyet, temsil ettikleri problemler esasına göre tasnife tabi tutularak kurulurlar. Bu müesseseler aynı zamanda talimatnamesi ile esasları tesbit edilmiş şartları haiz aileler nezdine isteklerine binaen yerleştirmeler yapar ve takip eder. Bu yurtlarda öğretim ve eğitimleri tamamlanmış olan gençleri tesbit edilecek kabiliyetlerine ve mahallî şartlara uygun şekilde işe hazırlama, iş bulma, işine yerleştirme ve takip etme işleri ile meşgul olacak tedbirleri alır. Bu hususta Çalışma Vekâleti İş Bulma Bürosu ve ilgili daire ve müesseselerle işbirliği yapar.)

ç) Bedence arızalılar:

(Görmiyenler, az görenler, işitmiyenler, az işitenler, ortopedik özürlüler ve beden gelişimi bakımından tabip raporu ile ihtimama muhtaç olan çocuklardan okula devam edemiyen çocuklar için gezici öğretmenler, hastahanelerde hususî sınıflar ve hastahane okulları, normal okullarda özel sı

nıflar, mustakil özel okullar, konuşma sakatlıklarını düzeltme klinikleri açılır.

d) Zekâca normalden ayrılan çocuklar için kurulacak olan müesseseler:

(Zekâ ve kabiliyet itibariyle normalden çok üstün olanlar memleket iç ve dışında özel sınıflar, okullar veya bilinen diğer tedbirlerle yetiştirilirler.

Zekâca normalin altında olanlar için özel sınıflar ve özel okullar kurulur.

Oligofreni vakaları için açılacak devamlı bakım yurtları Sağlık ve Sosyal Vekâletince kurulur, ve yöneltilir.

e) Eğitimi zor pisikozlu ve pisikonevrozlu çocuklar için kurulacak müesseseler:

Millî Eğitim Vekâleti tarafından açılacak olan çocuk rehberlik klinikleri, Sağlık Vekâleti tarafından açılacak olan hastanelerde çocuk psihiyatri klinikleri, çocuk psihiyatri koğuşları.

f) Suçlu çocuklar için kurulacak müesseseler:

(Çocuk mahkemeleri ve islâhhaneleri, Adalet Vekâletince açılır. Sağlık, eğitim ve öğretim işleri ilgili Vekâletler tarafından organize ve kontrol edilir.)

3 — Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar mecburi öğrenime tabidirler (ilköğretim kanun tasarısının altıncı ve onikinci maddesi ahkâmına göre)

4 — Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların toplanması, kayıt ve kabul işleri:

a) Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar, muhtarlar, millî eğitim mensupları, zabıta, içtimaî teşekküller hastane, doktor, sağlık memurları, ebeler ve yetiştirme yurtlarının istasyonlarının sosyal yardım personeli ve diğer vatandaşlar tarafından ihbar edilir.

b) İhbar edilen çocuklar istasyonu bulunan merkezlerde istasyonun pisikoloğ, Psihiyat, doktor ve müdüründen mürekkep bir heyet tarafından bu çocukların durumu

etraflı bir incelemeye tâbi tutularak mahkeme kararı almak üzere ilgili müesseselere sevkedilir,

c) İstasyonu ve yurdu bulunmıyan yerlerde çocukların mahkemeye sevk işleri çocuk büroları ve Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılır.

ç) Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar istasyonlarda yurt, özel sınıf ve okullara sevk edilirken bu kurumların önceden tesbit edilen çocuk ve personel kadrosu zorlanmıyacaktır.

d) Korunmaya tabi tutularak müesseselere alınmış bulunan çocukların durumlarında olacak müsbet değişiklikler dolayısiyle bu kabil çocuklar yine mahkeme kararı ile yurtlardan çıkarılarak ailelerine iade edilirler.

5 — Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocuklar için açılan müesseselerde çalışacak personel:

Personel iki şekilde yetiştirilir:

a) Mütehassısların Üniversitelerde, eğitim enstitülerinde muadili yabancı müesseselerde yetiştirilmesi.

b) İş başında çalışmakta olanlar (iş başında kurs, ünü versite ve eğitim enstitülerinde yaz kursları açmak, yetiştirici müdür ve müfettişler vasıtasiyle grup halinde, yabancı memleketlerde muadili müesseseleri ziyaret ve tetkikler yapmak suretiyle yetiştirilirler).

İş başında yetiştirmeğe bir örnek olmak üzere İstanbul Üniversitesi doçentlerinden bayan Refia Şemin'in komisyonumuza tevdi ettiği rapor incelenmiş ve umumi heyete arzı uygun görülmüştür.

6 — Bu saha için lüzumlu olan personel nevileri şunlardır:

a) Merkez ve taşra teşkilâtı, istasyon okul ve yetiştirme yurtları için bilgili ve tecrübeli idareciler,

b) Gezici öğretmenler ve özel sınıflar için öğretmenler,

c) Bu sahada açılmış müesseselerin teftiş, murakaba ve geliştirilmesi ile meşgul olacak müfettişler,

d) Okul pisikoloğu, çocuk psihiyatri,

e) Çocuğu sokakta ve ailede ve müesseselerde takip edecek sosyal yardımcılar,

f) Sınıf öğretmeninden başka rehber öğretmenler,

g) Yurt doktoru, hemşiresi ve hasta bakıcısı,

h) Gurup eğitmenleri,

i) Sanat ve maharet öğretmenleri, (Ziraat, Beden, Müzik, Resim - İş öğretmenleri ve usta öğreticileri gibi).

j) Konuşma zorluk ve bozukluklarını düzeltmekle ilgili mütehassıslar,

k) Müesseselerin ihtiyaç ve çalışma özelliklerine göre muhasebeci kâtip, ambar memuru, şöför ve diğer hizmetliler,

Müesseselerin hususiyetlerine göre lüzumlu meslek rehberleri

Bu müesseselerde çalışan elemanların maaş ve ücret durumları işlerinin ağırlığı nisbetinde üstün derecelerle teminat altına alınmalıdır. Bu cümleden olarak ikâmetgâh tahsisi, 20 yılda tekaütlüğü talebetme hakkı, bir üst derece maaş ve tazminat verilmesi, bir yılda onüç maaş verilmesi gibi tatmin edici ve işe bağlayıcı tedbirler alınmalıdır.

7 — Kadro:

Bu müesseselerde çalışan maaşlı ve ücretli personelin lüzumlu kadroları her yıl Millî Eğitim Vekâletince ihtiyaca göre düzenlenecek bir cetvel halinde Millî Eğitim bütçesine konur.

Bu saha için açılacak olan yurt, okul ve müesseselerin personel kadroları bu müesseselerin mesailerinin çeşidi, hususiyet ve mahiyetine göre Millî Eğitim Vekâletince tayin ve tesbit olunur.

8 — Malî kaynaklar:

Bu sahada yetiştirilecek çocukların eğitim ve öğretim masrafları normal okullardaki çocukların yıllık eğitim, öğre-

tim masraflarından çok yüksektir. Bu masrafları karşılamak üzere iki ana kaynak bahis mevzuu olabilir:

a) Bu müesseselerin temel masraflarını karşılamak üzere korumaya ve özel eğitime muhtaç çocukların sayısı nisbetinde, İlköğretim bütçesinde ödenek ayrılması,

b) Aradaki farkı kapatmak üzere lüzumlu olan miktarın Millî Eğitim Vekâleti bütçesinden ve çocuk koruma işlerine tahsis edilmiş evkaf gelirleri ile belediye ve özel idarelerden ayrılacak paralar, bağışlar ve çeşitli bayramlarda (23 Nisan, 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramında) toplanacak paralar ve Sağlık Vekâleti bütçesine konacak tahsisattan özel eğitime muhtaç çocuklar için ayrılacak hisseler.

Çeşitli kaynaklardan temin edilecek bu paralar bir merkezde toplanmalı, paralar gelecek yıla devredilebilmeli ve bir fon da teşkil edilerek Millî Eğitim Vekâleti tarafından sarfına ve kontrolüne imkân verilmelidir.

Korunma ve Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Rapor üzerine komisyonumuzun noktai nazarı

1 — Rapor özel eğitime muhtaç çocukların sayısını ve özel eğitim alanına giren çocukların tarifini, hâlen alınmış olan tedbirleri izah etmesi ve uzun vadeli programlar hakkında aydınlatıcı fikirler vermesi bakımından faydalı ve komisyon noktayi nazarına uygun görülmüştür. Rapor ayrıca özel eğitimin ehemmiyetini belirtmesi bakımından bu sahada çalışanlarla diğer ilgililere rehber olabilecek bir değer taşımaktadır.

2 — Raporun komisyonumuzca eksik görülen cephesi, çocuk koruma dâvasını bir bütün olarak elé almayıp koruma meselelerini sadece özel eğitime muhtaç çocuklar zaviyesinden mütalâa etmiş olmasıdır.

Bu eksik, raporumuzun 3. kısmında teklif edilmiş olan çocuk korumanın mucip sebepleriyle çocuk koruma kanununun hazırlanmasına esas olacak prensipler kısmında inceden inceye izah olunacaktır.

Yetiştirme yurtlarına ait yönetmelikler hakkında komi-yonumuzun noktai nazarı ve teğlif edilen tadiller.

İncelediğimiz yönetmelikler şunlardır,

A — 5387 sayılı kanunun tatbikatı ile ilgili yönetmelik tasarısı,

B — Yetiştirme Yurtları iç yönetmeliği,

Her iki yönetmelikte 5387 sayılı kanunun yetiştirme yurtları iç ve dışındaki tatbikatına müteallik olduğu cihetle bahis konusu kanunun bütün kifayetsizliği ve tatbikattaki noksanlıklarını imkân nisbetinde gidermek maksadiyle hazırlanmış ise de kanun metnindeki kifayetsizlikler dolayısiyle maksadı tam olarak temin edememiştir.

Bununla beraber hâlen yürürlükte bulunan kanunun yerini alacak olan esaslı bir kanun yapılıncaya kadar tatbikatı kolaylaştırmak maksadiyle aşağıdaki tadillerin yapılması uygun görülmüştür.

A: *5387 sayılı kanunun tatbikatı ile ilgili yönetmelik tasarısının:*

1 — Bu tasarının birinci maddesinin 3 paragrafı şu şekle konulmuştur: (Korunmaya muhtaç çocuklar için Sağlık ve Sosyal Yardım ve Millî Eğitim Bakanlıklarınca yapılacak para yardımına ve bu Vekâletler tarafından açılacak müesseselerde bu çocukların bakılmasına veya durumları sıkı kontrole ve takibe tabi tutulacak aileler nezdine yerleştirilmesine çalışılır.)

Aynı maddenin (bilhassa kelimesi ile başlıyan) 4. üncü paragrafı tamamen kaldırılmıştır.

2 — 5 inci maddenin birinci paragrafı şu şekle konulmuştur: Millî Eğitim memurları ihbar edilen çocuklar hakkında 4. üncü maddedeki fiş muhteviyatını inceler ve gerekirse tahkikatını derinleştirerek çocuğun hangi bakımlardan korunmaya muhtaç olduğu hakkında bir rapor tanzim ederek dosyasını mahkemeye tevdi eder.)

Aynı maddenin 2 inci paragrafının başındaki (bu mütalâda) yerine bu rapor kelimeleri ekletmiştir.

3 —Tasarının 8 inci maddesinin 1 inci paragrafı kaldırılmış 2 inci paragrafının (çocukların korunmak ve yetiştirilmek üzere verileceği ailelerin seçiminde şu cihetler gözönünde bulundurulur) paragrafı 8 inci maddenin başı olmuştur.

4 — 11 inci madenin sonuna şu parağraf satırbaşı olarak eklenmiştir.

(Muvakkaten himaye ve bakıma muhtaç olan çocuklar) (Bu çocuklar tercih sırasına tabi değillerdir)

5 — 18 inci maddenin 1 inci parağrafının sonundaki (kurulabilir) kelimesi (kurulur) şekline sokulmuştur.

6 — Burada zikredilmeyen diğer maddelerin aynen uygulanması muvafık görülmüştür.

B: *Yetiştirme yurtlarının iç yönetmeliği hakkında yapılan tadil ve ilâve teklifleri şunlardır :*

1 — 1 inci maddenin (a) fıkrasının (Eğitim ve Öğretim) kelimesinden sonra (İş bulma, yerleştirme, yetiştirme, hayata haz rlama) kelimeleri ile (disiplin) kelimesinin başına (Genel) kelimesi eklenmiştir.

2 — Aynı maddenin b. fıkrasının 1 inci satırının sonunda (diğer görevliler ile) kelimesindeki (ile) takısı kaldırıldıktan sonra (iş verenlerle) kelimeleri katılmıştır. Aynı fıkranın 6 ıncı satırında (Edilmediği) kelimesinden sonra (ve keza iş yerlerini) kelimeleri ilâve edilmiştir.

3 — Aynı maddenin (ç) fıkrasının sonundaki (Bu sıfatla yurdun tahakkuk memurudur) cümlesi kaldırılmıştır.

4 — Aynı maddenin (d) fıkrasının sonuna (Ancak bu devir mazbatasında ilgili memurun da imzası bulunur. Her nevi eksikliklerden birinci derecede bu memur sorumludur) cümlesi eklenmiştir.

5 — Aynı maddeye i ve j fıkraları da katılmıştır.

İ) (Müdür satın alma komisyonunun Başkanıdır.)

J) (Müdür cezaî mahiyette veya özel eğitime muhtaç olma bakımından nakiller hariç diğer bilcümle disiplin kurulu kararlarını inceler, gerekirse tekrar tetkikini talep eder. Veya disiplin kurulu kararlarını onaylar.

6 — Yönetmeliğin 2 inci maddesine h, i, j fıkraları ilâve edilmiştir.

h) Müdür yardımcısı yurdun tahakkuk memurudur.

i) Müdür yardımcısı muayene komisyonunun Başkanıdır.

j) Yurtda Müdür yardımcısı arttığı takdirde müdür tarafından aralarında vazife taksimi yapılır.

7 — 3 üncü maddenin b. fıkrasına (maaş) kelimesinden sonra (gelir) kelimesi katılmıştır.

8 — Bu maddeye ayrıca f. fıkrası eklenmiştir.

f) İş yerlerinde yetiştirilmekte olan çocukların kazançları ve namlarına bankalarda yatan paraların çocuklara gelen paraların hesabını tutar.

Muhasebe işlerinin yürütülmesi şekli

a) Birlik kurmamış olan vilâyetlerde açılmış veya açılacak olan yurtlarda 5387 sayılı kanun gereğince çeşitli kaynaklardan sağlanan paralar İl'de Millî bir bankada açılacak bir hesabı cariyeye yatırılır. Birlik kurmuş olan vilâyetlerde ise bu paralar birlik adına yine bir bankada açılacak cari bir hesapta toplanır.

b) Banka'da toplanmış olan yurt paraları İl Millî Eğitim Müdürünün Başkanlığında ilgili yurt müdürünün Millî Eğitim muhasebe işlerine bakan bir memurun ve yurt muhasebecisi ile yurt öğretmenleri arasından seçecekleri bir öğretmenin iştirak edeceği bir komisyon marifetiyle (ilcelerde bu komisyon Kaymakamın Başkanlığında İlce Millî Eğitim memuru ilgili yurt müdürü, yurt muhasebecisi ile yurt öğretmenlerinin aralarından seçecekleri bir öğretmenden teşekkül eder).

2490 sayılı kanun hükümlerine uyularak yurdun yıllık bütçesinin çerçevesi dahilinde sarfolunur.

c) Yurdun yıllık bütçesi yurt idarelerince tanzim edilir. Bu bütçe yukardaki fıkrada bahis konusu edilen komisyonlarca tetkik ve gereken tadilât yapıldıktan sonra vilâyet makamının tasdikine sunulur. Yurdun ücretli müstahdem kadroları da yurt bütçesine eklenir ve müstahdemlerin ücretleri yurt bütçesinden ödenir.

d) Birlik kurmuş olan vilâyetlerde yurt paralarının sarfiyatı ve bütçelerinin tanzim işi birlik statüsüne göre yürütülür.

e) Doğrudan doğruya Bakanlığa bağlı olan yurtların sarfiyat işleri genel hükümlere tabidir.

f) Yurtların sarfiyat işleri sonunda tanzim ettikleri sarf evrakının bir nushası Millî Eğitim Müdürlüğünde, bir nushası ilgili yurtta saklanır, bir nusha da bilgi için Millî Eğitim Vekâletine gönderilir.

Yurtların sarfiyat işleri yılda iki defa Milli Eğitim Müdürlüğünce teftişe tâbi tutulur. Teftiş raporları da ilgili makamlara sunulur.

10 — Yönetmeliğin eğitim işleri, öğretmenler başlığı altındaki 6 ncı maddenin sonuna (bu nevi müesseselerde ilkokulun sınıf içi çalışmaları çocuğu bedence, ruhca ve sosyal yönden sağlıklı olarak geliştirme, iyi bir vatandaş yapmaktan ibaret olan esas programının sadece bir kısmını teşkil eder.) eklenmiştir.

11 — Nöbetçi öğretmenler bölümünde 8 inci maddenin 2. satırındaki (günlük) ve aynı satır içindeki (icab ve imkânlara göre) kelimeleri kaldırılmıştır.

12 — Bölümünün 9 uncu maddesine (a) fıkrasının 2. satırı başındaki (müteakip günün) kelimeleri çıkarılmıştır.

13 — Öğretmenler kurulu başlığı altındaki 12 nci maddenin (b) fıkrasının sonundaki (disiplin kurulunu seçer) cümlesi kaldırılmıştır.

14 — Bölümün (c) fıkrası tamamen kaldırılmıştır.

15 — Yönetmeliğin sağlık işleri doktor bölümündeki 13 maddenin sonuna (h ve i) fıkraları katılmıştır.

h) Doktor haftalık yemek tabelaları kalori hesapları ile ilgilenir.

i) İş yerlerinde çalışan çocukların sağlık durumları ile yakından ilgilenir.

16 — 14 üncü maddeye başlık teşkil eden hemşire kelimesi yanına (hasta bakıcı) kelimesi katılmıştır, 14 üncü maddenin ilk satırındaki hemşire kelimesi yanına (hasta bakıcı) kelimesi konacaktır.

17 — Disiplin işleri başlığı altındkki 16 ıncı maddenin altıncı satırındaki (alınır) kelimesinden sonra ki üç satır ile 17 - 24 üncü maddeler kaldırılmış, bunun yerine aşağıdaki metin konmuştur:

1 — Yetiştirme yurtlerında karşılaşacak çeşitli kötü ihtiyatlar, davranış bozuklukları gibi haller yurdun personeli arasında bir psikoloğ bulunduğu takdirde onun tarafından, bulunmadığı takdirde eğitim ve rehberlik işlerini yöneten müdür, müdür yardımcısı ve rehber öğrenmenler tarafından kötü alışkanlık ve bozuk davranışın sebeplerini araştırmak, teşhiş koymak, tedavi yolları tesbit etmek ve uygulamak zaviyesinden meseleleri ele alıp çözmeye çalışılır.

Teşhiş ve tedavi işinde kullanılması lâzımgelen metodlar şunlar olabilir:

a) Çocuklarla, onlara geniş mikyasta serbest konuşma imkânı veren ferdi ve grup konuşmaları yapmak,

b) Çocuğun durumunu aydınlatmağa hizmet edecek sınıf içi ve sınıf dışı çalışmalarını, oyun ve eğlence gibi durumlarda davranışı ve diğer çocuklarla olan münasebetini yakından müşahede etmek;

c) Tatbik edecek kalifiye kersonel mevcut ise projektif teslerle durumu incelemek;

ç) Yurt içinde mevcut olması lüzumlu bulunan müzik, resim, temsil, plâstik çalışmaları, oyun ve Spor faaliyetleri ile bir ifade ve yaratma imkânına sahip kılınması;

d) Bozuk davranışları düzeltmek maksadiyle çok kullanılan fakat hiçbir faydası olmıyan nasihatlardan kaçınarak yurd içinde azami derecede müsaadekâr, çocukları istiyen ve benimsiyen bir atmosferin yaratılması;

e) Kötü davranışı cezalandırmayı düşünecek yerde yurd içinde iyi davranışı teşvik ve tahrik edecek (puvan veya kredi) sisteminin ihtası;

f) Dıştan empoze edilecek disiplinle davranışı düzeltmeyi düşünecek yerde çocukları kendi kendilerini disiplin altına almağa ve kontrol etmiye imkân verecek öğrenci idaresi, öğrenci haysiyet divanı gibi teşekküllerin meydana getirilmesine çalışılmalıdır.

g) Bozuk davranışı düzeltmek üzere cezayı ancak sebebi çocuğa iyice anlatılıp kabul ettirildikten sonra sahip olduğu imtiyazlardan kısa ve geçici bir zaman için mahrum edilmesi şeklinde anlamalı, hiçbir surette çocuğu teşhir edecek ve otorite ile arasında kötü hisler geliştirecek şekilde kullanmamak lâzımdır.

h) Bir yurdun düzeltmekte başarı elde edemediği bir çocuğu diğer bir yurda nakli keyfiyeti, ancak çocuğu tetkik eden mütehassıs tarafından bir islâh tedbiri olarak faydalı görüldüğü zaman kullanılmalıdır.

18 — Tutulacak defter ve dosyalar başlığı altında (ve kitaplık) kelimeleri çıkarılacak. 31 inci numaraya ziyaretdeferi 32 inci numaraya öğretmenler meclisi karar defteri eklenecktir.

19 — 32 inci madde ile yurt ihtiyaçlarına göre lüzumlu defterler tutulur ve dosyalar açılır kaydı konmalıdır.

Başkan	Başkan V.	Raportör	Sekreter
Prof. Dr. F. K. Gökay	M. Uyanık	M. Enç	F. Alpay

Dr. Prof. R. Adasal	İ. Göğüş	C. Tollu
S. Atasağun	H. Özbay	M. Türkoğlu
E. Azak	H. Öztırak	R. Şemin
H. Erem	S. Paracıkoğlu	Dr. M. Sengir
S. Ergun	N. Saner	C. Alpsoy
M. Gürcan	F. Şerbetçioğlu	H. Tolunay
A. Tansuğ	Z. Tanıl	A. Altan
Dr. Kvaraceus WC.	M. Tarhan	B. Atakan

Efendim, iki talimatnamenin inceden inceye tetkik edilmesi vazifesi verilmiş olan komisyonumuz bu şekilde çalışmak zorunda kaldı. Ve sizi epeyce yoran raporumuzu takdim etmiş bulunuyoruz. Şu maddenin çıkarılması veya eklenmesi gibi uzun izahatımızı dinleyişte gösterdiğiniz sabra bende ayrıca teşekkür ederim.

Çocukları koruma meselesinin bir bütün olarak ele alınmasını açıklıyan rapor

Komisyon çalışmalarımızın ilk gününde (çocuk koruma davasını bir bütün olarak ele almak meselesini inceleyip prensiplerini tesbit etmek üzere) bir su komisyon teşkil edilmiştir.

Bu komisyon, konularımızın sıkı iştiraki dolayısiyle, 7 numaralı komisyonla daimî surette temas edip istifade etmiş ve 6 numaralı komisyon heyeti umumiyesinin tasvibini kazanan bir rapor hazırlamış bulunmaktadır.

Bu rapor, (Çocukları Koruma Kanununun) mucip sebepleriyle hazırlığa esas olacak prensipleri ihtiva etmektedir.

Çocukları koruma kanununun mucip sebepleri ve hazırlığa esas olacak prensipleri

1 — Çeşitli kanunlarımız, 1 ile 18 yaşlar arasındaki kişi-

leri çocuk saymakta ve türlü koruma hükümleri ile himaye etmektedir. Bu hükümlere göre nüfusumuzun yarısı (10 milyon 500 bin kişi) koruma mevzuumuz içine girmektedir.

2 — Çocukları koruma hükümleri, halen sayısı 11 ri bulan kanunlarımızda yer almış, yazife ve selâhiyetler, Adliye, İçişleri, Sağlık ve Sosyal yardım, Çalıştırma ve Millî Eğitim Vekâletleri, Belediyeler, Özel İdare ve Köy idareleri arasında dağılarak bu hükümler kuvvetinden kaybetmiş veya hiç tatbik edilmez hale gelmiş bulunmaktadır.

3 — İçinde çeşitli çocuk koruma hükümlerl bulunan başlıca kanunlarımız şunlardır:

Türk Medeni kanunu
Türk Ceza kanunu
Umumî Hıfzissıhha kanunu
İş kanunu
Serseri ve mazanne i sui eşhas hakkında kanun
Köy kanunu
Tedrisatı ibtidaiye kanunu muvakkati
Küçükleri muzır neşriyattan koruma kanunu
İdil Biret kanunu
Belediye kanunu

5387 sayılı (Korunmağa muhtaç çocuklar h.) kanun.

4 — Teklif edilecek herhangi bir kanun, çocuk koruma meselesini yalnız bir cephesini ele aldığı taktirde, esasen çok dağılmış olan çocuk koruma hükümlerinin daha yayılmasına sebep olacağı cihetle az semereli ve çok masraflı olur.

Aksine, çocuk koruma davası bir bütün olarak ele alınmalı ve koruyucu hükümler (Çocukları koruma kanunu) içinde birleştirilmeli, vazifelerin çoğu bir makama ve teşkilâta yerilerek, şimdiye kadar tatbikatı pek zayıf işleyen veya hiç yürümeyen hükümler de kuvvetlendirilmelidir.

Esasen 1952 yılı içinde İstanbul'da toplanmış olan 12 inci (Millî Tıp Kongresi) de ana konuları arasında çoçuğu bir

bütün olarak ele almış ve bunun bedeni ve manevi sağlık ve korunma cephelerini inceliyerek üç rapor halinde karara bağlamıştır.

5 — Çocuk normal olarak bir ailenin nezaret, şefkat ve himayesinde yetişir. Bu vaziyetin aksi, çoçuk ve cemiyet için bir felâket olabilir.

Çocuk terbiyesindei bu tabii kanundan, çocuk koruma işlerimizde de ders almalıyız.

6 — Çocuk koruma meselesinin bir bütün olarak ele alınmaması hükümleri zaafa uğratmakla kalmaz, vazifeliler arasında işbirliğine mani olduğu gibi, personel, tesisler, vasıta ve kaynaklar bakımından da büyük bir israfa yol açar.

Çocukları koruma kanununa esas olacak prensipler:

1 — Kanunun esas hedefi: çocukların sağlıklarını muhafaza etmeleri, sakatlanmamaları, özel eğitime ve yardıma muhtaç olmamaları, suça yönelmemeleri ve mücrim çocuklar olmamaları için yapılacak hizmetleri, vazifelileri ve kurulacak teşkilâtı belirtmek olmalıdır.

Başka bir ifade ile (kanunun tanziminde, gayretlerin koruma sahasında teksif edilmiş bulunmasına) önem verilmelidir.

2 — Çocuk korunma meselesi bir bütün olarak ele alınmalıdır. Kanun, okul içinde ve dışında, ailede ve çeşitli müesseselerdeki çocuk koruma problemlerini ihtiva etmeli, özel eğitime muhtaç çocuklara ait hizmetleri de içine almalıdır.

3 — Çocukları koruma hizmetleri çocuk doğmadan başlar, 18 yaşın sonuna kadar ve çocuk iş güç sahibi oluncaya kadar devam eder.

Bu hizmetler içinde, çocuk korunması ile ilgili (Anne hıfzıssıhhası, annelere çeşitli yardımlar, evlenme muayenelerinin ciddi surette yapılması, evlat edinme işlerinin tanzimi, İş kanununun çocuklarla ilgili maddelerinin iş yerlerin-

de kontrolü, çocukların tatillerde kamplanmaları, okullarda gıdalandırılmaları, giyim ve ders levazımının temini, çocukların maddi ve manevi sağlıklarının nezaret ve muhafazası, çocuk kütüphaneleri ve kulüpleri tesisi, çocukları zararlı yayımlardan korumak, ayrı çocuk prevantorium ve sanatoriumlarının kurulması, dilenci çocukların, besleme ve evlatlık namı altında istismar edilen çocukların kurtarılmaları, 18 yaşından genç kızların ayartılmalarını önlemek, erkek çocukların kötü yollara sevk edilmelerine engel olmak, mevkuf çocuk, islâhhaneye giren çocuk, bu yerlerden çıkan çocuklarla, yaşı dolayısiyle mahkûm olmamış suçlu çocukların nezaret, eğitim ve iş güç sahibi edilmeleri) gibi hizmetler de dahildir.

4 — Çocuk korumanın (bu gün çeşitli kanunlarla, Millî Eğitim, Sağlık ve sosyal yardım, Adliye, Çalışma ve İçişleri Vekâletleri ile Belediye, Özel İdare, Köy muhtarlıkları) arasında dağılmış olan hizmetlerini mümkün olduğu kadar bir elden idaresini temin maksadiyle, bir Vekâlette ve bir teşkilât altında toplanması temin edilmeli, Vekâletler, Belediyeler ve sair teşekküllerle, Cemiyetler arasında işbirliğinin nasıl sağlanacağı tasrih edilmeli ve her makamın vazife ve selâhiyetleri iyice belirtilmelidir.

5 — Çalışma alanı 3 üncü maddede belirtilmiş olan hizmetlerin ifası için, Millî Eğitim Vekâletine bağlı, bir Umum Müdürlük kurulmalı. Bu Umum Müdürlüğün İllerde bir (Çocukları koruma Dairesi) ve çeşitli mahallelerde, mıntıkalarda (Çocuk koruma büroları) bu bürolar emrinde sağlık personeli ve sosyal yardımcıları bulunur. Ayrıca her İlcede Çocuk koruma büroları vardır.

Özel Eğitime muhtaç çocukların nezaret, eğitim ve yardım işleri, bu çocuklara ait müesseselerin kurulması, işletilmesi ve murakabesi ile bu teşkilât vazifelidir.

Özel Eğitime muhtaç çocukların ruh ve beden sağlığı bakımından müşahade altına alınarak teşhisi ve ve gereken yerlere gönderilmeleri işleri ile de bu teşkilât meşgul olacaktır.

Geri ve Üstün zekâlı çocuklarla istidatlı çocukların tesbiti ve bu çocukların özel bir ihtimamle yetiştirilmeleri kanun hükümleri ile teminat altına alınmalıdır.

6 — Sosyal yardım ve çocukları koruma işleri ile meşgul cemiyetlerin faaliyetlerini birleştirmek, gelir kaynaklarını tanzim ve çalışmalarını programlaştırmak üzere aralarına ilgili Yekâletler ve belediyelerin de katılacağı bir birlik kurulmalıdır.

7 — Çocuk koruma hizmetlerinin hakkıyle yerine getirilebilmesi için kuvvetli ve daimi gelir kaynakaları olmalı, bütçelere konan paralar bir merkezde toplanmalı, bu paralar gelecek yıla devredilmeli ve bir fon teşkil edilmelidir.

Koruma faaliyetinin hatıra gelen gelir kaynakları şunlardır :

a) Çocuk koruma işlerine tahsis edilmiş evkaf gelirleri.

b) 23 Nisan piyango hasılatının çocuk koruma işlerine tahsisi.

c) 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramı gösterilerinin paralı yapılmak suretiyle elde edilecek gelir.

d) Belediye ve özel idare bütçelerinden ayrılacak paralar.

e) Bağışlar.

f) Yardım Cemiyetleri birliği eliyle temin edilecek gelirler.

g) Kanun mucibince ilgili vekâletler bütçelerine konacak tahsisat.

8 — Çocuk koruma müesseseleri kurulurken, devlet elindeki arazi, bina, eşya ve malzemenin bu hizmetlere parasız tahsisi, bu maksatla yurda girmesi zaruri olan malzeme ve vasıtaların gümrük resimlerinden muafiyeti hükümlere bağlanmalıdır.

9 — Bu kanun ile çocuk meselelerinin propagandası, yayım işleri ve istatistik faaliyeti ile meşgul olmak üzere merkez çocuk koruma teşkilâtına bağlı bir (propaganda, yayım ve istatistik bürosu) ile çocuklara tatbik edileçek çeşitli testlerin ve incelemelerin değerlendirilmesi ve ailelerin başvuracakları (eğitsel danışma odalarının) faaliyetini idare edecek bir (merkez eğitim bürosu) kurulmalıdır.

10 — Felâket, kıtlık ve harb zamanlarında, yardım sırasının çocuğa ait bulunduğu belirtilmelidir.

11 — Çocuklar tarafından işlenen cürümlerle çocuklara karşı işlenen cürümlerin herhangi bir şekilde yayımı bu kanunla yasak edilmelidir.

12 — Çocukları koruma işlerinde çalışacak personelin yetiştirilmeleri, manen ve maddeten terfihi, esaslı hükümlere bağlanmış olmalıdır. Bu sahada çalışacak personelden en iyilerinin temini ve çalışanların terfihi için ayrı kadroları da alınmış bulunmalıdır.

Özel Eğitim Münasebetiyle Hazırlanan

R A P O R *

Geri, normal ve üstün zekâlı çocukların tanınması hakında

Bugün ileri memleketlerin hepsinde okul bakımından hayati bir ehemmiyeti haiz olan mesele şudur : Çocukların ihtiyaçlarına göre ayarlanacak bir tedris ve terbiye sisteminden onların müsavi şekilde faydalanmalarını sağlamak.

Bunun manası şudur: ta ana okulundan itibaren çocuğun kabiliyetlerini tanımağa, — varsa problemlerini çözmeye çalışmak enerjilerini kendisine ve memleketlerine fayda

[*] Doçent Dr. Refia Şemin tarafından hazırlanan ve komisyon raporunun sonuna alınmış olan bu rapor Şûrada okunmamıştır.

getirecek şekilde sarfetmesine yardım etmek. Görülüyorki çocuğu; istidadı, kabiliyeti, zekâsı ve şahsiyeti bakımlarından bir fert olarak ele almak, meselenin özünü teşkil etmektedir.

Gerçekten, terbiye sanatının en mühim meselesini, terbiye mevzuu olan çocuğu tanımak teşkil eder. Rousseau'nun (Emile)'in başlangıcına koyduğu cümleler çok manalıdır: «Çocuklarınızı tanımakla işe başlayınız, zira gerçekten siz onları hiç tanımıyorsunuz». 200 seneye yakın bir zaman evvel yazılmış olan (Emile) paradoxal bir lisan ile de olsa, çocuğu tanıma vakası üzerinde durur, yer yer hâlâ bizi aydınlatıcı bir kıymet taşır. İki asırdan beri, çocuğu ve genci tanıma bahsinde bir haylı ilerlemiş bulunmaktayız. Bilhasa son asrın başındanberi sarf edilen gayretler, zamanımıza yaklaştıkça hızını büsbütün artırmıştır. Bu hareket, Çocuk ve Gençlik Psikolojisinde vaki olan ilerlemelerle karekterize edilebilir. Bugün artık herkes, terbiyenin esas şartını, çocuğun zeka ve şahsiyetinin tanınmasında aramaktadır. Başka tabirle bu, mektebe mümkün olduğu nisbette Psikoloji ithal etmek demektir. Evvelce, sadece okul açmakla, bir kitlenin terbiye ve tahsil bakımlarından ihtiyaçlarının karşılanacağı sanılırdı. Halbûki bugün vaziyet tamamiyle değişmiştir. Yalnız okul açmanın kifayet etmiyeceği, terbiye ve tahsilden murat olunan şeye çocuklardaki istidat ve kabiliyetleri inkişaf ettirmekle erişileceği kabul edilmektedir.

Her çocuğun mesut ve aynı zamanda içinde yaşadığı cemiyete faydalı bir yetişkin olabilmesi için okul onların her birine, şahsi gelişmeleri bakımından eşit fırsatlar vermelidir. Bu, ta Ana Okulundan tahsilin son basamaklarına kadar her çocuğun zekâsını, şahsiyetini adım adım tetkik etmekle mümkün olmaktadır. Muhtelif tedris derecelerini ele alarak bu fikri izah edelim: Ana okuluna giren çocuk, kollektif bir zekâ testine tabi tutulur. Bu suretle çocuğa ait dosyanın ilk materyali, onun okula ayak basmasiyle sağlanmış olur.

Çocuk ilkokulda sınıf seviyesine ve arkadaş grubuna

normal şekilde intibaka devam ederse, başarısı ve zekâ seviyesi her sene tekrarlanacak kollektif zekâ testleri ile ölçülür. Çocuk, ilkokulda, okuma hususunda güçlük gösterir, diğerlerinden geri kalırsa, hususi bir dikkat ve itina mevzuu olur, Öğretmeni onu gösterdiği arızanın ehemmiyetine ve bulunduğu şehrin imkânlarına göre bir mütehassısa gönderir. Çocuğun düzgün okuyamaması iyi görememesinden, suratle idrak edememesinden, veya konuşma cihazındaki herhangi bir arızadan ileri gelebilir. Böyle vakaları tedavi etmek için nüfusu üç buçuk milyonu aşan (Chicago) şehrinin Chicago Üniversitesinde (okuma kliniği) vardır. Bu klinikte, çocuktaki idrak suratini ölçmek için (taçhistoscope) kullanılmakta okuma hızını artırmak için de sahifeleri muayyen suratle hareket ettiren makinalardan faydalanılmaktadır. Gene Chicago'nun kalabalık okullarında yalnız okuma zorlukları ile meşgul olan mütehassıs öğretmenler bulunduğu gibi, tedris işlerinde rehberlik eden mütehassıs öğretmenler de vardır. Buna karşılık, California'nın otuzbin nüfuslu Palo Alto şehrinde aynı işi, muayyen günlerde okula gitmek suretiyle faaliyette bulunan okuma mütehassısları görür.

Eğer çocuk, okulda arkadaşlarına, öğretmenine ve derslerine intibaksızlık gösterirse veya herhangi bir ruhi tutukluk arzederse ne olacak?

Meselâ çocuk mükemmel surette çalışır ve muvaffak olurken birden bire neşesini kaybederek başarısızlık göstermeğe başlar, ne yapmak lâzım? Bu zorluğu, okulun büyüklüğüne, bulunduğu şehrin imkânlarına göre gidermek mümkündür. Meselâ çocuğu Şikagoda olduğu gibi, (Child study-Çocuk tetkik börosu)na veya (İnstitute for Juvenil Research) göndere bilir. Veyahut, İsviçre'de olduğu gibi, (Consultation medio-pédagoque) merkezine yolluyabilirsiniz. Çoçuk önce (Stanford-Binet) testine iabi tutulur, bu ve diğer testlerin yardımı ile tam bir psikolojik tetkikden geçer. Hususi istidat lar, alâkalar, şahsiyetin karakteristikleri ve duruşlar muayene edilir, sıhhî durum tesbit olunur. Ailevi vaziyet de ayrıça tetkike mevzu teşkil eder. Bunu da hususi şekilde yetişmiş (Assistant social-Social Worker) adı verilen içtimaî

yardımcı not eder. Böylece çocuk, psikolojik, sıhhî ve ailevî durum bakımlarından ince bir tetkik mevzuu olur. Bu muayeneler neticesi alınan kararlar, öğretmene bildirilir. Sınıf öğretmeni, ayarlayıcı ve müdür bu kararların tatbikine çalışırlar. Çocuğu bu tarzda yakinen takib, tahsil senelerinin sonuna kadar - hattâ icabederse dışında bile - devam eder.

Ortaokuldan liseye geçerken veya üniversiteye girişte gene böyle bir teşkilât çocuğun imdadına koşar, Ortaokul ve lise seviyesinde ferdî hallerin tetkikini, ilkokuldakinden daha şumullü bir hal alır. Zira bu çocukların daha hususî bir maliyet arzeder terbiyevî ve meslekî bir istikâmete ihtiyaçları vardır. Problemleri mühim ve naziktir.

Üniversiteye giren talebe de evvelâ bir (rehberlik merkezi) ne başvurur. İstidatları, alâkaları, kabiliyetleri ve zekâ seviyesi tayin olunan çocuğa en çok muvaffak olacağı sahalar işaret edilmekle kalınmaz, aynı zamanda Üniversiteyi bitirince muvaffak olabileceği sahalardan hangisinde daha fazla iş bulacağı da kendisine gösterilir. Bu iş bulma keyfiyeti, tedrisin her seviyesinde mevcuttur, denilse caizdir. Zira paraya ihtiyacı olan çocuk, haftanın muayyen gününde birkaç saatlik iş bularak ihtiyacını temin edebilir. Ortaokullarda (counselor) ın bir vazifesi de, çocuğa, mektebi bitirdiği vakit iş bulmaktır.

Söylediklerimizden anlaşılıyor ki muhtelif memleketlerde tedris ve terbiyeyi çocuğun ihtiyaçlarına göre ayarlamak, çocuğu cemiyette mevcut ihtiyaçlara göre yetiştirmek meselesi, mektep için ehemmiyetli iki, hattâ üç şahsın doğmasına sebep olmuştur.

1 — Mektep psikoloğu.

2 — Counselor (tedris ve terbiyede rehber rolünü oynıyan şahıs ki bunu yönelici veya kısa rehber denilebilir.)

3 — İçtimaî yardımcı.

Üçüncüsünü şimdilik bir kenara bırakarak, mektep bakımından bizim için bilhassa ehemmiyeti haiz olan ilk ikisini ele alabiliriz.

Görülüyor ki ruhi muayene.... gibi işleri başarabilecek mütehassıs şahıslara ihtiyaç vardır. Zira mektepte öğretmen çocuğun inkişafına müessir olabilmek için, onun istidatlarını alâka ve kabiliyetlerini ev şartlarını beslediği emelleri karşılaştığı zorlukları tanımak zorundadır. Bütün bunları yalnız başına yapamaz. Bunun için bir mütehassısa ihtiyaç vardır. İşte bu mektep psikoloğudur. O testlerden müşahedelerden elde olunan neticeleri tefsir etmek suretiyle ferdi teşhisler koyar icabında uygun tedavi şekillerini tavsiye eder. Mektep psikoloğu çocuğun arzu edilir bir şekilde hayata intibak edebilmesi için ev muhiti ile temas halindedir. Mektebin aile ile anlaşmakta güçlük çektiği sahalar müessir olur. Ebeveynin terbiyesine yardım ettiği gibi öğretmenin talebeye istikamet vermesi için de mühim bir rol oynar. Mektep psikoloğu yönelticinin gurup halinde tatbik ettiği testlerle halledemediği durnmları ele alır ferdi testler tatbik eder. Zihni ve teessüri bakımlardan zorluk gösteren halleri inceler. Birçok zorlu hallerde yönelticiye yardım eder. Mektep psikologları çoğu doktoralarını yapmış, üniversite mezunudurlar. Psikoloji sahasında derin bilgileri vardır. Çocuk psikolojisi, mürahik psikolojisi kâhil psikolojisi hayvan psikolojisi umumi ve tecrübei psikoloji, klinik psikolojisi tahsis ederler. Muhtelif derecelerdeki mekteplerde çalışmışlardır. Terbiye bahsinde terbiyevî psikoloji ebeveyin terbiyesi, cinsî terbiye, ruh hıfzıssıhhası, talebeyi yöneltme mevzularını tanırlar.

Mektepte ders — öğretmen, ders — talebe münasebetlerini ayarlıyan şahıs ta yöneltici — counselor dır.

Onun gayesi, çocuğa tam bir inkişaf sağlıyabilmek için, hususiyetlerine, göre ona malûmat kazandırmak, mektep programlarını ona göre ayarlamaktır. Yöneltici tedris bakımından mektepte öğretmenin en büyük yardımcısıdır. Yöneltici, ilkokullarda, öğretmene uygun malûmatı tedris materyelini, projelerini temin eder. Ders-öğretmen münasebetlerini tatbik ederek bunları kuvvetlendirir. Talebeye grub testleri tatbik eder. Talebe ihtiyacı bakımından lüzûmlu ferdî malûmatları toplar. Bütün seviyeler için okuma, yazma

F. 15

ve fert üniteleri hazırlar. Okuma hususunda güçlüğe uğrıyanları, veya çok müstait olan çoçukları taltif eder. Ağır öğrenen talebelere uygun programlar hazırlar. Yöneltici çocuğu ana okulundan itibaren alır. İlk sınıfta okumağa başlamadan önce okumağa hazırlık derecelerini tayin eder, çocukların ferdî olarak zihnî hususiyetlerini meydana çıkarır. Öğrenimde müessir olacak bedenî, içtimaî, şahsî tutuklukları teşhis eder. Önleyici tedbirler alarak okumağa henüz hazırlanmamış olan çocuklarda zihnî olgunluğu geliştirecek yardımcı dersler seçer.

Çocuğu okumağa hazırlayacak dersleri tayin eder. Counselour, hayattaki hedeflerine erişebilmesi için talebeye muhtelif sahalar hakkında malûmat verir. Talebeleri 20-25 kişilik gruplar halinde toplıyarak onlarla konuşur. Bu konuşmalarda mektep seçimi tahsis şekli, meslek faaliyeti, içtimaî, medenî faaliyetler. Sıhhat ve eğlenceli faaliyetler bahis mevzuu olur. Bu konuşmalara diğer öğretmenler de iştirakeder.

Counselor'un formasyonuna gelince, bunlar terbiyevi psikoloji tedris esasları test ve ölçüler, ekonomi, sosyoloji gibi umumi kurlar; mesleki anormal psikolojisi, endüstri tarihi iş mesleleri gibi meslekleri ile yakinen alâkalı kurlar ve nihayet rehberliğe ait derslerdir: Rehberliğin esasları mesleki malûmat verilmasi hakkında metotlar ferdin içtimaî tetkiki iş bulma çocuğu takip etme...

Counselor'un vazifesini, kurs gömüş öğretmenler ve mektep müdürleri ifa etmektedir. Elde mevcut imkânlara göre tedrisatı çocuğun ihtiyaçlarına göre ayarlama işi bizde nasıl halledilebilir? İlk hamlede yapılması gereken şey, *İlkokulda sınıfları zihin seviyesi bakımından mütecanis bir hâle getirmektir.* Bu, memleketimiz için hayali ve elzem bir meseledir. Zihni seviyesi bakımından tecanüs göstermiyen yani normal çocukla (idiot) ve İmbécile)i aynı zamanda ihtiva eden bir sınıfta öğretmenden tam bir başarı beklenemez. Ağır öğrenen çocuk normal seviyeye hitabeden dersi takip edemez. Çocukların uygun metodlarla zihin seviyesini tayin ettikten sonra, *geriler için hususi sınıflar açmak* bir zaruret haline alınacaktır. Bu çocukların bir çoğuna çeşitli müşahhas usuller tat-

bik ederek bunları bir iki senede normal olanlar arasına koymak mümkündür. Bazılarını da hususi bir şekilde tedrise devam etmek gerekecektir. Bu ihtiyacı şimdilik tecrübeli hevesli öğretmenler için açılacak kurslar vasıtası ile karşılamak mümkündür.

Halen İstanbul Ünüversitesi Edebiyat Fakültesi 2500kollektif test bastırmaktanır. Bunların tatbik şeklini, İstanbul'un muhtelif kısımlarından gelecek 40—45 öğretme öğreteceğiz. Böylece bir taraftan talebelerin seçimi sağlanırken öte taraftan da ayarlayıcı öğretmen sınıfı teşekkül etmeğe başlar. Bunların bilgisini, Ünüversitede tatbik edecekleri pisikoloji ve terbiye dersleri ile genişletmek kabil olacaktır. Memlekette mevcut unsurlara, İstanbul veya Ankarada tatil aylarında açılacak kurslara öğretmenleri bu işe alıştırmak lâzımdır. Bu kurslarda nazari ve aydınlatıcı kursların yanı başında ilk okullara tatbik olunacak testlerin ve tecrübeli öğretmenlere bu kurslarla bir hazırlık sağlandıktan sonra Ünüversitelilerin pisikoloji mezunlarını bu sahalarda kullanmak faydalı olacaktır.

Bu takdirde, hususi sınıfların tedrisi meselesi nasıl olacak? Gene tecrübeli öğretmenler arasında yabancı dil bilenleri dışarıya göndererek bu sahada mütehassıslar yetiştirilmelidir. Tedrisat ve terbiye çocuğun ihtiyaçlarına göre ayarlamak gayesiyle Millî Eğitim Müdürlüklerinde bir (çocuk bürosu) açılabilir. İlkokula girdiği andan Liseyi bitirinceye kadar çocuk bu büronun tetkik mevzuunu teşkil eder. Çocuk bürosu okul psikolokları, ayarlayıcı öğretmenler ilkokul, arta okul ve lise öğretmenleri psychiatr'lar daktor ve bunların yardımcılarından mürekkeptir. Büroda çalışacak öğretmenler, çocuk psikolojisi sertifikası almışlardır. Bu öğretmenler mekteplerde ayarlayıcı öğretmen vazifesinde çalışmışlardır. (en az iki sene) Bunlar ferdi materyel inşası, her dersin tedrisi için ferdi ders üniteleri ve okuma materyeli hazırlamak hususunda meharet sahibidirler.

Ayarlayıcı öğretmenler, ilkokul , orta okul ve liselerde bir kaç öğretmen seçilmek suretiyle ve bunların psikolojisi

terbiye derslerini üniversiteden takip etmeleri ile temin olunabilirler.

Okul psikolokları ise, üniversitede psikoloji ve pedegojik ihtisas yapmış olanlar arasından seçilebilir.

Ayrıca dışarıya talebe göndererek mütehassıs yetiştirilebilir.

Muvaffak Uyanık — Raporumuz buraya kadar devam etmektedir. Bundan sonra gelen yazılar komisyonumuz üyelerinden Dr. Refia Şemin tarafından teklif edilen ve geri, normal ve üstün zekâlı çocukların tanınması hakkındaki maddenin açıklanmasını gösteren bir muhtıra olarak raporumuzun sonuna ilâve edilmiş bulunmaktadır. Komisyonumuz bu raporun okunması kararındadır. Fakat heyeti umumiyenizce eğer okunmasına karar verilirse, okuyalım.

Başkan — Bu raporun okunmasını arzu edenler lütfen işaret buyursunlar... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Efendim, altıncı komisyonun raporu okunmuştur. Bu rapor hakkında söz istiyen üye arkadaşlar lütfen isimlerini yazdırsınlar.

Daha evvel Unesco'dan gelen ve şûraya başarı dileğinde bulunan ingilizce bir mektup vardır. Müsaade ederseniz bunu Genel Sekreterliğe verelim, gereğini yapsın.

Nusret Köymen — Efendim, Unesco benden Türkiye'de köy öğretmenleri yetiştirilmesi hakkında bir yazı istemişti. Bu yazıyı yazıp gönderdim. Şimdi bir mektupla bana cevap veriyor. Mektubu bugün almış bulunuyorum. Mektubun yalnız son paragrafını okuyorum.

«Ankara'da Millî Eğitim Şûrasına her türlü başarılar dileriz»

Bunu şûra heyeti umumiyesine arzetmeyi bir vazife bildim.

Süleyman Adıyaman — Efendim, özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocuklara ait raporları ve bunlara ait kanunu inceleme ve daha müessir bir kanun tasarısının hazırlanması için gereken noktaları prensip olarak ileri süren komisyon raporunu bu memleketin faydası noktayinazarından gayet iyi buldum. Fakat bu arada küçük bir noktaya da dokunmak istiyorum; Korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukları tasnif ederken, sosyal yönden korunmaya muhtaç çocuklar, hasta olma bakımından veya eksiklik bakımından özel eğitime muhtaç çocukların tasnifi vardır. Bu özel eğitime muhtaç çocuklar arasında şu evsaftaki çocuklar alınıyor. «hırsızlığı, yalancılığı, kumarı, okuldan, evden ve işten kaçmayı, kavgacılığı, kırıcılığı, gaddarlığı, isyankârlığı, içki ve uyuşturucu maddeler kullanmayı...»

Şimdi hırsızlığı, yalancılığı, kumarı, okuldan, evden ve işten kaçmayı, kavgacılığı, gaddarlığı ve buna benzer evsafı kendisinde toplıyan çocuklar özel eğitim yoluyla eğitilmek için, buraya alınmış bulunuyorlar. Eğitim, çocuk pisikolojisi insanların doğal hali bakımından, ben bu tipte olan insanların bir arada guruplandırılarak eğitimlenmesine şahsen taraftar değilim. Evvelâ hırsız çocuklara, siz hırsızsınız diye, yalancı çocuklara, siz yalancısınız diye, biraz şimarık çocuğa buna benzer vasıfları ifade eder şekilde hitap etmeğe ve bu şekildeki çocuklara siz şusunuz, busunuz diye bir gurupta toplıyarak bunları diğerlerinden ayırmak, o bir çocukları, bu vasıflar bakımından teşvik etmek olur. Yalancı çocuklar iyi insanlar yanında, gaddar olan çocuklar iyi huylu çocukların yanında, hırsız olan çocuklar hırsız olmıyan çocukların yanında birbirleriyle bağdaşarak yetişirlerse daha iyi neticeler alınacağı kanaatindeyim. Bir kere çocukları ayırırken sen yalancısın damgasını vurarak ayırıyoruz, hırsız çocuklara da sen hırsızsın damgasını vuruyoruz. Bu çocuklar rüşte erince yani iyiyi kötüyü ayırt edecekleri yaşa gelinceye kadar onları kötü bir damga altında yetiştiriyoruz. Onları bu yaşa kadar tecrit edilmek suretiyle yetiştirdikten sonra hayata atılınca da bu damgayı taşımamasına imkân yoktur gibi geliyor bana. Böyle olacağına bence bunları diğer ço-

cuklar arasında yetiştirip, hatası ne ise o noktadan itimat etmek, meselâ hırsızlığı ileri sürülen bir çocuğu okulun umumî işlerinde vazifelendirip ona itimat etmek ve ona hiç bir şey telkin etmeden vazifelendirip ona güvendiğimizi ifade etmek ve onun bilmediği taraftan kendisini kontrol etmek yolu daha iyi neticeler vereceğine ve bu şekilde bu işin daha kolay halledilebileceğine kaniyim. Bu itibarla bu maddenin kaldırılması yahut da bu kaydın tahfif edilmesini istiyorum. Çünkü siz bu vasıftasınız diye çocuğa bir şey söylemek onları aşağılık duygusuna sevk edebilir. Bu damganın çocuklara vurulmaması şeklinde maddenin tadil edilmesini rica ediyorum. Yani teklifim şudur: Bu hava ile bu maddenin bırakılmaması ya tahfif edilmesi veya tamamen kaldırılmasını yüksek şûradan rica etmektir.

Ferruh Sanır — Efendim, belki tam anlıyamadığım taraflar olabilir. Onun için daha ziyade bazı noktaların komisyonca açıklanmasını rica edeceğim. Altıncı sayfada «yukarıda altı maddede belirtilen esaslar dahilinde çalışılarak 5387 sayılı kanunun yerine ikame edilmesi derpiş edilen kanunun dayanması gereken prensipler şunlardır.» denildikten sonra bir büyük başlık konulmuş ve bu kanunun ana prensibi zikredilirken bir taraftan korunmaya muhtaç çocuk mevzuu diğer taraftan da özel eğitime muhtaç çocnk mevzuu ele alınmış bulunuyor. Acaba Komisyon korunmağa muhtaç çocuğu özel eğitime muhtaç çocuklar olarak özel eğitime göndermeği mi düşünüyor? Yoksa korunmaya muhtaç çocukların, özel eğitime muhtaç çocuklarla hamur olarak bir arada, tabiî ilgili müesseselere tevdi edilmek suretiyle ayrılması mı düşünülmektedir? Yani vazıh olarak sormak istediğim sual şudur: Biz sağır ve dilsiz çocuğu ve bu tipte çocukları yetiştirecek müesseseye toplıyacağız. Bu müessese bir taraftan analı ve babalı ve fakat kendi masraflariyle kendisini geçindirebilecek, ücretini verebilecek bir ailenin çocuğunu, komisyon korunmıya muhtaç çocuklar içindemi mütalâa etmek istiyor. Belki aceleye geldiği için anlıyamadığım, bir nokta olarak soruyorum.

Diğer taraftan böyle olursa 5387 sayılı kanunla özel eği-

time muhtaç çocuklara ait mevzuat birbiri ile hamur edilecektir? Efendim, yine raporda «merkezdeki teşkilâta müte nazır olarak il millî eğitim müdürlüklerinde korumaya ve özel eğitime muhtaç çocukların bulunması, teşhisi ve tasnifleri ilgili kurumlara yerleştirilmesi ve il dahilindeki bunlarla ilgili bütün işleri yöneltmek üzere bir çocuk koruma bürosu teşkil olunur.» fıkrası mevcuttur.

Buradaki ifade şu hissi veriyor. Kanun yapılırken şu esası gözönünde tutacağız, ilde bu çocukların korunmasını ve teşhis ve tasniflerini biran için bir tarafa bırakıyorum. Bu çocukların korunması, yerleştirilmesi ve il dahilinde bunları yöneltmek üzere çocuk korunma bürosu... Her ilde böyle bir büro yapmıya kalkışacak olursak zannederim çok geniş bir teşkilât olacak. Peyderpey, ihtiyaç duydukça; tasnif bir kayıt konmasını düşünmez mi? Kaldıki teşhis ve diye işleri de İllerde bırakılıror ki bu biraz tahakkuku gayet güç olan bir vaziyet arzeder. Acaba komisyon bu hususun tahakkuku üzerinde nasıl bir şey düşünüyor.

Sonra raporun 9 uncu sayfasında yetiştirme yurtları başlığı altında; yetiştirme yurtları Millî Eğitim Vekâleti tarafından kurulur ve idare edilir, dendikten sonra, devam ediyor ve bunu münhasıran Vekâlete bırakıyoruz Kanunun prensipleri bu olacağına göre, ileride talimatnamede her ne kadar birlikler tezekkür edilmişse de, buna ait kanuna bu kayıtların konması lâzım gibi geliyor.

Bir de bu işlerin, bu teşkilâtın girmeye başladığı arkadaşlarımız bilirler - illerin özel idare ve belediye bütçelerine birtakım ödenekler konmakta fakat sarfedilmemektedir. Çünkü teşkilât henüz genişlememiştir. Bu gibi vilâyetlerde üç beş çocuk ele geçse dahi bunlar için yurt bulunmamaktadır. Bu çocuklar alınıp diğer vilâyetlerin yurtlarına nakledilmektedir, yerleştirilmektedir. Fakat bu suretle konan ödeneğin hepsi belki sarfedilmemektedir. Halbuki ileride ödenek ihtiyacı çok artacaktır. Acaba ileride il özel idarelerinden, belediyelerden ayrılacak ödeneklerin bir yerde toplanması için, bir hüküm derpiş ettiler mi?

Başkan — Efendim, Şûranın bir geleneğine uyularak arkadaşlarımız eğer muayyen tekliflerde bulunurlarsa lütfen bu tekliflerini yazılı önergeler halinde Başkanlığa versinler.

Seniha Tansu — Efendim, etraflı bir düşünce ve ciddi bir çalışma mahsulü olan raporun okunmasından sonra hepimizin derin bir huzur duymamasına imkân yoktur. Bunu dinlediğimiz zaman şimdiye kadar içimizde yer etmiş bulunan meslekî bir acının dindiğini hissediyoruz.

Bu sözlerimle hepinizin hissiyatına tercüman olduğumu zanediyorum.

Bendeniz yalnız bu raporun ufak bir noktasını işaret etmek istiyorum. Eğitimin esası; çocuk izzeti nefsinin muhafazası ye onların bilgilerinin teşekkülü üzerinde, şahsiyet teşekkülü hizmet gayesi etrafında toplanır. Raporun bu çocuklarla meşgul olmasına ait gelir kaynakları bahsindeki kısımlar biraz bana üzüntü verdi. Kaynaklar, iane, muhtelif hayır cemiyetlerinin ve bazı teşekküllerin hibe edebilecekleri maddî kaynaklara dayanmaktadır. Bu memleketin normal çocukları için milyonlar harcandığı halde, muzdarip olan ve tabiattan bu şekilde gelen bu çocuklara malî vaziyet bakımından neden devlet bütçelerinden bir yardım ayrılmasın. Esasen kendilerini noksan gördükleri için kendilerinde bir aşağılık duygusu hissetmektedirler. Hayır cemiyetlerinden gelecek yardım yerine bunların da devlet bütçesinden ayrılacak tahsisatla eğitim ve öğretimiyle meşgul olunsun. Bu tarzın daha yerinde bir hareket olacağını zanediyorum.

İzzet Birant — Çok büyük bir cemiyet eksiğimizi tetkik eden ve bütün şumulü ihata ile açıkları hakikaten kapamış olan komisyon çalışmasını şükranla takdirle zikrederim.

Rapor, bugünkü görüşlere göre bu konuyu geniş bir anlamda ele almıştır. Binaenaleyh benim esas hakkımda ilâve edecek mühim şeylerim yoktur. Yalnız bir iki noktaya işaret etmekle iktifa edeceğim. Bunlardan birisi korumaya muhtaç çocuklar geniş bir anlamda alındığına göre, ki öyle olmuştur, bunun içerisinde alelıtlak korumağa muhtaç olan

fakat sağlam bulunan çocukların eğitimi, bir de özel eğitime muhtaç olan çocuklar vardır. Bu arada özel eğitim problemi içinde bulunan çocukların birçok vakalarda tedaviye muhtaç olan çocukların da bulunuşu görülmektedir. Yani bunlar aynı katagorilerdir. Çünkü bir noktada özel eğitim ve tedavi birbirinden ayrılmıyan bir tezahür gösterebilir. Korunmağa muhtaç, aynı kimsesizliğinden dolayı korunmağa muhtaç olan çocuklar dâvası şüphesiz aileleri yanında ve cemiyetin ilk esas hücresini teşkil eden üniteler içinde yetiştirilmesi, barındırılması pek tabiî olarak en basit ve başta gelen tasviyeye şayan bir usul halinde ortaya çıkar, bu husus Komisyonda nazarı itibare alınmıştır. Yalnız burada bir nokta üzerinde dikkatinizi çekmek istiyeceğim. O da ailenin çok hassas bir müessese olduğu ancak uzun cidal senelerinden sonra hayatiyat vaziyetini bulabildiği ve binaenaleyh dıştan gelecek tesirlere katiyen tahammül edemiyecek vaziyette olduğunun dikkate alınması lâzımdır. Binaenaleyh yanına çocuk verilecek ailenin kontrol kaydının biraz sertçe olduğunu zannediyorum. Aile, haddizatında bir ünite olduğuna göre onun yanına verilecek çocukta bir az o ailenin içinde bezenmesi, onun bütün icaplariyle hattâ dertleriyle bezenmesi, yetişme unsurlarının gözetilmesi gözönüne alınmak lâzımdır. Aile bir mekteptir. Binaenaleyh oraya verilirken iyi bir aile yanına verilmelidir

Rapora konulan bu ifade de bu düşüncenin kasdedildiğini zanediyorum. Fakat afade düşünceleri iyi aksettiremediği için bunun açıklanması lüzumunu gördüm ve bunu arzetmiş bulunuyorum.

Özel eğitime ait problemde bir kısım çocuklar vardır ki bunların yetiştirilmesi hakikaten binefsihi özel eğitimle mümkündür. Gayet tabiîdir ki onların eğitimi onlar için kurulmuş özel eğitim müesseseleri vasıtasiyle yapılması lâzımdır. Bunun yanında ekonomik bir problem de ortaya çıkar. Binaenaleyh bu özel eğitim müesseselerinin gayet tabiî santrealize edilmeleri ve bütün bu işler için gerekli teçhizatla teçhiz edilmeleri zarurî olur. Yalnız bunun yanında bir hâdise daha varki bazı özel eğitimi icabettiren hususlarda

esas problem tedavi mahiyetinde tezahür eder. Bu tedavide büyük, ağır tesisleri ve ihtisas işlerini icabettirir. Binaenaleyh bu iki unsuru birleştirmek bir zarurettir. Bu bakımdan komisyonun hastahane okullarını, veya okullarda sınıflar kaydını, ben çok isabetli bir şey olarak nazarı itibare alıyorum, gayet tabiî bunların tekâmül ettirilmeleri ve işbirliğinin temini birdenbire olacak hususlar degildir. Ancak, her şey kurulurken eğer hizmetlerin bütün icapları, mümkün olduğu kadar teferruatına kadar, temin edilerek ayarlanmış olursa sonradan aksaklıklar az olur ve uygulama şartları daha müsait olur. Bu bakımdan bu hastahane okulları veya hastahane sanatoryumları, ne için verilirse verilsin, bu müesseselerin aynı zamanda tedavi yanında çocuğun eğitimi ve hayata hazırlanması problemi ile de meşgul olacağına göre bunların büyük hastanelerin bulunduğu şehirlerde tesis edilmelerini oralarda korunmalarının ve binaenaleyh bu müesseselerle yakın iş birliğinin teemmül edilmesine işaret etmek istiyorum.

Bu konular içinde geçen bir tabir vardır. «Sosyal Yardımcılar» tabiri. Bu zanediyorum ki Sosyal Yardım Bakanlığı içinde olan bir yardım değildir, bunun haricindedir. Bu tabirin kullanılması biraz o yardım kokusunu getirmektedir, vermektedir. Halbuki bizim kastettiğimiz yardım bugün cemiyetimizdeki yardıma muhtaç olan çocukları barındırma değil, onları sağlam bir hâle getirme, kendi şahsiyetinin cemiyetin bir cuzi olduğunu kendisinin anlaması için yaptığımız yardımdır. Binaenaleyh bu sosyal yardım tabirinin Sosyal Yardım Vekâleti ile hem iltibas etmesi hem de bu yardımın hakkıyle belirtilmesi için ve hem de bu cemiyet hizmetini haklı olarak ifade etmekle ki hiçbir vakit mevzuat vesaire ne kadar şumullu olarak ihata edeceğine göre, ne kadar adil olacak olursa olsun, cemiyet ihtiyaçlarının inceliklerine girecek kadar tatmin edici olamaz. Bu sosyal hizmet problemi her köşeye girebilen ve yaygın olan ve cemiyetin ihtiyaçlarını dertlerini karşılıyabilecek yeni bir anlamla bunun geliştirilmesi memlekette çok büyük hizmetmetler sağlıyacaktır. Binaenaleyh bu hizmetin sosyal hizmet

personeli veya buna benzer bir ad ile adlandırılmasının bu sosyal yardımın kendi esas hüviyeti içinde tebarüz ettirilmesinin çok lüzumlu olacağına kani bulunuyorum.

İbrahim Tünger — Değerli arkadaşlarım, sözlerime başlamadan önce gayet tatminkâr bir raporla huzurunuza gelmiş olan sayın komisyon üyelerini tebrik etmeği vazife bilirim. Üzerlerine aldıkları vazife kendi görüş ve kanaatime göre hem yüklü hem de muzaaf vaziyettedir. Zira özel öğretime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporlar yetiştirme yurdlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve 5387 sayılı kanunun gözden geçirilerek tadile muhtaç taraflarının araştırılması ve buna ait tekliflerdir.

Bu konunun şumulünü gösteren bir açıklamadır. Bunun formüle edilmesi biraz da kolay değildir. Bu itibarla rapor hakkında bendenizin açıklamak istediğim veya temenni edeceğim bazı noktalar vardır.

Elimizdeki raporun 9 uncu sayfasında bir küçük (c) paragrafı vardır. Bu paragrafın altıncı satırının sonlarına doğru «bu yurtlarda öğretim ve eğitimleri tamamlanmış olan gençleri tesbit edilecek kabiliyetlerine ve mahalli şartlara uygun şekilde işe hazırlama, iş bulma, işine yerleştirme ve takip etme işleri ile meşgul olacak tedbirler alır. Bu hususta Çalışma Bakanlığı İş Bulma Bürosu ve ilgili daire ve müesselerle iş birliği yapar» kaydı vardır. Bu, benim kanaatime göre fevkalade bir hükümdür. Fakat ben burada bir noksanlık görüyorum. Bu noksanlıkta şudur: acaba yetiştirme yurtlarında yetişen çocuklar, diğer umumî okullarda yetişen çocuklar gibi hayatta kendilerine başka türlü hamiler bulabilecekler midir? Yani umumî ilk okullarda yetişen çocuk, velilerinin nezdinde yüksek okullara gidebiliyorlar, sanata gidebiliyorlar. Sanata girmek için velileri bunları destekliyor. Halbuki bu yurtlarda, mevcut 5387 numaralı kanunun 11 inci maddesine uymamak şartiyle bir kayıt ilâve edilebilirdi: Yaz tatillerinde ve öğretimin devamı müddetince ilkokul programına paralel olarak bu çocuklara sanat da öğretilir. Demircilik okulları, memleketin birçok yerlerinde gezici ve

sair olarak vardır. Fakat vilâyetlerde bu imkânları sağlıyan başka müesseseler bulunur. Meselâ Kayseri'de Bez Fabrikası, Tayyare Fabrikası, Tank Tamir, Askeri Dikim ve Saraçevi gibi büyük müesseseler vardır. Çocuklar okul mesai saatleri dışında, yaz tatilinde, öğretmenlerinin nezaretinde olarak bu fabrikalardan faydalanırlarsa ufacık da olsa bir sanat nüvesi elde edebilirler. İlkokul programına muvazi olarak yetiştirme yurtlarında tatbik edilecek olan bir ek programla, meselâ: bir terzilik öğretimi için bir öğretmen çalıştırılırsa bunun faydası olur. Bir taraftan çocuk sanat öğrenir, diğer taraftan senede 10.000 lerce lira gibi dikim işlerine yapılan sarfiyat okulda proje metoduna göre temin edilmiş olur.

Arkadaşlar, kendim Kayseri'de 4.000 lira gibi bir paranın yetiştirme yurdunda 1952 senesinin ders yılında sarfedilmiş olduğunu tesbit etmiş bulunuyorum. İşte arz ettiğim husus yurdlarda tatbik edilmiş olsaydı hem öğretmen maaşı sağlanır ve hemde 20-30 çocuğun eline makas verilirdi. Sözlerimi yüksek şûranın huzurunda açıklarken, sayın komisyon sözcüsünün bu mevzuu illâki müdafaa sadedinde karşılamayıp, içtimaî bünyemize göre gerçek ve lâzım olduğunu teslim buyurarak heyeti âliyenizce tasvib olunabilecek cihetleri tadil ve tashih etmeğe imkân bulabileceklerini veya amâde olduklarını belirtirlerse, kanaatime göre içtimaî bir ihtiyacımız olan yetiştirme yurdları mevzuunu sağlamış oluruz.

Lâtif Ünal — Efendim, raporun sonuna bir etüd mahsulü olan iki raporun eklenmesi dolayısiyle karşımıza gelen komisyona bilhassa teşekkür ederim. Malûmualileri korunma derken bizim kendi bünyemizde kendi yağı ile kavrulma tabiri vardır. Öyle aileler vardır ki orta hallidir, hatta ortanın dunundadır. Fakat kendi yağı ile kavrulur. Binaenaleyh bunların da, çok çocuklu ve orta halli ailelerin de gözönünde tutulması ve özel eğitime muhtaç çocuklar arasında bunların da nazara alınması için şöyle bir fıkranın ilâvesini teklif ediyorum. (Orta halli ve çok çocuklu ailenin çocukları da...) eklenirse, çocukları çok olduğu için bunları yetiştirmek için muhakkak ki gelirleri kâfi gelmiyecek olan bu

aileler tercih sırasına alınırsa çok yerinde olacaktır, kanaatindeyim.

Rrporun 12 inci sayfasındaki (H) fıkrası okunurken komisyon sözcüsü tarafından orada gurup eğitmenleri yazıldığı halde, gurup öğretmenleri olarak okunmuştur. Acada gurup öğretmenleri mi olacak yoksa raporda yazıldığı gibi gurup eğitmenleri mi olacaktır?

Sonra çocukların korunma meselelerinin bir bütün olarak ele alınmasını açıklıyan rapor gelir kaynakları için raporun «c» fıkrasında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı gösterilerinin paralı yapılması hususunu ileri sürmüş bulunuyor. Malûmualiniz Ankara, İstanbul, İzmir gibi yerlerde belki bu sağlanabilir. Ve varidat getirebilir. Fakat öyle illerimiz vardır ki bir seyirciyi geniş bir meydanlığa davet ederiz. Bunun paralı olması o kadar güçtür ki ..... Ayrıca bir spor gösterisi olması ve her çeşit insana kültür kalkınması, kültürdeki beden eğitimi gelişmesini göstermesi bakımından bunun parasız olması herhalde daha adilânedir. Teklifim bundan ibarettir.

Sara Akdik — Ben arızalı çocukların okullarda özel sınıflarda okutulmasına temas etmek istiyorum.

Arkadaşlar, arızalı çocuklar zaten üzgündürler. Binaenaleyh bu çocukları arızasız çocukların neşesi arasına sokmak onların üzgünlüklerini daha da artırır. Çocuklar hiçbir zaman hissiyatlarını gizliyemezler. Çocuklar doğuştan alaycıdırlar, fırsat buldukça alay ederler.

Bir kısmı da belki doğuş itibariyle belki de gördüğü terbiye itibariyle fazla merhametlidirler, bunu da gizlemesini bilmezler, ona lüzumundan fazla gösterdikleri merhamet belki bu arızalı çocuğa alaydan da acı gelir. Ricam şudur: Eğer arızalı çocuklar için ayrı mektepler açmıyacak isek bunları normal çocuklar arasına koyacak isek o halde özel bir sınıf yapmıyalım hepsini beraber karıştıralım. Yok eğer ayrı okutmak istiyorsak o halde bunları tamamen birbirinden ayıralım bendeniz bunu rica ediyorum.

Muhittin Akdik — Efendim, besleme ve evlâtlık olarak alınan çocukların ekseriya hizmetçi olarak çalıştırıldıklarını görmekteyiz. Bu gibi çocukların hemen her yerde tahsilden mahrum bırakıldıkları bir hakikattir. Besleme, evlâtlık ve hizmetçilerin mecburî tahsil kaydı altına alınması lâzımdır.

İkinci olarak çocukların, suç ve cürümlerinden dalayı mahkemelerde gizli olarak muhakeme edilmeleri ve ileride çocuk mahkemelerinin kurulması icabeder. Çocuklar, suçlarından dolayı sorguya çekildikleri zaman bir jandarma neferinin eline terkedilmektedir. Bu acıdır. Sonra mahkemelerde çocukları gelişi güzel muhakeme edemeyiz. Bu gibi çocukları gizli olarak muhakeme etmek icabeder.

Mustafa Gökçe — Arkadaşlar, komisyon, hakikaten güzel esaslarla karşımıza gelmiş bulunuyor. Bilhassa çocuk koruma işinin ve çocuk kanunu ile derlitoplu hâle getirilmesi, daha genişletilmesi hakkındaki teklif hakikaten çok yerindedir.

Arkadaşlar, yabancı memleketlerden kısaca edindiğim birçok rakam beni bu mesele üzerinde cidden yese düşürmüştür. Bu memleketlerin nüfusu bizden daha aşağı olmasına rağmen bu şekilde eğitime tabi tuttukları himaye ettikleri çocuk sayısı, yüzbinlerle ifade edilmektedir.

Çocuk himayesinin birçok cepheleri olduğunu benden çok daha iyi bilirsiniz. Hepimiz biliyoruz ki; çocuk bir medeni cemiyette bir şefkat mevzuu değildir. O devlete mal edilmiş yetiştirilmeğe muhtaç ve yarının temeli olan bir meseledir. Bu itibarla birkaç nokta üzerinde bilhassa durulması hakikaten yerinde olacaktır. Komisyondaki çalışan arkadaşlarımızın düşünmemiş olduğuna ihtimal vermiyorum ama acaba çocuğu ailesi yanında barındırmak, onu ailesi içinde desteklemek yolunda neden fazla durmamış diye hayret ediyorum. Yalnız bir kelime var, aile, çocuğun yetiştirilmesinde en tabiî bir muhittir, deniyor. Öyle ise birçok çocuklar vardırki sokağa düşmemişlerdir, belki yetimde değildirler fakat bununla beraber himayeye de muhtaçtırlar. Eğer

himaye manevi bakımdan değilse, sadece fakirlik mevzuunda ise onun mutlaka aile içinde desteklemek suretiyle yetiştirilmesinin mutlaka lüzumlu olduğuna kaniim.

Ayrı bir şey daha var o da biz daha çok himayeyi müessese himayesi olarak ele alıyoruz. Halbuki arkadaşlar, bu kendi maarif tarihimizde tecrübe edilmiştir. Müessesede himaye, muhit irtibatını kaybeden bir himayedir. Çocukların arz ettikleri ayrı ayrı ihtiyacı tek cevap şeklinde karşılama şeklindeki himaye, bügün için terkedilmiş bir yoldur. Acaba komisyon neden bu müessesede himaye üzerinde daha çok durmuş da aile yanında kendi ailesinde veya o şartları taşıyan diğer bir aile yanında, yetiştirme meselesine çok az te mas edilmiştir? Onun sebebini biliyorum.

Arkadaşlar, bugün çocuk himayesinde güdülen bir yol da eğer ailesinden ayırma mecburiyeti varsa onu muhitinde barındırmaktır. Meselâ Ankara'lı, Yozgat'lı bir çocuğu Erzincan'da barındırmak bugün doğru görülmüyen bir yoldur ve zaruret olmadıkca terk edilmiş bir yoldur.

Çocukların ihtiyaçları muhteliftir. Binaenaleyh onlara verilecek cevaplar da çok çeşitli olmalıdır.

Burada sizlerin benden daha iyi bildiğiniz bir noktaya da işaret etmeden geçemiyeceğim. Bu da onların muhtaç bulunduğu şefkat ve sevgidir. Çocuklar bu bakımdan desteklenmediği müddetçe, bu ihtiyaçlarına cevap verilmediği müddetçe çocukların iyi vatandaşlar olarak yetiştirilmesine çok kuvvetle ihtimal verilemez. Bu itibarla çocuğun muhitinde barındırılması işi esas olarak kabul edilmiştir. Komisyon sanıyorum ki bu nokta üzerinde temas etmemiştir.

Ayrı bir nokta üzerinde daha duracağım. Bugün hayır kurumlarının himayesi mevzubahistir. Bizim memleketimizde olduğu gibi birçok yabancı memleketlerde de hayır kurumlarının himayesi daima mevzuu bahis olmuştur. Fakat bu hayır kurumlarının yardımlarının mutlaka devlet kontrolu altında ve devletin yapacağı bir statüye uyması suretiyle yardımın yapılmasının belirtilmesi lâzımdır ve zaruri-

dir. Aksi takdirde himaye şekli bizim istediğimiz manada olmıyabilir; bunun misalleri mevcuttur.

Ayrı birşey daha var, bu gün bu sahada yapılmış tecrübeler olduğu gibi birçok milletler kabul etmişlerdiki çocuk, ister müessesede himaye edilsin ister bir aile yanında veya kendi ailesinde mutlaka muhitin okullarına gitmesi yolu tutulmuştur. Yani muhitten ayrılmanın bir okulda bir dershanede tek tipe götürmemekte mahzur vardır. Yani çocuğu muhitten tecrid etmenin mahzurları vardır. İleride memleketin sağlam vatandaşlarını teşkil edecek bu çocuklarının ayrı ayrı muhitte yetiştirilmesi doğru bir hal değildir.

Komisyon bu noktayı biraz ihmal etmiş veya luzumsuz bulmuştur. Eğer bu gibi çocuklar 18 yaşından sonra, ileri bir zekâ göstermiş, okumuş fakat daha ileri gidemiyecek vaziyette iseler bunları iş sahasına verdikten sonra yine himayeyi devam lâzım gelmektedir. Bunuda belki gaflet ederek komisyon raporunda görmedim.

Hulâsa her işte olduğu gibi çocuk himayesi sebebinin izalesi başta gelmelidir. Eğer bu himaye maddi bakımdan ise o sebebin izalesini çoğu ailesi yanında barındırılmak ve yardım etmek suretiyle yapmak gerekir. İkincisi, başka aile yanında barındırmak ve kontrolu temin etmek, buna imkân yoksa dağınık surette muhitinde toplamak ve o suretle bunların himayesini yapmak ve ayrıca okullara gidip gelmelerini temin etmek lâzım gelmektedir.

Bu, Millî Eğitim Bakanlığına ayrı birşey daha kazandıracaktır ki yeteri kadar öğretmen bulma lüzumunu da hissettirmiyecektir. Belki kurslardan geçirilmek suretiyle normal bir aile ferdi gibi, nezaret edecek kimseler bulunması kolay olacak ve mutlaka öğretmen olması şartı üzerinde durdurmıyacaktır. Binaenaleyh çok çepheli olan bu mevzu memleketimiz bilhassa çok geri kalmış olduğundan dolayı bunun üzerinde bilhassa durmak ve biran evvel tahakkuk ettirmek memleketin selâmetinedir. Bilhassa haftanın muayyen günlerinde sokaklarda gördüğümüz manzara pek hoş değildir. Bu haller yüreğinizi sızlatan hallerdir, bunu arz ediyorum.

Ferruh Sanır — Efendim, yüksek heyetten özür dilerim. komisyonda bir arkadaşıma sordum, benim gözümden kaçmış olabilir, bu kararın ertesi seneye devri işi, kendisi de zuhul etmiş, varmış. Bu hususta konuşup vaktinizi ziyan etmiyeyim.

Efendim, 6 ıncı sayfada: korunmıya ve özel eğitime muhtaç çocuk, başlığı altında; (d) fıkrasında: «Ana ve babadan her ikisi veya birisi olupda sokağa düşmüş olanlar» denmektedir. Çocuğun sokağa düşmesi ana ve babanın bilgisizliğinden de olabilir, kanun ana ve babayı herşeyden evvel bu cihetle ilgilenmeğe davet etmek durumundadır. Diğer kanunlarımızın hükümlerinde bu vardır. Bu itibarla eli ayağı tutan bir ana baba varken onun çocuğunu bu kanunun şumulü içine alıpta himayeye kalkışırsak yarın çok büyük sayılarla karşılaşırız. Memleketimizde geçim seviyesinde düşüklük olduğu nazara alınırsa birçok aileler bu kanunun şumulü dahiline girecektir. Esasen bundan evvel Adalet Vekâleti, Çalışma Vekâleti ve bizim Vekâletimizin müştereken yaptıkları çalışmalar neticesinde bir tamim de neşredilmiştir.

Bu gibi çocukların kanunun ruhuna uygun olarak himayeye alınmamalarının gerektiği belirtilmiştir. Kaldıki bu gibi çocukların korunmaya muhtaç çocuklar bahsinde C fıkrasında gereken kayıt konmuştur. Diğer taraftan D fıkrasında ana ve babasından her ikisi veya birisi olup ta bunlarla beraber yaşamaları ruhî ve ahlâkı gelişmeleri için acık bir tehlike teşkil edenler; diye tehlikeli bir durumu karşılamıştır. Aşağıda E fıkrasında, ana ve babasından her ikisi veya birisi olup ta bunların sarih fakru halleri dolayısiyle gelişmeleri için asgari bakımları sağlıyamıyacak durumda olanlar kaydı vardır. Yine fakru hali olan ailelerin çocuklarında himayeye almak kapısını açmıştır ki bu, önüne geçilemiyecek bir kitle ile karşılaşmamıza yol açacaktır. Hakikaten korunmaya muhtaç olanlar dururken fakruhal mazbatasiyle yığınlarla müracaatla karşılaştığımız takdirde de bunları karşılamak her türlü takatın üstündedir. Sonra (g) fıkrasında yangın ve sel, denmektedir. Yangın ve sel

f. 16

afetine uğrıyan ailelerin çocukları alınacak mânası çıkıyor. Sel ve yangından çocuk, ana ve baba beraberce kurtulmuşlarsa bunlara devlet veya hayır cemiyetleri yardım ellerini uzatıyorlar. Bu aileleri toptan felâketten kurtarıyorlar veya ilk günlerini iyi geçirtmek için yardımda bulunuyorlar. Bunun dışında bu ailenin çocuğunu ayrıca ele almak benim anlıyamadığım bir nokta teşkil etmektedir. Eğer ana ve baba vefat etmişse bunlar zaten diğer hükümler içerisine girecektir. Binaenaleyh bu noktada komisyonun kastını tam olarak anlıyabilmiş değilim.

Kısaca şuna da temas etmek istiyorum : Çocukların kendi muhitlerinde yetiştirilmesi mevzuu cidden mühimdir. Bu, Mustafa Gökçe arkadaşımızın çok haklı olarak ileri sürdüğü bir noktadır.

5387 sayılı kanun gerek esbabı mucibesinde ve gerekse metninde buna temas etmiştir.

Çocuğun kendi toprağından ayrılmaması ve kendi muhitinde yetiştirilmesi arz ettiğim gibi cidden mühimdir. Ancak muhitindeki okullara gönderme bakımından yurtlardaki vaziyet itibariyle burada yer almamıştır.

Samsunda'ki Maarif Müdürü arkadaşımız bunun izahatını gayet güzel yapabilir. Tipik misali oradadır, yurt ayrıdır, okul ayrıdır, onun için bu yola gitmenin faydaları vardır.

Macide Atatuğ — Sayın Şûra arkadaşlarım, komisyonun raporu gayet mükemmeldir, sâyı meşkur olsun. Ben bir noktaya temas edeceğim. Çok hayırlı ve bütün milletin candan beklediği bu yardım işinde gelir kaynaklarından. C fıkrası beni üzüntüye düşürdü. Evet hepimiz yardım edeceğiz memlekette hayır kurumları, cemiyetleri, cemiyetimizin içindeki bütün insanlar her yönden bu kuruma, bu teşekküle el uzatacaktır. Fakat hayır, 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramında bu iş olmıyacak, Atatürk'ün gençliğe bağışladığı bugünü maddi olarak değerlendirmeğe hakkımız yoktur.

19 Mayıs günü, bize bu hür vatanı bağışlıyan büyük varlığı, gençliğin anma günüdür. Böyle mukaddes bir günü

maddî olarak değerlendirmek suretiyle onun ruhunu muazzep etmeğe hakkımız yoktur. Bugün, bir spor günü olabilir. Fakat bugünü asla memleket çocuklarını yardım için gelir kaynağı olarak gösteremeyiz.

Sayın Şûra arkadaşlarım, bu vaziyet beni üzdü, mazur görün, o gün Stadyomun kapısı önüne gelip para yüzünden içeri giremiyen fakat Ata'sının heyecanını büyük bir kudretle yaşamak istiyen bir çocuğu boynu bükük kapıdan çevirmeğe, madde bakımından onun boynunu bükmeğe hakkımız yoktur. Heyecan ve hissin taşdığı bir günde maddeyi affetmem, beni mazur görün,..... fakat burada gelir kaynağı bulmak ta mevzu bahistir. Meselâ yapılan spor gösterileri vardır, muhtelif memleketlerden gelen kulüplerle spor karşılaşmaları yapılmaktadır, at yarışları vardır, bunlardan bir şey temin atmek düşünülebilir. Fakat Atatürk'ün o güzel gününü bir madde için feda etmiyelim. Çok rica ederim, bügün maddesiz bir gün olsnn. (*bravo sesleri, alkışlar*)

Benim sözüm bu kadardır.

Sulhi Dönmezer — Kıymetli arkadaşlarım, tamamiyle teknik hususata taalluk eden bu mevzu üzerinde komisyonun hazırlamış bulunduğu rapor hakkında bir mülahaza serdedecek değilim. Bendeniz sadece bir iki nokta üzerinde maruzatta bulunacağım. Suçlu çocuklarla olan ilgisi itibariyle biraz bu meselelere el atmış bir arkadaşınız sıfatiyle arzetmek isterim ki bu mevzuda yabancı memleketlerin tatbikatında tesadüf edilen büyük güçlükler sureti umumiye de özel eğitime muhtaç olan çocukların teşhis ve tesbiti hususunda öne çıkan müşkilât olmuştur. Dünyanın bu müesseseleri kurmuş olan milletleri, Amerika ve Avrupa Milletleri, mütehassısları bu tesbit ve teşhis faaliyetlerinde büyük müşkilâtla karşılaşıyorlar. Bir defa aileler, sureti umumiyede çocukların özel eğitime muhtaç olduğunu kabul etmezler. Çocuk veli ve vasisi umumiyetle bunu kabul etmemeğe müte mayildir. Amerika gibi bir memlekette dahi mektepte okuyan ve zekâ derecesi aşağı olan çocukların tesbiti mevzuu bahis olduğu zaman aile tarafından mukavemetle karşılaşıl-

maktadır. Binaenaleyh bunları tesbit ve teşhis mevzuunda çok dikkatli bulunmak lâzımdır. Çocuk ve ailenin psikolojik mukavemetlerini bertaraf edebilecek yumuşak bir usulü ihtiyar etmek icabeder. Komisyonun raporunda bu madde üzerinde biraz daha tevakkuf edilmesini temenni ederim.

Temas edeceğim ikinci nokta şudur: Suçlu çocuklar için kurulacak müesseseler çocuk mahkemeleri ve islahaneleri olarak tavsif edilmiştir. İş bundan ibaret değildir. Suç işliyen çocuğun, o suçun tesbiti anından itibaren ele alınması ve sonra muhakemesi ceryan ederken muhafaza edilmesi lâzımdır. Ancak ondan sonra cezasını çekeceği islâhaneler gelir. Binaenaleyh bu üç işi yapacak müesseselerin de ayrı ayrı derpiş edilmeleri lâzım gelir, eğer hakikaten ideal ve ilme uygun bir sistem kurmak istiyorsak.

Gerçekten suçlu çocuğu, zabıta vasıtasiyle yakalattıktan sonra onu alınız, çocuğu mahkemeye sevkediniz ve bilahare islâhaneye götürünüz, netice, gaye kaybedilmiş olur. Çünkü tevkifhane çocuğa ait hususiyetleri ihtiva eden bir yer değilse çocuk çeşitli kötü tesirler altında kalır ve tesirleri o kadar muzaaf olur ki islâhaneden beklenilen fayda elde edilmez. Bu hususun rapora daha geniş şekilde ilâvesi uygun olur kanaatındayım.

Üçüncü temas edeceğim nokta, C fıkrasında istasyonu ve yurdu bulunmıyan yerlerde çocukların mahkemeye sevk işleri çocuk büroları ve millî eğitim müdürlüğü tarafından yapılır, denilmektedir.

Arkadaşlar, çocuk suçlarını tesbit etmek, suç işliyen çocukları yakalamak, onun ruhen tamamen bozulmasını önlemek için uygun bir usulü takip etmek suretiyle mahkemeye sevkini sağlamak. İşte bu arz ettiğim hususlar, dünya milletlerinde ayrı bir ihtisas işi olmuştur. Bu işi ne çocuk büroları ne de millî eğitim müdürlükleri yapmamaktadır. Zabıtada sırf çocuk suçlarını takibeden bürolar ihdas edilmiştir. Bu bürolarda, ingilizce olarak sosyal çalışma enstitü veya kurslarını bitirmiş olan memurlar istihdam ediliyor. Bu sosyal çalışma kelimesini biz türkçeye gözetici olarak

tercüme ediyoruz. Gözetici, suç işliyen çocukta kendisinin büyük bir iş yapmış olduğu intıbaını uyandırmadan ele alıyor, sadece problemle çocuğun ruhuna girmek suretiyle bir adlî merasime sokmadan tahakkuk ettirmek yoluna gidiyor. Eğer memlekette ideal bir problem tesisine gidiliyorsa bunu da rapora koymak lâzımdır.

Suçlu çocuklar; sırf suçlu çocukların tesbitine ve bunlar hakkında tahkikat yapmakla vazifelendirilmiş ve bu hususta ihtisas yapmış elemanlar etrafından çocuk mahkemelerine sevk olunurlar, ibaresinin rapora ilâvesi cihetine gidilmesini teklif ediliyorum.

Özel Eğitime muhtaç çocuklar ve bilhassa suçlu çocukların bilahere sevkedilecekleri müesseseler hakkında da bir umumî mülahaza serdetmek istiyorum. Bu da şudur: arkadaşlar, bu müesseseleri sadece devlete bağlamak, resmî memurların idaresine tevdi etmek artık dünyada terkedilmiştir. Bugün bu müesseselere vazifeli olarak halk mümessillerini sokmak yolu ihtiyar ediliyor. Başka memleketlerde Amerika'da çocuk islâh evlerinin idare heyetlerine dahi halk mümessilleri, belediye meclisleri, muhitin tanınmış ve sosyal işlere meraklı kimselerinin iştiraki sağlanıyor. Bu çeşit çalışmanın büyük faydası görülmüştür. Bu müesseseler, bu yol ihtiyar edilmek suretiyle heyeti içtimaiyeye mal edilmiş oluyor. Binaenaleyh gerek akademik yardım bakımından birçok kolaylıklar sağlanlmış bulunuyor.

Bir arkadaşım, beslemeler dâvasına temas ettiler. Kendisine müjde vereyim, bizim çalıştığımız komisyon, bu beslemeler dâvasını halletmiştir. Besleme çocuklar, yahut velâyet ve vesayete tabi tutulmıyan çocuklara mecburî öğretimi sağlıyacak hükümleri ilköğretim kanun tasarısını hazırlıyan komisyon tarafından derpiş edilmiştir ve tetkikinize sunulacaktır.

Başkan — Teklifinizi lütfen yazılı olarak verir misiniz?

Sulhi Dönmezer (*devamla*) — Hayhay efendim.

Mebuse Birgivi — Sayın Şûra üyeleri, söyliyeceklerim

belki konu ile doğrudan dağruya ilgili olmıyacaklardır. Fakat korunmaya muhtaç çocuklar kelimesinden cesaret alarak karşınıza çıkmış bulunuyorum.

Bu gibi çocuklar arasında hâlen okullarda Kızılay ve Yardım Sevenler Dernekleri tarafından yardım görenler vardır. Bu hayırlı kurumlar bu gibi çocukların ihtiyaçlarını nisbeten karşılamak yolundadırlar. Ancak bu yardım kurumlarının, muhakkak ki pek ince hesaplıyamadıkları hissi bir vaziyetten dolayı bu yaptıkları yardımları gazete sutunlarına geçirdiklerini görüyorum. Meselâ bir yardım sevenler derneğinin üyesinin bir muhtaç çocuğa pantolon giydirdiğini görmek evvela bir anne olarak beni üzmüştür. Bu büyük üzüntümü sayın şûranın önünde bildirmeyi bir fırsat bildim. Biz çocuklarımıza yardım edelim, onları koruyalım, fakat, onları teşhir etmiyelim, buna hakkımız yoktur. Kendi okuttuğum sınıfımdan kızılaydan yemek için ayırdığım bir çocuk bir gün yanıma sokuluyor, soruyorum, arkadaşlarımın yanında söyliyemiyeceğim, onlar duymasın diyor, Bu sekiz yaşındaki bir yavrunun duyuşu. Gazete sytunlarında giydirildiğini okuyan çocuğun yüzüne baktığımız zaman giyinmekten mütevellit bir sevinç görmüyoruz. Niçin? bunun üzerinde durmuyoruz. Cemiyetimiz için acaba bu hal bir yüz karası değil midir? Türk cemiyeti, Türk duygusu ile bunu kabili telif bulmuyorum. Sizden rica ederim, her ne pahasına olursa olsun dilimizin döndüğü kadar, kudretimizin yettiği kadar bu teşhir işini önliyelim. Buna hakkımız yoktur. Çocuk büyüdüğü zaman o gazete parçası eline geçebilir. Bu hal, bizim çok iyi bildiğimiz, onlarda bizden daha yüksek olan duygularıyla onların boyunlarının bükülmesini ve ağlamasını görmek bizim için çok üzücüdür. Bu yüzden kızılay'ın verdiği yemek, tam verim vermemektedir. Çocuk evinde kuru ekmek yemeğe razı oluyor ve kızılay'ın verdiği yemeğe arkadaşlarının görmesi korkusuyla yanaşmamıyor. Ben İsmetpaşa semtinde fakirlerin en çok bulunduğu bir semt okulunda hocalık yaptım. Çoçuklar mektebe ayakları çıplak gelirler fakat böyle bir yardımdan hiç bir zaman sevinç ve zevk duymazlar. Ellerine gelen herhangi bir giyim eşyasını arkadaşlarının görmemesi için korku

ile ellerine sıkıştırarak götürdüklerini gördüm. Onun için hepinizden rica ediyorum, bu teşhir işine nihayet vermeğe çalışalım. Buna muvaffak olursak bugünkü yardım işimizi hakiki mânada yapmış oluruz.

Başkan — Komisyon raporu üzerinde 14 hatip söz almış ve konuşmuştur. Başka söz istiyen de yoktur. Şimdi önergelerin konuşulmasına geçiyoruz. Yalnız önergeler iki kısımdır. İki tanesi ruzname ile ilgili değildir. Yalnız bu önergenin bir tanesi ilerideki çalışmalarımıza ait olduğundan ve alâkalılarca bazı tedbirlerin alınması melhuz bulunduğundun evvelâ onu reyinize arz edeceğim.

Komisyon Başkan Vekili Muvaffak Uyanık— Yapılan teklifler reye konmadan evvel kamisyona bir savunma hakkı veyahut bir noktai nazar ifadesi hususunda söz vermenizi rica edeceğim.

Başkan — Elbette, komisyonun konuşma hakkı mahfuzdur.

Efendim, Şûranın açılma saatleri hakkında bir teklif var. Bu teklifte bugün 14 30-16.30, yarın 9,30-13 ve 14.30-19 arasında genel kurul halinde mesaiye devam olunması isteniyor.

Mebuse Birgivi — Efendim, bu teklif kabul edilirse otobüs idaresi ile temas edeceğiz. *(okunmasını rica ederiz sesleri)*

Başkan — Efendim, bugün saat 14.30 dan 16.30 kadar, yarın da 9 30 dan 13 ve 14.30 dan 19.30 kadar çalışalım diye teklif ediyorlar.

Bu teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Gündem dışında olarak ikinci bir teklif vardır. Bu teklif kılavuzun 8 inci maddesi ile ilğili bulunduğ undan Genel Sekreterliğe havale edilecektir. Şu kadarını açıklıyayım gazeteler neşriyatında Şûra ile ilgili bazı kısımlar vardır ki zaten neşriyatla Genel Sekreterliğin ilgileneceği hakkında

kılavuzda kayıt olduğundan bu teklifi oraya havale suretiyle işi halletmek istiyorum. Lütfen bunu kabul edenler... (*okunsun sesleri*) Okunmasını istiyenler... Okunması kabul edilmiştir.

Şûra Yüksek Başkanlığına

13/Şubat/1953 tarihli «*Son Havadis*» gazetesinde Cemil Sait Barlas tarafından (Millî tesanüt cephesi evvelâ Menderes kabinesinde kurulmalıdır) başlıklı yazılan yazının bir yerinde şöyle denmektedir. (Millî Eğitim Şûrasındaki zabıtaların arap harfleri ile tutulmak.....)

Şûra zabıtlarının nasıl tutulduğunun mezkûr gazeteye Reislik Divanınca bildirilmesini arz ve teklif ederim.

Kemal ATATUĞ

Başkan — Bu meselenin hal şeklinin Genel Sekreterliğe havalesini kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.

Şimdi gündemle ilgili takrirleri okutuyorum.

Rapor hakkınba yapılan konuşmalarla sözlü ve yazılı olarak verilen teklifler üzerinde bir fikir hasıl olduktan sonra komisyona söz hakkı vermeği kabul etmiştik, bunu hatırlatırım.

Şûra Başkanlığına

Çocuklara, bilhassa arızalı ve özel eğitime muhtaç çocuklara karşı işlenen suçlara ait cezaî müeyyidelerin hukukî imkânlar nisbetinde artırılması temennisinin karara bağlanmasını saygiile arz ederim.

Kemal AKALIN

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1—6. Komisyona bağlı su komisyonunun (Çocukları koruma meselesinin) bir bütün olarak ele alınmasını bildiren

raporu çok geniş ve şumullü olan içtimaî bir memleket dâvasını ele almaktadır.

2 — Komisyonun çalışmalarına esas teşkil eden vazifeler dışında kaldığı kanatında olduğum, bununla beraber, ele alınması çok yerinde olan bu önemli dâvanın Millî Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım, İçişleri ve Çalışma Vekâletlerinin işbirliği ederek ayrıca tetkik etmesini zarurî kılmaktadır.

3 — Beşinci Millî Eğitim Şûrasının tetkik ve faaliyet mevzuuna giren temel dâva, ana ve ilkokullardaki çocukların korunması ve özel eğitim ve bakıma muhtaç bulunanların korunmasını sağlıyacak tedbirler teşkil etmektedir.

4 — Bu sebeple, 7. komisyonun bu konudaki tekliflerinin de gözünde tutularak su komisyon raporunun yalnız bir temenni olarak Millî Eğitim Vekâletine arz etmekle iktifa edilmesini saygılarımla teklif ve reca ederim.

Dr. Baha ARKAN

Yüksek 5. Eğitim Şûrası Bşkanlığına

Özel eğitime muhtaç çocukların yetişmesi bahsinde, raporda serdedilen muhtelif gelir kaynakları arasında, devletin vereceği tahsisatın ön plânda olduğunun ve bu bahisteki mali giderin esasını teşkil ettiğinin daha açık olarak tasrih edilmesini saygı ile teklif ediyorum.

Seniha TANSU

Şûra Başkanlığına

5387 sayılı kanunun tatbikatiyle ilgili yönetmelik tasarısının II inci maddesine «F» fıkrası olarak;

F — «Orta halli ve çok çocuklu ailenin çocukları» da alınmalıdır.

Kaydının ilâvesini saygıyla arz ederiz.

Bekir TÜRK *Lâtif GÜNAL*

Şûra Başkanlığına

Arızalı çocukların ayrı özel bir okulda okutulmasl münasiptir. Normal çocuklarla bir arada fakat ayrı sınıfta bulunmaları arızalarının teşhiri mahiyetinde olacağından bunu mrhzurlu buluyorum. Ve ayrı okul mümkün olamadığı takdirde normallerle bir arada okutulmasını teklif ediyorum.

Sara AKDİK

Şûra Başkanlığına

Yardıma muhtaç çocukların gazetelerde teşhir edilmesine ilâve olarak okullarda resimleri çekilip dosyalara konmamasının da karar altına alınmasını rica ederim.

H. Bedrettin ÜLGEN

Şûra Başkanlığına

Raporun 10 unçu sahifesinin (f) fıkrasına (Çocuklar için mahsus tutuklu evleri, çocuk suçlarını tesbit ve mahkemeye sevk ile vazifeli müesseseler) ilâvesini,

II inci sahifenin (c) fıkrasına da (çocuk suçlarını tesbit ve takip ile vazifeli müesseselerce) ibaresinin ilâvesini,

Özel eğitim yapan müesseseler idaresine halk mümessillerinin daha geniş ölçüde iştiraki temennisinin kabülünü teklif ederim.

Sulhi DÖNMEZER

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

5387 sayılı kanunun yerine ikame edilmesi derpiş edilen kanunun dayanması gereken prensipler arasında sosyal yönden başlığı altında sayılanlardan aşağıdakilerin çıkarılmasını teklif ediyorum:

1) Ana ve babasından her ikisi veya birisi olup da sokağa düşmüş olanlar.

2) Ana ve babasından her ikisi veya birisi olup da bunların sarih fakrühalleri dolayısiyle gelişmeleri için asgarî bakımları sağlıyamıyacak durumda olanlar.

Ayrıca (G) fıkrasındaki «yangın ve sel gibi» kayıtların kaldırılmasını arz ederim.

Ferruh SANIR

Başkanlığa

Özel eğitime tabi çocuklara ait komisyonun gelir kaynaklarına ait:

C fıkrasındaki 19 Mayıs Gençlik ve spor Bayramına ait gösterilerin gelir kaynağı kabul edilmesi millî heyecanlarımızın kaynaştığı bir günde yerinde değildir.

Bu gösterilerin paralı olmamasını teklif ederim.

Macide ATATUĞ

Başkan — Önergelerin okunması bitti. Müsaadenizle Komisyon'a söz veriyorum. Buyurun.

Komisyon adına Mithat Enç — Sayın Şûra üyeleri, komisyonumuzun çalışmaları hakkında sarfettiğiniz teveccühkâr sözler için ilk önce teşekkür etmeği bir vazife biliyoruz.

Rapor hakkında ilk konuşan Adıyaman arkadaşımızın terbiyesiz çocuklar hakkında temas ettiği noktalar için bir yanlış anlama olduğu kanaatına vardım. Raporun bu kısmında sadece özel eğitime ve korunmağa muhtaç olan çocukların sınıfları belirtilmektedir, hangi guruptaki çocukların bu sahaya girecekleri belirmektedir. Bunun mânası hırsızlık yapmayı, yalan söylemeyi, içki içmeyi itiyad edinmiş çocukları bir araya koyarak yetiştirecek değildir. Meselâ bedence arızalı çocukların içinde az görenler, sağırlar veya sair vücut arızası olan çoçuklar buraya dahil edilmişlerdir. Yani bunların aynı müessesede, aynı metodla terbiye edilecekleri

mânasına gelmez. Onun için arkadaşlarımızın mütalâasının varit olmadığını zanediyorum.

Sayın Ferruh Sanır arkadaşımızın üzerinde durduğu bir noktaya temas etmek istiyorum; fakruhal dolayısjyle ana, babaları bulunduğu halde gereken bakımı temin edemediklerinden sokağa düşmüş çocuklar. Sel gibi, yangın gibi felâketler dolayısiyle korumağa muhtaç durumda bulunan çocukların hallerine gelince; burada gayet tabiî bir kanun tasarısı hazırlamadığımız için bu grupta korumağa muhtaç çocuklarda hangi sıra ile ve imkânların müsaadesi nisbetinde tercihan hangilerinin daha evvele alınması lâzım geldiği hakkında bir ayırmaya ve sıralamaya ihtiyaç duymadık. Sadece esas prensip olarak bu nevi çocuklarında korunma mevzuu olduğunu kabul ediyoruz. Kanun yapılırken umumiyet itibariyle günün ve zamanın bizi tazyik eden ihtiyaçları gözönünde tutularak kanun hazırlamak cihetine gidileceği tabiîdir. 3887 sayılı kanun, ihtiyaçların tazyiki ile kısa bir zamanda içinde yerini yeni bir kanuna bırakmaya veya mevcut kanunları tadile zorlıyacaktır. Bu büyücek bir ağacın küçük bir saksıya dikilmesi gibidir. Çünkü, fidan olduğu devrede nasıl olsa saksıdan daha büyük bir mazrufa ihtiyaç göstermesi gibi bir anlayışı ortaya koyar. Biz bu yandan prensipleri hazırlarken sadece bu günün ihtiyaçları nedir, elimizde ve önümüzde olan meseleler nelerdir. Bunları kıstas almakla iktifa etmedik. Aynı zamanda ilerisini gözönünde tutarak korunmaya muhtaç çocukların hangi kategoriye ayrılacağını da tesbit ettik. Fakat gerek kanun, gerekse buna ait tatbikat yönetmeliği hazırlanırken bu çocuk yurtlarında hangi şartların takip edileceği tesbit edilir ve bu esas üzerine hakiki ihtiyaçları ve talepleri karşılamaktan ortaya çıkacak müşküllerin bertaraf edilmesi imkânı hasıl olur.

Sel ve yangın felâketleri dolayısiyle muvakkaten korunması lâzımgelen çocuklar mevzuuna gelince; yalnız bu gibi felâketler dolayısiyle muvakkaten ana, babasını kaybetmiş, ortada kalmış çocukların bu gibi himayeye muvakkaten mevzu teşkil etmesi kanaatini ileri sürdük ki bunu ana, ba-

basının yanında bulunan sel ve yangın gibi bir felâket dolayısiyle aile ocaklarını kaybetmiş olan çocukların ailelerinin yanından ayırıp bu nevi müesseselere bu çoçukların alınacakları mânasına gelmemesi lâzım gelir.

Sayın Ferruh Sanır'ın temas ettikleri diğer bir nokta da özel eğitime muhtaç olup ta aynı zamanda korunmaya muhtaç çocukların ne gibi muameleye tabi tutulacakları ve bu çocukların korunmaya muhtaç çocuklara mahsus müesseselerdemi? yoksa özel eğitime mahsus müesseselerdemi? eğitime tabi tutulacaktır diye sordular. Bu hususta bir endişeye mahal olmadığını zanediyorum. Çünkü Komisyon bu konuyu bir bütün olarak korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukları bir bütün olarak mütalâa etmiştir. Meselâ körler için açılacak özel eğitime mahsus yere aynı zamanda korunmaya muhtaç kör çocuklar da alınacaktır, anasız, babasız çocuklar alınacaklardır. Hattâ babalı çocukların alınması bile belki mütalâa edilebilir. Dolayısiyle korunmaya muhtaç olup ta aynı zamanda özel eğitime muhtaç çocukları apayrı bölümlerde yetiştirmeyi, - bölümler meydana getirmeyi düşünmedik - özel eğitime dahil olan bütün müesseseler arasında esaslı bir koordinasyon ve bir işbirliği meydana getirmeyi düşünmüş bulunuyoruz.

Her İlde bir çocuk tetkik bürosunun teşkil edilemiyeceği mevzuundaki endişeleri gayet tabiîdir. Derakap bütün memleket çapında bu teşkilâtın vücuda getirilmesi şeklinde anlaşıldığı takdirde varittir. Fakat o maddeye: ihtiyaçlara ve teşkilâtın gelişme seyrine göre, ihtiyaç görüldükçe diye sarahat verecek bir cümlenin eklenmesi uygun olur zannediyorum.

Çocuk tetkik bürolarının millî eğitim müdürlüklerine bağlı olarak büyük şehirlerde bu mevzu ile meşgul olacak bir şubenin ihdası bu mevzuda çalışacak okul psikolokları gibi mütehassısların, teşhis ve plasman işlerinde çalışacak olan personelin doğrudan doğruya buraya bağlanması içindir. O ilde mevcut olması bahis mevzuu olacak yetiştirme yurdu ve özel okulların teftiş ve murakabesi ile bu şubenin

meşgul olması için derpiş edilmiştir. Bu da ihtiyaç derecesinde yerleştirilecektir. Tabiî bütün vilâyetlerimizde derakap bu nevi çocuk yurtlarının açılması mütalâa edilemez. Raporun diğer kısımlarında bu ciheti belirten ifadeler, hükümler vardır. Toplanma işinde selâhiyet, istasyon ve bürolara yükletilmekle beraber bunların olmadığı yerlerde maarif müdürü ve memurlarının bu vazifeyi yapması kabul edilmiştir. Binaenaleyh endişelerinin komisyonumuzca nazarı itibare alınmış olduğunu belirtmiş bulunuyorum.

Yetiştirme bürolarının kuruluşunda yalnız Millî Eğitim Vekâletinin sorumlu olması meselesine gelince; Biz bunu şu şekilde mütalâa ettik, malî kaynakları bir fonda terkip edip sarf hususunu Millî Eğitim Vekilliğine verdikten sonra, ayrıca personel yetiştirme meselesi ve personelin tayini işi Millî Eğitim Vekilliğinin selâhiyeti ve kontrolü altında bulunduktan sonra bu nevi büroların tesisi işinin doğrudan doğruya gayet tabiî olarak Millî Eğitim Vekâletinin selâhiyetleri dahiline girmesi icabeder. Çünkü mahalli idarelerin bu işe ayırdıkları tahsisleri Millî Eğitim Vekâleti emrine bir fona yatıracaklarına göre fonu kullanmak hususunda onlar pek de sahibi selâyiyet olmıyacaklardır. Aynı zamanda şöyle bir durum da ortaya çıkmaktadır. Eğer bu hususta mahalli idarelere selahiyet tanıma durumuna düşülecek olursa o zaman yurtlarda zaruri olduğu kabul edilen fonksiyonların daraltılmasını, ihtisaslaştırılmasını tahakkuk ettirmesine ve yurtlar arasında bir sirkülasyonun tahakkuk ettirilmesinde müşkilât meydana gelmektedir. Mesele farz edelim ki İzmir'de birisi İzmir Belediyesince, diğeri de İzmir İl İdaresince iki yurt açılmıştır. Bu iki yurdun biribirine yardım etmesi zorlaşmaktadı. Her 7 yaşındaki çocuklar için bir yurt açmak, böyle münferit yurtlar tesisi lüzumunun meydana gelmesi hem yurt açmaktaki müşkilat dolayısiyle hem de iyi çalışma bakımından semereli bir netice vermez. Bu itibarla 7-14 arasında olan çocuklar için bir yurt, 14-18 yaş arasındaki çocuklara mahsus olmak üzere, kız ve erkekler için ayrı ayrı yurtlar, işe yetiştirme için ayrı yurtlar, terbiyesiz olanlar için ayrı yurtlar tesisini düşündüğümüze göre ve yurd fonksiyonunun koordine edilmesi hususunda belediyelerce yurt

tesisine imkân verildiği takdirde bir elden kontrol edilmesi lâzım geldiği kanaatına vardım. Ferruh Sanır'ın endişeleri mali mükellefiyetlerin mahalli idarelere tahmil edilmesinden kaçındığı yönünden olsa gerek. Finansman bahsinde alınan tedbirler bu endişeyi bertaraf edecektir. Mali kaynaklar, Millî Eğitim Vekâletinin kontrolü altına verildiği müddetçe bu ihtisaslaştırılmış ve birlikte sıkı sıkıya işbirliği halinde çalışmış yetiştirme yurtlarının ve istasyonlarının bir elden idare edilmesi lâzım geldiği Kanaatine varmış bulunuyoruz.

Sayın Seniha Tansu'nun gelir kaynaklarının kifayetsizliği hususundaki endişelerini de komisyonumuz varit görmemektedir. Gelir kaynakları iki noktada toplanıyer: Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmenin normal bir çocuğun yetiştirilmesinden daha pahalıya mal olduğu açıktır. Sarih bir nisbet vermek mümkün olmaz, hiç olmazsa 4-5 misli pahalıya mal olmaktadır. Korunma zaruretinin hususiyetlerine göre bu durumu nazarı itibare alarak bir defa çocuklar normal öğrenime mecbur tutulacağına göre, ilköğretime bir talebe ilkokul safhasında yılda bir liraya mal oluyorsa bu çocuklar için ayrılacak birer liranın özel eğitime aktarılması, arada kalan farkın da, belediye, özel idareler hisseleri ve diğer zikredilen kaynaklardan, Sağlık Vekâleti bütçesine bu konu için konulan tahsisattan alınacak paraların toplanması suretiyle maddi durumun sağlanması teklif edilmektedir. Millî Eğitim Vekâletinin buna ilâveten halen 5387 sayılı kanunla almakta olduğu tahsisata tekabül edecek bir tahsisat veya ihtiyaç oldukça artıracağı bir tahsisatın yıldan yıla bu maliyet farkını kapatmak suretiyle bütçeye ilâve edilmesi lâzım geldiği teemmül edilmiş bulunmaktadır. Bu yönden zannediyorum ki mali kaynakların ihtiyaçları karşılamak için kâfi olduğu kabul edilebilir.

Sayın İzzet Birant'ın çocukların ailelerinin nezdinde yerleştirilmesi ve hastahane okul ve sınıfların açılması hakkındaki beyanları üzerinde durduğumu zannediyorum. Komisyon raporunda bu husus kâfi derecede tavzih edilmiş bulunuyor. Kimsesiz çocuklarla meşgul olarak yetiştirme yurtlarına,

bu müessesede bulunacak çocukları aile yanına yerleştirmek ve oradaki vaziyetlerinin kontrol edilmesi hakkında sarih sorumluluk verilmiş bulunmaktadır. Dolayısiyle bu hususların raporda karşılanmış olduğunu zannediyarum.

Hastahane okullarına ve sınıflarına gelince; gayet tabiî bunlar ancak büyük merkezlerde bulunabilecek mahiyette okul ve sınıflardır. Bunların nerede ve nasıl kurulacağı, çalışma programları ve sairenin bu raporda tesbit edilmesine çalışmak, raporumuzu heyeti aliyenizin dinlemeye tahammül edemiyeceği bir hale sokacaktır. Ve yönetmelikle, programla, tesbit edilmesi lâzım gelen hususları da buraya karıştırmak icabedecekti. Bu itibarla biz sadece bunlara temas etmekle iktifa ediyoruz.

Sosyal Yardımcılar terimine gelince; eğer kendileri daha uygun bir terim teklif ederlerse o şekilde değiştirilmesi uygun olur. Yani kulağa daha hoş gelen bir terim teklif ederlerse komisyonumuz, bunun memnuniyetle değiştirilmesine taraftardır.

Sayın İbrahim Tünger'in çocuklar hayata atıldıktan sonrat takip edilmelidir, işe yerleştirilmelidir, yolundaki endişelerine gelince; çocukların yetiştirilmesine ait maddede bu cihet kâfi derecede sarahatla ifade edilmiş zannediyorum. Orada bu çocukların iş için hazırlanmaları, işe yerleştirilmeleri, takip edilmeleri vazifeleri ile yetiştirme yurtları tavzif edilmektedir. Bu nevi işlerde meşgul olmak üzere personel kısmında müsaade edildiği gibi mütehassıs kimselerin mesleki rehberliği altına konulması teklif edilmektedir ki bu yönden herhangi bir endişenin varit olmadığını zannederim. Ancak kendileri 18 yaş haddinin ortadan kaldırılıp, ferdî ihtiyaca göre çocukların yaş durumunu nazarı itibare almadan korunmaları hususunu teklif ediyorlarsa, ki o zaman kanunun uygulanması yönünden birçok ihtilâflara yol açabilir, muhakkak sınırlandırmak lâzımdır. Aksi takdirde bu neviden müesseseler, uzun zaman ve bılâ kaydı şart bu gibi işlerle meşgul olmak üzere bir duruma düşerler. Bu yönden başka memleketlerde böyle takyitlere lüzum hissetmişlerdir.

Birtakım farklar mevcut olmakla beraber 15-16-18-20 yaşı kabul etmekle beraber bu nevi kanunlarda muhakkak bir yaş haddi tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Fazla çocuğu olan orta halli ailelerin yetiştirme mevzuudur; esasen hayat seviyesi düşük olan memleketimizdeki bu gibi ailelerin çocuklarının da eklenmesi keyfiyeti, Sayın İlk-Öğretim Umum Müdürü Ferruh Sanır'ın endişelerine yeni endişe ilave etmek gibi bir durum ortaya çıkarıyor. Bu şekil hakikaten mevzuun çerçevesini genişletecek ve kontrolü güçleştirecektir. Bu yönden bilmiyorum heyeti celileniz böyle büyük çocuk kategorisinin bu mevzua girmesi hususunda ne düşünür? Memleketimizdeki çocuk, ailelerinin ortalama sayısı düşünülecek olursa beş altı çocuktan fazla çocuğu olan ailelerin çocuklarının bu işe dahil edilmesi halinde bu işle başa çıkamamak vaziyetine girilmiş olur zannederim.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile alâkalı iki teklif mevzu bahis olmaktadır. Bu iki teklife aynı zamanda cevap vermeğe çalışacağım. Devlet gelirlerinden elde edilmiş olan varidattan başka gelir temin etmek için 23 Nisan Çocuk ve 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramlarından ve Stadyomda yapılan diğer millî Bayramlardaki gösterilerden ufak bir giriş ücreti almak suretiyle bu sahada bir gelir temin edilmesi komisyonumuzda bir temenni mahiyetinde olmak üzere konuşulmuştur. Çocuk ve Gençlik Bayramı olan günlerde aynı zamanda korunmağa ve özel eğitime muhtaç olan çocuk ve gençlerin korunmasiyle alâkalı bir fonksiyonun ilâve edilmesi bu bayramın mânasını daha fazla artıracağını ve hiçbir suretle bunun mânasını küçültüp düşürmiyeceğini zannederek bunu koymuştur. Halen de komisyonumuz, böyle bir tedbir almağa teşebbüs edildiği takdirde bu bayramların millî ve hissî taraflarının azalmıyacağını, bilâkis artacağını kabul etmektedir.

Normal okullarda arızalı ve özel eğitime muhtaç olan çocuklar için özel sınıflar kurulmaması hususuna temas eden Sayın Sara Akdik arkadaşımıza uzun ve akademik münakaşalarla cevap vermekten sakınmağa gayret

edeceğim. Çünkü bu mevzu diğer memleketlerde uzun boylu münakaşa edilmiş leyh ve aleyhinde birçok şeyler söylenmiştir. Bu gibi çocukların normal okul sınıflarında mı daha iyi yetiştirme imkânı vardır. Yoksa sırf bunun için tesis edilmiş özel okullarda mı yetiştirmesi imkânı daha kolaydır? Bu hususta icabeden hükümlere varılmıştır Yalnız normal okullarda bu çocuklar için özel sınıflar açmanın iki avantejı vardır. Birincisi bu şekil daha ucuz eğitim ve öğretme ve yetiştirme imkânları sağlamakta bulunmaktadır. Aynı zamanda ancak büyük mekteplerde tesisine imkân vardır. İkincisi de bu çocukların normal bir topluluk içinde yetiştirimi, çocukların daha iyi yetiştirilmesini mümkün kılmaktadır. Meselâ büyük bir şehirde kör çocukları normal okullardaki özel bir sınıfa göndermek onların sosyal yönden daha iyi yetiştirilmesini geliştirmelerine imkân vermektedir. Ayrıca bu çocuklar normal bir cemiyet içinde yaşıyacaklarına göre bu nevi imkânlarla anlaşmak, geçinmek, işbirliği yapmak ve onlara karşı takınmaları lâzimgelen tavırları takınmak bakımından kendilerine bir fırsat sağlamaktadır. Gayet tabiîdirki normal çocuklar bunlara karşı belki istihza yolu ile, merhamet yolu ile yanlış muamelelere girişme temayülünde bulunabilirler. Fakat bu müesseselerin başında bulunan terbiyeci ve öğretmenlerin vazifesi, bu gibi vaziyetler karşısında lâzım gelen izahları yapıp icabeden tedbirleri alıp geniş cemiyet içinde bu nevi hâdiselere karşı nasıl bir tavır takınılması lâzım geleceği hakkında lüzumlu eğitimi sağlamaktadır. Eğer bir çocuk tamamen tecrit edilmiş olarak bir müessesede yetiştirilirse, bilahare cemiyete karıştığı zaman ne bunlar cemiyet içinde normal olarak nasıl yaşatacağını bilirler, ne de cemiyet bunlarla normal yaşamanın ne olduğunu bilir. Normal sınıflarda açılacak özel sınıf hem maliyet, hem de temsil ettiği terbiyevî imkânlar bakımından daima yatılı ve özel müesseselere tercih edilmektedir.

Sayın Muhittin Akdik'in evlâtlıklara ilköğrenim temin edilmesi huausundaki temennisine de işaret etmek isterim. İlköğretim kanununda bu mesele halledilmiş bulunmaktadır. Suçlu çocukların gizli olarak muhakeme edilmeleri mevzuuna da temas ederken bu suçlu çocuklar hakkında konuşan diğer

arkadaşların sözlerine bu noktada müştereken cevap vermek mümkündür.

Suçlu çocularda özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocuklar kategorisine girmekle beraber bu işde esas sorumluluk Adalet Vekâletinde toplanmış bulunmaktadır. Ve bu maksatla Büyük Millet Meclisine çocuk suçları ve mahkemeleleri ile ilgili bir kanun tasarısı sunulmuş bulunmaktadır. Bu tasarıda suçlu çocuklar nasıl bir muhakemeye tabi olacaklar ne şekilde takip edilecekler ve hattâ mahkemelere sevk işi ile meşgul olacak sivil polis memurları nasıl olacak, nezarethane; istasyon vesaire hep bu kanun tasarısı içinde mütalâa ve derpiş edilmiş bulunmaktadır. Bizim bu raporda çocuk mahkemelerine ve ıslahhanelerine sadece temas etmemizin sebebi, bu nevi müesseselerde çocukların sağlığının, eğitim öğretim işlerinın esas sorumluluğunun Millî Eğitin Vekâleti tarafından deruhde edilmesi ve bu hususta kendilerinin sorumlu olmalarını temin etmek cihetidir. Çünkü Adalet Vekâleti ıslahhane veya nezarethane ve istasyonlar tesis etse dahi bu nevi müesseselere personel yetiştiren esas merci Millî Eğitim Vekâleti olduğu için bunlara terbiyeyî, sosyal ve fiziki itiyatlar kazanmak mevzubahis olduğu için, bu da esas itibariyle terbiye işi olduğu için bu yönden Adalet vekâleti ile Millî Eğitim Vekâletinin bir iş birliği yapması zarureti kendiliğinden meydana çıkar.

Bir arkadaşımızın bu mevzuu özel eğitime ve korunmağa muhtaç çocukla karıştırmak ihtimalini tevlit edecek şekilde konuştuğunu zannediyorum. Biz bu mevzuu tamamiyle ayırıyoruz. Suçlu çocuklarla özel eğitim ve korunma mevzularını ayrı ayrı mütalâa ediyoruz. Vakıa burada zahiri bir eksiklik vardır. Fakat çocuk muhakemelerine ait kanunda o cihet tamamiyle derpiş edilmiştir.

Sayın Mustafa Gökçe'nin belirttikleri, çocuğun aile içerisinde korunması keyfiyeti, hakikaten haklı olarak ortaya atılmıştır. Zannımıza göre hazırlanmış olan raporda bu cihet kâfi derecede bir sarahetle belirtilmemiştir. Yanı diğer şartlar mevcut olduğu takdirde, sadece ailesi yanında iktisadî

zorluklar dolayısıyle yardım görmesi lâzım gelen çocuklar aile muhitinden alınmadan, aileye yapılacak birtakım yardımlarla aile yanında yetiştirilmesi zaruretinde kendileriyle müttefikiz. Ve hazırlanan rapora bu hususun daha ziyade açıklanmasını temin için gereken şekilde izah edilmesine taraftarız. Çocuk muhitinde barındırılmalıdır düşüncelerine gelince, esas prensip bu olmakla beraber korunmağa muhtaç çocuklarla özel eğitime muhtaç çocuklar meselelerini göz önünde tutacak olursak, zaruret hasıl olduğu takdirde çocukları muhitinden uzak olan mütehassıs müesseselere göndermek vaziyeti hasıl olacaktır. Farzedelim ki, Ankara ili dahilinde korunmağa mahsus iki müessese vardır. Birisi, 7-14 ve 14-18 yaşlarındaki normal çoçukların ilk ve orta tahsillerini ve diğeri 14-18 yaşındaki normal çocukların yüksek tahsillerini sağlamakta, sanat öğrenmelerini temin etmekte ve işe yerleştirilmeleri ile uğraşmaktadır. İki müessesesi bulunan Ankara ili dahilinde yine farzedelim ki zekâca geri olan ve bilhassa kör ve korunmağa muhtaç bir çocuk çıktığı akdirde, eğer Ankara'da bu çocukla meşgul olacak özel bir müessese mevcut değilse gayet tabiî olarak bu çocuklar Ankara'da bu sahada ihtisas yapmış olan müesseseye gönderilecektir. Bu bakımdan ve bu imkânlar nazaı itribara alınarak çocuğun kendi muhitinde muhafaza edilmesi şartı esas prensip olarak gözönünde tutulmakla beraber çocuk problemleri ve vaziyete göre ihtisaslaştırılmış müesseselere yerleştirilmesi esas olarak kabul edilmiştir.

Hayır kurumlarının kontrole tabi olması meselesine gelince, bu koruma ve özel eğitime muhtaç çocuklar umum müdürünün vazifeleri arasında kâfi derecede belirtilmiştir. Bu teşekkülleri teşvik etmekle beraber bunların gayelerini çeşitli yönlerden tahakkuk ettirmek için yaptıkları çalışmaları takip etmek Vekâletin selâhiyeti dahilinde olacaktır. Çocuğu korumakla ilgili olmaması ihtimali olan çalışmaları kontrol ve icabında müdahalede bulunacak ve onların çalışmalarına bir istikamet ve bir yol verme bakımından lâzım gelen selâhiyete ve iktidara sahip bulunacaklarını zannediyorum.

Himayeyi daha ileri yaşlara teşmil etmek mevzuuna gelince: bu hususa daha evvel kısaca cevap vermiş idim. Bunu biz bir dereceye kadar çocuğu iş sahibi yapmak, yerleştirmek ve gerek takip etmek şeklinde anladık. Daha ileri yaş haddinin kaldırılması tarzında anlamanın tatbikat yönünden zorluk vereceğini biraz evvel arzetmiş idim.

Yazılı dilekler arasında çacuklara karşı işlenen suçlara karşı verilecek cezanın artırılması keyfiyeti, doğrudan doğruya ceza kanunu ile ilgilidir. Fakat bunun belki Şûranın bir dileği olarak bu raporda veya başka bir münasebetle ifade edilmesi mümkün olabilir, zannediyorum.

Bu çocuk koruma ve eğitimi meselesinin bütün olarak ele alınması ve diğer vekâletleri de ilgilendiren hususlardaki noktai nzarımıza gelince, yapılan tasarıda kanaatlerimiz açıkça muhtelif naktalardan yer yer belirtilmiş bulunmaktadır. Sorumluluk yalnız Vekâlete değil, özel teşekküllere de yüklenmiş bulunmaktadır. Biz burada hangi mercilerin salâhiyetli olduklarını ve işbirliğinin hangi yönlerden yapılacağını belirtmekle iktifa etmiş bulunuyoruz.

Yazılı olarak sunulmuş bulunan diğer tekliflere esasen muhtelif münasebetlerle temas etmiş bulunuyorum. Ümid ediyorum ki. bu mevzuda konuşan bütün sayın Şûra üyelerinin tereddütlerine bu suretle cevap vermiş bulunuyorum (*Alkışlar*)

Başkan — Başkaca konuşmak istiyen arkadaş var mı?.. Altıncı Komisyonun mütalâasını dinlemiş bulunuyorsunuz. Şimdi verilmiş bulunan önergeleri okutup reyinize arzedeceğim? Yalnız bir kolaylık olsun diye önerge maddeleri okundukça reye koyacağım. Fakat bu takrirler erken elimize gelmediği için haddızatında rapor içinde bulunupta ileri sürülmüş fikirler olabilir. Şimdi takrirleri okutuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — 6. Komisyona bağlı su komisyonunun (Çocukları koruma meselesinin) bir bütün olarak ele alınmasını bildi-

re raporu çok geniş ve şumullü olan içtimaî bir memleket dâvasını ele almaktadır.

2 — Komisyonun çalışmalarına esas teşkil eden vazifeler dışında kaldığı kanaatinde olduğum, bununla beraber, ele alınması çok yerinde olan bu önemli dâvanın Millî Eğitim. Sağlık ve Sosyal Yardım, İçişleri ve Çalışma Vekâletlerinin işbirliği ederek ayrıca tetkik etmesini zaruri kılmaktadır.

3 — V. Millî Eğitim Şûrasının tetkik ve faaliyet mevzuuna giren temel dâva, (Ana ve ilkokullardaki çocukların korunması ve özel eğitim ve bakıma muhtaç bulunanların korunmasını sağlıyacak tedbirler teşkil etmektedir.

4 — Bu sebeple, 7. Komisyonun bu konudaki tekliflerinin de gözönünde tutularak sukomisyon raporunun yalnız bir temenni olarak Millî Eğitim Vekâletine arzetmekle iktifa edilmesini saygılarımla teklif ve rica ederim.

Dr. Baha ARKAN

Başkan — Bir mütalaa var mı?..

Muvaffak Uyanık — Efendim, bu manada ileri sürülen bir teklifin, teklif mahiyetinde olmadığını zannediyorum. Bu teklifin nihayet bir temenni mahiyetinde olduğu hususunda ısrar ediyorum.

Başkan — Komisyonlardan ricamız şudur; kendilerine istedikleri zaman söz verilmesi gayet tabiîdir. Fakat icabeden yerde söz isteyip beyanda bulunmamaları, başkanlığı müşkil durumda bırakmaktadır.

Baha Arkan — Efendim, takriri takdim eden bendenizim. Tümü okunsun... Bir temenni olarak ızhar edilmiştir.

Başkan — Zaten bir temennidir. Komisyon bunun özerinde düşünecektir. Bunlar satır satır kabul edilmiş manasına gelmez... Tümünü okutup toptan reye arzetmek müşkil durumı ihdas edebilir. Öyle hadiseler vardır ki, maddenin birisi hakkında oy kullanmak, diğer hakkında kullanmamak icabedebilir. Kabul edip etmeme keyfiyeti size aittir.

Bedi Ziya Eğemen — Efendim, esasen burada bir temenni mevcuttur. Bu temenniye iştirâk edip kabul etme veya reddetme bahis mevzuudur. Binaenaleyh bu temenniye iştirâki tazammun eden bir reye vazetme yerindedir.

Başkan — Başka türlü bir yola saparsak işimiz uzar.

Dr. Rasim Adasal — Arkadaşımızın bu sunduğu önergenin ilk maddesi doğrudan doğruya hepimizin tasvip ettiğimiz bir meseleyi tebarüz ettirmektedir. O halde bu maddeyi tekrar temenni mahiyetinde reye koymağa lüzum yoktur. Bir şey teklif edeceğim. Biz diyoruz ki ayıralım, çocuğun hukukunu ayıralım. Dün de bahsetmişlerdi, sağlık raporunu tenkid ettiğim zaman dedim ki çocuğu bir ruhî şahsiyet olarak ayıramayız, o bir bütündür. Haddimizi bildik, komisyon olarak dedik ki Şûranın altıncı komisyonu ile yedinci komisyonu arasında tedahül olmuştur. Sağlık Komisyonu sıfatiyle ele almadığı için temenni olarak bildiriyoruz. Amma, şimdi diyoruz ki ayrılamaz. Onun için teklif ediyorum, tamamı okunsun ve reye konsun.

Başkan — Evvelce temenni olarak tümü okunmuştu. Şimdi oya arz etmek için tekrar okutuyorum. Temeni olsun, teklif olsun reye arz etmek zarureti vardır. Kabul edilir veya edilmez, o başka. *(Tümü okunsun sesleri)*

Dr. Rasim Adasal — Şunu teklif ediyorum: tümü mü okunsun, parça parça mı okunsun, bu hususta başkan lütfen reye müraat etsin. Bunu tâyin etmek sizin hakkınızdır, başkanın müdahaleye hakkı yoktur.

Başkan — Evvelce okunmuş olan bu takririn madde madde okunmasını kabul edenler...

Dr. Rasim Adasal — Efendim, yine madde madde okunması hususunu reye koydunuz.

Başkan — Efendim, dünkü çalışmamızda takririn tümü okundu ve fikir edinildi, ondan sonra çeşitli konuları ihtiva eden maddeler ayrılmak suretiyle reye vazedildi. Eğer dünkü usulü benimsemeyip yeni bir karara varmak istiyorsanız lütfen reylerinizi ona göre kullanırsınız.

Macide Atatuğ — Konuştuklarımız Bakanlığa tevdi ediliyor. Komisyon başkanı bu teklifler hakkındaki noktai nazarını bildiriyor ve ondan sonra reye konuyordu.

Şimdi başkanın vereceği cevabı bilmiyoruz, komisyon başkanı cevap verdikten sonra takrirlerin reye konulması lâzımdır.

Adviye Kayral — Zannederim, ara vermeksizin devam eden çalışmalarımız bizi yorgun düşürdü, bu takrirler bir istirahattan sonra gelmiş olsaydı belki de hiç itiraz olunmıyacaktı. Henüz temenni üzerinde olduğumuz için anlaşmazlık oldu. Birinci madde olarak oya arzedilirse biz de oylarımızı izhar ederiz.

Başkan — Teklif olsun, temenni olsun genel kurulun oyuna arz edilmesi lâzımdır. Dün de böyle yapmıştık.

Burada bir temenni mevcuttur. Fakat bu temenniyi takip eden tekliflerde vardır. Bu itibarla bu temenniyi ve onu takip edecek teklifleri madde madde okuyalım tümünü birden kabul veya reddedelim.

Bu şekli kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Okuyoruz.

(Baha Arkan'ın takriri tekrar okundu)

Başkan — Teklifleri reye arz etmek üzere madde madde okutacağım.

Bedi Ziya Eğemen — Bu takriri toptan reye koyunuz, reylerimizi izhar edelim, raporla birlikte bir temenni olarak Vekâlete sunulsun.

Başkan — Burada heyeti umumiyesinin kabul veya ademi kabulü mevzubahis olabilir. Fakat ileride gelecek önergelerde ayrı ayrı maddeler bulunabilir.

Şimdi bu teklifleri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Şûra Başkanlığına

Çoçuklara, bilhassa arızalı ve özel eğitime muhtaç çccuklara karşı işlenen suçlara ait cezaî müeyyidelerin hukukî imkânlar nisbetinde artırılması temennisinin karara bağlanmasını saygı ile arz ederim.

Kemal AKALIN

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Yüksek V. Millî Eğitim Şurası Başkanlığına

Özel eğitime muhtaç çocukların yetişmesi bahsinde, raporda serdedilen muhtelif gelir kaynakları arasında, Devletin vereceği tahsisatın ön plânda olduğunun ve bu bahisteki mali giderin esasını teşkil ettiğinin daha açık olarak tasrih edilmesini saygı ile teklif ediyorum.

Seniha TANSU

Başkan — Takriri oyunuza arz edeyorum... Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

5387 sayılı kanunun tatbikatiyle ilgili yönetmelik tasarısının 11 nci maddesinin «F» fıkrası olarak;

F — «Orta halli ve çok çocuklu ailenin çocukları» da alınmalıdır.

Kaydının ilâvesini saygı ile arz ederiz.

Bekir TÜRK *Lâtif GÜNAL*

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

Arızalı çocukların ayrı özel bir okulda okutulması münasiptir. Normal çocuklarla bir arada fakat ayrı sınıfta bulun-

maları arızalarının teşhri mahiyetinde olacağından bunu mahzurlu buluyorum. Ve ayrı okul mümkün olmadığı takdirde normallerle bir arada okutulmasını teklif ediyorum.

Sara AKDİK

Başkan — Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

Raporun 10 uncu sahifesinin (f) fıkrasına (Çobuklar için mahsus tutuklu evleri, çocuk suçlarını tesbit ve mahkemeye sevk ile vazifeli müesseseler) ilâvesini;

11 inci sahifenin (c) fıkrasına da (çocuk suçlarını tesbit ve takip ile vazifeli müesseselerce) ibaresinin ilâvesini;

Özel öğretim yapan müesseseler idarelerine halk mümessillerinin daha geniş ölçüde iştiraki; temennisinin kabulünü teklif ederim.

Sulhi DÖNMEZER

Başkan — Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

Yardıma muhtaç çocukların gazetelerde teşhir edilmemesine ilâve olarak okullarda resimleri çekilip dosyalara konmamasının karar altına alınmasını rica ederim.

H. Bedrettin ÜLGEN

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum... Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Başkanlığa

Özel Eğitime tabi çocuklara ait komisyonun gelir kaynaklarına ait:

C fıkrasındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramına ait gösterilerin gelir kaynağı kabul edilmesi millî heyecanlarımızın kaynaştığı bir günde yerinde değildir.

Bu gösterilerin paralı olmamasını teklif ederim.

Macide ATATUĞ

Başkan — Tarkiri oyunuza arz ediyorum... Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

5387 sayılı kanunun yerine ikame edilmesi derpiş edilen kanunun dayanması gereken prensipler arasında sosyal yönden başlığı altında sayılanlardan aşağıdakilerinin çıkarılmasını teklif ediyorum:

1) Ana ve babasından her ikisi veya birisi olup da sokağa düşmüş olanlar.

2) Ana ve babasından her ikisi veya birisi olup da bunların sarih fakrühalleri dolayisiyle gelişmeleri için asgarî bakımları sağlıyamıyacak durumda olanlar.

Ayrıca (G) fıkrasından «yangın ve sel gibi» kayıtlarının kaldırılmasını arz ederim.

Ferruh SANIR

Başkan — Maddenin tümü, birbiriyle ilgili muvafık bulursanız tümünü reye arz edeceğim.

Bir üye — Hiç değilse (G) fıkrasiyle ilgili kısmı ayıralım.

Başkan — Takririn tümünü kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Ekrem Azak — Heyeti Umumiyenin tasvibine mazhar olan raporun tamamen zıddını teşkil eden maddelere karar veriyorsunuz.

Başkan — Bir defa kabul edilmiştir, kabul edildikten sonra tekrar söz verilmez.

Bedi Ziya Egemen — Efendim, bir defa bu teklif kabul edilmiştir. Raporun heyeti umumiyesi de henüz tasvip edilmiş değildir. Esasen bütün bu teklifler Millî Eğitim Bakanlığının süzgecinden geçerek, birbirini cerh eden ifadeler olursa bunlar telif edilecek, nihaî bir kanun halini alacaktır. Binaenaleyh bu temennilerin Millî Eğitim Bakanlığına sunulmasında hiç bir mahzur yoktur.

Başkan — İtirazları karşılamak için takriri tekrar reyinize arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Efendim, her teklifin sonunda komisyon sözcüsü veyahut reisinin söz almasını bekliyorum, fakat sükût ediyorlar, iş kesbi katiyet ettikten sonra söz istiyorlar, başkanlık müşkül vaziyete düşüyor, rica ederim bizi müşkül mevkide bırakmayınız. Çünkü arkadaşlar söylüyorlar, söylüyorlar, netice kesbi katiyet ettikten sonra müdahale başlıyor. Bu şekil haraket bir takım aksaklığa sebep oluyor. Bundan sonra arkadaşların bu hususa dikkat etmelerini Başkanlık Divanı adına rica ediyorum.

Efendim, komisyon raporunu yapılan ilâve çıkarma ve tadillerle tümünü oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Saat 14.30 da toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati

13.00

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI
BEŞİNCİ BİRLEŞİM

Açılma Saatı: 14.45
14. II .1953

Başkan — Tevfik İleri,

Sekreter — Sabih Özlü, Âdil Başkan

Başkan — Celseyi açıyorum, Buyurunuz.

Komisyon Başkanı Osman Faruk Verimer — Sayın Prof. Bedi Ziya Eğemen'in ismi unutulmuştur; kendisinden bunun için özür dilerim; bazı rakam hataları da vardır. Onları işaret edeceğim; düzeltirsiniz; şimdi müsaadenizle raporu okuyalım.

V. Milli Eğitim Şûrası Başkanlığına

Beşinci Millî Eğitim Şûrasının «İlk Öğretim kanunu tasarısının» incelenmesi ve mecburî İlk Öğretimin plânlanması» konusu üzerinde çalışmakla görevlendirilmiş olan Birinci komisyon 6 Şubat 1953 Cuma sabahından 12 Şubat 1953 perşembe günü akşamına kadar çalışmalarına devam etmiş ve Şûra Genel Kuruluna sunulmak üzere bu mesaiyi hülâsa eden raporun başkanlık divanı ve sözcüler tarafından tanzim edilmesine karar vermiştir.

Komisyonumuz çalışmalarına, Millî Eğitim Vekâleti tarafından geniş bir hazırlık çalışmasiyle ve köy, kasaba ve şehri bütünü ile ele alan yeni «İlköğretim Kanunu» tasarısını esas olarak almıştır. Millî Eğitim Vekâletinde bu taslağı hazırlıyan ilk komisyon Milli Eğitim Müdürlükleri, öğretmen teşekkülleri, Millî Eğitim Danışma kurulları ve halk temsilcileri nezdinde yaptığı geniş bir ankete dayanmış ve bu taslağı müm-

kün olduğu kadar bu anket cevaplarındaki fikir ve realiteleri aksettiren mütalâa ve tekliflerden, ilköğrenimin yurdumuzdaki son bir asırlık tarihi seyri incelenerek, başka memleketlerde ilköğrenimin geliştirilmesinde takip edilen yollardan, Milletlerarası XIV. Eğitim Konferansının bu mevzu üzerinde bütün dünya milletlerine yaptığı tavsiyelerden faydalanarak vücuda getirmeğe çalışmıştır. Malî hükümler için de mütehassıs ilim adamlarından istifade olunmuştur.

Şûranın bu taslağı incelemekle görevlendirdiği komisyonumuz müzakerelerinde bu taslağın gerek tümüne ve gerek bölüm ve maddelerine ait gerekçeleri de gözönünde tutmuştur.

Bu taslak genel hükümlerle 8 bölümden ve türlü hükümler bölümünden ve geçici maddelerden ibaret 101 maddeyi ihtiva etmektedir.

Bu kanun taslağının bâriz karakteri halk ile öğretmen arasında sıkı ve samimî işbirliğine önemle yer vermiş bulunmasıdır.

Bu taslağın istihdaf ettiği maksatlar şu suretle hülâsa edilebilir.

a) İlköğretim kurumları arasında yalnız ilkokullarda değil, mecburî öğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitim ve öğretimi ile meşgul olarak onları ilkokula hazırlıyacak olan okul öncesi kurumlarla, ilkokuldan sonra daha yüksek öğretim müesseselerine devam edemiyecek olanların genel bilgilerini arttıracak, onlara istihsal ve iş hayatında daha faydalı olacak bilgi ve mahareti kazandıracak yetiştirici ve tamamlayıcı kurslar meydana getirmek,

b) İlkokullarda vazifeli öğretmen ve idarecilerin vazife ve selâhiyetlerini ihtiyaca göre tesbit ve tayin etmek, bilhassa orta ve teknik öğretim müesseselerinde olduğu gibi tam teşkilâtlı ilkokulların idarecilerine de «Müdür» ünvanının ve öğrenci mevcudunun çokluğu dolayısiyle idarî işleri fazla olan ilkokul müdürlerine yardımcı verilmesi hususunu mütalâa etmek müdür yardımcılığı ve müdürlüğü birer terfi

V. Millî Eği'im Şûrası, İlköğretim Kanunu Tasarısının İncelenmesi ve Mecburî İlköğretimin Plânlanması Komisyonu, Sayın Reisicumhurumuzun Huzurlariyle Çalışma Halinde

216-217 arası

kademesi olarak düşünmek ve bu vazifelere tayin şartları tesbit olunmamak, bugün ilcelerin bilhassa ilköğretim işleriyle meşgul olan ve aynı zamanda bir okulun başöğretmeni bulunan millî eğitim memurlarının gittikçe genişleyen işlerini gözönünde tutarak müstakil birer vazife haline getirmek ve millî eğitim memurluğu ünvanını ilköğretim müdürü olarak değiştirmek başarılı ve müfettişlik vasıf ve kabiliyetini haiz ilkokul öğretmenlerinin ilköğretim müfettişliklerine terfi etmelerinin ve böylelikle bir taraftan müfettiş ihtiyacının karşılanması, diğer taraftan da kendilerini yetiştirmiş ilkokul öğretmenlerine meslekleri dahilinde yükselme imkânının sağlanmasını düşünmek, askere alınacak öğretmenlerin ve bilhassa yeni askere sevkedilmeye başlanan köy enstitüsü mezunlarının bırakacağı boşluğu doldurmak ve bu yüzden bir kısım köy okullarının muvakkaten öğretmensiz kalmasını önlemek maksadiyle geçici olarak bir muvakkat öğretmenlik ihdasını derpiş etmek.

c) İlköğretimin gelişmesi için mahallen alınması gereken tedbirlerin vaktinde alınabilmesi, okul çalışmalarının muhit özelliklerine göre ayarlanması, okul ve öğrenci ihtiyaçlarının temini, devam işlerinin takibi, çevre içindeki ilköğretim çalışmalarında işbirliğinin ve gerek ilköğretim, gerek halk eğitimi konusunda geniş ölçüde vatandaş kitlesinin ilgisinin sağlanması maksadiyle mahallî teşekküllere de yer verilmesi lüzumu ihmal edilmiyerek ve öğretim kurulları teşkil etmek ve bu kurulların vazife ve selâhiyetlerini tesbit etmek,

d) İlköğretim işlerimizin tarihî seyri göstermiştir ki bu iş sağlam ve tahsis edilmiş gelirlerle beraber düşünüldüğü zaman inkişaf etmiş, aksi hallerde duraklamalar ve gerilemeler kaydetmiştir. Bu işin süratle tekâmül ettiği yabancı memleketlerde de aynı yollardan geldiği zaman müsbet neticelere varıldığı bir hakikattir. Bu itibarla mecburî ilköğretimin en kısa bir zamanda tahakkuk ettirilmesi için malî ihtiyaçla ve bununla ilgili mevzuatı tasarıya koymak, Teşkilâtı Esasiye Kanununun verdiği bir vazife ve demokratik gelişmemizin ilk şartı olarak bir an önce halletmeye mecbur olduğumuz ilköğretim davasının tahakkuku için

F-18

devletçe ve milletçe her fedakârlığı göze almak durumunda bulunduğumuza ve bugün devlet bütçesiyle, özel idareler ve köy bütçelerinde ilköğretime ayrılan ödeneklerle bu davanın kısa zamanda tahakkuk ettirilmesine imkân olmadığına göre halka fazla bir yük tahmil etmeden ve memleketimizin iktisadî inkişafı ile muvazi olarak artan gelir kaynakları sağlamak, bunların ilköğretime tahsisine imkân ve fırsat vermek.

e) Bilhassa küylerde ilkokul faaliyet zamanlarının köylü vatandaşların iş hayatı ile sıkı sıkıya ilgisi olduğu, köy çocuklarının birer istihsal unsuru bulundukları gözönünde tutularak okulların açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanlarının mahallin tabiî iktisadî ve içtimaî şartlara göre ayarlanması hususuna imkân verilmek ve bununla beraber programın tamamen tatbiki ve öğretimden beklenilen randımanın da tam olarak alınabilmesi için köy, kasaba ve şehir okullarının yıllık fiilî öğrenim gönlerinin asgarî sayısını tesbit etmek.

f) Mecburî öğrenim çağındaki çocukların ilkokullara kayıt ve devamları işinin daha kısa, müessir ve pratik yollardan sağlanması, okula devam etmiyen öğrencilerin devamlarına mani olan maddî ve mânevî sebeplerin okul idareleri ve mahalli kurullarca araştırılarak alınacak tedbirlerle izalesi devamın her şeyden önce velilerin irşadı, ikaz ve ikna edilmeleri, kısaca onlarla sıkı işbirliği yapma yoluyla temini, ancak buna rağmen veya sebepsiz olarak çocuklarını okula göndermiyen veliler hakkında ceza tatbiki ve bu fiilin tekerrürü halinde ceaznın teşdidi cihetine gitmek ve bu hususta yapılacak takibat ve muamelelere, bu arada halkı teşvik ve ilköğretime rağbeti temin maksadiyle ilköğrenimlerini bitirmiş erkek vatandaşların askerî talim ve terbiyeyi daha çabuk kavrıyacak. ları da gözetilerek askerlik hizmetlerinin bir miktar kısaltılmasına, kadın vatandaşlardan muhtaç olanlarına da evlenmelerinde para yardımı yapılmasına ait hükümler koymak.

g) İlköğrenim mecburî olduğuna göre, başka memleketlerde olduğu gibi ilköğretim kurumlarına devam eden

bütün öğrencilerin kitaplarının ve yoksul çocukların diğer ders malzeme ve vasıtalarının, giyecek ve yiyecekleri ile esaslı tedavi masraflarının temini yoluna gitmek.

h) Okul yapım ve onarmında, okul için ayrılacak arsa, arazi ve uygulama bahçelerine ait meselelerde yıllardan beri kazanılan tercübelerden faydalanarak ve 4274 sayılı kanun 5210 sayılı kanunun okul yapımı ve arazi işlerinde köylüye tahmil ettiği mükellefiyetlerin 5828 sayılı kanunla kaldırılmış bulunması da gözönüne alınarak bu hususlarda kolaylık sağlıyacak esasları vaz etmektir.

Taslağın her bölümünün önce tümünü, sonra da maddelerini müzakere eden komisyonumuz bir kısım maddeleri aynen bir kısmını da tadilen kabul etmiştir.

Aynen kabul edilen maddeler unlardır:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 15, 17, 24, 26, 28, 32, 33, 35, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 63, 64, 65, 67, 77, 78, 79, 81, 82, 83. 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100 ve 101.

Tadil edilen maddeler de şunlardır:

9, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 29, 30, 31, 34, 36, 37, 38, 39, 46, 47, 48, 50, 59, 60, 62, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 80, 99.

Bu tadillerden ve bazı maddelerin bölümden bölüme naklinden ve üç geçici madde ilâvesinden sonra taslak şu şekli almıştır:

BİRİNCİ BÖLÜM

Teşkilât

Madde 9 —

Çeşitli sebeplerle henüz bir ilkokul açılmamış olan birbirine yakın birkaç köyün bulunduğu yerlerde veya evleri ve gurupları dağınık olan köylerde, pansiyonlu veya yatılı ilkokullar yahut gündüzlü bölge okulları açılabilir veya gezici

öğretmenler tavzif olunabilir. Bu okullar 6. maddede gösterilen yetiştirici ve tamamlayıcı sınıfları ve kursları da ihtiva edebilir.

Madde 10 –

Bir köy halkının, iş ve istihsal hayatının icabı olarak veya fevkalâde sebeplerle yayla, otlak ve bağ gibi yerlere taşınması halinde köy okulu da köy halkını takip edecek şekilde tertiplenerek mutat faaliyet ve vazifesine devam eder.

Madde 11 –

Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar, mecburî ilköğrenim çağında bulundukları halde öğrenimlerini emsalleriyle birlikte zamanında yapamamış olan çocuklara kısa yoldan ilk öğrenim vermek ve ayrıca yetişmelerine lüzum görülen çocukları ilkokula hazırlamak veya ilkokulu bitirmiş olup da henüz mecburî öğrenim çağında bulunan ve üst dereceli öğrenim kurumlarına gidemiyecek olanların genel bilgilerini artırmak ve kendilerine iş ve istihsal hayatında faydalı olacak bilgi ve maharetleri kazandırmak maksadiyle gerçek ve tüzelkişilerle, belediyeler, özel idareler ve devlet tarafından açılabilir.

Bu sınıfların tesisleri ve idareleri bir yönetmelikte tesbit olunur.

Madde 13 –

Okul öncesi kurumlarında mecburî öğrenim çağına gelmemiş olan çocukların eğitim ve öğretimi yapılır.

Tamamlayıcı kurslarda, ilk öğrenim çağı dışına çıkmış olup da üst dereceli ögrenim kurumlarına gidememiş olan vatandaşlardan isteklilerin genel bilgilerini artırmak ve kendilerinin daha iyi bir iş ve istihsal unsuru olarak yetiştirilmeleri maksadiyle öğretim yapılır.

Bu kurumlar gerçek tüzelkişilerle, belediyeler, özel idareler ve devlet tarafından açılabilir.

Bu kurumların tesisleri ve idare tarzları bir yönetmelikle tesbit edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İlde İlköğretim Vazifeleri

Madde 14 –

İlde İlköğretim vazifeleri şunlardır:

a) Öğretmenler, gezici öğretmenler,
b) Okul müdürleri ve okul müdür yardımcıları,
c) İlköğretim müdürleri,
d) İlköğretim müfettişleri,
e) İlköğretim sağlık müfettişleri, okul ve bölge hekleri,
f) Millî eğitim müdürleri ve yardımcıları.

İlk öğretim idareciklerinde öğretmenlik asıldır.

Madde 15 –

İlkokul öğretmenliklerine:

a) Öğretmen yetiştiren okul ve müesseseleri bitirenler,

b) Lise ve daha yüksek okullardan mezun olup da yönetmeliğinde tesbit olunan meslekî derslerden ve bunların tatbikatından imtihan verenler,

Tâyin olunurlar.

Madde 18 –

Okul öncesi eğitim ve öğretim kurumları öğretmenliğine:

a) Öğretmen okullarında veya bu maksatla açılacak özel şubelerden veya yabancı memleketlerde muadili ihtisas bölümlerinden mezun olan,

b) Lise mezunu veya kız enstitüsü mezunu olup özel kursları başarı ile bitiren, kızlar tâyin olunurlar.

Madde 19 –

İlkokulları idare edenlere müdür unvanı verilir.

Tek öğretmenli okulların öğretmenleri müdür selâhiyetlerini haizdirler.

Lüzum ve ihtiyaç hasıl olduğunda ilkokullara yönetmeliğe göre ayrıca müdür yardımcıları verilir.

Madde 20 –

İlkokul müdürleri okullarında yönetim, eğitim ve öğretim işlerinin kanun ve yönetmeliklerine göre düzenle yürütülmesinden sorumludurlar.

Müdür ve müdür yardımcıları yönetmeliğindeki esaslara göre ayrıca müstakil sınıf veya ders okutmakla da mükelleftirler.

Madde 21 –

İlkokul müdür, müdür yardımcısı ve tek öğretmenli okulları idare edenlere özel kanununa göre ek görev tazminatı verilir.

Madde 22 –

İlkokullara müdür olabilmek için enaz iki yıl başarı ile öğretmenlik yapmış ve rehberlik-idarecilik kursu görmüş bulunmak veya iki yıl başarı ile müdür yardımcılığı yapmış olmak şarttır.

Madde 23 –

İlköğretim müdürlüklerine:

a) En az üç yıl başarı ile ilkokul müdürlüğü veya müdür yardımcılığı yapmış olanlardan,

b) En az beş yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olup da rehberlik-idarecilik kursu görmüş olanlardan,

Millî Eğitim müdürlüğünce gösterilecek üç namzet arasından,

c) İlköğretim müfettişlerinden,

Vekâletçe uygun görülenler tâyin olunur.

Madde 24 –

İlköğretim müdürleri haftada en az dört saat ders okut-

makla mükellef olup 21. madde hükmüne göre kendilerine ayrıca ek görev tazminatı verilir.

Madde 25 –

İlköğretim müdürlüğünün bir bürosu ve yeteri kadar memur ve müstahdemi bulunur.

İlköğretim müdürlüğüne, gerektiğinde ilce merkez ilkokulları müdürlerinden en kıdemlisi vekâlet eder.

Madde 26 –

İlköğretim müdürleri, ilçedeki bütün ilköğrenim kurumlarının ilk merciidir.

Madde 27 –

İlköğretim müfettişliklerine:

a) En az üç yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olmak şartiyle eğitim enstitülerini veya muadeleti kabul edilmiş yabancı okulları bitirenler,

b) İlkokul müdür ve müdür yardımcıları ile ilköğretim müdürlerinden ve ilkokullarda en az beş yıl başarı ile öğretmenlik yapmış olanlardan, müfettişlik evsaf ve ehliyetini haiz bulundukları yönetmeliğine göre tesbit edilenler,

Vekâletçe tâyin olunurlar.

Madde 29 –

İl ilköğretim kurumlarının sağlık hizmetlerine ait işleri görmek ve öğrencilerin sağlıklarını korumak maksadiyle ilk öğretim sağlık müfettişleri, okul hekimleri ve bölge hekimleri tâyin olunur ve bunların emrine yeteri kadar sağlık memuru ve hemşire verilir.

Sağlık hizmetleri ve bu hizmetlere tâyin olunacakların vasıfları ile vazife ve selâhiyetleri bir yönetmelikle tesbit olunur.

Madde 30 –

Millî Eğitim müdürleri, yüksek dereceli okullar hariç,

ildeki bütün Millî Eğitim kurumlarının sorumlu ve yetkili merciidir.

Madde 31 —

Okul öncesi eğitim ve öğretim kurumları ile ilkokulların öğretmen, müdür ve müdür yardımcılarının, ilköğretim müdürlerinin, ilköğretim müfettişleri ve millî eğitim müdür ve müdür yardımcılarının vazife ve selâhiyetleri yönetmeliklerle tesbit olunur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İlköğretim Kurulları

Madde 34 —

Köy, bucak merkezi ilköğretim kurullrrı:

a) Köy, bucak. ihtiyar kurulunun, varsa belediye meclisi üyelerinin, kendi aralarından seçecekleri bir üye,

b) Öğrenci velilerinin kendi aralarından veya köy veya bucak merkezi halkından seçecekleri iki temsilci,

c) Okullar öğretmenler kurullarınca seçilecek bir öğretmen,

d) Okul müdür veya selâhiyetini haiz öğretmen,

e) Muhtardan, bucaklarda bucak müdüründen veya belediye başkanından, teşekkül eder.

Kurulun başkanı bucaklarda bucak müdürü, köylerde muhtar, varsa belediye başkanıdır. İkinci başkanı da okul müdürü veya müdür selâhiyetini haiz öğretmendir.

Madde 35 —

Köy ve bucak ilköğretim kurullarının vazife ve selâhiyetleri şunlardır.

1) Okulun açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları ve günlük çalışma saatleri hakkında ilce ilköğretim kuruluna tekliflerde bulunmak.

2) İlkokulların yapım, onarım, tesis ve idame masrafları için tesbit edilecek ihtiyaçları ilgili mercilere bildirmek.

3) Okul için bağışlar ve türlü gelir kaynakları sağlamak ve bu maksatla daimî tesisler meydana getirilmesine çalışmak.

4) Fakir öğrencilere çeşitli yardımlarda bulunmak ve müstait yoksul çocukların ileri öğrenim kademelerinden faydalanmaları için tedbirler almak ve aldırmak,

5) Öğrencilerin sağlık durumları ile ilgili tedbirleri almak ve aldırmak.

6) Devam işlerini takip etmek ve on beş günden fazla süren devamsızlıklara ait mazeretleri okul idaresinin teklif veya velinin müracaati üzerine tetkik ederek karara bağlamak, devamsızlıkların sebeplerini giderici tedbirler almak.

7) Kitaplıklar kurmak, idare etmek ve ettirmek.

8) Köyde ve bucak merkezinde ilköğretimin ve millî eğitimin geliştirilmesi için her türlü tedbirleri almak ve bu maksatla ilkokul ders programı hakkında mütalâa ve tekliferini ilce ilköğretim kuruluna ve yetkili makamlara sunmak.

9) Bu kanunun 83. ve 86. maddeleri gereğince okul topraklariyle uygulama bahçelerinin işletilmesinden elde edilecek gelirlerin okul ihtiyaçlarına göre sarfını temin etmek.

10) Komşu köy ve bucak ilköğretim kurulları ve bağlı olduğu ilce ilköğretim kurulu ile işbirliği yapmak.

11) Öğretim yılı başında bir yıllık çalışma programını hazırlamak ve yıl sonunda da yıllık çalışmaları hakkında ilce ilköğretim kuruluna rapor vermek.

12) Vazifeli oldukları işleri başarabilmek için, gerektiğinde, uzmanlardan faydalanmak.

13) İlköğretimle ilgili kanun, tüzük, yönetmelik ve ders programlarının tatbikatını kolaylaştırmak.

14) Bucağın veya köyün yaşayış seviyesinin yükselme-

sine yarıyacak konularla ilgili tamamlayıcı kurslar ve sınıflarla okul öncesi sınıflar açılması için çalışmak.

Madde 36 –

İlce ilköğretim kurulları:

a) Belediye başkanı veya temsilcisi ile Belediye meclisi üyelerinin kendi aralarından seçecekleri bir üye,

b) Millî Eğitim Vekâletince hazırlanan yönetmeliğine göre kurulan okul-aile birlikleri başkanlarının kendi aralarından seçecekleri bir zat,

c) Hükûmet tabibi veya sağlık memuru,

d) Tarım teknisiyeni,

e) Öğretmen dernekleri mümessillerinin aralarından seçecekleri bir temsilci,

f) İlce merkez ilkokulları öğretmenlerinin kendi aralarından seçecekleri bir ilkokul müdürü ile üç ilkokul öğretmeni,

g) İlköretim müdürü,

h) Kaymakamdan teşekkül eder.

Kurulun başkanı kaymakam, ikinci başkanı ilköğretim müdürüdür.

Madde 37 –

İlce ilköğretim kurullarının vazife ve selâhiyetleri şunlardır:

1) 35. maddede sıralanan işler, ilce merkezi için, ilce ilköğretim kurullarının da vazifeleridir.

2) İlceye bağlı köy ve bucakların ilköğretim kurulları arasında işbirliğini sağlamak ve faaliyetlerini desteklemek.

3) Bucak merkezi ve köy ilk öğretim kurullarının karar ve tekliflerini inceliyerek yetkisi dahilinde olanları tatbik etmek, lüzum gördüklerini mütalâası ile birlikte il ilköğretim

kuruluna sunmak ve lüzumu halinde köy ilköğretim kurullarından gelen teklifler hakkında ilgili bucak ilköğretim kurulunun mütalâasını almak.

4) Köy ve belediye bütçelerine konulması gereken ödeneklerin konulmasını temin etmek.

5) Köy, bucak merkezi ve ilce ilköğretim kurullarının faaliyetlerinin geliştirilmeleri hakkında il ilköğretim kuruluna tekliflerde bulunmak.

6) Köy, bucak merkezi ve ilce merkez ilkokullarının açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanlaarı ve günlük çalışma saatleri hakkındaki ilgili kurulların tekliflerini tetkik ve ilce bakımından bir teklif hazırlıyarak tasdik edilmek üzere il ilköğretim kuruluna sunmak.

7) Köy, bucak merkezi ve ilce ilköğretim kurullarının yıllık çalışma programlariyle karar ve faaliyetlerinden bölge ilköğretim müfettişlerini haberdar etmek.

8) İlcedeki okulsuz köylerin okula kavuşması için gerekli tedbirleri almak ve 9. madde gereğince kurulacak okulların mahallini tesbit ve teklif etmek.

9) Bölgeleri okullarının öğretmen ve öğrencileriyle ilgili tatil faaliyetleri hakkında hazırlıyacakları plân ve programların il ilköğretim kuruluna sunmak.

Madde 38 –

İl İlk öğretim kurulları:

a) Belediye başkanı veya temsilcisi, belediye veya şehir meçlisi üyelerinin kendi aralarından seçecekleri bir üye,

b) İl dâimî encümeni üyelerinin kendi aralarından seçecekleri bir üye,

c) Millî Eğitim Vekâletince hazırlanacak yönetmeliğine göre ilköğrenim çağındaki çocukların eğitim, öğretim ve sosyal yardım işleriyle ilgili dernek başkanlarının kendi aralarından seçecekleri iki temsilci,

d) Öğretmen dernekleri mümessillerinin aralarından seçecekleri bir temsilci,

e) Sağlık ve sosyrl yardım müdürü veya temsilcisi,

f) Tarım müdürü veya temsilcisi,

g) Varsa, ilkokullara öğretmen yetiştiren müesseselerin müdürleri,

h) Orta dereceli okullar öğretmenlerinin kendi aralarından seçecekleri dört temsilci,

i) Varsa özel okullar öğretmenlerinin kendi aralarından seçecekleri bir temsilci,

j) İlköğretim müfettişlerinin kendi aralarından seçecekleri bir müfettiş,

k) Merkez ilkokulları öğretmenlerinin kendi aralarından seçecekleri dört temsilci,

l) Merkez ilköğretim müdürü (belediye hududu içinde birden fazla ilcesi bulunan merkezlerdeki ilköğretim müdürlerinin kendi aralarından seçecekleri bir ilköğretim müdürü).

m) Millî eğitim müdürü,

n) Validen,

teşekkül eder.

Kurulun başkanı Vali, ikinci başkanı Millî eğitim müdürüdür.

Madde 39 –

İl ilköğretim kurullarının vazife ve selâhiyetleri şunlardır :

1) 35 ve 37. maddede sıralanan işler il ilköğretim kurullarının da vazifeleridir.

2) İl'e bağlı ilcelerin ilköğretim kurulları arasında işbirliğini sağlamak ve faaliyetlerini desteklemek.

3) İlce öğretim kurullarının il ilköğretim kuruluna intikal edecek karar ve tekliflerini, yıllık çalışma programlarını ve raporlarını tetkik ve gerekenlerini tasdik ve bunların uygulanmasını takip ve kontrol etmek.

4) Köy, belediye ve özel idare bütçesine ilköğretim için gereken ödeneklerin konmasını teklif ve intaç etmek.

5) İlde ilköğretimin geliştirilmesi konusunda Millî Eğitim Vekâletine gerekli tekliflerde bulunmak.

6) İlkokulların açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları ve günlük çalışma saatleri hakkında ilce ilköğretim kurullarının tekliflerini tetkik etmek ve karara bağlamak.

7) İl dahilinde öğretmen ve öğrencilerle ilgili tatil faaliyetlerini tertip ve tanzim etmek.

Madde 46 –

Köy, bucak, ilce ve il ilköğretim kurulları, işlerinin yönetimi için gerekli vazifeleri kendi üyeleri arasından seçerler. Bu kurulların çalışma şekil ve usulleri bir yönetmelikle belirtilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İlköğretim Gelir ve Giderleri

Madde 48 –

İlköğretime ait çeşitli gelirler şunlardır:

a) Gelir ve kurumlar vergilerine eklenecek %5 munzam kesirler.

b) Arazi vergisine eklenecek %10 munzam kesir,

c) Muamele vergisine eklenecek %5 munzam kesir,

d) Sigara ve alkollü içkilerden alınacak % 2 ilköğretim hisseleri.

e) Devamsız çocukların velilerinden ilköğretim kurulları kararıyle alınacak para cezaları,

f) Gelirleri, sübyan, mahalle, tıfıl okulları ile medreselere ve diğer ilim müesseselerine tahsis edilmiş olan mazbut vakıflar hasılâtından her yıl Evkaf Genel Müdürlüğünce bütçe ile tesbit edilecek gelirlerle mütevellilerce idare olunacak vakıflardan ayrılacak hisseler.

Madde 50 –

47. maddenin «b, c, d» fıkralarındaki ödeneklerle 48 inci maddede gösterilen gelirler, köy, kasaba ve şehirlerdeki ilk öğretim kurumlarının ve öğretmen evlerinin yapım, tadil, onarım, arsa ve arazi istimlâki, tesis eşyası, ders levazımı ve âletleri ve genel giderleri, Millî Eğitim Vekâletince bastırılıp bütün öğrencilere özel idarelerce parasız olarak verilecek okul kitapları bedeli, yoksul öğrencilerin ders levazımı, yiyecek, giyecek noksanlarının teâfisi ve esaslı hastalıklarının tedavileri ve bu kurumların sağlık müfettişleri, bölge doktorları, sağlık memur ve hemşireleri ve yapı işlerinde çalıştırılacak teknik elemanların ve ilköğretim müdürlükleri bürolarında çalıştırılacak memur ve hizmetlilerin, okul müstahdemlerinin ücretleri ve gezici okul nakil masrafları gibi her türlü masraflarına karşılık olarak ilköğretim kurulunun teklifi üzerine İl Genel Meclisince hazırlanacak programa göre özel idarelerce sarfolunur.

Madde 57 –

İlkokulların yaz tatili, imtihanların bitimi tarihinden yeni ders yılının başına kadar devam eder.

a) Öğretmenler yaz tatili içinde aralıksız iki ay mezundurlar. Ancak, bu iki aylık mezuniyetlerine dokunulmamak şartiyle, geri kalan tatil zamanlarında yönetmeliğinde tesbit edilecek meslekî faaliyetlere katılmakla mükelleftirler.

b) Tek öğretmenli okullarda vazifeli öğretmenlerin yaz tatili mezuniyetleri, bölge ilköğretim müfettişleri ilköğretim müdürleri tarafından, okul ve tesislerinin korunması da dikkate alınarak, ayarlanır,

c) Okul müdürleri ile müdür yardımcıları tatil ayların-

da, okul işlerini ayarlamak ve düzenlemek şartiyle, münavebe ile izinlerini kullanırlar.

Madde 59 –

a) Millî eğitim müdürleri, millî eğitim müdür yardımcıları ile ilköğretimin bütün vazifelilerine,

b) İlköğretim müdürleri, okul müdürleriyle öğretmenlere,

c) Okul müdürleri öğretmenlere, zarurî ve âcil hallerde, yılda üç defayı aşmamak şartiyle iki güne kadar izin vermeğe yetkilidirler.

ALTINCI BÖLÜM
Kayıt ve kabul

Madde 60 –

Her çocuk 6 yaşını bitirerek 7 inci yaşına bastığı yılın öğretim yılı başında 3. madde hükmüne göre ilkokula kayıt ve kabul edilir. Her veli, vasi çocuğunu zamanında ilkokula kaydettirmekle mükelleftir. Aile reisleri, bir dam altında yaşıyan ve infak ve iaşe eyledikleri çocuklar hakkında aynı mükellefiyete tâbidirler.

14 yaşını bitirerek 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonuna kadar ilkokulu bitiremiyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok iki öğretim yılı daha okula devamlarına müsaade edilir.

Bu iki yıllık uzatma sonunda da okulu bitiremiyen çocuklara tastikname verilerek kayıtları silinir.

Madde 62 –

Her yıl derslere başlamadan en az on beş gün önce, muhtarlar köy ve mahallelerindeki mecburî öğrenim çağında bulunan çocukların künyelerini gösterir iki nüsha cetvel hazırlayıp birer nüshasını okul idarelerine tevdi ve çocuklarını zamanında okula kaydettirmelerini veli, vasi ve aile reislerine tebliğ ve ilân ederler.

Mecburî öğretim çağında olup da belirli zaman içerisinde okula kaydettirilmiyen çocukları, okul müdürleri okula kaydeder ve devam ettirilmelerini veli, vasi ve aile reislerine bildirir. Gelmedikleri takdirde devamsız öğrenciler gibi haklarında muamele yapar.

Sınıf mevcutları kırktan fazla olamaz.

YEDİNCİ BÖLÜM
Okula devam

Madde 65 –

Her öğrenci velisi, vasisi ve aile reisi çocuğun mecburî ilköğretim kurumuna muntazaman devamını sağlamakla ve mazereti yüzünden okula gelmiyen çocuğun durumunu en geç üç gün içinde okul idaresine bildirmekle mükelleftir.

Madde 66 –

Okula devam etmiyen öğrencilerin devamsızlık sebepleri okul idarelerince ve ilköğretim müfettişlerince araştırılarak devama mani maddî ve mânevi sebeplerin giderilmesine çalışılır. Bu sebeplerin giderilmesi mümkün olmadığı takdirde durum; mahallî ilköğretim kuruluna bildirilir. Kurulca gerekli tedbirler alınır.

Okul idareleriyle ilköğretim kurullarının bu vazifeleri devamsız öğrenciler hakkındaki tatbikatın her safhasında devam eder.

Madde 68 –

Okul idarelerince ve kurullarınca, 66. madde gereğince yapılacak teşebbüs ve alınacak tedbirlere rağmen:

a) Çocuğunu okula göndermiyen,
b) Verilen izin süresini geçiren,
c) Geç nakil yaptıranlar,
d) Okul çevresi dışına çıkarak izini kaybettirenler.

e) Çocuğun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmiyen öğrenci veli, vasi ve

aile reisleri hemen mahallî ilköğretim kuruluna bildirilir. Bunlar hakkında kurulca en çok bir hafta içinde gerekli karar alınır.

Hastalık, sel, kar, zelzele, yangın gibi ilköğretim kurullarınca takdir edilecek mücbir sebeplerle okula gelmemek zorunda olduğu anlaşılan öğrenciler devamsız addedilmez ve gelmedikleri günler için izinli sayılırlar.

Kurulca mazeretli sayılmıyan öğrencilerin veli, vasi ve aile reislerine üç gün içinde çocuklarını okula göndermeleri lüzumu yazılı olarak ihtar olunur.

Mücbir sebeplerin takdiri hususunda kurulca alınan kararlara, okul idareleri veya bölge ilköğretim müfettişleri öğrenci veli veya vasileri tarafından üç gün içinde yazılı olarak üst kurula itiraz olunabilir.

Üst kurulca, en çok bir hafta içinde verilecek kararlar derhal ilgililere tebliğ olunur.

Madde 69 –

İlköğretim kurullarınca yapılan ihtara veya itiraz üzerine üst kurulca verilen red kararına rağmen çocuğu okula göndermiyen veli, vasi ve aile reisleri hakkında aşağıda gösterilen şekilde muamele yapılır:

a) Mahallî ilköğretim kurullarınca, en çok bir hafta içinde, devamsız öğrencinin veli, vasi ve aile reisine çocuğun okula devam etmediği beher gün içinn 50 kuruştan 200 kuruşa kadar para cezası hükmolunur.

Para cezasına çarptırıldığının kendisine tebliği tarihinden itibaren üç gün içinde çocuğu yine okula göndermediği okul idaresince bildirilen veli, vasi ve aile reisi hakkında ilköğretim kurulunca ikinci defa olarak verilecek para cezası beher gün için önce verilen cezanın iki katından aşağı olamaz.

İlköğretim kurullarının ceza kararları okul idaresince,

öğrenci veli, vasi ve aile reisine ve infaz edilmek üzere özel idareye, muhtar veya kurul başkanları tarafından derhal bildirilir. Bu paralar özel idarece en geç bir ay içinde ve Tahsili Emval Kanununa tevfikan tahsil edilir.

İlköğretim kurullarının ceza kararları kesin olup aleyhine idarî veya kazaî hiç bir mercie başvurulamaz.

b) İkinci defa para cezasına çarptırıldığının kendisine tebliği tarihinden itibaren üç gün içinde çocuğunun okula devamını sağlamıyan veli, vasi ve aile reisinin isim ve adresleri okul idareleri tarafından derhal mahallî ilköğretim kuruluna verilir. İlköğretim kurulu, bunlara ait dosyaları üç gün içinde hazırlıyarak, sulh mahkemesine sevk edilmek üzere, cumhuriyet savcılığına tevdi etmekle mükelleftir.

Bu dosyalarda:

1 — Devamsız öğrencilerin durumları hakkında okul idaresince ilköğretim kuruluna verilen vesikalar,

2 — Çocuğun veli, vasi ve aile reisine yapılan ihtara ve bu ihtarın tebliğ ve tebellüğüne ait vasikalar,

3 — İlköğretim kurulunca verilen para cezasına ait karara ve bu kararın veli, vasi ve aile reisine tebliğ ve tebellüğüne ait vesikalar, bulunur.

c) Cumhuriyet Savıcılığı, ilköğretim kurulları tarafından tevdi edilen bu dosyaları en geç bir hafta içinde sulh mahkemesine sevk eder. Sulh mahkemesince her çocuk veli, vasi ve aile reisi hakkında duruşmasız olarak on günden aşağı olmamak üzere hafif hapis cezası hükmolunur.

Mahkemece verilen ceza kararı suçluya ve ilköğretim kuruluna bildirilir. Bu kararın suçluya bildirilmesinden itibaren bir hafla içinde çocuğunu okula göndermiyen veya devamını sağlamıyan veli, vasi ve aile reisinin durumu ilköğretim kurulunca yeniden cumhuriyet savcılığına bildirilir.

Bu gibiler hakkında sulh mahkemelerince verilecek hapis cezası önce verilen cezanın iki katından aşağı olamaz

ve ayrıca elli liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezası hükmolunur.

Madde 70 –

Okul idarelerine ve ilköğretim kurullarına asılsız veya gerçeğe uymıyan beyanlarda bulunanlar hakkında Türk Ceza Kanununun ilgili maddeleri tatbik olunur.

Madde 71 –

Devamsız öğrencilerin veli, vasileri ve aile reisleri hakkında sulh mahkemeleri tarafından bu kanun gereğice, verilecek cezalar diğer işlere tercihen karara bağlanır.

Madde 72 –

Sulh mahkemelerince, bu konuda verilen hapis ve para cezaları kesin olup bunlar aleyhine kanun yoluna gidilmez ve bu cezalar tecil edilmez.

Madde 73 –

Bu kanunda yazılı öğrenci devamsızlığı ile ilgili tedbirlere ve takibata zamanında baş vurmıyan okul müdür veya bölge ilköğretim müfettişleri ve bu okulların bağlı bulundukları ilköğretim kurullarının başkan ve üyeleri ve muhtarlar hakkında umumî hükümlere göre cezaî takibat yapılmakla beraber memur olanlar hakkında da ayrıca disiplin işlemi uygulanır.

Madde 74 –

İlköğrenim çağında olup mecburî ilköğrenim kurumlarına devam etmiyen veya bu kurumları bitirmemiş olan çocuklar resmî veya özel iş yerlerinde veya her ne suretle olursa olsun çalışmayı icabettiren sair yerlerde ücretli veya ücretsiz olarak çalıştırılamaz.

Çocuk sayımını tanzim eden mevzuat hükümleri mahfuzdur.

İlköğretim çağında bulunan ve mecburî ilköğretim kurullarına devam eden çocukların, bu konuda gösterilen ve

Vekâletçe açılmasına müsaade olunanlar dışında her ne nam altında tessüs etmiş olursa olsun, özel kurs ve dershanelere kabulü memnudur.

Yukardaki hükümler hilâfına hareket edenler hakkında üç aya kadar hapis cezası ile birlikte beş yüz liradan aşağı olmamak üzere para cezasına hükmolunur. Bu fiilleri işlemeyi itiyad edenler hakkında verilecek ceza öncekinin iki mislinden az olamaz ve bu cezalar tecil edilemez. Fiilin birden fazla ika edilmiş olması itiyad sayılır.

Madde 100 —

Köylerde öğretmenlere tahsis edilen evlerden kira alınmaz.

Geçici madde 2 —

Halen yardımcı öğretmen unvanı ile istihdam olunan öğretmenlerin hakları mahfuzdur.

Geçici madde 3 —

Bu kanunun 62 inci maddesinin 3. fıkrası hükmü on beş yıl içinde sınıf mevcutlarının fazlalığından dolayı öğretmenlere yönetmeliğine göre ücret verilir.

Geçici madde 4 —

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş yıl müddetle 15. maddede yazılı şartları haiz öğretmen bulunmadığı takdirde en az ortaokul mezunlarından, açılacak kurslarda başarı gösterenler, kadrolardaki maaş karşılığı ücretle muvakkat öğretmen tâyin edilebilirler. Muvakkat öğretmenlik ücretleri tatil aylarında ödenir. Muvakkat öğretmenlikte geçen hizmet müktesep hak sayılamaz. Ancak bunlardan en az üç yıl başarı ile çalışmış olup da istekleri üzerine öğretmen okulunun bütün derslerinden imtihan verenler asil öğretmenliğe geçirilirler.

Bu kanun taslağının müzakeresinde komisyonumuzca üzerinde uzun zaman durulan belli başlı konular şunlardı :

a) Teşkilât ve İlköğretimde vazifeliler,

b) Öğrenci devam işleri ve bunlarla ilgili kanunî mevzuat.
c) İlköğretim kurulları.
d) Okula devamı sağlamak için alınacak türlü tedbirler.
e) İlkokul öğretmenlerinin hak ve vazifeleri.
f) Bir sınıfa (dershaneye) düşen öğrenci sayısı.

g) Tasarının dördüncü bölümünü teşkil eden gelirler ve giderler. Bu konuların her birinde birbirinden çok farklı hattâ bazen zıt tezler ileri sürülmüş ve her iddia üzerinde her yönden aydınlanmalara erişmeden müzakere kesilmemiş ve birçok defalar bu konularda oy birliğine yakın çoğunluklarla kararlara varılmıştır.

Bu konular arasında bilhassa sonuncusu hususî ve büyük bir önemi haiz olduğu için üzerinde iki celse tutan uzun bir tartışma açılmıştır.

İlköğretim plânının ve ilköğretim kanununun tesbit edilen zamanda tam ye başarılı olarak realize edilebilmesi ancak bu plânın icabettirdiği malî imkânların sağlanmasiyle mümkün olduğuna, bu hususta malî imkânlar aramakta zaruret bulunduğuna ittifak edilmiştir.

Bu Mali imkânları üç safhada mütalaa etmek mümkündür.

a) Büyük ölçüde ilk tesis ihtiyaçlarını 12 yıl için plânlaştırmak ve bunu realize etmek için yine plânlı bir ödenek sistemi meydana getirmek,

b) Bu plânın istilzam ettirdiği artan öğretmen maaşlarını Dvlet bütçesinden ödenme sistemini muhafaza etmek,

c) Mahallî idarelere ilköğretim için sağlam gelir kaynakları temin ederek bu idareleri okulların yapım ve onarımı, ders vasıtalarının temini ile sosyal yardım işlerini ifaya muktedir hale getirmek ve bütün bu işleri bir nizama bağlamak, bu safhalardan ilki için tasarı, varidat tahsisi sistemiyle bazı vergilere keşri munzamlar ilâvesini derpiş etmektedir.

Bu nokta komisyonumuzda itirazı mucip olmuştur. İtiraz edenler üç tez üzerinde durmakta idiler:

1) Varidat tahsisi yoluna gidilmemelidir.

2) Devletin ekonomik ve mali politikasiyle sıkı sıkıya alâkalı olan vergilere kesri muzam ilâve etmek ayrı bir etüdün mahsülü olmalıdır. Ve tasarı böyle bir etüde dayanmadığı hissini uyandırmaktadır.

3) Ana yasa hükümleriyle ilköğretim dâvası kendi kendini çok kuvvetle müdafaa edecek bir büyük millî dâvadır. Hükümet ve Büyük Millet Meclisine bu dâvanın ilk plânda benimseneceğinde hiç şüphe yoktur. Ve Plânın istilzam ettirdiği ödenek devletin normal gelir kaynaklarından karşılanabilir. Ve icabederse kendi mali ve iktisadî politikası çerçevesi içinde vergi tadilleri de yapar.

Bu tezi savunanlar, kanun taslağının 4 üncü bölümündeki maddelerin ne komisyon, ne de umumî heyetçe müzakere edilmiyerek bunun sadece ifade edilmiş bir noktainazar şeklinde hükümete intikalini teklif etmişlerdir.

Bu tezler üzerinde yapılan tartışmada, büyük emek mahsulü olarak meydana getirilmiş olan gelir ve giderlere ait bu bölümün muhtevasında sadece tahsisî varidat ve gelirlere kesri muzamlar ilâvesi bulunmayıp, başka mühim hükümlerin de bulunması itibariyle bu bölümün tümünün ve maddelerinin müzakeresinin yerinde olacağı noktai nazarı çoğunlukla kabul edilmiş ve müzakere sonunda bu bölüm, öğretmen evlerinden kira alınmasına ait (g) fıkrasının tasarıdan çıkarılmasından ibaret değişiklikle aynen kabul edilmiştir.

Komisyonumuz, bu ana kanunun ve 12 yıllık plânın memleketin en esaslı bir dâvasının hallini derpiş eden bir büyük konu olduğuna kanidir.

Bu kanaatine 5 inci Millî Eğitim Şûrasının da oy birliğiyle katılacağına emindir. Bu dâvanın ancak ve her şeyden önce halli bir malî imkân meselesidir. İktisadî büyük inkişaflara yönelmiş olan memleketimizin bu dâvanın hallini mümkün kılacak kaynaklara da sahip olduğuna ve bu imkânın hükümetin de Büyük Millet Meclisi'nin de kabul edeceğine emin olduğumuzu burada belirterek 5 inci Millî Eğitim Şûrası Sayın Başkan ve üyelerini saygı ile selâmlarız.

Başkan		Başkan V.
VERİMER Osman Faruk		CIVAOĞLU İlhami
Raportör	Raportör	Sekreter
KOLÇAK Sabri	ÖNCEL Sacit	AKYAVAŞ Halil
Sekreter	Sekreter	Sekreter
ALTINOK Raif	ERTAN Faik	GÜNAL Lâtif

Prof. ABADAN Yavuz
AKÖZ Münevver
ALICIOĞLU İrfan
ALTAN Kemal
ARTIK Esat
Prof. ATADEMİR Hamdi Ragıp
ATATUĞ Kemal
AYHAN Halil
BAŞKAN Adil
BERK Halit
BERKER Aziz
BİLGİN Sami
BOYMAN Nurettin
ÇAĞAN Nazmi
ÇAĞLAR Ziya
ERDOĞAN Ali
ERGÜÇ Sezai
Prof. Dr. ESEN Bülent Nuri
GÖKÇE Mustafa
GÖKSEL Ömer Lütfi
GÜRGÖZE Nuri
GÜVEN Halil
HAYIRLIOĞLU Akif
KALAÇ Mehmet
KESKİN Hamdi
KURT İhsan
KURTULUŞ Faruk
MUMCUOĞLU Kadri
OĞUZ Ali
OKAY Vehbi
OLCAY Cafer
ÖVÜL Etem
ÖZTÜRK Hamdi
SANIR Ferruh
Prof. SEFA Orhan
Prof. Sur Fadıl Hokkı
Prof. SUVLA Refii Şükrü
ŞAYLAN Neşet
TOLON Adnan
TORAN Ali Doğan
TUĞRUL Mehmet Dr.
TÜNCER İbrahim
TÜRK Bekir
ÜLGEN H. Bedrettin
VURAL Nazmi
YETİŞENER Halil
TUNA Giray Eyüp
AND Recai
ERKMEN Fuat
NALBANTOĞLU Reşat
YALKIN Ali
ARI Galip Naşit
ÇELİK Süleyman
TUNCER Kerim
ÇANKAYA Ahmet
ALKANLAR Osman
ÇAKIROĞLU Rabia
DAĞLIOĞLU Ulvi
Prof. SİYAVUŞGİL Sabri Esat
TEZCAN Tahir
Prof. DÖNMEZER Sulhi

Başkan — Raper hakkında konuşmak istiyenler lütfen isimlerini yazdırsınlar.

Nihat Akyıl — Komisyonda söz alan arkadaşların burada tekrar isimlerini yazdırmaları doğru değildir.

Başkan — Temenni ve umumi görüşmeler dışında herhangi bir değiştirme ve teklif arzusunda bulunan arkadaşlar müteakip vazıh tekliflerini versinler.

Buyurunuz efendim;

Galip Naşit Arı — Efendim, vakit haylı ilerlemiştir. Konuşmak istiyen arkadaşların listesi de bir haylı uzundur. Bu bakımdan konuşmaların 3 dakika ile tahdidini teklif ediyorum.

Bedi Ziya Eğemen— Arkadaşlarımız bir teklifte bulundular, dediler ki, komisyonda bulunanların burada da söz aldıklarını görüyoruz. Kendilerinin burada tekrar söz almaya hakları yoktur. Böyle şey olmaz arkrdaşlar. Çünki komisyonda muhalif kaldığımız bazı hususları huzurunuza getirerek müdafaa etmek durumundayız. Bu haktan bizi hiç kimse menedemez.

Başkan — Komisyonlarda bazı mevzular üzerinde fikirlerini ileri sürüp de, kabul ettiremiyen arkadaşlar, tabii olarak burada bu müdafaayı yapacaklardır.

Muvaffak olmamış bir arkadaşı huzurunuzda dâvasını müdafaa etmekten menetmek doğru olmaz; bu itibarla söz istiyen arkadaşlara söz vereceğim. Daha evvel iki teklif karşısında bulunuyoruz. Bunlardan birisi beş dakikadan fazla konuşulmasın ikincisi de üç dakikadan fazla konuşulmasın.

Evvelâ 5 dakikadan fazla konuşulmaması teklifini oyunuza sunacağım. Kabul edenler... Etmiyenler... 5 dakikadan fazla konuşulmaması ekseriyetle kabul edilmiştir.

Şimdi 3 dakika teklifi vardır. Onu oyunuza sunmıyacağım.

Sırasiyle arkadaşlara söz vereceğim.

Eyüp Tunagiray — Sayın arkadaşlar, İlk Tedrisat Kanunu bütün ilköğretimin ana kanunudur; gönül isterdi ki bunun için gerek komisyonlarda gerek burada incelemeler, tetkikler yapılırken tenkitler yapılırken kâfi derecede vakit verilmiş olsun. Biz komisykolarda bütün incelikler üzerinde durduk. Burada da aynı titizlik gösterilirse ümit ediyorum ki bu kanunun o kadar başarısı artar. Bu kanun üzerine kısaca teklif edeceğim bazı ilâveler vardır.

Arkadaşlar, bunlardan birincisi; ilköğretimde de, ilkokul öğretmenlerinin almakta olduğu maaşlara karşılık haftada muayyen bir ders saati tâyini. Biliyorsunuz ki; yüksek mekteplerde ve orta tedrisatta ve ilk tedrisatın öğretim müdürlerinde bütün ders saatleri tâyin edilmiştir. Meselâ liselerde bir hoca aldığı maaşa karşılık haftada 11 saat ders okutur. Orta mekteplerde 18 saat okuturlar.

Ekseriya ilk mekteplerde müdürler 6 ilâ 12 saat ders okuturlar, öğretim müdürleri 4 saat ders okuturlar. Buna karşılık da kendilerine de bir hak tanınmıştır. Bu hak maaş karşılığı olarak verilmektedir. Şu halde ilköğretimde çalışan arkadaşlara aldıkları maaş derecesine göre bir hudut tâyin edelim. Diğerlerine nasıl veriliyorsa onlara da o şekilde verelim. Birinci dileğim budur.

İkinci teklifim 14. maddenin sonuna eklenmiş olan en son satırda (ilköğretim idareciliklerinde) deniyor. Burada bir kelime anlaşılmıyor. Bunu daha uygun bir şekle getirmek için şu şekli teklif ediyorum.

İlköğretim ve bütün kademelerinde öğretmenlik esastır.

Üçüncü tadil teklifim şudur; arkadaşlar demokrasi devri yaşıyoruz. Ve bütün dünyada insan hakları prensiplerine inanan cemiyetlerde en küçüğünden en büyüğüne ve yine medeni ve daha dûn cemiyetlerde gayet mazbut haklar ve yeni hükümler ortaya konmaktadır. Bizde de her şey seçim esasına dayanmaktadır. Köydeki muhtarından Reisicumhura kadar seçim esası caridir, memleketimizde. Sonra bir mektepte talebelerimiz kendikendilerini idare edebilecek şahıs-

ları, arkadaşlarını seçim suretiyle başlarına getiriyorlar. Binaenaleyh hem insan hakları, hem demokrasi kanunları bakımından, hemde seçimin kıymet ve ehemmiyetini öğretici tesiri bakımından ilköğretim müdürlerinin de seçimle getirilmesini teklif ediyorum. Bu, mahallî kalmak şartiyle ilköğretim müdürlerine kadar çıkabilir. İlköğretime de artık seçim girmelidir. Seçim bütün toplulukların tabii haklarındandır. Nefes almak gibi bir haktır. Binaenaleyh arkadaşların bu hususta bir karar vermelerini ve düşüncelerini arz etmelerini rica ederim.

Bir de yaş meselesi var. Program ve sıhhî bakımdan bu yaş meselesi haddinin bilhassa başlangıç zamanını doğru bulmuyorum.

Eskiden 7 yaşına giren eylül ayından itibaren mektebe alınıyordu, burada bir elestiki nokta vardır. 6 yaşını bitirenler başöğretmenler tarafından uygun görülmüyorsa alınmı yordu 6 yaşını bitiren eylülden itibaren mektebe alınıyor, bunu iki bakımdan doğru bulmuyorum. Birisi sıhhî bakımdan bir kısım çocuklar bu yüzden mektebe devam edememişlerdir.

İkincisi de pedegojik bakımdandır ki bu ciheti de bu sene yapılacak istatistikler bize gösterecektir.

Binaenaleyh bu üç madde de göz önüne alınır bir tadil ve ek suretiyle kanuna eklenirse kanun daha iyi bir muhteva ile efkârı umumiyeye arz edilmiş olur.

Başkan — Buyurun.

Bekir Türk — Sayın Şûra Üyeleri, bu kanunun memleket için hayırlı olması temennisiyle söze başlıyorum. Daha evvel konuşan arkadaşların bundan bahsetmeleri temenni olunurdu. Yapılmadığı için bu vazifeyi ifa ediyorum.

İnşallah tasarı halindeki bu kanun, kanuniyet kesbeder ve memleketin istikbali için iyi sonuçlar verir. Tasarıyı heyeti umumiyesi itibariyle beğendim. Yalnız bunda dokunacağım iki madde var.

Biri üçüncü madde, diğeri de 14 ncü maddedir. Bu maddeler sizlerce malum olduğundan tekrar okumıyacağım. Yalnız esbabı mucibelerini sayacağım. Yaş meselesi: biliyorsunuz okutulmuş çocuklarımızla okutulmamışlar arasındaki nisbet aleyhimizedir. Bu iş daha henüz halledilmemişken, bir yaş daha evvele almakla okula tehacümü arttırmış olacağız bu bir.

İkincisi, belki sizler her bakımdan iyi yetiştirdiğiniz çocukları ölçü tutarak bu düşüncemi doğru bulmıya bilirsiniz. Memleketin umumî bünyesi hesap edildiği zaman muhakkak yaş seviyesi altındaki ölçüyü hatırlatmak isterim. Bu temenniler, bu işlerde vazife görmüş olanların telekkisinin ifadesidir. Ayrıca bu hal devamsızlığı artıracaktır. Bununla milletle hükümet arasındaki samimiyet bozulacaktır. Onun için bu nokta hatırda tutulmalıdır. Ayrıca çocukların vakitsiz mektebe alınmış olmalariyle bidayette başarısızlığa doğru bir yol açılmış olacaktır. Vakıa burada bir sene gibi bir kayıt vardır amma erken alınmak suretiyle şahsiyetlerini kaybetmiş ve teşebbüs kabiliyetini kıracak telkin altında kalan ve bunun için bir, iki, üç ve hattâ dört sene kaybeden çocuklarımız vardır. Bu bakımdan da mesele ehemmiyetlidir.

Hülâsa olarak diyebilirim ki; müsait durumlarda altıyı alalım, fakat esas yaş yedinin bitirilmesi olmalıdır. İlkokul hocaları bunu gayet iyi bilirler. O halde bilenlere öbür arkadaşlarının yardımlarını istiyorum.

İkinci madde mevzubahs edilmiyecekti, yani 14 ncü madde. Fakat bir zühûl eseri midir, nedir bilmiyorum. Yardımcı kısımları buraya konmamıştır. Halbuki komisyon konuşmalarında ilköğretim müdürleri ve yardımcıları, diye tasrih edilmişti. Madem ki, ilköğretim elemanlarına birtakım sahalar açmışız, bunları öğretecek en güzel yer, şüphesiz ki, yardımcılıktır. Bunu ihmal etmek doğru bir iş olamaz. Komisyonda da bu kısım kabul edilmişti. Sonradan nasıl olduda çıkarıldı anlıyamadım. Bu kısmın konması lâzımdır. Çünkü ilköğretim müfettişi gibi elemanları yetiştirme işi de vardır. Bunun da en güzel tatbikat yeri, bir yetişmiş insanın yanıdır.

Maruzatım bundan ibarettir.

Başkan — İbrahim Tünger

İbrahim Tünger— Muhterem arkadaşlar, devamsız öğrenciler babında konuşmak istiyorum. Talebe velilerinin çocuklarını okula göndermeyişi karşısında öğretmene aktif ceza tâyini verilişi 4274 sayılı kanunun alakadar maddesinin tebdili kıyafet ederek bir kere daha karşımıza çıkışından başka bir şey ifaade etmemektedir. 4274 sayılı kanunun 16. maddesi ilköğrenimde derpiş ettiği mevzuata göre biraz daha mülayim olduğu, tabir caiz ise buna rahmet okutacak tır. 4274 sayılı kanun mucibince okula gelmiyenler muhtara bildirilecek muhtar da idare heyetini toplayıp para cezası verecektir. Öğretmen aynı kanunun hatırlıyamadığım bir maddesine göre ve köy kanununun 39 ncu maddesine göre köy ihtiyar kurulunun üyesi olduğu için yerine göre iştirak ediyorlar yerine göre iştirak etmiyorlar. Bu kanun öğretmeni ceza tâyininde de vazifelendirmiş bulunmaktadır. Kanaatime göre öğretmenler talebe velilerine ceza vermekten ayrılmadıkça bu memlekette şimdiye kadar olanların hepsi tekrar olur. Aksaray hadisesi ve Nevşehir hadisesi gibi. Ve yine Milli Eğitim Şûrası üyelerinin toplantı günlerinin arifesinde olduğu gibi Gaziantep'de öğretmen Şükrü kana boyanır. Bu, halledilmelidir. Realitelere hürmet etmeliyiz. Köyde, köy öğretmenini halka sevdirmek istiyorsak, onu yalnız ve yalnız devam işlerine bakmaktan, onları takip etmekten uzak bulunduracağız. Öğretmeni köylüler sevmiyormuş, pencerelerin camını kırıyorlarmış. Bunlara mani olmak için evvelâ, öğretmenin niçin sevilmediğinin sebebini araştırmak lâzımdır. Şüphesiz ki, ona sevilmesi için halâvet tatlılık muskası takacak değiliz. Bu sevilmemenin sebebini araştıracağız. Bunun sebebini köylü ile... Bu bahsi burada kesiyorum.

Aziz arkadaşlarım, bu işi daha fazla uzatmaya, teşrih etmeğe lüzum görmüyorum. Bunun dışında olarak bahsedeceğim bazı kısımlar vardır. Onlara geçiyorum. İlköğretim müfettişlerinin yerine göre millî eğitim memurluklarına ayrılacakları hakkında bir şey mevzubahis oldu. İlköğretim müfettişleri millî eğitim memurlarının fevkinde bir vazife almış-

lardır. Bu mesele komisysnda mevzubahis oldu. İlköğretim Genel Müdürü bu hususta cevap verdi. Müfettiş olarak çalışmakta bulunan ve gezicilikten usanmış olan arkadaşları bu vazifeye aldıklarını bildirdi. İlköğretim müfettişlerinden istekliler millî eğitim memurluğuna ayrılabilir.

Başkan — Kadir Çağal.

Kadir Çağal — Sayın arkadaşlar, ilköğretim davası büyük ve ana dâvalardan biridir. İlköğretim dâvası para dâvası, öğretmen dâvası ve öğretmen okulları dâvasıdır. Maarif Vekâleti olarak çalışan büyük bir müessesenin, büyük Şûraya getirdiği taslaklar ve bu arada ilköğretimi plânlaştırmak ve bunun üzerinde çalışmak suretiyle daha mükemmel bir hale gelen İlköğretim Kanunu, daha birçok revizyonlardan geçtikten sonra, Millî Eğitim Vekâletinin hassasiyetle üzerinde durarak bunu memleketin ihtiyacını karşılıyacak bir şekilde tatbik edeceğine inanarak ve bunun en büyük dayandığı mesnedin para mevzuu, bütçe mevzuu olduğunu da bilerek diyorum ki bu plânın ve bu kanunun muvaffak olması bunun hakikî değerinin gerçekleşmesi için evvelâ 12 yıllık plânın Hükümet ve Büyük Millet Meclisi tarafından benimsenerek bir millî plân halinde ele alınması bu dâvanın gerçekleşmesinin ilk müjdecisi olacaktır. Mister Thompson bize Amerikadan bazı örnekler anlattıktan sonra dediki, Amerika maarifinin bu günkü inkişafı için millî eğitim teşkilâtı olarak iftihar etmiyoruz, biz bu işde daha ziyade Amerikan ekonomisine borçluyuz. Ekonomi dâvası yani yeni iktidarın geliştirmekte olduğu büyük dâva, elbette bizim bu davamızı da daimî olarak destekliyecektir. Muallim mektebi bu dâvanın en önemli problemlerinden biri olduğuna göre ben diyorum ki; ilköğretim mesuliyeti madem ki bugün bölge bölge ele alınmak istikametine de gidiyor madem ki her bölgede çalışan öğretmen arkadaşlarımızın olgunlaştırılması, geliştirilmesi ve onları daima bir tekâmül havası içinde ileri götürmek mevzuu vardır. O halde Türkiye'de bulunan 31 muallim mektebi ve eğer bu plân ger-

çekleştirilme yoluna giderse daha açılacak olanlar da bunlara ilâve edilirse, bir veya iki vilâyet bölgesini içine alan muallim mektepleri, o bölgenin ilköğretim sorumluluğunu üzerlerinde tutarak, ilköğretimi daima kontrolları altında bulundursunlar. Ve ilkokul öğretmenlerini kendileri değerlendirsinler. Bu değerlendirme ne gibi faydalar temin edebilecektir?

Arkadaşlar, biliyorsunuz ki, bir çoğumuzun başından da geçmiştir. Eğer evvelce hocanız olan müfettişler teftişe gelirlerse maneviyatınız yüksektir. O zaman bütün samimiyetimizle içimizi açar ve eksiklerimizi öğreniriz. Bu gün komisyonda mevzubahis olan çantalı müfettiş, şu müfettiş bu müfettiş, aradaki ayrılık mevzuunu ortadan kaldırdı. Öğretmenler eksiklerini daimî şekilde millet mekteplerinde tamamlamak yoluna giderler. Zaten müfredat programının 16 ve 17. maddesi bunu nazarıitibare almış bu bakımdan muallim mektepleri bu işi üzerine alır mesleki kurs ve sergileri kendileri takip ve tatbik ederse o zaman bu aradaki fark ve mesafe bertaraf edilmiş olacaktır.

Başkan — Zamanınız bitmiştir.

Giray Arslan — Biraz evvel konuşan arkadaşımız zannederim ki bütün köyde çalışan arkadaşlarımızın hislerine tercüman oldu ve bizim köy hocası olarak karşılaşdığımız en büyük derde parmak bastı. Tabiî anlaşıldı ben de devam işinden bahsedeceğim.

Arkadaşlar, yeni teşkil edilen köy kurullarında vazifelilere bir göz atarsak görürüz ki, orada muhtar, öğrenci velilerinden iki kişi, köy kurullarından bir kişi, başöğretmen, bir de öğretmen. Dikkat buyurulursa kurulda vazife alan ve muhtar tarafını tutacak olanlar dört kişidir ve ekseriyettedirler. Yani öğretmenin karşısında daima ekseriyette olan bir heyet vardır. Ben köyden geliyorum, muhtar her sene bana adeta yalvarır.

Allahaşkına şu devam işini benim yanıma getirme, ben veliler yanında çok müşkül durumlar karşısında bulunuyorum. Bekçiler tebliğat yapmakta bir haylı sıkıntılar çeki-

yorlar, diye yalvarıyor. Yüksek malûmunuz olduğu üzere muhtar müntahap bir kimsedir. Bizi değil gerideki kitleyi düşünür. Yani taslakta öğretmene, biraz evvelde bir arkadaşımızın söylediği gibi, 4274 sayılı krnun öretmenin üzerine birçok küflet yüklemiştir. Geçen muamele 8 türlüdür. Geçen günlerin sayısı 40 küsürdur. Ondan sonra bir kısmı adliyeye intikal ediyor, bunun köy öğretmenleri üzerinden alınması ve bunu sayın Şûra üyelerinin tasvip etmeleri en hayırlı bir karar olacaktır.

Kayıt ve kabul işlerinde şöyle denmektedir; 60 nci maddededir; her yıl eylül ayının sonunda altı yaşını bitirip yedi yaşına giren çocuklar kayıt ve kabul edilir. Burada okul durumu, dershane, sıra vaziyeti hiç düşünülmemektedir. Veli çocuğunu getirdiği zaman bu maddedeki sarahate nazaran veliye çocuğunuzu okula almıyoruz diyemiyeceğiz. Halbuki okulun durumu müsait değilse bir çare bulunmalıdır. Aynı maddenin altında da diyoruz ki; sınıflarda öğrenci mevcudu 40 dan fazla olamaz. Eğer, o yıl bize müracaat edenlerin sayısı 60 olursa biz kanunun bu katiyetine karşı 60 nı da alacağız, buna mecburuz.

Sonra 22 nci maddede okul müdürleri için bir rehberlik kursu ele alınmıştır. Burada da tabiî şahsî kanaatımı söylüyorum, bu da lüzumsuzdur. İdareciliğin okulu, kursu olamaz. İdareciliği insana hayat öğretir.

Benim söyliyeceklerim bundan ibarettir.

Kemal Akalın — Efendim, arkadaşlarım devam işine dokundular, ben dokunmıyacağım. Devamın öğretmenden ayrılmasının faydası şu olacaktır. Çocuğun okula gelebilmesi için okulun kendi evinden daha rahat olması ve kendini meşgul edecek malzeme bulunması lâzımdır. Okula gittiği zaman evindekinden daha kötü şartlarla karşılaşmamalıdır. Okulda oturacak ve kendini eğlendirecek şeyler bulundurmalıdır ki çocuk mektebi eve tercih etsin. Bu hususların nazarı itibare alınması lâzımdır.

Sonra Anayasanın bir hükmü ile öğrenim işinin bütün imkânlarını devletçe temin etmek lâzımdır. Şimdiye kadar

olan iş orta öğretim müessesesinin ilkokullar aleyhine ilerlemesi olmuştur. Bu ihmale bir son vermelidir.

Sonra bu kanunun başka bir yerinde hüküm var mıdır bilmiyorum, staj işi ele alınmamıştır. Stajda muvaffak olmadı diye göndermek doğru değildir.

Bir de ilkokullarımızda teftiş meselesi vardır. Ve hemen şunu arzedeyim ki, ne ilkokul öğretmeniyim, ne de müfettiş. Bu bakımdan sözlerim tamamen bitaraf olacaktır.

Evvelâ şunu arz edeyim ki, bizim kendi kendimizin söylediklerine inanmıyanlar için Wofford'un raporundan iki paragraf okuyacağım :

«Talimatnameye uygun hareket edilip edilmediğini araştıran bu hususta ısrar eden müfettişlerin tasvibi esas ittihaz edilmemelidir. Demokratik ideâller içinde en fazla tutulan, kim olursa olsun herhangi bir insana inanmak keyfiyetidir. Mahallî şartlara göre plân yapmak ve mes'uliyeti üzerine almak hususunda öğretmene itimat edilmelidir...»

Bir başka yerde de şöyle denilmektedir: «Türk maarifinin ileri gelenleri otorite meselesini tekrar tetkik etmelidir.»

Binaenaleyh yukardan aşağıya bir emirle bir tazyikle bu işi yapmamalıdır.

Sonra bugünkü halde müfettişlerimiz, daha ziyade hepsi için demiyorum, katiyen böyle bir şey varit değildir. Sadece kusur bulurlar bütün tenkitlerini raporda yazarlar hiç yapmadığı tenkidi raporda yapar. Rapor ise resmi bir başarı ve vesikadır. Öğretmen müfettiş gelmesin diye çırpınıyor, böyle olmamalıdır. Şu müfettiş ne zaman gelecektir ki bu hususu kendisine anlatabileyim demelidir. Bunu diyebilmek için de gerek öğretmenin gerekse müfettişin mütekabil olarak birbirinden istifade edebileceklerinin kendilerince takdir edilmesi lâzımdır. İkisi birbirini yetiştirmelidir. Bu olduğu takdirde meslekte de huzur başlar. On binlerce öğretmen herhalde bu huzuru bekliyor. Öğretmenin şahsiyet ve fikirlerine hürmet edilmelidir. Sonra raporlarda, bu gün olduğu gibi değil de, muhakkiklerin ayrılması lâzımdır. Şu noksanları gördük, beraber çalışıyoruz gibi olmalıdır. Muhakkikler-

le müfettişlerin ayrılması israf değildir. Bu, bilâkis ekonomik olacaktır. Hele 2-3 okul birden idare edilirse, daha iktisadî olacağı tabiidir. Bunu söylemekle müfettişlerimizin şey olduğunu değil, ancak pesikolojik sebeplerini arz ediyorum.

Başkan — Arkadaşlar, bir noktayı tavzih etmek istiyorum, bir arkadaş konuştu, yanlış anlaşılmasına imkân vardır. Onun için tavzih etmek mecburiyetindeyim. Devam meselesinde öğretmenlere vazife verilir mi? Verilmez mi? Bunu Yüksek Heyetiniz düşünür ve en iyi yolu bulur. Yalnız Türk Köylüsünü öğretmeni, vuran, öğretmene hakaret yapan öğretmenin evini taşlıyan kitle olarak görmek, vakaları tamamen zıt bir şekilde anlamak demektir. Üç dört tane feci hadise olmuştur. Fakat Türkiyenin yirmi otuz bin köyünde şu kadar öğretmen vardır. Buna nazaran bu vakaların sayısı üç beş tanedir. Bunu düşünmemiz lâzımdır. Münferit vakalarla Türk Köylüsünün öğretmene karşı bir cephe almış olduğu yolunda bir mütalâaya saplanmış olmak bence hazin olur. Tersine, bir memlekette köylülerde öğretmene karşı bir muhabbet müşahede ettik. Öğretmensiz köylerin öğretmen istediklerini gördük. Bu hususu böylece tavzihe lüzum görüyorum.

Söz, Sabih Özlü'nün.

Sabih Özlü — Hazırlanmış olan bu tasarı dolayısiyle komisyonu saygıyle selâmlarım.

Benim evvelâ yirminci madde üzerinde bir noktai nazarım vardır; 20 nci madde şöyle diyor: «İlkokul müdürleri, okullarının yönetim, eğitim ve öğretim işlerinin kanun ve yönetmeliklere göre düzenlenmesi ve yürütülmesinden sorumludur»

Sayın arkadaşlar, biz çok zaman emirlerle de hareket ediyoruz. Bunlar kanunlara ve yönetmeliklere uygun olduğu müddetçe lâzimül-icradır. Binaenaleyh bu maddeye «emirler» in de ilâvesi lâzımdır.

30 ncu maddede de, «Millî Eğitim Müdürleri» denilmesinin daha yerinde olacağını zannediyorum.

60 maddenin son fıkrasında sınıf mevcutları kırkdan fazla olamaz deniyor. Bir okula naklen bir iki öğrenci gelirse şube açmıyacağımıza göre bunun da sınıf mevcutlarının kırk olarak tesbiti esastır şeklinde tashih edilmesi lâzım geleceği kanaatındayım.

Başkan — Mustafa Cura

Mustafa Cura — Muhterem arkadaşlar, benden evvel konuşan iki arkadaşım benim konuşacağım şeyleri kolaylaştırdılar. Dokunacağım nokta ikidir.

Bunlardan birincisi ilkokullarda tahkik ve idarî kontrolla ilmî kontrolü mutlak surette birbirinden ayırmak lâzımdır. Buna doğru giden bir teşebbüsümüz var, öğretmen okulları yönetmeliğinin 16, 17, 18, 19 ncu maddeleri incelenirse görülür ki; her öğretmenin çevresi bir araştırma çevresidir. Mevzularla ilgilenme ve dosya bulunması esası vesaire gibi hususlar burada yazılmaktadır. Bu demektir ki arkadaşlar, öğretmen okulları, öğretmenleri daima takip edeceklerdir. Elimizdeki taslağa iliştirilmiş bulunan 12 yıllık plân daha otuz bin yeni öğretmenin yetiştirileceğini gösteriyor. Bu bir hamledir. Elimizde halen kırk bin kadar öğretmen bulunduğuna ve bunlardan bir kısmının ayrılıp, bir kısmının da emekli olacaklarına göre, öğretmen okulları muhitlerini yüzde elli nisbetinde takviye edeceklerdir. Bu takip iyi bir şeydir. Ancak ilmî kifayetin mutlak surette öğretmen okulları tarafından verilmesine de bir zaruret vardır. Bunlar şöyle karşılanabilir: mevcut müfettişlerimiz öğretmen okulları çevrelerinde toplansınlar. Çevrelerindeki ilmî kifayeti tesbit etsinler, idarî tahkik ve kontrol, diğer idarî teşkilâta bırakılsın. Böyle olduğu takdirde öğretmeni okula daha sıkı bağlamış oluruz. Öğretmen okuluna yeni gelen müfettiş öğretmenin hocası veya arkadaşıdır. Orada yapılacak teftiş öğretmene cesaret verir. Muvaffakiyet çareleri aranacaktır demektir. Bir öğretmenin hakkında rapor verilirken onun noksanlarını görüp islah etmek çarelerini aramaktır. Neticei maruzatım şudur ki 27. maddenin sonundaki C. fık-

rasına ilâve olarak ilmî kontrolün öğretmen okullarında temerküz ettirilmesinin sağlanmasıdır. Teklifim budur.

İkinci teklifim; tasarının 4 üncü bölümünde yer alan gelirler mevzuu vardır. Tahsisi varidat prensibi yavaş yavaş bizde terk olunmaktadır. Bu sistemi koyan bu kanunla biz yeniden bazı güçlüklere maruz kalacağız. Bu aşikârdır. Bu hususun mütehassıslar tarafından tekrar gözden geçirilmesini arz ve teklif ederim.

Tevfik Yavuzer — Benden evvel konuşan bazı arkadaşlarım temas etmek istediğim noktalardan bir kısmına temas ettikleri için ben bunlar üzerinde durmıyacağım. Yalnız bir noktayı açıklıyacağım.

Vakıa Şûra, yalnız ilköğretim mevzularını tedkikle mükelleftir, fakat bütün öğretim sisteminin bir birinden ayrılmaz olduğunu da düşünmeğe mecburuz. Bu itibarla illerdeki ilköğretim meclislerine, orta dereceli okullardan bu meclislere katılmayı kabul ettiğimiz halde, ilcelerde kabul edilmemeleri, elbette orta dereceli okullarda bulunan arkadaşlarla, ilköğretim mensubu arkadaşlar arasında hafif bir soğukluğun başlangıcı oalacaktır. 36. maddenin sonuna bir fıkra ilâvesiyle orta dereceli okulların mümessillerinden birisinin ilköğretim meclislerine dahil olmasının uygun olacağını arz ediyorum.

Burada şahsi arzumu izhar edeyim. İllerde millî eğiiim müdürlüklerinin kuruluşu gibi ilçelerde de ilköğretim Müdürlüklerinin kurulmasını ve ortaöğretim müesseselerinin tabi olacağı bir idarî sistemin bugün arzettiğim gibi yarın yapacağımız bir iş için, kuracağımız bir tesis için bugünden bir ip ucu bırakmanın, veya temel atmanın yerinde olacağı kanaatindeyim. Bu husus herhalde komisyonda konuşulmuştur. Komisyon sözcüsü açıklasınlar.

Diğer meseleye gelince ortaöğretim müesseselerinde çalışan arkadaşlardan bir temsilcinin katılması için bir fıkranın ilâvesini arz ve rica ediyorum.

Başkan — Mübahat Günoğlu buyurun.

Mübahat Günoğlu — Muhterem arkadaşlar, Beşinci Millî Eğitim Şûrasına ilkokul öğretmenlerinin bu kadar çok katılmasına fırsat veren Millî Eğitim Vekâletine teşekkürlerimi arz etmeyi vicdanî bir borç bilirim. İlkokul öğretim kurulları içinde köy ilköğretim kurullarının doktor, özel okul müdürleri ve öğretmenleri de vardır. Bunlara iktisadî devlet teşekkülleri temsilcilerinin de katılmasını uygun görmekteyim. Çünkü köylerimizin bir çoğunda özel okullar, belediye doktorları ve iktisadî devlet teşekküllerinin idarecileri de bulunmaktadır.

62. madddenin 2. fıkrası sonuna eklenen, sınıf mevcutlarının 40 tan fazla olmaması kaydı vardır. Muhtarlarca verilen listedeki bütün çocukların kabul mecburiyeti olduktan sonra 40 tan fazla mevcut olmaması kaydı ne fayda sağlıyacaktır.

Öğretmen verilmesi suretiyle 40 tan fazla talebenin alınması icabederse kanunun bu maddesine bir ilâve yapılmasını istiyorum.

Köy okullarının kuruluşunda, bilmiyorum belki bizim vilâyetimizin bir hususiyetidir. Bir köy sınırı içerisinde bir kaç tane köy okulu bulunmaktadır. Devam etmek mecburiyetinde kalacak çocuklar acaba bir köy içindeki çocuklar mıdır? Yoksa bu üç köyün çocukları mıdır? Devam meselesinde bir de mesafe kaydının konulması iktiza eder. 4274 sayılı kanunla öğretmenin dahil bulunduğu kurulun köyde devam işini sağlamadığı hususunda bütün arkadaşların kanaatlerine iştirak ederim. Öğretmen ancak kendi vazifelerinin icabı olan köyündeki devamsızlık işini üzerine almalıdır. Resmî işlerin takibi hususunda kendisine vazife verilmemelidir.

Üç gün içinde tebligat yapılması söylenmektedir. 4274 sayılı kanunda üç veya beş gün konmuştur. Çalıştığı yerde polis, jandarma, belediye zabıta memurları olduğu halde 8 öğrenci velisine 37 günde tebligat yaptırabildik. Köyde üç günde nasıl yapılabilir.

Şahap Okuturlar — Sayın arkadaşlarım, muaddel 22 inci maddede şöyle denmektedir: «İlkokullara müdür olabilmek için en az 2 yıl başarı ile öğretmenlik yapmış ve rehberlik ve idarecilik kursu görmüş bulurması veyahut iki yıl başarı ile müdür yardımcılığı yapmış bulunması şarttır.»

Okullarımızın çoğu köylerdedir. Öğretmen akını merkezden köylere değil, köylerden merkezedir. Tatbikatta iki yıl başarı ile öğretmenlik yapmak müdür yardımcılığı yapmak rehberlik ve idarecilik kursu görmek suretiyle müdür olmak güçlüğüyle karşı karşıya gelinecektir. Bilhassa ödenek yokluğu ve nakillerdeki güçlük şartları içinde iki yıl içinde öğretmenlik yapmış, rehberlik ve idarecilik kursu görmüş müdür bulunamıyacaktır sanıyorum. Bilhassa rehberlik ve idarecilik kursları henüz gelişmiş ve illere doğru gitmiş değildir. Bu durum karşısında idarecilerimizi müşkül durumdan kurtarmak için bu maddenin sonuna şöyle bir fıkranın eklenmesini teklif ederim. «Bu vazifeye istekli bulunmadığı taktirde başarı ile öğretmenlik yapanlarda müdür olarak görevlendirilebilir» Kanun tasarısının 47 ve 48 nci maddelerinde ilköğretim gelirleri tesbit ve tayin edilmiştir. 49 ve 50 inci maddelerde de bu gelirlerin nerelere sarf edileceği gösterilmiştir. Fakat bugün uygulanmakta bulunan köy kanunu ile 5383 sayılı kanunun şu gibi neticelerini görmekteyiz: köy bütçelerine konan paralar tahsil edilip köyün zarurî masraflarına sarfedilmekte, fakat okula bir ödenek tahsis edildiği halde verilememektedir. Kimsesiz çocukları koruma kanununa göre bazı daireler ve kurumlar koymuş oldukları ödenekleri tahsil ettikten sonra bu fona yatırmamaktadırlar. Bu durum karşısında kanunda gösterilen kurum ve müesseselerin bu ödenekleri bu yıl sonuna kadar vereceklerdir veya tahsil ettikleri ödenekleri bakiye olarak gelecek yıllara devredecekler ve bu suretle kanunun idarecilere vermiş olduğu 49 ve 50. maddelerde tesbit edilen ilköğretim hizmetlerinin görülmesini aksatacaktır. Bu durumu önlemek için şöyle bir tedbir düşünüyorum ve taktirinize arz ediyorum. (Aylık tahsisatı ilköğretim hissesi olarak her ay alınır.)

Maddeyi tamamiyle okumak istiyorum:

(47 ve 48. maddelerle ilköğretime tahsis edilen ödenek ve gelirler başka hiç bir yere sarfedilmez.) Evet para sarfedilebilir. Fakat, bakiye olarak devredilecektir. Veyahut son tahsilât yıl sonunda bizim görevlilerin eline verilmiş bulunacaktır. Ayrıca ihâle yapılacaktır. Yalnız bu ihâle yaz mevsiminde yapılacaktır. Ders araçları da alınacaktır. Fakat elde ödenek yoktur. Bu durum karşısında bütçelerine konan nisbetler dahilindeki ödeneği her ay tahsil eden ilk öğretim müessesesi özel idarede bu iş için açılan hesaba yatırır kaydı konursa bu mevzular halledilmiş olacaktır. (*Vardır sesleri*) Ben görmedim. Hissenin her ay yatırılacağı hakkında bir şey yoktur. Başka bir şeye sarfedilemez diye bir kayıt mevcut; fakat tahsil süreleri içinde muayyen ölçüde yatırılması hakkında bir şey görmedim. Varsa açıklanmasını rica ediyorum. Maruzatım bu kadardır.

Başkan — Saat 17 ye geliyor. Görüşmelere yarın saat 9,30 dan itibaren devam edilmek üzere alınmış olan karara uyarak şimdi oturumu kapatıyorum.

Kapanış saati
16.45

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI
ALTINCI BİRLEŞİM

Açılma saati: 9.30
15.II.1953

Başkan — Tevfik İleri

Sekreterler — Raif Altınok, Halis Kurtça

Başkan — Çoğunluk var. Oturumu açıyorum, Başkanlık divanına gelmiş bir tezkere ve bir de önerge var. Onları okutuyorum.

Maarif Şûrası Başkanlığına

Bundan önceki Şûralara nisbetle öğretmenlere geniş bir katılma hakkı verme imkânı bulan Beşinci Maarif Şûrasını İstanbul Matbuatının aksettirdiği ölçü içinde takip ettik. Şûranın vakıf olduğumuz çalışma tarzı ve kararları Birliğimiz çevresinde derin bir ilgi ve sevgi uyandırmıştır. Kararlarınızın memleket maarifi ve terbiyesi için hayırlı olmasını diler, size ve rahatsızlığım dolayısiyle iştirak edemediğim Şûranın Sayın azalarına selâm ve saygılarımı bildiririm.

İstanbul 13/II/1953

Muallimler Birliği Reisi

Prof. *Mustafa Şekip TUNÇ*

Beşinci Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Millî Eğitim Şûrasının memleket maarifi ve gençliği için hayırlı ve başarılı olması dilek ve temennisiyle yurdun

muhtelif bölgelerinden gönderilen mektup ve telgraflara Şûra Genel Sekreterliğince birer teşekkür mektubu yazılmasını,

Ankara radyosu vasıtasiyle bütün meslektaşlara Şûra üyelerinin selâm, sevgi ve saygılarının ulaştırılmasını teklif ederiz.

Raif ALTINOK *Sabri KOLÇAK*

Başkan — Teklifi tasviplerinize arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Fahri Akıncı — Muhterem arkadaşlar; gerek bakanlığın hazırladığı kanun tasarısında gerekse komisyon raporunda içimizde çalışan iki zümre arkadaşların isimlerini göremedim. Bunlardan birisi ilköğretim kısmı denetmenleri arkadaşlardır. Bu arkadaşlar bir imtihandan geçirilerek bugün ilköğretim müfettişi gibi çalıştırılmaktadırlar. Diğer taraftan da bir gezici başöğretmenden daha aşağı para alarak maddî bakımdan mağdur durumdadırlar. Bunlara bir geçici madde ile -başarısıgörülenlere- Müfettişlik verelim. Bunu yazılı olarak teklif ediyorum.

Tasarının 35. maddesinin 6. fıkrasında devam işlerine temas edilmektedir. Buraya şöyle bir kayıt konması yerinde olur. 15 günden fazla görülen devamsızlıklar için mazeretler okul idaresinin ve velinin teklifi üzerine karara bağlanması kurulların vazifeleri meyanındadır. Bu (Karara bağlamk) işi biraz müşkil gib geliyor bana. Ne şekilde karara bağlanacaktır. Devamsızlık hem ehemmiyetli meselelerimizden biridir. Bu kararlar acaba devam mecburiyetini temin edebilir mi? Üç ay, beş ay, bir yıl, iki yıl mazeretine temamiyle kani olduğu bir çocuğun devam mecburiyetini kaldırabilir mi? Komisyondan bu cümlenin açıklanmasını istirham ediyorum.

Tasarının 60 ıncı maddesinde, 14 yaşını bitirerek 15 yaşına girdiği yılın sonuna kadar henüz ilkokulu bitiremiyen çocukların ilköğrenimleri tamamlanmak üzere en çok iki yıl daha okula devamlarına müsaade edilir, deniliyor.

Arkadaşlar, her okulda, her sınıfta öğretmen arkadaşlarımızı düşünürken bir mesele vardır. Bir sınıfta 3 sene, 5 sene, hattâ 6 sene sınıfta kalan ve bu suretle yaşları büyüyen çocuklar vardır. Bunların velileri, haklı olarak bize çocuğumun yaşı 13 oldu, ya sınıfı geçirtin yahutta bize verin diyorlar. Bilhassa köylüler 14 yaşını bitirip 15 yaşına basan çocukları katiyen okulda bırakmıyorlar. Buna da bir çare bulunmasını rica ediyorum. Üst üste iki sene kalırsa mı çıkaralım, yoksa falan sınıfta falan yaşa kadar kalırmı diyelim?

Eğitmenler hakkında bir kayıt yoktur. Bunları kolundan tutup tutup atıyoruz. Bu arkadaşlar tarihî vazifelerini yapmışlardır ve hiç bir maddî menfaat göstermeden çıkartıyoruz. Bunları vazifelerinden çıkarırken bir yıllık beş aylık, veya bir maaş nisbetinde ikramiyelerle taltif edilerek aramızdan ayrılmalarının teminini teklif ediyorum.

Ulvi Dağlıoğlu — Sayın arkadaşlarım, Millî Eğitim Vekâletince üzerinde uzun etütlerden sonra hazırlanan, komisyonumuza havale olunan İlköğretim Kanunu Tasarısı üzeainde uzun uzun tartışmalar yapıldı. Bir çok realiteler gözönünde bulundurularak her değişikliğine varıncaya kadar incelendi. Fakat üzerinde durduğumuz konunlardan birisi bizim konumuzu ilgilendiren fakat konumuzla esaslı bir münasebeti olmıyan bir mevzua takılmaktadır. Ben bu konu üzerinde kısaca arkadaşlarımın dikkatini çekeceğim Bu kanun teklifine iki fıkra eklenmesini teklif ediyorum. Teklifi yazılı olarak arz edeceğim.

Tasarının 27. maddesi ilköğretimde vazifelileri ve ilköğretim müfettişlerini ilgilendirmektedir. Memleketimizin zarurî ihtiyaçları, öğretmene lise kapılarını açmak suretiyle hasıl olacak bir durum ise ancak 1965 yılında tahakkuk edebilecektir. Bu da malî imkânlar bulunursa olaçaktır. Bu geniş öğretmen kadrosu karşısında onların mürakebesini, pedagojik formasyonunu, ikaz ve irşadını üzerine vazife olarak alan ilköğretim müfettişleri 3407 sayılı kanunun kendisine inhisar ettirdiği bir müessesenin içinden temin edile-

miyeceği düşünülerek ilkokul öğretmenlerinin de girmesi karar altına alındı. Bu, öğrentmenlerin enferiyorite bir hissinin de önüne geçti.

Yükselme imkânı verdik. Bu zaruret karşılığı idi. Fakat yükselme, bütün dünya milletlerinin kabul ettiği, öğretmeni en aşağı üniversiteye götüren bir anlayış karşısında biz kanun yolu ile buna mani olamazdık. Yabancı okullardan mezun olan kimselerden de müfettiş alınmasını kararlaştırdık. (B) bölümüne bunu ilâve ettik. Bunlar il içindeki vazifelerini görürken dünün zihniyetini hâlâ yaşatan valilerle karşılaşırlar. Bir misal arz edeyim:

Bir öğretmeni atamıyan valiye valimi denir, diyen insanlara rasladık. Bunun birçok misallerini göstermek mümkündür.

Bir istisnası olarak düşündüğüm şu teklifle karşınıza geliyorum. İlköğretim müfettişlerinin vazife ve selâhiyetleri bir yönetmeliğe bağlandığına göre bunların, millî eğitim müdürlerinin ne gibi zorluklarla karşı karşıya bulunduklarını biliyorum. İlköğretim müfettişleri Vekâletin Talim ve Terbiye Kuruluna bağlanmalıdır.

2 inci bölüm, ilköğretim müfettişleri il veya ilçe merkezlerinde oturabilir; vazife ve selahiyetleri özel bir yönetmeliğe göre tesbit olunur. Bu 2 inci bölümde müfettişlerin 4274 sayılı kanunun ortaya koyduğu sert bir maddenin içerisindedir. İlköğretim müfettişleri icap ettiği zaman bucaklarda da oturacaktır. Fakat onu vilâyet merkezinde oturtmaya mani olan bir hükmün kaldırılabilmesi için D. fıkrasının ilâvesini teklif ediyorum.

Kemal Atatuğ — Yepyeni bir zihniyetle hazırlanan bu kanun tasarısında büyük hizmetleri olduğunu bildiğim sayın Vekil başta olmak üzere maarif ailesine ve bu kanun tasarısını müzakere eden komisyon arkadaşlarıma saygılarımı sunarım.

Ben iki noktaya temas edeceğim. Temasım kanunun ruhuna ait değildir.

Bu bir fikir meselesidir. 22. maddede rehberlik veya idarecilik kursu görmüş bulunmakta, diye bir kelime vardır. Bu tatbikatta yanlış anlaşılabilir,

Kursun buraya bir kanun maddesi halinde konması aleyhtarıyım. Halbuki icabettiği zaman, lüzum hasıl olduğu zaman kurs açar ve yetiştiririz. Fakat kanun metni haline getirilerek, idarecilik kursu, denmesinin aleyhindeyim. Bu hususiaki önergemi arz edeceğim.

2 incisi, 27 inci madde... Arkadaşlar, sözlerim katiyen yanlış anlaşılmasın, bir zihniyetin düşmanlığı yahut müfettiş düşmanlığı diye mütalâada bulunmıyacağım. Fikrim şudur. İlköğretim dâvasında vazifedar olan insanların o mesleğe bağlılığını temin etmek lâzımdır. Deniliyor ki «en az üç yıl başariyle ilkokul öğretmenliği yapmak şartiyle eğitim enstitüsü veyahut ona muadeleti kabul edilmiş yabancı okullar dan çıkanlar müfettiş olabilirler». Bu üç yıl başarı ile ilkokul hocalığını sonraya alalim. Bu arkadaşların okuldan mezun olduktan sonra en az üç yıl bilfiil ilkokulda öğretmenlik yapmalarınının ve başarıları görüldüğü takdirde müfettiş olmalarının lüzumuna kaniim. Bu takdirde o arkadaşların fiilen ilkokul hocalığı yapmış ve bunun ne olduğunu öğren miş olmaları sağlanmış olacaktır ki, bu muvaffakiyetleri için çok lâzımdır. Ounun için ben maddenin şöyle olmasını teklif ediyorum. «Öğretmen yetiştiren müesseselerden mezun olup da muvaffakiyetleri vekâletçe tesbit edilen ilkokul öğretmenleri arasından müffettiş seçilir. Bir takrir arz edeceğim. Bir de şahsen bir temennim var. Bunu komisyonda da arz etmiştim. Mümkünse burada da nazarı dikkate alınmasını istirham ediyorum. Malî kaynaklar mevzuunda vergiye müracaat etmek, memleket dâvalarını konuşan insanlar için ağır bir kelime ifade eder. Şu yerlere % 2 ilâvesiyle memlekette bir hayat pahalığığına doğru gidilebilir. Bunun başka noktalardan nazarı dikkate alınması lâzımdır. Duyduğuma göre Yunanistan'da 20 lik bir sigara paketi içinden 19 sigara çıkıyormuş. Bu suretle her sigara paketinden 20 para alıyorlarmış. Bu bir sigara tutarı 20 para doğrudan doğruya fakir çocukların yetiştirilmesi için lüzumlu masrafa tahsis edi-

liyormuş. Bu gibi enteresan hadiseleri çok cömert olan milletimiz memnunlukla karşılıyacaktır. Çok defa tabakamızı açtığımız zaman derhal sigaralarımızın bittiğini görürüz. Ve bununla iftihar ediyoruz. Bu itibarla bu gibi şeyleri realize etmek gibi bir temennide bulunalım. Yalnız vergilere dayanmak değil; bu gibi güzel şeylere de gidilmelidir. Bu çok güzel kanun muhakkak kabul edilecek ve muvaffak olacaktır.

Başkan — Fındıkoğlu.

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu — Muhterem arkadaşlarım, bendenizin söyliyeceği sözler kanunun herhangi bir teknik cihetine ait değildir. Söyliyeceğim mütalâalar varsa da onları zaten komisyonda müzakere etmiş bulunduk. Bendeniz bu şûra hadisesini bir sosyal hareket olarak müşahede etmekteyim. Bu itibarla bu hareketin önemine dair birkaç söz söyliyeceğim.

Arkadaşlar, eğer Türk Maarif Tarihçesini, maarif hareketlerini takip edecek olursak 1669, 1913 tarihleri üzerinde durmamız icabedeceği gibi 1953 senesi üzerinde de durmamız lâzımdır. Umumî maarif kanununun hiç değilse birinci kademesine taallûk eden mesele 1953 yılında ele alınmıştır. Bunun için gelecek nesiller 1953 yılını daima şükranla yadedeceklerdir.

İkinci Meşrutiyet «1913» Hüriyetini yaratan maarifçilerdir. Kendilerini hürmetle yadederim. 1953 senesinin ilköğretim tasarısını düşünen idarecilerle birlikte onu gözden geçiren komisyon azalarının hareketini de hürmetle selâmlamak, her arkadaş gibi, benimde vazifemdir. Yalnız bu sosyal hareketin dinamizminin Şûrada kalması doğru değildir. Bundan sonra kanun çıkarmak idarecilerle parlâmentonun elinde değildir. Parlâmento ile idareciler arasında bir geçit yolu vardır. Bu, halk denilen, çeşitli karışık kitledir. Bu halk kitlesini harekete geçirmek lâzımır. Meslekî teşekküller, aile birlikleri vardır.

Biraz da fazla olarak enfilâsyona doğru gittiğimiz çeşitli teşekküllerin bunu dâva edinmeleri lâzımdır. Şûranın umu

mî toplantısında görülen hararetin gelip geçici bir hareket olmadığı her şeyin Vekâletin çalışma ve programına bağlı bulunmadığını etrafa neşretmeliyiz. Bu meslek teşekküllerine düşen bir vazifedir. Bir gün bu kanun parlâmentodan çıkarsa, çıktığı güne kadar muvaffakıyetle çıkması için Mebusları harekete getirmek ve 1869 da Tanzimat Maarifinin başladığı ve bir asır da başaramadığı bu işin 1953 de ele alındığını göstermek ve meclise giderken Vekâletten hattâ Şûradan ziyade işin takibini meslek teşekküllerine ait bir vazife addediyorum. Bunun içindirki meslek teşekkülleri bu dâvayı sonuna kadar ele almalıdır. Hattâ kanun tatbikatını da bu teşekküller takip etmelidirler.

Arkadaşlar, ikinci mütalâam olarak da, bu sosyal hareket hukukî hareket olarak ele alınmalıdır. Bu kanunun ehemmiyeti birçok yeni müesseseler arasında en mühim olan bu meseleyi, memlekete getirmiş olmasıdır. Bu da maarif hareketini mahallileştirmeye doğru atılan adımdır. Maarifin asıl temeli 1908 inkilâbında hattâ 14 Mayıs da değil asıl demokratik hareketle bu mahallî maarif teşkilâtını kurmakla atılmış olacaktır. Bendeniz şöyle bir rakkam hazırladım: 40000 köy, vasati 8—10 bin bucak, 500 kadar kaza, 63 Vilâyet. Buna göre ortalama 60 000 ilköğretim kurulu teşekkül edecektir. Bu hem sevindirici bir şey, demokratik bir inkişaf, hemde korkutucu bir şeydir. Müesseselerin ölü doğmaması için hukukcular, sosyologlar, maarifciler el ele vermelidirler. Bu çok kıymetli müessesenin ölü doğmaması, kanunlarda kalmaması için çok dikkatlı davranmak lâzımdır. Bu düşünce ile iki teklifte bulunacağım.

Hiç değilse muayyen bir zaman için maarif meclislerini yalnız vilâyetlere hasretmelidir. Meclisleri idare eden kaliteli insanların köylerde, kazalarda bulunamıyacağını söylemek istemiyorum. Tedrici bir siyasetle şimdilik muvakkat bir madde ile bu meclislerin yalnız vilâyetlerde kurulmasının temin edilmesi lâzımdır. Esasen gözbebeği olan birkaç vilâyeti çıkaracak olursak diğer vilâyetlerimiz Avrupa ve Amerika'nın köyleri mahiyetindedir. Binaenaleyh 63 vilâyetle şimdilik iktifa hususunda muvakkat hukukî bir şekil bu-

lmakla bu kıymetli müessesenin yavaş yürümemesi temin olunur.

İkincisi, bu kıymetli müessesenin ölü doğmaması çin, bütün ümitlerimizi bağladığımız bu müessesenin inkişafı için muvakkat bir madde ile muayyen mıntıkalarda bir müddet tecrübeye de tabi tutulması lâzımdır. Modern kanun yapmak san'atı bakımından birçok memleketler bu yolu takibediyor. Muhtelif memleketler çeşitli millî çapta kanun yaparken bu kanunların tatbikatı için tecrübi usul kullanılıyor. Şüphesizki ilim kanunları gibi hukuk kanunlarını da tecrübe etmek imkânsızdır. Fakat aklı selim bunun yolunu bulmuştur. Muayyen kanunlar yapılıyor. Memleketin bir köşesinde tatbik ediliyor, eğer aksarsa bunlar tashih ediliyor. Binaenaleyh muvakkat bir madde ile bilhassa teşkilât kanunu ile Talim Terbiye Dairesine verilecek yeni şekilden sonra münasip bir müddet için bazı mıntıkalarda tecrübeler yapılarak bu işin selametini temin etmek lâzımdır, diye düşünüyorum. Binaenaleyh şimdilik bazı vilâyetlere hasrı ve bunların bazı mıntıkalarda tecrübesinden sonra bütün memlekete teşmil edilmesi herhalde daha faydalı olacaktır kanaatındayım. (*Alkışlar*)

Başkan — Fındıkoğlu'nun dernekler hakkındaki düşünce ve temennilerini Vekâletimiz şükranla karşılar ve derneklerden bunu bir vazife olarak rica eder.

Akif Güner — Sayın hocalarım ve arkadaşlarım, eğer tekrarlıyor demezseniz, bu kıymetli kanunu bize getiren Vekâletimize ve tetkik ederek muhterem heyetinize getiren komisyona huzurunuzda teşekkür etmeyi borç bilirim.

Vakit dar olduğundan arkadaşların temas ettiği şeylere tekrar temas etmiyeceğim. Yalnız müsaadenizle dilek ve isteklerimi üç noktada toplamağa çalışacağım.

Birincisi dün arkadaşlarımın temas ettiği yaş meselesi. İlköğretimde çocuğun yeni kanuna göre, daha evvel Talim ve Terbiyenin bir emriyle 6 yaşında okula kabulünün yerinde olmadığına kaniim. Bu yalnız benim kendi kanaatim değildir. İstanbul'da buraya gelmeden evvel yaptığımız bütün toplantılardan ve Türkiye'nin her tarafından yönetmelik komisyonuna gelen

isteklerden anlaşılıyorki 6 yaş iyi netice vermiyecektir. Bunun için 7 yaşın kabul edilmesi üzerinde ısrarla duruyoruz. Bunun sebeplerini arzedeyim. Evvelâ çocuk bu yaşda henüz bedenen tam teşekkül etmiş değildir. İkincisi 6 yaşındaki çocukları mektebe almağa başladığımız günden itibaren mekteplerde çocuk izdihamı başlamıştır. Bu izdiham karşısında gerek öğretmen bakımından gerek sıra ve sair malzeme bakımından hepimiz sıkıntıya düşmüşüzdür. Bugün bu kanun dolayisiyle konan mecburiyet karşısında mektebe devam etmiyen çocukların da mektebe geleceğini kabul edersek, ki geleceklerdir. Çünkü kanun bu imkânları bize bahşetmiştir, bu sayı daha çok artacaktır. Bu vaziyet karşısında elbetteki bugün çektiğimiz sıkıntı bir kat daha artmış olacaktır. Bunun için birinci teklifim şudur: Yaş haddinin 6 değil 7 olarak kabulü her bakımdan faydalıdır.

İkinci teklifim: İlköğretim kurullarının kanun tasarısında yer aldığını görünce sevindim. Bu tasarı memleket çapında çok büyük faydalar sağlıyacaktır. Bunların müsbet ve devamlı çalışabilmeleri için kendilerine bir şeyin verilmesini teklif ederim. Ben bir arkadaşım kadar idealist değilim. Realiteye dönmek zorunda bulunuyorum. Herkes fedakârane çalışıyor. Fakat şunuda biliyoruz ki her külfet bir nimet karşılığıdır. Üç dört senedir okul aile birlikleri ve yardım dernekleri diye okul birlikleri vardır.

Bunlarda çalışıyoruz. Çok iyi neticeler alındığı malûmdur. Ve öğretim kurulları kanununda da ortaya kondu. Ve hakikaten bunlar daha da çok faydalı olacak. Yalnız üç dört senelik okul aile birliği ve yardım derneklerinin neticeleri daha verimli olabilmesi için bunların ücretli olması lâzımdır. Bunlar ücretsizdir. İkinci teklif olarak bu kurulların hakikaten iyi bir netice vermesini istiyorsak ve bekliyorsak onların işleriyle meşgul olanlara daha iyi çalışmaları için ücret verilmesi lâzımdır. Hakkı huzur diye kanuna bir madde konmalıdır. Çünkü bu arkadaşlar mesai saati haricinde çalışacaktır. Filvaki biz memuruz çalışıyoruz, fakat muhtar vardır, başka sivil vazifede çalışan kimseler vardır. Bunların mesai saatı harici çalışmalarını karşılamak lâzımdır. Aksi taktirde hiç bir

zaman çalışmaz. Bunlara ufakda olsa bir ücret verilecek olursa daha iyi çalışmaları temin edilir. Esasen kanun da bu işe bizi tavzif ediyor.

Elbette para alıyoruz, bu işten mesul vaziyete gireceğiz. Kanun da tavzif ediyor, yapmak zorundayız, derler. Bence bu yola gidilmesi uygun olur.

Üçüncü dileğim köy öğretmenleri içindir. Kanunda öğretmenlerin doğuda ve batıda vazife görüp görmiyecekleri tasrih edilmemiştir.

Yeni kanunun, terfi kısmını gözden geçirdim. Eski şeklin aynıdır.

Bu kanunda bu maddeler düzeltilsin. Burada bir acı hakikat olmakla beraber hepinizin malûmudur. Bir arkadaş mektepten çıkıyor şans eseri yahut tesadüfen köye gidiyor.

Başkan — Bahsettiğiniz bu mevzu ayrı bir kanun mevzuudur. Burada mütalâasına imkân olmayan bir mevzudur. Bahsettiğiniz mevzu bir tasarı halinde hükûmete tevdi edilmiştir.

Akif Güner «devamla» — Köy hizmeti beş seneyi geçmemek üzere yapılmalıdır. Ve köye giden arkadaş ne kadar kalacağını bilmelidir. Bugün nakiller hakkındaki dedikodular bu yüzden olmaktadır. Arzettiğim gibi olursa, bugün subay şark hizmetini şu müddette bitireceğini bildiği gibi, öğretmen de bilecektir ki şu saat ve şu günde benim hizmetim bitiyor.

Mehmet Özkan — Muhterem arkadaşlar, benim temas edeceğim konuyu kanun tasarısında görmedim. Oda şudur: Bilhassa köyde çalışacak öğretmenlerin okul dışındaki faaliyetlerini tanzim eden bir maddenin bulunmayışıdır. Gerçi 4274 sayılı kanunun 10. maddesinin B. bendinden faydalanılarak okul dışı faaliyetlere kendimizi veriyoruz. Fakat bunun aksadığını bir çok vakalarla yakinen gördüm. O itibarla bu hususunda kanuna bir madde ile eklenmesini

rica ederim. Benim şahit olduğum vakalar şunlardır:

Ben kendim köy öğretmeniyim. 14 senedir köydeyim. Okulun içinde ve dışında köyün sosyal, ekonomik kalkınma mevzuları ile sağlık işlerine alâka göstermekteyim. Böyle iş birliğine girişir girişmez geri bir zihniyet taşıyan idareciler bu hareketimi çok zaman firenlemek istediler. Hele menfaatlarına dokunulduğu vakit bu iş birliğinden katiyen hoşlanmadıkları görüldü. O zaman 4274 sayılı kanunun 10. maddesinin (B) bendindeki hükümlerinden faydalanmak zorunda kaldım. Köyde çalışacak arkadaşlar için ilköğretim kanun tasarısına eğer münasip olursa bir madde ilâvesini temenni ediyorum. Ve bu maddenin konulmasını takrirle de istiyeceğim.

İkinci konuşacağım mevzu köy öğretmenlerinin bulundukları köyde, oturacakları evlerin kirasını vermemeleri için komisyonun yaptığı teklifin aleyhinde konuşacağım. O teklife iştirak etmiyorum. Kendim köy öğretmeniyim. Zaten köydeki kira şehirdeki kira mevzuu gibi bir öğretmeni, bir memuru hırpalıyacak kadar yüksek değildir. Belki köy olarak benim bulunduğum köyde verilen kira Türkiye'de sanırım ki en yüksek bir kiradır. On lira, diğer yerlerde 5 lira, 3 lira kira verilir. Nihayet bu kadar az bir kira mevzuu karşısında bunu öğretmenin bedava oturması şeklinde kabülünü asla uygun görmüyorum. Çünkü bu hoş karşılanmıyacaktır.

Birde evler bedava olunca köylerin hepsinde ihtiyaca yetecek kadar ev olmadığına göre bu sefer bedava olduğu için arkadaşlar arasında belki evde ben oturacağım, sen oturacaksın şeklinde bir çekişme olacaktır. Binaenaleyh realite noktasından bunun da önüne geçilmesi yerinde olacaktır.

Hamdi Ragıp Atademir — Efendim, teferruata girmiyeceğim. Fakat yine de sabrınızı suiistimal edersem affınızı şimdiden rica ediyorum.

Kanun hazırlama işi öğretmen dernekleriyle aklımıza gelen bir şey olmuştur. Şûra bunu tahakkuk ettirmiş olmakla bir şeref kazanmıştır. Artık Tedrisatı İptidaiye Kanunu

Muvakkatından kurtuluyoruz. Hakikaten tarihi bir gün yaşıyoruz. Memleket umumî efkârı da bundan memnun olacaktır. Bunun aksini düşünmek akla bile gelmez.

Bugünkü kanun tasarısı ikilik yaratan bazı unvanları kaldırıyor, okul idaresi ve millî eğitim memurlarının yükünü hafifletiyor, ilkokul öğretmenlerinin de kendi kademelerinde murakabe ve teftiş işini tanıyor, takip işinde öğretmeni jandarmalıktan, meşum akibetlerden kurtarıyor.

Fakat bizim temennimiz, bu takip işinin temamen öğretmenlerden alınmasıdır. Diğer taraftan küçük izinler sağlanıyor. Nihayet sınıf mevcutları kırka indiriliyor. Bu kanunun en büyük şeref hissesi sınıf mevcutlarının kırk olarak tesbit edilmesidir. Bu hem eleman, hem psikoloji ve hem de çocuk haklarının, öğretmen haklarının hakiki bir ifadesidir. Bu bakımdan kanun yeni bir ruh taşıyor. Fakat bu kanun öğretmenin maddî durumunu nazarı itibare almamıştır. Yine bu kanunun teftiş mükellefiyetleri, mesuliyetleri bir araya almadığı görülüyor. Kanunda bu ve buna benzer bazı eksiklikler mevcuttur.

Teşkilât kanunu ortada yoktur. Sonra; terfi, tecziye kanununda yer alması icabeden hususlar vardır. Bunların da beraberce mutalâa edilmesi lâzımdır.

Saniyen, öğretmenlerin mağduriyetlerini giderecek bir intibak meselesi de vardır. Bu üç kanun ele alınmadıkça bu kanun daima eksiktir ve az ömürlü olacaktır.

Mali hükümler öğretmenlerden ziyade Anayasa'nın hükmünü yerine getirmek için konulmuştur. Bu, gayet tabiidir ki, bir memleket meselesidir, vazifemizdir. Fakat kanunda derpiş edilen hususlarda mali hükümler ancak temennilerden birkaç tanesidir, hiçbir teminatı yoktutr. Eğer mali hükümler alâkadar kurullardan geçmezse dert yine ortadadır, yine Anayasa'nın emrettiği husus tahakkuk etmiyecektir.

Bu hususu tabiatiyle salâhiyetli arkadaşlarım belirttiler. Bundan dolayı şükranımı huzurunuzda arzederim.

İlköğretim kanunu ile plânlaştırma kanunu karıştırılıyor. «Bu bir ilköğretim anayasasıdır».

Beri taraftan bu plânlaştırma kanun olarak karşımıza getiriliyor, bütün bunların tevzin ve tevzii kanun olarak karşımıza çıkıyor.

Burada şu noktaya bilhassa işaret etmek isterim, bunlar realite ve ideal arasında bir bocalamadan başka bir şey değildir. İdeal ile realiteyi nasıl olupta uzlaştıracağız, nasıl olupta bunları karşılıklı olarak mutalâa edeceğiz? Burada daha ziyade ideal ekstrem mevzubahis olmaktadır, ben bunun üzerinde durmıyacağım.

Benim asıl temas etmek istediğim nokta, kanunda öğretmenin esas kabul edilmesidir. Fakat müdürlükler bir terfi kademesi olarak kabul edildikçe bu lâftan ibirettir. Bu bir tezaddır. İlkokul hocaları için aslolan eğitimdir. O halde bir tezad vardır. İlkokul hocaları idarî işlerde kabiliyetlidir. Onların hak ve salâhiyetlerini de tanımamız icabeder. İlkokul hocasının, müdür olmak suretiyle ayrı bir kademeye çıkarılmaları ayrı bir zihniyetin ifadesidir. Bu da bizim düşüncelerimize aykırıdır. Hocalıktan alınarak, başka bir kademeye geçirilmesi, hocalıktan düşmesi bir tecziye mahiyetinde görülüyor, müdür olmak bir terfi ise.

Biz, müdür olan arkadaşlarımızın öğretmenlikten alınmamasını istiyoruz. O halde bunun terfi etmiş şeklinde mutalâa edilmesi yanlıştır. İlkokul hocası idarî salahiyeti de haizdir.

Arkadaşlar temas ettiler; idarecilik kursu tamamen yanlış bir ıştir. Eğer kabiliyetli adam bulunmazsa idarecilik kursu ile ne iş görülebilir. Halen ortada, lisede ve hattâ yüksek kademelerde yer almış olan arkadaşlar idarecilik kurslarından geçmemişlerdir. Bu ilk öğretim hocalarına kabiliyetsizlik isnadından başka bir şey değildir. Öğretmenler arasında idarecilik bir hiyerarşi gibi nazarı itibare alınıyor. Öğretmenlik istiyen arkadaşın öğretmenlikte kalmasını ve idarecilik teklif edildiği zaman bunun onun ihtiyarında olmasını istiyoruz. Başka türlüsüne taraftar değiliz.

Efendim, daha söyliyeceklerim var, fakat vaktim bitmiştir. Bilhassa teftiş kısmına temas etmek istiyordum.

Bir Üyü — Ben söz hakkımı veriyorum.

Başkan — Arkadaşlarımız söz hakkını Atademir arkadaşımıza veriyorlar. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Hamdi Ragıp Atademir (devamla) — Teşekkür ederim.

Efendim, idareci bulunmazsa bunu bulmak Vekâletin vazifesidir. Bu, esasen Vekâletin fonksiyonu arasındadır. Bu itibarla kanunda zikredilmesine lüzum yoktur. Bunun kanundan çıkarılmasını sarih olarak teklif ediyorum. Vekâlet idarecileri temin eder bulamazsa o zaman türlü tedbirler alınır. Mektebi açar, mektebi kapatır. Bu, tamamen onun vazifesidir. Bunun ilkokullarda tatbik edilmesi tamamiyle kötü tradüsyonlar yaratacaktır.

Teftiş meselesine gelince arkadaşlar; teftiş, hakikaten bu gün öğretmen zümresinin sık sık karşılaştığı bir dert halini almıştır. Bundan vakit vakit şikâyet etmekteyiz. Teftiş meselesinin geniş surette tasarıda yer alması lâlımdır. Burada bir kere teftiş, ayrı bir kurul olarak düşünülmüştür. İdare elinde organ olmaktan çıkarılması icabeder. Bunu tedkik şeklinde yapmak lâzımdır.

Arkadaşlar tekliflerde bulundular. İlmî pedagojik hususlarda (Talim ve Terbiye) son merci olabilecektir. Fakat idare hususlarında Vekâlet Teftiş Heyeti son bir merci olabilir. Binaenaleyh, idareci arkadaşlarımın da şikâyet ettikleri gibi, bunu birtakım tesirlerden kurtarmak, meslekte birtakım eğrilikler yaratmamak ve meslekte birtakım dedikoduları önlemek için ayrı bir kurula ihtiyaç vardır. Binaenaleyh idarî bakımlardan bunu doğrudan doğruya Vekâlet teftiş Kuruluna vermelidir. Fakat ilmî ve pedagojik hususlarda tamamen Talim ve Terbiye Heyetine son merci olarak verilebilir.

Bundan başka temas ettiğim gibi, bu kanunda en kötü

taraf bir idare ve idarecilik zihniyeti ile hareket edilmesindedir, bundan şu mana çıkıyor ki öğretmen en alt kademededir. Yani baş öğretmen, şimdi kabul ettiğiniz müdür gelecektir, ondan sonra ilce millî eğitim memuru gelecektir, ondan sonra müfettiş, maarif müdürü gelecektir ve en sonunda ancak öğretmen gelmektedir. Binaenaleyh öğretmeni idareye feda ederek, öğretmeni hepsinin alt kademesinde bir unsur olarak kabul eden bir zihniyet vardır. Onun için aslolan öğretmen olduğuna göre bu kanunda öğretmene bu idarî vazifelerden ve teftiş fonksiyonundan ayrı olarak bir yer ayrılması icabeder. Bunu komisyona teklif ettim, redaksiyona havale edildi, fakat hiç bir değişiklik olmadan aynı ile geldiğini teessüfle arzederim.

Binaenaleyh teftiş, idarecilik ve aslolan öğretmenlik ayrı ayrı fonksiyona tabidir. En alt kademede öğretmen, üst kademede idarecilik, müfettişlik gibi tesbit edilmesi meslek işlerimizde birtakım karışıklıklara meydan verecektir. Bunu şimdiden ıttılaınıza arzetmek isterim. Bunu bir vazife telâkki ederim. Şimdilik söyliyeceklerim bundan ibarettir.

Başkan — Cemal Anamur.

Cemal Anamur — Efendim, ben kanunun umumi heyeti hakkında bir şey söylemiyeceğim. Yalnız bazı noktalar var, onlara kısaca temas edeceğim.

Ellinci maddede Millî Eğitim Vekilliğince bastırılacak kitaplar diye bir kısım vardır. Burada derpiş edilmesi lâzımgelen bir nokta vardır, sanıyorum. Çünkü kitaplar serbest basıma bırakılmıştır. Halbuki arzettiğim gibi burada Millî Eğitim Vekilliğince bastırılacak kitaplar denilmektedir. Eğer bunlar ders kitapları ise ikisi arasında bir tenakuz vardır.

Bu hususta da teklifim şu olacaktır: Okullar kabul ettikleri kitaplar, serbest basıma bırakılmış kitaplar, tarzında değiştirilmesi lâzımdır.

Diğer teklifim de şu nokta üzerinde toplanmaktadır. Kanunda bir öğretmen evi vardır. 4274 sayılı kanunla öğretmen evleri yapmıştık. Fakat bu, öğretmen evlerinden ziyade

köy öğretmeni ihtiyacı için düşünülmüş bir mevzudur. Bizim kanunlarımızda, bilhassa köy Kanununda bu had, iki bin nüfusa kadar olan yer olarak tâyin edilmiştir. Türkiyede bunn haricinda kalan köyler vardır. Hüküm eğer bu şekilde kabul edilecek olursa kasaba öğretmenleri, şehir öğretmenleri bu hükmün haricinde kalacaklardır. Kanunun birkısım maddelerinde ev tabiri geçerken, şehir ve kasaba köy evide yazılmıştir, fakat mütaakip maddelerde bu, tereddüdü mucip olacak şekilde dercedilmiştir. Heyeti umumiyeniz tasvip ediyorsa, Bakanlık, komisyon da bu noktada mutabık ise, kanunun ruhunda, köy öğretmenine, kasaba öğretmenine ve şehir öğretmenine ev yaptırılır diye hükümler konulmalıdır. Bilhassa yüzüncü maddenin — kira ödeyen öğretmenler de nazarı itibara alınarak—(bütün köy, kasaba ve şehirlerdeki öğretmenlerden kira alınmaz) şeklinde tadilini teklif ediyorum.

Mehmet Gündoğdu — Arkadaşlar, ben uzun uzun konuşacak değilim. Yalnız kanunun 69 ncu maddesindeki para kısmına temas edeceğim.

Ben köy öğretmeniyim, köy öğretmenlerinin arasından geliyorum. Burada konulan 50 kuruş başlangıç cezası bugünkü realiteye uygun değildir. Bugün 13 — 14 yaşındaki çocuğunu iki buçuk liralık yevmiyeye gönderen çocuk velisinin elli kuruş ceza vermesi kâfi değildir. Bir taraftan iki buçuk liradan başlanmasını ve on beş lirada bitmesini teklif ediyorum. Zaten numarasını hatırlamıyorum; bir kauun vardı, hiçbir para cezası on liradan aşağı olamaz, diyordu. Biz elli kuruşu iki liraya iblağ edecek olursak yürüyen hükümlerle bu kanunun 69 uncu maddesi bir taaruz teşkil edecektir. Teklifim, bu para cezası tamamen kalksın, aksi halde para cezası, müessir olmıyan cezalar, nihayet bu cezayı istiyenleri müşkül duruma düşürür. Hiçbir zaman bir para cezası on liradan aşağı düşemez maddesini ihtiva eden o kanunu tatbik etmekle cezanın müessiriyetini temin etmiş oluruz. Binaenaleyh burada teklifim, arzettiğim gibi, para cezasının ya tamamen kaldırılması veyahud en az iki buçuk liradan başla-

yıp beher gün için beş lirada bitmesidir. Teklifimi de bu şekilde takdim ediyorum.

kan — Arkadaşlar, hâlen söz almış olan 24 arkadaş vardır. Bir yandan da söz alınmaktadır. Bu arada bir de kifayet takriri verilmiştir. Kifayet ya bu 24 arkadaşın söz hakkı baki kalmak şartiyle veyahut onlara da şâmil olmak üzere yapılabilir. 24 arkadaşın söz hakkı bakî kalmak üzere kifayet takririni reyinize arz ediyorum. O halde bu 24 kişiden başkasına söz verilmiyecektir.

Osman Saygı — Konuşacak arkadaşların söz haklarının üç dakikaya indirilmesini yüksek Şûraya arz ediyorum.

Başkan — Bu teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Bu arkrdaştan sonra konuşacak hatipler üçer dakika konuşacaklardır.

Mehmet Işık — Efendim, ilköğretim kanununun demokratik bir anlayış içinde hazırlanması, üstünlük ifade eder kanaatindeyim. Yalnız bu kanunun muhteviyatı tetkik edilince tatbikat sahası olarak kanunun vilâyet, ilçe, bucak ve köylerde tatbik edildiği görülmektedir. Bir kanun vilâyet mülkî taksimatı içinde tatbik edileceğine göre isminin vilâyet ilköğretim kanunu şeklinde tasrih edilmesi icabeder.

Kanunun 14 üncü maddesinde vazifeler sayılıken, vazifelilerin en son kademelisi olarak ilköğretim müdürlüğü gösterilmiştir. İleri garb memleketlerinde ilköğretimde görevliler arasında müfettişlerde vazife almaktadır. Evet; bizde de orta ve liselere bakan müfettişler ilköğretim müesseselerini, elemanlarını teftiş edebilirler ise de, şu bir hakikattır ki Vekâlet müfettişleri direkt olarak ilköğretimle ilgili değillerdir ve ilköğretim dâvasına köy hayatına tatbikatta, yabancıdırlar ve tamamen bilmezler.

Talim ve Terbiye üyeleri niye yabancı memleketlerde olduğu gibi tatbikat yaparak vazifelerine devam etmemektedirler. Vekâlet müfettişleri ve Talim Terbiye üyeleri bir okulun müdürlüğünü bir taraftan yaparken diğer taraftan çalışma bürolarına devam etmelidirler. Tabiattan uzak kalıp

aktif hayatı takip edebilmenin güç olduğunu takdir edeceğinizden eminim. Maksadım Talim ve Terbiye üyelerini, müfettişleri tenkid etmek değildir. Memleketimizin en mühim dâvalarından biri olan ilköğretim dâvasında vazifeliler arasında Talim ve Terbiye üyelerinin bulunması lâzımdır. Memleket ilim ve irfanında tanınmış, millî eğitim teşkilâtımızın kurmayı sayılan Talim ve Terbiye üyelerinin ilköğretim kanunu arasında vazifelenmemesi halinde bu memlekete daha birçok Wofford'lar gelir ve gider. Vekâlet teşkilâtından (orta öğretim) müfettişleriyle Talim ve Terbiye üyelerinin de İlköğretim Kanununda vazifeliler arasında adlarının yazılmasını arz ve teklif ediyorum. Aksi takdirde bu kanuna vilâyet ilköğretim kanunu demek icabeder. Memleketin büyük adamları realitelerle karşı karşıya gelmeden ve tenevvür etmeden bu memleketin işlerini yürütemezler.

İkinci bir nokta olarak ta ilköğretim müfett şlerinin, bölgesi köylerinde teftiş yaparken, kağnı arabası, at, katır gibi vasıtalarla teftiş yapma zamanının geçmiş olduğunun göz önüne alınması lâzımdır. Halen Hükûmet, ilcelerde zıraat memurlarına, birçok kaymakamlara motörlü vasıtalar vermiş bulunmaktadır. Vasatî olarak 130 - 150 öğretmeni teftiş eden ilköğretim müfettişlerine motörlü vasıta verilmesini yüksek takdirleinize arz ve teklif ederim.

Bugün büyük kasaba merkezlerinde çift öğretim, binasızlık yüzünden mecburen tatbik edilmektedir. Bu halin zamanla normal olacağını, Türk çocuklarının normal öğrenim yapacak okullara kavuşacaklarını ümid etmekteyim. Halen köy okullarının büyük bir ekseriyeti de çift öğretim yapmaktadır. Öğrencisi çok, derslikleri dar olan veya kâfi mıktarda sırası bulunmıyan köy okullarında çift öğretim yapılmaktadır. Bu bakımdan köy öğretmenlerine de tazminat verilmesini teklif edeceğim.

Geçiyorum, zamanım çok kısa.

Dördüncü madde olarak ilköğretim kanununda ilkokul öğretmenlerinin bir kademesi olarak müfettişlik gösterilmiştir. Gönül isterdi ki bu kanunda millî eğitim müdür yardımcılık-

ları, millî eğitim müdürlükleri ile Talim ve Terbiye Üyelikleri de mevzubahis olsun.

Tahir Tezcan — Sayın arkadaşlarım; bu komisyonun faal bir üyesi olduğum için genel olarak komisyonun verimli bulduğum faaliyetini övemiyeceğim. Yalnız çok tartışmalı geçen müzakerelerde ele alınan önemli dâvalarımızı mükemmel bir raporla komisyonumuz adına dile getiren başkan, başkan vekili ve diğer vazifeli arkadaşlarıma şahsen teşekkür edeceğim.

Bendeniz, omuzlarımıza aldığımız büyük birtakım engellerle karşılaşacağımızı zannediyorum. Fakat sayın Vekilimizin iki gün evvel Umimî Heyette vermiş oldukları müjde benim bu üzüntümü tamamen kaldırmıştır. Vazifeme döndüğüm zaman bütün arkadaşlarıma bunu duyuracağım. Ve bu dâvanın tahakkuk edeceğini meslekî bir ferahlıkla söyliyeceğim.

Kanunda geçen bazı hükümleri burada kısaca okuyarak üzerinde duracağım.

Arkadaşlarım, kıymetli dakikalarınızı fazla almıyacağım. Yalnız vekil öğretmenlerin durumunun 17 nci maddeye bir fıkra ile ilâvesini rica ediyorum.

Hepinizin bildiği gibi arkadaşlar, vekil öğretmenler vekâlet ettiği öğretmenin aldığı maaşın üçte ikisini alırlar. Bir çok öğretmenler bir çok illerde ve hattâ aynı ilde değişik ücret almaktadırlar. Halbuki böyle olmayıp da öğretmenin mebde maaşı olan kısmın üçte ikisini alırlar denirse bu gibi karışıklıklar ortadan kalkmış olur. Bu kısım 12 maddenin sonuna ilâve edilirse vekil öğretmenlerin hepsi aynı maaşı almış olacaklardır, diğer vekil öğretmenlerden daha az maaş almış olmıyacaklardır.

Muzaffer Baranok — Sayın Şûra üyeleri, evvelâ heyecanımı bağışlayın. Biz ilkokul öğretmenleri daima heyecanla konuşuruz. Bu da bizim, sevimli yavrularımızla tatlı heyecanlar içinde yaşadığımızın bir ifadesidir.

Muhterem Kanun Komisyonunun ilkokul dâvalarını lehimizde halletme çarelerini aradıklarını sevinç içinde görmekteyiz. Yalnız bir noktayı arzetmek istiyorum.

Hazırlanan tasarının 62 nci maddesinin sonunda sınıf mevcutları 40 dan fazla olan öğretmenlere, yönetmeliğe göre ücret verilir denilmektedir. 40 çocuğu tabiî kabul ederek, 40 dan fazlası için özel yönetmenlikle ücreti verilerek okutulması fikri beni, şahsen tatmin etmedi. Bana bu satırlar, gülümseyen bir çehre ile şu sözleri fısıldadı:

«Okutursunuz... 40 dan fazla da okutabilirsiniz; amma para olursa»

Hayır; şiddetle reddederim. Okutmadık mı? Okutmağa çalışmıyor mıyız? Okutuyoruz, lâkin gayemize ulaşamıyoruz. Çocuk bir oya gibi, bir motif gibi ayrı ayrı işlenilmesi zaruri olan bir verlıktır. Dâvamız çocuğu yetiştirmektir. Verilecek ufak bir ödenekle bu gayeye erişilecek mi? Eğer öğretmen kalabalıktan dolayı maddî ve manevî bir enerji kaybediyorsa verilmesi düşünülen bir mıktar para ile bu telâfi edilebilir mi?

Biz bugüne kadar hangi munzam işlerde para istedik? Ben bu maddenin bu fıkrasını bir ilkokul öğretmeni olarak bünyemize uygun görmüyorum. Yarın bize demiyecekler mi, «mademki para ile çok mevcutlu bir sınıfı okutabiliyorsunuz, şu halde bütçenin filan sebeplerinden dolayı parasız da okutabilirsiniz» Ve yine demiyecekler mi, «kalabalık sınıfı okutmak sizi yoruyor amma karşılığını da alıyorsunuz. Ve yine efkârı umumiye haksız düşüncelerle bazı veliler, sınıfta kalan çocukları için, fazla para almak gayesiyle çocuğu sınıfta bıraktılar diye bizi ittiham etmiyecekler mi? *(Doğru sesleri, alkışlar)*

Muhterem arkadaşlar; biz en önemli iki dâva karşısında bulunuyoruz:

Birincisi, az mevcutlu bir sınıfa kavuşmak, ikincisi, okul bekliyen çocuğa okul kapılarını açmaktır. Tasarıda düşünülen 15 yıl uzun bir zamandır. Bu müddet zarfında belki tam

gayeli tedris yapılmadan binlerce çocuk ilkokullardan gelip geçecektir. Verilmesi düşünülen ödeneklerin de bir hayli yekûn tutacağını tahmin ediyorum. Halbuki tasarruf edilecek bu ödeneklerden kısmen olsun faydalanılması mümkün alacağı kanaatindeyim. İrfan ordumuzun bir bölümünü teşkil eden lise ve ortaokul öğretmeni arkadaşlarımız, munzam ders saatleri için almakta oldukları ödeneklerden bizler gibi fedekârlık ederek bu millî dâvaya katılırlarsa belki okul meselesinin de kısmen olsun halli mümkün olur kanaatindeyim. Unutmıyalım ki öğretmenlik feragat istiyen bir meslektir.

Şunu da belirtmek isterim ki; sayın Profesör Atademir'in heyecanla söyledikleri, öğretmenin en aşağı kademe olduğu kanaatini taşır gibi görünen kanuna itiraz yollu serdettiği fikre iştirak ederim ve bunu kendileri gibi aynı şiddetle reddederim. Bunu dıştan belki böyle görüyorlar, fakat biz hiçbir zaman idarî bakımdan üstün makamlarda, sadece ünvan sahibi arkadaşlarımızdan kendimizi aşağı görmüyoruz. Ancak biz öğretmenler çok mütevazi olduğumuzdan kendimizi böyle gösteriyoruz.

Sami Akyol — Muhterem arkadaşlar, kanun tasarısının bazı maddeleri ve prensipleri üzerinde düşüncelerimi arzetmek için huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Büyük emeklerle meydana getirilmiş olan bu tasarıyı hazırlıyan kıymetli arkadaşlarımı tebrik etmek isterim. Bu tasarı öğretmenle halk arasında samimî ve sıkı işbirliğine önem vermiş bulunmaktadır. Benim bu güzel şekilde hazırlanmış olan kısımlara ilâve edecek bir süzüm yok.

İkincisi; daha evvelki kanunlarda olduğu gibi, öğretmenliğin bütün meslek kademelerinde asıl oluşudur. Bununla öğretmene verilmiş kıymet, kıymetlerin en büyüğüdür.

Ben kanunda bazı maddeler görüyorum, meselâ birtakım ünvanlar değişmiştir. Başöğretmen ünvanı müdür şeklinde teklif edilmiştir. Kanun tasarısında dört öğretmenli bir okulda çalışanlarla başöğretmen, dört öğretmenden fazla çalışan

okullarda (müdür) ünvanı verildiği halde, komisyonumuz bunu teşmil etmiştir ve bunu ifade ederken tek öğretmenli okullar için tek öğaetmenli okullardaki öğretmen müdür salâhiyetini haizdir diyor. Binaenaleyh bu tek öğretmenin müdür mü, başöğretmen mi olduğu belli değildir.

Huzurunuzu zaman itibariyle de fazla işgal etmiyeceğim. Ben kısaca komisyon mütalaasının değil, tasarıda tesbit edilen şeklin, formülün daha uygun olacağı kanaatindeyim. Müdürlük bir terfi kademesi gibi görünüyorsa da bizim esas vasfımız sadece cocuğa hasrı nefsetmek, bu memleketin çocuklarını okutup yetiştirmektir. Diğer ünvanlar sadece birer etiketten ibarettir. Gayemiz sadece Türk çocuklarını okutmak inkişaf ettirmektir. Diğer dairelerde müdürün vazifesi başkadır, onların idarî vazifeleri vardır. Halbuki bizde müdür olan arkadaş evvelâ bir öğretmendir. Pedagokdur. Herhangi defterin, şunun bunun tutulmasından ziyade çocuğa rehber olan insandır.

Halil Akyavaş — Komisyondan gayet iyi bir şekilde çıkmış olan kanun tasarısının bazı maddelerine dokunmak istiyorum. 68 nci maddede «devam»la ilgili bazı hususlar vardır. Bilhassa (okul idarelerince okula devam etmiyen çocukların mazeretleri incelenir) deniliyor ve mazeret olarak ta hastalık, sel, zelzele yangını ele alıyor; fakat iktisadî ve ailevî vaziyetleri ele almıyor. Halbuki köylerde öyle aileler vardır ki, -belki şehirlerde de vardır- çocuğun babası yoktur, annesi birkaç çocukla başbaşa kalmıştır, kendisi işe gider ve çocukları evde bırakır, onların içinde hangisi büyük ise küçüklere o bakar. Şimdi bu çocukları mektebe celbedebilecek miyiz? Bunlar bilinmediği takdirde ceza müeyyideleri tatbik edebilecek miyiz? Öyle ailelere rastlıyoruz ki fabrikada veya başka iş yerinde çalışıyorlar, babası akşamdan gece işine gidiyor, annesi gündüz gidiyor, büyük çocuk evdeki küçük kardeşine bakıyor. Biz icbar edince okula gelememesindeki hakikî sebebi anlatıyor. Vaziyeti anlayınca bizim de gözümüz sulanıyor, ciğerimiz parçalanıyor.

Soruyorum, acaba ilkokul kurulları buna bir çare bulabilecek mi?

Bundan evvel kürsiye gelen arkadaşlardan birisi, köylerdeki öğretmen evlerinde oturan öğretmenden kira alınması fikrini ortaya attılar. Acaba arkadaşımız köy öğretmeninin vaziyetini biliyor mu? Bu arkadaşlar 84 lira maaş alıyorlar. Öyle arkadaşlar var ki bu 84 lira ile ayağına bir pantolon alamıyor. Acıdır bu. Eğer biz bu arkadaşlardan 15 lira kira alırsak ellerinde 70 lira kalır ki bu para ile bunlar nasıl geçinir? Şunu demek istiyorum ki, biz bu durumu nazarı itibara almıyoruz.

Sonra müdürlük için en başarılı öğretmenleri ele almak şarttır. Ayrıca idareci kursu diye bir şey konmamıştır. Bir rehberlik kursuna ihtiyaç var mı bilmiyorum.

Sonra bir şeye daha temas edeceğim: sayın Profesörümüz Fındıkoğlu gayet iyi temas etti, bunun köylerde tatbiki nasıl mümkün olacaktır? İdeal şeyler, fakat tatbiki güçtür. Evvelâ şehirlerimizde denenip sonra köylerimize götürülmesi şarttır.

Ali Doğan Toran — Muhterem arkadaşlar, elimizdeki tasarı gerek komisyonda, gerek heyeti umumiyede arkadaşlarımızın kıymetli fikirleriyle çok mükemmel bir eser haline gelmektedir. Ben bu esere yeni bir hüküm ve ilâve yaptırmak için huzurunuza gelmiş değilim. Benim iddiam ve izahatım tasarının en mühim maddesi olan birinci maddenin redaksiyonuna ait olacaktır.

Birinci madde. ilköğretimi vasfeden ve onun manasını çevreliyen bir maddedir. Bu bakımdan buradaki yazılışa göre anlayışımızı izah etmek istiyorum.

Tasarıda madde şu şekilde yazılmıştır «İlköğretim kadın, erkek bütün Türklerin millî gayelere uygun olarak yetişmesine, ahlâkî, zihnî, bedenî, ruhî gelişmesine hizmet eden ve vatandaşlık eğitimi temelini kuran öğretimdir.» Bu madde, anlayışıma göre üç mühim esası ihtiva etmektedir. Birisi, kadın erkek bütün vatandaşların millî gayelere göre yetişmesi. İkicisi, bedenî, ruhî, ahlâkî gelişmesi. Üçüncüsü de vatan-

daşlık eğitiminin tamamı. Kanaatimce bunlar birbirini teyid eden, tekrar eden fikirler olsa gerektir. Kasdımız yavruyu milletin istediği şekilde ve vasıfta yetiştirmektir. En nihayet aldığımız fıkra, vatandaşlık eğitimi, zannediyorum ki, milletin istediği şekilde yetiştirme gayesinin bir neticesidir. Binaenaleyh kanun maddeleri kısa, tekrardan âri ve veciz olmak icabettiğine göre ve ilköğretim tasarısında da en mühim maddeyi teşkil eden birinci madde halinde bu şekilde tekrarlı ve tekitli olduğuna nazaran bunu bu anlama uydurmak ve binaenaleyh (ilköğretim, kadın ve erkek bütün vatandaşların millî gayelere göre bedenî, zihnî, ahlakî gelişmesine hizmet eden temel eğitimdir) diye kısaca anlamak ve bu maksadı bu şekilde ifade etmek zannediyorum ki anlayışımıza daha uygun düşecektir. Teklifimi de bu şekilde yazılı olarak vermiş bulunuyorum, kabulünü rica ederim.

Mahmut Vural — Efendim, ben köylerdeki okullara devamı sağlamağa ait maddeye temas etmek istiyorum. Söylenen sözleri tekrar etmemek için fikirlerimi kısaca arzedeceğim :

Ben devamı sağlamak hususunda vazife ve salâhiyetlerin köy ilköğretim kurullarına verilmesini teklif ediyorum. Öğretmenleri köylerde en çok sevilen ve sayılan şahsiyetler olarak görmek istiyoruz. Onun için öğretmenin bu hususta yaptığı iş bakımından cezai müeyyideler tatbik edecek bir şahsiyet olarak görülmesine taraftar değilim. Teklifimi daha avvel arzetmiş bulunuyorum. Bir bucak kurulu teşekkül ettirilmiştir. Birde köy ilkokulu kurulları teşekkül ettirilmiştir. Köy ilkokul kurullarının görevlerinin Bucak ilkokul kurullarına verilmesini teklif ediyorum. Bu vaziyette öğretmen arkadaşlarımızın müşkil durumdan kurtarılacaklarına ve vazifelerini daha lâyıkıyle yapacaklarına inanıyorum. Sözüm bu kadardır.

Etem Övül — Efendim, bendeniz bir tatbikatçı olarak meseleyi ele alıyorum. Kanunları yaptık, yönetmelikleri hazırladık, bunlar hakikaten mükemmel ve çok güzel şeyler. Hele bugün memlekete ve bilhassa ilköğretime bir bayram havası getirecektir. Bütün arkadaşlarımız yıllardan beri bu

günü bekliyorlardı. Artık bu gün bu ıstıraba son veriliyor. Yalnız bir de bunun tatbikatını düşünmemiz lâzım. Bendeniz bir tatbikatçı olarak düşünüyorum. Köy kurullarının işlemesinin, devamının temin edilebilmesi, sağlık işlerinin yürütülebilmesi, tarım işlerinin yürütülebilmesi hattâ ve hattâ askerlik işlerinin yürütülebilmesi hepsi hepsi köyün yegâne münevveri olan öğretmene yükletiliyor. Muhtar her dakika öğretmenden bazı dileklerde ve istirhamda bulunacaktır ve öğretmen bunları yapmak mecburiyetindedir. Öğretmen için bunları yapmak bir şeref ve bir zevktir. Yalnız bunun tatbikatını düşünüyorum. Bazı arkadaşlar, muhtarlar bunu yapmazlar dediler. Bendeniz burada bir teklifte bulunacağım. Bu, yeni bir teşkilât işidir. Bu kanun dahilinde köy müfettişlerini ihdas etmek, köy müfettişliklerini kurmak lâzımdır. Bu müfettişler ilköğretimden gelecektir. Ve köye gittikleri zaman muhtarın hesaplarına bakacak, defterlerini yoklıyacak, mecburî devam işine bakacak, hulâsa bütün işlerine bakacaktır. Ondan sonra muhtar bu işe ehemmiyet verecek ve müfettişin dediklerini yapacaktır. Ancak bu suretle köy okulları yürüyecek, devam işi yürüyecektir. Neticeyi valilere bir rapor halinde verecekler, valilerde bunları kaymakamlara bildirecek kaymakamda bu işleri yaptırmak mecburiyetinde kalacaktır. Hülâsa köy müfetişlerinin ihdasını istiyorum.

Şûraya ileride tatbik edilmek üzere getirilen tasarı ciddî bir çalışmanın eseridir. Sonra birçok bakımlardan da memleketin ihtiyacı olan, iç içe olan vatandaşlarla istişare edilerek elde edilmiş bir tasarı olduğu açıkça görülüyor. Fakat bizim memleketimiz için çok yeni olan tarafları vardır. Bu yenilikleri getirmesi dolayısiyle tasarı yine şayanı şükrandır. Ama mevcut realitelerle karşılaştıracak olursak bazı takviye edici tedbirlerin de alınması icabediyor. Bunlardan birincisi devam meselesinin ilköğretim Kuruluna bilhassa köylerde, verilmesi işi vardır. Bu gerçi kanun nazarında bir ilköğretim kurulu vardır ama bu kurul bir öğretmen ve bir de muhtardır. Dünde böyle idi bugün de böyledir. Bu günkü dert devamı takip ve müsebbiplerinin tecziyesi, çocuk velilerinin görülmesi ve bu hususa ait müeyyidelerin konulması,

icabederse her bölgede bu işi takip edecek şahısların bulunmasıdır. Titizlikle üzerinde durulması lâzım gelen noktalardan birisi de budur. Öğretmeni, ceza veren kurulun teşviknosyonu, teşvik amili olmak vaziyetinden kurtarmak için kati tedbirlerin alınması.

İkincisi, bu kanunla öğretmenlerin muvaffakiyetlerini temin için türlü tedbirler alınıyor. Kurslar, idarî kurslar açılıyor. Kurslara tamamen taraftarım, fakat idarî kurslar olarak yetiştirme kursları da açılması ve icabederse vilâyetlere selâhiyet verilerek bunların idarî kurslar olarak ta tâyin ve tesbiti mümkündür.

Adil Başkan — Sayın arkadaşlar, benim önümdeki notlara nazaran gerüşülecek bütün mesele bitmiştir, Yalnız bir noktayı açıklamak üzere söz aldım. Bu da bir kısım arkadaşların yani ilköğretim müfettişlerinin Vekillik müfettişleri olmalarını istemek noktayı nazarıdır. Şimdi bütün öğretmen arkadaşlarımızın ıstırabı vilâyetlerde müfettişlerin söz birliği ve izahat birliği yapamamalarından ileri gelmektedir. Tasavvur buyurun, bütün müfettişler Talim ve Terbiye Dairesine bağlandığı takdirde bilhassa not verme hakkına sahip olduğuna nazaran vaziyet ne olacak? Kendi noktayı nazarını bir iki sene zarfında itiyatlaştıracak ve mutlaka dediği gibi olmasını arzuliyacak, notunu verip gidecek. Yeni bir arkadaş geldiği zaman bambaşka bir noktayı nazarla çalışmaya başlıyacak ve arkadaşlarda bu defa veçhelerini değiştirip başka bir istikamette çalışma zorunda kalacaktır. Bugün, adına baskı da diyebileceğim bu çalışma tarzından şikâyetimiz mevcut iken ve bundan dolayı öğretmen huzursuz iken bu şekle irca etmek zannediyorum ki doğru olmıyacak. Eğer arkadaşlar bunu, ünvanlarının büyümesini, bir nevi terfi şeklinde telakki ediyorlarsa başka şekilde tatmin edilmek suretiyle bu noktayı nazardan vaz geçilmesi doğru olur.

Kadri Mumcuoğlu — Sayın arkadaşlar, komisyon mesaisinde vazifeli olarak bulunduğum için değerli çalışmalara yakinen şahit oldum. Üç dakika içinde bir şey söyliyemiye-

ceğim af buyursunlar. İlköğretim müdür yardımcısı konmamıştır. Önemli vazifeler, birçok işler verilmiştir. İlköğretim müdür yardımcısı istiyorum.

İlkokullara birer müdür yardımcısı verileceği tasrih edilmemiştir. Bunun sarahatle belirtilmesini teklifimde istemiş bulunuyorum.

Müdürlüğün ek görev ücretine gelince, köylerde tek öğretmenli bir okulda bir öğretmen bütün sınıfları okutuyor, uhdesine birçok vazifeler veriliyor sonra ayrıca birde idarî kısım bırakılıyor. Şehirlerde okul beş sınıflı olunca beş sınıfa kadar olan okul müdürlerine aynı zamanda bir sınıfın eğitim ve öğretimi veriliyor. Beş sınıftan çok ise müdüre ders verilmiyor. Şehirlerde iş bu şekilde tevzi edildiği halde köyler için böyle bir şey mevzu bahis değildir. Bunun ücretle telâfi edilmesi istenince, köy öğretmeni çok yoruluyor. Bunlara fazla ücret verelim denilince, köy hocasının feragati ileri sürülüyor. Evet köy hocası ve ilkokul öğretmenleri, bugüne kadar bütün feragatleri göstermişlerdir. Örnekleri eskiden beri gelenek olarak önümüzde serilmiş bulunmaktadır. Unutmadım, zamanında inkilâbı yapan ilkokul öğretmenleri, Devletin inzibat kuvvetlerinin giremediği yerlerde dahi vazifelerini yapmışlardır. Odamın kurşun tutmıyan bacasında elimde tabanca olduğu halde beklediğim sabahların karanlık hayali hiçbir zaman gözümün önünden gitmez. Öğretmen fedakârlığa her zaman katlanmıştır. Binaenaleyh öğretmen feragatlerde bulunurmu, bulunmaz mı? diye bir şeyin mevzuubahis olmaması lâzım gelir. Bu 40 lirayı kabul eylemekle Büyük Millet Meclisi öğretmenin feragatini zedelemez. Seyyanen 40 lira verilsin ve denilsin ki öğretmen, millet seninle beraberdir, millet elinden tutuyor.

Mustafa Cura — Muhterem arkadaşlar, dördüncü bölümü teşkil eden ve ilköğretim gelir ve giderleri diye başlık alan maddelerden sekizinci ve müteakip maddelere temas edeceğim. Sözlerim burada bazı vergilere ilâve edilen kesirlerin atılması ve doğrudan doğruya ilköğretim karşılıklarının genel bütçeden alınmesını temin etmektir. Maruzatımın isti-

nat ettiği esbabı mücibeyi şöyle arzediyorum: Maliye tarihimizde bazı gelirlerin bazı giderlere evvelden karşılık tutulduğu olmuştur. Nitekim 1927 den evvel Âşar, Emlâk Vergileri, Mezbaha Resimleri Millî Eğitim Vekâletine tahsis edilmiş bulunuyordu. 1927 tarihli ve 1050 sayılı Muhasebî Umumiye Kanunun 45. maddesine şöyle bir fıkra konulmuştur. (Devlet hizmetlerinin müstelzim olduğu masraflar her sene bütçesine vazolunan tahsisat ile taayyün eder.)

Demek ki bütçe geleneğimizde bazı gelirler bazı giderlere evvelden karşılık tutulmıyacaktır. Zaruret olmadıkça gelir ve giderler arasında sıkı bir irtibat bulundugu halde, bundan müstesnadır. Bunun misalleri de Delet İktisadî Teşekkülleri, Üniversiteler bütçeleri gibi. Böyle olursa ne olur? eskiden bu yolda esbabı mücibe olarak şöyle zikredilmişti. Devletin gelirleri, bütün giderleri karşılamadığı zamanlarda hiç değilse çok mühim olan meseleleri hal için bazı gelirler tahsis olunmalıdır. Bir de istipdat idaresiyle idare olunan memleketlerde hükümdarın memleket gelirlerine ölçüsüz olarak el koyduklarından hiç olmazsa bazılarını bundan kurtarmak için bu tahsisler yapılmıştır. Bütün bunların hiç birisine lüzum yoktur. Anayasa, ilköğretimi mecburî kılmıştır. Fakat gelir de azalmıştır. Vergi mükelleflerini zorlamak hususunu davet edecektir. Verginin artması, inikâsı, sirkülasyonuna sebebiyet verecektir. Bu da bizim işimizi zorlaştıracak ve kanunun çıkmasını güçleştirecektir. Özel bütçeler gibi yeni bir özelliğe yol açacağız ve şimdiden mücadele edilecek bir sahayı kendi elimizle vazetmiş olacağız. Malî gelirlerimizin artmakta olduğu bir zamanda böyle tahsisata lüzum yoktur.

Başkan — Bir noktayı işaret edeyim. Şûrada bu gibi meseleleri karara bağlamak doğru olmaz. Bunlar daha ziyade hükûmetin tahakkuk ettirip üzerinde duracağı meselelerdir. Tahakkuk ettirildikten sonra bunu şöylemi yapar, böylemi yapar, umumî muvazeneden mi verir, başka yerden mi temin eder? gibi Şûranın bir angajmana girmesinin doğru olmıyacağı kanaatındayım. Biz, devletin umumî malî sistemi

ile alâkadar olursak zaten bizi dinlemezler. Bu itibarla arkadaşların bu mevzularda uğraşmaması daha doğru olur.

Davut Aydınaslan — Efendim, bendeniz kısaca arkadaşlarımızın hazırladığı raporun ikinci bölümünün 20. maddesine temas edeceğim. Burada şöyle söyleniyor: müdür ve müdür yardımcıları yönetmelikleri üzerindeki esaslara göre müstakil ders okutmakla mükelleftir. Vakıa 24. madde de ilköğretim müdürlerinin 4 saat ders okutmakla mükellef olduğuna dair bir kayıt vardır. Amma bu kaydı ben vazıh görmüyorum. Başka bir mâna çıkabilecek olan bu maddenin bir kere daha gözden geçirilmesini rica ederim. İkinci maruzatım sayın Atademir'in üzerinde durduğu mesele hakkında olacaktır. Bu mesle bir meslek hiyerarşisi olarak vasıflandırılmıştır. Kendilerine kısaca bir açıklamada bulunacağım. Hoca müdür iken kendi arzusu ile haca olan, müfettiş iken kendi arzusu ile hoca olan, muavin iken dilekçe vererek, yalvararak kürsiye dönen birçok arkadaşlarımız var.... Hoca, marazi olarak kendisinde aşağılık duygusu hissetmediği takdirde hiç kimsenin onu aşağı görmiyeceği muhakkaktır. Binaenaleyh rica ederim hangi tip meslekdaşımız bundan müşteki olmalıdır. Mesleğin sahibi hakikisi olduğu tesbit edilen arkadaşımız mı, yoksa kendisine bir ek görev değilde, yama görev verilen müfettiş mi, müdür mü? zannediyorum hepimiz bu işin inceliğini anlıyoruz. Atademir'in temas ettiği nokta, mesleki müdür ve müfettiş olan arkadaşlarımızın bazılarının zihniyetinin değişmesi keyfiyetidir. Bunu arzediyorum.

Osman Saygı — Arkadaşlar, tarihimizde sonradan yetişmiş büyükler eksik değildir. Onlardan bir tanesi Abdulezel paşadır. Abdulezel paşa Konya'nın Hadım köyündendir. Moskova cephelerinde, Kafkas Cephelerinde yetişmiş bir kahramandır. Onu, en son olarak Dömegede görüyoruz. Yağız atı üzerinde uzun boyu ve ak sakalı ile ordusunun başına geçmiş.., zabitleri, aman paşam ne yapıyorsunuz? deyince bu yaştan sonra askerime gülünç olamam diye cevap vermiş. Bununla demek istiyorumki maarif ordusu saflarında eğitmenler arasında çok Abdülezel Paşalar vardır. Eğitmen-

lerin içinde yetişmiş olanları öğretmen kadromuza almakla tarihi vazifemizi yapacağız. Hürmetler. (*Alkışlar*)

Sulhi Dönmezer — Biraz evvel tatbik edilen bir usul teamül tesis etmek yoluna girmiştir. Bu, sakim bir yoldur. Çünkü bu yolu takip etmek suretiyle istediğimiz arkadaşı burada bir saat konuşturmak imkânı vardır. Bendeniz söz alır arkadaşıma devrederim. Başka bir arkadaşta söz alır hakkını bu arkadaşa devreder ve netice olarak Şûranın verdiği beş dakikalık konuşma kararı fiilen ortadan, bazı şahıslar lehine kaldırılmış olur.

Bedi Ziya Eğemen — Bu celsede tatbik edilen bir usul var. Bunun devamı doğru olur. Fakat mesle bana intikal ettiği için arkadaşızımın bu fedakârlığına teşekkür etmekle beraber beş dakika dahi konuşmıyacağım.

Başkan — Efendim, henüz söz almamış, beş dakikamı, üç dakikamı konuşacağı belli olmıyan bir arkadaşın sözünü diğer bir arkadaş lehine terketmesi muhterem profesörün de işaret ettiği gibi, doğru değildir. Beş ve Üç dakika kararını yüksek heyetiniz almış bulunuyor!.

İ. Hakkı Tolunay — İlköğretim kanunu tasarısını, büyük emekler sarfederek Beşinci Millî Eğitim Şûrasına getirmek ve nihayet uzun yıllar bn dâvanın ıstırabı ile karşı karşıya bulunan ilköğretim mensuplarının kendi meslekleri içinde türlü imkânlarla ele alan komisyonun verimli çalışmalarını belirtmekle meslekî bir haz duyarım.

Bugün köylerdeki devamsızlık şehirlerdekine nisbeten daha az olduğunu teftiş yaptığım binden fazla köyde müşahede etmiş bulunuyorum. Bunun için okula devam etmiyen çocukların velilerinden ceza tarafına sapmaksızın bu devamsızlığın türlü sosyal sebeplerden ileri geldiğini teşhis etmek ve bunun çarelerini aramak lâzımdır. Öğretmen çocukların değil, o köyün öğretmenidir. Cezayı ilköğretimin gerçekleştirilmesini güçleştiren bir vasıta olarak telâkki ediyorum. Okullarımızdan dahi kaldırma yoluna doğru gittiğimiz cezaları onların velilerine tahmil ediyoruz. Dün söz alan

bir arkadaşım, köylünün çocuğu okula göndermemesinden mütevellit öğretmenle aralarında bir husumet belirdiğini ortaya koymuştur. Bunun başka sebeplerini aramak kanaatımca uygun olur. Sayın Vekilimizin belirttiği gibi Türk köylüsünün, feragat ve fedakârlığına daima şahit olduğu öğretmene karşı olan itimat ve inancı münevver diye vasıflandırılanlarımızdan daha üstündür. Bu bakımdan ceza, bir korku, nihayet köyde ve kasabada ilköğretim aleyhine bir reaksiyon yaratan müeyyide olmaktan çıkmalıdır. Kanun taslagına konan teşvik edici sebepler bu dâvanın gerçekleştirilmesine kâfidir.

Kanun tasarısının 62. maddesinin son satırında 40 öğ renciden fazla olamaz kaydı mevcuttur. Öğretmenler için özlenen bu kanun çıktığı takdirde pek haklı olarak bir öğretmen 40 tan fazla olan talebeyi almamak için okul müdürüne baş vurursa okul idaresinin alacağı vaziyet ne olur? Bu şekilde müracaatta bulunacak ilkokul öğretmenine tesadüf etmek mümkün olamıyacağına imanım var.

Raif Altınok — İlköğretim kanunu tasarısının gerek hazırlanış gerek bünyesi ve gerekse getirdiği yeni ruh itibariyle demokratik olduğuna asla şüphe etmiyorum. Kanun anket açılarak geniş meslek teşekküllerine sunulmak ve onların fikirlerini almak suretiyle yapılmış, hazırlanmış ve güzide bir komisyonun tasvibinden geçirilmek suretiyle huzurunuza getirilmiştir. Yeni bir ruh getirdi diye söylemiştim. Hakikaten öğretmen kitlesi arasında mevcut ikilik kaldırılmak suretiyle, arkadaşlara meslekten müfettiş olmak hakkını tanımak suretiyle, sınıf mevcutlarını 40 ka indirmek sure retiyle hakikaten öğretmen kitlesine yeni bir ruh getirmiştir. Müsaade ederseniz ben bir tek kelime üzerinde duracağım. Buda ilköğretim tasarısının içindeki öğretim kelimesidir. Arkadaşlar ben komisyonda da gücümün yettiği, dilimin döndüğü kadar bu kelimenin üzerinde ısrarla durdum. Öğretim kelimesi esasen çocuklara bilgi vermek, onları bilgi deposu haline getirmek için kullanılmış bir kelimedir. Öğretim kelimesi bugün tedrisat kelimesi karşılığı olarak kanuna geçmiş bulunuyor. Halbuki gerek İngiliz Maarif Kanununda, gerek

diğer milletlerin kanunlarında bunun karşılığı olan eğitim kelimesi kullanılmıştır. Binaenaleyh kanunun isminin İlköğretim Kanun tasarısı olması yanlıştır. İlk Eğitim kanun tasarısı şeklinde düzeltilmesi veya hiç olmazsa ilk öğretim ve eğitim kanunu tasarısı şekline konması muhakkak ki getirdiğimiz yeni ruh itibariyle de bir yenilik olacaktır. Bugün muhakkak ki bütün okulların öğretim ve eğitim işleri, çocuklara verdiği bilgi ile anlaşılmamaktadır. Ancak çevrede uyandırdığı müsbet akislerle, anlaşılmaktadır. Bu bakımdan öğretim kelimesinin eğitim kelimesine takaddüm ettirilmesi faydalı olacaktır.

İkinci teklifim de Sayın Profesör Fındıkoğlu'nun teklifinin yerinde olduğunu, iştirâk ettiğimi ve kabul edilmesini rica etmektir. Kanunun geniş halk tabakası arasında çok iyi işliyebilmesi için meslekî teşekküllerin de geniş ölçüde Vekâlete yardım etmesi bir zarurettir.

Esat Artuk — Sayın arkadaşlar, şimdiye kadar madalyonun bir yüzüne baktık. Onun arkasını çevirirsek görürüzki biz şimdiye kadar bu çocukları okula getirelim diye çalıştık. Kanunun 9. maddesiyle bu iş başkalaştırılabilir. Okulu bulunan ve tahsil çağında bulunan çocuğu velileri okula getirmekle mükelleftirler. Bu mükellefiyeti yerine getirmiyenler için bir vergi alınması mevzubahis olabilir. O vakit yani bu müeyyide muvacehesinde veliler çocuklarını okula kendileri getireceklerdir.

İkincisi; o da şudur: 1954 yılından itibaren kadın erkek evleneceklerden nikâh muameleleri yapılırken kendilerinden okuma yazma vesikası aranmalıdır. Bu olduğu takdirde bu işde kökünden halledilmiş olacaktır. (*Gülüşmeler*)

Üçüncüsü; bu kanunlarımız Büyük Millet Meclisince kabul edildiği takdirde bu yıla «İlköğretim ve Çocuk Yılı» adı verilmesini teklif ediyorum.

Bedi Ziya Eğemen — Efendim, talihsizlik hep beni buluyor. Söz hakkı ya üç dakikaya iniyor, yahut da komisyon azasısın konuşamazsın, deniliyor. Tedrisatı İptidaiye Kanu-

nunda bu ilköğretimin günden güne gelişmesini sağlamağa matuf olan gayretleri Şûra, son bu Kanun tasarısı ile olgunlaştırmış bulunuyor. Tasarı en mübrem ihtiyaçları karşılıyacak kadar esasları ve hükümleri taşıyor. Bu bakımdan tasarının hazırlanmasında harcanan emekler yerindedir. Ve çalışanlarda takdire sezadır. Tasarının noksansız olduğu iddia edilemez. Maalesef bâzı arkadaşlar bu noksanı inkâr cihetine gittiler. Benden önceki hatipler bu noksana temas ettiler. Ben de temas edeceğim. Kanun; ilköğretim mensuplarına her şeyden evvel ilkokul öğretmenlerine yeni vazife ve mesuliyetler yüklemektedir. Temenni ederim ki bu yeni vazife ve mesuliyetler karşısında öğretmenler de tatmin cihetine gidilsin. Terfi ve tecziye kanununda bu hususun teemmül edilmesi memnuniyet bahş olur. Fakat bu hususta sadece Vekâletin gayreti de kâfi gelmez. Öğretmeni şumullü ve ehemmiyitli faaliyeti içinde bütün vazifesinin genişliği ile tanıyacak, ıstıraplarını bilecek bir efkârı umumiyeye de ihtiyaç vardır. Aksi halde bütün bu gayretler dönüp dolaşır sadece tasarruf, evet sadece yanlış bir tasarruf denemesine dayanan maliyeci ve şekil perest manalar karşısında yıkılır gider.

Diğer nokta, 27 nci maddenin A fıkrası üzerindedir. Bu fıkra komisyonda 25 e karşı 26 reyle ipka edilmiştir. Komisyonda bu fıkranın ilmî ve amelî mahzurlarını belirttim ve belirttik. Arkadaşlar tecrübelerini dillendirdiler, fakat bir reyle iş kayboldu. Meslekî bir kanun, arkadaşlar mesleğe intisabın asgarî şartlarını ihtiva eder. Tahsilin azamisi yoktur. Bu itibarla A fıkrası haklı endişelere, ikiliklere, ilerde belki de haksızlıklara yol açabilecek mahiyettedir ve onun için lüzumsuzdur. Denildi ki; ilkokul öğretmenine yüksek okulun kapısını açmak için bu fıkrayı koyduk. Fakat burada açılan kapı tek bir okul kapısıdır. Biz yazımızda filiyatımızla Üniversitelerin ilkokul öğretmenlerine kapılarını açmağa çalışıyoruz. Açılan o kapı sadece onbinlerce öğretmenden onbeş yirmisini götürecek mahdut bir kapıdır.

Arkadaşlar, son bir nokta, Raif Altınok arkadaşımız Hamdi Atademir'in sözlerine cevap vermeğe çalıştılar; bugün

filliyatta hakikat inkâr edilemez. Filiyatta bugün idareci ve öğretmen arasında açılan bir mesafe vardır. Her yerde değil, fakat bu mesafe mevcuttur. Buyurdular ki; öğretmene dayanan idareci ve müfettişler vardır. Bendeniz müdürlükten ayrıldığı için hastalanan bir arkadaşımı bilirim. Müdürlüğe tekrar getirelim diye çok uğraştık, olmadı, hastadır. Şu hususu da huzurunuzda belirtmek isterim ki; nâdir olmakla beraber müfettişlikten öğretmenliğe dönen bunu da vazife ve şeref telâkki ederek candan çalışan arkadaşımı da biliyo rum. Bu itibarla kademesinde bu rücuu temin etmek ve öğretmenlik vasfını esas tutmak icabeder İdareci arkadaşlar öğretmenliğin iyi olduğunu buyurdular. Şüphesiz iyidir. Kendilerinden rica ediyorum, öğretmenliğin bu nimetlerinden kendileri de biraz mütenaim olsunlar. (*Gülüşmeler*)

Başkan — Kifayeti müzakere takriri vardır. Yalnız bundan evvel Muzaffer Baranok'ın kendisine sataşdığından dolayı bir arkadaş söz istemektedir, bundan sonra o arkadaşa da söz vereceğim.

İzzet Akay — İlköğretimin mecburî oluşu görüşü altında bende şu zihniyet tebellür etmiş durumdadır. İlkokula devam eden çocuklarımızın, millî birliğimiz içinde vatandaşlar vazifelerini yapacaklardır. Bu bakımdan ilkokulu bitirmekle, ilkokuldan sonra tahsiline devam edenlerin ayrı ayrı ölçüsünü mütalâa etmek icabetmektedir. Bu görüş altında ilkokulda sınıfta kalınmamalıdır. Birkaç sene muayyen sınıfta kalarak yaş haddini doldurmuş bir çocuğun, ilk tedrisatın mecburî pernsibinin ışığı altında onu başka sınıflara girecek belgelerden mahrum etmek doğru olmasa gerektir. Buna göre okula başlama yaşı ile tesbit edilen ilkokul mecburiyetinin sınıfta kalmamak şartiyle ilkokulu bitirmeleri ve fakat bunların içinde orta öğretim müesseselerine devam edeceklerin ya imtihanla veyahut ilkokula devam edeceklerin ayrı bir tez ve imtihanla tesbit edilmeleri icabetmektedir. Buna nazaran 14 yaşın fazla olduğu kanaatındayım. Kaldı ki; 14 den sonra da, iki sene tekrar okuma hakkı veren bu kanun tasarısı köylerimizde bedenî bir unsur olan çocuklarımızı işlerinden

amlakta ve haddı zatında okuyamıyacak olan bu çocukların iş güçlerinin israfından başka bir şeye de yaramamaktadır. Buna göre sınıfta kalmıyacak şekilde tesbit edilen yaşa göre, altı yaşında başlamalı ve muayyen bilgileri almalıdır. Ondan sonra tahsile devam edecekleri için yeni bir imtihanla, testler takip edilmelidir.

Başkan — Muzaffer Baranok'un sataşmasından dolayı kendisi söz istemektedir. Arkadaşımıza söz vereceğim.

H. Ragıp Atademir — Müsamahanızdan dolayı teşekkürlerimi arzederim. Bendeniz konuşurken hiçbir zaman Müdür arkadaşlarımın ehliyetlerine dil uzatmadım. Kanundaki bir madde dolayısiyle konuştum. Dördüncü sayfanın yedinci satırında yazılı olan ve terfi kademesi olarak temas edilen şeyden bahsettim. İyi öğretmen kötü bir müdür, kötü bir müdür icabında çok iyi bir öğretmen olabilir. İdarecilik öğretmene eklenen bir vazifedir. Bizim şu; asıl olan öğretmenliktir kaydından anladığımız mâna budur. O halde kanunun bu zihniyetiyle bu madde arasında bir tezat vardır. Bendeniz maruzatımla bunu belirttim. Ben öğretmen aşagı bir derecedir demedim. Kanunun zihniyeti odur dedim. Yoksa hiçbir zaman öğretmen arkadaşlarımın aşağı bir duyguya malik olduklarını söylemedim, söyliyemem. Söyliyenlere de isyan eden bir arkadaşınızım.

Fakat arkadaşlar, öğretmeni aşağı, millî eğitim müdürünü yukarı koyan bir hiyerarşi hakikaten mevcuttur. Nitekim bir müdür tenzilen öğretmenliğe indirilmiştir. Bu tenzil değildir. İşte ben buna isyan ettim. Ve bunu dile getirmek istedim huzurunuzda. Hatta birçok arkadaşlar var ki; idareciliği bırakmak istiyorlar. Fakat efkârı umumiye, onu müdürlükten attılar, diyecek, diye bu talepte bulunamıyorlar. Arkadaşlar, içimizde burada bu arkadaşlar mevcuttur.

İkinci nokta, kırk kişilik sınıf idealdir. Kanunun en büyük hususiyeti meşruiyetin kabul ettiği ellinin on sayı noksanı ile kırka indirilmektedir. Haddı zatında pedagoji ilminin istediği 30 - 35 dir. Bir kısım fedakârlık yaparak bu fedakârlığı da ilâve etmek suretiyle kırka çıkarmak istiyoruz.

Ortada iki şey vardır, biri ideal, diğeri de realitedir. Realite memleket çocuğunun okutulmasıdır. İdeal de öğretmenin gayretidir. Bu iki ucu birleştirmek lâzımdır. Kanun bunu birleştirmiştir. Çünkü realite ile ideal arasında intibaksızlık öğretmenin takatinin fevkine çıkıldığını gösterecektir. Şu şekilde; arkadaşlarım biliyorlarki bugün 40 kişilik kaydını koymakla beraber hiçbir zaman 40 da kalınmıyacağı aşikârdır. Aşağı sınıflar olabileceği gibi bilhassa memleketimizdeki irfan hayatımızın inkişafı birçok yerlerde talebe sayısını artıracaktır. Ankara gibi bir yerde 2200 talebeli okullar ve 90 ilâ 100 çocuklu sınıflar mevcuttur. Şu halde bir öğretmene düşen ilk vazife bu 40 ı okutmaktır. Pedagoji de bunu emrediyor. Eğer buraya bir ücret maddesi konmuşsa bunda öğretmenin fedakârfığı ile, hodgâmlığı ile, maddeciliği ile asla alâkası yoktur. Onun fazla enerjisine mukabil bu, ufak bir nimettir. Ve bu şekildedir ki, diğer öğretim kademesinde bulunan arkadaşlarımız, 15 - 18 saatin üstündeki mesaileri için muayyen bir para almaktadırlar Fakat ilkokul hocaları 48 saat çalışdıkları halde ve bir öğretmene okutabileceği 40 kişilik sınıfın fevkinde bir mevcut tahmil edildiği halde, niçin onlara da bu fazla emeklerine mukabil ufak bir şey vermiyelim?.

Ben de 41 nci maddeye muhalifim. Fakat bunun birleştirilmesini nasıl yapacağız? Fakat bu paradan vaz geçmeleriyle bu ideal tahakkuk edecek mi? Arkadaşlarıma soruyorum Kırktır, kırkbir olmıyacaktır. Bende bunu söyledim. Aramızda hiç ihtilâf yoktur. (*Alkışlar*)

Başkan — Konuşmalar bitmiştir. Yetmiş tane takrir vardır, bunları okutacağım. Bu konuşmalara nazaran müsaade ederseniz Komisyon konuşsun ondan sonra takrirleri ayrı ayrı okutayım.

Sulhi Dönmezer — Usul hakkında söz istiyorum.

Başkan — Buyurun efendim.

Sulhi Dönmezer — Takibedilen usulü müzakerenin heyeti umumiyesi muvafıktır. Ancak burada tetkik ettiğimiz şey

esas itibariyle bir kanun projesidir. Öyle zannediyorumki dün takibettiğimiz usulü müzakereyi bu gün bu mevzuda aynen tatbik etmek bizi hatalı neticelere götürecektir. Bendeniz arkadaşlar tarafından verilen takrirleri dikkatle takibettim. Bu takrirlerden bazıları belki bizatihi iyidir. Fakat buraya getirilmiş olan sistem içinde mânalandırıldığı takdirde ve meselâ bu takrirlerden bazılarının kanunun sistemini baştan başa ortadan kaldırması gibi bir netice hasıl olabilecektir. Binaenaleyh biz, oyumuza sunulan takrirler hakkında rey verirken takrirlerin maksada uygunluğu ile beraber aynı zamanda tesis etmek istemediğimiz sistem içindeki mânayı ve o sistemle teşkil ettiği ahengi de gözönünde tutmak mecburiyetindeyiz. 70 takrire müteallik izahat hiç birimizin hafızasında yer bırakmıyacaktır.

Bu itibarla bendeniz teklif ediyorum; bu rapora münhasır olmak üzere her takrir okundukça, komisyon cevabını versin. Biz de rahatlıkla ve taze hafıza ile reylerimizi kullanmak imkânını bulabilelim. Bu suretle hem maslahata daha uygun bir usulü müzakereye gitmiş, hem de her takrir hakkında aydınlanmış olarak rey vermek imkânını temin etmiş oluruz.

Nihayet üçüncü olarak dış görünüşü itibariyle, güzel ve uygun gözüken bir takririn kabulü halinde bütün sistemin ortadan kalkması gibi bir neticeye sebebiyet vermiş oluruz. (*Alkışlar*)

Bedi Ziya Eğemen — Komisyonun vazifesi yapılan tekliflere cevap verdikten sonra biter. Komisyonun takrirlere cevap vermesi usul bakımından doğru değildir. Esasen takrirler komisyonun tasarısında görülen noksanlıkları gidermeye matuftur. Bu takrirler arasında kanunun ruhunun tadiline matuf bazı dilekler olabilir. Bunları bir tarafa bırakalım. Takrirlerin ekserisi bendenizin verdiğim takrirde dahil bir fıkranın ipkası veyahut çıkarılması mahiyetindedir. Onun içindir ki komisyon burada takrir sahiplerinin muhatabı olamaz Ve bu usul usulü müzakereye ve Şûranın vereceği kararlarla tezat teşkil eder.

Başkan — Arkadaşlar, komisyonun bütün gürüşmeler hakkında mütelâa serdetmesi hakkıdır. Ve zaten o şekilde söz verme kararında olduğunuzu bildirmiştiniz. Yapılan yeni teklife uyacak olursak, takrirleri okuttuktan sonra komisyonun izahatini dinliyerek reye koymak suretiyle işi halletmek daha makul olacaktır. Bu usulü müzakereyi yalnız bu kadar mühim olan bu kanunun müzakeresine mahsus olmak üzere reyinize arzediyorum.

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Peyamı Safa — Efenndim, yalnız bir şartla; bu 70 takrir arasında müşterek fikirler de olabilir, bunları gruplandırmalıdır.

Başkan — Takrirleri okutuyorum :

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlköğretim kanunu tasarısının 27 inci maddesinde ilköğretim müfettişlerine :

a) Enaz 3 yıl başariyla İlkokul öğretmenliği yapmış olmak şartiyle eğitim enstitülerini veya muadeleti kabul edilmiş yabancı okulları bitirenler,

b) İlkokul müdür yardımcılariyle ilköğretim müdürlerinden ve ilkokullarda enaz beş yıl başarıyla öğretmenlik yapmış olanlardan müfettişlik evsaf ve ehliyetini haiz bulundukları yönetmeliğine göre tesbit edilenler,

Vekâletçe tâyin olunurlar.

Denilmektedir. Halbuki beş yıllık köy enstitülerini bitirip ilkokul öğretmenliğine hak kazandıktan sonra tekrar yüksek köy enstitüsünde üç sene daha okuyarak yüksek okul ehliyeti almış olanlara bu kanunda bir hak tanınmamıştır.

6 - 8 Seneden beri yüksek köy enstitüsü mezunları yurdun muhtelif yerlerinde sessiz sessiz başarılı işler yapmışlar ve köylerde çalışan meslektaşlarına rehperlik etmişlerdir. Halende etmektedirler.

Şimdiye kadar bu durumda olan arkadaşların bütün ümitleri 5 inci Millî Eğitim Şûrasında kalmıştır.

Yüksek Şûranın Sayın üyelerinden sözü geçen kanunun 27 inci maddesindeki a fıkrasının (Eğitim Enstitülerini; Yüksek Köy Enstitüsünü veya muadeleti kabul edilmiş olan yabancı okulları bitirenler) şeklinde tadil ve kabul edilmesini arz ve teklif ediyorum.

Hasan YILMAZ

Osman Faruk Verimer — Efendim, kanun kabulü tarihinden itibaren mevkii tatbika gireceğine göre bundan evvelki olanları kanunda madde madde zikretmek kanun tekniğine aykırıdır. Yüksek Köy Enstitüsünden mezun olan arkadaşların değerini inkâr etmiyoruz. Her dereceye terfi etmeleri haklarıdır. Halen bunların yanında denetmen olarak çalışan öğretmen okulu mezunları vardır. Evvelâ tâyinleri yapılırken denetmenler düşünülebilir. Onların çoğu bu vazifede çalışdıklarına göre elbetteki bu haktan onlarda istifade ederler. Biz bu bakımdan ayrıca bir maddenin ilâvesini; komisyonda görüşürken, arkadaşlar büyük çoğunlukla reddetmişlerdi. Komisyonun görüşünün bu şekilde olduğunu arzederim.

Başkan — Komisyonun görüşünden sonra takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Yüce Bşkanlığına

İlköğretim kanunu tasarısının 82. Maddesinde uygulama bahçelerinin okula azami mesafesinin 250 metre olarak tesbiti hususunu teklif ederim. Saygılarımla.

İbrahim TÜNGER

Osman Faruk Verimer — Efendim, bu kanunun ana gayesi ilköğretimi bütün memlekete şamil kılmaktır. Bizim gayemiz köyler arasında okul yapmak değil, her köye öğretmen vermektir. Halen mevcut birkaç köy arasındaki okullara devam eden öğrencilerin devamsızlıklarını tesbit etmek maksadiyle kanuna şu veya bu şekilde bir tahdit koyamayız,

Başkan — Yanlış mütalâa ettiniz efendim. Uygulama bahçelerinden bahsediyor önerge. Uygulama bahçelerinin köy okuluna mesafesinin ikiyüz elli metre olmasını istiyorlar.

Osman Faruk Verimer — Buna herhangi bir nokta ilâve edilmiyecektir.

Başkan — Takriri oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi diğer takriri okutuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Yüce Başkanlığına

İlköğretim kanunu tasarısının 62. maddesinin I. fıkrası sonuna:

(Cedvellerin tanzimi ve okul idaresine tevdii işini belirli müddet içinde yapmayan muhtar ve İhtiyar kurulları hakkında;

a) Köylerde köy kanununun 46. maddesindeki ceza tatbik olunur.

b) Şehir ve kasabalarda umumi hükümler dairesinde takibat yapılır.

İbrahim TÜNGER

Osman Faruk Verimer — Efendim, esasen muhtar kanununda, vazifeyi suiistimal, umumi hükümlere tabidir. Yalnız şurasını arz etmek isterim ki muhtar kanununun 46. maddesi değişmek üzeredir. Sayın Profesör bunu komisyonda izah ettiler. Bütün bunların içinde ayrı bir madde

halinde gerek komisyonlarda gerek kurullarda vazife alanların vazifelerini suiistimalleri halinde cezai hükümler ilâve edilmiştir. Elbetteki muhtar bu cezai hükümler dahilinde tecziye edilecektir. Bunun için ayrıca bir fıkra eklenmesine komisyonumuz muvafakat etmemektedir.

Başkan — Komisyonun mütalâasını bildirmesinden sonra takriri reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... takrir kabul edilmemiştir.

V. Milli Eğitim Şûrası Yüce Başkanlığına

İlköğretim müdürlerinin ders okutma mükellefiyetini derpiş eden mevzuatın refini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

İbrahim TÜNGER

Osman Faruk Verimer — Efendim, bugün halen lise ve orta okullarımızda dahi, kanuna göre 6-12 saat ders okutmak mecburiyeti vardır. Eğer ilköğretim müdürleri ve okul müdürleri ek görev almak mecburiyetinde iseler, bunu almak için bu dersi okutmayı ihtiyar etmek zaruretindedirler. Çünkü bu dersi okutmadan ayrıca ek görev alamazlar. Bunu biz ilk öğretim müdürleri için de 6-12 saat olarak tesbit etmiş bulunuyoruz. Bu bakımdan bu madde kalktığı zaman arkadaşlarımız mutazarrır olurlar.

Noktai nazarımız bundan ibarettir.

Başkan — Takriri reye arz ediyorum.

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Başkan — Usul hakkında Kemal Atatuğ'a söz veriyorum.

Kemal Atatuğ — Takrir sahibine söz verilmediğine göre sözcüye de söz verilmemesi bence doğrudur. *(Karar verildi sesleri)* Takrir sahibi de konuşursa mesele yoktur, savunma olmıyan bir işte.....

Başkan — Dünden beri uzun uzadıya 60-70 arkadaş

konuştu, bütün görüşmeler yapıldı, Komisyon dinlendi. Dünkü konuşmaların cevabını bu takrirler vesilesiyle yapıyor. Takrirler üzerinbe konuşmıyacağım. Onlar çok vazıhdır. Onun için mevzua devam ediyoruz.

Yüksek Şûra Başkanlığına

Madde: 19

Fıkra: 3 ün «Altı dersaneden on dersaneye kadar olan okullara on dahil bir, ondan sonra her beş dersane için bir müdür yardımcısı verilir». Şeklinde olmasını saygılarımla teklif ederim.

Akif HAYIRLIOĞLU

Osman Faruk Verimer — 19. maddenin bu fıkrası komisyonumuzda da uzun boylu münakaşa edildi. Evvela müdür yardımcısını talebe sayısına mı yoksa dersane sayısına göre mi verelim mezuu üzerinde konuşuldu. İkiside şayanı kabul görülmedi. İkisinin de tatbiki bazı hal ve şartlara göre uygun olmaktadır. Bölge şartlarına, okulların dağınık veya bir çatı altında bulunmasına vesaireye göre durum değişmektedir. Bu itibarla komisyonumuz takririn reddedilmesi taraftarıdır.

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

Şûra Başkanlığına

Madde: 22 nin «İlkokullara müdür olabilmek için enaz iki yıl başarı ile öğretmenlik veya iki yıl müdür yardımcılığı yapmış olmak şarttır». Şeklinde değiştirilmesini saygı ile arz ederiz.

Eyüp TUNAGİRAY *Halil AKYAVAŞ*

Osman Faruk Verimer — Efendim, elbette ki, iki yıl, üç yıl diye kati olarak burada bir hükme varılamaz. Heyeti aliyeniz nasıl düşünürse. Ancak komisyonumuzun bu husus-

taki noktai nazarı şudur: Kanuna konulan maddeler, tatbikatta güçlük çıkarmamalıdır. Çünkü kanun eğer, hükmünü yerine getirmezse o zaman kanun ismen var, cismen yok demek olur. Elbette ki iki sene köyler için, üç sene şehirler için olmalıdır. Çünkü bazı köylerimizde iki öğretmen vardır. Birisi bir yıllık, diğeri iki yıllıktır. Hattâ bazen aynı sene mezunlarından iki öğretmen vardır. İkisi de iki yıllıktır. Hatta stajiyer olarak iki öğretmen çalışmaktadır.

Bu bakımdan biz köyde çalışanları iki, şehirde çalışanları asgarî üç olarak kabul edersek tahmin ediyorumki büyük ve isabetli bir hüküm vermiş oluruz.

Başkan — Tasarıdaki maddeyi aynen kabul edenler... kabul etmiyenler.....

Ahmet Giray — Büyük kitlenin haklarını koruduğundan dolayı bu kanunu çıkarmak için emek verenlere teşekkür ediyoruz. Diğer taraftan hürmet ettiğimiz kimseyi bazı şartlarla küçük görüyoruz. Bizim bu rehberlik kursundan geçirmekteki maksadımız şudur. Birçok öğretmen arkadaşlarımız, başöğretmenlerden şikâyet etmektedirler. Onlar, öğretmenlerden odalarına girdikleri zaman büyük hürmet bekliyorlar. Arkadaşların derdinden anlamıyorlar. Müdür veya başöğretmen olmanın verdiği gururla ve salahiyetle öğretmen arkadaşlara kötü muamele ediyorlar. Bizim bundan maksadımız başöğretmen veya müdürün de öğretmen olduğu, öğretmene bilgice ve ahlakca rehberlik etmek durumunda olduğunu hatırlatmaktır. Bütün dünyada bunlar, zaman zaman seminer çalışmalariyle müdür olacak arkadaşları yetiştirirler. Bugün bizde bu yetiştirme başka sahalarda tatbik edilmektedir. Ancak bu, başöğretmenler için idarî bir kurs değildir. Rehberlik ve idare kursudur.

Arkadaşlar, lider nasıl yetişir, diye kitaplar yazılmıştır. Bizde bugün öğretmenin evsafını, bu kursların nasıl olacağını, öğretmenlere karşı nasıl hareket edileceğini, mesleğin nasıl yükseltileceğini, müfredatın nasıl tatbik edileceğini öğretmek ve öğretmen arkadaşlarımıza kollektif bir şekilde

F.29

yetki kazandırmak üzere bir rehberlik kursunun açılmasında fayda mülâhaza ediyoruz. Hüküm ve karar sizlerindir.

Başkan — Efendim, şu cihetin anlaşılması lüzumu hasıl olmuştur.

Komisyon sözcüsünün dediği gibi dün mevcut olmıyan birçok hakları bu gün bir senelik bir öğretmene hak olarak vermekteyiz ve bu istenmektedir, müdür olarak, müdür yardımcısı olarak, müfettiş olarak. Rehberlik kursu mevzuu bugün halen Vekâlette tetkik edilmektedir. Vekâletin umum müfettişleri daima bir araya gelip şu işi nasıl halledelim diye görüşüyorlar. Dâva bir idari dâva meselesidir. Şimdi takriri tekrar oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... etmiyenler... kabul edilmemiştir...

Şûra Başkanlığına

İlköğretim kanunu tasarısının bazı maddelerinin aşağıda yazılı olduğu şekilde tadilini arz ve teklif ediyoruz.

Faik ERTAN *Kadri MUMCUOĞLU*

1 — 14 ncü maddenin c fıkrasına *(İlk öğretim müdür yardımcıları)* cümlesinin ilâvesini,

2 — 19 ncu maddenin üçüncü paragrafı kaldırılarak yerine şu paragrafın ilâvesini istiyoruz;

(Altı dershaneden on dershaneye kadar olan okullara bir, on dershaneden sonra her beş dershane için bir müdür yardımcısı verilir)

3 — 99 ncu maddenin aşağıdaki şekilde değişmesini istiyoruz

(İlkokul müdürlerine ve bu okullarda müdür vazifesi görenlere maaşlarından başka kırk ve yardımcılarına yirmi lira ek görev ücreti verilir)

4 — 21 nci maddede bulunan tazminatı sözünün ücreti olarak düzeltilmesini teklif ediyoruz.

Osman Faruk Verimer — Takrir uygundur efendim, Türkiyemizde bazı kazalar bazı vilâyetlerimizden büyüktür. Meselâ Ödemiş kazası yirmi yedi bin nüfusludur. Bergama ve daha birçok kazalarımız bu durumdadır. Buralar elbetteki iş hacmi çok olan yerlerdir. Buralardaki ilköğretim müdürlerinin iş hacmi geniş olacağına göre bunlara da müdür yardımcısı vermek yerinde olur. Çünkü görüyoruz ki ilkokullara müdür yardımcıları veriliyor. Elbetteki bu bütün kazalar için varit değildir. İhtiyaç halinde ilköğretim müdürlerine yardımcı verilmesinde mahzur görmüyoruz.

«İhtiyaç halinde müdür yardımcıları verilir» şeklinde olmalıdır.

Başkan — Takriri bir daha okutacağım.

(*Faik Ertan ve Kadri Mumcuoğlu'nun takririnin birinci maddesi tekrar okundu*)

Başkan — Efendim komisyon bu mesele üzerinde görüşüp bir formül hazırlamak üzere birkaç dakika müsaade istedi.

Süleyman Adıyaman — Efendim, işin ve sözlerin fazla uzamaması için takrir sahiplerine usulen hakları olan müdafaa hakkı tanınmadığına göre, komisyon sözcülerinin de takrirler üzerindeki fikir beyan etme süresinin tahdit edilmesini teklif ve rica ediyorum. Ya takrir kadar veya iki misli diyelim.

Osman Faruk Verimer — İhtiyaç vardır, Komisyon arkadaşlariyle konuştuk ve hattâ bu hususta tekliflerde mevcuttur. Matbaada basılırken bu unutulmuştur..

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum, Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(*Faik Ertan ve Kadri Mumcuoğlu'nun takrirlerinin 2 nci maddesi tekrar okundu*)

Osman Faruk Verimer — Bu madde hakkında arzı malumat ettim, kabul edilmemiştir. (*takririn 3. maddesi tekrar okundu*)

Osman Faruk Verimer. — Bu teklifin malî portesinin ne olacağını tahmim etmek bizim için çok zordur. İsterizki bu arzuları yerine gelsin. Fakat malî takat meselesi mevzubahs olunca böyle yöksek rakamların ilâvesine taraftar değiliz. Ancak heyeti umumiye bunu 20 olarak, 60 olarak kabul etmiştir. Arzederim.

Başkan — Takriri kabul edenler... etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

(Faik Ertan ve Kadri Mumcuoğlu'nun takririnin 4. maddesi tekrar okundu)

Başkan — Efendim bu, kanun mevzuudur. Bu bakımdan reye koymuyorum.

Şûra Yüksek Başkanlığına

İş hacmı genişlemiş ve okullarla köylerde devamlı faaliyet ve kovalamaları kabul edilmiş bulunan ilk öğretim müdürlerinin haftada dört saat dersi ne şartlarla okutacağının düşünülmesini arz ve teklif ederim.

Kerim TUNCER

Başkan — Burada bir teklif yoktur. O bakımdan reye arz etmiyoruz.

V. Millî Eğitim Şûrası Yüksek Başkanlığına

İlköğretim müfettişlerinin bölge bölge öğretmen okullarında toplanması, olgunlaştırıcı ve değerlenderici birer ilmî heyet halinde çalışması için kanun tasarısının 27 nci maddesine bir (C) fıkrasının ilâvesini saygı ile teklif ederiz.

Mustafa CURA *Kadir ÇAĞAL*

Başkan — Komisyon bir kanun mevzuu olmadığını, Vekâlet tarafından yapılması gereken bir mevzuu olduğunu ileri sürüyor. Bu takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Sayın Başkanlığına

Tasarının 4. bülümünde yer alan gelirler konusunda (Tahsis) prensibinin uygulanması istenilmektedir.

Bazı gelirlerin, bazı giderlere evvelden tahsis edilmesi prensibi bütçe tâyininde uzun zamandan beri terk edilmiş bir keyfiyettir.

Kanunun çıkmasında bu yönden maruz kalınacak bir güçlüğü şimdiden önlemek maksadiyle bu hususun bir daha gözden geçirilmesini bir teyakkuz tedbiri olarak arzederim.

Mustafa CURA

Osman Faruk Verimer — Bu hususlaki noktai nazarımız raporumuzda arz edilmiştir. İlâve edilecek bir şeyimiz yoktur. Malî mevzuat için heyeti aliyeniz, Hükümetimiz ve Büyük Millet Meclisi elbetteki bize yardımcı olacaktır.

Başkan — Takriri oyunuza sunuyorum. Kabul edenlen... Etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Sayın Başkanlığına

Kanunun 9. uncu maddesine şu bendin ilâvesini teklif edivorum. (Okulu bulunmıyan fakat okul açılması isteğinde bulunan ve bina temin eden köylere öğretmen verilmesi)

Ahmet ALPTEKİN

Başkan — Bu bir kanun mevzuu değildir. Esasen biz Vekâlet olarak bunu yapmaktayız, bu kanuna girmeden de yapılmaktadır. Bu itibarla takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Sayın Bşkanlığına

Aşağıdaki maddelerin şu şekilde tashihini diliyorum:

Madde — 20 (Fıkra 1) ilkokul müdürleri okullarında Yö-

netim, Eğitim ve öğretim işlerinin kanun, yönetmelikler ve emirlere göre düzenle yürütülmesinden sorumludurlar.

Madde — 30 Millî Eğitim Müdürlükleri, yüksek dereceli okullar haricindeki bütün millî eğitim Kurumlarının sornmlu ve yetkili merciidir.

Madde — 60 (Fıkra son) Sınıf mevcutlarının 40 olarak tesbiti esastır.

Sabih ÖZLÜ

Osman Faruk Verimer — Efendim, tüzük ve yönetmelik dedikten sonra, elbette ki emirlerde bunların içinde mündemiçtir. Ayrıca bir kelime ilâvesine lüzum yoktur.

Başkan — Efendim, komisyon verilen emirler de bunun içinde mündemiçtir, diyor. Takriri reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

(Sabih Özlü'nün takririnin 30. maddeye ait paragrafı tekrar okundu)

Başkan — Efendim öyle tahmin ediyorum ki, bizim için de aynıdır. Bunu reye koymaya lüzum görmüyorum.

(Sabih Özlü'nün takririnin 60 ncı maddeye taaluk eden paragrafı tekrar okudu)

Başkan — Değiştirme mahiyetinde olmadığı için teklifi reye arz etmiyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Sayın Başkanlığına

İlköğretim kanun taslağının 36. maddesine ilçe ilköğretim Kurullarına, varsa orta dereceli okulların temsilcilerinin de katılmasına ait bir fıkra eklenmesini teklif ediyorum.

Tevfik YAVUZER

Osman Faruk Verimer — Komisyonda orta okul öğretmenlerinin temsili, deniyorsa da karar heyeti aliyenizindir.

Başkan — Kabul edenler... Etmiyenler... kabul edilmiştir.

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Kayıt ve kabulle ilgili 60 ıncı maddenin:

Dershane ve öğretmen durumu müsait olursa her çocuk 6 yaşını bitirerek 7 yaşına bastığı yılın öğretim yılı başında 3 üncü madde hükmüne göre ilkokula kayıt ve kabul edilir, şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Eyüp TUNAGİRAY *Halil AKYAVAŞ*

Başkan — Mühim bir maddedir. Komisyon tenvir buyursunlar.

Osman Faruk Verimer — Halen yüyürlükte bulunan kanun maddesinin tekrarından ibarettir. Kanunun maddesinin burada tekrarıdır. Kanun gayet sarihtir. Bir kayıt şart tesbit etmemiştir. Biz halen yürürlükte bulunan bir kanuna, daha ilerde çıkacak bir kanun için maddeler koyamayız. Bundan evvel hatip arkadaşlarımın mevzubahsettiği gibi istatistiki malûmata göre fiziki gelişmeden dolayı, pisikolojik glişmeden dolayı sınıfta kalmalar ne kadardır, bu henüz tesbit edilmemiştir. Ve bunun için henüz verilecek hüküm erkendir. Bu madde hâlen yürürlükte bulunan kanunun maddesidir. Aynen kabulünü rica ederim.

Başkan — Bu tasarıda yani şimdi müzakere ettiğimiz tasarıda var mı? (*Var, yalnız son kısım yok sesleri*)

Efendim; bu hüküm halen mevcut olan kanunda da vardır. Yalnız arkadaşlarımızın teklifleri öğretmenleri daha ziyade koruyacak mahiyettedir. Bu itibarla reyinize arz ediyorum:

Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmiştir.

Yüksek Başkanlığa

Tetkik mevzuu olan kanun tasarısındaki mevzuata göre, devamsız bir öğrencinin takibi ve devamının temini iki aya yakın bir zamanda mümkündür.

İki ayı geçen bir devamsızlıktan sonra, öğrencinin başarı sağlıyamıyacağı tabiidir. Bunun için kanun tasarısında devam işini ilgilendiren ve bu hususta yapılacak muameleyi çizen mevzuatın, bütün muameleyi, en çok 15 güne sığdıracak şekilde basitleştirilmesini hürmetlerimizle arz ve tekli ederiz.

A. Hilmi GÜÇLÜ Nihat ÇETİN Mustafa AKAN

Osman Faruk Verimer— Halen elimizdeki kanun tasarısında okula devam işi bir sistem olarak ele alınmıştır.

Bunlardan bir tanesi 15 günü 7 gün olarak derpiş etmektedir. Onu takip eden maddelere de teşmil edilecektir. Ve esas tamamiyle bozulacaktır. Esasen on beş meselesi varsa, kabul edilmemişse on beş gün sonra takibata başlanabilir. Köy kuruluna, bucakta ise bucak merkezine, ilcede ise ilce kuruluna, ilde ise il kuruluna müracaat edilecektir. Muayyen bir müddeti tebliğ için bırakmak mecburiyetindeyiz.

Başkan — Teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul denler... Etmiyenler... kabul edilmemiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

Halka hizmet ve bilhassa devamsızlık dolayısiyle öğretimi aksatmamak gayesiyle konulmuş olan 10 ncu maddenin şu bakımlardan tatbikine imkân göremediğimden tasarıdan çıkarılmasını arz ederim.

1 — İş ve istihsal bölgelerine taşınan köylüler saatlerle ölçülecek kadar uzak bölgelere dağılır.

2 — Okul ayağına gelse dahi, veli çocuğunun istihsale iştirakini tercih eder.

3 — Okul tesis ve teşkilâtının namüsait bina ve mahallere nakline, dolayısiyle okul nizam, intizam ve otoritesinin sarsılmasına yol açar.

4 — 35 nci maddenin 1 nci bendinde ilk öğretim kurul-

larına verilen yetki de 10 uncu maddeyi lüzumsuz kılmaktadır. (İstihsal mevsiminde öğretime ara verilir)

Rahmi PULCU

Osman Faruk Verimer — 10 ncu madde öyle tahmin ediyorum ki, bu kanun tasarısının getirmiş olduğu en yeni bir zihniyettir. Eğer halk bir yerden başka bir yere gidecekse, öğretmenin tertibi sayesinde halkı takip etmek mümkün olacaktır. Bunu burada gayri kanuni tatbikattır diye kaldırmak daha tatbikata koymadan neticeyi görmek demektir ki bunun takdiri yüksek heyetinize aittir.

Bir köy halkının işi istihsal icabı olarak fevkalade sebeplerle yayla, otlak, ve bağ gibi yerlere taşınması halinde köy okulu da köy halkını takibedecek şekilde tertibat alarak mutad vazifesine devam eder. Eğer bu bağa taşınma meselesi müddetli ise esasen bu kanun öğretime ara vermeği kabul eder, ara verilir. Ve tesbit edilen müddet o şekilde yine doldurulmuş olabilr.

Bu kanunun diğer maddelerinde buna ait kâfi miktarda açıklayıcı maddeler vardır.

Peyami Safa — Efendim, tenevvür için bir şey sorabilir miyim?

Köy halkının bir kısmı ferden veya küçük gruplar halinde giderse, okul takip edecek durumda bulunamazsa ne olacak?

Osman Faruk Verimer — Efendim, sayın Peyami Safa'nın buyurdukları hadiseler sık sık Ege bölgesinde tekerrür etmektedir. Fakat bu kanuna göre elimizde imkânlar vardır. Halkın bağa taşınmak zamanı ilköğretim müdürlüğünce belli olduğuna göre öğretime başlama zamanını ona göre ayarlar. Bu, öğretim devresine tesadüf ediyorsa bir aralık verilebilir.

Peyami Safa — Köyün tümü mevzubahis olduğuna göre böyledir. Kısmen olduğu zaman ne yapılacak?

Osman Faruk Verimer — Üzerinde konuştuğumuz madde bir köy halkına aittir. 8-10 kişiye ait değildir.

Peyami Safa — Takrir o maddenin ihmal ettiği noktaya işaret ediyor. Bu bakımdan cevaplandırılması lâzım.

Osman Faruk Verimer — Arkadaşlarımla görüşeyim, neticeyi arz ederim.

Başkan — Komisyonun yeni ruh getirdim dediği madde öyle anlaşılıyorki okul, öğretmen, çocuk meselesi. Köylünün istihsal şartları ne olursa olsun muhitin şartlarına göre okulu ve öğretmeni çocuğa götürmek prensibini gütmektedir.

Bu arada Peyami Sefa'nın söylediği hadise de zuhur edebilir. Mahalli kurullar bu vaziyeti hallederler. Mevsim ve köylünün şartlarına uyarak okulu ve öğretmeni köylere götürür.

Osman Faruk Verimer — Millî Eğitim Müdürlükleri, muvakkat öğretmenlik de kabul edildiğine göre, bunların adedi onu onbeşi bulursa oraya vekil öğretmen de gönderebilir. (*gezici sesleri*)

Başkan — Bu, 60. maddenin kaldırılması hakkındaki tek teklifi reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Bedi Ziya Eğemen — Efendim, komisyon sözcüsü tasarıya müteallik olan hususatı cevaplandırmak için komisyonumuzca tavzif edilmiştir. Sorulan sualler muvacehesinde komisyon sözcüsü iktidarı dışına çıkan birtakım meselelerle karşılaşıyor. Komisyon sözcüsü mutlaka her takriri cevaplandırmak mecburiyetindemidir?

Başkan — Efendim, Biz komisyonlardan mütalâa isteriz. Cevaplandırmak veya cevaplandırmamak hakkı kendilerine aittir.

Yüksek Başkanlığa

Madde 48 in (E) fıkrası gelir gayesiyle para cezası zihni-

yetine yol açacağından tasarıdan kaldırılmasını arz ve teklif ederim.

Rahmi PULCU

Osman Faruk Verimer — Para cezaları 50 kuruştan beher gün için 200 kuruşa kadar çıkarmak suretiyle bir müeyyide olarak düşünülmüştür. Bunun bir de Devlete getirdiği varidat vardır. Bu varidatı başka yerlere sarfetmemek mahza eğitim, öğretim işlerine sarfetmek içindir. Çünkü mali hususdur. Malî kısımlar hakkında herhangi bir söz söylemek salâhiyetinde değiliz.

Başkan — Şûranın bu temennisinin hiçbir suretle tatbik edilmemesi yolundayız. Çünkü köylüye seve seve çocuklarını okutmak imkânlarını elden geldiği kadar hazırlamak yolundayız. Ancak ceza son bir tedbir olarak düşünülmüştür. Cezadan gelen bir paranın başka bir şeye sarf edilmemesi temennisidir. Öyle zannediyorum ki bu sizi tatmin edecek bir temennidir.

Cezadan alınacak paraların, gelir kaynakları meyanında zikredilmemesi teklifini reye arz edeceğim. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir. Yani cezalar gelire giriyor.

Başkanlığa

İlköğretim kesim denetmenlerinden başarı durumları yeter görülenler Vekâletçe ilköğretim müfettişliğine geçirilirler. Başarıları tesbit edilmiyenler ilköğretim müdür, gezici başöğretmen, okul müdürü veya öğretmenliğe nakledilirler.

Fahri AKINCI

Osman Faruk Verimer — Efendim, bu işler kısmen terfi ve tecziye kanununu ilgilendirir. Onun için komisyonumuzun herhangi bir mütalâası yoktur. Ancak Yüksek Köy Enstitüsü mezunları hakkında arz ettiğimiz hususlar aynen bunlar için de vakidir.

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Yüksek Başkanlığa

İlköğretim Kurulları ilköğretim kanunu projesinin en mühim yeniliğidir. Bu hayırlı tesisin yaşaması için:

1 — Köy ve bucak, ilçe kurullarının işini de vilâyetlerin öğretim kurullarına verilmesi ve Köy, bucak, ilçe meclislerinden sarfınazar olunmasını (Hiç olmazsa muayyen bir müddet için)

2 — İlk tecrübelerin başlangıçta muayyen birkaç bölgede yapılmasını. Tecrübelerden alınacak hamle ve derslerle yeni tatbikatlara girişilmesini, bu suretle içtimaî müesseselerin organik ve tekâmülcü yürüyüşüne ehemmiyet verilmesini ve modern kanun yapma ve tatbik etme sanatından mülhem olarak bu cihetlerin Şuraca gözönüne alınmasını teklif ederim.

Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU

Osman Faruk Verimer — Sayın Fındıkoğlu kurulan bu komisyonların şayanı takdir bulunduğundan bahsettiler. O halde kıymetini kendileri de takdir ediyorlar. Ancak tatbikatını geciktirmek istiyorlar. Hangi kanun çıkarsa çıksın başta tatbikatta aksaklıklar olacaktır. Tehir etmek, kısmen tecrübeye tabi tutmak o kanunu tatbik etmemek demektir. Bu kurullar vazife başına gelmezse diğer kanunlar da mevkii meriyetten kalkarsa devamsızlık işi alır yürür. Onun için hiçbir zaman devam işini düşünmiyelim, düşünelim derken büsbütün devamsızlığa yol açmış oluruz.

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — Mecburî öğrenim çağının 7 yaşından başlamasını,

2 — İlköğretim okullarında vazife alan kimselere çalışma saatlerinde ücret verilmesini,

3 — İlkokul öğretmenlerinin köy, kasaba, şehir, doğu ve batı çalışma müddetlerinin kanunla sınırlandırılmasını saygılarımla arz ve teklif ederim.

Akif GÜNER

Osman Faruk Verimer — Mecburî öğrenim çağının 7 yaş olmasını heyeti umumiye kabul etmiştir.

İlköğretim kurullarında vazife alacaklara ücret verilmesine gelince vermek Devlete ait bir iştir.

Başkan — Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Büyük Millet Meclisine teklif edilecek bu kanunlar kabul edildiği takdirde bu yıla ilköğretim ve çocuk yılı adının verilmesini teklif ederim.

Esat ARTUK

Başkan — İcabı teemmül edilmesi şartiyle reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Başka bir teklif var okutuyorum.

V. Şûra Başkanlığına

1954 yılının başından itibaren evlenecek olanlardan okuma ve yazma vesikasının istenilmesinin kanunlaştırılmasını teklif ederim.

Esat ARTUK

Peyami Safa — Kahkahalarla red.

Osman Faruk Verimer — Biz vatandaşa hürriyetlerini sağlıyacak bilgiyi verirken mevcut hürriyetleri tahdit edemeyiz. Takdir heyeti aliyenindir.

Başkan — Bu takriri müsaadenizle reye arz etmiyeceğim.

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Okul bulunan yerlerde yaşıyan ve tahsil çağında çocukları olanlar çocuklarını okula devam ettirmedikleri takdirde onlardan (okumamazlık) vergisi namı altında bir vergi alınması suretiyle bu işin hallini teklif ediyorum.

Esat ARTUK

Başkan — Bu takriri reyinize arz etmeğe lüzum görmüyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Komisyonun hazırladığı taslakta bizim mesleğimizi en güzel ifade eden öğretmen ve başöğretmen gibi iki unvan ve kelimeye karşı mutlak surette bir hareket görülmektedir

Müdür, bir nahiye müdürü, nüfus nüdürü polis müdürü, iskân müdürü, gibi unvan ve kelimelere yeltenerek bizim «Tanrılar mesleğinin» öğretmen ve başöğretmen gibi kelime ve unvanlarını silmeğe, bunlar nasıl birer örnek ve sebep olabilir.

Öğretmen, okul idarecisi ve tek öğretmenli okul sayıları mukayese edilirse çok az farkla mesleğin özünü teşkil eden bu başöğretmen ve öğretmen kelimeleri ve unvanları sayıları günden güne artan köy okulları da ilâve edildiği takdirde silinmiyecek ve yıkılmıyacak mı? Buna acı duymamak mümkünmü?

Rahmetli Atatürkümüze başöğretmen diye hitap edildiği zaman kendisinin, öğretmenliğin ve hayatının en büyük hazzını duyduğuna şüphe etmiyorum.

Millî Eğitim Müdürü, İlçe Millî Eğitim Müdürü gibi unvanlar mümkündür ve mantıkidir. Bunlar hariç öğretmen, öğrenci sayısı ne olursa olsun ilkokul idarecilerine «başöğ-

retmen» denmesini, bizi en güzel ifade eden bu unvan ve kelimelerin «Müdür» yerine ilköğretim kanunun da bu şekilde yer almasını arz ve teklif ediyorum.

Selâhattin ORTAÇ

Başkan — Komisyon bir şey söylemek istiyor mu? Sami Akyol'un aynı mahiyette bir takriri vardır. Komisyonun hiçbir mütalâası yoktur. Öğretmen ve başöğretmen kelimelerinin bekasını istiyen bu takriri reyinize arz edîyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlköğretim kanun tasarısının ilkokulu idare edenlere müdür ünvanının verilmesini en az (5) öğretmenli okulları idare edecekleri için derpiş etmesi ve (5) öğretmenden az öğretmenli okulları idare edeceklere de başöğretmen denilmesini tesbit etmiş bulunması idarî ve tatbikî duruma daha uygundur. Müdürlüğün bir terfi kademesi sayıldığı ve idaresi verilen okulun büyüklüğü, işlerinin çokluğu gibi sebeplerle müdürlük ünvanının kanun tasarısında yazılı bulunduğu şekilde kabulünü teklif ederim.

Sami AKYOL

Sami Akyol — Takririmi geri alıyorum efendim.

Başkan — Takrir geri verilmiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — İlkokullarda sınıfta kalma olmamalı,

2 — İlkokulu bitirme ayrı, tahsile devam ayrı ölçülerle tâyin edilmeli,

3 — Tahsile devam edecekler ilköğretim çerçevesinde tâyin edilmiyecekse orta öğretim müesseselerine imtihanla alınmalıdır.

İzzet AKAY

Başkan — Bu Komisyonu alâkadar etmemektedir. Yönetmelik mevzuudur. Reyinize arz etmiyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Öğretmen evlerine kira ile oturulması kabul edildiği takdirde köylü ile öğretmen arasında vukuu muhtemel tartışmalara meydan vermemek üzere öğretmen evi kiralarının (İl veya İlçe İlköğretim kurullarınca tesbiti lâzımdır) şeklinde bir fıkranın eklenmesini arz ederim,

İzzet AKGÜL

Osman Faruk Verimer — Köy okullarında çalışan arkadaşları teşvik manasına olarak köyde çalışanların oturdukları evlerden kira alınmamasını komisyonumuz müdafaa etti.

Başkan — İlköğretmen lojmanları vardır. Kanunda da böyle bir şey olmadığına göre kira mevzuu bahis değildir. Mamafih takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmemiştir.

Şimdi Cemal Onağur arkrdaşımızın üç maddeden ibaret olan takririni madde madde okutarak reyinize arz edeceğim.

Başkanlığa

I — İl merkezlerinde de il ilköğretim kurulundan ayrı bir ilçe ilköğretim kurulunun kurulması,

Osman Faruk Verimer — Bu kendiliğinden olacaktır. Çünkü halen büyük Millet Meclisine sevkedilmiş bir kanun tasarısı vardır. O kanun kabul edilirse elbetteki ilçelerde de otomatikman komisyonlar kurulacaktır.

Başkan — Takririn bu maddesini reyinize arz etmeye lüzum görmüyorum. İkinci madde.

2 — 50. maddede yazılı Millî Eğitim Vekilliğince bastırılacak kitaplar ibaresi yerine «Okulların kabul ettikleri kitaplara göre serbest basıma bırakılmış kitaplar» ibaresinin konması.

Başkan — Serbest bırakılmış kitapların Vekâletçe basılması gibi bir şey esasen mevzuubahis değildir. Bu kitap-

ların dışındaki kitaplardır. Takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Üçüncü maddeyi okuyorum.

3 — Kanunda öğretmen evlerinin yapılacağını bildiren 50 inci maddenin, her hangi bir iltibasa mahal vermemek üzere «Şehir, kasaba ve köylerde yapılacak evler» diye tasrih edilmesi;

100 üncü maddede «köylerde öğretmenlere tahsis edilen evlerden kira alınmaz» hükmüne «Kasabada, şehirde» ibaresinin eklenmesini teklif ederim.

Cemal ONOĞUR

Osman Faruk Verimer — Taraftar değiliz.

Başkan — Komisyon taraftar değildir.

Reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — İlköğretim kanun tasarısının 69 uncu maddesinin (a) fıkrasındaki para cezasının 250 - 500 kuruş şeklinde değiştirilmesi.

2 — Bu olmadığı takdirde para cezasının tamamen kaldırılmasını, arz ve teklif ediyorum.

Mehmet GÜNDOĞDU

Başkan — Takririn kabul edilmemesini ve tasarıdaki gibi kabulünü komisyon arzu ediyor. Takriri reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler..... Kabul edilmemiştir.

Millî Eğitim Şûrası Yüksek Başkanlığına

1 — Kanun tasarısının 23. maddesinin c fıkrası, ilköğretim müdürlüklerine, ilköğretim müfettişlerinden de tâyin edilebileceğini kaydetmektedir. Tatbikat sahasında her-

hangi bir huzursuzluğa ve haksızlığa meydan verilmemes için c fıkrasının «istekli ilköğretim müfettişlerinden» şeklinde düzeltilmesini,

2 — 62. maddede sınıf mevcudu 40 gösterilmiştir, sınıf sözünün «dershane» şeklinde değiştirilmesini teklif ve arz ediyorum.

Zeki AKDAN

Osman Faruk Verimer — Esasen istemiyen müfettiş arkadaş bu vazifeye tâyin edilmez. Kanunda dershane olarak tasrih edilmiştir.

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi üç maddelik bir takriri madde madde okutuyorum.

V. Şûra Başkanlığına

Madde 27 :

1 — Mevcut şekli ve fonksiyoları muhafaza edilen ilköğretim müfettişliklerinin kaldırılarak: daha ziyade yetiştirici, istişare edilen, rapor ve tetkikler hazırlıyan, programlar gibi teknik ve metodik fonksiyonları olan ve bir nevi il talim terbiyesi görevi olarak teftiş kurulu şeklinde yeniden kurulması;

Osman Faruk Verimer — Bu madde kanun değil bir yönetmelik mevzuudur.

Başkan — Vekâlet de takrir sahibi gibi düşünüyor. Bu, yönetmelik işidir.

İkinci maddeyi okutuyorum.

2 — 17 inci maddenin sonuna : Hasta olan öğretmenlerin yerlerine tâyin edilen vekil öğretmenlerin, vekâlet ettiği maaşın üçte ikisini değil meslekteki mebde maaşın üçte ikisini alır kaydının konmasını :

Osman Faruk Verimer — Halen tatbik etmekte olduğumuz usule göre vekil öğretmene üçte bir veya üçte ikidir. Vilâyetlerde valilere merkez de vekâlete bırakılmıştır. Onun için kanunda böyle bir maddenin zikredilmesine mali kanunların mevcudiyeti dolayısiyle lüzum yoktur.

Başkan — Yanlış anlaşılmıştır. Takrir, Vekâlet için öğretmenin maaşının üçte ikisi değil kendi maaşının üçte ikisi hakkındadır.

Maaş kanununa tamamiyle muhalif değildir. Tekrar okutuyorum.

(Takririn ikinci maddesi tekrar okundu)

Osman Faruk Verimer — Halen tatbik edilen de budur. Vekâlet vekil öğretmenleri tâyin etmek için 20 liralık kadro gönderir. Mamafi kanunda zikredilmesinde zaruret varsa edilsin..... takdir sizindir.

Tahir Tazcan — Bir öğretmen hasta olur. Aslî maaşı 50 liradır. Yerine bir vekil geldiği zaman olacağı vekâlet maaşının 20 liranın üçte ikisini alması hakkındadır.

Başkan — Müsaade ederseniz bu mevzu hakkında İlk Öğretim Umum Müdürü izahat versin.

Ferruh Sanır — Efendim, hasta öğretmenin yerine tâyin edilen vekil arkadaşın alacası maaş hastanın kadrosunun üçte ikisi veya biridir. Münhal bir kadroyu vilâyet elinde tutacaktır veya vekil tâyin edecektir. Bu tâyin kadronun üçte ikisiyle mümkündür.

Bekir Türk — Bu maaş kanunu ile ilgili bir meseledir. Oya konmamasını teklif ediyorum.

Başkan — Maaş kanunu ile ilgilidir. Oya koymuyorum.

Üçüncü maddeyi okutuyorum.

3 — Müfettişlerin öğretmenler hakkında doldurdukları matbu raporların kaldırılarak öğretmenlerin her yöndeki faaliyetlerini belirten serbest yazmağa imkân verilmesi.

Tahir TEZCAN

Başkan — Bu nokta haklıdır. Tatbikat bu yola dönmüştür. Sayfalar dolusu öğretmeni tarif eden yazılar yazılmaktadır. Müsaadenizle bu hususu Vekâlete aksettirelim.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlköğretim kanununun 29 uncu maddesinin aşağıdaki şekilde tâdil edilmesini saygılarımızla teklif ve rica ederiz.

İlköğretim kurumlarının sağlık hizmetlerine ait işler, (ana ve ilkokullarda okul hijiyeni ve öğrenci sağlığı teşkilâtı hakkındaki kanun hükümleri ile bununla ilgili yönetmelik dahilinde) ilköğretim sağlık müfettişleri, okul hekimleri, okul hemşire veya sağlık memurları ile ifa edilir.

Dr. *Baha ARKAN* *Baha ERTANA*

Osman Faruk Verimer — Takdir heyeti aliyenindir.

Başkan — Reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — İlköğretim kanununun 14 üncü maddesinde vazifeliler arasında Vekâlet mütehassıs müfettişleri, Talim Terbiye Üyelerinin görevli sayılmasını,

2 — İlköğretim Müfettişlerine motörlü vasıtalar verilmesini, yahut resmî vazifesinde kullanmak şartiyle kendi paraları ile alacakları motorlu vasıtalardan gümrük alınmamasını,

3 — Köylerde mecburen ilköğretimi yapan ve iki devreyi öğleden evvel, öğleden sonra okutan köy öğretmenlerine ayrıca tazminat verilmesini,

4 — İlkokul öğretmenlerinin, kabiliyetlerine göre millî eğitim müdür yardımcılıklarına, millî eğitim müdürlüklerine, Vekâlet şube müdürlüklerine, Talim Terbiye Üyellikerine yükseltilmesini arz ve teklif ediyorum.

Mehmet IŞIK

Osman Faruk Verimer — Efendim, bu kanun illeri ilgilendirmektedir. Ve maddenin başında ildeki vazifeliler diyor. Elbetteki Vekâlet Müfettişleri geldiği zaman vilâyetlerde ilkokulları da teftiş selâhiyetini haizdir. Onun için bu maddenin konmasına lüzum yoktur.

Başkan — Takririn ilk kısmını reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Osman Faruk Verimer — Motorlu vasıtaları vermek komisyonun işi haricindedir.

Başkan — Şu takririn esprisi dahilinde bir şeyi arkadaşlara arz edeceğim. İlköğretim müdürlüklerine ve müfettişlerine nakil vasitası verilmesini bir temenni mahiyetinde olmak üzere reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Peyami Safa — Vekâlet zaten bunu düşünür efendim.

Başkan — Kuvvet kaynağı olsun.

Teklifin son kısmını tekrar okutuyorum.

(4 - İlkokul öğretmenlerinin kabiliyetlerine göre millî eğitim müdür yardımcılıklarına, millî eğitim müdürlüklerine, Vekâlet şube müdürlüklerine, Talim Terbiye Üyeliklerine yükseltilmesini arz ve teklif ediyorum.

Başkan — Bu esasen tatbik edilmektedir. Onun için ayrıca reyinize arz etmiyorum. Efendim, vakit geçmiştir. Saat 14,30 da toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saatı:
13

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
KAYIT NO
TASNİF NO

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

YEDİNCİ BİRLEŞİM

Açılma Saati 15 00

15. II. 1954

Başkan — Tevfik İleri.

Sekreterler — Raif Altınok, Halis Kurtça.

Başkan — Çokluk hasıl olmuştur, oturumu açıyorum. Verilmiş takrirleri okutuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Yüksek Başkanlığına

1 — Köylerde öğretmenlere tahsis edilen evlerden en çok beş lira alınarak bu paranın doğrudan doğruya ilköğrem gelirleri arasına alınmasına,

2 — İl merkezlerindeki mevcut okulların ihtiyaca kâfi gelmediği için Yüksek Vekillikçe yardım yapılmasına,

3 — Köy inşaatı için ayrılan kerestelerden bir kısmının da şehir okulları için ayrılmasını teklif ediyoruz.

Osman ALKANLAR *Abdullah POTUROĞLU*

Başkan — Takririn birinci maddesi kanunla halledildiği için reye koymıyacağım.

Diğer ikinci ve üçüncü maddeleri ise kanun mevzuu olmadığı ve konumuzla alâkası bulunmadığı için reyinize arz etmiyorum.

Sayın Şûra Başkanlığına

İlköğretim Kanun Tasarısının devam, takip işleri bölümünde, çocuklarını, zaman zaman yollamamayı itiyad edinen vatandaşları serbest bırakmaktadır.

Realite çocuğunu çeşitli görüş ve şartlar altında okula yollamak istemiyenlerin tuttukları basit bir yoldur.

Bu itibarla bu tekerrürleri nazarı itibare alacak bir maddenin kanuna konmasının yerinde olacağına kaniim. Saygılarımla.

Not: Söz alma fırsatını bulamadığım için yazılı vermek mecburiyetindeyim, özür dilerim.

Bekir ATAKAN

Başkan — Komisyon başkanı.

Osman Faruk Verimer — Efendim, esasen bu mevzu elimizdeki kanun taslağında mevcuttur. Betahsis günleri tahdit etmek hadiseleri önceden tahmin etmeği intaç eder ki bu hususta başkaca söyliyeceğimiz bir şey yoktur.

Başkan — Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir. Diğer takriri madde madde okutuyorum.

Yüksek Şûra Başkanlığına

1 — Salgın hastalıklar ve mevsimin şiddeti sebebiyle bölgelerce yapılan tatillerin de mecburi öğretim müddetine dahil edilmesini.

Osman Faruk Verimer — Kanunun maddesinde, şehirler için 200, köyler için 170 gün olarak kabul edilmiştir.

Şimdi bu maddeye göre eğer tedrisat aralıklı olursa bu sonradan telâfi edilecektir. Bu bakımdan şu veya bu arızî sebeplerle il öğretim kurullarınca okulların kapanmasına dair olan kararları ihtiva edecek günler elbette ki ilköğretim günlerine ilâve edilecektir, 170 günü dolduracaktır.

Başkan — Bu maddeyi reye arz ediyorum Kabul edenler... Etmiyenler... Red olunmuştur.

2 — İlkokullarda velilik resmi belgelere dayanmamaktadır. Kanunda bu hususun temini.

Osman Faruk Verimer — Kanun tasarısında bu husus temin edilmiştir.

Sulhi Dönmezer arkadaşımız hukukî bakımdan, bizim koyduğumuz (veli, vasi) tabirlerinden ayrı olarak, aile reisliği diye bir hüküm ilâvesini istediler, bu kabul edilmiştir. Bu şekilde hiçbir çocuk bunun dışında kalmıyacaktır. (Veli, vasi ve aile reisi) tabiri ile bütün çocuklar kanun içerisine alınmaktadır.

Başkan — Takririn bu fıkrasını arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

3 — Devamsız çocuk velilerine verilen ceza paraları bugünkü şartlar içinde yetersizdir. Arttırılmasını.

Başkan — Geçti efendim, reyinize arz etmiyorum.

4 — İlkokullarda sınıf kademelerindeki en son yaş kademelerinin de belirtilmesini arz ve teklif ediyorum.

KALABA

Osman Faruk Verimer — Kanun tasarısında bu husus mevcuttur.

Başkan — Reyinize arz etmiyorum efendim.

V. Şûra Başkanlığına

1 — Öğretim kademelerinde idarî vazife alanların muayyen süreden sonra öğretmenlik vazifesine dönmelerinin esas ittihaz edilmesini ve bunun kanunda belirtilmesini teklif ediyorum.

Başkan — Buna lüzum yoktur. Yani bunun bir madde mevzuu olduğuna Riyaset Makamı kail değildir. Reyinize arz etmiyeceğim.

Takririn ikinci maddesini okutuyorum.

2 — İlköğretim müfettişlerinden tahkik ve yazı işlerinin alınarak il ve ilce müdürlüklerine bağlı muhakkiklere tevdiini teklif ediyorum.

M. KOCAÇINAR

Osman Faruk Verimer — Kanun tasarısında yalnız müfettiş vardır, muhakkik diye bir eleman yoktur. O vakit bir

muhakkik'in ilâvesi lâzım gelir ki kabul edilen maddeler arasında bunu bulamazsınız. *(Doğru sesleri)*

Başkan — Geçiyoruz efendim.

V. Millî Eğitim Şûrası Sayın Başkanlığına

İlkokulların resim - iş aile bilgisi, müzik, beden eğitimi gibi ihtisas derslerinin, gelişmesini sağlamak bakımından mütehassıs müfettişler tarafından teftişini teklif ediyorum. Saygılarımla arz ederim.

Nimet ERKUT

Osman Faruk Verimer — Bu, kanun mevzuu olmaktan ziyade Vekâletin alacağı tedbirlere ait bir hükümdür.

Başkan — Reyinize arz etmiyorum.

Şûra Başkanlığına

Öğretmenlik mesleğinde beş yıla kadar hizmet ederek Vekâletçe veya valilikçe işinden uzaklaştırılan eğitmenlere altı aylık, beş yıldan fazla hizmet ederek işinden ayrılan eğitmenlere de bir yıllık ücretleri tazminat olarak verilir.

Fahri AKINCI

Başkan — Bu, eğitmenlerin tavzif edilmesine dair olan kanunla ilgili bir tekliftir. Bu kanun biliyorsunuz ki eğitmenlere muvakkat mahiyette vazife verilebilmesini ve her hangi bir zamanda vazifelerine son verilmesini kabul etmiştir. Yani bunlar, kanun hükümleri dairesinde tasfiye edileceklerdir. Eski kanunun vermediği hakkı derpiş eden bu mevzuun, bugünkü müzakerelerle alâkası olmadığına kaniim. Bu itibarla reyinize arz etmiyorum.

Şûra Başkanlığına

İlkokul sınıflarında senelerce sınıfta kalarak öğretmenin işini güçleştiren, yaşları ilerlemiş, çocukların (iiili devamları

5 yıldan az olmamak üzere) ilk öğretim kurulları karariyle okuldan ayrılma dilekleri kabul edilir.

Fahri AKINCI

Osman Faruk Verimer — Bu, kanunun ilk maddesiyle tayin ve tesbit edilmiştir. Komisyonumuzca böyle bir kaydın konulmasında sakınca vardır.

Başkan — Teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın V. Şûra Başkanlığına

İmparatorluk devrinde orduda görülen alaylı ve mektepli zabit durumuna benzer bir halin millî eğitim sahasında da baş göstermesini önlemek için tasarıda teklif edilen (3 yıl başarılı öğretmenlik yapan) öğretmenlerin müfettişliğe tayini hususunun kaldırılarak, bunun ancak bir formasyonu müteakip meslekte muvaffak olanlara tevdi edilmesini teklif ediyoruz.

Zeki AKTAN *Refik DURLU* *Zeki TAMEL*
Adnan ESENİŞ *Hakkı TOLUNAY* *Mitat ENÇ*

Başkan — Bu mühim görülüyor, bir defa daha okunmasını rica ediyorum.

(Önerge tekrar okundu)

Osman Faruk Verimer — Efendim, elde mevcut kanun taslağının 27 nci maddesi şöyledir.

"İlköğretim müfettişliklerine:

a) En az üç yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olmak şartiyle eğitim enstitülerini veya muadeleti kabul edilmiş yabancı okulları bitirenler,

b) İlkokul müdür ve yardımcıları ile ilköğretim müdürlerinden ve ilkokullarda enaz beş yıl başarı ile öğretmenlik yapmış olanlardan, müfettişlik evsaf ve ehliyetini haiz bulundukları yönetmeliğine göre tesbit edilenler,

Vekâletçe tayin olunurlar »

Eldeki mevcut takrirdeki hüküm şunu ifade etmektedir. Üç yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olanların, Gazi Eğitim Enstitüsüne girebilmesi şart konuyor.

Bu, aynı zamanda Gazi Eğitim Yönetmeliğini alâkadar ediyor.

Başkan — Bu takririn izahı için takrir sahiplerinden birinin izahat vermesini muvafık görür müsünüz? *(Muvafık sesleri).*

Mithat Enç — Takrirde yanlış olan sadece bir cihet vardır. Beş yıl yazılacak yerde üç yıl yazılmıştır. O da doğrudan doğruya takririn ikinci kısmına ait bir husustur.

Doğrudan doğruya meslekte beş yıllık tecrübe ile müfettişlik yapma imkânı temin edilince muayyen müddet öğretmenlikten sonra formasyon bakımından müfettişlik hakkının kabulünü rica ediyorum. Gazi Terbiye Enstitüsünde veyahut her hangi diğer bir yüksek öğretim müessesinde kurulmuş veyahut kurulacak olan şubelerde, kurslar vasıtasiyle temin edilmesini rica ediyorum.

Başkan — Kısaca ilâve edeyim. Halen ilköğretim müfettişliğinin tek membaı Gazi Terbiye Enstitüsünde mevcut pedagoji şubesidir. Buraya, muayyen seneler öğretmenlik yapmış, başarı göstermiş öğretmenler imtihanla alınır. Muayyen bir tahsil devresinden sonra müfettiş olur. Hele bu kanun buna zamimeten, aynen baki kalmakla beraber beş yıl öğretmenlik yapmış ve başarı kazanmış arkadaşlara da ilköğretim müfettişliğini vermek yolundadır. Teklif ise; başarılı bir öğretmenliğin kâfi geleceğini, binaenaleyh ya Gazi Terbiye Enstitüsü veya başka bir yolda ayrı bir tahsili şart koşmaktadır.

Kanun tasarısı hem Gazi Terbiye Enstitüsünden çıkanlara hak veriyor, hem de öğretmenlikte beş yıl çalışmış olup ta başarı gösterenleri kabul ediyor.

Teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Umumî Heyet Başkanlığına

Şûranın birinci komisyonunda incelenen (İlköğretim Kanun Tasarası) nın 22. maddesine aşağıdaki teklifimin umumi heyete arzını saygılarımla rica ederim.

Eyüp TUNAGİRAY

Madde 22 — Birden fazla öğretmeni bulunan okullara müdür ve müdür yardımcısı olabilmek için:

a) En az üç yıl başarı ile öğretmenlik yapmış olmak veya müdür yardımcılığında bulunmuş olmak veya kurs görmüş öğretmen olmak esastır.

Osman Faruk Verimer — Bundan evvelki teklifte bu iş aydınlanmıştır ve karara bağlanmıştır

Başkan—Teklifin bu kısmını reye koymuyorum efendim.

b) Yukarıdaki evsafta öğretmenler arasında en kıdemli ve başarılı olanlar bölge müfettişi tarafından namzet gösterilir,

c) Bu namzetler arasında biri gizli reyle okul öğretmenleri tarafından ekseriyetle müdür seçilir,

d) Bu seçim üç sene için muteberdir. Tekrar seçilmek caizdir,

İl millî eğitim müdürünün tasdiki ile vazifesine başlar.

Osman Faruk Verimer — Efendim; bu bir kanundan ziyade bir yönetmelik ve usul meselesidir. İlkokul başöğretmenlerinin seçimi yapıldıktan sonra bunun yukarıya doğru teşmil edilmesi lâzımdır. Halbuki komisyonumuz bu şekli tasavvur etmemiştir.

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir

Yüksek Başkanlığa

İlkokul öğretmenlerine de yüksek ve emsali memuriyetlerde olduğu gibi maaşa karşılık haftalık azamî bir ders adedi tâyinini rica ediyorum.

Ek madde teklifi sureti:

İlkokul öğretmenleri almakta oldukları maaşa karşılık haftada en çok 22 saat ders okuturlar. Daha fazla dersler için ücret verilir.

Eyüp TUNAGİRAY

Osman Faruk Verimer — Efendim, arz edeyim: orta okullarda 18, liselerde 15 saat diye bir tahdit yapılmış. İlkokullarda bir sınıf öğretmenliği bahis mevzuudur, bu kadar çocuğu okutmak mecburiyetiyle karşılaşıldığına nazaran bu karar bazı mahzurlar doğurabilir.

Başkan — İlkokul öğretmeni için bu milletin vermek mecburiyetinde bulunduğu şeyi vermek arzu edilen bir şeydir. Yalnız, bizim alacağımız karar B. M. Meclisinden geçer mi, geçmez mi, bilmiyorum.

Komisyonun bu izahatından sonra takriri reye arz edeceğim: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Yüksek Başkanlığa

14 üncü maddenin en son satırının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini rica ederim.

Tadil teklif sureti:

İlköğretimde ve bütün kademelerinde öğretmenlik asıldır.

Eyüp TUNAGİRAY

Osman Faruk Verimer — Bu, aynı hükmün başka türlü yazılışından ibarettir.

Madde aynen şudur: «İlköğretim idareciliklerinde öğretmenlik asıldır.» Yalnız yazılış tarzında bir değişiklik vardır.

Başkan — Reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Yüksek Şûra Başkanlığına

Madde 14 ün c. d. fıkralarının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

c — İlköğretim Müdürleri ve yardımcıları,
d — İlköğretim Müfettişleri ve yardımcılar,

Bekir TÜRK

Osman Faruk Verimer — Efendim; ilköğretim müdür ve yardımcılarına ait hususlar hakkında heyeti aliyeniz bundan evvel tenevvür etmişti.

Başkan — Efendim; müdür ve yardımcılık kalıyor. Müfettiş yardımcılığı yoktur. O da heyetin faaliyetini alâkadar eder. Kanun mevzuu değildir.

Takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Başkanlığa

Üçüncü maddenin aşağıdaki şekilde düzeltilmesini rica ederim.

3 — Mecburî ilköğretim çağı, çocuğun yedi yaşını bitirdiği yılın Eylül ayında, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.

Bekir TÜRK

(Geçti, geçti, sesleri)

Başkan — Reyinize arz etmiyorum.

Yüksek Başkanlığa

Kanun tasarısının esas ruhuna aykırı düşen ve esas çocuk davasında adeta öğretmeni mihver olarak ele alan geçici 3 üncü maddenin çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Vehbi OKAY *Kemal ATATUĞ*

Başkan — Efendim; takrir, üçüncü maddenin çıkarılmasını istiyor.

Osman Faruk Verimer — Geçici üçüncü madde rakamlanmamıştır.

Kemal Atatuğ — Talebesi kırktan fazla olanlar için bir ücret verilir şeklindedir. Bu yanlış vaz edilmiştir.

Başkan — Bir arkadaşımız davayı sabahleyin açıkladı. Kanunda kırk adedi bir merhaledir. Ümid ederiz ki bu millet merhaleye ersin. Bunun sebebi fazla çocuklu sınıflarda öğrenci iyi yetiştirilememektedir. Çocuğu daha iyi yetiştirmeğe matuf olan bu teklifin yanıbaşında fazla öğrenci yetiştirenlere ayrıca ücret verilmesinin yersiz olduğu yolundadır.

Kırktan fazla çocuğu okutan öğretmene fazla para verilmesinin kaldırılmasını, yani geçici üçüncü maddeyi, kabul edenler... Etmiyenler...

Lütfen ayağa kalkmanızı rica edeceğim. Kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar.. 53.. Etmiyenler.. Maddenin kaldırılması 82 reyle kabul edilmiştir.

Başkanlığa

İlkokullara öğrenci kaydı meselesi keyfî bir şey değildir. Altı yaşının okula gidiş yaşı olarak alınması psikolojik bir kanuna dayanmaktadır. Bu yaşın okul yaşı olarak tâyin edilmesinin sebebi, çocuğun muayyen bir olgunluğa vasıl olmasıdır. İş olgunluğu ise çocuğun kendisine verilen bir vazifeyi yapabilmesi demektir. Yedi yaşına kadar çocuğu evde tutmak çocuğun bir sene kayıp etmesini mucib olacaktır. *(Bu mesele halledildi, sesleri)*

Refia ŞEMİN

Şûra Başkanlığına

1 — Staj meselesinin kanuna bir madde olarak eklenmesi.

2 — Muhakkiklik ve meslekî rehberliğin birbirinden ayrılması hususlarının bir karara bağlanmasını saygı ile arz ederim.

Kemal AKALIN

Başkan — İkinci kısım evvelce geçmiş ve karara bağlanmıştır.

Staj meselesinin kanuna bir madde olarak eklenmesi istenilmektedir.

Osman Faruk Verimer — Ne stajı efendim?

Kemal Akalın — Meslek mektebinden ilk çıkan öğretmenin bir staj müddeti vardır. Bu usul muvafık görülürse bir madde halinde kanunda yer almasını istiyoruz.

Osman Faruk Verimer — Terfi ve tecziye kanununda buna ait bir hüküm olması lâzımdır. Bu itibarla kanuna giremez.

Başkan — Terfi ve tecziye kanununa girmektedir. Bunu reyinize arz etmiyorum.

V. Milli Eğitim Şûrası Başkanlığına

Öğretmenlerin müfettiş gelmemesinden mütevellit rapor eksikliğinden dolayı terfi edememesine meydan verilmemesi, bu durumda olanların terfi süresi içerisinde bir tek rapor almış olsalar dahi bu tek rapora göre terfilerinin günü gününe yapılması hususunun yüksek Şûraca karar altına alınmasını teklif ve arz ederim.

Süleyman ADIYAMAN

Başkan — Bu madde tecziye kanununda dikkate alınmıştır. Müfettiş gelmemesinden dolayı öğretmenlerin terfi hususunda mağduriyetlerini önliyecek hükümler derpiş edilmiştir. Onun için takriri reye arza lüzum görmüyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Ayrı ayrı statü ve idarî teşkilâtla idare edilen Vekâlet yardım sandıklarının meslektaşlar üzerinde yaptığı psikolojik etkiyi bertaraf etmek ve iki idarî ve kırtasiye masrafını bire indirmek suretiyle elde olunacak tasarrufla ilkokul öğretmenlerine daha fazla yardım yapılmasının temini için ilkokul öğretmenleri yardım sandıklarının birleştirilerek tek bir sandık halinde işletilmesinin Şûraca karar altına alınmasını teklif ediyoruz.

Halil AKINCI *Süleyman ADIYAMAN*

Başkan — Efendim, bu mesele apayrı bir meseledir. Komisyonun hazırladığı tasarı ile alâkası yoktur. Onun için reye arz etmiyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Öğretmenlerin meslekî kültürlerini geliştirmek için, Vekâletçe yayınlanan meslekî eserlerin ilkokul öğretmenlerine parasız veya hiç olmazsa maliyet fiyatı üzerinden verilmesi için kanunî müeyyide sağlanması hususunu teklif ederiz.

Süleyman ADIYAMAN Halil AKINCI Şaban ÖZBEK

Osman Faruk Verimer — İnceleyeceğimiz kanun ilköğretim kanunudur. Bu bakımdan bunun tasarımızla alâkası yoktur.

Başkan — Şunu arz edeyim ki, iki liraya hatta daha pahalıya mal olan bir meslek kitabını 100 - 125 kuruşa veriyoruz. Mamafih, bunu bir dilek olarak kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

V. Millî Egitim Şûrası Başkanlığına

Köy öğretmenliğini câzip bir hale getirmek ve öğretmenlerin köyün güç şartlarına tahammülünü desteklemek için köyde çalışan bütün meslek mensuplarına mahrumiyet zammı veya yıpranma kıdemi verilmesiyle ilgili kanunî müeyyidelerin taslağa eklenmesini teklif ederiz.

Halil AKINCI - Süleyman ADIYAMAN - Şaban ÖZBEK

Başkan — Bu, hem dilek komisyonunda, hem de kanunda düşünülmüştür. İnşallah Meclisten de çıkar. Vekâletçe bunu düşünmüş ve birtakım haklar tanımış bulunuyoruz. arz ediyorum.

V. Millî Egitim Şûrası Başkanlığına

Öğrenci devamını cezaî yollarla sağlamak vazife salâhiyetinin köy ilköğretim kurullarına verilmesi öğretmenlerin

F. 2

muhitlerinde tutuna bilmeleri ve vazifelerini lâyıkıyle yapabilmeleri için zaruridir. Teklif olarak saygılarımla arz ederim.

Mahmut VURAL

Osman Faruk Verimer — Bu mesele mühimdir. Birçok arkadaşlar bunun üzerinde hassasiyetle duruyorlar. Bu kararı aldığımız zaman, öğretmen cemiyetin dışına çıkmış olacaktır. Halbuki, öğretmen cemiyetin içindedir. Elimizdeki kanun tasarısına bunun için bildiğiniz tedbirleri koymuş bulunuyoruz. Eğer kurulda bulunmazsa kimden malûmat alacaktır.

İkincisi; başkan değil üyedir. Başkan seçilemez. Üçüncüsü, tebligat muhtarlar vasıtasiyle yapıldıktan sonra öğretmenin bu kuruldan çıkarılmasına taraftar değiliz.

Başkan — Öğretmenlerin kurullardan çıkarılmasını kabul edenler... Etmiyenler... Takrir reddedilmiştir.

V. Millî Egitim Şûrası Başkanlığına

47 - 48 inci maddelerde tayin ve tesbit olunan ilköğretim gelirlerinin 49-50 inci maddelerdeki hizmetlerin zamanında ifa edilebilmesi için:

Aylık tahsilât tutarlarından ilköğretim hissesinin her ay verilmesini görevlerin ifası bakımından lüzumlu görüyorum.

Bunun için 52 inci maddeye «aylık tahsilâtın ilköğretim hissesi her ay ödenir» fıkrasının eklenmesini teklif ve arz ederim.

Şahap OKUTURLAR

Osman Faruk Verimer — Efendim, malî işleri, sunmuş olduğumuz raporumuzda izah etmiştik, bu hususta kendimizi salâhiyetli görmüyoruz.

Başkan — Reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlköğretim kanun tasarısının 22 inci maddesinin tatbikatı

ve bilhassa eleman bulma ve nakil, yolluk engelleri karşısında birtakım güçlükler çıkaracağını sanıyorum.

Bunun için; ben meddenin sonuna «bu vasıfta istekli bulunmadığı takdirde bir yıl başarı ile öğretmenlik yapanlarda Müdür olarak görevlendirilebilir» fıkrasının eklenmesini arz ve teklif ederim.

Şahap OKUTURLAR

Osman Faruk Verimer — Müdür hiç olmazsa tecrübe sahibi, meslekte emek vermiş insan olmak lâzımdır. Eleman bulamıyoruz diye bir yıllık öğretmen veya başöğretmenlere müdürlük verdikten sonra elimizdeki maddeyi tedvin etmeğe lüzum kalmaz. Biz ise bu maddenin lüzumuna kani bulunuyoruz. Esasen bunu köydeki tek öğretmene teşmil etmekliğimizin sebebi bundan ibarettir. Müdür, hakikaten bir kaç kişiyi idare eden kimse olacaktır. Kendi kendini idare eden müdür olmaz.

Başkan — Takriri kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmemiştir.

Şimdi Hasan Aydın'ın takririni madde madde okutuyorum maddeleri ayrı ayrı reye arz edeceğim.

V. Şûra Başkanlığına

1 — İlköğretim kanun tasarısının 57: maddesinin a) fıkrası, öğretmenleri yaz tatilinde iki ay mezun kalmaları ve bunun dışındaki zamanda meslekî yetişmelere bırakmakla ve bunun mecburiyetiyle mükellef tutmaktadır. Meslekî mükellefiyet yerine, öğretmenden doğan bir isteğin gözönünde tutulmasının,

Osman Faruk Verimer — Komisyonda bu mesele tezekkür edildi, burada yazıldığı gibi kabul edildi. Bunun dışında herhangi bir noktai nazar yoktur.

Hasan Aydın — Efendim, takrir sahibi bendenizim. Takririmle anlatmak istediğim husus şudur:

Tatil zamanlarında öğretmenler mecburî bir kursla mükellef tutuluyorlar. Biz bu kurslara devamın mecburî olması

yerine, öğretmenden doğan bir istekle olmasını temenni ediyoruz. Bu ihtiyacın öğretmenin kendisinden gelmesi lâzımdır.

Osman Faruk Verimer — Efendim, biz buraya ihtiyarî kaydını koyacak olursak matlup neticeyi istihsal edemeyiz. Biz, çocuklarımızı okutmakla vazifeli olan öğretmenlerimizi de okutmakla mükellefiz. Bu bakımdan kurs kanunda mecburî kalır, fakat ilgili Bakanlık şu şekilde tatbik eder. Bu ayrıca yönetmelikle tesbit edilir.

Başkan — Efendim; bir kurs muayyen bir iş için açılır ve buraya girecekler kaç kişi ise evvelce tesbit edilir. Hazırlık yapıldığı zaman buraya kimse talip olmazsa o kurs kalır.

Takriri reyinize arzediyorum. Kursun ihtiyarî olmasını kabul edenler... Etmiyenler.. Takrir reddedilmiştir.

2 — 59 ncu madde: Yetkileri :

Mensuplarına zarurî hallerde, yılda 3 günü geçmemek şartiyle iki güne kadar izin vermeyi şart koşmuştur.

Bunun üç güne çıkarılmasını ve yılda «4 defada 10 günü geçmemesinin» yerinde olacağı kanaatinde bulunduğumuzu saygı ile arz ederim.

Hasan AYDIN

Osman Faruk Verimer — Eğer biz bu iki günü koyabilirsek öğretmen ve müdürlerin memnun olmaları lâzımdır. Çünkü bunların izin verme salâhiyetleri yoktur. Binaenaleyh yılda üç defayı geçmemek üzere iki gün izin verilmesi normaldir efendim.

Başkan — Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlköğretim kanunu tasarısının adının «İlköğretim ve Eğitim Kanunu Tasarısı» olarak tadilini teklif ve arz ederim.

Raif ALTINOK

Peyami Safa — Usul hakkında konuşacağım. Efendim, bu teklif müfredat programını inceliyen Komisyon kararımızı doğrudan doğruya ilgilendirmektedir. Bizim kabul ettiğimiz prensip ilkokulun, öğretimden ziyade eğitime dayandığı merkezindedir. Esasen dünyada enstrüksiyon, maarif kalkmış, yerini eğitim fikrine bırakmıştır. (*Usule ait değil, sesleri*) Öyle ise izahtan vazgeçiyorum. Buraya «eğitim» kelimesi ilâve edilirse bizim prensiplerimizle tenakuz teşkil etmez.

Osman Faruk Verimer — Komisyonumuz mesaisini bugün bitirirken kanunun adını tesbit etmeği düşündü. Fakat zamanın darlığından dolayı bir kere daha bu noktaya dönemedik. Bizim bu noktada ısrar edecek bir şeyimiz yoktur.

Başkan — İlköğretim Kanunu yerine, İlk Eğitim ve Öğretim Kanunu denilmesi yolundaki teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmişir

Şûra Başkanlığına

Birinci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif ediyorum:

«İlköğretim, kadın erkek bütün Türklerin millî gayelere uygun olarak bedenî, zihnî, ahlâkî ve ruhî gelişmelerine ve yetişmeşine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir.»

Ali Doğan TORAN

Osman Faruk Verimer — Bu, birinci maddenin başka bir türlü ifadesidir.

Başkan — Reyinize arz edeceğim. Bu teklif, kanunun inşa maddesi demek olan birinci maddesine başka bir formül vermek kasdiyle yapılmıştır Bu itibarla kanun tasarısının birinci maddesini tekrar okutuyorum.

(Tasarının birinci maddesi tekrar okundu)

Başkan — Efendim, müsaade ederseniz şu formülü kanun tasarısındaki formülle birlikte redaksiyonu yapılmak üzere Komisyona iade edelim, tertip etsinler.

Cemal Alagöz — Birleştirilebilir, kabul ediyoruz.

Osman Faruk Verimer — Efendim; biz komisyonda çalışırken arkadaşlarla bu madde üzerinde sabah saat 9,5 tan bir buçağa kadar münakaşa ettik. Komisyonumuza bu şekilde teklifler de gelmişti; fakat biz bu metni kabul ettik ve bu metin üzerinde ısrar ediyoruz. Eğer yeni bir metin hazırlanacaksa ayrı bir komisyon teşekkül etsin.

Başkan — Bu tekliflere müteallik olmak üzere küçük bir müzakerenin açılmasını reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Cemal Alagöz — Efendim, arkadaşımız Peyami Safa'nın buyurdukları yerindedir. Sade ilköğretimin değil, orta öğreimin içinde de, hatta yüksek öğretimde dahi eğitimin çok büyük önemi vardır. Eğitim hiç değilse öğretimle birlikte yürür denilebilir. Bilhassa ilkokulda eğitimin ihmal edilmesini kabul edemeyiz. Bunun kanun maddesi haline konulmasını arzu ediyorum ve bu hususta söylenecek çok sözüm vardır. Fakat başınızı fazla ağrıtmak ve sizleri yormak istemem.

Ali Doğan Toran — Ben teklif sahibi olduğum için bir iki söz ilâve etmek istiyorum.

Komisyon sözcüsü «bu mesele etrafında uzun uzun görüşüldü, bir çok teklifler yapıldı ve nihayet bu yazılı metin üzerinde karar verildi» dediler. Halbuki benim bu teklifim komisyonda konuşulmadı, usulen ele alındı, kifayeti tazammun eden takrirler vardı, bunlar reye konmadı ve müzakere edilmedi. Ben kısaca, bu metinde ayni şeyin üç defa tekrar edildiğini söylemiş bulunuyorum. Tekrar arz edeyim.

«İlk öğretim, kadın erkek bütün Türklerin —veya vatandaşların olabilir bunda bir iddiam yok— millî gayelere göre yetişmesi..» diyor. Bence yetişmek bir gaye değildir, gaye gelişmektir. İlk öğretim yetişmekte nihayet bir temeldir.

İkincisi; «ahlâkî, sıhhî, bedenî gelişmesine» diyor. Evvelâ beden, zihin ve ahlâk gelir.

Peyami Safa — «Ruhî» de denilmeli.

Ali Doğan Toran (*Devamla*) — Binaenaleyh gelişmenin bu

üç unsurdan âri olarak düşünülmesine imkân yoktur. Bunları ayrı ayrı almaktansa (Kadın erkek bütün Türklerin millî gayelere uygun olarak bedenî, zihnî ve ahlâkî gelişmesine hizmet eden temel öğretimdir) diyorum. Buna eğitimi de ilâve ederiz. Vatandaşlık eğitimin nihayet ilk muhassalasıdır. Biz vatandaşı millî gayelere uygun olarak şu şekilde yetiştirebiliriz; başka türlüsünü bilmiyorum, bu nihayet milletin arzusuna uygun, kuvvetli bünyede ve zihinde vatandaş yetiştirmek demektir. Aynı fikirleri tekrar etmiyeyim, haşiv yapmıyayım, maksadı burada kısaca ifade edeyim diye bu teklifi yaptım. Buna (temel eğitim)i de ilâve edebiliriz. (Bütün Türkler ibaresi üzerinde durmuyorum, vatandaşlar da denilebilir.

Ömer Lütfi Köksel — Komisyon Başkanı arkadaşımız bu madde üzerinde dört saat konuşulduğunu ifade buyurdular. Celse tatil edilirken kendilerine, millî kelimesinin bünyesi içinde (Türk) kelimesinin mündemiç bulunduğunu ileri sürerek, bir teklifte bulunmuştum. Teklifim evvelâ kabul edildi, sonra «Türk» kelimesi çıkarılarak «vatandaşlar» kelimesi reye vazedildi. İkinci celsede yeniden reye konuldu, nazarı dikkate alınmadı. Bence millî kelimesinin içinde Türk kelimesi mündemiçtir, vatandaş kelimesi daha demokratik bir ruh taşımaktadır.

Başkan — Anayasamızda «Türk» kelimesi «vatandaş» kelimesinden ayrı değildir. Nihayet sizinki ayrı bir tekliftir.

Bedi Ziya Egemen — Efendim, bu madde olgundur, Türk ve vatandaş birdir. Terbiye umumi bir mefhumdur, öğretim hususi mefhumdur. Öğretim, dolayısiyle eğitimcidir. Esasen ismi öğretmendir.

(*Madde bir daha okundu*)

Başkan — Bu terbiye mevzuunu tamamen içerisine almış bulunuyor. Şimdi bir teklif var, bir de komisyonun getirdiği bir formül var. Müsaade ederseniz teklifi, yeni ilâve ettiğimiz (ruhî) (eğitim ve temel öğretim) ibarelerini havi olarak, tekrar okuyalım.

Arkadaşlar, buraya «ruhî» dedikten sonra (gelişmelerine

ve yetişmelerine) tabirini de kabul eder misiniz? (*Muvafık sesleri*) O halde bunları da ilâve ederek takriri yeniden okuyalım.

(*Takrir yeni şekliyle tekrar okundu*)

Başkan — Takriri bu şekilde kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Bedi Ziya Egemen — Ruh kelimesinin içine birçok şeyler girer. Yapılacak redaksiyonda dikkat edilecek kısımlar vardır; hata olmasın.

Sayın Şûra Başkanlığına

İlköğretim kanunu tasarısının 27 inci maddesine (c, d) olarak aşağıdaki fıkraların eklenmesini arz ve teklif ederiz.

c — İlköğretim müfettişleri Vekâletin Talim ve Terbiye kuruluna bağlıdır.

d — İlköğretim müfettişleri il veya ilçe merkezlerinde oturabilirler, vazife ve salâhiyetleri özel bir yönetmeliğe göre tesbit olunur.

Raif ALTINOK *Ulvi DAĞLIOĞLU*

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlköğretim dâvası kadar ehemmiyetli ve teknik alanda bunun kadar mühim dâvamızdan birisi de muhakkak ki gezici demircilik ve marangozluk kurslarıdır. Beşinci Millî Eğitim Şûrasında bunun hakkında bir komisyon kurulmasına imkân olmadığından, bundan sonraki toplanacak ilk şûrada ilgililerden ve tecrübeli kurs öğretmenlerinden teşekkül etmiş bir komisyon kurularak bu kursların esaslı bir şekle tebdilini Yüksek başkanlığınıza saygı ile arz ederim.

Halil YETİŞENER

Başkan — Dilek mahiyetinde olarak Vekâlete havalesini kabul edeler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Yüksek Şûra Başkanlığına

Madde 22 den (ve rehberlik - idarecilik kursu görmüş bulunmak) kaydının çıkarılmasını,

Madde 27 nin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini:

«Madde 27 — İlköğretim müfettişlerine, öğretmen yetiştiren müesseselerden mezun olup ta enaz üç yıllık öğretmenlik yapanlar veya beş yıl öğretmenlik yapanlar arasında müfettişlik evsaf ve salâhiyetini haiz bulundukları yönetmeliğe göre tesbit edilenler vekâletçe tayin olunur.»

arz ve teklif ederim.

Kemal ATATUĞ

Başkan — Efendim bu mesele ve arkadaşlarımızın bu hususta ki teklifleri üzerinde konuşuldu, reye kondu, madde aynen kabul edildi.

Kemal Atatuğ — Ben teklif sahibiyim. Bizim tasarıda deniliyor ki, (enaz üç yıl başarı ile ilkokul öğretmenliği yapmış olmak şartiyle eğitim enstitülerini veya muadeleti kabul edilmiş yabancı okulları bitirenler). Biz diyoruz ki yalnız Gazi Enstitüsü değil, daha başka öğretmen yetiştiren müesseseler vardır, bu arkadaşlar gelsin, içimizde üç sene öğretmenlik yapsın, onlar da muvaffak olurlarsa müfettiş olsunlar. Biz nasıl beş sene öğretmenlik yapıyoruz, onlardan da üç sene istiyoruz (*Olmaz sesleri*).

Başkan — Teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şûra Başkanlığına

Konuşmamda da misalle belirttiğim gibi sigara paketlerine 20 yerine 19 sigara konmak suretiyle bir sigaranın ilköğretime tahsis edilmesini teklif ediyorum.

Kemal ATATUĞ

Kemal Atatuğ — Bu takririmden vaz geçtim efendim.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — Köylerde çalışacak öğretmenlerin köyün sosyal ve ekonomik kalkınmasiyle sağlığı hususunda hizmetlerini âmir hükümlerin (İlköğretim Kanunu Tasarısı) na konulmasını,

2 — Komisyon raporu ile 100 üncü madde olarak zikredilen (Köylerde öğretmenlere tahsis edilen evlerden kira alınmaz) hükmünün kaldırılmasını, yerine: ilköğretim kanunu tasarısındaki 48 inci maddenin (g) paragrafında (ilkokul öğretmenlerinin ikametlerine tahsis edilmiş bulunan meskenlerin il daimi encümeni karariyle takdir ve tesbit edilecek kira bedelleri) metninin aynen ibkasını,

Temenni ve teklif eder, Yüksek Şûra heyetinin tensiplerine arzını saygılarımla dilerim. (*Geçti geçti seşleri*)

Mehmet ÖZKAN

Başkan — Bu mevzu evvelce geçmişti. Reye koymuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlköğretim kolunda yıllarca yıllarca çalışıp, bir öğretmen kadar muvaffak olmuş eğitmen arkadaşların tasfiye edilmeyip şimdiye kadar aldıkları raporlar göz önünde tutularak son bir imtihanla aslî kadroya geçirilmesi, buna imkân görülemiyeceği takdirde tasfiyelerinde mükâfatlandırılarak tasfiye edilmesini yüksek Başkanlığımıza saygı ile arzederim.

Başkan — Sultan Mahmut zamanında dahi mahalle mekteplerine kadar hocalık yapacakların muallim mekteplerinden çıkması şart koşulmuştu Muallimliği sade bir meslek değil, sanat telakki eden bir zihniyetin ta içindeyiz Bu itibarla eğitmenleri tasfiye etmemek gibi bir talebin Şûramızca şayanı kabul olacağını zannetmiyorum. Zaten bu mesele biraz evvel de müzakere edilmişti.

Halil YETİŞENER

Başkanlığa

1 — Kanun Tasarısının 62. maddesinin bir an evvel ta-

hakkuku için yine 62. maddenin geçici 3. fıkrasının kaldırılmasını.

2 — Orta okul ve liselerde munzam ders okutan öğretmenlerin ücretlerinin tasarrufunu, ilköğretim davasının halinde sarfedilmesini teklif ediyorum.

Muzaffer BARANOK

Başkan — Reye arzetmiyorum. Şimdi Mübahat Gürsoylu'nun teklifini madde madde okutuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — Bucak ve köy kuruluşlarının bazılarında hükümet teşkilâtının bir kısmını içerisine almış olanlar mevcuttur. Bunun için köy ve bucak ilköğretim kurulları içerisine de doktor, iktisadî devlet teşekkülleri temsilcileri ve özel okul müdür ve öğretmenlerinin de katılmalarının mezkûr maddeler içerisine alınmasın teklif ediyorum.

Osman Faruk Verimer — Bu bir misaldir. Hangi köyde doktor ve fabrika vardır ki bunları kanunun maddesinde zikretmek suretiyle köy kurullarını teşkil edelim. Bunlar müstesna şeylerdir. Onun için Komisyonumuz muvafık görmemektedir.

Başkan — Teklifi reyi alinize arz ediyorum: Kabul edenler.. Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

2 — 62. maddenin 2 fıkrasının aşağıda yazılı şekilde olmasını arzulamaktayım.

«Okul Müdürleri muhtarlardan aldıkları sayım listelerinden geçen yıldan kalan öğrencileri de hesaba katarak sınıf mevcudunu 40 a tamamlar. (*Doğum tarihlerini nazarı itibare alarak)* İlâve öğretmen verildiği takdirde bir sınıf daha açılır. Okul binasının müsaitliğine göre normal veya çift öğretim yapılır.»

Başkan — Bu da geçti efendim.

3 — Okula devam mecburiyeti tasarıda yalnız yaş bakımından ele alınmıştır. Okulu olmıyan yerler tabiatı ile bu

hüküm dışındadır. Yalnız bir köy sınırı içindeki okul bazı vilâyetlerde 3-4 köyün malıdır. Devama mecbur çocuklar okulun bulunduğu köyün çocuklarımıdır, yoksa okula bağlı köylerin çocukları mıdır? Devama mecburiyet bir mesafe ile mukayyet olmalı mıdır? Madde olarak teklifim:

«Madde: Devama mecburiyet okulu bulunan köy sınırı içindeki çocuklara olup bu okula mesafeleri üç kilometre olan çocuklara da tatbik edilir. Üç kilometreden fazla uzaklıkta olan köylerin çocuklarının devamları talebe velisinin arzusuna bırakılır. Bu gibiler kayıt olduktan sonra ilköğrenimlerini bitirmekle mükelleftirler.»

Osman Faruk Verimer — Köylerde okul vardır amma yalnız köyün okulu değildir. Okulun bulunduğu köye yakın köylerin çocukları da bu okuldan istifade ederler.

Kayıt meselesine gelince; bu, nasıl hesap edilebilecektir? Bunu kanun maddesinde zikretmemek daha doğru olur.

Başkan — Bu teklif, mecburiyeti tahdid etmek isteyen bir tekliftir. Okul bulunan köy çocukları okula devam etmeğe mecburdur. Komisyonun bu noktada görüşü nedir?

Osman Faruk Verimer — Efendim, gezici öğretmenler, ilköğretim kurulları vardır. Onlar bu meseleyi tezekkür ederler.

Peyami Safa — Anlamadığımız şu ilköğretim mecburiliği, okul bulunan köylere mi münhasırdır, yoksa bütün köylere mi? Evvela bunu tesbit etmek lâzımdır ve en mühim nokta da budur, kanunun ruhu da budur.

Osman Faruk Verimer — Efendim, bir köyde okul yoksa, yahut köyün, öğrenci sayısı az olduğu için bir öğretmen vermek mümkün değilse yakın köyün okulundan istifade etmesi mümkündür. Gezici öğretmenden istifade edebilmesi de kabildir. Bir öğretmeni münavebe ile öğretim yaptırmakla bu iş hal edilebilir.

Mübahat Gürsoylu — Arkadaşlar, bizim vilâyetlerimizdeki köy okulları yapılırken 3-4 köyün müşterek malı olarak

yapılmıştır. Köyün birisi beş kilometre mesafededir. Diğer bir köy 7 kilometre mesafededir. Bu köyler okul inşa masrafına iştirak etmişler. Şimdi bu köyler biz buralara para sarfettik, bizim paramız ne olacaktır diye bağırmaktadırlar. Onun için diyoruz ki, okul hangi köyün sınırı içinde ise bu köy çocukları mecbur olsun aynı zamanda üç, dört kilometre uzakta olanlar da mecbur edilsin. Yalnız fazla uzak mesafede olanların ihtiyarî olması lâzımdır. Bunun şartlarının konmasını rica ediyorum.

Osman Faruk Verimer — Vaktiyle yapılmış birkaç inşaat hatasının neticesini bu kanunda zikretmekte fayda melhuz değildir. Üç köy bir araya gelmişler, okul yapmışlar. Birisi üç kilometre, diğeri beş kilometre, bir üçüncü on kilometre. Bu hatanın, bir madde koymak suretiyle düzeltilmesine imkân yoktur.

Başkan — Mesele şu, Türkiyede ilk tahsil mecburidir. Ve çocuğu mektebe almak hakkımızdır. Amma aynı zamanda çocuğa mektebi götürmek de vazifemizdir. Fakat biz bu vazifenin yarıdan fazlasını yapmamaktayız. Mektebi götürdüğümüz köyün çocuğunu mektebe devam ettirmek hakkını haiziz. Amma bir yerde mektep kurup da tamamen indi bir takım ölçülerle uzaktaki köylerin çocuklarını oraya devama mecbur edecek miyiz? Etmiyecek miyiz? Komisyon sözcüsü diyor ki, mektep götürürüz, öğretmen götürürüz. Bu söz doğrudur. Fakat götüremediğimiz takdirde mecbur tutacak mıyız? Tutmıyacak mıyız? Meseleye şöyle bakıyoruz, çocukların okula devam mecburiyeti bizatihi köyün bünyesi içinde okul yoksa bir kilometre ile tahdid edecek miyiz? Etmiyecek miyiz?

Evvelâ, tahdid edilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Tahdid edilmesi kabul edilmiştir.

Şimdi bir teklif var, üç kilometre ile tahdid edilmesi hakkında. Bu küçüktür. Hadiseler bize göstermiştir ki, köy çocukları bir saatlik mesafeye gidip gelmektedirler. Binaenaleyh, bu kilometre üzerinde duralım *(yaşa göre değişir sesleri)*.

Reyinize arz edeceğim. Teklifi aynen reyinize arz ediyorum: üç kilometre dahilinde olduğu takdirde mecburiyeti vardır, bundan uzak mesafede olduğu takdirde devam ihtiyaridir, şeklinde olan teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Takririn devamını okutuyorum.

Madde: Babasının ölümü ile ailenin geçimini sağlamak mecburiyetinde kalacak erkek çocuklar ile, annenin ölümü halinde evin işlerini çevirmeğe mecbur olacak kız çocuklardan 10-14 yaşlarında ve daha yukarı çocukların baba veya annelerinin evlenme anına kadar ilk öğrenimlerine ara verilir.

Osman Faruk Verimer — İlköğretim mecburidir diyoruz. Bir taraftan da bazı istisnalar kabul ediyoruz. Kanun tasarısına göre, ilköğretim mecburidir. Şu takdirde bu vaziyette bir çocuğu varsa öğlenden evvel veya sonra tedrisata tabi tutulabilir.

Başkan — Bu teklif zaten anayasaya muhaliftir. Bu itibarla bu fıkrayı reye arz etmiyorum. Takriri okuyoruz.

Öğrenim devamını sağlamak elbetteki öğretmenin vazifesidir. Ancak bu vazife resmi takip işine dayandığı zaman sona ermelidir. Bunun için öğretmen kurul dışında olarak çalışmalıdır.

Köy ilköğrenim kurulundan öğretmen ayrılmalı bunun yerine bucak müdürü girmeli ve başkan da bucak müdürü olmalıdır.

Başkan — Bu teklif de geçmiştir efendim. Takririn beşinci ve son maddesini de okutuyorum.

5 — Köyde devamsız öğrenci velisine tebligat üç gün içinde yapılamaz. Bu kurula tebliğ müddeti olarak 10 gün verilmeli ve tebliğ tarihinden itibaren de öğrenci velisine çocuğunu okula gönderebilmek için bir hafta hak tanınmalı ve ceza kararı bu müddet sonunda alınmalıdır.

Gereğinin yapılmasına müsaadelerinizi saygılarımle arz ederim.

Mubahat GÜRSOYLU

Başkan — Bu teklif de geçmiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

1 — Kanun tasarısının 3 ve 60. maddelerinde her çocuğun 6 yaşını bitirince orta okula kaydedileceği, 14 yaşını bitirince ders yılı sonunda kaydının silineceği zikrediliyor. 6 yaşını bitiren her çocuk her bakımdan aynı inkişafı gösteremediğine göre, 3. maddenin sonuna (6 yaşını bitirmiş, normal çocuklar kadar beden ve zekâ bakımından gelişmemiş olan çocukların kayıt işi gelecek yıla bırakılır) fıkrasının ilâvesini;

2 — Kanun tasarısının 62. maddesinde muhtarların ders başlamadan 15 gün önce öğrenim çağındaki çocukların künyelerini gösterir cetveli yapıp okul idaresine vereceğini, kaydolunacak çocuklar için aile reislerine velilere tebliğ ve ilân edeceğini belirtiyor. Bunun bu kanunda müeyyidesi yoktur. (73. maddeye 62. maddedeki vazifesini yapmıyan muhtarlar hakkında cezai işlem yapılacağı) hükmünün konulmasını.

Başkan — Bu iki teklifde geşmiştir efendim. Teklifin diğer meddelerini okutuyorum.

3 — Kanun tasarısının 64. maddesinde eylülün üçüncü haftası (ilköğretim haftası) kabul ediliyor. Türkiyede pek çok köyler ekim ayı başında açılıyor. Bu haftanın eylülün son haftasına alınmasını.»

4 — Devam takibi işinde öğretmenlerin ceza veren kurullar içinde bulunmamasını;

5 — Hali hazır çalışmakta olan eğitmen, gezici başöğretmen ve denetmenlerin kanunda yeri olmadığına göre bunların durumlarının muvakkat maddede tasrih edilmesini bilhassa vazifesinde başarı ile çalışan eğitmenlerin vazifesine son verilirken bunlara bir miktar ikramiye verilmesini teklif ediyorum. Saygılarımla.

Mehmet GÜRCAN

Osman Faruk Verimer — Okullar muayyen bir zamanda açılır. Bir fikrimiz yoktur.

Başkan — 3,4 ve 5. maddeleri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Milli Egitim Şûrası Başkanlığına

İlkokullar 6. maddede zikredilen mecburî ilköğretim kurumlarından bir tanesidir.

2. maddede «İlköğretim ilkokullarda verilir» denilmekte İlköğretim kavramı daraltılmış bulunmaktadır.

2. maddenin baş tarafının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Madde: 2 — İlköğretim ve eğitim mecburi ilköğrenim kurumlarında verilir»

Şahap OKUTURLAR *İhsan ÖĞÜŞ*

Osman Faruk Verimer — Efendim, kanun tasarısındaki metin şöyledir. Aynen okuyorum «ilköğretim okullarda verilir, öğretim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburî ve devlet okullarında parasızdır.»

İhsan Öğüş — Efendim, kanunun 20 inci maddesinde ilköğretim ilkokullarda verilir, deniliyor. Halbuki 6 ıncı madde de kavram çok geniş alınmıştır. İlkokulda verilir demekle daha dar bir İlköğretim müessesesine sıkıştırılmış bulunuyor, Bu itibarla (İlkokul) sözünü kaldırarak (ilköğretim kurumlarında verilir) şeklinde düzeltilmesini teklif ediyorum. (*Muvafık sesleri*)

Başkan — Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Köy kurullarının iyi işliyebilmesi, devamın sağlanması köy sağlığının korunması, medenî kanunun iyi tatbik edilebilmesi, hülâsa muhtarlara muhtelif kanunlarla verilen işlerin yapılabilmesi ve binnetice köyün kalkınması için (Köy Müfettişleri) adı altında bir teşkilâtın konulmasını çok uygun buluyoruz.

1 — Bu müfettişler Millî Eğitim kadrosundan maaş ala-

caklar ve köy işlerini bilir, köyü sever ilçe ilkokul öğretmenleri arasından seçilip valilikçe tâyin edilecektir.

2 — Müfettiş yolluğu alacaklardır.

3 — Bu müfettişler ilçe içindeki köyleri daimî teftiş ve kontrolları altında bulunduracaklardır.

4 — Bu müfettişler köye gittiklerinde muhtarın hesaplarını, defterlerini inceliyecekler, sağlık, istatistik, tarım, devam vesaire olmak üzere köyün bütün işlerini ele alacaklardır.

5 — Teftişi müteakip bölümlü bir rapor hazırlıyarak valiliğe vereceklerdir.

6 — Valilik bu raporlardan sağlığa ait kısımları çıkartarak Sağlık Müdürlüğüne, Millî Eğitime ait olanları Millî Eğitim Müdürlüğüne, askerlik işlerine ait olanları Şube Başkanlığına, tarıma ait olanları Tarım Müdürlüğüne havale edip yapılması icabeden işleri kaymakamlıklara yaptıracaklardır.

Bu teşkilât kurulduğu takdirde muhtar ve köy idare kurulları bu müfettişe karşı sorumlu olacaklar ve işi düzeninde yürütmek zorunda kalacaklardır.

Ethem ÖVÜL

Osman Faruk Verimer — Efendim, bu teşkilât kurulacaksa Vekâletler arası bir teşkilât olacaktır. Halbuki biz ilköğretim müfettişlerini, mevcut kanunlara göre devam işlerini takibe mecbur ediyoruz. Bu itibarla bir müfettişin yerine o kadar adette devam müfettişi var demektir.

Başkan — Bu, köy kanununun köylerin kalkınmasını istihdaf eden ve devletin bütün teşkilâtının faaliyetlerini içine alan bir teklif mahiyetindedir. Binaenaleyh, reye koymağa lâzum yoktur.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Meslekte muvaffak olmuş ve bilgice kendilerini yetiştirmiş kıymet bakımından yüksek (*eğitmenlerin*) öğretmen kadrolarına alınmasını, yüksek Şûraya orz ediyorum.

Osman SAYGI

Başkan — Bu da geçti efendim.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Devam - takip işlerinin ilçe ilöğretim müdür yardımcıları tarafından takip edilmesini arz ve teklif ederiz.

Halil AKYAVAŞ *Ahmet GİRAY* *Süleyman ADIYAMAN*

Başkan — Bu da geçti efendim.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

68. maddenin 2 inci parağrafına hastalık, sel, kar, zelzele, yangından sonra (ailevî ve iktisadî zaruretler) kelimelerinin ilâvesini saygılarımızla teklif ediyoruz.

Bu suretle devam mazeretleri arasında bunların da yer alması uygun olacaktır.

Halil AKYAVAŞ *Ahmet GİRAY*

Başkan — Bu da geçti efendim.

Sayın Başkanlığa

Komisyonda 26 ya karşı 25 reyle ipka edilen 27 inci maddesinin A fıkrasının kaldırılmasını arz ve teklif ederim.

Bedi Ziya EGEMEN

Bedi Ziya Egemen — Efendim, Komisyonda 27 inci maddenin A fıkrası üzerinde 3 saat münakaşa oldu. Bu üç saat münakaşadan sonra bir arkadaşımızın karşı tarafa iltihakı ile 26 reye karşı 25 rey ile bizim tarafımızın tuttuğu teklif reddedildi. Fıkrada deniyor ki, ilkokul öğretmeni 5 sene öğretmenlik yaptıktan sonra müfettiş olabilir. Her mesleki kanun, mesleke intisabın asgari şartını ihtiva eder. Halbuki buradaki A fıkrası bambaşka bir kapı açıyor. Bu itibarla birbirini tamamlar görünüyor. Fakat esasında tezat teşkil eden bu fıkraları tek bir fıkra halinde toplamak kanunun şayanı takdir olan yeni ruhuna uygun olur mütalâası ile bu teklifi yaptım, bunu arz ediyorum.

Başkan — Efendim, Maarif Vekâletinin bir noktai nazarı var, arkadaşımızın ayrı bir noktai nazarı var. İlkokul hocası daha yüksek bir tahsil yapmak için Gazi Terbiye Enstitüsüne gelir, buradaki iki senelik tahsili, onu hizmetinden mahrum eder. İşinden ayrılmayan arkadaşı terfi eder. Fakat tahsil için gelen terfiini kaybeder. Biz Gazi Terbiye Enstitüsünde yapılan tahsili, hizmetin bir nevi devamı mahiyetinde telâkki ettiğimiz içindir ki, bir taraftan meslekte devam eden bir kimseyi müfettiş yaparken, Gazi Terbiye Enstitüsüne gelenleri, üç sene öğretmenlik yaptığı halde iki senelik tahsil devresini hizmetin devamı saymak suretiyle bunlara da müfettiş olabilme imkânını veriyor ve bu suretle eşit muamele yapmış oluyoruz. Bu mesele geçmiş olmakla beraber arkadaşımızın takririni tekrar reye arz edeceğim.

Bedi Ziya Egemen — Efendim takririmi geri alıyorum.

Başkan — Arkadaşımız teklifini geri almıştır.

Başkanlığa

İlköğretim kanun tasarısının 20. maddesinin ikinci kısmının manasından «okul müdürünün sınıf kabul etmesi mükellefiyetinin yüklenmesi» çıkmaktadır.

Aynı maddenin yeniden gözden geçirilmesini rica ederim.

Rauf MİRAL

Osman Faruk Verimer — Komusyonumuzda bu mesele uzun uzadıya konuşuldu. Sınıf üzerine mi, öğrenci mevcudu üzerine mi yardımcı verilecektir? Burada müdürlerin sınıf okutup okutmaması mevzubahistir. Okutacak ise, demin söylediğim gibi, ek görev ortadan kalkıyor demektir. Başka bir maruzatım yoktur.

Rauf Miral — Maruzatım sınıf kabul meselesi değildir. Başöğretmen ders okutabilir, dört saatten az olmamak şartile deniyor. Binaenaleyh, sınıf okutma mecburiyeti var demektir. Bu maddenin tasrihi lâzımdır.

Başkan — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Başkanlığa

1913 deki «Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muakkati»ndenberi ıstırapla beklediğim ilköğretim kanunu tasarısını Şûramıza getirdiğinden dolayı Bakanlığa ve bunu hazırlıyan arkadaşlarıma, üzerinde uzun ve dikkatli çalışmaları ile yeni şekle sokan arkadaşlarıma can ve gönülden şükranlarımı arz ederim.

Kâzım Nami DURU

Başkan — Efendim, takrirlerin sonuna geldik. Bu kanun taslağının maarif hayatında bir dönüm noktası teşkil deceğini ve millet için çok hayırlı olacağına kani bulunarak bu temenni ile, bu taslağın hazırlanmasında emekleri geçmiş bütün arkadaşlarıma ve hassaten yüksek Şûraya şükranlarımı bir kere daha eda ederek raporun tümünü yüksek reyinize arz ediyorum: Kabul edenler..... Etmiyenler..... İttifakla kabul edilmiştir. (*Sürekli alkışlar*)

Osman Faruk Verimer — Efendim, memleketin temel dâvaları üzerinde çalışan arkadaşlarımıza, komisyon çalışmalarına karşı gösterdikleri büyük alâkadan ve yapılan tenkidler den dolayı Komisyon adına şükranlarımı arz ederim. (*Alkışlar*)

Başkan — Efendim, yeni bir raporun müzakeresine başlamak ve saat 16.30 da toplanmak üzere celseyi kapatıyorum.

Kapanma saati:
16·15

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI
YEDİNCİ BİRLEŞİM
İKİNCİ OTURUM

Açılma saati: 16 30
15.II.1953

Başkan — Reşat Tardu

Sekreterler — Sabih Özlü — Adil Başkan

Başkan — Efendim, ekseriyetimiz vardır, celseyi açıyorum.

İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi hakkındaki komisyon raporunu okutuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

III. Numaralı Komisyonumuz 6/2/1953 tarihinden 13/2/1953 tarihine kadar kendisine verilen konular üzerinde çalışmış, aldığı kararlar aşağıda rapor halinde düzenlenerek yüksek şûraya arzedilmek üzere sunulmuştur.

Komisyonumuza verilen vazife, ilkokul programının yeniden gözden geçirilmesi ve bu programın bilhassa:

a) Mütehassıs raporlarından faydalanılarak birleştirilmiş sınıflarda daha verimli bir şekilde tatbiki yollarının tesbiti,

b) Ekonomik hayat bakımından tesbit ettiği hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda alınacak yeni tedbirlerin araştırılması idi.

Komisyonumuz, ilk toplantısında bu ehemmiyetli mevzuun daha esaslı bir incelemeden geçirilmesini sağlamak maksadiyle, yürülükte olan programın bütünü ile yeniden ele alınmasını ayrı, birleştirilmiş sınıflarda programın daha ve-

rimli bir hale getirilmesi işini de ayrı bir konu olarak incelemeyi uygun görmüş ve bunun için iki su komisyon teşkilini kararlaştırarak bu yolda çalışmalara başlamıştır.

Bu çalışmalar neticesinde şu kararlara varılmıştır:

1 — Programın başındaki amaçlar ve ilkelerle müfredat arasında bazı uyuşmazlıklar görülmüştür. Bu cümleden olmak üzere ikinci devrede yer alan derslerin sayısı ve bunlardan her biri için kabul edilen müfredat, çocuğa görelik ve çocukların bizzat faaliyette bulunarak öğrenmeleri esaslarına uymamaktadır. Bu itibarla bazı yabancı uzmanların raporlarında da belirtildiği gibi, amaçlar ve ilkelerle müfredat arasındaki ahengi temin için her ikisinde de bazı tadiller yapılmasına zaruret görüldü.

2 — Birinci devrede bütün derslerin hayat bilgisi mihveri etrafında toplanmış olması, bu yaşlardaki çocukların ruhî yapılarına uyması bakımından muvafık görülmüş, ancak programda verilmiş olan hayat bilgisi mevzularının bazı öğretmenlerimizce muhakkak aynen uyulması gereken değişmez kalıplar şeklinde telâkki edilmesindeki mahzurlar göz önüne alınarak programa şu kayıtların ilâvesine lüzum görülmüştür:

«Hayat bilgisi derslerinin siklet merkezini çocuk alâkası teşkil eder. Çocuklar, en tabiî bir şekilde önce yakın çevreye, bu çevredeki türlü tezahürlere karşı alâka duyarlar. Bu itibarla hayat bilgisi konularını, çocuğun içinde yaşadığı çevrenin insan, tabiat ve cemiyet hayatı teşkil edecektir. Her çevrenin özelliklerine ve gerçeklerine uygun hayat bilgisi konularını tek programda toplamak mümkün olamıyacağı için, öğretmenlerin, okulun bulunduğu çevreyi bu temel prensiplere dayanarak genişliğine ve derinliğine incelemek suretiyle konuları kendilerinin tesbit etmeleri bir zarurettir. Öğretmenler, programda gösterilen hayat bilgisi ünitelerini sırasiyle ve aynen uygulamağa asla mecbur değildirler. Bu konular sadece hayat bilgisi ünitelerine dair bir misal ve örnek olarak telâkki edilmelidir. Programda gösterilen hayat bilgisi müfredatı herhangi bir mahallin şartlarına uygun gö-

rüldüğü hallerde dahi öğretmen, üniteler arasında birleştirme veya bölme yapmakta tamamiyle serbesttir.»

3 — Birinci devrede toplu öğretim esasına göre ilerliyen dersler, ikinci devrede birdenbire çocuğun kavrayışına, düşünme tarzına ve tecrübe imkânlarına uymıyan bir istikamet almaktadır.

Meselâ, hayat bilgisi dersleri bu devrede birdenbire tabiat bilgisi, tarih, coğrafya, yurttaşlık ve aile bilgisi halinde dallanmakta, her biri çocuk seviyesini aşan mücerret bir mahiyet alarak ağırlaşmaktadır. Bu durum uzun zamandanberi öğretmenlerimiz kadar, çocuk velilerinin de haklı şikâyetlerine yol açmıştır.

4 — Bu mahzurları önlemek için, birinci devredeki öğretim sistemine, ikinci devre öğrencilerinin gelişme kademelerine uygun bir veçhe vermek lüzumu belirmiştir. Bu sebeple ikinci devre öğrencilerinin zihnî seviyeleri ve ruh durumları göz önünde tutularak hayat bilgisi topluluğunu vücuda getiren bilgi unsurlarının ayrılması, fakat bu bilgilerin guruplar halinde birleştirilmesi zaruri görülmüştür.

5 — Bu suretle birinci devredeki hayat bilgisi, ikinci devrede iki ana gurupa ayrılmıştır.

a) Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin «Sosyal Bilgiler» adı altında,

b) Tabiat bilgisi, tarım konularının «Tabiat bilgisi» adı altında birleştirilmesi ve aile bilgisi konularının bu iki guruptan her biri ile ilgili konuları olduğu hesaba katılarak, bu dersin topluluğa ait kısımlarının birinci gurup, tabiat bilgisine ait kısımlarının ikinci gurup içerisine alınması uygun görüldü

6 — Dersleri bu suretle guruplandırmaktan maksat, bunları sadece birbirine eklemek değil, bir hâdiseyi veya bir problemi çeşitli bilgi ve anlayış zaviyesinden çocuğa inceletmek ve araştırma imkânlarını sağlamaktır. Bu sebeple, bu derslerin öğretiminde yetişkinlere mahsus mantikî bir sıraya riayet etmek doğru değildir. Çocuğun çevresindeki hâdise ve problemlerin hareket noktası olarak alınması zaruridir.

Meselâ: Bir Cumhuriyet Bayramı, öğretmen için hem tarih, hem coğrafya, hem de yurttaşlık bilgisi ve anlayışı veren çeşitli bilgi unsurlarının birleştiği bir ünite teşkil eder.

Bunun gibi, «Nasıl besleniyoruz?» konusu da bir yandan tabiat bilgisi, bir yandan tarım ve bir yandan da aile bilgisinin birleştiği bir ünitedir.

Her iki gurup dersin müfredatına ait misal ve örnekler ekler arasındadır.

Ankara'da yabancı bir uzmanın tertip ettiği seminerlere devam eden öğretmenlerimiz tarafından sosyal bilgilerle ilgili olarak hazırlanan raporun ilkeler kısmı, yukarıda belirtilen fikirleri teyit eder mahiyettedir,

7 — İkinci devrenin türkçe, matematik, resim-iş, müzik, beden eğitimi dersleri, bir yandan kendi bünyelerinin gerektirdiği teknik bilgi ve becerikleri kazandırırken öte yandan da ihtiyaca göre bu iki gurup derslerini, mevzularını destekliyecek ve bu şekilde ikinci devrede de derslerin toplu bir şekilde işlenmesine imkân verecektir,

8 — Türkçe dersleri bir bütün teşkil ettiğine göre bu derslerin imlâ, okuma, tahrir, dil bilgisi, yazı olarak muayyen ders saatlerine ayrılması ve bu şekilde okutulması şart değildir. Öğretmen lüzum görürse bir metin üzerinde bütün bu unsurları birleştirmeli teknik izah bakımından ihtiyaç duyduğu zaman bunları ayrı ayrı işlemelidir.

9 — Gerek şehir ve gerekse köy okullarında her ders için haftalık ders çizelgesinde belli saatlara mutlak surette uyma yerine, Vekâletçe tesbit edilen haftalık, aylık ve yıllık saat tutarının öğretmenler tarafından elâstikî olarak kullanılması ve günlük çalışma programında saat esasına dayanan kısa süreli dersler yerine, konunun tabiî seyrine ve gelişmesine uygun süreli faaliyet esasının tatbiki lüzumlu görülmüştür.

10 — Çocukların sırf büyük harflerle yazılmış metinlerle pek az karşılaştıkları ve okuma öğrenmede güçlük çektikle-

V. Millî Eğitim Şûrası İlkokul Programının Yeniden Gözden Geçirilmesi İşi İle Meşgul III. Komisyon Çalışma Halinde

ri göz önünde tutularak, ilk okuma yazma (Alfabe) öğretimine büyük harflerle başlama usulünün terkedilmesi, bunun yerine, metinlerde raslandığı şekilde büyük ve küçük harflerin birlikte öğretilmesi metodunun ikame edilmesi uygun görüldü. Bu sayede çocuklar kısa bir zaman sonra tamamiyle terkedecekleri bir yazı şeklinde lüzumsuz yere emek ve zaman harcamaktan kurtulmuş olacaklardır.

Programın yazı ile ilgili kısmının bu esase göre yeniden kaleme alınmasına lüzum hâsıl olmaktadır.

11 — Okuma ve yazma ile ilgili dil esaslarının, ayrı bir ders halinde ele alınmıyarak, bütün derslerin faaliyetleri içinde kazandırılması ve bu esasların, gramerden ziyade sentaksa yer veren asgarî bir müfredatının tesbiti, fakat bunun için ayrı bir ders kitabının yazdırılmaması muvafıktır.

12 — 4 üncü ve 5 inci sınıfların aritmetik ve geometri müfredatında aşağıdaki tadillere lüzum görülmüştür:

a) 4 üncü sınıf aritmetik konuları içinde, paydaları eşit bayağı kesirlerin toplama ve çıkarmasına ait olan kısmının beşinci sınıf programına alınması,

b) Aynı sınıf konuları içinde yer alan daire grafiklerinin beşinci sınıf programına geçirilmesi,

c) Beşinci sınıf aritmetik konuları arasında paydaları eşit olan bayağı kesirlerin toplama ve çıkarmasından başka, bayağı kesirlerle ilgili diğer işlemlerin programdan çıkarılması,

d) Aynı sınıfın ölçüler kısmı içerisine «dekar» ilâvesi,

e) Defter tutma kısmına «basit ve amelî» kaydının ilâvesi,

f) Beşinci sınıf müfredatının 15. maddesinde zikredilen piramit, koni ve kürenin hacımleriyle ilgili kısmın programdan çıkarılması,

g) Türk bayrağının, sadece basit nisbetiyle incelenmesi.

13 — Programda resim-iş müfredatının ilk bakışta fazla

yüklü olduğu görülmekte ise de, öğretmenin, çevre ihtiyaç ve imkânlarına göre bu programda dilediği eksiltmeleri veya ilâveleri yapabileceği kabul edilmiştir.

14 — Müzik ve beden eğitimi müfredatı arasında bazı tadillerle ilgili mütehassıs komitelerinin raporları ekler arasındadır.

15 — Din dersleri öğretimi ile ilgili olarak:

a) Müfredattaki itikadî kısımların çocuk ruhuna ve pedegojik ölçülere uygun şekilde tadili,

b) İslâm tarihinden, Peygamberimizin ve büyük din adamlarının hayatlarından ancak, çocuk için cazip ve ahlakî değer taşıyan hikâye ve menkıbelerin alınması,

c) Metafizik kısımlardan ahiret, ölüm, kader gibi konuların işlenmesinde, çocuk seviyesini aşan derinliklere gidilmemesi,

d) Bütün din öğretiminde doğmatik olmaktan sakınılarak yumuşak, tatlı, sıcak telkinler yapılması muvafık görüldü.

İhtiyarî olan bu deasler icin not takdiri lüzumlu görülmüş, fakat bunun sınıf geçmede müessir olmaması ve din öğretiminin ders saatleri içinde kalması esasları da kabul edilmiştir.

16 — Köy okullarında hâlen tatbik edilemkte olan ilkokul programına göre, öğretmenin köy okulunda birden fazla sınıflarla ayrı ayrı meşgul olması ve bu suretle faaliyetlerinin bölünmesi neticesi öğrencilerle temasının azaldığı, bu yüzden verimin de düştüğü kanaatine varılmıştır.

Bundan başka, programın ele aldığı konuların da köy hayatı gerçekleri ile tamamen bağdaşamadığı görülmüştür. Bu sebeple programın verimi azaltan taraflarının giderilmesi ve mahallî şartlara uygun müfredatın tesbitine imkân verici tedbirlerin alınması bir zaruret olarak belirmektedir.

17 — Prof. Wofford'un Vekâlete verdiği rapor ve bu rapor esaslarına göre Vekâletçe hazırlanan açıklamalar bunlara

uygun olarak üç numaralı dokümandaki program taslakları ayrı ayrı incelenmiş, köy okullarında Wofford'un teklif ettiği, sınıfların guruplar halinde birleştirilmesi ve derslerin büyük üniteler halinde senelere göre nöbetleşe işlenmesi esası kabul edilmiştir.

Yukarda adı geçen taslakların esasta birleştikleri, ancak teferruatta bazı ayrılıklar gösterdiği müşahede edilmiştir.

18 — Konuların teferruatlandırılması öğretmenlere bırakılmak şartiyle bu dokümanlardan da faydalanılarak bütün Türkiye için bir çerçeve programın Vekâletçe hazırlanması, program hazırlanırken de bu plânı uygulayan köy öğretmenlerinden faydalanılması uygun görülmüştür.

19 — Hazırlanacak olan çerçeve programın memleket ölçüsünde tatbikine geçilmeden önce, çeşitli bölgelerde bu iş için seçilecek deneme okullarında işlenerek geliştirilmesi ve ancak bundan sonra teşmili yoluna gidilmesi doğru olur.

20 — Memleketimiz için yeni olan bu plânın uygulanmasında hâtalara düşmemek ve verimliliğini sağlamak için, öğretmenlerin yer yer seminerlerle, kılavuz eserler ve diğer yetiştirme vasıtalarıyle olgunlaştırılmaları gerekir.

Başta, bölge özelliklerine göre ve üniteierle ilgili broşür ve çeşitli kitaplar olmak üzere, her nevi öğrenim ve öğretim araçlarının sağlanması, bu plânın muvaffakiyetle tatbikinin temel şartı olarak kabul edilmiştir.

21 — Bundan başka, plânın başarı ile uygulanması ve köy okullarında ekonomik gayelerin tahakkuku için, uygulama bahçesi, işlik (atölye) çevreye göre arılık, kümes ve benzeri tesislerin kurulması lüzumlu bulunmuştur.

22 — İlkokul programının amaçlar, ilkeler ve açıklamalar kısmında, bu plâna göre öğretim yapan köy okullarına da yer verilmesi uygun görülmüştür.

23 — Köy okulu programının hazırlanmasında, başta tarım olmak üzere, köyün çevre ihtiyaçları esas tutulmalıdır.

24 — Köy okullarında öğretimin, öğretmen ve sınıf sayısına göre aşağıda gösterilen şekilde tatbik edilmesi uygun görülmüştür:

Öğretmen sayısı	Derslik sayısı	Sınıf sayısı	Açıklamalar
1	1	5	Öğretmen C ve B guruplarını idare edecektir.
2	2	5	C gurupunu bir öğretmen, B gurupunu diğer bir öğretmen idare edecektir.
3	3	5	BİRİNCİ ŞIK: Birinci sınıf müstakilen bir öğretmen tarafından idare edilecek ve bu sınıfta ev-aile ünitesi (ilgi merkezi) işlenecektir. 2+3 ve 4+5 sınıflar ayrı ayrı öğretmenler tarafından ikişer sınıf halinde idare edilecek ve köy, cemiyet üniteleri nöbetleşe işlenecektir. İKİNCİ ŞIK: 1+2+3 (C gurupu) bir gurup 4+5 (B gurupu) diğer bir gurup olmak üzere iki öğretmen tarafından idare edilecek, öğrenci sayısı fazla olduğu takdirde guruplardan artanlarla teşkil edilecek diğer C ve B gurupları da ayrı bir öğretmen tarafından idare edilecektir. Birinci, ikinci, üçüncü sınıflar ayrı öğretmenler tarafından, 4+5 inci sınıf gurupu bir öğretmen tarafından idare edilecek ve 1, 2, 3 üncü sınıflar da sırasiyle ev-aile, köy, cemiyet üniteleri, 4 ve 5 inci sınıflarda da nöbetleşe köy ve cemiyet üniteleri (ilgi merkezleri) uygulanacaktır. Ancak 1, 2 ve 3 üncü sınıflarda ev-aile, köy,

cemiyet üniteleri işlenirken bu konuların sınıf seviyesine göre ayarlanması öğretmen tarafından yapılacak ve çevrenin ev, köy ve cemiyet ile ilgili hususları her üç sınıf için gözönünde tutulacaktır.

5 5 5 Her sınıf bir öğretmen tarafından idare edilecek, 1, 2, 3 üncü sınıfların ilgi merkezleri sırasiyle ev-aile, köy, cemiyet olacak ve 4 üncü sınıf için köy, beşinci sınıf için cemiyet ilgi merkezleri genişletilerek tekrar ele alınacaktır.

Yukarıda arz edilen, ilkokullar müfredat programı üzerindeki tadil ve ilâvelerle, bununla ilgili temenniler Komisyonumuzca tasvip ve aynen kabul edilmiştir.

Başkan	Başkan V.	Raportör	Sekreter
Fuat Baymur	*Adnan Eseniş*	*Refik Durlu*	*Ali Seyhan*

Süleyman Adıyaman
Macide Atatuğ
Mebuse Birgivi
Süleyman Berköz
Fevzi Ertem
A. Hilmi Güçlü
Adviye Kayral
Mehmet Özkan
Prof. Dr. C. Tarıman
Hikmet Asal
Muzaffer Baranok
Hayri Çakaloz
İlyas Akyazı
H. Bedii Yönetken
A. Celâl Artüz
Nadire Aymen
Talât Büke
Selâhattin Çoruh
Prof. Z. Fındıkoğlu
Kemal Gündüz
Halis Kurtça
Peyami Safa
Haşime Turan
Bayram Erşahin
Beşir Göğüs
A. Hacapulos
Mehcure Sezer
Zuckmayer
Ahmet Alptekin
Perihan Bakanoğlu
Mustafa Cura
Mehmet Doğanay
Leman Göksel
Turgut Güngör
H. Namık Orkun
Nihat Sayer
Ş. Tekin Tutak
Şaban Özbek
Ziya Tuğal
Mehmet Vural

EK: 1
SOSYAL BİLGİLER DERSİNE AİT BİR ÜNİTE ÖRNEĞİ
(SINIF: 4)

1 — Çevremizi tanıyalım:

a) Çevremizin tarihçesi, tarihî eserleri, anıtları çevremizde yetişmiş büyükler, çevremizin folklorü, mahallî bayramlar (varsa),

b) Çevremizde yönetim örgütleri: (Mahalle veya köy, bucak ilce, il) muhtar belediye ve milletvekili seçimleri,

c) Çevremizin doğal durumu: Bu durumun sosyal ve ekonomik hayatla münasebeti,

d) Çevremizin tabiî zenginlikleri: (Köy, ilce, il, bölge ve yurt ölçüsünde genişletilerek),

e) Çevremiz halkının çalışma hayatı: (İstihsalin artması ve değerlendirilmesi yolları) Kooperatifler, bankalar, sigorta,

f) Çevremizin ihtiyaçları: (Yol, su, okul, sağlık kurumları ve elemanları, kitaplıklar, spor sahası...),

g) Çevremizde ulaştırma ve haberleşme, (Köy, ilce, il, bülge ve yurt ölçüsünde genişletilerek) yollarımız,

h) Çevremizi güzelleştirme yolları: (Turzim bakımından incelemeler).

TABİAT BİLGİLERİ DERSİNE AİT BİR ÜNİTE ÖRNEĞİ
(SINIF : 4)

1 — Nasıl besleniyoruz? Nebatî ve hayvanî gıdalar:

a) Aile bütçesinde beslenme masrafları, alışverişte dikkat edilecek önemli noktalar,

b) Çevremizde yetişen gıda maddelerinin incelenmesi. Tarla ürünleri (hububat, sebze ve meyveler, bunların besleme değerleri, vücudumuzun ihtiyacı olan maddeler, vitaminler),

c) Ürünlerimizi nasıl elde ediyoruz, toprak, iklim

şartları, toprağın hazırlanması, gübrelenmesi, çeşitli gübreler, tarım aletleri, tohum, fide),

d) Ürünlerimizi nasıl kaldırıyoruz? (Ürünleri toplama, anbarlama, ürünlerin satışı, Toprak Ofis, kredi ve satış kooperatifleri),

e) Çevremizde bulunmıyan, diğer illerden ve yurt dışından getirdiklerimiz,

Çevremizde yetiştirdiklerimizden hangilerini, nerelere yolluyoruz, çevremizde istihsali artırma yolları.

Not: Bu konu üzerinde mahallin özelliğine göre bağcılık, meyvecilik... gibi konular mihver olacaktır.

f) Gıda maddeleri ve insan: (Sindirim organları, kana karışma) mikroplar, mikroplardan korunma yolları, mikrop avcıları, sağlığa hizmet eden büyük insanlar, ailede ve toplulukta sağlık, topluluğun sağlığı ile ilgili kurumlar,

g) Yurdumuzun diğer bölgelerinde yetişen ürünler, beslenme özellikleri, bazı yabancı memleketlerdeki beslenme özellikleri (Eskimolar, Japonya, Çin, Novreç gibi),

h) Yurdumuzun besin kaynaklarından yurt içinde ve yurt dışında nasıl faydalanıyoruz? İç ve dış ticaret.

EK: 2
MÜZİK DERSLERİ ÖĞRETİMİ VE PROGRAM ÖRNEĞİ

1948 ilkokul programı müzik müfredatı birinci sınıfta yalnız şarkı okutulmasını tavsiye etmekte, asıl müzik öğretimine ikinci sınıfta (Do-Sol), (Do-Mi-Sol) seslerini fonomimi ile işliyerek başlanmaktadır Üçüncü sınıfta Do majör gamının diğer sesleri alınmakta, bunlar da sadece fonomimi ile işlenmektedir. Bu iki yıl içinde çocuklara hiçbir metotla, işittiklerini yazmak, yazılanı okumak, yani teganni etmek fırsat ve imkânı verilmemektedir. Bunu doğru bulmıyan Komisyonumuz, bu iki sınıfta dünyanın birçok başka memleketlerinde uzun senelerdenberi kullanılmakta olan harf sistemini

tavsiye etmiştir. Çocuklar bu suretle ikinci ve üçüncü sınıflarda sesleri harflerle yazıp okuma maharetini kazanacaklardır. Yalnız memleketimizde ilkokulda kulak eğitimine (Do-Sol), (Do-Mi-Sol) sesleriyle başlama her yerde daima iyi sonuç vermemiştir. Çünkü (Do Mi Sol) sesleri kulağımıza yabancı gelmekte, gelenek ezgilerimiz bu sesleri bu şekilde ihtiva etmemektedir. Komisyonumuz bu sesler yerine, anonim çocuk ezginlerinden, tekerlemelerden mülhem olarak çocuklarımızın kulak zevk ve itiyatlarına daha uygun olan (Sol-Fa), (Sol La), (Sol-Fa Mi) gibi bir sıranın takip edilmesini teklif etmiştir. Bu suretle çocuklarımız eskisinden çok farklı olarak kısa zamanda kendilerine ait birçok ezgilerin müzikal mahiyetlerini anlıyarak söyliyeceklerdir. Komisyonumuz bu seslerin işlenmesinde yine fonomimi kullanmakta fakat İngiltere ve almanya'da kullanılan fonomimi tarzını tercih etmektedir. 1948 programında olduğu gibi, Komisyonumuz da porteli genel notasyona 4-5 inci sınıflarda geçilmesini ve do majör tonu içinde hareket edilmesini uygun bulmaktadır. Yalnız çocuklara daima do majör tonunun temel sesi olan (Do) da değil, onun ikinci ve altıncı dereceleri üzerinde karar veren dizilerde de temrinler yapılmasını, bu dizilerde yazılmış çocuk ve halk ezgilerinin de söyletilmesini teklif etmektedir.

1948 programından esaslı bir ayrılık olarak Komisyonumuz beş sene zarfında yalnız dörtlük, ikilik, birlik değerleri ve 2/4, 3/4, 4/4 usullerle iktifa edilmeyip, çocuğun daima içinde yaşadığı sekizlik, onaltılık değerlerin de işlenmesini ve 2, 3, 4 vuruşlu usullerin kombine şekilleri olan yerli, millî usullerimizin de bu arada uygulanmasını doğru bulmaktadır.

1948 programı müzik müfredatının buna göre tadil edilmesi zaruridir. Komisyonumuzun yukarda arzedilen düşünceler ve prensipler dahilinde beş sınıflı ve beş öğretmenli ilkokullar için bir de beş sınıflı fakat tek öğretmenli birleştirilmiş sınıflar için olmak üzere hazırlamış olduğu program taslağı aşağıda arzedilmiştir; ancak:

Uygulanmasını teklif ettiğimiz program taslağını ilkokul-

larımızda tatbik edilebilmesi için, ilkokul öğretmenlerine bu yeteneği verebilmek çarelerine başvurulması, öğretmen okullarından öğretmen adaylarının müzik dersini de verebilecek şekilde yetiştirilmesi, mevcut öğretmenler arasından müsait elemanlar seçilerek kurslardan geçirilmesi ve daha başka tedbirlere tevessül edilmesi, ilkokul müzik kitabı, öğretmen kılavuzu yazdırılması, (okul şarkıları) külliyatı hazırlatılmasının gerekli olduğunu saygılarımızla arzedsriz.

DERS KONULARI

SINIF: I.

Hayat bilgisi konularına ve sınıf seviyesine uygun, çeşitli tek sesli şarkılar, şarkılı oyunlar, işaretli şarkılar, rondlar, marşlar ve halk türküleri. (Ritmik karakterde, canlı, haraketli parçalara önem verilecektir).

Şarkılara geçmeden evvel ve arada şunlar da tavsiye olunur.

Hayat bilgisi konuları ve çevrenin günlük olaylariyle ilgili konuların çocuklar tarafından ifadesine önem verilerek önce serbest, sonra ritmik (tek ve toplu inşad; muayyen sesler üzerinde ritmik inşad) içinde dörtlük, sekizlik, onaltılık noktalı dörtlük, noktalı sekizlik ve senkop gibi çeşitli ritmik motifler bulunan anonim çocuk ezgilerinin, tekerleme ve ritmik saymaların tekrarı, (Bunlarda ritmik beraberliğe, telâffuza, nefes yerlerine dikkat edilecektir). Ayrıca muayyen ritmik motiflerin çocuklara uygun beden hareketleriyle ifadesine, serbest ritmik irticallere, beden hareketlerine, bu suretle çocukların kendilerini ifade etmelerine imkân ve fırsat verilecektir.

SINIF: II.

Birinci sınıftaki çalışmalara devamla beraber aşağıda gösterilen sesler sıra ile alınıp işlenecektir:

1 — Sol - fa - sol
2 — Sol - lâ - sol
3 — Sol - fa - mi, sol - mi,

Bu sesler arasındaki aralıklar temiz bir entonasyonla işlenecektir. Bu esasların öğretilip işlenmesinde irtifa ve ritme ait el işaretleriyle harf sistemi kullanılacaktır. (El işaretleri ve harf sistemi hakkında aşağıda izahat verilmiştir.)

Ritim malzemesi olarak bu sene dörtlük, ikilik, sekizlik değerler ve noktalı ikilik; usul olarak iki, üç vuruşlu usuller (2/4, 3/4) alınacaktır. Ritmik çalışmalarda ritim dili kullanılacaktır. (Ritim dili hakkında aşağıda izahat verilmiştir.) Bu sınıfta alınan, yukarıda adı geçen irtifa, ritim malzemesi ve usuller için de harf sistemi ile solfej, imlâ çalışmaları yapılacaktır.

SINIF: III.

İkinci sınıftaki çalışmalara devamla, tek ve çift sesli şarkılar, halk türküleri ve basit kanonlar.

Yeni olarak, aşağıda (re), (do) ve (si) sesleri, yukarıda (si) ve (do) alınacaktır. (Bütün do majör gamı ve tonu) yeni ritim malzemesi olarak triyole ve noktalı dörtlük, yeni usul olarak dört vuruşlu usul (4/4 = C) alınacak, do majör tonu içinde solfej ve imlâ çalışmaları yapılacaktır.

SINIF: IV.

Tek ve çift sesli şarkılara, halk türkülerine, basit kanonlara devam. Porteli notasyon sistemine geçiş. Yeni değer olarak onaltılık, birlik noktalı sekizlik ve senkop alınacak; do majör ve lâ tabiî minor (Eolik) tonu ve gene iki, üç ve dört vuruşlu usuller üzerinde solfej ve imlâ çalışmaları yapılacaktır.

SINIF: V.

Tek ve çift sesli şarkılara, halk türkülerine, basit kanonlara devam. Do majör ve lâ tabiî minor tonlarından başka, çocuk ses genişliği içinde do majörün ikinci ve üçüncü derece tonları, yani hep tabiî seslerle (Re-mi-fa-sol-la-si-do re) ve (Mi-fa-sol-lâ-si-do-re-mi) dizileri içinde ve (2+3), (3+2) beş vuruşlu, (3+4), (4+3) gibi yedi vuruşlu, (4+5), (5+4) gibi dokuz vuruşlu yerli, millî kombine usuller üzerinde solfej ve imlâ çalışmaları yapılacaktır.

Alınan tonlar ve kombine usuller içinde çalışırken bu ton ve usullerde yazılmış yaratılmış halk ezgilerine veya halk müziği üslûbunda halkî ezgilere önem verilecektir.

C Gurupu için:

Birleştirilmiş sınıflar için müzik.

Önce konuşma tarzında, sonra muayyen sesler üzerinde ritmik inşad yapmak, çevrenin çocuk tekerlemelerinden, ritmik saymalardan, anonim çocuk ezgilerinden hareket etmek suretiyle çocuklara ünitelerle ilgili ve başka konuları terennüm eden çeşitli tek sesli şarkılar, halk türkileri, şarkılı oyunlar, işaretli şarkılar, rondlar, ritmik karekterde canlı, hareketli okul şarkıları öğretilecek, sıra ile (Sol-fa), (sol-lâ), (Sol-fa-mi), (Sol-fa-mi-re) sesleri —mümkün olduğu takdirde majör dizinin bütün sesleri—, dörtlük, ikilik, sekizlik ses değerleri, iki, üç, dört vuruşlu usuller alınacak, bunlar üzerinde harf sistemi, irtifa ve ritme ait el işaretleri ve ritim diliyle solfej ve imlâ çalışmaları yapılacaktır. —Her ünitenin işlenmesi sırasında o ünite ile ilgili şarkılar C ve B gurupları tarafından ayrı ayrı, icabında her iki gurup tarafından beraberce söylenecektir.

B Gurupu için:

Ünitelerle ilgili ve başkaca sınıf seviyesine uygun tek çift sesli şarkılar, halk türküleri, basit kanonlar öğretilecek harf sisteminden porteli genel notasyon sistemine geçilecek, Portede onaltılık ve birlik ses değerleri, iki, üç, dört vuruşlu usuller ve yerli usullerle do majör tonu ve bu tonun altıncı, ikinci derece tonları üzerinde solfej ve imlâ çalışmaları yapılacaktır. Alınan yeni tonlarda birçok yerli ezgiler incelenecek ve söyleneceklerdir.

EK: 3

İLKOKULLAR BEDEN EĞİTİMİ MÜFREDAT PROGRAMINDA TADİL VE İLÂVESİ İSTENİLEN HUSUSLAR

1 — Amaçlar: Maddde — 4

İkinci satır ders yılının ilk devresinde kelimeleri yerine (Bilhassa birinci sınıfta) kelimelerinin ilâvesi,

Madde: 6 — Altıncı satır düzeltici hareketler giremez kelimelerinden sonra iki cümlenin kaldırılarak (Eklemleri zorlayan esnetmeler de zararlıdır.) cümlesinin ilâvesi,

Madde: 7 — a bendinin dördüncü satırında, ağır olduğu için kol hareketlerini kelimelerinden sonra (Bacaklar açık duruşta diz üstünde, cimnastik sırası veya tabure üzerinde oturuşlarda daha kolay yapılır.) kelimelerinin ilâvesi,

Aynı maddenin b fıkrasının (Çocuğun hareket isteğini ve neşesini kaçırabilecek tahlili ve mücerret hareketlerden kaçınılması) şeklinde düzeltilmesi.

Madde: 8 — İkinci satırının, hareketlerini, kelimesinden sonra (Mümkün olduğu nispetinde hayat bilgisi ünitelerine bağlıyarak veya) kelimelerinin ilâvesi,

Aynı maddenin beşinci satırında, normal bir, kelimelerinden sonra (Münasebet) kelimesinin ilâvesi,

Madde: 9 — On birinci satırında ziyade kelimesinden sonra (Düzenli hareketler) kelimelerinin ilâvesi.

Madde: 10 — d fıkrasının (Cesaret kılıçı atlamalar yaptırmak şeklinde değiştirilmesi,

Madde: 13 — Birinci satırında (Her sistem ve metod içinde ikinci satırda (Bu sistem ve metotların görüşlerine göre) kelimelerinin çıkarılması.

Madde: 15 — (En.az her ayın çarşamba günü öğleden sonrası oyun ve küçük yarışmalar nevinden faaliyetlere ayrılacaktır. Bu zaman, önceden hazırlanan bir plâna, ihtiyaçlara, mevsim ve mahal şartlarına göre kullanılır. (Yürüme, oyunlar, rontlar ve yavru kurt çalışmaları) şeklinde değiştirilmesi.

Madde: 16 — Dördüncü satırda bunu sağlamıyan yerlerde kelimelerinden sonra (Okula yakın müşterek salon ve alan-

larından faydalanılmadıdır.) cümlesinin ilâvesi ve son iki satırın tamamen çıkarılması.

2 — Ders konuları sınıf 1:

Madde: 11 — Bu maddenin tamamen çıkarılması,

3 — Sınıf 3:

Madde: 1 — Sekizinci satırında bacaklar kelimesinden sonra yanda kelimesinin çıkarılması ve yerine (Açık) kelimesinin konulması,

Aynı maddenin son fıkrasında kasada kelimelerinden sonra gelen kelimelerin tamamen çıkarılması.

Madde: 2 — Dördüncü satırındaki spor kelimesinin çıkarılması.

Madde: 6 — Bu maddenin tamamen çıkarılması.

4 — Sınıf 4:

Madde: 1 — Bu maddenin (Bu sınıfta cimnastik dersi, çocukların fizyolojik yeteneklerine ve beden eğitimi esaslarına uygun olarak plânlanır. Ancak öğretmen, bu plânlarda, şeklin, komutun ve dış düzene verilen önemin, canlılığı, neşeyi ve çalışma isteğini bozmamasına dikkat edecektir.

Derse, öğrenciyi canlandıracak kısa bir koşu ile başlanacak, sıra ile, aletsiz ve aletli hareketlerle dengi hareketleri atlama ve asılmalar yapılacak ve derse, dinlendirici hareketlerle son verilecektir. Oyun ders plânının uygun görülen yerine, bir uyarım olarak ve değişiklik sağlanması için konur.) şeklinde düzeltilmesi.

Madde: 2 — İkinci satırında (Çocukların fizyolojik yeterliklerine göre) kısmının tamamen çıkarılması.

Madde: 5 — İkinci satırında kolay kelimesinden sonra gelen atlamalar kelimesinin (Aşmalar) şeklinde düzeltilmesini,

Madde: 6 — Bu maddenin tamamen çıkarılmasını,

Madde: 7 — İkinci satırdaki 40 rakamının (30) üçüncü satırdaki 30 rakamının (20) olarak düzeltilmesi.

5 — Sınıf 5:

Madde: 1 — Dördüncü satırda takla kelimesinden sonra (Ve duvar önünde kollar üzerinde durmak kelimelerinin çıkarılması,

Madde: 2 — Bu maddenin birinci ve ikinci satırının kaldırılarak yerine (Yürüyüşler ve koşular, atlamalar, atmalar.) kelimelerinin konulması,

Aynı maddenin sekizinci satırında 40-60 rakamlarının (30-60) olarak düzeltilmesi,

Aynı maddenin 297 inci sayfanın beşinci satırında (80 gr. küçük topla) kelimelerinden evvel (atmalar:) kelimesinin ilâvesi.

Aynı maddenin 297 inci sayfada güreşe hazırlanmalar fıkrasından evvel (ders dışı ve mahallin hususiyetlerine uygun çalışmalar:) başlığının ilâvesi ve güreşe hazırlanmalar kelimelerinden sonra (Köy okulları için) kelimelerinin ilâvesi ve aynı fıkranın beşinci satırında (Takla atarak, köprüye düşerek) kelimelerinin kaldırılması.

Aynı maddenin 297 inci sayfada yüzme fıkrasından sonra (Tatil kamplarında), kayak fıkrasından sonra (Okul çevresinde yapılması mümkün olan yerlerde) kelimelerinin ilâvesi.

Madde: 3 — Spor oyunları kelimelerinin (Takım oyunları şeklinde düzeltilmesi.

6 — Giyim başlığı altında yazılı 4. maddenin b fıkrasındaki spor kelimelerinin (Cimnastik) olarak düzeltilmesi ve 6. maddenin tamamen çıkarılmrsı.

7 — Sayfa 307 ve 308 de gösterilen beden eğitimi ders araçlarının aşağıdaki şekilde tesbiti:

Atlama ipleri

Kum havuzu

Atlama sehpaları (Bunlar aynı zamanda sepet topu oyununda kullanılacak şekilde yapılacaktır.)

Cimnastik sırası
Sınıf sıraları
İmkân bulundukça bu listeye eklenecek araçlar:
Yatay ağaç
Yatay parmaklık
Tırmanma sırığı
Kasa, koyun
Dik halat, dik merdivenler
Portatif denge ağacı
Cimnastik çerçevesi
Çemberler

Beden eğitimi ders araçlarından başka her okulda bulunması gereken oyun araçları şunlardır:

Küçük büyük toplar (içi dolu, boş, deri, meşin ve lâstik)
Çelme topları
Çekişme halatları
Deynekler
Pinpon masası
Kalın ve ince uzun ipler ve kollara bağlamak için işaret.

Başkan — Evvelki içtimamızda bügün için saat 19.30 a kadar çalışmıya karar verilmişti Bunun tadilini istiyen bir takrir var, okutuyornm.

Sayın Şûra Başkanlığına

1 — Üç gündenberi sürekli olarak yapılan genel kurul toplantıları Şûranın sayın üyelerini kanaatımca, oldukça yormuştur. Binnetice çok önemli olan müzakereler ve teklifler üzerinde salim düşünce ile oy beyanı,

2 — Radyo evi, bilhassa dışarıdan gelen üyeler için kıymeti fazla olan dâvete icabet için komisyon raporunun okunmasını müteakip müzakerelerin yarın sabaha bırakılmasını arz ederim.

Tevfik YAVUZER

Başkan — Verilmiş bir tekliftir. Oya arz etmeğe mecburum. Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmemiştir. Binaenaleyh, müzakereye devam ediyoruz.

H. Bedrettin Ülgen — Konuşma müddetinin beş dakika olarak tesbit edilmesini teklif ediyorum. (*Üç dakika sesleri*)

Bedi Ziya Egemen — Hakikat halde müzakerelerin bir an önce intacı için müddetle tahdidi lâzımdır. Fakat bu mevzu mühim olduğu için programın yanlış veyahut iyi taraflarını belirtecek arkadaşlara kendi zamanımı vermek suretiyle, onları dinlemek isterim. Burada mütehassıs ve tecrübeli arkadaşlar konuşacak. Fakat üç dakika içinde bize neler söyliyebileceklerdir?

Başkan — Teklifleri reye arz edeceğim. İki teklif var, birisi; konuşmaların beş ve diğeri ise 3 dakika ile tahdid edilmesi hakkındadır. Konuşmaların 3 dakika ile tahdid edilmesini kabul edenler... 5 dakika ile tahdid edilmesir i kabul edenler.... Konuşmaların hiçbir suretle tahdini kabul etmiyenler... Efendim, konuşmaların 3 dakika ile tahdidi kabul edilmiştir.

Tahsin Ünal — Efendim, Komisyonun hazırladığı bu rapora teşekkür ederim. Esaslı noktalar getirmişler. Bendeniz raporun 10 uncu maddesine dokunacağım.

Maddeyi okuyorum. «Çocukların sırf büyük harflerle yazılmış metinlerle pek çok karşılaştıkları ve okuma öğretmede güçlük çektikleri göz önünde tutularak ilk okuma ve yazma (alfabe) öğretimine büyük harflerle başlama usulünün terk edilmesi »

Malumu alileri biz usulleri ve metotları alırken daima yetişmiş ve en iyi kademedeki çocukları ele almak suretile hareket edersek maalesef iyi neticeler elde edemeyiz. Ankara, İzmir, İstanbul çocukları mektebe gelmeden evvel yazıyor, çiziyor, okuyor. Fakat öyle aileler var ki, çocukları mektebe geldiğl zamana kadar eline kalem ve kâğıt dahi almamıştır. Çocuk mektebe geldiği zaman biz dik çizgi, yan çizgi diye öğretmeğe ve çocuğa şahsiyet vermeğe çalışırız. Şimdi bu vaziyette iken büyük harfleri kaldırıp küçük harfleri kabul etmek, biraz bence adaletsizlik olur. Çocuk öğrenme bakımından ileri vilayetlerde bir merhale atlatırken, vilâyetlerimizin yüzde 70 inde çocukların okula gelirken bu ilerleme devirleri göz önünde tutulmadığı için güçlük olacaktır. Binaenaleyh, eskisi gibi, büyük harflerle başlamak sonra küçük

harflere gelmek çocuğa daha büyük bir şahsiyet verir. Tab
lolar var, büyük harflerle yazılmıştır. Küçük çocuk bunu
okuduğu zaman okuyabildim diye sevinecek, özenecek v
bir şahsiyet kazanacaktır. Özel isimlerde ilk harfi büyük
diğerlerini küçük harflerle yazarken bir aksaklık olacaktır
Gelen teklif Ankara, İstanbul, İzmir için çok yerinde olabilir
Bilhassa çocukları ile uğraşmış, okul öncesi yetişmiş çocukla
için iyidir. Fakat geri çocuklar için, mektebe gelmeden evve
eli kalem ve kâğıt görmemiş çocuklar için bu doğru olmaz
Binaenaleyh, eski şekil yerindedir. Eski şeklin aynen kabu
edilmesini teklif ediyorum.

Faik Reşit Unat — Sayın arkadaşlar, esasen ileri bir eği
tim ve öğretim anlayışına dayanan ilkokul müfredat proğram
değerli arkadaşlarımızın çalışmaları ile daha üstün bir vası
kazanmış bulunuyor. Bilhassa tarih, coğrafya ve yurttaşlık
bilgisi derslerini, sosyal bilgiler grupu altında birleştirmek hi
şüphesiz ilkokullarda çocukları, çevrelerile, mazilerile yurt
larile ilgilendiren türlü konular etrafında topluca düşündür
mek imkânını bize sağlayacaktır.

Yalnız son senelerde bütün memleketler, proğramlarında
bu bakımdan bir ıslahat yapmak ihtiyacını duymakla bera
ber, bu cesaret her yerde gösterilememiştir. Bu sebeple bizim
cesaretle karar vermemiz, fakat tatbikatını teenni ile yapma
mız yerinde olacaktır. Ünesco'nun muhtelif memleketlerde
tarih ve coğrafya, yurttaşlık bilgisi derslerinin proğramların
hülasa eden bir anketine 44 memleketin verdiği derli toplu
cevaplar da bize gösteriyor ki, proğramlarında bu dersler
birleştiren memleketler şimdilik ancak dokuzdur. Bunların da
isimlerini arz edersem, bir kısmının büyük tecrübe sahalar
olmayan ve daha ileri memleketlerden ilham almış bulun
dukları görülecektir. Avustralya, Kanada, Şili, Hollanda, Yeni
zelanda, Felemenk, İsviçre, İngiltere, kısmen Amerika Birleşik
devletlerinde bu yola gidilmiştir. Bizim de bu sahada müsbe
ve verimli adımlar atabilmemiz için yaptığımız tedrici hazır
lanmanın çok esaslı olmasına ihtiyaç vardır. Evvela öğretmen
arkadaşlarımızı aydınlatıcı bir klavuz proğramını ihtiva ede
cek müfredat üzerinde çalışmalara dair kitapların örnekle-

rine, vasıtaların tesbitine, bibliyoğrafya hülasa muhtelif çalışmalara ve hiç olmazsa bir sene denenmesine ve bundan sonra kati karara varılmasına ihtiyaç duyuyor ve bu maksatla bir takrir takdim ediyorum.

Kemal Atatug — Sayın Faik Reşit Unat'ın fikirlerine aynen iştirak etmekle beraber bazı noktaların açıklanmasını rica ediyorum.

Bizim hazırladığımız kanun tasarısında müfredat proğramında mahallî şartların nazarı dikkate alınacağına dair bir kayıt var. Proğramlar mahallî şartlara uygun yapılacağına göre, burada hayat bilgisi dersleri hakındaki kısım bu kararla tezat teşkil ediyor. Gerek şehir ve gerekse köy okullarında hangi derslerin —sahife 5 madde 9— mahalli şartlara bırakılacağı tasrih edilmiştir.

Sonra dördüncü sınıfta, çok mühim bir dâva imiş gibi, bayağı kesirlerden paydaları müşterek olan toplama ve çıkarma bence lüzumsuzdur. Çünkü biz üçüncü sınıfta kesir fikrini esasen vermekteyiz. Bu, bence yersizdir.

Din dersleri mevzuuna gelince; esasen din dersleri okullarımızdan kaldırılmamıştır. Yalnız din dersleri öğretmenin ve öğrencinin ihtiyarına bırakılmış olduğu için öğretmen de okutmamış, çocuk da gelmemiştir. Veli çocuğum din dersine girsin diyor. Bu gün din derslerinden kaçan da yoktur. Size bir misal vereyim, üç ermeni çocuğu din dersine devam etmektedir. İmtihan olacaklardır, not alacaklardır. Noksan ders okutulmaz. Onun için rica ediyorum, imtihana tabi tutulsun. Neden korkuyoruz, niçin öteki dersin notu olur da bu dersin notu olmaz ve imtihana tabi tutulmaz.

Bir de bayram tatilleri üzerinde duracağım; resmî bayram tatilleri olarak bizim kabul ettiğimiz iki tatilimiz vardır. Onlar da dini bayramlardır. Komisyon acaba kurban ve şeker bayramları hakkında bir şey düşünüyor mu? Bunlar konmuşmu dur, bunun hakkında malumat rica ediyorum.

Niyazi Akşit — Efendim, ilkokul programları 5 nci Maarif Şûrası hazırlıkları arasında yer almadığından, 3 numara-

lı komisyonun çalışmaları yeniden hazırlanacak program için temenni mahiyetini geçmemektedir. İlkokul programı üzerinde bundan sonra yeniden çok esaslı çalışmalar yapmak icabetmektedir. Sosyal dersler, birlikte üniteler halinde işlenebileceği gibi, her dersin ayrı ünite halinde işlenmesi de mümkündür. Ünite yapmak için zorlamak doğru değildir. Bize nümune olarak verilmiş olan iki ünitede tekerrürler olmuştur. Halbuki üniteler yapılırken derslerin tekerrür etmemesi lâzımdır.

Bu ünite epeyce zorlandı, komisyondan sorduk bize hazırlıyoruz dediler. Bir de «E» maddesine göre çalışma, istihsali arttırma, kooperatifler, bankalar, sigortalar gibi. Tabiat bilgisine ait ünite örneği diyoruz; ürünleri toplama, ambarlama, Toprak Ofis, kredi ve satış kooparatifleri birbirinden ayrı mevzular oluyor. Üniteler arasında tam mânasiyle bir bilgi temini mümkün olmuyor. Bugünkü ilkokul programı çok ağırdır. Gerek coğrafya, tarih ve sair dersler. Üniteye gitmek daha yerinde olur kanaatindeyim.

Bedi Ziya Eğemen — Birinci maddede yakınlık prensibi esası konmuştur. Bu prensip kâfi değildir. Çocuklar bilhassa ilk aylarda uzak olan şeylere daha fazla merak ediyorlar. Yakın çevre çocuğu bıktırır. Bu itibarla bu noktada daha dikkatli bulunulmasını rica ederim.

İkinci nokta; sosyal bilgiler tâbiri yanlıştır. Buna coğrafî tetkikler giriyor. Bu tabiat bilgisi haline gelebilir.

Üçüncü nokta; beşinci sahifedeki ifade prensibi zıttır.

Dördüncü nokta; sosyal bilgilerin yükünü hafiflettiği iddia olunurken diğer taraftan verilen örnek değil, sadece esami tadadından başka bir şey değildir.

Beşinci nokta Unesco'nun tavsiye ettiği bu tecrübe henüz başka memleketlerde meyvasını vermeden tatbik etmeğe kalkmak okullarımızı tecrübe tahtası haline getirmektir. Rica ederim, bugün üç senede, beş senede bir, program değiştirmekteyiz. Bir Amerikan prensibi hakim olur, bir Orta Avrupa prensibi. Okullarımız bu metodların tecrübe tahtası

haline getirilmemelidir. Bunları deneme okullarında d dikten sonra mutabakatlarını ölçmek ve ondan sonra ta etmek lâzımdır. Bu itibarla müfredat programının, bilh. baştaki maddelerde sosyal bilgiler müstesna ana mesele temas etmekle beraber, yeni getirdiği metodun tatbikatı kımından hatâya düşmüştür. Burada taklitçilikten ayrılı lâzımdır. Bunu hususî ve tecrübe okullarında denesinler dan sonra tatbikata geçsinler.

Ali Erdoğan — Bir defa ilkokul programını yeniden den geçiren komisyon arkadaşlarına teşekkür ederim. kadaşlarım başka şeylere temas ettiler, ben onların te ettikleri noktaya dokunmıyacağım. İlkokul program gözden geçirilmesi için ilk defa kitabın ele alınması lâ dır. Bilhassa köylerde birinci ve ikinci sınıflarda okutu kitap ve mecmua elinde bulunmıyan öğretmen vasıt kalıyor. Okunan kitabın daha cazip bir şekle sokularak cukların eline verilmesini temenni ediyorum.

Başkan — Fuat Gündüzalp.

Fuat Gündüzalp — Efendim, bendeniz huzurunuza pı ramda kusur bulmak için çıkmadım. Aksine olarak bu poru hazırlamış olan sayın komisyon üyelerine teşekkür mek için çıktım. Ve teşekkür etmekte de kendimi az haklı buluyorum. Çünkü daha bundan evvelki yani şene evvelki Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında bazı te lerde bulunmuştum. Bilhassa ikinci devre guruplarının ağır olduğunu, hele tarih coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konuları bakımından birbirine çok yakın olan derslerin tek ders halinde toplanmasını teklif etmiştim. Evvelâ İlk retim komisyonunda bu naçiz teklifim büyük bir çoğunl la kabul edilmişti. Ondan sonra Şûranın Genel Kurulu da yine büyük bir çoğunlukla ve bir temenni olarak ka edilmiş bulunuyordu. Bendeniz Faik Reşit Unat, Bedi Z Eğemen arkadaşlarımın fikirlerine hürmet etmekle bera tamamen aksi kanaatte bulunuyorum. Çünkü bu güne ka tatbik edilmekte olan ikokul programı beş senedir tatbik e mektedir. İkinci devresindeki konular çocuk psikolojis

katen uygun değildir ve hattâ aykırıdır. Bundan evvelki da hazırlanmasını çok arzu ederdim. Üç buçuk sene büyük bir zaman kaybedilmiştir. Onun için Bakanlık-emenni etmeliyiz ki bunu önümüzdeki senenin başından ren gerçekleştirecek tertibatı alabilsinler.

kinci olarak şunu arzedeyim; ilkokul öğretmenlerine ik bir serbestlik verilmektedir. Bu onları mahalli şartlar sinde inisyatife sevk etmektedir. Onların ellerini kolla-bağlamamaktadır. Bu da demokrasi gelişmemizle çok ın düşen bir inkişaf teşkil etmektedir. Bu mevzuda canlanmamı mazur görmenizi rica edeceğim.

ülent Nuri Esen — Sayın Başkan, sözlerime komisyon daşlarını tebrik etmekle başlamak vazifesindeyim. Ne r stenoğrafik bir konuşma karşısında olursam olayım, şekkürü yapmak vazifemdir.

apor, çok ileri bir Türkiye görüşü ile tanzim edilmiş-alnız bunun içinde bir kanbur, bir sui teşekkül gör- Bendenize öyle geliyor ki; komisyon bir emri vakiin anı olmuştur. Meseleleri esasından münakaşa etmeyi nmemiştir. Bu bakımdan bir pürüzlü nokta kalmıştır. okta, raporun 15 nci maddesini teşkil eden meseledir. pürüzlü noktaya, raporun 15. maddesini teşkil ve tedrisatı iptidaiyeye ait olan noktaya temas k istiyorum. Bendeniz terbiyeciyim. Küçük çocuk yecisi değilim, kâhil insan terbiyecisiyim. Bunun aşında hukukcuyum. Türk Anayasasının ikinci desinde devletin lâyik olduğu hakkında bir prensip r. Türkiye Evkaf ve Şeriye Vekâletlerinin ilgası hak-bir kanun vardır. Bu kanunun bir dördüncü maddesi r. Hükûmet ve Büyük Millet Meclisi devletin içersinde tin organları olarak yalnız halka taalluk eden mese-e uğraşırlar. İtikadatla uğraşmazlar. Bu Mustafa Kemal nında çıkmıştır. O Mustafa Kemal ki 1925 senesinde una giderken yolda verdiği nutukta bu memlekette terbiyenin esas olacağını ve dini terbiyenin yeri bulun-ğını söylemiştir. Çok rica ediyorum, 1953 milat yılında

yaşıyoruz. 1948 senesinde çıkmış İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine biz de imzamızı attık. Bu vesikanın 18 nci maddesi diyor ki; herkes inanışında ve dini akidesinde serbesttir. Ancak özel surette eğitimle bunu sağlamak münkündür. Resmî eğitimle bunu sağlamamalıyız. Meselenin esasını niçin münakaşa etmediniz? Rica ederim Türkiye teokratik bir Devlet değildir. Gerçi getirdiğiniz çareler Pakistan Devletinin Anayasasına göre çok yerindedir. Fakat Pakistan Teokratik bir devlettir. Türkiye Teokratik değildir.

Hür vatandaş yetiştirmek istiyorsak akidelerinde hür bırakmak mecburiyetindeyiz. Rica ederim vazifelerimizi rasaneti zihniye ile tetkik edelim Ben bir hukuk adamıyım, kanunlara bağlı bir kimse olarak, Anayasaya bağlı bir kimse olarak, diyorum ki; bu dersin proğramlardan çıkarılması hususunda bir temenni izhar etmemiz lâzımdı. İşte ben bu temenniyi izhar etmek için huzurunuza çıktım (*Alkışlar*).

Süleyman Berköz — Fuat Gündüzalp'ın konuştuğu zaman anladım ki tamamiyle benimle beraber düşünüyor. Elimde bir not vardır. Yanlış yazılmış maddelerin sırası değiştirilmiştir. Komisyonu tebrik ederim. Çok ileri görüşlü haraket etmiş ve bize bu raporu getirmiştir. Fuat Gündüzalp arkadaşım gibi öğretmenlere ve proğrama geniş bir serbesti verildiğini görmekle mesudum. Bundan iki sene evvel Unesco Kanadada tertiplediği bir seminerde bir program istemişti. İsviçre müşterek bir proğram veremedi. Çünki her Kantonun ayrı bir proğramı vardır. Amerikada veremedi. Her devletin ayrı bir proğramı vardır diye veremedi. Japonya da veremedi. Biz de bu yolda yürümekteyiz. Geçen maarif Şûrasında tevzi edilmiş olan ilkokul ve ortaokul proğramlarının arkasına konmuş olan psikolojik cetvellerin bu sefer tatbik edildiğini görüyoruz. O zaman niçin konduğu düşünülebilirdi. Ve düşündük. Proğramla bu cetveller arasında büyük bir münasebet görmüyorduk ama, şimdi burada irtibat tesis edilmiştir. Bunun hikmetini şimdi anlıyoruz. Şimdi tatbik sahasına girmiştir. Bu bakımdan komisyonu tebrik ediyorum.

İkinci nokta; sosyal bilgilere aittir. Sosyal bilgilerin durumu memleketlere göre değişiyor. Gerçi bazı memleketler tatbik ediyorlar ama, bunlar en ileri pedagojik duruma sahip memleketlerdir. İlkokul çocuğu 7-12 yaş arasındaki çocuğun neler öğrenebileceğini, 9-10 yaşları arasındaki çocuğun coğrafyayı tarihten ayırt edemiyeceğini hepiniz takdir buyurursunuz. O itibarla Bakanlığa bırakılarak sosyal bilgiler gibi ilkokul için çok faideli bir esasın kabul edilmesine bendeniz taraftar olduğumu arz ediyorum. Ve bunu kabul ederek bu programı getirmiş olan komisyonu tebrik ediyorum.

Başkan — Söz almış 21 arkadaş var. Bunlardan başkasının söz almamasının karara bağlanması hakkında bir takrir var. Söz alanlar konuşmak şartiyle, usul hakkında söz isteyen bulunmadığına göre takriri reye koyuyorum. Söz alanların konuşması şartiyle müzakerenin kifayetini oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Hatice Sökmen — 12 inci maddenin c, fıkralarında beşinci sınıftan çıkarılmak istenen kesirler zannedildiği gibi zor değildir. Bana kalırsa bir öğretilirken yarım da beraber öğretilmelidir. Her iki kesre ait bilgiler sınıflara dağıtılarak hepsi ilkokuldan mezun olurken öğretilmelidir. Eğer sözlü ve ameli olarak başlarsak bunların öğrenilmiyecek yeri yoktur. İlkokulu bitiren çocuk ortaokula devam ederse, veya etmez de hayata atılırsa, hayat için de kesirler mutlaka lâzımdır. Binaenaleyh beşinci sınıf programından çıkarılacak kısımlar kalmalıdır.

Gene beşinci sınıf matematiğinden koni, pramit, kürrenin hacımlarının çıkarılması isteniyor. Pirizma ve silindirin hacmi net olarak öğretilmişse bu üç cismin hacmi pratik ve ameli denemelerle onların üçte biri olduğu gayet kolay öğretilir. İlk şehir ve köy okullarında bir çiçekcilik seferberliği açıp Tabiat; Tarım; Aile Bilgisi; İş Resim derslerinin zevk kısmının yurttaşlık bilgisinin yurdu güzelleştirme taraflarını ele almak lâzımdır.

F. 28

İsmail Hakkı Ülgen — Muhterem arkadaşlar, müfredat programından mevcut olan din derslerinin laikliğe ait olup olmadığı hakkındaki mütalâaları dinlemiştim. Bu söz müddeti üç dakika olarak tahdit edilince bunu gayri kâfi bulduğum için arz edeceğim.

Konuşmam usule müteallik olacaktır. Bu mevzu derin, ilmi ve hukuki bir mevzu olduğu gibi aynı zamanda terbiye mevzuudur. Bu mevzu hakkında salahiyetle söz söyleyen zat, bu şekildeki tedrisatın laikliğe aykırı olduğu iddiasını muhterem Profesör Bülent Nuri Esen üstadımız meselenin derinliğine izah etmek bakımından incelenmiş olmadıkça kıymetli reylerinizi sarih bir şekilde veremiyeceksiniz. Buna mukabil Hükümetin ve Millî Eğitim Vekâletinin görüşünü bendeniz bu mevzuu iki yıldan beri bir dâva halinde yürütmekte olan arkadaşınız olarak izah etmek arsusayındayım. Yüksek Heyetiniz tensip ederse yalnız mevzu üzerindeki konuşmaların tahditsiz olmasını teklif ediyorum. Veyahut hiç olmazsa salâhiyetli arkadaşımız Bülent Nuri Esen ve bendenize tahditsiz söz hakkının verilmesini istiyorum. arzum budur.

Başkan — Komisyon ve diğer üyelerin mütalâaları varsa usul meselesini evvela karara bağlayalım ondan sonra müzakerelere devam edelim.

Rauf Vural — Bu mevzuda kanuşacaklara hiç olmazsa beş dakika konuşma hakkı verilmesini istiyorum.

Ahmet Önertürk — Bu mesele bizim olduğu kadar hükümetimizin de meselesidir. Aydınlanma mevzuu artık mevzubahis olmasa gerektir, bu kadar malumatla da reyimizi verebiliriz. Binaenaleyh ben aydınlanmasını şahsen faydalı görmüyorum. Bu kadarla reyimizi verebiliriz kanaatındayım. Esasen müzakerelere devam etmek için komisyonun mütalâasını da dinlememiz lâzımdır. Ondan sonra gerekirse karşılıklı olarak konuşuruz.

Başkan — Komisyon izahat versin. Eğer yeniden bir koşma açmaya lüzum olursa o zaman yeniden arkadaşlara söz verelim. Muvafık mı efendim? (*Muvafık sesleri*) Yani mdi, söz alanlara söz vermeğe devam edelim. Bunu kabul enler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Söz Ahmet Önertürk'ün.

Ahmet Önertürk — Efendim, bütün Türk ve yabancı tbuatın, demokratik olgunluk hareketlerinde, memlekete ze vermiş olduğu not hakikaten milletimizin sağ duyuun çok yerinde oluşundandır. O milletin başında olan öğretmenlerin adım adım yürümemiz lâzım gelirken a ileri gitmek için atlarcasına gitmeği çok faydalı görünüzdendir. Üç dakikada üç teklif arzedeceğim.

Birincisi, bir işin hemen tatbik edilip de sonunda aksaklık karşısında üzülmememiz için komisyonun getirdiği denenin köy enstitüsü ve öğretmen okulu olan illerde on tane ilda, otuz tane olduğuna göre üç yüz okulda denenmesini yorum ve öğretmenlerin seminerlerde olgunlaştırılmasını yorum.

İkincisi, ekonomik hayat bakımından ilkokul programın elden geçirilmesi istenmiştir. Hakikaten çok iyi ve el bir nokta, aradığımız bir şey. Fakat maalesef koyon bizi bu hususta aydınlatmamış. Hattâ bir maddeden rı hiçbir tarafına temas etmemiş. Acaba neye sükût et anlıyamadım. Eğer ayrıca yaptıkları bir şey yoksa bu usun temenni mahiyetinde tekrar başkanlığa arzını ve lınlanmasını rica ediyorum. Millî Eğitimin amaçları arada, köyün gelişmesi, çocuğun gelişmesi, diyoruz. Bu nda tarih, ne hizmet görecek, diğer dersler ne gibi hizler görecekler. Bunların havası, bu atmosfer içinde çoa neler öğreteceğiz. Bütün bunların bu projeksiyon ışığı nda aydınlanması gerekir. Bunu, bu komisyon raporungöremedim. Üçüncüsü de; B, C, gurupu denmiştir. Ameadan alıyoruz. A, B, C, onlarındır. Birinci, ikinci, üçüncüye 5 ve 6 cıya da B, 7, 8 e de A diyoruz. Bir sınıfa girdi iz zaman bunu Amerika'dan aldık, B, C dediğimiz zaman

A niye yoktur diye sorulmaması için B, C yerine A, B, C denmesini teklif ediyorum.

Rauf Miral — Evvelâ çizmeden yukarı çıkmadan mevzu üzerinde konuşacağım. Hukukçu arkadaşa belki cevap verecek durumda değilim. Fakat realiteyi bendeniz de görüyorum. Biz zorla çocuklarımıza din dersi tedris etmiyoruz, jandarma, polis kullanmıyoruz, cebri bir vaziyet yoktur. Biz halkın isteğini yerine getiriyoruz. Mubassırlar arkamızdan koşmuyorlar, cemaatle namaz kılmıyoruz. Binaenaleyh bunda insan haklarına tecavüz gibi bir şey göremiyorum. Yalnız ben dinî tedrisatın ne suretle ayarlanması icabettiğine ait maruzatta bulunacağım. Bunu kabul etmekle beraber şu açıklamayı da yapmak mecburiyetindeyim.

Din tedrisatında anlayışı tesbit etmek lâzımdır. Dinin itikada ve metafiziğe ait kısımlarını değil de, ahlâka, fazilete ve millî ahenge kıymet veren kısımlarını ele almak ve bunlar üzerinde durmak lâzımdır.

Son söz olarak şunu şöylerim ki; dinî itikatları telkin edecek insanlar vardır. Ve bunları biz küstah, yobaz olarak vasıflandırıyoruz. Çocuklarımızı bu adamların eline terk etmeden biz şu dediğim plân dahilinde çocuklarımızı yetiştirmek mecburiyetindeyiz. Bunu demekle umumî hükümlere bir tariz yapmıyoruz. Vakit müsait olmadığı için sosyal bilimlere ait olan kısmı huzurunuzda teşrih etmiyorum.

Bedi Ziya Eğemen — Zannediyorum ki din dersleri mevzuu burada hakikaten dışardaki akisleri bakımından yanlış tefsire yol açabilir, eğer kısa konuşacak olursak. Onun için yüksek heyetinizin bu mevzuda tavazzuh etmesi için bazı hatipler diğer program noktalarına temas etmiştir. Heyetiniz muvafık görürse takyit edilmek şartiyle bazı arkadaşlara söz verilsin.

Bekir Türk — Bu fıkraya ait karar tesbit edilmiştir. Onun için tekrar oya konmaya lüzum yoktur.

Başkan — Başka mütalaa beyan etmek istiyen var mı usulü müzakere hakkında? *(Yok sesleri)*

Arkadaşlar diyorlar ki; bu mevzuun tavaz zuh etmesi için Şûranın tesbit edeceği bir müddet içinde bu mevzuu müzakere edelim. Ondan sonra rapor üzerindeki münakaşalara geçelim.

Sabih Özlü — Efendim, sayın profesör nazik bir mevzu ortaya atmıştır. Biz bugün öğretmen olarak, din tedrisatının hangi maksatlarla ve hangi ana fikrin neticesi olarak okullarımıza girdiğini biliyoruz. Binaenaleyh bu kadar kritik bir mevzu üzerinde müzakere açılmasının doğru olmıyacağı kanaatindeyim. *(Çok doğru sesleri)*

İbrahim Tünger — Bu mesele nazik ve kritik bir mesele değildir. Onun için açılmasını teklif ediyorum. Neden din meselesi açıldığı zaman nazik ve kritik bir mesele olsun. Bu memleketin bir Anayasası vardır. Bunda dinimizin islâm olduğu belirtilmiştir.

Sami Akyol — Muhterem arkadaşlar, çocuğun dini terbiyesi, fikri terbiyesi, bedeni terbiyesi diye mesleği üçe ayırmamız lâzımdır. Bunlar birbirinden ayrılmıyacak mevzulardır. Fikrî terbiyesi, karakteri üzerinde tertip edilen proğramda, dini terbiyesi hakkında maddeler vardır. Bunu birbirinden ayırarak biri önemlidir diye tasnif yapılmasına taraftar değilim. Usûle göre, Komisyonca verilecek değere göre bir meseleyi diğer mcseleden daha fazla eksik görmemek gibi insaflı bir görüşle müzakerenin devamını rica ediyorum. Birini diğerinden ayırarak bu bundan önemli bu bundan önemsiz diye bir tasnife taraftar değilim. Şûra kâfi deyene kadar bir meseleyi diğerinden fazla ve eksik görmemek lâzımgelir kanaatindeyim

Müzakerenin devamını rica ediyorum.

Reşat Oguz — Efendim, mesele, üzerine varılmıyacak bir korkunçluk ifade eden bir durum arzetmemektedir. Fikir ve ilim adamı olarak bizlerin de, memleket münevveri olarak, öğretmen olarak ele alınan bir konunun müsbet taraflarını müdafaa edecek kadar elbette kafası vardır. Bu noktadan

eyetin tenevvür etmesi elbet ve elbet akla ve mantığa uygun ulunmaktadır. Tekliflerimizi reye vazını rica ederim.

Başkan — Şu halde Yanlış tefsirlere mahal bırakmamak zere yalınız din dersleri üzerinde münakaşa açılması ıkfiifini reyinize arz ediyorum.

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi müzakerenin kifayetini tekrar reye koymıyacağım. rkadaşlara söz vereceğim.

Müzakereye başlıyoruz.

Peyami Safa — Bu mesele görüşüldükten sonra din bahsi ,rı bir bahis olduğu için bütün konuşmaların sonunda da ɔmisyonun müdafaasını rica ediyorum.

Tevfik İleri — Efendim, ben bir şûra üyesi olarak koışuyorum. Millî Eğitim Vekili olarak acaba söz almam ɔğru mudur, yanlış mıdır diye düşünmedim değil. Fakat ırayı teşkil eden muhterem azaların noktai nazarı şudur ıya budur diye fikirlerini ve vicdanî kanaatlerini değiştiriyeceklerine o kadar kani bulunuyorum ki, bir şûra üyesi arak söz söylemekte bir mahzur görmedim.

Bülent Nuri Esen arkadaşımız komisyonu tahtie ettiler. betteki komisyon, icabeden ilmi cevapları verecektir. Ben n o tarafına dokunacak değilim. Biliyorsunuz din derslerinin ekteplerimizde bir bakıma ihtiyarî, bir bakıma mecburî ırak programa alınması işi Demokrat Hükûmetin bir tasarfu ve bir kararı neticesinde olmuştur. Ve hükûmetin bu tasarfu hakkında biraz evvel mütalâalarını serdeden arkadaşımız veli olarak, bir vatandaş olarak Şûrayı Devlet nezdinde va açmıştır. Bu dâva görülmektedir. Lâyiklik prensibi aklar altına alınmış ve zedelenmiş midir? Hakikaten bu ensibi zedelemeğe hükûmetin iktidarı yoktur. Böyle bir reket karşısında Büyük Millet Meclisi en büyük reaksinu gösterir. Bunu bir tarafa bırakarak bütün medeni deɔkrat Milletlere bakalım. Herbirinin mekteplerinde din tedatına yer verilmiştir. Tetkikinize arz olunan ve 944 de

kabul edilmiş bulunan İngiliz Maarif kanununda da bu hı
susta bize nazaran daha sert ve hattâ geri hükümler vardı
Ne yaptık? Anayasamız vicdan hürriyetine hürmet eder. M
deni kanunumuz bütün vatandaşların çococuklarına di
telkinatında bulunmasını kabul eder. İşte bir hükümet ol
rak vatandaşların arzusunu bir noktada toplayarak tahakku
ettirmeğe çalıştık. Milletin arzusuna rağmen hükmetme
niyetinde değiliz. Çocuklarına din dersi verdirmek ist
meyen vatandaşlara hudutsuz serbesti verdik. Hiç karışm
yoruz, ne devam mecburiyeti, ne okuma ve ne de not alm
mecburiyeti vardır. Vicdan hüriyetine bundan fazla hürm
olur mu? Vatandaş çocuğuna din dersi okutmak istiyor. Ya
müslümanlık terbiyesi verdirmek bunun, iptidai bilgileri
öğretmek istiyor. İki şık var, Medeni Kanun ona bu hakl
tanıdığına göre, ya diyeceksinizki; ben mekteplerime bun
sokmam, istediğin yerde istediğine din dersi verdir. O tal
dirde korkunç hadise vukua gelir. Mücadele etmeğe me
bur olduğumuz mahalle mektebi, mollanın mektebi post
serer. Amma sen ona okutmıyacaksın, o cahildir, okutmıy
caksın, ben de okutmıyacağım, ama sen Kanunu Meden
Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince vicdan hürriyetin
malik sin, dini terbiye ve bilgi vermek hakkına maliksi
Bu ne demektir; bu yamaçtan o bir yamaca geçmeğe malil
sin, amma arada köprü yoktur, köprü olmayınca tabiî geç
mez. Köprüyü geçmek hakkına sahip oldun mu, köprüyü ku
mak bir borçtur. Biz bunu yaptık köprüyü kurduk. Bun
yapmakla gerilik mücadelesinin ilk kazmasını vurmuş ol
yoruz. Türk çocuğunun yetişmesi için bütün cepheleriy
birçok eğitime ihtiyacı vardır. Bunun için Türk çocuğu öğ
retmenin eline teslim edilmiştir. Çocuklarımızı bütünü i
yetiştirecek Türk öğretmenine, şu çizdiğimiz ana hatlar d
hilinde pedagoji metotlarına uygun bir şekilde çizilen b
çerçeve içinde faydalı ve mutlak zararsız bir ölçü ile ve v
tandaşı da tatminederek ve hiçbir zaman memlekete zara
vermiyerek, din terbiyesini de verdiriyoruz. Böyle bir dâv
da Mustafa Kemalin büyük adını kullanmak yanlıştır. B
tevhidi tedrisat kanunu vardır. O kanun Maarif Vekâleti
den başkasına mektep açmak hakkını vermez. Ve Maarif V

kâletine imam ve hatip yetiştirmek için okullar açmak vazife ve selâhiyetini verir. Ve bu kanun Mustafa Kemal'in zamanında çıkmıştır. Mustafa Kemali öyle olur olmaz yerde davalarımıza ve fikirlerimize kalkan diye kullanmağe hakkımız yoktur. Ben bu mesele üzerinde fazla durmıyacağım. Bu mesele üzerinde daha salâhiyetli, işi ilmi cepheden mütalâa eden arkadaşlar herhalde konuşacaklardır. Arkadaşımız kabul etsinler ki hukuk adamı yalnız kendileri değildir. Biz bunu yaparken birçok hukuk adamının fikirlerine danışmış ve ilim heyetinden de geçirmiş bulunmaktayız. Ben asıl bir nokta üzerinde duracağım.

Biz vatandaşla karşı karşıyayız. Bu mevzuda vatandaşı tatmin ile mükellefiz. Vatandaş çocuğuna bizim mekteplerimizde, bizim lâyik mekteplerimizde sizin mübarek ve nurlu ellerinizle dini bilgilerin verildiğini anladığı anda para vererek, mısır vererek, buğday vererek çocuğunu cahil hocaya teslim etmez. O halde bunun üzerinde dikkatli durmamız lâzımdır. Bu bilgileri en halis şekilde çocuklarımıza verdiğimize bütün vatandaşları inandırmamız lâzımdır. Bugün tatbik edilen usul şudur; istiyen veli çocuğunu din dersi almaktan menedebilir. Bundan daha lâyik bir düşünce olamaz. Vatandaş çocuğuna din dersi verdirmeyi kabul etmiş, yani itiraz etmemiş ise biz ona coğrafya, geometri, tarih bilgisi verir gibi, din bilgisi, de veririz ve vatandaş da bizden bunu istiyor. Bu ders mecburî ders saatları içinde verilr; öğretmen arkadaşlarımız bu dersleri diğerleri gibi okutur; not verir. Merî hükümlere göre bu notlar sınıf geçmeğe de müessir olur. Bir noktaya temas edeceğim; Komisyon notlar sınıf geçme ile alakadar olmasın, diye bilir. Bence du doğru değildir. Bu husus hangi noktainazarla kabul edilmiş olursa olsun vatandaş da, din dersinin diğer dersler gibi ciddiyetle ele alınmadığı zahabını yaratabilir. Bu takdirde çocuklarını her türlü kanun müeyyidesine rağmen bizden kaçırırlar, gizli meteplere gönderirler ve bu, memleket hesabına zararlı neticeler doğurur. Ben du endişe ile komisyonun bu maddesine taraftar olmadım ve cari olduğu şekilde sınıf geçmeğe de -madem ki not veriliyor- mües-

sir olmasının zaruri bulunduğunu işaret etmek için huzurunuza çıktım. Maruzatım bundan ibaretti. (*Alkışlar*)

Bekir Türk — Sayın arkadaşlarım, bu mesele hakkında esaslı bir karara varabilmek için tarihin yakın seyrini düşünmemiz icabeder. Lâyiklik nasıl doğmuştur? Din denen mukaddes dâvanın adamları dâvaya yetecek şekilde yetişmemiş ve dini küçük bir duruma düşürmüş iseler elbette ki din korunmamış olur. Onun asıl suçlusu da din adamıdır, din değildir. Demek istiyorumki din büyük bir dâvadır. Bu dâvayı güdecek adam yetişmelidir. Mukaddes saydığımız dinin bu hale gelmesine lâyiklik adı altında başka türlü manalar verilmiş olması ve her şeyden evvel din adı altında yetişen adamların kötülüğüdür. Dini bu hale getiren din adamı altında dolaşan adamın yanlış hareketidir. Yoksa dinde bir yanlışlık, bir sakat yol yoktur. Dini millî bir camianın lüzumlu bir müessesi olarak kabul etmek lâzım gelir. Din adamı ismi altında karşımıza çıkan insanlara sırt çevirelim.

Başkan — Vakit geldi.

Bekir Türk — Bu hallerdir ki Lâiyklik vaziyetini doğurmuştur. Lâyiklik bir dini cephe değildir. İrticaa karşı kurulmuş bir cephedir. Reaksiyonu olarak dün böyle bir hareket yapılmasını da tabii saymak lâzım gelir. Amma Lâyikliği de lâkayitlik şeklinde bırakarak memleketin lüzumlu bir ihtiyacına cevap vermemek bilhassa hoca olarak memleketin münevverleri olarak buna icabeden ehemmiyeti, önemi vermemek bize düşmez. Şu halde lüzumlu bir mevzudur, bir konudur, bir müessesedir. Muhakkak lâzımdır.

Dün lâyiklik aşırı bir manada anlaşılarak daraltılmış, bugün de başka bir manada geniş tutuluyor zannediyorum. Asıl bizim davamız, meselemiz halkın ihtiyacı işidir. Benden evvel söz almış olan sayın Vekilimiz buyurdular ki memleketimizin din terbiyesi işini Millî Eğitim Bakanlığı olarak ele almadığımız zaman bu işi sapık yollara sevkettirecek insan-

ların eline düşürmüş olacağız. Dini disiplin altına alm lazımdır. Ve memlekette din dersi vermek lâzımdır.

Bülent Nuri Esen — Sayın Başkan ve arkadaşlar, ben niz hayatımın en ziyade haz duyduğum anlarını yaşıyoru Bu münevver arkadaş kitlesi huzurunda bütün memlek yakından ilgilendirdiğini sandığım bir mevzu üzerinde ba tekrar söz vermek imkânını bağışladığınız için size teşekk ederim. Yalnız benden sonra söz alacak arkadaşlardan bir ricam vardır. Bu mevzuda bendenizi muhasım tutara muarızları imişim gibi benimle münakaşa yapmasınlar. B buraya fikri bir münakaşa yapmak üzere çıktım. Ve fikri ilmi desteklerle pekiştirmek suretiyle ileri süreceğime şüp yoktur.

Dinî tedrisat meselesinde düşünülmesi zaruri olan nok cemiyet için din denilen müesseseye ihtiyaç olup olmama meselesi değildir. Bu bir sosyal realitedir, bir ihtiyacın ma sulüdür. Üzerinde münakaşa edilmez.

Mühim olan nokta Devlet olarak din işleriyle meşgu olup olamıyacağımız keyfiyetidir. Bendeniz bu suali ceva lamak isterim. Lâyiklik demek, benden önce huzurunuz söz söyleyen vekil arkadaşımın anlattığı ve tek cepheli m nasiyle Devletin dine karşı sakınacağı vaziyeti, hurafele yahut ufunetli neticeleri meydana getirmeye elverişli husu ları önlemek, bunun panzehiri değildir. Lâyiklikten kastı Devletin dine, itikadata, batıl inanışlara taalluk eden mevzu larla teması kesmesidir. Bu, masabaşı kararı ile olmu birşey değildir. Beşer, asırlar boyunca ısrar etmiş ve bun bir can kurtaren simidi gibi yapışmıştır.

Muhterem Tevfik İleri biraz önce bendenizi hakikate birçok bakımlardan ilgilendiren sözler söylerken bir ar uluorta Mustafa Kemal adını ortaya atmıyalım, dediler. Be deniz Mustafa Kemal adında kutsiyet zuum edenlerden değ lim. Yaşıyan insanların büyüklükleri nisbetinde insanlar o duklarına inanıyorum. Peygamber olduklarına değil. Şunu arzetmek isterim ki memlekette lâyiklik prensibine aykırı v mekteplerde dinî tedrisat vaz edilmesi mevzuu gibi devleti

istinat ettiği ana hukuk fikrine münafi bir mesele görüşülürken bu devleti kuran insanın anılmamasına imkân yoktur. Saçları başaklar gibi sapsarı, gözleri okyanuslar gibi mavi Mustafa Kemal içimizdedir. Mustafa Kemal'in adını böyle ehemmiyetli bir işte anmıyalımda hangi işte analım? İşin asıl izah edilmesi lâzım gelen cephesi dini tedrisatın okullara konması keyfiyetidir.

Programlara girmesi işi, bir kanunsuzluk meydana getirmiştir. Çünkü Maarif Şûrası teşkilât ve vazifelerini derleyen kanun hükümlerini almıştır; okul programlarına girecek din dersleri Millî Eğitim Şûrasına teklif edilir. Bu teklif vaki olmaksızın okul programlarına din dersleri konulmuştur. Bunun siyasî bir takım maksatlara matuf olduğu düşünülebilir. Fakat ben siyasî değilim. Yalnız kanunun hükmüne riayet edilmemiştir.

Bütün Cumhuriyetler lâyikliğe müstenittir. Dünya yüzünde bir tek lâyiklik prensibine istinat etmiyen cumhuriyet mevcut değildir. Fakat bizim meselemiz bir şark ve garp meselesi idi. Şarktan kasdim coğrafi bir havza olarak şark değildir. Bir zihniyet mıntakası olarak şarkı kastediyorum. Benim kastettiğim mana ile İspanya'da şarka tesadüf etmek mümkündür. Buna mukabil Tokyo'da garbı bulmak mümkün, Ankara'da garbı bulmak mümkündür. Bu manası ile şarklılık ve garplılık problemi ortaya çıktığı zaman dedik ki, Devleti lâyik yapmağa çalışıyoruz. Garplılaşma yolunda adım atmak ve terakki hamlelerine kasteylemeye imkân vermemek. Din derslerinin tesis edildiğini öğrendiğim zaman devletin bir siyasî organı olan hükümetin bir cüzünü teşkil eden Millî Eğitim Vekâtletinin böyle bir mevzua temas etmiş olduğuna şaştım, çünkü devlet bunu yapmamak mevkiinde idi halbuki yapmağa karar vermişti. Şekil bakımından ben denizi ilk buruşturan bu oldu. İtiraf edeyim ki o zaman birtakım ana fikirler üzerinde muayyen kanaatlerim mevcut olmakla beraber, meseleyi derinliğine teferruatında tetkik etmemiştim.

Mukayeseli bir hukuk tetkikatı yaptım. Arkadaşımın lûtfedip söyledikleri gibi değil. Netice dünya yüzünde mevcut

olan devletlerden teogratik bir sisteme istinad eden ilâhi mahiyette devletleri bir yana bırakılsa bile, yarı teogratik vaziyette olanlar dahi devletin lâyikliğini ilân etmediği takdirde ilköğretim lâyiktir diye kayıt korlar. 20 tane anayasa sayabilirim. Bu anayasaların öyleleri vardır ki Panama, Nikaragua, Felemenk gibi vatandaşlara hüküm olarak, devletin kitlesini teşkil eden camianın belli bir dine salik olması lâzım geleceği hakkında hüküm koymuşlardır. Böyle bir hüküm mevcudiyeti namına ilköğretimde lâyik diye öğretim hürriyetini tasnif ederken ayrı bir hüküm koymak istirarında kalmışlardır. Bu tecrübeler, cemiyetlerin gündelik hayatlarının birçok mahrem hususiyetlerinden çıkan belli neticelerdir. Bu neticeler karşımızda durup dururken bizim ne için böyle bir ihtiyacı duymuş olduğumuzu ben kestiremiyorum, bugüne kadar da kestiremedim. Fakat şimdi cevabını aldım. Buyurdular ki vatandaş böyle istiyor Bir ilim adamı haysiyetiyle derhal arzedeyim ki bu vatandaş isteklerinin karşılanması demokrasi demek değildir. Demokrasiyi bir adedi ekseriyet muadelesi halinde, riyazi bir iş zannetmeyelim. Gayet mahrem, gayet sihirli, her yerde aynı insicamda, dokuda meydana çıkması lâzım gelen müessesedir. Penisilin gibidir. Dünyanın her yerinde aynı kuruluşa maliktir. Bunu biz kuracaksak demokrasi yapmış olmalıyız. Demokrasi yapmanın çaresi istroptomisini imal etmekten ibarettir. Formül her yerde aynıdır. Demokrasinin ana fikirlerinden, prensiplerinden bir tanesi devletin lâyiklik esasıdır. Ben düşündüm, kendi kendime dedim ki çocuk babası olarak böyle bir kararı nasıl karşılıyabilirim? Aynı zamanda üzerinde bir anayasa hukuku profesörlüğü sıfatım vardı Bunları mezcetmek suretiyle dedim ki hükûmet yanlış karar almıştır.

Bir Üye — Bir sual sormak istiyorum.

Başkan — Sualli cevaplı vaziyete girersek olmaz.

Bülent Nuri Esen — «devamla» Bendenizin Millî Eğitim Şûrasında meselenin bu cephesiyle meşgul olduğum yok ve olmak da istemiyorum. Arkadaşlarım lütufkâr müsadelerde bulundular diye konuşuyorum. Asıl dokunmak istediğim

cihet, öğretmeni bu işe memur edip edemiyeceğimiz keyfiyetidir. Bendeniz bunu anlamak istiyorum. Öğretmen dini akideleri ve inanışları belli olmıyan bir kimsedir. Zahiri durumuna bakarak kendisine belli bir inanışa taalluk eden öğretim yapılması tahmil edilemez. Öğretmen bütün medeni cemiyetlerde ferdin değişmez bilgiler olarak bilmesi lâzım gelen ahlâki prensipler talim etmekle mükelleftir. Ve bu mükellefiyetleri burada biter. Belli bir dinin temayülleri istikametinde bilgi veya telkin etmiye kalkarsa vicdanen hür yetiştirmiye mecbur olduğumuz çocuk hürriyetini kaybeder. Bendenizin asıl üzerinde durduğum cihet, mevzu da bu idi. Ve birçok müellifler irşat ettiler. Bundan sonra söz almak için ismini yazdırmış olan Millî Eğitim Vekâleti Hukuk Müşaviri arkadaş bilirler. Dugi gibi Colliare gibi birtakım adamların eserlerinden, ihticaçlar yaptık. Yabancı tatbikatın veçhesini anlatmağa çalıştık. Arzım odur ki; öğretmeni hür, müstakil düşüncesi ile bırakmak, ellerine çocuklarımızı tevdi edeceğimiz kadar büyük mesuliyette bir şahıs olarak görmek sitiyorsak fikir ve inanışlarında hür bırakmak istiyorsak, kendisine dini tedrisat yaptırmamalıyız. Bu nevi tedrisatı ancak din adamı yapabilir. Din adamının yapmasıdır.

Ömer Lütfi Köksal — Öğretmenler müslüman değilmidir?

Bülent Nuri Esen — «devamla» Değilde ne yapacaksınız? Din adamı yapabilir. Onun için şöyle diyorum. Müellifler diyorlar ki... «*gürültüler, ayak patırdıları*» söz hakkı bendenizin. Makamı Riyaset emir buyururlarsa keserim.

Bir Arkadaş çok yerinde olarak fikirleri burada tartışmak için mevcuduz buyurdu. Bendeniz emirleriniz üzerine arzettim. Binaenaleyh öğretmenin bu durumunu modern devlet içinde tâyin eden müellifler öğretmeni fikriyatında serbest bırakmanın çaresi bu nevi tedrisatı ona yaptırmamaktır. diyorlar. Ve yine diyorlar ki lâyik Devletin iki prensibi vardır. Bunlardan birisi öğretimde lâyiklik, ikincisi de öğretimde bitaraflıktır. Dinî inanış bir temayül meselesidir. Kendisi muayyen bir dine sahip olmayana dinî bir terbiye verdirmeye kalkarsanız belli bir dine göre ister istemez ta-

lebeleri sürükliyecektir. Halbuki bu vicdan hürriyetine aykırıdır, diyorlar. İşte bu kaba taslak gibi mülahazalara istinat ettiğini arzetmek istediğim ana fikirler bunlardır. Arkadaşlar emir buyurulursa ayrıca tavzih etmeye amadeyim. Şimdilik bu kadarla iktifa ediyorum. Söz verdiğiniz için teşekkür ederim.

İzzet Akgül — Arkadaşlar, sayın profesörün kıymetli sözlerini zevkle dinledim. Ben senelerce köyde öğretmenlik yapmış, ve halen de Millî Eğitim Memurluğu yapan bir arkadaşınızım. Sizinle bazı noktaları birlikte mütalâa edelim.

Memleketimiz profesörün ileri sürdüğü şartlardan ayrı bir memleket olarak mütalâa edilebilir. Biz inkılap yapmış bunu kökleştirmek mecburiyetinde olan kimseleriz. Köylü vatandaşlar din derslerinin okullara alınmamasından dolayı mutaassıp ve cahil hocaların eline çocuklarını teslim ediyorlar. Bucak, köy muhtarlariyle, bucak müdürleriyle mücadele ettim. Devamsızlık gösteren köylere gittim. Tetkikler yaptım, din dersi ve din dersinin okutulması bu memleketin köylüsü için lâzımdır. Bunu yapmadığımız gün devamsızlık için koyduğumuz bütün müeyyideler boştur. Yahut eksik kalmış olacaktır. Bulunduğum yerin Toparlak Köyünde bir devamsızlık vardı. Bunun sebebini öğretmene sordum. Okunan ihtiyarî din dersinin iyi okutulmadığına şahit oldum. Köylünün şikâyeti ve memnuniyetsizliği bundan ileri geliyormuş. Arkadaşla bu mevzuuda teşriki mesai ettim ve devamsızlığın önünü aldım. Devam etmiyen çocukları köylünün önünde karşıma aldım, Vekâletin yayınladığı kitapları kendilerine okudum, oradaki geçen fikirleri anlattım o zaman köylüler bana, muallim bey bunlar da varmıydı; bunlar olduktan sonra biz çocuklarımızı niçin cahil hocalara gönderelim diye bize dert yandılar, bizde kendileriyle bir konuşma yaptık ve söz verdik, ondan sonra köylü vatandaşlar çocuklarını okula gönderdiler. Bu suretle daha müspet neticelere vardık. Çocuklarımızı okullarda din dersine tâbi tutmadığımız takdirde köylerimizde mutlak surette bu dersin verilmesi için gizli gizli teşebbüsler kurulacaktır. Bu itibarla vatandaşların çocuklarına mutlaka din dersi vermek istedi-

ğine vicdanen inanarak hepinize soruyorum. Vatandaşlar çocuklarına din dersi verilmesini istiyormu istemiyormu? (*İstiyor sesleri*) bunu istemiyen, memleketin realitesini görmiyen arkadaşlardır. Biz memleketin realitesini konuşmak mecburiyetindeyiz. Buradaki nazariyeler üniversite kürsülerinde münakaşa edilebilir. Fakat memleketimiz için lüzumlu teşkilâtı kurmak lâzımdır. Köylü, muallim bey şahadet'i öğretmiyorsunuz ölürken çocuklarımız ne diyecek diyorlar. Bunlara cevap vermek lâzımdır. Din dersleri yapan öğretmen, kafası ile vicdanı ile asıl öğretmen olmalıdır. (*alkışlar*)

Kemal Atatuğ — Demin heyecanla İslâm Dini diye konuştuk. Anayasa 924 de bunu kaldırmıştır. Affınızı istirham ederim. (*Nedir sesleri*) Bilenler bilmiyenlere söylerler.

Arkadaşlar, mevzuu şu vaziyette vaz etmiş bulunuyoruz. Bu hâdise bir hukukçu göziyle şöyledir. Hukukçu arkadaşımız diyor ki din lâzımdır, bir ihtiyaçtır. Ama şu suretle vaz edilmemesi lâzımdır, biz tatbikatçı ve öğretmen olarak bu yarayı ele aldığımız zaman biz bu işlerle meşgul olacak kudrette değiliz. Bunlar ayrı ilmî münakaşa halinde yapılır. Yalnız din mademki bir ihtiyaçtır bu ihtiyacı gidermemiz lâzımdır ve şarttır. Din deyince aklımıza hiçbir zaman hürafeler gelmez. Din demek yalan söylememek demektir. Din demek hırsızlık yapmamak demektir. Din demek anaya babaya hürmet etmek demektir. Din demek büyüğe saygı göstermek ve vatanını sevmek demektir. Din, kültür meselesidir. Kültürsüz insanda din olmaz. Böyle bir insandan her zaman şüphe edilir.

Öğretmen yetiştirme müesseseleri herhalde öteki komisyonlarda da mevzuubahis olmuştur. Binaenaleyh öğretmen namzedi arkadaşımın din anlayışına hürmet ederim. Canı istemediği zaman elbette bu sınıfa girmiyecektir. Yalnız ve yalnız şunu hatırlatmak isterim ki bu memlekette birçok öğretmenlerimiz bunları hakkı ile öğretmektedir. Öğretmekten hoşlanan arkadaş varsa o derslerini diğer arkadaşlardan alır. Yahut öğretmekten hoşlanmıyanlar varsa derslerini diğer arkadaşlara devreder. Fikirlere hürmet ederiz. Diğer bir

köyde bu inanışa bağlanmayan bir öğretmen varsa yardımcı bir akadaş din tedrisatını yapmaktadır. Size bir hâtıramı anlatacağım. Arkadaşlar, din kültür mes'elesidir dediğimiz zaman cahil insanların, çok geri insanların dini de anlamadıklarını kabul etmemiz lâzımdır. 1923 de Polatlıda bir alayda subay olarak bulunuyordum. Bölüğün 200, 250 kişisinden 150 si peygamberin adını bilmiyordu. Fakat karısının peçesi çıktı diye canını veren insanlardı. Bu müslümanmıdır? Müslümanlık bu değildir İşte kültür meselesi buraya geliyor. Bir hikâye anlatayım: Babası oğluna sormuş oğlum peygamber kim demiş. Oğlu İsa demiş. Bunun üzerine çocuğun yanında bulunan hocası kusura bakma Musa diyeceğine İsa dedi demiş. İşte başkalarına bırakırsak Peygamber İsa da olur, Musa da olur.

Sara Akdik — Efendim, ben bir müsbet ilim hocası sıfatiyle din dersleri hakkında bir iki kelime söylemek istiyorum. Biz yetiştirmek istediğimiz öğretmeni pisikolastik bir tedris yapsın diye mi yetiştiriyoruz? Hayır. Eğer bunun için yetiştiriyorsak yazıktır. Binaenaleyh sınıf öğretmeninin din dersi vermesinin aleyhindeyim. Din dersi aleyhinde değilim. Amma sınıf öğretmeninin din dersi vermesinin aleyhindeyim. Çünkü aynı talebe karşısında bu öğretmen iki ayrı metod takip etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bizim öğretmenden beklediğimiz metod, mantığa dayanan şeyler söylemesi ve onu isbat etmesidir. Beklediğimiz budur. Halbuki din mantıkla uyuşamaz. Dinde sual sorulmağa başlandığı zaman dinden çıkar. Binaenaleyh eğer bir muallim talebenin soracağı suallere cevap vermezse diğer dersler üzerinde de otoritesini kaybeder. Öğretmeni bunun için korumalıyız. Biraz evvel dedim ki ilk tahsil talebesinin din derslerine girmesi mecburi değildir. Fakat şöyle bir manevi psikolojik tazyik vardır. Çocuk din derslerine girmiyecektir, diye vesika arıyoruz. Bir talebeye velisi din derslerine giremez derse olmaz çünki çocuk hemen soracaktır. Neden ne varmış din dersinde niçin ben giremiyorum? Çocuk bunu soracaktır. Halbuki din dersine girecektir diye kâğıt verirse onu ana ve babası gürültüye getirebilir, ihmal edilebilir. İkisinin arasında fark vardır. Kaldı ki mademki öğretmenlere din dersi tahmil ediyoruz, bu dersi

verecek öğretmenlerin, öğretmen okulunda bu dersi görmeleri lâzımdır. O halde mecburî olarak din dersini muallim mekteplerine koyacağız. Binaenaleyh biraz evvel hukukçu arkadaşların temas ettiği gibi bu ne bu günkü Anayasa'mıza ne de İnsan Haklarına uygundur. O halde rica edeceğim şudur: İnsan eğer bir dine mensup ise o dinin felsefesini ve tarihini iyi bilmesi lâzımdır. Öğretmenlerin bunları bilmesi çok da faydalıdır. Fakat bunu yapacaksın diye ısrar ettiğimiz zaman hakkına tecavüz etmiş oluruz. Müsbet bir ilim hocası olarak diğer dersleri okutan bir hoca din dersini okutamaz. Her öğretmende din dersini vermek için pek o kadar hahiş-kâr değildir. Geçenlerde bir arkadaş memnuniyetle yapacağını söylüyordu. Bu gibi arkadaşlara versek daha münasip olur. Teklifim üç cephelidir.

Din derslerinin proğram dışı ve ihtiyari olmaması,

İstekli ve bu iş için ehil öğretmenlere verilmesi,

Bu iş devam etme işi değildir. Devam etmemesi için velilerden tezkere istenmesi.

Başkan — Konuşmaların bugün saat 21 e kadar devam ettirilmesi hakkında bir teklif vardır. «Mevzua girmiş iken buna devam edilmesinin uygun olacağı mütalâasındayız» deniliyor. Takdir sizindir. Reye arz ediyorum. Kebul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İsmail Hakkı Ülgen — Muhterem arkadaşlarım;

İlk okullarda Din dersi okutulmasının Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine aykırı olduğunu iddia eden Profesör Bülent Nuri Esen arkadaşımızın sözlerini not ettim. Noktai nazarını iki esasa dayamaktadır:

1 — Vicdan hüriyetine aykırılık,

2 — Lâyikliğe aykırılık.

Acaba, Cumhuriyet Hükûmetlerinin kararıyle ilkokullara konulan ve bu defa Yüksek Şûranız Komisyonunca müfre-

datı yeniden incelenerek umumî heyetinize getirilen Din derslerini, Devletin resmî ilkokullarında okutmak, Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun vicdan hüriyeti ve lâyiklik prensiplerine ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 18 inci maddesine aykırı mıdır?

Muhterem arkadaşlarım;

Selâhiyetli bir Teşkilâtı Esasiye Hukuku Profesörünün bu iddialarına karşı, bu dâvayı Devlet Şûrasında Millî Eğitim Vekâleti adına müdafaa etmiş vazifeli bir arkadaşınız sıfatiyle, şahsi fikirlerimden ziyade, Hükûmetin görüşünü ve bu görüşün dayandığı mucip sebepleri açıklayarak, yüksek heyetinizin kıymetli reylerini salim bir şekilde verebilmesini temine çalışacağım. Ve bu arada ileri sürülen ve meselenin teferruat ve tatbikatına teallûk eden bazı noktalara da sırası geldikçe temas edeceğim.

Evvelâ, vicdan ve din hüriyetinin ne olduğunu arz edeyim:

Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 70 inci maddesinde yer alan vicdan hüriyeti: Vatandaşın dilediği ve beğendiği dine, felsefî ve siyasî bir akide ve kanaate sahip olabilmesi ve sahip olduğu o akide ve kanaatten dolayı muaheze edilmemesi hakkıdır.

Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 75 inci maddesinde yer alan vicdan hüriyeti: Vatandaşın dilediği ve beğendiği dinin erkân ve esaslarını serbestçe benimsemesi, ayin ve ibadetlerini serbestçe yapabilmesi ve bundan dolayı muaheze edilememesi hakkıdır.

Görülüyor ki bu iki hüriyet yekdiğerini tamamlamakla beraber aralarında fark vardır. Ve vicdan hüriyeti daha geniş ve şumullüdür.

Vicdan ve din hüriyetlerinin hukukî-ilmî tarifleri bundan ibarettir.

Şimdi, acaba, ilkokullara din dersleri konulmasında vicdan hüriyetine aykırılık varmıdır?

Muhterem arkadaşlarım;

Her nevi hüriyette olduğu gibi vicdan ve din hüriyetlerini tahdit eden şey, ferdin kendi iradesinden hariç kendi derunî benliğinden başka ve bu benliğe yabancı bir benlik ve irade tarafından ferde karşı vukubulan cebir ve tazyiktir. Buna mukabil ferdin kendi kararı arzu ve iradesiyle kendi hüriyetini bizzat tahdit edip firenlemesi ve bunun istimalini bir kaideye ve prensibe bağlaması hüriyete aykırı değildir. Bilâkis hüriyetin ta kendisidir. İnsanların en çok hür olanı en çok serazad başı boş olanı değil, bilâkis derunî bir cehd ile iradesini bir disiplin altına alanı ve bir prensip ve kaideye bağlı yaşayanıdır.

Bu izahatımı hadisemize tatbik edersek:

Hepimizin malûmu olduğu üzere din dersleri okutulmasına dair olan karar hiç kimseye bir mecburiyet tahmil etmemektedir. Bu vatandaşların vicdan ve din hüriyeti haklarını serbestçe ve emniyetle istimal edebilmeleri için bir imkân temin etmekte ve bu imkândan onları istifadeye davet etmektedir. Bu imkândan istifade edip etmemekte, bu daveti kabul edip etmemekte veliler muhayyerdir. Binaenaleyh veli kendi kanaatine göre ve kendi kararıyle hareket etmekte, yani çocuğuna din dersleri okutup okutturmamak ta tamamiyle serbest bulunmaktadır. Ortada maddî ve manevî bir cebir ve tazyik mevcut olmadığına, her çocuk velisi kendi vicdanî kanaatine göre kararını verdiğine ve vereceğine nazaran, bu esas dahilinde okutulan Din dersleri vicdan hüriyetine aykırı değildir ve olamaz. O halde bu serbestlik ve muhayyerlik esasından nasıl ve ne şekilde mecburiyet mânası çıkarılır. Bu kararda vicdan hüriyetine aykırılık vardır denilebilir; bunu anlamak müşküldür. Hemen şunu ilâve edeyim ki, eğer velilere sormadan, onların kanaat ve reyini almadan bütün çocuklar Din dersini okumağa mecbur tutulsalar dı o takdirde, vicdan hüriyetine aykırılık iddiası haklı olarak ileri sürülebilirdi.

Muhterem arkadaşlarım;

Vicdan hüriyetlerine aykırılık meselesini bu suretle inceledikten sonra, şimdide lâyiklik prensibine geçiyorum.

Malûm olduğu üzere lâyiklik prensibi Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 2 inci maddesinde yer almıştır.

Bu maddede sayılan halkçılık, devletcilik, milliyetçilik prensipleri gibi lâyiklik prensibi de bir hukuk prensibi değil, bir içtimaî siyaset prensibidir. Bu iki prensip arasında şu fark vardır ki; hukuk prensipleri, bir kanun veya nizamnamede tarif edilir ve tatbik şekli gösterilir. İçtimaî siyaset prensipleri ise böyle bir tarif, tavsif ve tayinden mahrumdur ve mutlak olarak ifade edilir. Nitekim Teşkilâtı Esasiye Kanununun 3 üncü maddesinde de böyle ifade idilmişti.

Bu tarifsizlikten, Taşkilâtı Esasiyenin bu mutlak ifadesinden şu netice çıkar ki: Hükûmetin, idarenin halkcılık, devletçilik, milliyetçilik siyaseti gibi lâyiklik siyasetini de takdir ancak Büyük Millet Meclisine aittir.

Acaba Hükûmetin ve Yüksek Şûranızın din dersleri okutulmasına dair olan kararı lâyikliğe aykırı mıdır?

Lâyiklik, ne Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzda ve ne de diğer kanunlarımızda tarif edilmemiş, vusat ve şumulü ve hududu gösterilmemiştir. Gösterilemez de. Zira bu, biraz önce arzettiğim gibi, bir içtimaî siyaset prensibidir. Bu türlü prensipler memleketlerin içtimaî durumuna, millî ihtiyaç ve zaruretlerine göre vüsat alır ve tatbik şekli bulur. Bunların hududunu nazariyat değil memleketlere göre değişen içtimaî vaziyet ve realiteler tayin eder. Bu itibarladır ki, lâyik birer devlet olan Fransa, İsviçre ve hatta Belçika gibi memleketlerde kilise, bütün tesisat ve teşkilâtı ile devlet kadrosu ve bütçesi dışında kaldığı halde, lâyik ve cumhurî Türkiye'de diyanet ve dini evkaf işleri bütün personeli, teşkilâtı ve müesseseleri ile devlet bütçesine dahil birer devlet dairesi halindedir. Ve bu hal Türkiye'de lâyikliğe aykırı görülmemektedir. Bunun gibi devletin ramazanlarda ve dinî bayramlarda top attırması ve resmî dairelere bayrak astırması, dinî bayramlarda devlet dairelerini resmen tatil etmesi, ezan kanunları çıkarması da lâyikliğe aykırı sayılmamaktadır.

MAARİF VEKÂLE
YAYIM MÜDÜRLÜ
ARŞİV
KÜTÜPHANESİN
AİTTİR

Bunu tabiî görmek lâzımdır. Zira devlet hayat ve realiteler dışında ve havada asılı bir şey değildir: bir millet camiasının siyasî kadrosu ve teşkilâtıdır. Dinin ise, millet camiaları içindeki rolü izahtan müstağnidir. Binaenaleyh devletin böyle bir elemana tamamiyle ilgisiz kalıp, ona arka çevirmesi mümkün değildir. Bunun içindir ki, zamanımızda Komünist ve Peykleri müstesna hiçbir medeni memleket lâyiklikten bir nevi din düşmanlığı manası çıkarmamaktadır. Bununla beraber bir içtimaî siyaset prensibi olmak itibarile kanunların haklı olarak tarif ve tahditten çekindikleri lâyiklik esası, doktrinde tarif edilmiş ve kati olmamakla beraber az çok vüsat ve şumûlü gösterilmiştir. Filhakika doktrinde lâyiklik din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve devletin dine, dinin de devlete karşı bitaraf kalması; devletin herhangi bir dinin akide ve esasları ile kendini bağlı görmemesidir.

Diğer bir ifade ile lâyiklik, devletin dünya işlerini idare ederken herhangi bir dinin dünya işleri hakkındaki hükümlerine bağlı olmaması, bütün dinler karşısında tarafsız kalmasıdır.

Lâyik bir devlette din, ayin ve ibadetleriyle mabede çekilir ve devlet işlerine karışmaz. Buna mukabil devlet'de din ahkâmına, ayin ve ibadetlerine müdahale etmez. Binaenaleyh lâyik bir devlette devletin resmî bir dini yoktur. Devlet kanun koyar ve nizam kurarken din ahkâm ve esaslarına bağlanmaz; sırf ihtiyaçlara cevap vermeğe çalışır. Lâyik devletin okullarında — din dersleri okutulmaz değil — ders programları dini mülahazalardan sarfınazar, sırf ilmî ve objektif mütalalara göre tertiplenir.

İşte garbın hukuk doktrininde lâyiklik budur ve bu kadardır. Bundan ötesi lâyiklik adı altında bir siyasî taassuptur. Bu taassup demirperde arkası devletlerinde görüldüğü gibi, devletin dine karşı düşman bir vaziyet alması; ülke üzerinde mevcut din guruplarından bazılarına karşı cemilekârlık, bazılarına da düşmanlık göstermesi; ilmin objektifliğini diyanetin mistikliğine karşı bir mücadele silâhı olarak kullanması; din ahlâk ve maneviyatını tezyif etmesi şekillerinde belirir. Fakat lâyiklik müteassıplık demek değildir. Biz her taassup

gibi din adına yapılan taassubu da; lâyiklik adına yapılan taassubu da red ediyoruz. Lâyiklik mabed ile devlet hayatını ayırmak, ikisi arasına memleket menfaatlerine en uygun bir şekilde ahenkli bir sınır koymaktır. Bu sınır sert ve kati olamaz. Her makul siyaset gibi memleket hayatının icaplarına göre, bunun da yumuşak ve müsaadekâr olması tabiidir.

Bu sebepledir ki garbın lâyik memleketlerinde okul diyanete karşı cephe almaz; vicdan hürriyetine ve çocuk velilerinin dinî kanaatlerine hürmetkârlık esası üzerinde bitaraf kalır. Bu bitaraflığa binaendir ki çocuklarını okula yazdırmağa gelen velilere okul idaresi din dersleri hakkında ki kanaatlerini sorar. Alacağı cevaba göre din dersleri okuyacak ve okumıyacak olan çocukları ayırır. Din dersleri okuyacak çocuklara din dersi hocası (Aumonier) haftanın muayyen saatlerinde derslerini verir.

İşte halen bizim okullarımızda okutulan din dersleri de bu esas dahilinde verilmek yani velilerin arzu ve kanaatlerine göre din dersleri okuyacak ve okumıyacak olan çocukları ayırmak ve okuyacakların ihtiyacını temin etmekle garp hukukunun lâyik okul tatbikatına uymuştur.

Bundan başka okullarda okutulan din dersi ile, Medenî Kanunumuzun 266 ıncı maddesi memleketin gayri müslim vatandaşları için olduğu gibi, müslüman vatandaşlar için de mana ifade eder ve tatbik sahası bulur bir hale gelmiştir. Bu suretle Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 69 uncu maddesiyle tesis olunan müsavat kaidesi de yerine getirilmiştir.

Malûm olduğu üzere Medeni Kanunun 266 ıncı maddesi «çocuğun din dersini tayin ana-babaya aittir» der. Fakat ana-baba kendisine kanunla verilen bu hakkı nasıl kullanabilecektir? Malûmdur ki bir hak ancak istimal ile fayda hasıl eder. Bir hakkın istimali de fiili imkâna bağlıdır. Kullanılmasına fiilen imkân mevcut olmayan ve bu sebeble kullanılmayan bir hakkın varlığının manası yoktur. Bunun içindir ki kanun vatandaşa bir hak tanırken aynı zamanda hükûmet ve idareye de bu hakkın serbestçe istimaline imkân vermesini emretmiş kabul olunur.

Filhakika muayyen bir devre için din hocası yetiştiren müesseseler kapatıldıktan ve okullarda din dersleri kaldırıldıktan sonra memleketin % 98 i gibi büyük ekseriyetini teşkil eden müslüman vatandaşların çocuklarına dinî terbiye verme imkânları kalmamıştır. Zira müslüman Vatandaşların bu hususu temin edici ayrı bir cemaat teşkilâtları yoktur. Diyanet işleri teşkilâtı ise devlete bağlıdır. Ve binnetice Medeni Kanunun 266 ıncı maddesi müslüman veliler hakkında fiilen mâna ifa edemez hale gelmiştir.

Buna mukabil gayri müslim vatandaşlarımızın okullarında ötedenberi olduğu gibi din terbiyesi ve dersleri verilegelmiş ve bu vatandaşların din adamı yetiştiren müesseselerinin faaliyeti hiç bir inkitaa uğramamıştır. Bu vaziyette okullara din dersi konulması memleket ekseriyetinin din ve vicdan hürriyetinden faydalanmasını ve binnetice Medeni Kanunun 266 ıncı maddesinin müslüman vatandaşlar için de mâna ifade eder hale gelmesini sağlamıştır.

Muhterem arkadaşlarım, lâyiklik prensibinin ilmî - hukukî tarifini ve bu tarifin umumî şekildeki izahını yeter miktarda yaptığımızı zannediyorum. Görülüyor ki esas bakımından lâyikliğin tarifinde profesör Bülent Esen Nuri ile aramızda herhangi bir fark olmasa gerektir. Ancak mevcut olan fark bu tarifin anlayış şeklinden, diğer bir ifade ile tatbik ediliş tarzından doğmaktadır. Ve yine görülüyor ki, ilkokullarda biraz evvel belirttiğimiz esaslar dahilinde din dersi okutmak lâyikliğe aykırı değildir. Meselâ, eğer ilkokullardaki ders programları dinî bir görüşe dayanmış, dinî mülâhazalara göre tertiplenmiş, hülâsa tedrisat muayyen bir dinî inanış zaviyesinden yapılmış olsaydı bu hal şüphesiz ki lâyikliğe aykırı olurdu. Veyahut, eğer resmî ilkokullara alınacak öğrenciler bağlı oldukları dinlere göre tefrik edilmiş ve muayyen bir dine salik olmıyan yani başka dinden veya dinsiz olan çocuklar okullara kabul edilmemiş olsalardı hiç şüphe yok ki bu hal lâyikliğe aykırı olurdu.

Söylemeğe lüzum yoktur ki lâyik Türkiye Cumhuriyet Devletinin tamamiyle lâyik olan okullarında ders programları herhangi bir dinî görüşten külliyyen uzak, yalnızca

müsbet ilmin icaplarına ve asrımızın en ileri pedagojik esaslarına göre düzenlenmekte olduğu gibi; okullarımız hiç bir dinî tefrik yapılmadan, müslim veya gayri müslim, bütün Türk Vatandaşlarına açıktır. Diğer bir ifade ile okul, öğretmen ve tedrisat tamamiyle lâyiktir ve bu esaslar dahilinde isteyen çocuğa mücerret bir din dersi vermek bu lâyikliği hiçbir suretle zedelemez. Bu itibarla, meselenin aksini iddia edenler —hiç değilse— görüşlerinde yanılmakta ve iddiaları yersiz bulunmaktadır.

İlkokullara Cumhuriyet Hükûmetlerince din dersleri konulmasının hangi zarurî sebeplerden doğduğu hususu ise; Hükûmet adına en selâhiyetli bir ağızdan, bizzat sayın Vekil tarafından huzurunuzda izah edildiği için meselenin bu cephesine temas etmekten sarfınazar ediyorum.

Bu bahiste Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzdan maada, aksi teze mesnet olarak ileri sürülmüş olan diğer bir belge de «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi» dir.

Tesadüfen yanımda olan bu beyannamenin 18nci maddesini aynen okuyorum:

«Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak din veya kanaat değiştirmek hürriyetini, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, alenî olarak veya özel sürette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini gerektirir.»

Bu madde sarihtir ve şimdiye kadar izah ettiğimiz prensiplere uygundur. Bu itibarla üzerinde ayrıca durmağa mahal görmüyorum.

Muhterem arkadaşlarım, bu umumî izahlardan sonra yüksek müsaadenizle biraz da tatbikata geçeceğim. Gerek ileri garp devletlerinde ve gerekse memleketimizde din tedrisatı ve lâyikliğin anlayışı bakımından durum nasıldır?

Evvelâ ileri yabancı devletlerden bir kaçına göz atalım:

İTALYA'da : Gerek ilk ve gerek ortaokullarında din dersleri verilmektedir.

BELÇİKA'da : Gerek ilk ve gerek orta dereceli okullarında din dersleri verilmektedir.

İSVEÇ'te : Gerek ilk ve gerekse ortaokul ve liselerinde din dersleri verilmektedir.

NORVEÇ'te : Gerek ilk okullarında, gerek liselerinde din dersleri verilmektedir. *(Bu memlekette ilk okullar yedi sene olduğundan ortaokulları yoktur. İlkokullardan liseye geçilmektedir.)*

İSPANYA'da : İlkokullarında din dersleri verilmektedir.

İSVİÇRE'de : Bu memlekette din dersleri sade ilkokullarda değil; ortaokullarda, liselerde ve hattâ üniversitelerde de verilmektedir.

İNGİLTERE'de : İlk ve orta öğretim okullarının hepsinde din dersleri okutulmaktadır.

ALMANYA'da : İlkokullarda din dersleri verilmektedir.

Muhtererem arkadaşlarım, görülüyor ki gezinti yaptığımız bu ileri Avrupa Devletleriinin hepsinin ilkokullarında ve ekseriyetle mecburi olarak, din dersleri okutulmakta ve bu hal lâyikliğe aykırı sayılmamaktadır. Yalnız, vicdan hürriyetini muhafaza için, velisi istemiyen çocuğun din derslerinden istisna edilmesi umumî bir prensip halindedir. Bu hususa dair yüksek heyetiniz tafsilatlı bilgi arzu ederse, bu izahatı vermeye amâdeyim. Bu mevzuda öğrenci müfettişliklerimizden ve yabancı devletler temsil makamlarından aldığımız resmî malûmatı gösterir belgeler Vekâletimizin elinde mevcut bulunmaktadır.

Profesör Bülent Nurli Esen arkadaşımız «Cumhuriyetlerin mutlak olarak lâyik olduğunu; bu lâyikliğin bilhassa öğretimde kendisini gösterdiğini; lâyık olan hiçbir Cumhuriyetin okullarında din dersleri bulunmadığını; hattâ yarı teokratik Devletlerde dahi ilk öğretimin lâyik olduğunu ve bunların okullarında da din dersleri okutulmadığını» ileri sürdü. Bu itibarla, yukarıda saydığımız devletlerden bir kısmının teokratik bünyeli ve binaenaleyh lâyik olmadıkları söylenebilir. Biz teokratik ve hattâ yarı teokratik olanlarından vaz geçtik. Yalnız misal olarak iki Cumhuriyeti işaretle iktifa edeceğiz. Lâyik bir devlet olduğunda Profesörün de şüphesi olmadığı-

na emin olduğumuz Federal İsviçre Cumhuriyeti ile, en yeni bir Cumhuriyet olan Federal Almanya Cumhuriyeti. O halde bu iddianın da hakikate uygun ve doğru olmadığı kendiliğinden aşikâr olmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, Fransa'yı sona bıraktım. Zira, Profesör arkadaşımızın iddialarını bilhassa bu memleketin durumuna istinadettirmekte olduğuna şüphe yoktur. Bu arada Fransa'dan misal verirken meşhur bir âlimin lâyiklik târifini tekrar ederek «Maarif Vekâletinin Hukuk Müşaviri arkadadaşımız bu târifleri bilir» diye bendenizi ishad eyledi. Filhakika bahis ettikleri ilim erbabının noktaî nazarları bizce de malûmdur. Ve bedihidir ki yaptığımız konuşmanın esasları bu görüşlerden müstağni olmayıp bilâkis onlara dayanmaktadır.

Filhakika, muhterem arkadaşlarım, lâyik bir Cumhuriyet olan Fransa'nın devlet okullarında din dersleri yoktur. Fransa Devlet ile dini ayıran 1905 tarihli kanundan evvel 1882 tarihli kanunla resmî okullarda eğitim lâyikliğini kabul ve bu suretle ders programlarını dini görüşten ayırarak dini bitaraflığı tesis etmiştir. Halen Fransa'nın ilkokullarında ayrıca din dersleri de verilmemektedir. Bu keyfiyet o memleketin bünyesi, tarihin inkişafı icabıdır. Fransa halen çocuklarını kilise okullarından, papazların elinden kurtarmağa çalışmaktadır. Bugün dahi Fransa'da devlet okullarının yanında, gerek keyfiyet ve gerek kemiyet itibariyle aynı ehemmiyet ve kuvvette, aynı derece ve nispette papasların idare ettiği kilise okulları vardır. Ve bunlar resmî okullarla rekabet halindedir.

Dini tedrisat yapan mektepleri, kilise teşkilâtı, din hocaları bu derece kuvvetli, bol ve zengin olan Fransa'da bütün bu imkânlara rağmen resmî okullara giren çocukların ayrıca din dersleri almaları için devletçe bütün kolaylıklar sağlanmıştır, Resmî okula gelen çocuk velilerinden çocuklarının din derslerine iştirak edip etmiyecekleri hakkında reyleri alınır ve velilerin arzularına göre çocukların din dersi ve terbiyesi almaları imkânları temin olunur. Hattâ normal tatil gününden başka ve ayrıca, sırf bunun için, ya-

ni çocukların din dersleri almaları için perşembe günleri ilkokullar resmen tatildir.

Demek ki, muhterem arkadaşlarım; sayın Profesör; şayet daha önce saydığım ileri garp devletlerinde yaşamağa mecbur bulunsaydı oralardaki okullarda okutulan din dersleri dolayısiyle lâyiklik ve vicdan hürriyeti bakımından nasıl rahatsız olacak ve bu memleketlerde oturamıyacak idi ise; Fransa'da dahi rahat edemiyecek ve belki de din dersi almak üzere haftada bir gün ilkokulların resmen tatil edilmesinden dolayı, bu hareketi de şüphesizki lâyikliğe aykırı bulacağından, oranın Devlet Şûrasında da dâva açmak mecburiyetinde kalacaktı.

Muhterem arkadaşlarım, aksi tezi müdafaa edenler daha ziyade Fransa'nın durumuna dayanmakta olduklarından bu memleket üzerinde biraz fazlaca durdum. Şimdi lâyiklik prensibinin bizdeki anlayışına ve tatbik şekline geçeceğim. Ancak buna geçmeden önce, burada, hemen şu iki noktaya işaret etmek isterim.

Fransa'da Kilise, Devlet teşkilâtının dışında, çok zengin ve kuvvetlidir. Bizde zaif dahi olsa böyle bir cemaat teşkilâtı, Devlet bünyesi dışında bir cami teşkilâtı yoktur ve olmamıştır. Bizim tarihi inkişafımız ve millî bünyemiz böyle gelmiş ve gelişmiştir. Diyanet işleri teşkilâtı Devlet bünyesi ve kadrosu içindedir. O halde halk bu ihtiyacını; yani çocuklarına dini terbiye verme ihtiyacını nasıl temin edecektir? İşte bizde büyük ölçüde meydanda olan mesele budur. Ve din dersleri de bir bakıma bu zaviyeden ele alınmıştır.

İşaret etmek istediğim diğer nokta da şudur: lâyiklik tâ biri Fransa Anayasasına 1946 da konulmuştur; bizde ise 1937 de. Demek ki bu kelimeyi biz Fransız Anayasasından almış değiliz.

Fransa'da 1946 da Komünist partisinin teklif ve israriyle Anayasalarına lâyiklik kelimesi konulurken, Millet Meclisinde bu prensibin hudud ve şumulü ve muhtevası hakkında partiler (*millet vekilleri*) uzun uzun münakaşalar yapmışlardır. Bu münakaşa ve müzakereleri gösteren meclis zabıtları

elimizdedir. Bunu söylemekten maksadım lâyiklik prensibinin muhtevasının, hudud ve şumûlünün, bizden yıllarca evvel lâyikliği kabul etmiş olmasına rağmen bizden yıllarca sonra bu kelimeyi anayasalarına koyan Fransa'da dahi halen münakaşa ve çekişme konusu olduğunu belirtmekdir. Binaenaleyh, bir içtimaî siyaset prensibi olduğunu daha önce arzettiğim lâyiklik prensibini «Devletin dinî işlerlerle temasını kat'iyyen kesmektir» deyip kılıçla keser gibi sert ve kat'i bir sınırla bölmek ve bu kılıcı içtimaî bünyeleri ayrı olmasına rağmen her cemiyete aynı şiddetle vurmak henüz hiçbir idare veya kimsenin kat'iyetle iddia, tatbik ve intaç edemiyeceği bir mesele halindedir.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi bizim durumumuza geçiyorum. Acaba lâyiklik prensibinin memleketimizdeki anlayışı ve tatbikatı nasıldır?

Biz, lâyikliği Esas Teşkilât Kanunu bakımından, bundan tam 25 yıl önce, 1928 yılında, Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki tadilâtla kabul ve tatbik ettik. Dinle Devleti bu tarihte tamamiyle ayırdık. Bu keyfiyet bilhassa 1924 tarihli Esas Teşkilât Kanunumuzun 2 inci maddesinde mevcut «Türkiye Devletinin dini, islâmdır» cümlesinin kaldırılmasiyle ve ona mütenazır diğer bazı maddelerin değiştirilmesiyle tahakkuk etmiştir. Yüksek müsaadenizle bu tadile dair esbabı mucibe lâyihasını aynen okuyacağım:

«Esbabı Mucibe:

Muasır medeniyet hukuku ammesinde, millet hakimiyetinin tecellisine medar, en mütekâmil Devlet şeklinin lâyik ve demokratik Cumhuriyet olduğu müsellemattandır. Millet Meclisinin ittifakiyle tasvip edilmiş olan Kanunu Medenî, Ceza Kanunu gibi müdevvenat-ı hâzıramızda bu esası tatbikat ve fiiliyat sahalarında tecelli ettirmektedir. Esasen Devlet bir şahsiyeti mânevi olduğuna göre bizatihi bir mefhumu mücerrettir. Dinin maddî şahıslara tahmil ettiği mükellefiyetleri, farzları amelen ifasına imkân da mutasavver değildir. Böyle mümkün olmayanı istihsal peşinde ısrarın bir zaaf bütün zaaflar gibi zararlı bir zaaf teşkil edeceğine şüphe

yoktur. Esbabı mesrudeye binaen lâyik devletin esasi telâkkisine münafi fıkraların Teşkilâtı Esasiyeden tayyi teklif olunmuştur.

Din ile devletin ayrılma prensibi, devlet ve hükûmetçe dinsizliğin tervici manasını tazammun etmemelidir. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması; dinlerin, devleti idare edenlerle edecekler elinde bir alet olmaktan kurtuluş teminatıdır. Muasır hukukiyat ilminden ve tarihten iktibas eylediği tecrübe ve bilgilerini nazarda tutan Türk inkilâbı, din ile dünya işlerini karıştıran ve türlü müşkilâta sebep olmağa müstait bulunan mevadı kaldırarak Teşkilâtı Esasiyeye sarih ve samimi bir metin vermekle Türkiye Cumhuriyetine pürüzsüz bir surette vaz'i hakikisini bahş etmiş olacaktır. Bu suretledir ki beşeriyetin manevi saadetlerini deruhte eden din, ağyar eli değmeyen vicdanlarda bülent mevkiini ihzar ederek Allah ile ferd arasında mukaddes bir temas vasıtası haline girmiş bulunacaktır. Devlet ve kanunları cümlesinin hamisidirler.»

Görülüyor ki bu ifadeler izaha ihtiyaç göstermiyecek kadar açıktır.

Lâyiklik prensibinin terim olarak Anayasaya girmesi ise 1937 yılındadır. Bu gibi içtimaî politika prensiplerinin mâna ve muhtevası kanundaki tariflerle değil, bilhassa meclisteki münakaşa ve izahlarla ve tatbikatla belli edilir. Bu itibarla müsaadenizle 1937 tadilâtına ait meclis zabtlarından bazı ifadeleri aynen okuyacağım:

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya;

(Biz her şeyden evvel lâyikliğimizi ilân ettik. Kanunlarımızı ona göre yaptık. Şimdi de Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza koymak istiyoruz. Eşhasın vicdan hürriyetlerine ve istedikleri dinlere intisabına zerre kadar müdahelemiz yoktur. Herkesin vicdanı hürdür. Bizim istediğimiz hürriyet, lâyiklikten maksadımız dinin memleket işlerinde müessir ve amil olmamsını temin etmektir. Bizde lâyikliğin çerçevesi ve hududu budur.)Biraz daha aşağıda:

(Biz diyoruz ki, dinler, vicdanlarda ve mabedlerde kalsın. Maddi hayat ve dünya işine karışmasın) diyor.

Recep Peker:

(Bir Anayasa kanununa madde konurken yazılan ana hükümlerin mânalarını uzun uzun izah, tefsir edici sözler ilâvesine imkân olmadığını söylemiştim. Fakat Kamutay huzurunda yapılacak konuşmalardır ki bu kelimelerin manalarını bütün halk tarafından, bütün tatbik ediciler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır. Bu itibarla bu izahlar üzerinde müsaadenizle biraz fazla duracağım.) dedikten sonra, lâyik ve inkılâpcı telâkkilere geçiyor ve:

(Arkadaslar, lâyik telâkkisinin de yalnız nazarî hayatta değil bilhassa tatbikî sahada da Türkiye'de olan derinlik ve samimilik ile tatbik edildiği yer dünyada yok denilebilir. Lâyisizmi ilim ve politika mevzuu olarak ilk telâffuz eden insan kitleleri bunların bugünkü devlet şekilleri içinde bile bizde olduğu kadar incelik ve ciddiyetle takip edildiği yer yoktur. Bu mefhumların bizim tatbik şeklimizdeki esas mânaları da gene parti programımızda açıkça yazılıdır.) diyor.

Bu mânasebetle Refet Belenin de bir cümlesini alayım:

(Lâyiklik: Lâyikliği bu memleket gayet iyi anlamıştır. Bahusus bu memleketin dini olan islâmlık, gayet iyi düşünülürse; lâyik bir dindir.)

Yüksek Heyetinizin müsamahakâr müsaadesiyle bu prensibin izahına ait yine merhum Recep Peker'in eski bir konferansından bir parça okuyacağım:

«Lâyiklik:

Din telâkkilerinin memleket işlerinin tanziminde tesiri haiz olması yüzünden birçok devletler gibi Türkiye'de uzun asırlar pek çok zararlar görmüştür. Bu sebeple vatanımızın mâziden kalma büyük dertleri tedavi olunurken ilk alınan inkilap tedbirleri arasında din ile dünya işlerini birbirinden ayırmağa büyük ehemmiyet verilmiştir. Bugün Türkiye'de

din telâkkisi her tek vatandaşın kendisine ait vicdanî ve şahsî bir mesele halindedir.

Lâyiklik asla dinsiz olmak veyahut dinsiz olmağı istemek demek değildir. Türkiye'de herkesin istediği gibi ibadetini yapması Teşkilât: Esasiye Kanununun teyit kuvveti altındadır. Kendi zatî inanışına göre dindar olan bir vatandaş bu vicdanî kanaatine sadakatle bağlı kalmakla beraber samimî surette lâyik olabilir.

Lâyiklik devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin, ilim ve fenlerin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünya ihtiyaçlarına göre yapılması ve tatbik edilmesi prensibidir.

Din telâkkisi vicdanî olduğundan din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmak milletimizin muasır terakkide başlıca muvaffakiyet âmilidir.

Dinî menkulâtı hayata hâkim kılan medreselerin ve şeriat kaideleriyle dünya meseleleri hakkında hükümler veren şer-î mahkemelerin kaldırılması, hurafeden uzak muasır mektep tahsilinin yeni nesle tatbiki memleketin hakiki kurtuluşunu temin etmiştir. Bu sayede Türkiye'nin medenî siması birçok Avrupa devletlerinin üstünde mümtaz bir asaletle parlamaktadır.»

Muhterem arkadaşlarım, biraz daha sabrınızı rica ederim. Bu izahları neden okuduğum şimdi anlaşılacaktır. Görülüyor ki bizde lâyiklik prensibinin anlayış şeklini, hudud ve şumûlünü tatbikattaki durum gösterecektir. O halde gerek bu izahların yapıldığı zamanlarda ve gerekse şimdi tatbikat nasıldır?

Tatbikattaki duruma daha evvel umumî izah sırasında da işaret etmiştim: Devlet Teşkilâtı ve Kadrosu içerisinde bulunan Diyanet İşleri teşkilâtı, dinî evkaf işleri, dinî bayramlarda resmî tatiller, bayrak asmalar, ezan kanunları gibi teşkilât ve işlere devlet karışmaktadır. Ve bu hal, bizde, ne evvelce ve ne de şimdi lâyikliğe aykırı sayılmamıştır. Diğer bir ifade ile bunların kabul ve devamı lâyiklik prensibine rağmen zaruri görülmüştür.

Şimdi asıl mevzuumuz olan ilkokullardaki din derslerinin tatbikattaki durumuna geçiyorum ve Talim ve Terbiye Dairesinden aldığım şu resmî malûmatı aynen arzediyorum:

Din dersleri şehir ilkokullarından 1930 tarihli «ilk mektep müfredat programı projesi» ile, köy ilkokullarından ise 1939 tarihli «Köy ilk okul programı projesi» ile kaldırılmıştır.

O halde gayet aşikâr olarak belirtilmektedir ki: Bizde lâyiklik prensibi 1928 yılında Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzla kabul edilmiş olduğu ve 1637 yılında da terim olarak Anayasamıza girmiş bulunduğu halde, ilkokullardaki din dersleri, şehir ilkokullarında 1930 ve Köy ilkokullarında 1939 yılına kadar devam etmiş ve ancak 1939 tarihinden sonra kaldırılmış olmakla; ilkokullarda çocuklara din dersi öğretmek, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, Meclislerinin, Hükûmetlerinin lâyiklik anlayışına, gerek eskiden ve gerekse şimdi aykırı gelmemiş ve gelmemektedir. İşte realite, tatbikat budur.

Bu münasebetle halen yürürlükte bulunan iki kanunumuza daha işaret edeceğim. Tevhidi Tedrisat ve Tedrisatı İptidaiye Kanunları. Bu kanunlar din dersleri müfredatını yeni şekli ile huzurunuza getiren Şûra Komisyonunun bu hususta yapacakları müdafaalara da yarar sanırım.

Tevhidi Tedrisat Kanununa muhterem Vekilimiz de temas ettiler. Bir inkilâp kanunu olan Tevhidi Tedrisat Kanunumuz bir taraftan memlekette mevcut bütün medrese ve mektepleri, bütün ilmî ve tedrisî müesseseleri Maarif Vekâletine devir ve rapt ederken; diğer taraftan, Maarif Vekâletinin yüksek din mütehassısları yetiştirmek üzere bir İlâhiyet Fakültesi ve imamet ve hitabet gibi dinî hizmetlerin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler açmasını emir etmiştir. Demek ki kanun, devlet eliyle din mektepleri açmağı bir amme hizmeti olarak kabul etmiştir.

Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkati ise, 23 üncü maddesi ile, ilkokullarda okunacak dersler arasında din derslerini de saymaktadır. Bazı hükümleri hâlâ yürürlükte olan bu

kanunun bu maddesini sarahatle ilga eden hiç bir kanun hükmü yoktur. Ancak Maarif Vekâleti Teşkilât Kanunları okulların tedrisat programlarını hazırlıyarak Yüksek Şûranızın tetkikine sunmakla Talim ve Terbiye Dairesini, hazırlanan bu grogramları tetkik ederek bir karara bağlamakla yüksek Şûranızı vazifeli kıldığından, arzettiğim maddedeki program metni ile bağlı kalmaksızın okul ders pragramlarını arzu ettiğiniz şekilde tanzim ve kabule yetkili bulunmaktasınız.

Bu münasebetle, Talim ve Terbiye Dairesinden aldığım malûmata istinaden şu noktayı da belirtmekte fayda görüyorum:

Aksi tezi müdafaa eden muhterem arkadaşımız diyor ki: «Siz bir emri vaki karşısındasınız; din dersleri ilkokullara Şûranızdan geçmeden konulmuştur ve siz bu emrivakii kabul zarureti ile karşı karşıya bırakıldınız.»

Malûm olduğu üzere ilkokullarda yeniden din dersleri okutulmasına dair olan ilk karar 1.11.1949 tarihinde verilmiş, 4.11.1950 tarihinde de biraz şekil değişikliği ile tekrar olunmuştur.

Bu karar Yüksek Şûranızın 1949 Ağustos tarihli IV üncü toplantısında kabul olunan ilkokul programlarına istinaden verilip uygulanmıştır. Yüksek Şuranız o toplantısında din dersleri de dahil olmak üzere ilkokul programlarını kül halinde gözden geçirip kabul etmiştir. O tarihteki toplantıda Yüksek Şûranızın tetkikine sunulmak üzere ilkokullara din derslerinin konulmasına dair olan Talim ve Terbiye Dairesi kararı dairesinde mevcut bulunmaktadır.

Sabrınızı suistimal etmemem için gittikçe uzamakta olan izahatımı kısaltarak sözlerime son vereceğim.

Ancak şimdi arz edeceğim tabloyu huzurunuzda açıklamakta zaruret görüyorum. Bu suretle, münakaşasını yaptığımız mevzuuda aksine söylenilen birçok sözlerin aslında varit ve vaki olmadığını şimdi vereceğim rakkamlar beliğ olarak gösterecektir.

Din derslerine devam eden ve etmeyen öğrencilerin durumu:

1949-1950 ders yılında ilkokulların dördüncü ve beşinci sınıflarında okuyan öğrenci sayısı 414.477 olup bundan din derslerine devam etmeyen öğrencilerin miktarı 2797 müslim ve 3002 gayri müslim olmak üzere cem'an 5799 dır ki bu derslere devam etmiyenlerin umumi nisbeti %1 i tutmaktadır.

1950-1951 ders yılında ilk okulların dördüncü ve beşinci sınıflarında okuyan öğrenci sayısı 418.953 olup din derslerine devam etmiyen öğrencilerin miktarı 1437 müslim ve 1598 gayri müslim olmak üzere cem'an 3035 dir ki bu % 0,7 yi tutmaktadır.

Görülüyor ki, muhterem arkadaşlarım, hiç kimse bu dersi almağa zorlanmadığı halde din derslerine devameden çocukların yekûnu hemen hemen yüzde yüze yakındır. Ve bilhassa alâka ile ilâve edeyim ki bu derslere devam eden çocuklar içinde bir kısım gayri müslim vatandaşın çocukları da vardır. Bu rakamlar Vekâlet tarafından Vilâyetlerden resmen istenmiş malûmatın yekûnu olup müfredatı elimizdeki cedvelde yazılıdır ve ben de bu resmî rakkamları beyan ediyorum.

Bilmem ki bu rakamların belâgatı karşısında din derslerini bir şikâyet ve zorlama mevzuu olarak ileri sürenlere karşı başkaca bir cevap vermeğe ihtiyaç var mıdır? Keza bu rakamlar, aynı zamanda, evvelce din dersi almak istiyenden beyan kâğıdı alındığı halde, sonradan ancak istemiyenden beyan kâğıdı alınma yoluna neden gidildiğini de açık olarak göstermiyor mu? Yarım milyona yakın kâğıt almak yerine Beş binden az kâğıt almak.

Muhterem arkadaşlarım:

Din derslerinin eğitim ve öğretim bakımından ve bilhassa ahlâkî bakımdan değeri üzerinde hiç şüphesiz komisyon azaları ve diğer yetkili üyeler kâfi miktarda durup münakaşa edeceklerdir. Ben, son olarak devlet bakımından değeri üzerinde bir nebzecik daha duracağım.

Çocuklarına din bilgisi vermek imkânından mahrum durumda olan büyük ekseriyetinin, 20 milyon müslüman vatandaşın arzu ve taleplerini gözönüne almak, memleket gençliğinin ahlâkiyatı bakımından nesillere şamil sağlam bir destek bulmak vazifesiyle karşı karşıya bulunan devletin, acaba, bir hizmet olarak bu imkânı sağlamağa çalışması icap etmez mi? Ve bu hizmetten müstağni kalabilir mi?

Hülâsa, Müslüman vatandaş çocuklarını cahil softalar, mutaassıp yobazlar, Ticaniler eline bırakabilir mi? Bugünkü realite karşısında devlet için bu işe el atmak zarurî değilmidir?

O halde Devlet nedir? Yüksek müsadenizle son söz olarak idare hukuku bakımından devletin mahiyetini ve görmesi icap eden hizmetin ne olduğunu bir kere de muhterem prof. Sıddık Sami Onar hocamızın idare hukuku kitabından aldığım şu satırlarla arz edeyim:

«Devlet mefhumu eski teokratik ve mistik telâkkilerden kurtulmuştur. Bugünkü realist görüşle devlet, umumî ihtiyaçları temin ve tazmin etmek ve cemiyetin iyiliğine çalışmak için kurulmuş bir vasıtadan başka bir şey değildir. Devletin mevcudiyeti sebebi, umumî menfaatleri gözetmek ve korumak, umum için lüzumlu ve iyi olan şeyleri yapmaktan başka bir şey değildir. Eğer kollektif bir ihtiyaç tatmin edilmiyorsa ve cemiyet bundan müteessir oluyorsa devlet mevcudiyetini göstermiyor demektir.

Umumî bakımdan; bir ihtiyaç, kollektif bir mahiyet aldığı, hususî teşebbüsler ve vasıtalar bu ihtiyacı tatmine kâfi gelmediği zaman, bu ihtiyacı karşılayacak faaliyetlerin başarılması, umumun menfaatine ve iyiliğine hizmetle mükellef olan devlet için bir vazife olur ve bu itibarla devletin müdahalesi zaruret kesbeder. Devletin müdahale ve faaliyet sahasının tesbit ve tayini ise hukukî veya teknik bir mesele olmaktan ziyade siyasî birer meseledir. Bu itibarla devletin müdahale ve faaliyet sahasının tesbit ve tayini hukukçulardan ziyade teşri organının salâhiyeti dahilindedir.»

Karar Yüksek Heyetinizindir. (*Alkışlar.*)

Başkan — Müsaade buyurursanız, konu kâfi derecede vuzuh kesbetmiştir. Müzakere kâfidir maalinde bir takrir var reyinize arzediyorum

Fuat Gündüzalp — Kifayet aleyhinde konuşacağım. Eğitim bahsine lüzumu kadar temas edilmemiştir, sadece hukuk ve siyaset bakımından mevzu münakaşa edilmiştir. Diğer temas edilmiyen noktalar hakkında söz alanlara da söz verilmesini, adalet icabı, rica ediyorum.

Başkan — İki şık vardır, birincisi müzakereyi burada kesmek ve söz almış bulunan 10 - 12 arkadaşa söz vermemek. İkincisi, söz almış arkadaşları da dinledikten sonra takriri reye koymak. Başka bir şekil var mı?

Buna nazaran ve müsaadenizle söz almış olanların hakkı mahfuz kalmak şartiyle müzakerenin kifayetini reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Bu duruma göre söz alanlara sıra ile söz verilecektir. Yalnız celseyi beş dakika tatil ediyorum.

Kapanma saati: 19. 45

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI
YEDİNCİ BİRLEŞİM
ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saatı: 20.00
15.II.1953

Başkan — Reşat Tardu

Sekreterler — Sabih Özlü, Adil. Başkan

Başkan — Celseyi açıyorum. Söz Eğemen'in

Bedi Ziya Eğemen — Muhterem arkadaşlar, lâyisizmin mâna ve şumulünü tâyine matuf bir münakaşanın Şûramızla ne dereceye kadar ilgili olduğunu tayin etmek bana düşmez. Şüphe yok ki arkadaşlarımızın hukuku esasiyeye müteallik fikirlerinden ve bu münakaşadaki izahlarından istifade ettim. Fakat bendeniz bu mevzu üzerinde asla duracak iktidarda değilim. Çunkü bir terbiyeci olarak şunu bilirim ki, devlet mekteplerine din dersi koymasını uygun görmüş ve bunu tatbik etmiştir. Binaenaleyh bize tereddüp eden vazife burada bu dersin şeklini, bu dersin muhtevasını, bu dersin istikametini tayin etmekten ibarettir. Din dersi okutulmalımı, okutulmamalı mı? Bu bizim iktidarımızı aşan akademik bir meseledir. Bu itibarla bu nokta üzerinde hiç olmazsa bundan sonra bir söz sarfetmekten kaçınmalıyız. Devlet bu ihtiyacı duymuş ve bu mesele tahakkuk etmiştir. Bitti, şimdi bize düşen vazife malûm. Arkadaşlar terbiye ve öğretimin nortif olan normatif olan ve teknolojik olan bir petegojide değil, fakat terbiyenin mahiyet ve mânasını tâyin eden bir terbiye ilmindeki gayesi açıktır: genç nesil yaşadığı muhite asimile etmek, onu bir bir milletin tarihî süzgecinden geçen değerleriyle yetiştirmek ve cemiyetimizin faydalı bir uzvu haline koymaktır. İşte çocüğun ruh ve zihin gıdasını teşkil edecek

olan bu kıymetler silsilesi bir cemiyetin içindeki müessese lerden ve onların değerlerinden terekküp eder. Bu kıymetler silsilesi içinde aile kadar, devlet kadar, hukuk kadar, iktisat kadar dinin de bir hissesi vardır. Bu zarureti idrâk eden devlet, Kanunu Esasideki lâyisizim sarahatine rağmen din derslerini koymakta fayda mülâhaza etmiş ve bunları okutacak elemanları yetiştirmek için resmî müesseseler de açmıştır. Hattâ bir fakülte ihdas etmiştir. Şimdi bize düşecek vazifenin manası; bunu bizim diğer tedrisatın çerçevesi içinde nasıl ayarlıyabileceğimizdir.

Bir arkadaşım, Kemal Atatuğ, uzun seneler ilkokul tecrübelerinden mülhem olarak kritik bir zekâ ile gayet vazıh bir şekilde ifade ettiler ve zannederim ki: dâva, burada doğru, itaatli, dürüst, ahlâklı bir nesil yetiştirmek dâvasıdır. Biz din derslerimizde bu gayeyi tahakkuk ettirmek gayesini güdüyoruz.

İşte arkadaşlar, eğer din tedrisatı bu zeviyeden mütelâa edilirse, dinin okul çerçevesi içinde varmak istediği gaye ile diğer dünyevî tedrisatın varmak istediği gaye arasında asla bir tezat olmadığı kendiliğinden ortaya çıkar. Dinin bu mânada kabul ettiği iyi insanla, dünyanın kabul ettiği iyi insan arasında hiçbir ayrılık göremiyorum. Hele dinlerin en mükemmeli ve dinlerin en sonu olan islâmiyet için, dünyevî mesail arasında bir müzakere mülâhaza etmiyorum. Biz bu mevzuun konuşulduğu zamanda, rica ettik, Program Komisyonu lûtfettiler, bizi de çağırdılar. Orada bu mevzu üzerinde uzun görüşmeler oldu. Arkadaşlarımız orada tam bir anlayışla bu meseleyi ele aldılar ve bu meselede gayeye en kısa yoldan nasıl varılır? Bunun çarelerini aradılar. Yalnız ihtiyarî mi olsun, mecburî mi olsun meselesi üzerinde münakaşa yaptılar, bir karara varmadan çıkdık gittik.

Fakat dava ihtiyarî veya mecburî meselesi üzerinde değildir. Doğrudan doğruya dini bu umumî programın çerçevesi içinde sadece bu gayeye hizmet eden bir hale sokmak davasıdır ki program komisyonunun teklifi esas itibarile bu maksadı, bu gayeyi tahakkuk ettirecek esasları ihtiva etmek-

tedir. Hatta biz orada dedik ki: Burada bir münakaşa yapmıyalım bu bir ihtisas işidir, burada terbiyeciler psikoloklarla din adamları iştirak etsinler. Bunlar bilhassa 5. sınıf kitaplarını yeniden ele alsınlar ve çocuğun anlıyacağı ve bu gayeye hizmet edecek şekilde tanzim etsinler diye bir karar verdik. Bu kararda komisyonla tam mutabakat halindeyiz.

Muhterem arkadaşlar, biz bugün buradaki bir arkadaşla belki de devletin vücuduna ihtiyaç hissettiği bir müessesede çalışıyoruz, İlâhiyat Fakültesinde çalışıyoruz. Biz orada bu arkadaşla felsefe, mantık ve ilim okutuyoruz. Bendeniz psikoloji, pedegoji, kısmen de felsefe okutuyorum, bunun münakaşası uzun oldu. Denildi ki: İlâhiyat Fakültesinin çerçevesi içinde bu derslere ne lüzum var? Ve yine denildi ki: İlâhiyat Fakültesinin çerçivesi içinde ancak dinin doğmatik ilimleri okutulur. Devlet burada nazım rolünü oynadı, evleviyetle ihtiyaç vardır.

Bekir Türk arkadaşımız, dinin kabahati yok, bunu istismar edenler, dini kötü yola götüren ler, dini istismar etmişolanlar kabahatlidir, dedeler. Doğrudur, din onların ellerinde bir istismar unsuru oldu. Halbuki din asil hüviyetinde daima dünyadaki vazifeleri, hizmetleri, gayeleri takviye eden bir müessesedir. İşte biz bu ihtiyaç içinde ve karşısında oraya davet ediliyoruz. Ve biz müsbet ilim esası üzerine bu doğmatik ilimlerin okutulması tezini müdafaa ettik, okuttuk ve okutuyoruz. Ve bizim okuttuğumuz mevzularla dini mevzular arasında asla bir mubayenet ve tezat olmadığını tesbit ettik. Geçen gün Komisyonda arkadaşlarıma gösterdim. Avrupanın fen adamları bu günkü tabiat ilimleri ile, fizikle biyoloji ile, semavi ilimlerin asla bir ayrılığı olmadığını yani en mühim meselelerde ulûhiyetin ıspatı meselelerinde biyolojinin, fiziğin de hizmeti olacaktır. Avrupa üniversitelerinde biyoloji, fizik, matematik tedris eden din adamları bunu ısbat ediyor. Demek oluyor ki bizim fonksiyonumuz; din tedrisatını sadece mesmuata dayanan, sadece Kur'anıkerim okuyan basit, cahil ve bunu her suretle istismar eden unsurların elinden kurtarmak ve bunu münevver Türk hocasının eline terk etmektir. İşte arkadaşlar, yine komisyonda dedik ki; bugün için bu ihti-

yacı belki tamamen telâfi edecek, bilhassa genç nesli kasde diyorum. Çünkü bizim nesil okudu, belki eleman bulamaz. Fakat bu elemanları bulma hususunda devlet müesseseler açtı. Artık bu müesseseler bu gayelerin tahakkukuna hizmet edecek elemanları yakın bir zamanda yetiştirecektir. Biz ise bu tedrisatı dünya işlerile tevhit edeceğiz. Malumdur ki hiçbir din yer yüzünde, bir diğerine yapılan kötülüğü hoş görmez, hiçbir din hırsızlığı tasvip etmez, hiçbir din ebeveyne karşı itaatsizliği meşru addetmez. Biz, dinden, çocukların anladığı nisbette alıp ona vereceğiz.

Arkaşlar, zannetmem ki yer yüzünde mantık ve şuur ile hareket eden bir insana, hele bir ana ve baba tarafından itiraz edilsin? Bu şekilde düşünenlere de hürmet ederiz. Birisi: ben çocuğuma başka yoldan terbiye vereceğim derse ona da hürmet ederiz. Benim üç çocuğum ilkokuldadır, bu yoldan ahlâklarının takviye edilmesini istiyorum. Ve Devlete, aldığı bu karardan dolayı müteşekkirim. Arkadaşlar, bizim tahakkukunu arzu ettiğimiz yol, ilim yolundan gayeye, islâmiyetin esasına gitmektedir. Çok veciz bir şekilde ifade edilen bir Hadisi Şerifte vazıh şeklini bulan şu cümle tecelli eder: «bir saatlik ilim, bin saatlik ibadete bedeldir» İşte bizim din öğretiminde, hayır din terbiyesinde çocuklarımıza vermek istediğimiz terbiye ve gaye budur. Bu gayeye itiraz edecek bir insan tasavvur edemiyorum. *(Alkışlar)*

Kadri Yörükoğlu — Efendim, arkadaşımız İsmail Hakkı Ülgen, Bakanlığın noktai nazarını etrafiyle izah etti. Ben evvelce bir teklifte bulunmuştum, demiştim ki: Devlet Şûrasına intikal eden bir meselenin burada konuşulup konuşulamıyacağı hakkında bir karar vermek lâzımdır. Devlet Şurası, kazaî bir makamdır ve Bülent Nuri Esen orada, Bakanlık aleyhine bu mevzu üzerinde bir dâva açmıştır. Bu mesele orada halledilinceye kadar diğer bir müessesenin bu hususda bir karar vermesi mevzuu bahis olur mu, olmaz mı? Bunu düşündüm. Fakat heyeti umumiye müzakere açılmasına karar verdi. Ve yine ilâve etmiştim ki: Millî Eğitim Bakanlığı adına olmasa bile şahsım adına bu hususda münakaşanın açılmasına aleyhtar değilim. Şûralar berdevamdır, her zaman bu

mesele konuşulabilir. Sayın Bülent Nuri Esen Teşkilât-ı Esasiye Kanunundan bahsettiler; halkın işleriyle Hâkûmetin meşgul olacağını ve Hükûmetin itikadata müdahale edemiyeceğini bildirdiler. Halkın talebi olan bir faaliyeti okul yerine getirmek üzere bir teşebbüse geçmiş ise ve bu itikadata müdahele mahiyetinde değilse, bunda itiraz edilebilecek bir cihet olmamak lâzımgelir. Biz halkın yani ana ve babaların talebi ile ve hiçbir cebri tazammun etmeksizin din dersleri okutulabileceğini söylüyoruz. Herhangi bir sebeple çocuklarına bu dersi aldırmak istemiyenler serbest oldukları müddetçe müdahale mevzuu bahis değildir. Sayın Bülent Nuri Esen bazı memleketler tarafından imza edilmiş olan bir anlaşmadan bahsettiler, bu anlaşma üzerinde bir tavzihleri olmadı. Acaba bu anlaşmayı hangi hükûmetler imzalamışlardır, bunlar arasında İngiltere, İsviçre, Belçika var mıdır? Bu memleketlerde din tedrisatı yapılmakta olduğunu Sayın İsmail Hakkı Ülgen etraflı bir şekilde izah etti. Bu memleketlerin domokrat anlayışlı memleketler olup olmadığını takdir etmek de itiraz eden muhterem arkadaşımıza düşer. Bu derslerin, arz ettiğim kayıtlarla okul içine alınmasında endişe edecek bir şey olmadıktan başka ferahlık verecek taraflar da vardır. Yapılacak din öğretimi her türlü hurafe ve taassup unsurlarından tecrit edilmiş bir mâneviyata dayanacaktır. Din yoliyle ilmi izah etmeye kalkışacak değiliz. İlmi problemleri halletme vazifesini esasen din üzerine almış ve bunu kendisi için gaye bilmiş değildir. Bizim çalışmalarımızla din müessesesinin de tekâmmülü sağlanacak, bu faaliyet taassubun ortadan kalkmasına yardım edecektir. Hukukçu oldukları gibi sosyolog da olan Sayın Bülent Nuri Esen, taassupların izalesini sağlıyacak bir cemiyet faaliyetinin lüzumuna kani değiller midir? Dinin ilmî bir çevre içinde tanıtılması, öğrencilerin salim bir din anlayışına varmalarını sağlamaz mı? Bizim bugün okullarda tatbik etmekte olduğumuz ve yavaş yavaş tekâmül ettirmek için uğraştığımız program, Yüksek Şûranıza getirmiş olduğumuz din öğretimi programı, üstün bir din anlayışının memlekette yayılmasına çok hizmet edecektir.

Hürriyete tecavüzden bahsedildi. Belki de halkın istekle-

rinin yine bahsettiğimiz kayıt ve şartlar dahilinde yerine getirilmemesi ileri bir demokraside hürriyete tecavüz olurdu ve o zaman memleket için zararlı olabilecek yanlış ve geri anlayışlara zemin verilirdi. (*Alkışlar*)

Hüsnü Dikeçligil — Efendim ben barıt sesleri arasında hayata gözlerini açmış, İnkilâp içinde yetişmiş bir öğretmenim. Fakat görülüyor ki bu inkilâbın Atatürk'e bağlı olan bir insan sıfatiyle, Atatürk'ün mukaddes adını, kendi zaviyemden haklı çıkmak için polemik bir oyun olarak kullanmaktan kendimi tenzih ederim.

Gelelim hayata arkadaşlar, 1937-1938 senesinde hocalık yapmak üzere Giresun yolunu tuttum. Orada öğretmenlik yaptığım sırada birde mahalle mektebi olduğunu ve bir din hocasının din dersi verdiğini söylediler. Bir vatandaş bana şu sözü söyledi: öğretmen dedi, biz bu toprakları kurtarmak için, vatan ve millet için canlarımızı verdik şühedanın çocuklarını, aziz mukaddesatı uğruna ölen insanların çocuklarını okutmak sevaptır. Siz benim çocuğuma allahın sesini duyurmuyorsunuz onun için çocuğumu sizin mektebe göndermiyorum dedi. Ben bu vatandaşa ne cevap verebilirdim? Sükût ettim.

Gazi Terbiye Enstitüsünü bitirdim İskenderun'a tarih öğretmeni olarak gittim. Mukadderat beni İtalyan okuluna müdür mavini yaptı. Orada çalışırken yanındaki kilisede ibadet eden çocukların aynı zamanda müsbet ilimlerle de mücehhez olduklarını gördüm. Yarabbi; neden çocuklarımızı bu ruhtan arî kılıyoruz? dedim.

Sonra gene mukadderat beni öğretmen okuluna düşürdü ve bana din dersi okutmak talihi yar oldu. İki sene uğraştım ve dinin içine nüfuz etmek için çalıştım. Gönlüm, toprağa düşmüş insanların ruhu ile dolu olmak itibariyle topaağı kokladım, şehit olarak toprağa düşmüş olan Mehmetçiğin çocuklarının içinin iman dolu olduğunu gördüm. toprağa

416

düşen babalar, çocuğuna din tedrisatı ver, ruhunu yükselt, okuluna göndereyim, diyorlardı. İşte hükûmet bu imkânı verdi. Sonra okullara tehacüm arttı, okuyanların miktarı fazla idi.

Arkadaşlar, bir âyeti kerimenin Türkçesini nakledeceğim; hocam dedi ki: terbiyevî midir, değil midir? Onun için arzediyorum: insan sadece et ve kemikten ibaret değildir, insanı insan yapan bir ruh vardır, ruh yükselirse insan oğlunun karşısında hiçbir güçlük kalmaz, onu yener. Ne ise mevzua dönelim. Bir ayeti kerime şöyle diyor: ilim adamları yıldızlara benzerler yer yüzünü parlattılar. İlim adamlarına hürmet ediniz, daima ilim ile mücehhez olunuz, ilmi, Hintte de, Çinde de olsa gidip öğreniniz, beşikten mezara kadar ilmi arayınız.

Ben din dersi verirken çocuğa bunları söylersem ruhunu ve intibaını kuvvetlendirirsem bu terbiye olur mu, olmaz mı?

Bir misal daha. Arkadaşlar, İslâmiyetten evvelki Arapları düşününüz diri diri kızlarını mezara gömen insanlar.. Hazreti Ömer bir gün ağlıyor kapısını çalan bir insan Hazreti Ömer'e niçin ağladığını soruyor, islâmiyetten önce iki kız çocuğunu toprağa gömerken çocuğunun tozlu sakalından tuttuğunu söylüyor ve bir baba olarak çocuğuma şefkat göstermedim fakat İslâm olduktan sonra adil Ömer oldum diyor. Arkadaşlar, bu terbiyevî değil de nedir? Terbiyecilerimiz memleket içine kulak versinler. İlim adamı demek, sadece kürsüde oturmak demek değildir. Memleket ruhuna içine nüfuz etmek demektir. Maalesef bu memleketin ruhunu, bünyesini, içini bilmiyoruz. Çocuğu aileden ayırıyoruz, çocuğu muhitinden ayırıyoruz, onun için aile, onun için köy bize dargındır.

Bir hadîsi şerif şöyle diyor: rüşvet alana da verene de aracı olana da allah lânet etsin.. Arkadaşlar, yarın memur olacak devlet hizmetinde vazife alacak bir insanı yetiştirirken dinin emrettiği hususları söylersem ruhunu yükseltmiş olmaz mıyım? Terbiye etmek mi olur, terbiyesizlik öğretme mi olur? Terbiye etmek olur, ruhunu yükseltmek olur.

Diğer bir misal... (*Yetişir sesleri*) Peki efendim, hürmetle selâmlarım, yüksek arzularınıza boyun eğerim. (*Alkışlar*)

Lâtif Ünal — Efendim, arkadaşlar yoruldular bendeniz bir misal arzederek geçeceğim.

Amerika'da din tedrisatı gören bir doktora diğer bir arkadaşı şunu soruyor: İsa'nın babasız doğduğuna inanıyor musun? diyor. Adam, bütün din mukaddesatiyle onu müdafaa ediyor ve bir din adamı olarak buna inandığını söylüyor. Aradan zaman geçiyor bu adam doktorun polikliniğine gidiyor yine doktora soruyor: bir insan babasız olarak doğar mı? diyor. Bu sefer hayır, diye cevap veriyor ve bunu ispat ediyor. O zaman doktora diyor ki ötekisi: peki nasıl oldu da evvelce aksi tezi müdafaa ederken şimdi böyle söylüyorsun? O, diyor, dinî duygum, bu ilmî realite. Binaenaleyh komisyon, raporunu çok güzel ve detaylarına dikkat ederek hazırlamıştır. Bu raporda çocuklarımızı terbiyevî bakımdan içtimaî kayıtlara bağlayıp Avrupa'nın, Amerika'nın sosyal kaidelerinin çoğunu da bizim din kitaplarından alarak koyduğu örnekleri gayet güzel bir şekilde işlenmiştir. Komisyonun hazırladığı bütün ince detayların kabul edilmesini teklif ediyorum ve kendilerine teşekkür ediyorum. (*Alkışlar*)

Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu — Muhterem arkadaşlar, sabahki konuşmamda Şûranın en mühim meselesinin kanun olduğunu ve o kanun içinde de ilköğretim meclislerinin bu ehemmiyeti teşkil ettiğini söylemiştim. Fakat şimdi bu ehemmiyetli meselelerin başına bu anda konuşulmakta olan din maselesi geçiyor.

Arkadaşlar, aklı selim ile, sükûnetle konuşup görüştükçe anlaşmıyacak iki insan yoktur. Şimdi karşımda maalesef toplantıyı terketmiş olan Bülent Esen arkadaşımızı göremiyorum. Arkadaşımızla bu meseleyi konuşamıyacağım.

Arkadaşlar, arkadaşımız huhukşinas olduğunu söyledi. Fakat kâfi derecede cemiyetşinas olmadı. Çünkü hukukun zaviyeleri, hukuk sistemleri bugün ikiye ayrılıyor. Devlet ile ferdin arasında hiçbir teşkilât bulunmıyan cemiyetlerin hukukî cihazı başkadır, Devlet ile fert arasında teşkilât ve or-

ganizasyon bulunan cemiyetin hukuku başkadır. Arkadaşımız lâyıklık prensibinden hareket ederken söylediği sözleri, devlet ile kul arasında başka çeşit teşkilâtın girdiği cemiyetin fikirleridir. Binaenaleyh bir başka cemiyetin hukukî cihaza ait olan fikirleri Türk cemiyetinin bugünkü cihazına tatbik etmek mümkün değildir. Çünkü lâyik olan memleketlerde bu iş devlet memuru olan muallime verilmemiştir. Fakat bu gibi memleketlerde devletle fert arasına dini teşkilât girmektedir. Auguste Comte kuvvetli teşkilât olarak ileri sürdüğü sistemin tatbik edildiği memleketlerde devlet lâyikdir. Oralarda da resmi elbiseli veya elbisesiz adamlar gelir ders verirler veyahut çocuklar aile organize olduğu için ve kiliseler bizim camilerimiz gibi metruk bir yer olmadığı için oraya gelir ve giderler. Arkadaşımızın hukuk ilmi namına söylediği söz de, bir başka cemiyetin hukukî istigâlleridir. İki cemiyet karşısında bulunduğumuzu söyliyecektir. Belki de hakiki sosyolojinin husule getirdiği bu fikirler karşısında pekiy diyecek ve mesele de kalmıyacaktır.

Bir mesele daha var, eğer arkadaşımız medenî memleketlerden örnek alarak bizim cemiyetimizi de Fransız cemiyeti gibi yapmak istiyorlarsa bunun için başka bir yol var. Bu da dini cemaat teşkilâtını yaratmaktır. Binaenaleyh arkadaşımız kâfi derecede hukukçu olsaydı Avrupa cemaatlarının dini cemaat teşkilâtının, bizdeki ekalliyetlerde olduğu gibi teşkilâtlarına benzer bir Türk cemaat teşkilâtı yapması için didinirdi. Binaenaleyh bu cemiyetin bulunmadığından cemiyet iktisat, hukuk fikirlerinden bahsetmek boştur. Arkadaşımız için iki yol vardır. Ya dinî cemiyet yaptıracak evkaf cemiyeti olacaktır. Ve yahutta bu sözlerini tekrar etmiyecektir. Daha iyisi mütenasip imamı, müezzini besleyecek dini teşkilât olursa o zaman razıdır. Halbuki bu arkadaş yirmi beş seneden beri Diyanet İşleri Reisliğinin Başbakanlıktan para aldığını söylüyor. Acaba niçin bu mücadelelerini Diyanet işleri Reisliği resmi bir müessese olduğuna göre yirmibeş senedenberi yapmadılar? Evet bu daire resmi bir dairedir. Prensip bakımından bu işleri tedvir etmesi de doğru olmıyabilir. Fakat bugün ortada bir realite vardır. Çok isterdik ki yirmi beş senedir dinî tedrisatın yapılmadığı mektep-

lerde o vakit lâyiklik namına da bu arkadaş mücadele etmiş olsun. Bu itibarla bu arkadaşımız yanlıştır, dalâlet içinde bulunmaktadır. Mugalata demiyeceğim, çünkü bu söz bu kürsiye yakışmaz. Yanlışlık içindedirler, dalâlet içindedirler. Başka bir cemiyetin içtimaî ve hukukî nazariyelerini bir başka cemiyetin bünyesine tatbik etmeğe kalkıyorlar. Bir yabancı memleketin hukukî nazariyelerini bir başka cemiyetin bünyesine tatbik etmeğe kalkıyorlar bir yabancı memleketin hukukî sistemini, bir başka cemiyetin hukukî cemiyetine getiremiyeceğiz. Bu memlekete bir reform getirebilir miyiz bu cemaat teşkilâtı olabilir mi? Onlar da akademik meselelerdir. Binaenaleyh Bülent Nuri Esen arkadaşımız tamamiyle yanlış bir yoldadır. Bu yanlışlığı dilimizin döndüğü kadar, mesleğimizin namına, sosyoloji namına tenvir etmeği bir vazife addettik. Kırk yaşında ve daha yukarı yaşta olanların dinî terbiyesi ve vardır. Asıl mesele yirmi yaşla kırk yaş arasında olanların vaziyetidir. Bunlar din terbiyesi görmemişlerdir. 1948 senesinden beri dinî tedrisatın tatbik edilmekte olduğunu görüyoruz. Ellerindeki vasıtalarla mümkün olduğu kadar çocukların dinî terbiyelerini artırmaya çalışıyorlar. Raporu vücude getiren Komisyonda olsaydınız bilhassa hanım arkadaşlarımızın din hakkında nasıl mücadele ettiklerini görürdünüz. Her öğretmen eline fırsat geçtikçe kendini takviyeye çalışmaktadır.

İkinci vakıa; benim yaptığım hususi anketler neticesinde birçok ilkokul hocaları dört seneden beri yapılan dinî tedrisatın çok müsbet, lâyik, inkilâpçı bir netice verdiğini müşahe etmiş bulunuyorlar. Ve 25 seneden beri bundan istifade de etmediğimiz için muallim ordusu muazzep olmalıdır. Çok temenni ederdik ki bu istikametteki faaliyet politikadan değil üniversiteden gelsin. Bunu temenni ederdik. Binaenaleyh arkadaşlar kendimi biraz mahcup addediyorum. Devletten gelince, politikadan gelince kendimi alçalmış hissediyorum. Gönlüm istiyordu ki bu, muallim ordusundan gelsin. Mamafih partimiz de bizim partimiz, devletimiz de bizim devletimizdir. Binaenleyh oradan gelen emirler de başüstüne bundan istifade etmeliyiz.

Arkadaşlar, bir noktaya daha temas edeyim: Bülent Nuri Esen arkadaşımız, dinî tedrisata ehemmiyet veren muallim ordusunu bir nevi avamfiriplikle itham ettiler. Yani bir nevi rey avcılığı ile, dalkavuklukla, halka dalkavuklukla itham ettiler. Arkadaşlar böyle bir şeyden eser yoktur. Filhakika dinî tedrisata kıymet veriyoruz, daha da vereceğiz, inkılâp lâyiklik namına biz bununla bizzat lâyiklik demokrasi telkini vasıtası addediyoruz. İki kitap alınız Musevi ve Fransıza veriniz, takip edeceği şeydir. Kaldı ki müslümanlığın bâzı dinler gibi esrarlı tarafı yoktur. Bu itibarla din kitabı bir nevi ahlâk kitabı gibi herkesin eline verilebilir. Buna ehemmiyet vermekte avamfiriplik namına hiçbir mahzur yoktur. Bunu millet namına hepimiz reddederiz. Arkadaşlar, bu vesile ile arz edeyim; siyasî meselelerde belki halkın dediği olabilir. Fakat biz bu mevzuda halkın dediğine uymuyoruz. Karınca dualarına göre hareket etmiyoruz. Biz müsbet ilim yolundan istifade ediyoruz. Dinden bir eleman olarak istifade edeceğiz. Binaenaleyh mürebbinin ameliyesi dinî ya bedii zenginliğe kavuşturmak veya dinî muhayyileyi zenginleştirmek için vereceğimiz şeyler, çocuğu yavaş yavaş olgunlaştıracaktır. Ve bu suretle insanî kıymetleri lâyiklaştıracağız. Yani, dinî terbiyeden azami derecede istifade edeceğiz. Fakat onu, bir eleman gibi kullanacağız, nasıl ki, tabiatın ham maddelerini alıp da onu bir potadan geçirip bir formül haline getiriyorsak, cemiyetin, halkın ananelerini de alacağız, onları işliyeceğiz. Belki de bu bakımdan yeni bir Türk dini de bekliyoruz. Bizim dinimiz inkilâba mahsus olan din değildir. İmam Hatip mekteplerinde tali tedrisatta ve İlâhiyat Fakültelerinde tedrisat yapılmaktadır. Bunlar, orada bilhassa İlâhiyat Fakültelerinde incelenmektedir. Kaba şeylerden kurtulacağız, ve yeni bir müslümanlık hediye edeceğiz. Binaenaleyh müslümanlık takviye edilecektir.

Arkadaşlar, programın bâzı madderi vardır, onlar hakkında Komisyonla hem fikir değilim. Komisyona izah ettiğim için Komisyonun kararlarına hürmet bakımından vaz geçiyorum. Temamen Komisyonun fikirlerine iştirak ediyorum.

(*Alkışlar*) Ben şahsi fikirlerimden vaz geçiyor ve komisyonun fikirlerine uyuyorum.

Başkan — Buyurun.

Ahmet Önertürk — Arkadaşlar, kısa konuşacağım. Komisyonda biz bir ölçü almıştık; tabiata muhalefet etmemek lâzım, realiteye riayet etmek lâzım, ilme hiyanet etmemek lâzım. Bu ölçüleri din tedrisatı işine de vuracak olursak tabiatın olduğu her yerde insan dinden ayrılmamıştır. Binaenaleyh bir ders olarak insanlara verilecektir.

Realiteye gelince; halkımız yedisinden yetmişine kadar bu derslerin verilmesini istiyor. Halkın istediğini vermek okulun vazifesidir. İlme hürmet etmek bakımından da, her vatandaş dilediği dini kendisine din olarak alabilir, olduğuna göre isteyen vatandaş, isteyen öğretmene din dersini veriyor musun, alıyor musun, diye sormak lâzımdır. Bu da soruluyor. Binaenaleyh ortada halledilmemiş hiçbir mesele kalmamıştır. Bu öğretim şeklimiz, hatta o şekilde memlekete yeni bir din anlayışı getirecek ki, okullarda amel etmeden din dersi yapıyorlar. Bizde camiye gitmediğimiz zaman Müslümanlığımızdan kaybetmiyoruz, diyen yarı Müslümanları da imana getirecektir.

Nihat Çetin — Efendim, yeni açılan müsbet bilgilerle beraber, fizikten beden terbiyesine, müzikten resme ve kimyaya kadar ve sosyoloji dahil kültür derslerini ihtiva eden dersler hakkında malûmat vermem ve İmam Hatip okullarında çalışmış olmam ve bu vesile ile talebe velileriyle yakından temas etmem dolayısiyle din tedrisatının lüzumunu hissetmiş bulunan bir arkadaşınız olarak ancak iki üç dakikanızı alacağım.

Müslümanlık, elimizdeki tasarıya göre hiçbir zaman kimseyi icbar etmemektedir. Ekseriyetin arzusu daha doğrusu halkla, ekseriyetle temas ettiğimiz zaman anladığımıza göre halkın, ekseriyetin arzusu bu dersleri mektebe koymaktır. Hatta okul aile birliklerinden bazıları bu derslerin orta dereceli okullarda da tedrisi hususunda mekteplere müracaat etmişlerdir. Arzu edilirse bunu yapan aile birliğini biz burada

açıklıyabiliriz. Ancak icbar fikir hürriyetine, inanış hürriyetine aykırıdır. Din derslerinin müfredata girmesi, derslere ara vermek kadar, Anayasaya aykırıdır. İnsan hakları Evrensel beyannamesinde imzamızın bulunması keyfiyetine gelince, benden evvel konuşan arkadaşlarımın ifade ettikleri gibi, aynı beyannamenin altında imzası bulunan birçok memleketler, mekteplerinde Hıristiyanlık dini tedrisatını yapmakta hiçbir mahzur görmemişlerdir. Şûrada ilk çalışmaya başladığımız günden beri şu mesele üzerinde durdular. Hakikatler hayattan alınır, realiteden hareket edilmelidir. Şu halde içtimaî kanunlar nasıl cemiyetten çıkıyorsa, hayata hakikate dayanmak ve milleti görmek mecburiyetindeyiz.

Bazı arkadaşlarımız ve bazı vatandaşlarımız din derslerinin mekteplerde müfredata konmasına taraftardırlar, bugünkü şekle muhaliftirler. Yalnız onlara şunu hatırlatmak isteriz ki, kendileri ekseriyet içinde görülemiyecek kadar azdırlar. Ancak yüzde bir, biz ise yüzde doksan dokuzuz. Şu halde milletin yüzde doksan dokuzu din tedrisatını istediğine göre bu tedrisatı nerede ve nasıl yapalım. Mekteplerdemi yapalım? halkın kendi bilgisine mi terk edelim?

Halkın kendi bilgisine terk etmeyi tehlikeli gördüğümüz için her halde bunu yapamayız.

Mekteplerde tatbik etmek meselesine gelince; tashih ettikleri maddelere dikkat edecek olursak bunun ancak ahlâki meseleler üzerinde, terbiye üzerinde toplandığı memnuniyetle görülmektedir. Onlar ibadetten ziyade ahlâkî meselelere, terbiyevî meselelere ehemmiyet vermişlerdir. Müslümanlığın ahlâka ve terbiyeye ait esaslarını biz hepimiz cemiyet için faydalı ve zaruri görmekteyiz.

Başkan — Buyurun.

Zeki Tanıl — Sayın arkadaşlar, bu mevzuun münakaşası sırasında Atatürk inkilâpları ele alındı, buna temas edeceğim. Bizim başöğretmen inkilâp deyince, eğer o içtimaî bir savaşsa onu biz Atatürkle omuz omuza yaptık. Yalnız hatırlarsınız, müsbet meseleler karşısında öğretmen aranmaz. Büyük içtimaî endişeler bulunduğu zaman, karşımıza öğretmen çıkar.

F. 3

Şu halde bir realiteye kısaca temas etmek lâzımdır. Son zamanlarda din temayülâtı ve vicdan hürriyeti karşımıza bazı endişeler getirmiştir. Eğer bu bir vakıa ise, bu bir hakikat ise niçin öğretmenin vazifesi başlamıyor? Biz'm demin, Eındıkoğlu'nun söylediği gibi parti, politika ve hükûmetin tevdi ettiği bir vazifeyi anlayışımızın yanında evvelâ öğretmen olarak üzerimize almışızdır. İşte okullarda biz, vatandaşın ekseriyetine dayanırken öğretmenin anlayışı da buna paralel olarak bulunmaktadır. Dünya milletlerinin dinleri tetkik buyurulursa görülür ki bütün vatandaşlar arasında eşitlikler olduğu anlaşılır. Bizim de din anlayışımızı gözden geçirecek olursak görürüz ki birçok kimseler ve bizlerin bir çoğu hiç birşey bilmiyoruz. O halde bu bilgiyi beraber anlamaya doğru götürmek ihtiyacındayız. Çocuklarımıza din terbiyesi vermeğe mecburuz ve onları yetiştirmeğe çalışacağız. Ben kendi anlayışımla hatta çalıştığım vilâyetin içinde öğretmen arkadaşlarımla bir benimseyiş içindeyiz. Doğru mu yapıyoruz? yanlış mı yapıyoruz? kanaatime göre önümüzdeki senenin nihayetinde vekâletten müsaade istihsal ederek yalnız din derslerini vatandaşlarımıza da açacağız. Bizim istediğimiz diğer mevzularda eksik olmayan itimadınızın bu mevzuda da bizden esirgenmemesidir. Bu işte biz, hürafelerle yetişmiş insanlara çocuklarımızı teslim edemeyiz. Bu bizim bu vatanda en mukaddes vazifemizdir.

Hüsamettin Arkan — Efendim, din öğretimi ve eğitimi ile genel öğretim ve eğitimin tezat halinde olmadıklarını izaha çalışacağım.

Bir arkadaşımız uzun bir izah yaptılar. Burada din derslerinin ilkokula sokulmasının inkilâp ruhunu zedeliyeceğini tayin ettiler. Bendeniz arkadaşımızın bu kanaatına iştirak etmiyorum. Bilakis aksi kanaatta olduğumu da ifade etmekle söze başlıyacağım. Daha evvelki konuşan arkadaşım da, memleket yavrusunu cahil, yobaz mutaassıp geri fikirli insanların eline veremiyeceğimizi ifade ettiler. Eğer biz ilkokullarımıza bize güven gösteren halkın bu güvenine lâyık olmağa çalışmaz ve çocuklarımıza da ilkokullarımızda din dersleri

evrmiyecek olursak onları yobazların eline teslim edeceğimize muhakkak olarak bakmalıyız. Bu hali inkılabı zedelemek şeklinde telâkki eden arkadaşımız kısa zaman sonra yeni yetişecek kara ruhların da inkilâbı körüklediğini görecektir. Bu itibarla hiçbirimizin gönlü çocuklarımızın gayri mesul ellere geçmesine razı olamıyacaktır. Geçmişte ilerlemeleri daima kösteklemiş ve dini istismar etmiş insanlara bu işi tevdi edemeyiz. Ve bu mesuliyet altına da Türk öğretmeni giremez.

İkincisi; burada okunan istatistikler bana gurur verdi; 414000 çocuktan 413000 küsuru ananın babanın isteğiyle bizlerin eline tevdi edilmiştir. Bu gurur verici bir durumdur. Gösterilen bu itimada Türk öğretmeni lâyık olduğu cevabı verecektir. Bu cevap senin bana tevdi ettiğin çocuğa ben senin istediğin eğitimi vereceğim şeklinde olacaktır.

Aleksandras Haçopulos — Sayın arkadaşlarım, ben din tedrisatı hakkındaki bu meseleyi hukukî cepheden tetkik edecek değilim. Sırf kısaca biraz sosyal cephesine ilişeceğim.

Arkadaşlar, dünyada iki milyar insan var, biliyoruz. Bunların hemen hemen hepsi Allaha tapar, dindar insanlardır. Yine biliyoruz ki her çocuk 10 yaşına gelince Allahı hakkında, dini hakkında, biraz malûmat ister. Bu, hepimizce malumdur.

Bu; Şûra açılırken yukarıda bir sergi gördüm. Orada bana kâbus gibi gelen bir levha vardır. Bu levha gösteriyor. Memleketimizde yüzde 65 nisbetinde okuma yazma bilmiyen vatandaşlarımız vardır. Çocuklarımız muhakkak hepsine baş vuracaklar, din ve ahlak hakkında malûmat istiyeceklerdir. Ya bu malûmatı bu vatandaşlara bırakacağız. Din hakkındaki malûmatı bunlar mı verecektir? Türkiyenin nüfusu 22 milyondur. Bunun yarısından fazlası 19 Yaşına kadar gelmiş olan vatandaşlarımızdır, bu vaziyete nazaran yeni bir nesil geliyor demektir. Bu nesli doğru bir din terbiyesi ile yetiştirmek mecburiyetindeyiz.

Şayet vatandaşlarımız ve çocuklarımız aydın öğretmenler tarafından din dersleriyle meşbu kılınmazlarsa muhakkak

felâkete uğrayacağız. Biz 500 seneden beri bu din derslerini ferah ferah okutuyoruz. Bendeniz bir ekalliyet hocasıyım bunun iyi ve müsbet neticelerini görüyoruz. İlkmekteplerde derslerimiz, din derslerimiz bu öğretmenler tarafından verilmektedir. Orta ve liselerde vardır. Bu yüksek kısımlarda da iyi neticeler alınmıştır.

Hamdolsun ayrı ve temiz bir ekalliyetiz. (*Alkışlar*)

Başkan — Bir arkadaşımız kalmıştır, onu da dinledikten sonra müzakerelere nihayet verelim.

İlyas Akyazı — Musevi lisesi müdürü sıfatiyle ve bir üye olarak Şûraya iştirâk ediyorum. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

Din meselesi konuşulurken arz edeyim ki; bizim lisede öteden beri din dersi okutulmaktadır. Ve bundan hiçbir kimsenin şikâyeti de yoktur. Çocuklar bu derslere muntazaman devam ederler. Ve sene nihayetinde yapılan imtihanlarda velileri de bulundururuz. Bu şekilde okula daha ziyade bağlanmaktadırlar. Resmî okullar da dersim vardır, matamatik okuturum. Bana bazen sorarlar, sizin okulda din dersi var mıdır, derler. Ben de Evet vardır, diyordum. Söyliyeceğim bu kadardır. (*Alkışlar*)

Başkan — Müfredat Komisyonunun raporu üzerinde münakaşalar devam ederken okulların din dersleri mevzuu üzerine ayrıca bir münakaşa açmağı kabul buyurdunuz. Bu münakaşa son konuşan arkadaşınızla hıtam buldu. Yarın Komisyon sözcüsüne söz vereceğim. Ondan sonra Komisyonun raporu üzerinde ki konuşmalarımıza devam edeceğiz.

Yarın saat 9,30 da toplanılmak üzere birleşime son veriyorum.

Kapanma saati
21

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI
SEKİZİNCİ BİRLEŞİM

Açılma saati: 9 30
19.II.1953

Başkan — Reşat Tardu

Sekreterler — Sabih Özlü, Adil Başkan

Başkan — Ekseriyet vardır, toplantıyı açıyorum.

Dün konuşmak üzere söz almış bir arkadaşımız kalmış, müsaade edersiniz onu da dinleyelim. Buyurun efendim.

Fuat Gündüzalp — Muhterem arkadaşlar, din konusu hakkında bilhassa eğitim bakımından birkaç sözü dünkü tartışmalara katmak niyetiyle yüksek huzurunuza çıkmış bulunuyorum. Hukuk bakımından dün konuşan arkadaşlar bizi aydınlattı. Sosyoloji bakımından en selâhiyet sahibi arkadaşlar bizi tenvir ettiler. Fakat öyle düşünüyorum ki eğitim bakımından lüzumu kadar bu din dersi konusu üzerinde durulmadı. Yalnız herşeyden evvel şunu istirham edeceğim: Bu çok hassas bir konudur. Herkesin vicdanına taalluk eden bir meseledir. Dünkü tartışmalar esnasında kendi şahsî kanaatlarıma uymayan fikirler beyan edildiği zaman ufak tefek bâzı hoşnutsuzluk alametleri gösteren arkadaşlara tesadüf ettim. Çok rica ederim, şahsî kanaatlere uymayan bâzı fikirler ileri sürersem bunu müsamaha ile karşılamanız icabeder. Şayet bu, yüksek heyetiniz içinde kendi kanaatına uymayan fikirlere karşı müsamahasızlık gösteren olursa dağ başında, köyde münevver olarak çalışan bir öğretmenin durumunu tasavvur buyurun; her şeyden evvel bir noktayı hatırlatmama müsaadenizi rica edeceğim.

Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında bir Demokrasi Eğitimi Komisyonu vardı. Ve bendeniz o komisyonda bulunuyordum.

Bir gün komisyonun toplantısı esnasında o zamanın Millî Eğitim Vekili teşrif etti. Söz gelişi icabettirdi, kendisine şöyle bir soru sormuştum: İhtiyarî olmakla beraber ilkokullara din dersleri koydunuz, bunu lâyiklikle nasıl telif edeceksiniz? Bu hususa cevap verdi. Hiç kimseyi mecbur etmiyoruz dedi. Din dersi okutmakta olan ve bu vaziyet içinde bulunan öğretmenlerin durumu ne olacaktır? dedim, hiçbir öğretmeni mecbur etmiyoruz dedi. Bu da iyi peki dedim. ya tek başına bir köyde çalışan bir öğretmenin durumu ne olacaktır? bu öğretmen ben hür düşünmek yetkisine malikim ve bu hüriyeti bana Anayasa veriyor, binaenaleyh felsefi içtihadım dolayisiyle Anayasanın garantisine dayanarak ben falan, falan şeylere inanmam dediği zaman çocukların durumu ne olacaktır? ve inanmadığım şeylerle beni nasıl meşğul edebilirsiniz, derse bir köy öğretmeni, bunun hakkında ne gibi bir muamele tatbik ederseniz? diye sordum. Verdikleri şu cevap oldu: biz Hükümet olarak onun hakkında hiçbir baskı yapmıyoruz, dediler. Fakat halk o baskıyı yapıyor ve köy öğretmenleri de mecbur oluyorlar din dersleri vermeye. Bir soru daha sordum dedimki: bir dağ başında bulunan bir köy öğretmeninin halkın baskısına mâruz bırakılması Hükümetin şerefi ile mütenasip midir? Hükümet dağ başındaki insanın vicdan hürriyetini korumak için, hattâ halkın baskısından korumak için tedbir olmakla mükellef değil midir? Siz bu tedbiri almak şöyle dursun dersleri ihtiyarî olarak ilkokul krogramına koymuş olmakla bu gibi öğretmenlere karşı halkın baskısını tahrik etmiş pluyorsunuz.

Arkadaşlar zabıtlar meydandadır, belki bu sözlerim üzerine sayın Millî Eğitim Vekili lâzım gelen tedbiri alacaklardır. Onun için gayet ölçülü konuşuyorum. Bu son duruma tatmin edici cevap vermemişlerdir ve bu gün dahi verilemez.

Diyeceksiniz ki ilkokun öğretmeni felsefî içtihada sahip olabilir mi? Belki bir iki kişinin içinden böyle bir sual geçebilir.

Muhterem arkadaşlar, ilkokul öğretmenliği yaptığı halde ilim ve felsefe mertebelerine yükselmiş olanlar da vardır. İlkokul öğretmeninin felsefî içtihadı yoktur diyemeyiz. Fikir-

lerimi bu kadar yüksek bir heyetin huzurunda , bu kadar müsamahalı bir başkanın huzurunda söylerken korkuyorum.

Bedi Ziya Eğemen — Korkma üstat.

Fuat Gündüzalp — *(Devamla)* Binaenaleyh bazı millî eğitim müdürleriyle ve bâzı baş öğretmenlerle temas ettiğim zaman kendilerinden aldığım cevap beni tatmin etmemiştir. Bu son senelerde içinde, din derslerini okutmıyacağız diyenler çıkmadı mı? Hayır çıkmadı. Ben burada fikirlerimi söylemeye korkarsam dağ başındaki kanaatını nasıl izhar edebilir? Onun için ortalığın süt liman olduğunu görerek herkesin din derslerini aynı sükûn ile, aynı sükûnetle kabul etmiş olduğunu zannetmiyelim. Ben daha ileri giderek ve sözlerimi tartarak şunu söyliyeceğim: Burada din dersi lehinde konuşan arkadaşlardan bazıları ile teker teker konuşursanız aynı kanaatta olmadıklarını göreceksiniz. Çünkü .

Başkan — İstediğinizi söyleyebilirsiniz, fakat başkaları hesabına değil.

Fuat Gündüzalp — *(Devamla)* köylü pisikolojisi denilen bir şey vardır ki insanlar herhangi bir grup içinde başka, yalınız bulundukları zaman başka türlü düşündüklerini ve bu yüzden pisikoloji şubesini çoktan meydana çıkarmış bulunmaktadır. Bu sözlerimden anlaşılmasın ki ben muhterem Komisyonun din dersleri hakkında vermiş olduğu kararları isabetsiz buluyorum. Hayır lehinde oyumu kullanacağımı şimdiden arz edeyim. Komisyon gayet geniş bir görüşle hukuk siyaseti bakımından eğitim bakımından bütün realiteleri kavrayarak çok müsamahalı bir din dersi programı meydana getirmiştir. Meselâ hatırlıyoruz, dün okunan raporda komisyonu teşkil edecek arkadaşlar din dersinin sınıf geçmeye bile tesiri olmaması gibi şimdiye kadar görülmeyen bir prensip kararına varmış bulunmaktadırlar. Çok rica ederim bu müsamahalı kararı değiştirmeyelim. Çünkü âcizane kanaatımca din derslerini mecburî kılmak, yahut herhangi bir manevî baskı haline getirmek gibi bir karara varmak Beşinci Millî Eğitim Şûrasına, tarih huzurunda büyük bir mesuliyet yükletilmesini icabettirecektir. Bu vesile ile uzun

boylu bizi hukuk bakımından tenvir etmiş olar Bakanlık Hukuk Müşaviri sayın arkadaşımızın yapmış oldukları ufak bir ifade yanlışlığını düzeltmelerini istiyorum.

Buyurdular ki; Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında bugün tatbik edilmekte olan şeyin zamanı geçmiştir. Hayır arkadaşlar, Şûraya arz edilmiş olan raporda din dersi mevcut değildi. Ve Dördüncü Millî Eğitim Şûrası böyle bir karar vermemiştir. Şûradan evvel Baknlık bir emirle mekteplere koymuştur. Biraz önce Vekille yaptığım bir konuşmayı arz ettiğim zaman konuşmanın cereyan tarzından vakıanın böyle olduğu anlaşılmıştır.

Şimdi asıl eğitim Bakımından olan cepheye geçeceğim. O cephe şudur: Bu ilkokullardaki din derslerinde ne okutulacaktır? Bunun prgramı ne olacaktır? Bu konuları kim okutacaktır?

Üçüncüsü; bu konular nasıl bir metotla yürütülecektir? Bu suallere cevap vermek için büyük güçlükler karşısında bulunacağımızı daha şimdiden tahmin buyurursunuz. Dün program hakkında, din derslerinin konuları neden ibaret olsun konusu üzerinde konuşmuş olan arkadaşlarını bazılarının fikirleri arasında mutabakat olmadığını hatırlıyorum. Bazı arkadaşlar dediler ki; yalnız dinin ahlakî taraflarını ihtiva etsin, program yaparsanız ben o arkadaşla müşterek olarak şöyle düşünüyoruz ki, İslam Dininde bilhassa bugün bütün insanlığın kabul ettiği ahlakî prensiplere aykırı hiçbir şey yoktur. Siz veya ben ahlâki dinî esaslara istinat ettirmeğe kalktığımız takdirde şöyle bir hadise karşısında kalacağız: Şöyle kareket etmek ahlâkidir. Çünkü Allah böyle emre diyor. Bu emir mukaddes kitapta yazılıdır. O mukaddes kitapta yazılıdır. O mukaddes kitapla Allah dini Peygamber vasıtasiyle insanlara tebliğ edilmiştir. Dinî ahlâk ancak bu suretle tedris edilebilir. Amma bu meseleleri görüştügümüz takdirde mukaddes kitap ortaya çıktığı takdirde birtakım suallere cevap vermek mecburiyetinde kalacaksınız. O zaman başlıca akideleri ve birçok unsurları ortaya atmak mecburiyetinde kalacaksınız. O zaman başlıca akideleri ve

birçok unsurları ortaya atmak mecburiyetinde kalacaksınız. Ve netice itibariyle o unsurlar ortaya çıktığı zamandır ki, öğretmenin felsefî inanışlarına muğayir noktaları bulunacaktır. Hangi felsefî meslek vardır ki muayyen bir dinin, hadisenin hudutları içinde bulunsun. Anayasamızda da din huriyetini değil felsefî içtihat huriyeti de garanti edilmiştir. O felsefî içtihat hüriyeti ki bunu elde edebilmek için insanlık bilhassa son birkaç asır içinde birçok mücadeleler yapmış tır. Bu uğurda en seçkin avlâtlarından binlerce kurban vermiştir. Felsefî içtihat hürriyeti ki bugünkü medeniyetin dev adımlariyle tekâmül etmesine sebep olan hür düşünceyi meydana getirmiştir. Eğer siz bunu bir ilkokul öğretmeninden esirgerseniz çok yazık etmiş olursunuz. Onun için bu dersin ihtiyarî olarak okulmasına taraftarım, öğretmenlerin bu dersi hiçbir suretle mecburî olarak okutmamaları için lâzım gelen tedbirlerin alınmasını da Yüksek Bakanlıktan rica ediyorum. Dün konuşmuş olan ve uzun izahlarından bizi faydalandırmış bulunan sayın Hukuk müşaviri arkadaşımıza teşekkür ederim, Arkadaşımız İngiltere'de dahi din derslerinin mecburî olarak okutulmakta olduğunu söylediler. Müsaade buyursunlar da bendeniz de bu aynı kanunun he. pimizin elinde bulunan, İngiltere maarifini ilgilendiren kanunun 29 maddesinden bir iki cümle okuyayım. O İngiltere kanunu öğretmenlerin vicdan hürriyetini nasıl garenti etmiştir. 29. madde ve 31. ve mütaakip maddeler hüküm leri mahfuz olmak şartiyle, hiç kimse dinî eğitimden ve kanaatından dolayı mesul tutulamaz. Dinî ayinlere devam veya ademi devamından dolayı sorumlu değildir. Resmî ve hususî okullarda istihdam edilen öğretmenlerin başka vizifelerde istihdam edilmeleri istenemez Bundan başka, bu okullarda öğretmenden hiçbir kimse din dersleri vermeğe mecbur edilemez.

Hatta hususî okullar için bile bu kayıt konmuştur. Nerede kaldıki okuldaki bir öğretmeni din dersi okutmağa velevki halkın tazyıkı ile de olsa mecbur tutabilelim.

Sonra program meselesinde bir noktaya daha yüksek dikkatinizi çekmek istiyorum. Dinin ahlâkını mecburî olarak

okutalım. Bunu demekle ahlâkî prensipleri okutalım demekle bunun yanında dinin diğer kısımları vardır ki, onlar da; halkın görebildiği abdest alma, namaz kılma vesaire.. Bu cehetleri hiçbir zaman ayıramazsınız. Biz bu programı ne kadar ileri düşüncelerle yaparsak yapalım, çocuk velileri abdest almak, namaz kılmak kısmının öğretilmesini isteyeceklerdir. Halbuki o zaman şöyle bir netice meydana çıkacaktır. Öğretmen kendisi namaz kılmadığı halde namazın İslâm Dininin şartlarından olduğunu öğretecektir. Kendisi oruç tutmadığı halde orucun en mühim bir farz olduğunu telkin edecektir. Demokrat düşünen öğretmenle her şeyi samimi olarak konuşmağa alışmış olan öğrenci öğretmenden şöyle bir sual sorarsa: ne olacaktır? öğretmenim bu ibadet bu kadar mühim imiş bu abdest almak, namaz kılmak konularından kendinizi niçin müstağni sayıyorsunuz? Bu suale tatmin edici cevap verilemez. Öğretmeni inanmadığı fikirleri telkin etmeye mecbur edemezsiniz. Şayet o fikirler cemiyet düzenini bozucu şeylerden ise o öğretmeni vazifesinden çıkarmak lâzımdır. Program meselesi gayet önemli bir meseledir. Raporda buna temas edilmemiştir. Bu doğru değildir. Sonra muhterem arkadaşlar, sabah elimize verilmiş bir rapor vardır. Öğretmen okullarının müfredat programlarını da görüşeceğiz. O rapora sıra geldiği zaman orada göreceksiniz ki öğretmen okullarında din dersi mecburî dersler arasına konmuştur. O zaman iş büsbütün çapraşık bir duruma girecektir. Dün izahat vermiş olan Hukuk Müşaviri arkadaşımız dediler ki: Hiç kimseyi vicdana aykırı bir itikat taşımaya mecbur edemeyiz. Bu sözleri Hükûmet noktai nazarı olarak telakki ediyorum ve memnun oluyorum. Şuna da mecbur oluyorum ki öğretmen okullarında din dersinin mecburi olarak okutulması aleyhinde bir karara varmış bulunmamız hakkındaki temayül kuvvetlenmiş oluyor.

Sonra diğer bir noktaya kısaca işaret edeceğim. Mesele eğitim bakımından (*Kâfi, kâfi sesleri*) bugün bütün okullarda ilkokullardan yüksek okullara kadar kabul edilmiş olan bir öğretim prensibi vardı. O da öğrencilerin her şeyi yapa rak ve yaşayarak öğrenmesi prensibidir. Burada metot bahsine geçiyorum. Meselâ biz öğrenciye, tabiat bilgisi der-

sini laboratuvarda kendi kendine çalışarak öğrensin, diyoruz. Tarım işlerini tarlada, toprakla meşgul olarak öğrensin, diyoruz. Halbuki din dersinde bu prensibi tatbik edecek miyiz? öğrencilere din dersini okuması için lâzım gelen şeyleri verecek miyiz? Bunu kabul edersek o zoman nereye varacağımızı Yüksek takdirinize arz ediyorum. Çünkü o takdirde her okula bir ibadethane yapılması lâzım gelir....

Tevfik İleri — Yok öyle bir şey.

Fuat Gündüzalp — (Devamla) diğer bir mesele kalıyor. O da bu din dersini ilkokullarda kim okutacaktır? Dinin sadeliğini, ahlâki cephesi ile değil (*Ayak takırdıları*) bunu bir bütün olarak ele alırsak bilhassa bir kolaylık yapacağımız kanaatına varmış bulunuyoruz. Son karar tabiîdir ki sizin ve Yüksek heyetinizindir. Mukaddes kitabın bildirdiği şekilde bir bütün olarak lâyik öğretmenler bu dersi pek kolaylıkla okutacakları kanaatına varmış bulunuyoruz Sözlerimi burada kesiyorum. Son karar Yüsek Heyetinizindir.

Peyami Safa — Sayın arkadaşlarım, hepinizi saygı ile selâmlarım. Şimdiye kadar ileri sürülen fikirlerden anlıyoruz ki mesele din derslerinin okutulup okutulmaması değil, nasıl okutulması lâzım geldiğidir. Bir Bakanlar Kurulu kararı var. Ve Şûra bu kararı değiştirmekle, tenkit etmekle mükellef ve yetkili değildir. Fakat Bülent Nuri Esen arkadaşımızın açtığı mesele sosyal bakımından da büyük önem taşıdığı ve hepimizi heyecana verdiği için Şûranın yetkisi dışında olan bu bahsi hepimizi aydınlatmağa medar olmak için açmış ve karar altına almış bulunuyoruz. Bunda da çok büyük isabet oldu. Çünkü kendisini hukuk profesörü olarak tanıdığımız arkadaşımızın, gerek memleket ve gerekse dünya mevzuatı bakımından bilhassa çok öğrenmeğe muhtaç olduğunu anladık. Fakat ne yazık ki burada bu arkadaşımız hakikat güneşinin parlayacağını hissetmiş olacak ki bulut gibi dağılıverdi. Ve cevaplar verildiği zaman burada bulunmadı. (*Alkışlar*) Halbuki fikir iffeti açtığı dâvada sorduğu suallere verilen cevapları dinlemeyi emrederdi. Fikir iffeti ve ahlaki bakımından bizi endişeye düşürecek bir hareket

tarzı ihtiyar etmiş oldu. Hukuk bakımından da hepsine cevap verildi. Sayın Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Hukuk Müşaviri İsmail Hakkı Ülgen arkadaşımız ve diğerleri din derslerinin Anayasaya aykırı olmadığını, Türk mevzuatına aykırı olmadığını, bilâkis mevzuatın, din dersleri mevzuatının konması gerektirdiğini ve böyle bir bünyeye sahip olduğunu ispat ettiler. Din dersleri mevzuatı hakkındaki bir arkadaşımızın endişesine cevap olarak Bedi Ziya Eğemen'nin söylediği gibi ilimlere taaruz teşkil edilmediği iddia edildi. Bu konularda bir iki kelime de ben söylemek istiyorum. Evvela şu ciheti tebaruz ettirelim ki Avrupa denilen şey yok mu? bizdeki lâyiklik, softaların anladığı manada değildir ve o Avrupa değildir. Bu Avrupa Kant'tan evvel yokolmuştur. Determinist prensiplere istinat eden görüşten 500 sene sonra, kâinatı bir kozalite içinden göreceğini sanan dar bir ilim zihniyeti çıkalı bir asır olmuştur. Kantın Kritisizmi Renuvier delâletiyle Fransaya geldikten sonra Kritisizm buhranı başlamış, Emil Boutroux'nun Des Lois de la Nature'ünden başlayarak, Brunetière,in «İlmin İflası», Balfour'ın «İnsanın Temelleri» ne yazdığı ön sözle bu kaba Pozitivizm zihniyeti artık yok olmuştur. Pozitivist ilimden anladığımız şey artık bu değildir. Bugünkü Pozitivist ilim Newton prensiplerini namütenahi büyükler ve namütenahi küçükler sahasında reddetmiştir. Metafizik âleme ufuk açmış, müsbet ilim zihniyetidir' Kontinüvite prensibi reddedilmiş, zaman ve mekan kategorileri hakkında Newton dan beri bildiğimiz şeylerin hepsi altüst olmuştur. Bunu yapan müsbet ilim zihniyetidir. Bunun en güzel misli Aynıştayn'ın 1938 den 1950 ye kadar makalelerini toplayan son kitabında ilim ve din arasındaki münasebeti şöyle ifade etmektedir: İlimsiz din topaldır: dinsiz ilim kördür, demiştir. (*Alkışlar*)

Şimdi efendim bir de pedagojik bakımdan arzediyorum. Milletlerarası bir terbiye teşkilâtı yani terbiyenin Unesco'su diyeceğimiz kadar büyük bir teşkilâtın içinde Amerika, İngiltere, İsviçre, Almanya ve daha birkaç devlet vardır. Bu Teşkilât *Ferrière* tarafından kurulmuştur. Sonra çalışmaya başlamış ve yeni bir teşkilâtla (Yeni Terbiye Birliği) denilen bir teşkilâtla birleşmiş ve yeni metotlarla faideli bir şekilde ça-

lışmaya başlamıştır. 1921 de Kale'de bir Konğre yapmış, 1923 de Montreal'de bir Kongre yapmış 1927 de Lotarno'da 1929 da İsveç'de, 1932 de Nis'de 1936 de Sente. de ve 1846 da da Paris'te birer Kongre yapmıştır. Bu kongreler neticesinde okullarda din dersinin verilmesinin şart olduğu neticesine varılmıştır. Bunun içinde bütün milletler vardır. 1946 da bu karara varmışlardır. Tercüme ederek arz ediyorum, Fransızca metni elimdedir, arzu eden arkadaşlara veririm. Bütün fikir hayatını ruhun kudretine doğru arttıracaktır. Bu o demektir ki mezhep bakımından görüşü ne olursa olsun bu ruh kudretine yükselmesinin manası din eğitimi vermektir. Mektepler din eğitimi vermek zorundadır, din öğretimi yapmak zorunda değildir. Eğitimi öğretime tercih ederek falan metodun, falan neticesi olarak bu hükme varmıştır. Bu da gösteriyor ki Avrupa'da din dersleri yoktur, demek fena maksatlarla söylenmemişse cehalettir. İngiltere Kaunlarından bahsedildi amma İngiltere Kanunu okunmadı; son gelen Fuat Gündüzalp arkadaşımız cevap alamamış. Vaktin Millî Eğitim Bakanı bu hususta (Türk akli selimi mümessil olması lâzım gelir) demiştir. (*Alkışlar*) Halk baskı yaparsa, Devlet ve dolayısiyle öğretmen müdafaa etmek zorundadır. Halkın baskısı demek kontret sosyal tazyik demektir. Bunun için düşündüğünü sormak lazımdır. Evvela biz öğretmenin felsefî içtihadı muhtelif şekillerde tezahür edebilir. Sonra yurttaşlık bilgisi verecektir. Ya bu adam yurt düşmanı ise Sonra öğretmen ahlak eğitimi yapacaktır. Ya ahlak düşmanı ise ne yapacağız? André Gide de ahlak düşmanı idi. Din düşmanı olmakla ahlak düşmanı olmak arasında zerre kadar fark yoktur. Devlet programları ile kendi vicdanını telif etmeyen öğretmene istifa etmek düşer. Başka hal çaresi yoktur. (*Alkışlar*)

Gelelim bizim programımıza, onun hakkında da kısa bir kaç söz söylemek istiyorum. Din derslerinin müfredat programı ile ilgisi bahis konusu olduğu zaman Komisyonda konuşma açıldı ve şu itirazlarda bulunuldu; evvela bu kitapta, itikat kısmına yer verilmiş; namaz, oruç vesaire... Bunların çocuklara öğretilmesinin ne faidesi vardır, lüzumu nedir di-

ye bir itiraz yapıldı. Metafizik dediğimiz şeye itiraz yapıldı. Ahiret, namaz vesaire...

Çocuk irade i külliyeyi anlayamaz. Filozofların da anladıkları şüphelidir. İrade-i külliye ve cüziye gibi problemler çok metafizik meselelerdir. Halbuki kitaba girmiş.. Buna itiraz edildi. Müdafaa eden arkadaşlar: Din dersleri koymak suretiyle güdülen sosyal gaye cahil hocanın elinden çocuğu kurtarmaktır. Hoca çocuğun babasına; ben de din dersi okutuyorum, namaz, oruç öğretiyorum, mahalle mektebine göndermeğe ne lüzum var, diyebilsin. Kitap ve akait kısmı onun için konmuştur, dediler. Bu da bir noktai nazardır. Sonra metafiziğin öğretim şekli hakkında söylenildi. Bütün bunlardan ilham alarak Komisyon birdenbire kalabalaştı. Bendeniz tatlıya bağlamak için bir teklifte bulundum ve o teklif de Komisyonda aynen kabul edildi, bir maddesi müstesna.

Birincisi: itikat edilen kısımların çocuk ruhuna uygun olması için metafizik kısmının tadilidir. Çocuğun anlayamadığı kısımlar tadil edildi.

İkincisi: İslâm tarihinden günlük hayatımızdan, menkibelerden bahsedildi. Arkadaşlar, hakikaten ahlak eğitimi arasında bir paralellik vardır. Müfredat proğramında bu ciheti belirtmek için şu maddeyi koyduk. Milletlerarası Terbiye Kongresinde din eğitimi, hem umumi ahlak ve hem de zekâ terbiyesi bakımlarından lüzumlu görülmüştür. Ahlak terbiyesi ile paralel gitmeye işaret edilmektedir. Bu münasebeti yaratmak için bu maddeyi koyduk. Dün tecelli eden bütün arzularda din terbiyesinin ahlâk terbiyesinden ayrılmaması arzusu idi.

Üçüncüsü: ahiret, ölöm gibi konuların derinliğine gidilmemesi, çocuk dünyaya gelince Allah nerede diye sorar, bu suallere cevap vermek için bir kolaylık olmak üzere çocuğun seviyesini aşacak kısımların konulmaması ve çocuk ve öğretmenin durumunu nazari dikkate alarak bunu önlemek için burada çocuk seviyesine ve anlayışına uygun olacak hükümleri koyduk.

Nihayet dördüncüsü: dördüncü maddedeki bu din eğitiminin prensibini teşkil ediyor. Bütün din öğretiminde doğmatik olmaktan sakınılarak yumuşak telkinler yapmağı düşündük. Bu softalıktan kurtaran bir maddedir. İyiyi doğruyu gösteren bir telkin.. Apdestsiz Kuranı tutarsan cehennemde yanarsın demek başkadır, bu son maddeyi bunun için koyduk. Hem memleket realitesine, hem de memlekette birbirine zıt iştiyaklara, hem Türk ve dünya mevzuatına, ileri pedegojik anlayışa uygun bir hülasa yapmış olduğumuzu sanıyoruz. (*Alkışlar*)

Başkan — İlkokullarda din öğretimi mevzuu üzerinde açtığımız müzakere nihayet bulmuştur.

Şimdi Programın diğer mevzuları üzerindeki konuşmalara devam edeceğiz. Evvelce verilen karar gereğince üç dakikalık zaman tahdidi devam edecetir.

Nuri Gürgöze — Usul hakkında konuşacağım.

Başkan — Buyurun.

Nuri Gürgöze — Efendim, usul ele alınan mevzua göre değişmelidir. Program meselesinin incelenmediğine, eğitimin amaçlarına ve öğretim alanında veçhe vermek gibi bir problem karşısındayız...

Başkan — Teklifiniz efendim..

Nuri Gürgöze — Bir iki dakika sürecek mütalaamın sonunda belirecektir. Memleketimizin genel şartlariyle imkânlarına, sosyal bünyemizin ihtiyaçlarına göre okullarımıza verilecek veçhenin imkânı işini sayın üyelerin hepisi benden daha iyi takdir ederler. Gerçi bu konu Şûrayı teşkil eden arkadaşların ekseriyeti ilk öğretim ile bil fiil görevli olmadıkları için bu konu ile ilgilenmiyeceklerdir. Fakat onlardan şunu istirham ediyorum ki ilköğretimde görevli bulunanların bu mevzuda açıkca aydınlatılmaya ihtiyaçları vardır; buradan kabil olduğu kadar anlayışla, bilgi ile bu mevzuu kavrayarak dönerlerse daha faideli olabilir. 1948 senesinden beri tatbıkına devam edilmekte olan ilköğretim prog-

ramının tatbikatında onların da müşahedeleri vardır, Komisiyona katılmamış olan arkadaşlarımız vardır.

Başkan — Usul hakkında tekliflerinizi bekliyoruz.

Nnri Gürgöze — (Devamla) Geliyorum efendim, bu mevzua ait kanaatlarımı ifade edebilmek için düşünelim. Üç dakikalık bir zaman yeter mi? Teklifim şudur; bu program çerçevesi içinde din dersi mevzuuna temas edince dakika kaydını kaldırdık. Lüzumsuz demiyeceğim, vardığımız kanaatı önceden bilmemiz lazımdır.

Ben bu zamanı harcadım. Esası teşkil eden program üzerinde konuşmak için zaman takyit ediyoruz. Üç dakikaya sığdırıyoruz. İşi baştan savmak zorunda değilsek bu kaydı kaldıralım. Başkanlık yetkilidir, arkadaşlar mevzu dışına çıkarsa keser. Fakat faydalı olan konuşmaları sonuna kadar dinleyelim

Kadri Mumcuoğlu — Arkadaşlar söz alıyorlar. Bu suretle beş on kişi konuştuktan sonra adeta bütün fikirler önden konuşan beş on kişinini miş gibi bir takrir geliyor. Konuşma müddeti beş dakikaya indiriliyor, üç dakikaya indiriliyor. Söz alan arkadaşlar, belkide kıymetli şeyler söyleyeceklerdir. Mecbur kalıyorlar, kısa zamana sığdırmaya ve bunun neticesi iyi bir şey olmıyor. Onun için Başkanlıktan rica ediyorum hiçbir suretle konuşma müddeti kararlaştırıldıktan sonra ayrıca takrir verilmek suretiyle konuşmanın tahdidi cihetine gidilmesin. Söz alan hatipleri dinliyelim, ondan sonra söz verilmesin. Arkadaşlar vatandaşlar için, memleket çocukları için faydalı fikirleri ortaya dökmeğe gelmişlerdir. Bunun önüne niçin geçiliyor? Fikirlerim bundan ibarettir.

Başkan — Konuşmalara, müzakerelere hakim yegâne kuvvet Şûradır. Başkanlık Divanı verdiğiniz kararları tatbik ediyor. Bu beşinci komisyonun raporunu müzakereye başladığımız zaman keyfiyet bu merkezde idi. Bütün söz istiyenler yazıldı ve kendilerine sıra ile konuşma hakkı verildi. Sonra yine Şûra üyelerinden birkaç zatın verdiği takriri oylarınıza arzettim. Üç dakika olarak kabul buyuruldu. Şûra bu kararı vermekle beraber her zaman lüzum gördüğü

meyzular için ve bu mevzuları genişletmek için yeni karar alabilir. Nitekim din mevzuunda müzakerevi genişletmeye lüzum görmüş ve bu kararı almış ve bu meyzu da dünden beri konuşma imkânı ve fırsatını bütün üyelere vermiş bulunmaktadır. Binaenaleyh söz hürriyeti tahdit edilmiş değildir. Bunu tahdit etmekte temamen Şûranın bileceği bir iştir. Bazı fikirler açıklanabilir, tenvir edilmesi bunu uzatabilir ve bâzı mevzuları da muayyen arkadaşlar mutlaka dinlemek için karar verebilir. Şûra vaziyete tammiyle hakimdir. Arkadaşınız yeni bir teklif yapıyor, bunu reyinize arzediyorum.

Kadir Can Kaflı — Üç dakika hakikaten çok azdır. Beş dakikaya çıkarılmasını teklif ediyorum.

Başkan — Tekliflerden birisi zaman takyidinin kaldırılması hakkındadır. Diğer bir arkadaşınız da beş dakikaya çıkarılması teklifindedir.

Kadri Mumcuoğlu — Başkanlık divanı konuşmanın mevzuunu evelden tayin etsin.

Başkan — Birinci teklif, bu tekyidin şimdilik kaldırılması teklifidir. Bunu reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

Kadir Can Kaflı arkadaşımızın teklifi; üç dakikalık tahdidin beş dakikaya çıkarılması hakkındadır. Bunu oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

Üç dakikalık takyit devam etmektedir.

Rıza Ertem — Sayın arkadaşlar, benden evvel konuşan bir arkadaş benim dokunacağım mevzua işaret etmiştir. Sayın Komisyon raporunun üçüncü maddesinde büyük harflerle başlanmasının doğru olmadığı ve bunun mahzurlu olduğunu ve küçük harften başlamanın daha yerinde olacağını işaret etti. Cazip görülen bu teklif hakikaten çocuğun beden gelişimi ve kabiliyetleri bakımından hatalı bir gürüş ve anlayışın ifadesidir. Eğer komisyonun raporuna uyularak maddelerde olduğu gibi küçük ve büyük harflerle öğrenme

F. 32

yolu tutulursa bu yol korkarım ki tasarrufu düşünülen zamanın 3-4 mislini harcatacaktır. Halen tatbikte bulunan yönetmenliğin arkasında beden ve kabiliyetlerin gelişimine ait etütte 5-6-7 yaşları arasındaki çocukların büyük harfleri çok emniyetle kullanmalarına karşı küçük harflerde o kadar kabiliyetli olmadıklarını görüyoruz. Büyük A yı yazmak çocuk için gayet kolaydır, bu yaştaki çocuk bunu başarabilir. Buna mukabil küçük (a) yı yazmak gayet zordur. Küçük hafler öğretim yapmaya elverişli değildir. Büyük harflerden başlamak kanaatımca birinci sınıflar için kullanışlıdır. Buna mukabil küçük harflerle tedris yapılmasını tavsiye eden arkadaşlar da vardır. Her ikisinin müştereken rapora dercini rica edeceğim.

Halil Akyavaş — Komisyona mesaisinden dolayı teşekkür ederim. Yalnız iki şeyi öğrenmek istiyorum. Birisi, üniversitelerde, liselerde talebe yetiştiriyoruz. Bunları oldukca da tçhiz edebiliyoruz. Fakat ilkokullarda, ortaokullarda çocukların iş edinebilmeleri için ne gibi hünerler öğretiyoruz? Bu hususta neler düşündük? İpekböcekciliği, arıcılık bahsinde neler düşündüler? Bunları öğrenmek istiyorum.

Hüseyin Kalaba — Efendim, ayrılan Komisyonlar en salahiyetli işleyecek Komisyonlar olduğuna kani isem de Şûranın gelişmelerinin sonunu biraz geciktireceği için fazla konuşmak lüzumunu hissediyorum.

Din derslerinin sınıf geçmeye tesiri olacağını söylediler. Bu dersin sınıf gaçmeye tesiri olmayacağına kaniim. Bunun çıkarılmasını teklif ediyorum.

Mustafa Gökce — Komisyonun tesbit ettiği prensiplerin cidden insanî ve ferahlık verici mahiyette olduğunu arz etmek istiyorum. Bir defa mahallileştirmeden dolayı daha geniş ölçüde imkânlar vermek prensibini tesbit etmiş olması çocuğa göre olan faaliyette daha ileri bir adım atmış olması dolayısiyle komisyonda çalışmış arkadaşlarımızı tebrik etmek lâzımdır. Ancak gönül isterdiki bu güzel prensipler daha çoğaltılsın ve daha geniş ölçüde istifade edilmiş olsun. Halbuki komisyon bu sahadaki çalışmasını misallerle takvi-

yeye çalışmış, fakat verdiği misaller prensiplerini takviye eder, teyid eder mahiyette değildir. Arkadaşlar, derslerin muayyen bir konu etrafında toplanmış olması bizim yıllardan beri çekmekte oldnğumuz program esprisine tamamen uygundur. Fakat nedense ikinci devreye geçen çocuklar birdenbire gelmişler gibi onların karşısına tamamiyle ilmî görüşler altında toplanmış olan bilgiler verilmeye çalışılıyor. Tarihten, coğrafyadan bilgiler vermeğe çalıştığınız insan 10 11 yaşındadır. Şunu arz etmek veya hatırlatmak isterim ki, beşinci sınıfta tarih bilgisi olarak vermeğe çalıştığınız konuların başlığı 22 kadardır. Düşünelim ki bu yaştaki bir çocuğun bir yıl içinde kazanacağı kelime ancak bu kadar olabilir. Halbuki biz 22 başlık altında bütün tarih konularını o zavallı yavruya vermeğe çalışıyoruz. Netice ne oluyor biliyorum. .Onun için teklifim şudur: Komisyonun vermeğe çalıştığı misalde tabiat bilgisi olarak ayrılan kısım coğrafya tarih içindir. Bunun aleyhindeyim.

Birleşme mevzuuna gelince; yani yukardaki derslerin mevzuuna gelince; bunların birleşmiş olması lâzımdır.

Küçük harf meselesine gelince; bu hususta Komisyonun gösterdiği esbabı mucibe kuvvetli değildir. Bu hususta şunu yapmak kanaatımca daha doğrudur. Öğretimi serbest bırakalım, her ikisini gösterir diyelim, bir kayıt altında tutmıyalım.

Kemal Akalın — Muhterem arkadaşlarım, raporu hazırlayanlara takdirimi ve sükranımı arz edeyim. Kanunen mecbur oldnğumz bir tahsil devresinde çocuğu istediğimiz bilgi ve kitaplarla karşı karşıya bırakmak mecburiyetindeyiz. Yalnız orada raporlarda şu kelimeler bulunmalıdır: Nakış, dikiş bilgisinin konması talebenin, bilhassa kız talebenin, devamını temin edecektir. Eğer bayan öğretmen yoksa ve öğretmenin ehliyetli hanımı varsa bu dersleri o göstermelidir. Nakış-dikiş işi de bu suretle ele alınmalıdır. Programlama güçtür. Öğretmenler için mühim bir bilgi kaynağı haline getirilmelidir. Bilhassa ilkokul öğretmenlerimizin Kızılay Haftası, Verem Savaş Haftası, gibi bilgileri yoktur. Bu hususlar bir direktif mahiyetinde konmalıdır. Öğretmenlerin

birinci derecede ihtiyaçları olan kitap meselesi ele alınmamıştır. Kitapla program bir birinden ayrılmaz. Her dereceli okulda bu vardır. Okulunu bitiren öğrenci çok defa kitabını yırtar. Bunun sebebini aramak lâzımdır. Biz içinde bulunduğumuz bu yeni anlayışla, kitapla çocuğu bir arada buluşturacak şekilde kararlar alalım ve onları ömürleri boyuca arkadaş edelim.

Bekir Türk — Sayın arkadaşlar, Program Komisyonu bize birtakım direktif ve prensiplerle gelmiştir. Ben de diğer arkadaşlarım gibi komisyonu tebrik ederim. İlim adamları ve tatbikatcılar beraber çalışmışlardır. Bu prensipler böyle tesbit edildikten sonra acaba müfredat nasıl bir şekil alacak, diye bir endişemiz olabilir. Çünkü müfredat demek ilkokul öğretmeninin bir rehberi demektir. Bu prensiplere göre müfredat hazırlanacağına göre acaba öğretmenler ve öğrenciler ve aileleri bu durum karşısında nasıl bir istikbale gidecektir? Bunu da düşünmek lâzımdır. Çünkü başka türlü çalışmayı düşünmemiştir. Bulunan bâzı arkadaşların bulunuşunu ve ailenin metoda elverişli bir durumda bulunmayışı keyfiyeti daima nazarı itibare alınmalıdır.

Büyük ve küçük harflar hususunda ben arkadaşlarım gibi düşünmüyorum. Gayet isabetli hareket edilmiştir. Raporda böyle olacağına dair bir kayıt yoktur. Bunu araştırmak şekline gidilecektir. Bu büyük işe devam edelim. Küçük harflere birden geçilmiş olması keyfiyeti iyidir. Çocuk peşinen dimağına yerleştirir ve bu imkânı kendisine veririz.

Nasıl bir şekil ve zihniyet fena yara açıyorsa anlama ve öğrenme şekli de böyle bir yara açıyor. Tarih, coğrafya yurt bilgisinin sosyal bilgiler adı altında toplanışı düşünüldü. Bu bir halita değil bir imtizaç olacaktır. Bu vaziyet kitapta halledilecektir. Bugün öğretmenin, öğrencinin durumu nazarı dikkata alınınca kitaba önem verilmelidir. Bu öğretmen için bir ihtiyaçtır. Birinci, ikinci devreyi birbirine yaklaştırmak keyfiyeti terbiye esaslarına göre güzel, ilköğretim çocuğa iyi itiyat vermektedir. Biz çocuğa okuma itiyadını verirsek çocuk daima kitabını arar. Çocuğa bu hevesi vermemiş isek bizim dâvamız bitmiş sayılır.

Nuri Gürgöze — Telgraf yazar gibi sözümü kısaltmak için şimdiye kadar bu kadar dikkatli davranmamıştım. İki dakika geçti bile.. Kaldı üç dakika. Komisyonun raporunu okurken komisyonun şu cümlesi içimi bir hayli ferahlattı; burada deniyorki: Raporun başındaki amaçlar ve ilkelerle müfredat arasında bâzı uyuşmazlıklar görülmüştür. 1948 den beri okutulan programın bâzı kapalı olan noktalarının aydınlatılması lâzımdır. Fakat bulamadım. Dava şuradadır; şu konu vardır, o şöyle olacaktır veya şöyle olsun iş teferruat işi değildir, Programda, amaç olarak yetiştireceğimiz çocuğa ekonomik bakımdan topluluk bakımından, kazandırmak istediğimiz kıymetler belirtiliyor. Mükemmeldir. Onu meteakip Eğitim prensibleri diye 17 nci madde sıralanıyor. Bunlar da mükemmel. Asıl düşünülecek, üzerinde durulacak nokta, çocuğu, toplumsal, kişisel bakımından, insanî münasebetler yüzünden, ekonomik yönden istediğimiz kıymetlere sahip kılabilmek için müfredatın gösterdiği konuları işlemek lâzım gelir. Çünkü bir türlü ayrılamadığımız gelenekler içinde çocuğu işleyebilir ve bu amaçları sağlayabilir miyiz? Bunu izah edeceğim, misal göstereceğim' Mesele buradadır. Bir defa bizim öğretim saatı deyice anladığımız şeyin hududunu, şumulünü, mahiyetini değiştirmemiz lâzımdır, Bu amaçları tahakkuk ettirmek için değiştirmemiz lâzemdir Yüksek Bakanlığımın her takdirin üstünde gayret, ehemmiyet göstererek elimize verdiği dokümanları okumamışızdır. Amarika'dan, diğer yerlerden bu meyanda yapılan cehitlerin ne mahiyette olduklarını daha dikkatli incelememiz lâzımdır. Teklif edeceğim bâzı şeyler vardır, bu beş dakika içine sığmaz. Şu kadar söylemekle iktifa edeceğim; darılmasınlar, şi baştan savuyorlar.

Ali Oğuz — Muhterem arkadaşlar, nedendir bilmiyorum, bizde birşeye iyi demek çok güç birşeymiş gibi herkes ondan kaçıyor. Yalnız tenkit etmek için tenkit yoluna gidiyoruz. İyinin belirtilmesi ile eksiklerin belirtilmesi aynı derecede eşit vazifeler arasındadır. 10 yıl köy okulu hocalığında bulunmuş, eski bir öğretmen arkadaşınız sıfatiyle komisyonun getirmiş olduğu raporda ekseriyetimizin ferahlık

duymamasına imkân yoktur. Bu bakımdan teşekkür ederim. Birleştirilmiş sınıflar meselesine kimse temas etmedi. Yalnız şundan, bundan bahsedildi. Bugün beş sınıflı, tek öğretmenli bir yeri düşünün, birde kırk kişi ile uğraşan öğretmenin vaziyetini tassavvur buyurun. Beş sınıflı, tek öğretmenli bir yerde bir öğretmenin nasıl çalıştığını takdir buyurursunuz.

İkincisi, çok mühim noktalardan birisi; şehir ilkokullarımız da okutulmakta bulunan 1940 programında öğretmen arkadaşlarımıza şu zamana kadar şunu yapacaksın diye kuru bir emir gösterilmiştir. Bu arkadaşlarımızın bu programın uygulanmasından dolayı duyacakları ferahlığı, alacakları hürriyet havasını hepimiz takdir edebiliyor mıyız? (*ediyoruz sesleri*) En mühim noktalardan biri öğretmen arkadaşlarımızın köy ve şehirler için programın müştereken ıslahı işinin ele alınmış olmasıdır, Türkiyemiz içindeki illerimizin birinden diğerine uymayan şartları altında müfredatın şimdiye kadar nasıl tatbik edildiğini düşünürsek yeni gelen müfredat programının hürriyet telakkilerine uygun, öğretimin hakiki bünyesine uygun bir tedrisat yapabilmek havasına neler kazandırabileceğini düşündüğümüz andan itibaren köylü bize; öğretmeniniz iyi okutmıyor, ilkokuldan çıkan çocuklorımız zaif diyecektir. Bu itibarla Komisyonu tebrik ediyorum ve Şûra üyesi sayın arkadaşlarımın yakın alâkasını rica ediyorum.

İzzet Akay — Efendim, Komisyon raporunun 6 ncı sahifesinde 12 nci maddenin A fıkrasında bir kayıt vardır. Burada paydaların eşit kesirlerden çıkarılmasından bahsediliyor. Bence tam sayılar hakkında bilgisi olan ve onların toplama sayısını bilen bir kimse bunları yapmak imkânına sahip olacaktır. Yine 12 nci maddenin C fıkrasında beşinci sınıflara da kesir fikrini veriyor, tanıtıyor. Fakat bayağı kesirlerle ilgili şeylerin programdan çıkarılması tamamiyle yanlıştır. İcabında tahsili terkedecek ilkokul mezunlarının kesirler üzerindeki işlemlerin, ne şekilde yapıldığını, birbirlerine ne şekilde bağlandığını, problemlerin ne şekilde çözüleceğini bilmeleri çok güzel olacaktır. Birleştirilmiş sınıfları

)ana şu fikri veriyor: Gruplar arasındaki fasılayı yaklaştır-
nak için ders senesi Eylül'de başlar. Üçe bölünmüş denmek-
edir. Terimler halinde alınması gruplar arasındaki birliği
)rtadan kaldıracaktır. Buna göre her çocuk, her altı yaşını biti-
en çocuk bu vazifeyi yapamamak gibi bir durum karşısında
:alacak ve bu terimlerden herhangi birini intihap edeme-
nek gibi bir vaziyete girecektir. Bunu arz etmek istiyorum.

Faik Ertan — Muhterem arkadaşlar, çocuk psikolojisi
)ğretim hürriyetine, öğretim serbestliğine dayanan, mahallî
ıususiyetleri aksettiren, muhtelif metotların kullanılmasını
cabettiren çevre hususiyetlerini tanzim eden, ileride hesap
ıaline getirilecek bu yeni anlayışlı programı öğretmen sıfatı
le sempati ile karşılıyorum. Tatbikata geçmeden önce tatbi-
:atla ilgili bâzı suallerim vardır.

Tatbikat yönünden 18,19, ve 20. maddelerde bâzı husus-
ar derpiş edilmiştir. Bütün bu mevzular hakkında Şûranın
ıepimize gönderdiği dokümanları okumakla ittila peyda et-
iğimiz zaman yeni bir zihniyetin bize doğru geldiğini görü-
üz. Bunu gördük ve duyduk. Fakat ilkokul hocasının bunu
:avrayabilmesi için nasıl bir hazırlık temin etmek lâzımdır.
Bunun için ben diyorum ki; bir meslek donelerini mecburî
)larak koymadığımıza göre Bakanlık bir tamim yapmalı ve
lemeli ki, programımız yeni bir anlayışla gelmiştir, bu Şû-
adan geçmiştir, bütün memlekete yayılmasını istiyoruz. Bu-
ıa muvazi olarak da kitapları, deneme okulları, tatbikat ne-
icelerini aksettiren eserleri her öğretmene mümkünse
göndereliim. Fakat tatbikatta maddeyi feda edeceğiz. Mutlaka
)unu yapacağız. Yer yer okullarda bu mevzuda düşününüz,
ıranız bakalım ne diyeceksiniz, diyelim. Alışılmış bâzı
netotlardan ve anlayışlardan kurtulmak zor bir meseledir.
Fakat tetkik ettiğiniz, aradığınız zaman meslektaş samimiyetle
lgilenecektir. Her şey ve kürriyet getiren bu metodu kırk bin
ıocaya bu yolla tanıtmayı bilhassa rica ederim. Eser gönde-
elim, neşriyat yapalım, bu metodu kavratmıya çalışalım.
Okullara da serbesti verelim. Tâlim heyetleri düşünsünler,
:ifayetsizlikleri anladıkları zaman deneme tekniklerini semi-
ıerlerde tekemmül ettirsinler.

Akif Güner — Muhterem arkadaşlar, Yüksek heyetinize arkadaşlarımın temas etmediği bir noktayı açıklıyacağım. Komisyon derdi bulmuş, parmağını basmıştır; memleket çapında bir dert olduğuna inandığım bu mevzuda şimdiye kadar çocuklara da öğretmenlere de birinci sınıftan beri programla yüklüdür. İkinci devreye aktarma yapalım dendi, buna da imkân olmadığı görüldü ve bunun üzerine programdan çıkarılması kararlaştırıldı. Programı okudum, böyle bir şey bulamadım. Dersler çıkarılmıştır. Belki bunlar lüzumsuzdu, çıkarıldı. Bunları çıkartmanın mahzurlu olduğunu ileri sürdüler. Birinci devrede arkadaşlara geniş selahiyet verilmiş. Hakikaten müteşekkiriz.

İkinci devrede beklediğimiz olmamış. Derslerin adetleri azaltılmıştır, gruplaştırılmıştır. Gruplaştırma ile gaye elde edilmiş midir? Derslerin programı duruyor, çıkarılan yok, aktarma yok. Öğretmenin, velinin, şikâyetleri devam ediyor. Bir tevazun ister kanaatındayım. Bu hususta tenvir ederlerse memnun olacağım. Teklif ediyorum.

İkinci teklifim de; din derslerindeki istenilen gayeye doğru gittiğimizi tahmin ediyorum. Fakat bunun noksan tarafı vardır. Bunu sosyal grup diye isimlendirdiğimiz takdirde bu grupun içerisine ahlakî veya muaşeret dersinin girmesi de faideli olacağına kaniim. Çünkü çocuklarımız muaşeret kaidelerinde noksanlık gösteriyorlar. Bu kısımlar da girerse bu nokta da temin edilmiş olur.

Muhip Kocaçınar — Yeni bir anlayışa doğru gidiyoruz. Bu memleketin emektar insanı olan öğretmen arkadaşlara imkân veriliyor. Yalnız öyle tahmin ediyorum ki karanlık bir durum var: Daha evlleki Dördüncü Şûra ilgilendiğinden müfredat programını taradı, bâzı azaltmalar yapılmasına karar verdi. Coğrafya ve tarih derslerinde gerekli tashihleri yaptı. Bugüne kadar müfredat programı aynı olgunluk içinde öğretmenler elinde bulunmaktadır. Sosyal bilim, tabiat bilgisi terimi ayrı bir bilgi içinde toplanıyor. Daha evvel bize verilen dokümanları inceledim. Burada tarih, coğrafya ve diğer konuların da müfredata alınarak buraya geçirilmiş olduğunu gördüm.

Şunu da istirham ediyorum, tarihin, coğrafyanın, yurt bilgisinin ilkokullardaki dozu ne olacaktır? Neler öğrenilecektir? Ana bilgileri çocuklarımıza kazandırdıktan sonra fazla olarak öğrenilmesinde faide olan kısmın sarih olarak bildirilmesini çok lüzumlu görüyorum.

İkincisi; alfabe öğretimi üzerinde duracağım. Komisyonun hazırladığı raporda küçük harflere doğru gidildiğini görüyoruz. Öğretmeni böyle bir sınır içinde bırakmıyalım. Öğretmen ister küçük ister büyük harflerden başlasın vazifesini yapmıştır, kanaatındayım. Bir noktaya işaret edeceğim. Komisyonun vermiş olduğu önergede ufak bir nokta unutulmuştur. İşaret etmek istiyordum fakat vaktim kalmadı.

Zeki Aktan — Efendim eski programda birçok yanlışlıklar getirmişti. Tekâmül kaidesine uyarak esaslı gelişmeler getirdi. Eski programın dersleri arasındaki boşluk da tatbikat cihetinden bâzı sunilikler oluyordu. 31 üniteye ayrılmıştı, dersler. Hayat bilgisi esas ders kabul edilmişti. Bir aritmetik dersinde şöyle soruluyordu: Bir çocuk bir evde sıtmaya tutulmuştu. Günde beşer kininden bir senede ne kadar kinin verilmiştir. Demek ki öğretmen kendisini zorluyor. Çocukla ilgili bir filim gördüm, bu filim hakikaten çok istifadelidir. Yeni pragramda 30-31 üniteyi esaslı hayatî noktalara ayırmak imkânı olduğu gibi beş altı noktaya da ayrılmıştır ki bence en önemli kısım budur. Kırk dakika ders, hayat bilgisi pazartesi başlar, Cumartesi sona erer, halbuki eski programda birinci ders başlıyordu. Diğer dersler bağlanıyordu. Hayat bilgisi demek, okula devam müddetince küçüğü hayati çevresine kendisini bağlayan ders demektir. Bu programda işte bu bakımdan yenilik vardır. Hakikaten bu ileri bir harekettir. Tarih dersinin psikolojik mahiyeti olduğu hepimizce malûmdur. Çocuk yaşı ile ilgili konularla kabili kıyas olmıyacak şekilde ilgilidir. Sosyal Bilgiler adı altında bu dersin birleştirilmesi çok yerindedir. Fakat sosyal bilgiler tâbirini yerinde bulmuyorum. Sosyal bilgiler çocuk için çok kuru ve mücerret bir kelimedir.

Programları uygulama işine gelince; 1926 programı uygulanmaya başladığı zaman birçok karışıklıklara meydan

verilmişti. Bu programın tatbikinden evvel denemeler yapılmalı, sonra metotları hazırlanmalıdır. İyice hazırlandıktan sonra programın tatbikine geçilmelidir. Bunu da bir denemeye tabi tuttuktan sonra tatbikine geçilmesi doğru olur kanaatındayım. Sayın üstadımızın din dersi metoduna cevap verecek değilim. Metod yaparak öğrenmek mevzuumuza girmez dediler.

Kemal Akgün — Program üzerinde bir hayli konuştular. Bazı noktaları tekrar etmiyeceğim. Ancak bu raporda yeni kısımlara temas ettikten sonra bâzı noktalar üzerine komisyonun nokta-i nazarını çekeceğim. Bir defa raporun en müsbet taraflarından biri hayat bilgisi öğretiminden sonra ikinci devrede birdenbire tasnif görüşüne hâkim ayrı ayrı derslerin okutulması, tabiat bilgisi veya sosyal bilgiler nâmi altında muhteva bakımından yer vermeye değer tanıyorum. Çocukların durumu nazarı dikkate alınarak 45-50 dakika gibi bir zamanın kaldırılması öğretmene daha seyyal ve mâkul bir durum tanınması hakikaten önemli bir meseledir.

Konuların ana hatlarının verilmesi keyfiyetinin öğretmene bırakılması da değer taşıyan noktalardan biridir.

Raporun son noktalarından birisi de, köy okullarında, köyün ihtiyaçlarına uygun bir program yapılması ve terim maddelerine yeniden yer verilmesidir. Aflarına mağruren öğrenmek istiyorum ki; ilköğretimde küçük harflerden başlanması ve bu işin ele alınması hususu derpiş ediliyor. Bu cihet bana makûl gelmiyor. Otuz üç bin öğretmenimiz temel harflerden hareket etmektedir. İlmî bir zihtiyetin ve tecrübenin mahsulü üzerinde kaç deneme okulunda nasıl denemeler yapıldı? Elde edilen neticeler nelerdir? Yabancı memleketlerde meslekî ders seminerlerinde temel harflerin öğretildiğini söylediler. Raporun 7. maddesinde ifade derslerle muhteva dersler bir arada ifade edidiliyor. Esasen ben böyle biliyordum. Binaenaleyh burada yeni olan şey nedir? Türkçe derslerinin bir bütün olarak ele alınması lâzımdır. Bunda üç tane belli başlı esaslı nokta

vardır. Binaenaleyh bunu prgrama sokmakla ne gibi bir yenilik yapılmıştır? bunu rica ediyorum.

Köy okullarında, öğretim meselelerinde profesör Wofford'un tavsiyelerini kabul ettiklerini söylüyorlar. Bunun muhafaza edileceği bahis mevzuudur.

Arkadaşlar, burada mühim bir mesele var. Bizim geçirdiğimiz tecrübelerden istifade etmemiz lâzımdır. Malûmlarıdır ki 48 programı çıkmadan evvel elimizde köy okulu müfredat proğramı vardı. Köy okulu ayrı bir müfredeta göre ders yapıyor, şehir okulları ayrı bir müfredeta göre ders yapıyorlardı. Köy okullarında merkezi siklet tarım derslerinde idi. İlkokullardan sonra okumak isteyen çocuklar orta okullarda muvaffak olamıyorlardı. 1948 programı böyle bir düşünceye dayanıyordu.

Wofford'a göre şehir ve kasaba okullarında az bir değişiklikle muhafaza edilmesi, geçmiş tecrübelerden istifade edilmemesi gibi bir durum hasıl oluyor. Yapacağımız yeni program köy okulları için uygun, esaslı değişiklik yapmamızı icabediyor. Raporda çevre programından bahsediliyor. Ben bu noktada kendileri ile beraber değilim. Bu sene İzmirde yapılması teklif edildi. Bu o kadar zor bir iştir ki, Türkiye çapında yapıp daha sonra öğretime verip bir geliş tirmeye tabi tutmak çok güçtür. Evvela Türkiye çevre programı yapıp ikinci devre öğretmenine bırakmak lâzımdır.

Bu komisyonun vazifelerinden biri müfredat proğramının ekonomik hayat bakımından ileri sürdüğü hedefleri gerçekleştirmek için müsbet tedbirler almaktır. Halbuki programın tetkikinden anlıyoruz ki dün de bir arkadaşımız temas ettiler ancak 21 inci maddede gayet dar bir kadro ile şöyle diyor:

Köy okulları ekonomik gayelerin tahakkuku için komün ve benzeri tesisleri bulmak için kurulmuştur. Bu rapor ölçüsünde bu madde tatmin edici değildir. Bunun üzerinde çok daha esaslı durmak, çok daha vazıh müsbet prensipler ilkeler vazetmek durumundayız.

Başkan — Konuşacak kalmadı. Şimdi takrirleri teker teker okutacağım.

Peyami Safa — Vakitten tasarruf için takrirlerin her birinin ayrı ayrı okunmasına lüzum yoktur. Yalnız Komisyonca cevap verilmesi gerekenler okunsun, Takrirlerin hepsinin okunmasına lüzum yoktur.

Başkan — Birbirine benziyen takrirler vardır, bunları bir arada mütalaa edeceğiz.

Şimdi takrirleri okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

İlkokullar müfredat programlarını incıleyen komisyonun hazırladığı rapor, cidden etraflı bir şekilde, ihtiyaçlara cevap verecek ölçüde ortaya getirilmiştir. Ancak, Komisyonun tesbit ettiği hususların tavzihine ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz.

Bu itibarla, ilkokul müfredat programlarının amaçlar kısmı yazılırken, evvelce (İhzari Komisyon) tarafından tavsiye edilmiş bulunan aşağıdaki maddelerin de dikkate alınmasını arz ve teklif ederiz

Hüseyin Namık ORKUN *Selâhattin ÇORUH*

1 — Müfredat programlarına alınan konuların; turizm ile münasebeti göz önünde tutularak, mihver etrafında işlenmesi.

2 — Bu bakımdan mevcut olmayan konuların müfredata ithali;

3 — Öğrencilere gezme ve görme itiyatlarının verilmesi ve bunun geliştirilmesi;

4 — İç ve dış turistlere mümkün olan bütün kolaylıkların gösterilmesi için çocuklara lüzumlu bilgilerin verilmesi.

Fuat Baymur — Komisyonumuzun hazırladığı rapor hakkında burada arkadaşlar gayet kıymetli fikirler serdettiler. Bütün arkadaşlarım adına teşekkür ederim. Bu mevzu hakikaten üzerinde çok durulması, düşünülmesi gereken bir

mevzudur. Biz esas itibariyle teferruata sapmadık. Ve prensipler üzerinde durduk. Arkadaşım Selahattin Çoruh'un temas ettiği noktalar doğrudan doğruya işin teferruatına temas etmektedir. Onun için müfredat yapılırken hakikaten bunların nazarı dikkate alınması lâzımdır. Biz de bu kanaatteyiz.

Başkan — Temenni takririni reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Yüksek Reisliğine

İlkokul müfredat programı komisyonunca Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin «Sosyal Bilgiler» adı altında toplulaştırılması için kabul edilen prensibi kuvvetle benimsemekte ve bir an önce en ideal şekilde tatbik sahasına girmesini dilemekteyim.

Ancak bu toplulaştırmanın kendisinden beklenen gerçek verimi şağlaması ve ilkokullarımızın öğretim hayatında sarsıntı yapmadan, öğretmenlerimiz için yeni bir güçlük konusu doğurmadan gelişebilmesi için aşağıdaki tekliflerimin de, prensibin uygulanması yolunda adımlar atılırken behemhal gözönünde bulundurulması hususunun Yüksek Şûra tarafından Millî Eğitim Vekâletinden temenni edilmesinin karara bağlanmasını arz ve teklif ederim.

Faik Reşit UNAT

1 — İlkokullarda Sosyal Bilgiler dersinin amaçları ve öğretim metodu ile vasıtaları bakımından öğretmenleri aydınlatacak umumî bir kılavuz kitap yayımlanmalıdır.

2 — Bu programın ihtiva edeceği müfredat ve bunlara göre hazırlanmış tipik ünite örnekleri üzerinde mütehassısların ve tatbikatçıların birlikte yapacakları çalışmalarla, lüzumlu direktif ve tavsiyeleri ihtiva eden, vasıta ve kaynakları gösteren tavsilâtlı bir öğretim plânı hazırlanmalı, bütün ilgililerin tetkik ve tenkidine sunularak toplanacak mütalâalar gözden geçirildikten sonra buna son şekli vermelidir.

3 — Hazırlanacak ders kitaplarına örnek teşkil etmek ve bu konuda öğretmenlere ünitelerin dozları ve plânları hakkında bir fikir vermek üzere Millî Eğitim Vekilliğince bazı okul ders kitapları tercüme veya telif ettirilerek umumî istifadeye konulmalıdır.

4 — Bu dersler için öğretmenlerin muhtaç oldukları her çeşit bilgi kaynaklarını gösteren (faydalı makaleleri de içine alan) muhtelif bölgelere göre ayarlanmış sistematik bir bibliyografya hazırlattırılıp Bakanlıkça yayımlanmalıdır.

5 — Muhtelif merkezlerde öğretmenler için bu konuda serbest seminerler ve meslekî toplantılar tertiplenerek yapılmış ve yapılmakta olan işler incelenmek ve bu konuda çeşitli yayımlar yapılması teşvik edilmek suretiyle Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine hazırlanılmalıdır.

6 — İki sene içinde yapılabilecek bu hazırlıklar yeter olgunluğu bulduktan sonra bir ders yılında muayyen merkezlerdeki bir kısım okullarda ve mütehassısların nezaret ve murakabesi altında deneme mahiyetinde tatbik olunmalı ve alınan sonuçlara göre gerekenler yapıldıktan sonra memleket ölçüsünde tatbikine başlanmalıdır.

Fuat Baymur — Efendim, sayın Faik Reşit Unat arkadaşımız çok ehemmiyetli bir noktaya temas etmiştir. Diyor ki yeni bir hareket mevzuubahistir. Birtakım derslerin birleştirilmesi, organik bir şekilde birleştirilmesi mevzuubahistir. Bunu birdenbire tatbik etmiyelim, bunun için hazırlık yapalım diyor. Komisyonumuz da bu kanaattedir. Programın bütünü için aynı fikirde olduğumuzu ilâve etmek isterim. Bu programın, maarif sahasında gerçekleşeceği bir harektin ancak başlangıcındayız. Bu hareket ancak başlangıçtır. Programın arkasından, öğretmen arkadaşların müesseselerin buna göre teşkilâtlandırılması, malzemenin sağlanması gibi meseleler karşımıza çıkar. Şimdiye kadar her programın arkasından böyle tedbirler alınmamıştır. Bu da bir vak'a olarak karşımızda durmaktadır. Binaenaleyh Faik Reşit Unat arkadaşımız bu dersler için söylediği programın bütününe teşmil ederek benimsiyor.

Peyami Safa — Yalnız köy okulları için denet yapmak şeklindedir. Diğerleri için buna lüzum yoktur.

Celâl Tarıman — Efendim, Sayın Başkan Komisyon namına söz söyledikten sonra, Komisyonda bâzı arkadaşlar muhaliftir diye konuşması usule aykırıdır. Eğer aralarında anlaşmazlık varsa halletsinler. Ben de o Komisyonda bulunduğum için söylüyorum.

Peyami Safa — Wofford plânının tatbikatı mevzubahis olduğu zaman deneme yapılacaktır. Diğer ünitelerde denemeye lüzum yoktur.

Başkan — Sosyal işlere ait takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Bakanlığa arz edilecektir.

Şûra Başkanlığına

1 — İlkokul programına:

a) Kız öğrenciler için, bayan öğretmen veya yardımcı bulunabilen yerlerde uygulanmak üzere nakış dikiş konuları eklenmesinin;

b) Öğretmene rehber ve yardımcı olacak şekilde Ulusal artırma, Kızılay, Veremle Savaş haftaları gibi esaslı çıkış ve ilgi mevzularına ait hususların yer almasının;

2 — Çocuklara verilecek ders kitaplarının ve yardımcı kitapların, onların haz ve alâka duyacağı, sıkılmıyacağı şekilde süratle hazırlattırılmasının, temenni halinde karara bağlanmasını saygı ile arz ederim.

Kemal AKALIN

Başkan — Reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Milli Eğitim Şûrası Başkanlığına

Din dersleri öğretiminde takdir edilecek notların sınıf geçmede müessir olmasını teklif ediyorum.

Abdullah POTUROĞLU

Şûra Başkanlığına

İlkokullarımızın 4 ve 5 inci sınıflarında öğretilmesine çalışılan din derslerinin, diğer derslere paralel olarak imtihana tabi tutulması ve not takdiri, vatandaş temayülünü tatmin edecek ve okullarımız bu alanda da daha çok inanılır bir müessese haline getirilecektir.

Şûra heyetince bir karara bağlanmasına müsaadelerini saygı ile arz ederim.

Zeki TANİL

Başkan — Takrirlerde deniyor ki; Komisyonun bu hususta verdiği karar uygundur. Not vermek bakımından diğer derslerden ayrılmaması teklifediyor. Reyinize sunuyorum. Kabul edenler.... Etmiyenler....

İzzet Akgül — Burada iki şey mevcuttur. Birincisi, programa girmesi diğer dersler gibi olması, diğeri de sınıf geçmeye tesiri olup olmadığıdır.

Başkan — Diğer dersler arasına alınmasını Komisyon karar altına almıştır. Teklifi Tekrar reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Sıdıka Avar — Bu dersi öğrenmeyi reddedenler ne olacaktır.

Başkan — Talimatnamede var efendim onlar muaftır.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Din dersleri okutulması lüzumu veya lüzumsuzluğu üzerinde fikir yürütecek değilim. Bunun leh veya aleyhinde olanlar bulunabilir. Bence bir insanın «filan dindenim demesi için, dine mensup ana ve babadan dünyaya gelmiş olması kâfi değildir. O dinin felsefe ve tarihi hakkında da bilgisinin bulunması doğru olur. Bilhassa öğretmenler için bunu lüzumlu sayarım. Ancak,

1 — Din derslerinin mecburî olması ve istekli olmadığı halde bir öğretmenin bu dersi okutmağa mecbur edilmesi

ana yasamızın lâyiklik umdesi ile taban tabana zıt, ve insan haklarına mugayirdir.

2 — Skolastik sistemden uzaklaşmasını istediğimiz mekteplerimizde öğretmene düşen en büyük vazife, her söylediği şeyi mantığa dayaması ve ispat yoluna gitmesidir. Din öğretimi bu yoldan gidemez. Binaenaleyh sınıf öğretmenine bu ders verildiği takdirde, bir öğretmen aynı talebe karşısında iki ayrı metod kullanmak zorunda kalacaktır. Daha fenası müsbet bilimlerle bağdaşma olamayan yerlerde öğretmen talebelerinin sorularını cevaplandıramıyacak ve bu hal diğer derslerde de otoritesini kıracaktır.

Daha birçok sebepler söylenebilir, başlıca bu ikisini söylemeği kâfi görerek 1) Din derslerinin program dışı ve ihtiyarı olmasını, 2) İstekli ve bu iş için ehliyetli öğretmenlerin verilmesini, 3) Bu yıl derse devam etmemek için değil, fakat devam etmek için veliden tezkere istenilmesini teklif ederim.

Sara AKDİK

Başkan — Takriri reyinize ary ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Yüksek Şûra Başkanlığına

İlkokul programının tam olarak uygulanabilmesi lçin elde olan 1-2-3 sınıf kitaplarının tamamen değiştirilerek yeniden çocukların seviyesine uygun cazip resimli, konuları içine alan yeni bir kitabın basılmasını teklif ediyorum.

Ali ERDOĞAN

Fuat Baymur — Bu mesele bir program meselesi olmaktan ziyade bir kitap meselesidir. Binaenaleyh doğrudan doğruya programı ilgilendirmemektedir. Birinci, ikinci, üçüncü yıl kitapları vaktiyle köyler için hazırlanmıştı, bilhassa eğitmenli okullar için hazırlanmıştı. Bu bakımdan teklifte isabet vardır.

Başkan — Teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... etmiyenler... Takrir kabul edilmiştir.

F, 33.

Şûra Başkanlığına

Memleketimizin geri bölgelerini göz önünde tutarak «Alfebe» öğretiminde tedrice riayet etmek bakımından 10, maddenin aşağıda arz edildiği şekilde değiştirilmesini teklif ediyorum.

— Alfebe öğretimine evvelâ büyük harflerle başlanarak tedricen küçük harflere geçilir.

Lâtif GÜNAL

Yüksek Şûra Başkanlığına

Üçüncü komisyon raporunun 10 cu maddesinin ileri bir görüşün mahsulü olduğunu kabul etmekle beraber bidayette yazı öğretiminde bazı mahzurları olabileceğini düşünerek bu maeddenin, şimdilik ilk okuma ve yazma öğretimine, (büyük temel harflerle) veya büyük ve küçük temel harflerle başlanması hususunda öğretmeni serbest bırakacak şekilde değiştirilmesini teklif ediyorum.

Mustafa GÜNERİ

Yüksek Başkanlığına

İlk okul müfredatını inceleyen komisyon, raporunun 10 uncu maddesinde ilk okuma yazma öğretimine, büyük ve küçük harfleri içine alan metinlerle başlanmasını istemektedir.

6-7 yaş çocuğunun bedeni gelişimi bakımından mahzurlu gördüğüm bu usulün, hiç olmazsa rapora temenni mahiyetinde geçmesi uygundur. Öğretmen her iki şekilden birini seçmede muhtar bırakılırsa fayda daha büyük olur kanaatındayım.

R. ERTEM

Fuat Baymur — Efendim, biz teklif ettiğimiz şekilde kalmasını istiyoruz. Esbâbı mucibemiz şudur: Alfebe öğretimi-

nin iki cephesi vardır, okuma ve yazma cephesi ön plâna alınmıştır. Yani büyük temel harfler, çoçuklar tarafından kolaylıkla çıkarılabilecek harflerdir denilmiştir. Binaenaleyh yazıya göre istikamet alınmıştır. Biz bir kere bu iddianın doğru olmadığını kabul ediyoruz. Bilhassa yazı ile meşkul olan mütahassıs arkadaşlara danıştık, Komisyona kendilerini çağırdık. Dediler ki; çocuklar daha okula gelmeden evvel sivri keskin şeyleri yapamazlar, daha ziyade yuvarlak şeyleri yaparlar. Binaenaleyh yazı bakımından kolaylık meselesi de bu bakımdan zayıflamış oluyor.

Okuma meselesine gelince; okuma öğrenmeden yazı işaretlerinin karekteristik bir şekil meydana getirmek keyfiyeti son derece ehemmiyetlidir. Büyük harfleri meydana getirmek için müsait değildir Dikkat buyurulacak olursa boyları birdir. Halbuki küçük harfler orta kısımda bulunmak, yukarıya aşağıya uzamak, en yukarıdan en aşağıya doğru uzamak suretiyle farklılık göstermektedir. Bu farklılık kelimelere başka çehre kazandırmaktadır. Ayrıca çocukların karşılaştıkları metinler daima büyüklü küçüklü harfler şeklindedir. Büyük harfler bir müddet sonra temamiyle terkedilmektedir. Binaenaleyh bir merhale olarak yer almaktadır. İşte bütün bunlar nazarı itibare alınarak büyüklü, küçüklü harflerin ilk okumada başlangıç teşkil etmesi karar altına alındı. Bu işi deneyen arkadaşlar da mütehassısların kanaatına zamimeten bizi desteklediler. Bütün ileri memleketlerde de ayrı ayrı harfler üzerinde cereyan ettiği zaman zaman büyük, küçük harfler ve hattâ el yazısından başlamak şekli mevcuttur. Çocuk pisikolojisine daha uygun olduğu anlaşılan bu şekli ele aldık fakat netice itibariyle bir okuldan diğerine gidecek çocukları da hesaba katarak ve bu işin bir karışıklığa düşeceğini düşünerek bu yolu ihtiyar ettik.

Başkan — Mahiyetleri itibariyle aynı olan Takrirleri esas bakımından reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şûra Başkanlığına

Din derslerinin mecburî veya ihtiyarî olması meselesi

ilkokullar yünetmeliğine ait bir msselesidir. Rapordan çıkarılmasını arz ve teklif ediyorum.

Hüseyin KALABA

Başkan — Reyinize arz ediyorum. Kabul edenler.... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

V. Şûra Yüksek Başkanlığına

İlkokul programının yeniden gözden geçirilmesi:

12 inci maddenin «c» fıkrasında beşinci sınıf matematik konularından bayağı kesirlerin paydaları eşit olanların toplama çıkarmasından başka kısımlarının çıkarılması doğru değildir. V. ten mezun olan çocuklar orta okula devam aderlerse ilkten aldığı temelle matematiği yürütecektir. Etmezse hayatta lâzım olacak bilâkis bayağı kesrin birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar dağıtılıp teraflıca öğretilmesi..

Aynı maddenin «f» fıkrasında piramit, koni kürenin hacımları konusu kaldırılmakta, pirizma ve silindirin hacmı kavratılmışsa ameli denemelerle onların da bu hacımların 1/3 i olduğu öğretilir.

Hatice SÖKMEN

Fuat Baymur — İlkokulda aritmetikle ilgili çalışmaların esasını bilhassa dört sistem teşkil etmektedir. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki en ziyade dört işlem üzerinde duruluyor. Yapılan hesaplardan büyük bir kısmı toplamakla ikinci derecede çarpmakla, üçüncü derecede bölmekle ve çıkarmakla ilgilidir. Komisyonumuz bu kadar cezri hareket etmedi. Aritmetik konularla ilgilenmeyi o kadar hayatî bulmadı. Bâzı mevzuları çıkarmağa karar verdi. Bâzılarını da dördüncü sınıftan aldı beşinci sınıfa verdi. Kesirlerle ilgili üç işlemden yalnız paydaları eşit alarak toplamayı ve çıkarmayı bıraktı. Diğerlerini bu sebepten çıkardı.

Başkan — Teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — Tecrübenin köy enstitüsü ve öğretmen okulu bulunan illerde en aşağı 10 ar okulda denemesini ve bu denenecek okul öğretmen müfettiş ve idarecilerinin görüş birliği kazanmaları için Ankara'da bu yaz seminer çalımalarına çağırılmalarını,

2 — Ekonomik hayat bakımından programın gözden geçirilme hususu eldeki broşürde görülmemektedir. Bu husus çok mühimdir. Terar ele alınması.

3 — Beş sınıflı köy okullarımızı gruplaştırırken B, C. grubu yerine A. B. grupu denmesini arz ve teklif ederim.

Ahmet ÖNERTÜRK

Fuat Bayındır — Efendim, bu birleştirilmiş sınıflar meselesi hakikaten en ehemmiyetli meselelerden biridir. Bugün dünya üzerinde, bilhassa iki noktada, birleşmiş sınıflarla karşılaşıyoruz. Bunlardan bâzıları dershaneye dahil olan sınıflardan her birini birer ferdiyet olarak kabul eden kaç sınıf varsa o kadar grup şeklinde telakki eden, ona göre öğretim yapan okullardır. 1948 tarihli ve ondan evvelki programlarımız bu esasa göre hazırlanmıştı. Meselâ, Fransız programları da bu esasa göredir. Bu takdirde öğretmen bir sınıftan ötekine geçmekte büyük bir zorlukla karşılaşmaktadır. Diğer bir şekil; sınıfları bir takım gruplar halinde geliştirmektir. Bu sahada da muhtelif memleketlerde çeşitli tecrübeler yapılmış ve yapılmaktadır. Esasen birleştirilmiş sınıflar meselesi bütün dünyaca bir proplem meselesi haline gelmiştir. Vekâletimiz geçen sene bu mevzu etrafında bazı kararlar almak için buraya bir mütehassıs getirdi. Bu mütehassıs bizde tecrübe etmek istemişti. Sınıfları gruplar halinde geliştirmek sahasında deneme yapmış olan bir meslektaşımızdır. Bu mütehassıs bir takım tekliflerde bulundu. Bu teklifler esasen dokümanlar arasında size sunulmuş bulunmaktadır. Ayrıca Vekâlet 25 tane meslektaşı bu profesörün yanında yetişmek üzere Amerika'ya göndermiş bulunuyor.

Bunlar da yakında memlekete döneceklerdir. Ayrıca profesörün yaptığı taysiyelere uyarak memleketin muhtelif yerlerinde bir takım denemeler geçirilmiştir. Bununla ilgili sonuçlar üç numaralı Şûra komisyonunda konuşulmuştur. Demekki Bakanlığımız bu mevzuun ehemmiyetini takdir ederek harekete geçmiş bulunuyor. Biz komisyon olarak bu mevzuu tezekkür ettik. Esas itibariyle, fikir itibariyle Wofford'un tekliflerini uygun bularak bu işin uygulanmasının öğretmenlerin yetiştirilmesine ve bir takım vasıtaların sağlanmasına bağlı olduğunu hesaba katarak tedbirler aldıkça okutulması karar altına alındı. A ve C gruplarının A, B, C şeklinde düzeltilmesi hakkındaki teklif çok yerindedir. Biz de Komisyonda bu şekilde görüştük, nasılsa basılırken böyle çıkmış, özür dileriz.

Ekonomik hayat meselesine gelince; ekonomik hayat meselesini Komisyonumuz ehemmiyetle mütalaa etmiştir. Fakat bu ilgili konulardan ziyade müfredatın içinde kendini gösterecektir. Bazı müfredat yeni baştan yapıldığı zaman yer alacaktır. Kaldı ki mevcut müfredatta da ekonomik hayatta muhtelif derslerden, hayat bilgisinden başlıyarak, tabiat bilgisinden geçerek, matematik vesaireye kadar önemli yer verilmiştir.

Başkan — Ahmet Önertürk'ün önergesinde iki kısım var. Birincisi idarî tekliflerdir. Bunlar, temenni olabilir.

İkincisi, bu programın bir tecrübeden geçtikten sonra tatbikata intikal ettirilmesidir. Evvela bunu reyinize arzedeyim. Temenni mahiyetinde olan ve Seminerin açılıp açılmaması bâzı imkânların mevcudiyetine bağlıdır. Komisyon birleştirilmiş sınıflarda eğitim, öğretim için ortaya konulacak yeni proğramın bir tecrübe devresinden geçirilmesini kabul etti. Bakanlık da bunu kabul ettiğine göre bu teklifi oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Birinci maddenin ikinci kısmının temenni olarak Bakanlığa intikal ettirilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci maddeyi tekrar okutuyorum.

2 — Ekonomik hayat bakımından proğramın gözden geçirilme hususu eldeki broşür de görülmemektedir. Bu husus çok mühimdir. Tekrar ele alınması.

Başkan — Bunun da, temenni olarak, tecrübe yapacak ve çalışacak arkadaşlara verilmesini ve Bakanlığa duyurulmasını oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul... edilmiştir.

Üçüncü maddeyi de tekrar okutuyorum.

3 — Beş sınıfli köy okullarımızı gruplaştırırken B, C grupu yerine A-B grupu denmesini arz ve teklif ederim.

Başkan — Yalnız bir noktayı da tavzih edeyim; B, C diye geçmesinin sebebi yabancı kongrelerde yapılan tecrübeleri kolaylıkla takip etmek içindir. Şimdiye kadar sekiz grupa ayrılmış bulunmaktadır. Eğer biz adaptasyon yapmağa karar verirsek iki grupumuz olacaktır. Ona göre reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

V. Millî Eğitim Şurası Başkanlığına

I — İlkokulun ikinci devresindeki sosyal bilgiler derslerinin topluluk bilgileri şeklinde düzeltilmeşini.

II — İlkokulun 4. ve 5. sınıflarında coğrafya derslerinde komşu memleketler Avrupada ve diğer kıtalarda eski proğramda yazılı olduğu gibi değil büyük devletlerin çocuk psikolojisi esası üzerinden okutulmasını bunun programın direktifler kısmına geçmesini arz ve teklif ederim.

III — Köy okullarında birleştirilmiş sınıfların müfredat proğramı raporda Wofford proğramına göre yapılmıştır. Bakanlık Wafford raporlarından ve diğer dokümalardan faydalanarak birleşmiş sınıfların incelenmesini istediğini zannediyorum. Wafford metodu beraberinde bir takrir malî külfet getirmektedir. Köy okullarımızın bugünkü durumu

gözönünde tutularak şehir okulları gibi ayarlanmasını arz ve teklif ediyorum.

IV — Radyoda öğretmen ve köylünün kanuşması gibi birleşmiş sınıfların güçlüğünü gidermek üzere konuşma saatlerinin Bakanlıkça teminini arz ve rica ederim.

Mehmet IŞIK

Fuat Baymur — Tarih, Cğrafya ve Yurttaşlık bilgisi adı üzerinde durduk. Üzerinde durduğumuz bu hususu kati bir neticeye bağlıyamadık. Şûra bize yardım ederse memnun oluruz. Topluluk bilgisi adı üzerinde bir muamele mevcuttur. Biz bu hususta bir prensibe vardık, bunu hatırlıyacak olan komisyon nasıl bir şekle varır onu kestiremeyiz. Birleştirilmiş sınıflar birtakım malî külfetler doğuracagından biz de teklif sahibi ile beraberiz. Onun içindir, ki bilhassa bir kayıt koymuş bulunuyoruz. Rapor da tedbirleri almak suretiyle bunu ifade ediyor.

Başkan — Birinci maddeyi bir temenni olarak reyinize arzedeceğim. Çünkü bunların münakaşası uzun zamana mütevakkıftır. Acele bir karara varmaktan ise temenni olarak Vekâlete intikalini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci maddeyi de temenni olarak reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Arkadaşımız teklifinin üçüncü maddesinde köy okullarının da şehir okulları gibi ayarlanmasını, istiyor. Bunu da oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Dördüncü maddedeki Teklif mevzuumuz haricindedir. Binaenaleyh radyo meselesi olmaktan ziyade neşriyat ve tecrübe meselesidir. Sadece kayde geçmekle iktifa ediyoruz.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlkokul programını inceleyen komisyon, ikinci devrede birden sayısı artan dersleri (Sosyal Bilgiler ve Tabiat Bilgi-

leri) namı altında iki grupa ayırmaktadır. Bu gruplandırmanın esasına itirazım yoktur. Yalnız, Aile Bilgisi adiyle 17 yıldanberi programlarımızda yer almış olan dersin müfredatının bu iki ders grupu içerisine alınmasına şiddetle muhalifim. İlk olarak İdareyi Beytiye, Ev idaresi, Biçki-Dikiş namı altında, muasır memleketlerin programlarına uyularak bizim de programlarımıza girmiş olan bu dersin bütün mevzularının bu iki ders grupuna tevzii mümkün değildir. Ayrıca (Aile Bilgisi) bütünlüğü altında mütalâa edilen ünitelerin parçalanmasına da sebep olabilir. Aile Bilgisi müfredatı programımızın en derli toplu, en kısa ve topluluk fikrine en uygun olanıdır. Bu ders mustakilen kalmalı diğer derslerde tekrar edilen konular ise o derslerin bünyesinden çıkarılmalı ve bu ders müfredatı kat'iyen başka derslerin içine katılmamalıdır.

Teklifimin Şûra Heyeti Umumiyesine arzını rica ederim.

Muvaffak UYANIK

Fuat Baymur — Komisyon bunu değeri ile öteki dersin kadrosu içine alabileceği kanaatındadır. Bu gerek topluluk bilgileri veya sosyal bilgiler müfredatı hazırlanırken yapılacak bir şeydir. Belki arkadaşımız tatbikat cihetlerinin bu meyanda ihmal edilmesinden korkmaktadır. Biz komisyon bu teklife iştirâk edemiyeceyiz.

Başkan — Teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şûra Başkanlığına

1 — İlkokul programına:

a) Kız öğrencielr için bayan öğretmen veya yardımcı bulunabilen yerlerde uyğulanmak üzere nakış dikiş konuları eklenmesinin,

b) Öğretmene rehber ve yardımcı alacak şekilde Ulusal Artırma, Kızılay ve Veremle Savaş Haftaları gibi esaslı çıkış ve ilgi mevzularına ait hususların yer almasının.

2 — Çocuklara verilecek ders kitaplarının ve yardımcı kitapların, onların haz ve alâka duyacağı şekilde suretle hazırlattırılmasının temenni halinde karara bağlanmasını saygı ile arz ederim.

Kemal AKALIN

Fuat Baymur — Nakış, dikiş meselesine taalûk etmektedir, bu hususta mümkün olanlar yapılabilir, komisyon bu mütalâadadır.

Başkan — Kızılay ve diğer hayır cemiyetlerine ait mevzular programda vardır, bunu da oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmemiştir.

Takririn ikinci maddesinde ki kitap meselesi hepimizin temenni ettiği bir şeydir, kitaplar tekemmül ettirilmektedir. Bunların birdenbire tekemmül ettirilmesine imkân yoktur. Nitekim yukarıda da mukayese mevzuu olmuştur. Bu temenniye hepimiz iştirâk ediyoruz, Temenni olarak arz ediyorum. Kabul edilmiştir. Bu hususta hepimize düşen vazifeler vardır.

Şûra Başkanlığına

— Birinci sınıfta «büyük ve küçük harfler» beraber yürütülür yerine öğretmen küçük veya büyük harflerle veya her ikisi ile öğretim yapmakta serbesttir» şeklinde kayıt konulmasını.

2 — İkinci devrede, «Sosyal Bilgiler ve Tabiat» diye ayırma yerine ilk devredeki gibi tek ders şeklinde işin ünitleştirilmesini ve üniteleri içine, programdaki bütün tarih coğrafya yurttaşlık ve tabiat konularının konulması gayretine düşülmemesini.

3 — Verilecek programın sadece bir çerçeveden ibaret olduğu hususunun daha açık olarak ifade edilmesini,

Arz ve teklif edekim.

Kadri MUMCUOĞLU

Fuat Baymur — Bu teklifin birinci maddesi hayat bilgisi esasının ikinci devrede devamı şeklinde tefsir olunabilir. Biz ilerde ortaokulda çocukların karşılaşacakları ayrı ayrı dersleri, çocuğun 9 yaşından itibaren geliştiğini hesaba katarak ikinci devrede hayat bilgisine dahil olan dersleri ikiye böldük.

Birinci bölümde; cemiyet hayatı ikincisinde de tabiat hayatı ele alınmaktadır.

Başkan — Takriri reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — II. devre IV. ve V. sınıf derslerinden I. devre II. ve III. sınıflara aktarma yapılmasını.

2 — IV. ve V. sınıfları Sosyal gurup derslerine ahlâk veya muaşeret dersi konulmasını saygılarımla arz ve teklif ederim.

Akif GÜNER

Fuat Baymur — Efendim, ikinci devreden birinci devreye aktarma keyfiyeti 1948 programının hazırlanması sırasında yapılmıştır.

Başkan — Bunu da reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Fuat Baymur — Ahlâkla ilgili kayıtların konması keyfiyetini ben anlıyamadım. Hayat bilgisi konusunda ve buna ait konuşmalar da birtakım neticelere vardık, o mahiyette bir şey telakki ediyorlar.

Akif Güner — Yalnız orada nasihat şeklinde geçiyor. Bu başlı başına bir ders olsun.

Fuat Baymur — Hayat bilgisinde bu işi öğretmenin tutacağı yola bağlıdır, Direktifler arasında kayıtlar mevcuttur. Esasen yapılan müşahedeler sırasında, konuşmalar sırasında kendiliğinden birtakım muaşeret adabı ahlakî neticelerle karşılaşılması lâzımdır.

Başkan — Ayrıca bir ders olması lâzımdır diyorlar.

Fuat Baymur — Ayrıca bir ahlâk dersinin konmasına komisyonumuz taraftar değildir. Ahlâk günlük yaşayışlarımızda ki işlerimizle teessüs edecek yerleşecektir.

Başkan — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûra Başkanlığına

1 — Komisyon raporunun 6 sahifesinde 12. maddenin (a) kısmı ile (c) maddesinin kaldırılması,

2 — Programda mevzuları (X, Y, Z) senelerine göre ayırma ders senesinin başlama, bitmesiyle tarif değil devri olarak üçe ayrılmış fasılalar içinde mütalâa edilmesini arz ediyorum. Bunun aradaki intibak farkını kaldıracağı kanaatındayım.

İzzet AKAY

Fuat Baymur — Efendim, bu mevzulardan her birisi bir yıl için düşünülmüştür. Üçe bölünmesine Komisyoca traftar değiliz.

Başkan — Teklifi reyinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şûra Başkanlığına

Müfredat programını inceleyen komisyonun heyeti umumiyeye getirdiği raporunda, öğretmenin şahsiyetine doğru gidişi değerlendiren yenilikleri ihtiva ettiği bir gerçektir. Ancak, birçok muhitlerin özelliklerine göre ele alınmıya muhtaç çok reel ve lüzumlu konuları öğertmen, okul ve kurulların tesbiti ve incelenmesinden geçerek vilâyet danışma kurullarına tevdii ve burada da tetkikten sonra kesinleşerek vilâyette zemin teşkil eden kaza, köy, okullarında işlenmesi, keza müfredatta mevcut olup o mahallin mutalalarına

göre derinleştirmiyerek işlenmesine lüzum görülenlerin de bu anlayış çerçevesi içinde yine tesbit ve incelenmesi ve bu suretle bu konuların ele alınış dozunun tayinine lüzum olduğu kanaatiyle böyle bir notun müfredat programına ilâvesi hususunun Şûra Heyetince bir karara bağlanmasına müsaadelerini saygıyle arz ederim.

Zeki TANIL

Fuat Baymur — Eğer anlıyabildim ise programların yapılmasında mahallî imkânlar verilmesi isteniyor. Mevzuların bir çerçevesi programda bulunacağına göre bu çerçeve dahilinde mahallî şekillerin öğretmenler tarafından yapılması müfredatı tesbite daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Bittabi buna geçmeden evvel bu müfredatın nasıl hazırlanacağı birtakım vasıtalarla duyurulacaktır.

Başkan — Zaten program yeniden tanzim edilmek ve ilerde tatbikatı düşünülmek üzere hazırlanacak programları tercübeden geçirme prensibini kabul buyurdunuz. Bunu da bir temenni olarak, tercübe çerçevesi içinde mütalaa edilmek üzere reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.. Bu şekilde kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

Yeni müfredat programının konuları, verilen önergeye uygun şekilde düzenlenirken, bu raporu hazırlayan komisyonun başkan ve raportörü ile komisyondan seçilecek bir heyetin tercihen görevlendirilmesini temenni olarak teklif ederim.

Fahri AKINCI

Başkan — Temennidir. Bakanlığa arzı hususunu reyinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

1 — İlk okuma ve yazma öğretiminde temel harflerden

hareket amelidir. Bunun aksini icabettiren denemeler yapılmışmıdır? Neticeler nasıl değerlendirilmiştir?

II — Raporun 7. maddesinde ifade dersleri için dermeyan edilen mutalaaya niçin lüzum görülmüştür.

III — Raporun 8. maddesinde Tükçe derslerinin bütünlüğü hakkında neden yeniden bilgi verilmek istenmiştir?

IV — Köy Okulları programına muvazi olarak şehir ve kasaba okulları programında daha esaslı bir revizyon yapmağa lüzum yokmudur?

V — Türkiye çapında çerçeve program yapmaktansa bölge çerçeve programı yapmak daha uygun olmaz mı?

VI — Ekonomik hayat ile ilgili tedbirler kifayetli görülüyor mu?

Kemal AKGÜN

Fuat Baymur — Arkadaşımız şunu demek istiyor. Esasen bu günkü programda da ikinci devre derslerini ifade eden derslere yardımcı olması heyfiyeti zikredilmiştir. Bunu ayrıca raporda da zikrediyoruz. Bu bir taraftan cemiyet hayatı ile bir taratan da bir nevi tüzük, toplu öğretim şeklini kabul etmiş bulunuyor. (tüzük), bu toplu öğretim kaydını, bilhassa ifade derslerimizin devamlı rolünü bu devrede daha iyi tebarüz ettirmek için koyduk.

Başkan — Cevap verildi. Üçüncü maddeyi okutuyorum.

III — Raporun 8. maddesinde Tükçe deslerinin bütünlüğü hakkında neden yeniden bilgi verilmak istenmiştir?

Fuat Baymur — Türkçe derslerinin bütünlüğü üzerinde komisyonumuzda bir hayli tartışmalar oldu. Gerçi programda buna ait bir kayıt mevcuttur. Fakat arkadaşlar o kaydın biraz daha kuvvetlendirilmesini ve sarih olmasını istediler. Onun için bunu ilâve ettik.

Başkan — İzahat verildi Dördüncü maddeyi okutuyorum.

IV — Köy okulları programına muvazi olarak şehir ve kasaba okulları programında daha esaslı bir revizyon yapmağa lüzum yokmudur?

Fuat Baymur — Şehir ve kasaba okulları programı yani bugün elimizde mevcut olan program esaslı bir redaksiyona tabi tutulmuştur. İkinci devrede bu kadar değişiklik mezubahis olur mu idi? İkinci devre derslerinin çok ağır olması yüzünden çocuklarımıza, 10-11 yaşındaki çocuklarımıza ne büyük zorluklar çıkarttığımızı bilhassa belirten tatbikatçı arkadaşların mütalaaları karşısında çocukların ve öğretmenlerin derslerden çıkıp ötekine intibakını önlemek için yapılmıştır.

Şunu da arz edeyim ki bilhassa 1929 dan itibaren programların birinci devre ile ilgili olan kısımları esas itibariyle bâki kalmıştır. Yalnız ufak tefek işlemeler olarak o prensipleri tebaruz ettirmiştir. Fakat 1936 programı ne 1948 programı ikinci devrenin bu noktasına temas etmemiştir. Cesaret edememiştir.

Bizim komisyonumuz bilhassa ikinci devre üzerinde ehemmiyetle durarak bu uymazlığı bertaraf etmek için size buraya uygun teklifleri getirmiştir. Bunların programı çok esaslı olarak gözden geçirildi. Ben o kanaattayım.

Başkan — Cevap verildi. Beşinci maddeyi okutuyorum.

V — Türkiye çapında çerçeve program yapmaktansa bölge çerçeve programı yapmak daha uygun olmazmı?

Fuat Baymur — Efendim, çerçeve programı demin anlattığım gibidir. O bir dersle ilgili mevzuların ana çizgilerini gösteren bir şeydir. Coğrafyacı dostlarımız bunu da ayırdılar. Bazan yan yana bulunan iki kasabada, iki şehirde ayrılıklar gösterir. Binaenaleyh bölge programını yapma işini kati surette halletmemize kaniim.

Başkan — Altıncı madde ekonomik hayatla ilgili Tedbirlere aittir. Daha önce bu hususta izahat verilmiş olduğundan geçiyoruz. Faik Ertan'ın Teklifini okutuyorum.

Şûra Başkanlığına

Program komisyonu şehir ve köy okullarımızın program ve öğretiminde yeni bir anlayış getirmiş bulunmaktadır. Bizler Şûra üyesi olarak memleket için faydalı olacağına inandığımız bu yeniliği uzun münakaşalardan sonra kabul etmiş bulunmaktayız. Halbuki memleketin dört tarafına dağılmış bulunan binlerce ilkokul öğretmenlerinin bu yeni anlayışı benimsemesi eski program ve metod anlayışından kurtulabilmesini temin etmek lâzımdır. Raporun 18,19,20 ci maddelerine ilâveten öğretmenleri bu mevzu üzerinde düşündürmek okumalarına ve aralarında münakaşa yapmalarına imkân vermek maksadı ile aşağıda yazılı hususların Bakanlıkça yapılmasının karara bağlanmasını arz ve teklif ederim.

Faik ERTAN

1 — Program komisyonuna ait raporla bu komisyon raporu üzerinde ki münakaşa zabıtalarının bastırılarak her öğretmene verilmesi,

2 — Programla alakalı olup Şûra dokümanları arasında neşredilen eserlerle denemelere ait ileride neşredilecek eserlerin keza her öğretmene verilmesi.

3 — Bütün bu çalışmaların öğretmenlerin şuurlu anlayışları ve hürriyet havası içinde yapacakları mesaiye bağlı olduğu tatbikattaki güçlükler için alınacak tedbirlerle yardım edileceğine dair umumî ve öğretmen mesaisini değerlendirici bir temenninin Bakanlıkça yapılmasını bilhassa rica ederim

Başkan — Esasen zabıtlar basılacak ve müesseselere, teşeküllere, kütüphanelere gönderilecektir.

Millî Eğitim câmiası içinde vazife alanlar 60 bini müteca-vizdir. Bunu hatırlarsak bahsi edilen eserlerin tevziinin kolay kabili tahakkuk işler olmadığını anlamış oluruz. Son aylarda verilen bir kararla tatbikata geçtik. Biliyorsunuz her

kazada Millî Eğitim memurlarının idaresi altında ayrıca kütüphane kurulmasına karar verilmiş ve kitaplar da gönderilmeye başlanmıştır. Bu tahakkuk ederse ileri bir adım atmış oluruz kanaatındayım. Teklifin üçüncü maddesini tekabbül ediyoruz.

Sayın Başkanlığa

Müzakeresi tamamlanan, ilk eğitim ve öğretim temeli olan kanunun ehemmiyetinin Şûramızca Hükümetin ve Büyük Millet Meclisinin şuuruna arz edilmesini, ve yüksek heyetçe tensip buyurulduğu takdirde aramızdan seçilecek bir heyetin Büyük Millet Meclisini, Başbakan ve Maliye Bakanını ziyaret ederek işin önemini şifahen belirtmelerini ve kaleme alınacak bir yazının Büyük Millet Meclisi azalarına dağıtılmasını teklif ve rica ederiz.

Faik ERTAN *Etem ÖVÜL* *A. BAŞKAN* *Sacit ÖNCEL*

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum Arkadaşlar diyorlar ki; bu ilk Tedirisat Kanununun...

Bekir Türk — Böyle bir teklif geldikten sonra kabul etmemek keyfiyeti bize yakışmaz. *(Olmaz sesleri)*

Başkan — Bunu da bir heyet vasıtasiyle ayrılmadan evvel Meclis Başkanlığına, Devlet adamlarımıza duyuralım deniyor. Teklifi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra dileklerini Büyük Millet Meclisine aksettirmesi için iki üye ve bir başkandan mürekkep üç kişilik bir heyetin seçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Peyami Safa — Bir kere komisyon raporunda gösterilen anlayışa aynen iştirâk ettiğiniz için hepinize ayrı ayrı içten çok teşekkür ederim. Yalnız bir zuhul oldu. Üniteler meselesi hayat topluluğunda ikinci devreye geçerken birdenbire

F. 74

ağırlaşmaktadır. Bugün üniteleri yaptık. Bu ünitelerin hemen tabika geçilmesini istiyoruz. Denemek istediğimiz şey köy okullarına itina, 19. madde bunu göstermektedir. Sayın Başkanımız bir zuhul olarak her ikisini denemek istiyenler dedi. Eğer bu iş tatbika geçmeden evvel denemeye kalırsa bizim mesaimiz heder olacaktır. Denemeye lüzum yoktur.

Faik Raşit Unat coğrafya müellifidir. Coğrafyayı çok sever. Sosyal bilgiler topluluğuna dayanmasını istediğim kararı verdiniz. Kararınız bu şekildedir. Yanlış anlaşıldı. Köy okulları için dayanması, üniteler için derhal tatbikata geçilmesini derhal karar altına almazsanız 10 günlük çalışmalarımız heder olacaktır. Bu takriri reyinize arz etmesini Başkandan rica ediyorum. Köy birleşmiş sınıfları hakkında Wofford plânı sisteminin üniteler hakkında dayanmamasını tekfif ediyor.

Başkan — Arada herhangi bir görüş ayrılığı olduğuna kani değilim. Dikkatla tâkip ettim vaziyet şudur: esasen bütün Şûra şu dakikaya kadar program üzerinde izhar buyurduğu temayüle nazaran Komisyon mesaisini tasdik etmiş bulunuyor. Komisyon raporunu reyinize arz edeceğim..

Bir Delege — İntikal devresine geçme diye bir karara varmış bulunuyoruz. Bunun geri alınmasını rica ediyorum.

Başkan (Devamla) — Bu tasnif edildikten sonra tabiatiyle Bakanlık biraz evvel kabul ettiğimiz takrirler çerçevesinde bâzı denemelere geçecektir. Bu ne kadar müddet sürer bilmeyiz. Kitap yazma vesaire için ve onun için Sayın Peyami Safa üzülmesinler. Çalışmaları katiyen heder olacak değildir. Tamamiyle bu noktadan hareket ederek Bakanlık en kısa zamanda hazırlıklar yapacaktır. Tecrübe devresini en kısa zamanda geçirmek; mütahassısları en asgari zamanda yetiştirmek hususları derpiş edilecektir.

Sayın Peyami Safa ile herhangi bir görüş farkı olduğuna kâni değilim. Bakanlıktan mesul bir şahıs olarak şunu rica

edeceğim: Böyle bir intikal devrinde kitapların yazılması vesaire gibi sebepler dolayısiyle bir iki seneden evvel yapılamaz. Binaenaleyh zaten bu devre içinde yapacağımızı zannetmiyorum. Bu hususta Sayın Peyami Safa üzülmesinler. Sözlerim böylece zabıtlara geçmiştir. Şimdi komisyon raporunu kabul buyurduğunuz teklifler, tadiller ve ilâvelerle ve temennilerle birlikte reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

Komisyon mesaisinin çok ilmî çok yerinde ve başarılı olduğunu ifade etmek isterim. Ben de kendilerine teşekkür ediyorum. Bakanlıktaki vazifeli arkadaşlarımın da bu ilhamlardan istifade ederek Komisyonun vermiş olduğu neticeleri bir an evvel tahakkuk ettirmelerini temenni ediyorum.

Oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati
13

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

DOKUZUNCU BİRLEŞİM
BİRİNCİ OTURUM

Açılma saatı : 14.45
16.II.1953

Başkan — Bekir Türk.

Sekreterler — Mebuse Birgivi, Rauf Miral

Başkan — Celseyi açıyorum. Gündemde bulunan Yeni İlkokul Yönetmeliği Tasarısının İncelenmesi Komisyonunun raporu vardır. Bu raporu okutuyorum.

Faik Reşit Unat — Efendim, sayın komisyonun raporunu dinlemiş bulunuyoruz. Bundan sonraki kısımlar metin üzerindeki tâdil teklifleridir. Hepsini bütün olarkk dinledikden sonra müzakeresi için nasılsa maddelere döneceğiz. Zaman kaybetmemek için heyeti umumiyesi üzerindekı konuşmaları takdim etmek, onlar bittikten sonra maddeler üzerindeki konuşmaları her maddeyi ayrı okumak suretiyle yapmak şimdilik madde tadilatını okumamak, belki bizi zaman bakımından kazandırır.

Salâhattin Ortaç — Nasıl olursa.

Başkan — Maddelere geçileceği zaman nasılsa maddeler tekrar okunacaktır deniliyor. Binaenaleyh maddeleri şimdi okumağa lüzum yoktur deniliyor. Bu fikri kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Sözü raporu okutmadan ve açmadan evvel iki noktayı işaret etmek isterim. Tekrarlardan sarfınazar edelim ve program kısmında kabul edilmiş bazı kısımlar vardır, yönetmelikte bu hususa taaruz eder mahiyette söz söylemek mahzurlu olacaktır. Bu hususlarda söz istenmemesini rica ederim.

Böyle yaparsak zaman kazanırız.

Birde bazı arkadaşlar konuştuktan sonra dakikalar tahdit ediliyor. Bu usul bazı arkadaşların aleyhine oluyor. Onun icin celsenin başında bir karara varalım ve o karara celsenin sonuna kadar devam edelim.

Şimdi teklif şudur: 5 ve 3 dakika olması. Evvelâ 5 dakika olmasını oyunuza arzediyorum. 5 dakikayı kabul edenler... Etmiyenler... 5 dakika kabul edilmemiştir.

3 dakikayı kabul edenler... Etmiyenler... 3 dakika kabul edilmiştir.

Şimdi aldığımız karara uyarak raporun okunmasına başlıyoruz.

V. Millî Eğitim Şurası Başkanlığına

V. Millî Eğitim Şûrasının «İlkokullar Yönetmeliği» tasarısını inceleme komisyonu üyeleri 6/Şubat/1953 cuma sabahından itibaren çalışmalarına başlamış ve 13/Şubat/1953 cuma günü öğleye kadar mesaisine devam etmiştir. Bu çalışmalara esas teşkil etmek üzere hazılanan «İlkokullar Yönetmeliği Tasarısı» üzerinde yapılan inceleme ve tartışmalar sonunda:

a) 1, 2, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 47, 48, 51, 54, 55, 56, 60, 66, 67, 71, 81, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 109, 110; 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 140, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 140, 143, 145, 146, 149, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 170 171, 173, 174, 175, 176, 179, 180, 182, 183, 185, 186, 190, 191, 192, 193, 194, üncü maddenin aynen kabul edildiğini,

b) Tamamen kaldırılan maddeler imtihan konusu ile ilgili olanlardır. Komisyonumuz prensip olarak ilkokullardaki ananevî imtihan sistemini uygun görmemiştir. Diğer

sınıflarda olduğu gibi son sınıfta da öğretmenin görüş ve takdirini kâfi bulmuştur. Komisyonumuz yapılan tartışmalarda objektif imtihan ölçülerinin bugün için tatbikine imkân olmadığı neticesine varmıştır. Bu sahadaki çalışmalar zamanla ilerledikçe ve tatmin edici neticelere varıldıkça elbette yönetmelikteki bu konunun yeniden ele alınması icabedecektir. Bu mesut inkişafın tahakkukunu Komisyonumuz da arzu etmektedir. İşte yukarıda kısaca belirtilen sebepler dolayısiyle tasarıdaki: 68, 72, 73, 75, 76, 78, 82, 83, 84, 85 ve 86 ıncı maddelerin tamamen çıkarıldığını,

c) Komisyonumuzca uzun münakaşalardan sonra kısmen veya tamamen tadile uğrayan maddeler görüşülürken diğer Komisyonlardan, öğretmen derneklerinden, Komisyonumuza dahil olmıyan Şûra Üyelerinden ve illerden gelen teklifler de nazarı itibare alınmıştır. Yalnız bu değişikliklerin herbirinin mucip sebeplerini raporda zikretmek kıymetli zamanımızı alacağı ve Sayın Şûra üyelerinin bu sahada esasen hazırlıklı oldukları düşüncesi ile buraya alınmamış, sadece değişikliğe uğrayan maddelerin yazılması ve bu kısımların altlarının çizilmesiyle iktifa edilmiştir. Bu itibarla: 3, 6, 7, 8, 15, 20, 21, 23, 25, 42, 43, 46, 49, 50, 52, 53, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 70, 74, 77, 79, 80, 87, 89, 90, 96, 98, 104, 105, 111, 117, 121, 122, 127, 136, 138, 139, 141, 142, 144, 147, 148, (Bu maddeden sonra mükâfat konusu ile ilgili yeniden bir madde ilâve edilmiştir.) 150, 151, 156, 163, 168, 172, 177, 178, 181, 184, 187, 188, 189, maddelerinin de aşağıdaki şekilde kısmen, tamamen değiştirilmek veya yeniden maddeler ilâve edilmek suretiyle Komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Durumu Yüksek Şûranın tetkik ve tasviplerine saygı ile arz ederiz.

Başkan	Başkan V.	Raportör	Sekreter
İhsan Kalabay	Özdemir Yaprak	Selâhettin Ortaç	Suphi Arman
İzzet Akgün	Halil Akıncı		Muammer Altındirek
Kadir Çağal	Raşit Denşiz		Rıza Ertem
M. Fıratoğlu	M. Gündoğdu		Akif Güner
Esat İnanç	Hüseyin Kalaba		Enver Müderris
Osman uzun	Hasan Yılmaz		Ahmet Yurtsever

IV. Komisyon
(İlkokullar Yönetmeliği)

İlkokullar Yönetmeliği tasarısının Komisyonumuzda kısmen veya tamamen, tadil veya yeniden ilâve edilen maddeler:

2 — Kayıt ve devam işleri.

Madde 3 — İlkokullara, kanunen mecburî öğrenim çağında bulunan çocuklar kabul edilir.

Yalnız bunlardan:

a) Faal Akciğer Tüberküloz ve amipyemi,

b) Viladi kalp hastalıkları, tedavisi mümkün olmıyan ağır kalp afetleri,

c) Müzmin peritonitler (tedavisi kabil olmıyan),

d) Nefroz ve ileri derecede nefritler - fonksiyonel bozukluğu olan tek böbrek,

e) Enbesitilite - debilite - idiosi - afazi - ansefalitler hemioleji ağır sekel bırakan salgın çocuk felci,

f) Tedavisi kabil olmıyan ve bulaşıcı olan fena görünüşlü geniş sahalı cilt hastalıkları, ile malûl bulundukları *sağlık raporu ile sabit olanlar* bu okullara kabul edilemezler.

Madde 6 — İlkokula kadul edilecek çocukların yaşlariyle bunların girebilecekleri sınıflar arasındaki nispetler şunlardır:

1 inci sınıfa	7—9 yaşındakiler
2 nci sınıfa	8—10 yaşındakiler
3 üncü sınıfa	9—11 yaşındakiler
4 üncü sınıfa	10—13 yaşındakiler
5 inci sınıfa	11—14 yaşındakiler

Mecburî öğrenim çağında olup da hiç okuma bilmiyen ve birinci sınıfa kabullerine yaşları müsait olmıyan çocuklar için Millî Eğitim veya ilce İlköğretim Müdürleri mevcut okullardan münasip görülen birinde bunlara mahsus bir

şube açılmasını temin ederler. Sayıları az olduğu gibi çocuklar mevcut okulların birinci sınıflarına tevzi olunurlar. Yalnız sınıf tecanüsünün bozulmaması için hiçbir sınıfa öğrenci sayısının % de 2 den fazla nisbette büyük çocuk verilmemesine dikkat edilir.

Sınıfları ayrı ayrı dersanelerde bulunmıyan okulların birinci sınıflarına *mecburî öğrenim çağındaki cocukların* kabulleri caizdir.

Madde 7—İlkokulların kayıt zamanı, her yılın öğretime başlanmasından 15 gün sonraya kadar sürer. Bu müddet dışında okullara çocuk kabulü yalnız aşağıdaki hallerden birinin vukuunda caizdir:

a) Velisinin yer değiştirmesi sebebiyle çocuğun, okulun bulunduğu şehir, kasaba veya köye diğer bir şehir, kasaba veya köylen gelmiş bulunması,

b) Kayıt süresi içinde hasta olduğunu doktor raporu ile tesbit etmiş olması,

c) Çocuğun aynı derecede diğer bir okuldan naklen gelmiş olması,

Madde 8 – Kayıt işleri şöyle yapılır:

a) Veli çocuğu ile birlikte okulun müdür veya başöğretmenine müracaat eder. Kayıt için gelenler çocuğun nüfus kimlik cüzdanını, çiçek aşısı kâğıdı, doktoru olan yerlerde sağlık raporunu ve mümkün olan yerlerde en az üç vesikalık fotoğrafını birlikte getirirler. Müdür veya başöğretmen bu belgelere bakarak çocuk hakkında gereken bilgileri okulun künye defterine ve öğrencilerin sosyal sağlık ve ruhî durumlarını inceleme kayıt dosyasına yazar ve künye defterini veliye imza ettirir.

b) Okul müdürü veya başöğretmen din derslerine çocuğunun devamını arzu eden velilerden buna ait yazılı belgeyi de alarak öğrencinin dosyasına kor.

c) Nüfus kimlik cüzdanı, kayıt yapıldıktan ve okula tasdikli bir örneği alındıktan sonra geri verilir.

Madde 15 — İlkokullarda her sınıf için örneğine uygun bir yoklama defteri tutulur. Yoklamalar, sabah ve öğleden sonraki derslere başlanmadan önce yapılır. Yoklamada bulunanlar (buradayım) der. Gelen, gelmiyen, geç gelen, izinli ve hasta olan öğrenciler için aşağıdaki gibi yoklama defterine okunaklı bir şekilde ve mürekkeple yazılır:

Gelen	Gelmiyen	Geç gelen	Hasta	izinli
	—	+	H	İ

Madde 25 — İlkokulların yıllık fiili öğretim süresi:

a) Şehir ve kasabalarda 200 günden,

b) Köylerde 170 günden, az olamaz. Ve bu müddet gerektiği zaman mahalin tabiî, iktisadî ve iş durumlarına göre aralıklı da olabilir.

Yarısı resmîtadillere raslıyan günler tam gün sayılır.

Madde 21 — Öğretim yılı içinde bütün ilkokullar için müşterek tatil zamanları şunlardır:

1 — Haftanın tatil günleri,

2 — Cumhuriyet bayramı, (Ekimin 28 inci günü öğleden sonra başlamak üzdre 29 ve 30 uncu günleri,

3 — Birinci dinlenme tatili, (26 Aralık sabahından başlamak üzere 2/Ocak sabahına kadar),

4 — İkinci dinlenme tatili, (Martın 3. Pazartesi günü ile başlıyan hafta),

5 — Ulusal Eğemenlik Bayramı tatili, (22 Nisan öğleden sonra başlamak üzere ve 24. günleri),

6 — Bahar bayramı tatili, (Mayısın birinci günü) (*bir gün*) Yeniden ilâve edilen fıkra, 6/*Mayıs bayram tatili* (*bir gün*)

7 — Gençlik ve spor bayramı tatili, (19 ve 20 Mayıs günleri)

8 — Zafer bayramı tatili. (30 Ağustos günü),

9 — Şeker bayramı tatili. (Arife günü öğleden sonra başlamak üzere bayramın üçüncü günü akşamına kadar),

10 — Kurban bayramı tatili. (Arife günü öğleden sonra başlamak üzere bayramın dördüncü günü akşamına kadar),

11 — Mahallî kurtuluş bayramı tatili (olan yerlerde bir gün).

Resmî tatil günlerinin sonu Cumaya rasladığı takdirde bunu takip eden Cumartesi günü de tatil yapılır. Bunların dışında okullar ancak sıhhî sebeple il ve ilce sağlık kurulları kararı ve mecburi sebeplerle de millî eğitim müdürlüğünün teklifi üzerine valilikçe tatil edilir. Her iki halde de durum valiliğe bildirilir.

Madde 23 — Çarşamba günü öğleden sonraki zaman sınıf veya okulca yapılacak konferans, konser, sinama, radyo temsil, serbest çalışma veya bahçe işlerine ayrılır.

Madde 25 — Sabah derslerine en erken yedi, en geç dokuzda *antla* başlar. Bundan daha erken veya geç başlanamaz. İhtiyaç ve lüzumuna göre köylerde saat yediden 10 a kadar üç. saat 14 den 16 ya kadar iki ders yapılabileceği gibi, 7 den 12,30 a kadar beş ders de yapılabilir. Bu takdirde 3. dersten sonra çocuklara bir kahvaltı yaptırılır.

Okulun bulunduğu çevrenin özelliğine göre, derslere başlama ve son verme saatlerinin tesbiti mahallî ilköğretim kurullarına aittir. Bu karar il ilköğretim kurulunun tasdikiyle kesinleşir.

And: «Türküm, doğruyum, çalışkanım,
Yasam küçüklerimi korumak
Büyükterimi saymak,
Yurdumu, milletimi özümden çok sevmektir.
Ülküm yükselmek ileri gitmektir.
Varlığım Türk Varlığına armağan olsun.»

Madde 42 — İlkokul eğitiminde daima göz önünde tutulması icabeden bir mühim cihet de millî iktisattır. Öğrenciye her fırsattan istifade edilerek millî iktisat hakkında fikirler verilmeli, öğrenci tasarrufa alıştırılmalıdır.

Öğrenci defter, kâğıt, kalem gibi eşyaları idareli kullanmayı öğrenmelidir. Millî iktisat, tasarruf fikirleri fırsat düştükçe her derste *bilhassa* aritmetik derslerinde münasip problemler vermek ve hallettirmek suretiyle, dolayısiyle, telkin edilebilir.

Madde 43 — Eğitimde Türklük, Türk vatanı ve ülküsü esas mihveri teşkil etmelidir. Çocuklarda millî hislerin beslenmesi ve kuvvetlendirilmesi için her fırsattan istifade edilmeli ve kahramanlık günleri tertiplenmelidir.

Türk inkılâbı ve inkılâbın başarılması için sarfedilen büyük gayretler ve sağladığı faydalar onlara lâyıkiyle anlatılmalıdır. Cumhuriyet bayramı, 23 Nisan bayramı gibi büyük millî günlerde okulda tertip olunacak şenlikler, müsamereler *ve olan yerlerde Yavrukurt gösterileri* çocukların millî hislerini artırmak için en iyi fırsatlar verir. Bu fırsatlardan istifade edilmelidir.

Madde 46 — Öğretimde sınıf usulü esastır. Bir sınıfın dersleri bir öğretmen tarafından deruhte edilir. İlk sınıfların en tecrübeli ve bu sınıflar için en kabiliyetli öğretmenler tarafından alınmasındaki ehemmiyet unutulmamalıdır. Yalnız *müzik, beden eğitimi, resim iş ve aile bilgisi* derslerinin ayrıca birer öğretmene tevdii mümkün olabilecek hallerde böyle bir ayırma caiz olur.

Madde 49 — Bahçe işlerinde *çiçeklere, faydalı hayvanlara* ve umumiyetle tabiata karşı öğrencilerde sevgi uyandırmalıdır. (Tasarıdaki bu maddenin son cümlesi çıkarılmıştır).

Madde 50 — İlkokul programında gösterilen konuların mahallî şartlara göre işlenmesi mühimdir. Dersler daima tabiî ve içtimaî muhite alâkalı olmalı ve *fırsat öğretimine yer verilmelidir.* Bunun için okul dışında gerek tabiî vakıa ve hâdiselerin ve gerek içtimaî müessese ve faaliyetlerin tetkik müşahedesi maksadiyle sık sık gezintiler yapılmalıdır.

Madde 52 — Her ders mutlaka evvelden hazırlanmış bir plân üzerine verilmelidir. Öğretmenlerden her birinin bir prlân yapması lâzımdır. Bu *plânlara* evvelden tahmin

edilmiyerek ders esnasında zuhur eden ve ileride nazarı dikkate alınması icabeden hadiseler de kaydolunmalıdır.

Madde 53 — Tetkik ve müşahade gezilerine çıkılmadan veya okul içinde tetkik ve müşahedede bulunmadan önce öğrencilere tetkik ve müşahenin ne için ve ne suretle yapılacağı lâyıkiyle anlatılmış ve aynı zamanda kendilerinde bu faaliyet için bir merak ve alâka uyandırılmış ve bu iş öğrencilerle birlikte plânlaştırılmış olmalıdır. Her öğrenci tetkik ve müşahede neticelerini *ilgili defter veya dosyasına* muntazaman kaydetmelidir.

Madde 57 — Ders kitapları öğrencinin ezberlemesi için değil, onun öğrenme faaliyetine yardım içindir. Öğrenci ders konusunu derste öğrenir; bunu zihninde köklendirmek, teferruatiyle kavramak, unuttuğu cihetlerini yeniden öğrenmek, uğradığı bir müşkülü halletmek için de kitaptan nasıl istifade eder. Kitabın pek mühim olan bu mahiyeti gözden kaçırılmamalıdır.

Madde 58 — Öğretimin, öğrenci faaliyati, müşahede ve tetkik esası üzerinde mümkün olduğu kadar konunun tabiî muhitinde ve en münasip zamanda yapılması lâzımdır. Konu ile alâkalı hakikî eşya sınıfa getrilemez ise, öğrencileri onların yanına götürmek ve buna da imkân yoksa okulda mevcut eşya, levha, harita, pergel, cetvel v. s. gibe ders vasıtalarından istifade ederek konuyu aynileştirmek lâzımdır. *Okul veya öğretmence* tedarik ve ihzarı mümkün vasıta ve aletleri ders esnasında sınıfta bulundurmaya öğretmenler mecburdur. Öğretmenler öğrencilere çalışma yolunu da öğretmelidir. Öğrenci, bir problemi nasıl halledeceğini, bir problemin halli için lâzım gelen mutaları nereden bulacağını, bir kitaptan nasıl istifade edeceğini, fihristine bakarak bir kitaptan herhangi bir bahsi nasıl bulacağını, lûgat kitabında nasıl kelime arayacağını, ezberlemesi icabeden, bir parçayı nasıl ezberliyeceğini, iyi bir itiyadı nasıl kazanacağını, kötü bir itiyattan nasıl kurtulacağını lâyıkiyle öğrenmelidir.

Madde 59 — Her okulda bir müze bulunmalıdır. Müsait yeri bulunmıyan okullarda her dersaneye camlı bir dolap

temin edilirse müze sınıfın malı olarak bu dolapta tesis olunur. Müze, öğrencilerin iştirâkiyle yapılmalıdır. Çeşitli koleksiyon lar, öğrenciler tarafından yapılmış ders aletleri, elişleri derslerinde yapılan eşya ve resimler camlı dolaplarda saklanarak ders yılı sonunda sınıf sergisinde teşhir olunur.

C) Ders Vazifeleri:

Madde 91 — Evde hazırlanacak vazifeler derslerin başında verilir. Birkaç sınıf bir öğretmenin uhdesinde, bir dershanede toplandığı zaman öğretmenin dersle meşgul etmediği *sınıflar çeşitli vazife ve faaliyetlere sevkolunur* Sınıfta öğrenciler tarafından yapılan vazifeler kontrolsuz bırakılmaz.

Madde 62 — Vazifeleri, öğretmen kendisi tetkik ve hâtaları *renkli kalemle* işaret etmelidir. Sık sık tekerrür eden *müşterek* hâtalar sınıfta münakaşa edilerek ve öğrecilerin iştirakiyle tashih olunmalıdır. Ara sıra vazifeler *grupça, sınıfça, kendi kendine ve daha başka şekillerle* düzelttirilebilir.

Madde 63 — Birinci ve ikinci sınıf öğrencilerine evde yapılmak üzere yazılı vazife verilmez. Diğer sınıflarda verilecek vazifelerin öğrenciyi en çok bir saatten fazla işgal etmemesi lâzımdır. Vazifelerin hep yazılı olması icabetmez. Öğrenciyi müşahedeye ve düşünmeye sevkedecek şifahi vazifeler de verilir. Çok verilen vazife fayda yerine zarar getirir, öğrenciyi dikkatsizliğe alıştırır. Dikkatsiz ve alâkasız hazırlanan vazifeler öğrenciye fena alışkanlıklar kazandırır. Çocuğu usandıracak kadar çok verilen okuma kopyaları yazı tekrarlamaları gibi vazifeler imlâyı ve yazıyı islâh edecek yerde dikkatsız olarak hazırlanacağı için büsbütün bozar. (Bu sıradaki bu maddenin parantez içindeki son kısmı çıkarılmıştır).

5 — Sınıf Geçme:

Madde 46-65 — İlkokullarda öğrenciler yalnız öğretmenin öğretim yılı içinde vereceği notların neticesine göre sınıf geçer veya kalırlar. Bunun için şu yolda hareket edilir.

Öğretmenler her öğrenciye birinci ve ikinci dinlenme ve okulun tatilinden önce olmak üzere yılda üç defa her ders

zümresinden birer kanaat notu verirler. Bu notların ortalamasına ve öğretmenin kanaatine göre öğrenci sınıfı geçer veya kalır. Kanaat notları hem öğretmenin not defterine, hem de okulun karne defterine şeçirilir. Öğretmenin bir öğrenciye not verebilmesi için öğrenci hakkında çeşitli yönlerden kesin bir kanaat sahibi olması lâzımdır.

Madde 69 — Sınıf geçebilmek için öğrecinin her zümreden aldığı notlarının ortalaması beşi tutması lâzımdır. Yalnız bir zümreden ikmal yoklamasına tâbi tutulur. Sınıf geçebilmek için bütünlemede en az bu dersten beş numara alması şarttır. Birden çok ders zümresinden beşten az not alanlar sınıfta kalır.

Madde 70 — Din derslerinin notu sınıf geçmeye tesir etmez.

Madde 74 — Öğretmenin not defterine okulun karne ve sınıf geçme defterine, okulun karne ve sınıf geçme defteri ile öğrenci karnelerine aşağıdaki adedî kıymetler yazılır. Ayrıca her öğrencinin yıl sonu sınıf geçme ve kalma durumu kütük defterlerine işlenir. Notların adedî kıymeti:

(10-9, 8-7, 6-5, 4-3, 2-1)

Madde 77 — Dışarıdan ilkokulu bitirme diploması almak istiyenlerden:

a) Muadeleti tasdik edilmemiş özel okullarla, yabancı ilkokullardan mezun olanlar.

b) Türk uyruğunda olup da, ilk öğrenimi yurt dışında yapmış olanlar,

c) Herhangi bir şekilde okul dışında öğrenim yapmış olanlar illerde valiliklere, ilcelerde kaymakamlıklara dilekçe ile yapacakları müracaatlar üzerine millî eğitim müdürlerinin ve ilce ilköğretim müdürünün kuracakları üç kişilik komisyonda bunların ilköğretimi bitirme liyâkatleri yazılı ve sözlü olarak imtihan edilir. Bunlardan başarı gösterenlere örneğine uygun ilkokulu bitirme diploması verilir. Bu ilkokul diploması hükmündedir.

Madde 79 — İlkokulun son sınıfında kanaat ortalaması Türkçeden 7 den aşağı olan öğrenci ile diğer zümrelerin ikisinden beşten aşağı not alan öğrenci sınıfta kalır. Bunlardan öğrenim çağında olanlar okula devam ederler. 16 yaşını bitirmemiş olanlar da istedikleri takdirde bu ders sonuna kadar okula devamlarına müsaade edilir.

Bu çağı geçirmiş olanlara beşinci sınıf sonuna kadar okula devam ettiğini bildiren örneğine uygun bir tasdikname verilir. Böyle tasdikname alanlar 77 nci maddeye göre dışardan ilkokulu bitirme, imtihanına girebilirler.

Madde 80 — İlkokulun son sınıfında yalnız türkçeden yediden aşağı not alan öğrenci doğrudan doğruya sınıfta kalır. Diğer zümrelerin yalnız birinden beşten aşağı not alan öğrenci okulun ders kesiminden on beş gün sonra sınıf öğretmeni tarafından yeniden bir yoklamaya tâbi tutulur. Bu yoklamada beş ve daha yukarı not alanlara diploma verilir.

6 — Karne, Diploma ve Nakil Tasdiknameleri:

Madde 87 — Her öğrencinin örneğine uygun bir karnesi olacaktır. Bu karnelere öğrencinin çalışma ve gidişine ait notlar yazılır. Her sınıf öğretmeni kendi sınıfındaki öğrencilerin karnelerinin hazırlanmasından sorumludur. Karnelere öğrencinin derslerde aldığı notlar, hâl ve gidiş, temizlik, intizam, diş korunması hakkındaki derecelerle notlar devre içinde devam ettiği veya etmediği günlerin toplamı yazılır. Karne birinci, ikinci dinlenme ve okulun tatilinden önce olmak üzere yılda üç defa öğrencilerin velilerine imza ettirilir.

Son dönemde verilen karnelerde öğrencinin sınıf geçip geçmediği gösterilir. Karneleri sınıf öğretmeni ile okul müdürü veya başöğretmeni imza eder.

Madde 89 — Diplomasını kaybedenler kayıplarını gazete ile ilân ederek bu gazetenin bir nüshasını dilekçelerine bağlamak suretiyle il merkezinde valilere, ilcelerde kaymakamlara başvururlar. Bu dilekçeler üzerinde ilgililerce inceleme yapılır. İnceleme sonunda dilekçe sahibinin başka bir okula yazılmış olduğu anlaşıldığı takdirde okul müdür veya başöğretmenliğince okuldaki kayda göre ve bir defaya mahsus

olmak üzere dilekçenin arkasına diplomanın bir örneği çıkarıldıktan sonra «..... öğretim yılında okulumuzda ilk öğrenimini tamamlamış ve..... tarih ..... sayılı diplomayı almıştır» şeklinde bir kayıt konulmak suretiyle mühürlenir, ve imzalanır. Bu dilekçeye dilek sahibinin bir fotoğrafı da yapıştırıldıktan ve okuldaki künye ve diploma defterine de işaret edildihten sonra bu kayıt millî eğitim müdürlüğünce onanır.

Madde 90 — Bir okuldan başka bir okula naklen gidecek öğrenciler için bir nakil tasdiknamesi düzenlenir. Buna öğrencinin okul kayıtlarına ve öğretmenin notlarına nazaran devamı, disiplin, eğitim ve öğretim bakımından en son durumu kaydolunur. Nakil tasdiknamelerini sınıf öğretmeni ile okul müdürü veya başöğretmeni imzalar. Bu tasdikname öğrencinin sosyal, sağlık ve ruhsal durumlarını inceleme kayıt dosyaları ile birlikte, 10. madde gereğince gideceği okula gönderilir. Diplomalar ile nakil tasdiknamelerine ve karnelere muntazam sıra numarası konulması ve bunların sabit mürekkeple yazılması, karne ve tasdiknamelerde hiçbir suretle kazıntı ve silinti yapılmaması lâzımdır. Naklen gelen öğrencilerin nakil tasdiknamelerinin cevap kısmı doldurularak *en geç bir hafta içinde* öğrencinin geldiği okula iade olunur.

Madde 96 — Herhangi bir suretle okuldaki vazifesi sona ererek okuldan ayrılan bir müdür veya başöğretmen demirbaş eşya ile okulun bütün defter ve kayıtlarını, kitaplarını, ders vasıtalarını v. s. eşya ile okul binasını ve bütün tesislerini yeni müdüre veya başöğretmene, yoksa vekiline, köylerde muhtara, ayniyat talimatnamesine göre, devir ve teslim etmeye, yeni müdür veya başöğretmen de eski müdür veya başöğretmen veya vekilinden veya muhtardan teslim almağa mecburdur.

Devir ve teslim muamelesi bir tutanakla dört kopya olarak düzenlenir. Müdür veya başöğretmen teslim aldığı bu eşyadan sorumludur.

Tutanaklardan bir tanesi ilce ilköğretim müdürlüğüne gönderilir. Diğer ikisi devreden ve devralan müdürlerde

veya başöğretmenlerde kalır. Dördüncü kopyası da okul dosyasında saklanır. Demirbaş eşyadan noksan çıkarsa sorumlular hakkında ayniyat talimatnamesi hükümleri uygulanır.

Madde 98 — Müdür veya başöğretmen her öğretim yılı başında öğretmenlerle haftalık ders ve mahallî ilköğretim kurullarınca tesbit edilecek esaslara göre hazırlanan günlük vakit cetvellerini düzenliyerek öğrencilerin ve öğretmenlerin kolayca görebilecekleri yerlerde bulundurur.

Madde 104 — Müdür veya başöğretmen beşinci sınıf bütünleme yoklamalarını takip eden hafta içinde bir rapor verir.

Bu raporda :

a) Örneğine uygun istatistik bilgi,
b) Okulun maddî durumu ve ihtiyaçları,
c) Öğrencilerin devam durumu ve takip neticeleri,
d) Yılın öğretim ve eğitim faaliyeti,
e) Öğretmenlerin çalışmaları,
f) Eşya ve ders vasıtalarının hali,
g) Ders kitapları hakkındaki düşünceler,
h) Ders yılı içinde öğrencilere ne gibi sosyal yardımda bulunduğu,
i) Okulun sosyal faaliyetleri,
j) Gelecek öğretim yılı için istekler,

yazılar.

Madde 105 — Müdür veya başöğretmen, sınıf ve yoklama defterlerini her gün kontrol ve imza eder. Derslerin aksaksız, program ve plânlara uygun bir şekilde yürütülmesine, öğrencilerin devamının teminine, mesleğe yeni girmiş öğretmenlerin yetiştirilmesine çalışır.

Madde 111 — Müdür veya başöğretmen okul kooperatifi, Kızılay Gençlik Kurulu, Yavrukurt gibi terbiyevî teşekküllerin yönetmeliklerine göre her yönden düzenli bir şekilde yürümesini sağlar.

F-35

Madde 117 — İlkokullarda sınıf usulü esası uygulanır. Müdürler ve başöğretmenler, öğretim ve eğitimin düzenle yürütülmesinden sorumlu olduklarına göre ikinci devre sınıflarında kesin zaruret gördükleri hallerde öğretmenler kurulu kararı ile öğretmenler arasında bazı ders zümrelerinde değişiklik yapabilir. Yapılan bu değişiklikler, ilce ilköğretim müdürlerine bildirilir.

Madde 121 — Öğretmenler, müdür veya başöğretmenin kendilerine vereceği eğitim ve öğretim vazifelerini eksiksiz olarak yaparlar.

Madde 122 — Her öğretmenin, öğrencilerinin notlarını kaydetmek üzere örneğine uygun bir defteri bulunur. Öğretmen bu defteri istenildiği zaman teftiş yetkisini haiz olanlara gösterir. Bu defterler ders yılı sonunda okul idaresine teslim edilir.

Madde 127 — Hastalık sebebiyle okula gelemiyen öğretmenler durumunu kanunî süresi içinde okul idaresine yazılı olarak bildirmeğe mecburdurlar.

8 — Öğretmenler ve Disiplin Kurulları:

Madde 136 — Bu toplantılarda varılan neticeler bu işe mahsus deftere veya dosyaya özet olarak yazılır. Bunladan lüzum görülenler üst makamlara bildirilir.

9 — Disiplin İşleri:

Madde 138 — İlkokullarda iki disiplin kurulu vardır.

a) Öğretici disiplin kurulu:

Tercihan 4 ve 5 inci sınıf öğrencilerinin kendi aralarında ayrı ayrı gizli oyla seçecekleri en az 5 öğrenciden teşekkül eder. (Şube adedi birden fazta olan okullarda her şube birer üye seçer). Öğretmenler kurulunca seçilen bir öğretmen bu kurula müşahit olarak katılır. Oya iştirak edemez.

b) Öğretmenler disiplin kurulu:

Müdürün, başöğretmenin veya müdürün tensip edeceği

müdür yardımcısının başkanlığında okul öğretmenlerinden teşekkül eder. Öğretmen sayısı 5 den fazla olan okullarda bu kurullar her sınıftan bir öğretmenin iştirakiyle 5 öğretmenden teşekkül eder. Sınıfı ile ilgili konularda sınıf öğretmeni de bu kurulda bulunur ve oya katılır.

Madde 139 — Öğrenci disiplin kurulları üyeleri okulun açılışında ve dinlenme tatillerinin bitiminde olmak üzere üç defa seçilir. Çok sayıda öğrencinin sosyal hizmetlerde vazife alması alışkanlığı bakımından 2 ci seçimde başka öğrencilerin seçilmesi daha uygun olur.

Madde 141 — Müdür veya başöğretmen öğretmenler disiplin kurulunda verilen kararların uygulanmasında yönetim bakımından mahzur gördüğü hallerde aynı gün okulun öğretmenler kurulunu toplıyarak mesele hakkında bu kurulun kararını alır. Başöğretmen veya müdür bu kararın da uygulanmasında mahzur gördüğü takdirde durumu mucip sebepleriyle birlikte ilce ilköğretim müdürlüğü yoliyle millî eğitim müdürlüğüne bildirir. Millî Eğitim Müdürlüğünün bu hususta vereceği küküm kesindir.

Madde 142 — Üç ilâ beş öğretmenli okullarda öğretmenler kurulu ile disiplin kurulu birleşir. Üçten aşağı öğretmeni bulunan okullarda disiplin kurulu yoktur. Böyle okullarda öğrenci disiplin kurnlu (yukarıdaki maddelerde olduğu gibi) teşkil olunur. Öğretmen, kurulun başkanıdır.

Madde 144 — Mecburi öğrenim çağındaki öğrenciye geçici veya sürekli olarak okuldan uzaklaştırma cezası verilemez. Ancak terbiyesi güç çocuklardan oldukları İlköğretim Kanunnun 12. maddesi gereğince tesbit edilenler bu maksatla açılmış okullara sevkedilir.

Madde 147 — Öğrenci disiplin kurulları tarafından aşağıda gösterilen cezalar verilir:

a) Bir teneffüsten bir günlük teneffüse kadar oyundan mahrumiyet,

b) Ders mahiyetinde olmıyan gezilerden mahrumiyet,

c) Bir günden üç güne kadar öğle teneffüslerinde oyundan mahrumiyet,

d) Sınıf öğretmeni vasıtasiyle ihtar,

Öğrenci disiplin kurullarınca verilen kararlar öğretmenler disiplin kurulunca da tasvip edildikten sonra okul idaresince uygulanır,

Madde 148 — Öğretmenler disiplin kurullarınca öğrencilere, işledikleri suçların mahiyetine göre:

a) Sözlü ihtar,

b) Okul öğretmenleri önünde ihtar,

c) Büyük paydoslarda üç günden bir haftaya kadar oyundan mahrumiyet,

d) Yazılı veya okula davet suretiyle veliye ihtar,

e) Okulun bütün öğretmenleri önünde okul müdürü veya başöğretmeni tarafından tevbih,

f) Başka bir okula nakil,

g) Bir haftaya kadar geçici veya sürekli olarak okuldan uzaklaştırmak, (Bu cezalar mecburî öğretim çağını aşmış olan öğrencilere verilebilir.)

Bu cezalardan sözlü ihtardan gayrisi okulda özel bir deftere kayıt edilir.

Tek okullu merkezlerde verilecek başka bir okula nakil cezaları millî eğitim müdürlüğünün tastiki üzerine kesinleşir.

(Komisyonumuzca yeniden ilâve edilen):

Madde.... — Öğrencilerin hareketlerini itiyatlaştırmak, onları cemiyetin hoş gördüklerini yapmağa teşvik etmek için öğretmenin takdiri kâfi bir mükâfat olmakla beraber, okul içinde ve dışında eğitim ve öğretim alanındaki başarısı, hâl ve gidişi bakımından arkadaşlarına üstünlük gösteren öğrencilerin sözlü veya yazılı olarak mükâfatlandırılması faydalıdır. Bu maksatla:

a) Öğrencinin sınıfdaki başarısından dolayı öğretmen tarafından sınıf arkadaşları önünde (teşekkür).

b) Okul içindeki başarısı, hâl ve gidişi bakımından üstünlük gösteren öğrenciye bütün öğretmenler önünde okul müdürü tarafından (teşekkür),

c) Okul iç ve dışındaki üstün başarısı veya örnek olabilecek bir hareketi görülen öğrenciye okul müdürü tarafından okulun bütün öğretmen ve öğrencileri önünde (teşekkür) ve (takdir),

Maddenin b, c fıkrasında yazılı teşekkürler öğrencinin velisine, okul müdürü tarafından yazılı olarak veya veli okula davet edilmek suretiyle bildirilir. Ancak, bu mükâfat diğer öğrencilerin kıskançlığını celbedecek veya mükâfatlandırılanın bir tahakküm vasıtası olarak kullanılmasına asla meydan verilmiyecektir. Takdirlerin yapılmasında ifrattan kaçınılmalıdır.

10 — Okullarda Sosyal Çalışmalar:

Madde 150 — İlkokullarda öğretmen, öğrenci sayısı ve okulun durumu düşünülerek kurulması uygun olan öğrenci teşekkülleri şunlardır:

1 — Temizlik ve düzen kolu:
a) Sınıf temizlik ve düzen kolu,
b) Okul bahçesinin temizlik ve düzen kolu,
2 — Okul eşyasını koruma kolu,
3 — Kızılay Gençlik Derneği kolu,
4 — Kooperatif,
5 — Haberleşme ve yayım,
6 — Oyun, spor, yavrukurt ve gezi kolu,
7 — Müzik kolu,
8 — Yardımlaşma kolu,
9 — Temsil kolu,
10 — Kitaplık kolu,
11 — Okul müzesi kolu,
12 — Sağlık kolu,

Bunlardan başka çevrenin ihtiyaçlarına göre icabeden teşekküller kurulabilir.

Madde 151—Öğrenci teşekkülleri öğretmenlerin rehberliği altında öğrenciler tarafından seçilen üyelerle yönetilir.

Kooperatif, Kızılay Gençlik Derneği ve Yarukurt özel yasalarına göre yönetilir. Diğer teşekküllerin yönetmelikleri okulun, çevrenin özelliklerine göre, öğretmenlerin de iştirakiyle bu teşekküllere seçilen öğrenciler tarafından düzenlenir. Teşekküllerin yönetim kurulu üye sayısı da bu yönetmeliklerde belirtilir.

11 — Defter ve Dosya İşleri:

Madde 156 — Her ilkokalda aşağıda yazılı defter ve dosyalar tutulur:

1 — Öğretmen sicil defteri ve dosyası,
2 — Hizmetliler sicil defteri,
3 — Öğrenci künye defteri,
4 — Öğrenci sağlık; sosyal ve ruhî durumlarını inceleme kayıt dosyası,
5 — Öğrenci dosya zarfı,
6 — Yoklama defteri,
7 — Sınıf defteri,
8 — Karne kayıt defteri,
9 — Öğrenci devam işlerini takip dosyası,
10 — Nakil kâğıdı (koçanlı),
11 — Sınıf geçme cetveli dosyası,
12 — İlkokul diploma defteri,
13 — Müdür ve başöğretmen raporları dosyası,
14 — Teftiş raporları dosyası,
15 — Ödenek defteri,
16 — Maaş ve ücret dağıtma cetveli,
17 — (A) Demirbaş eşya esas defteri,
(B) Demirbaş eşya esas defteri (kitaplıklar için),
18 — Zimmet defteri,
19 — Gelen giden evrak kaydına mahsus defter ve dosyaları
20 — Öğretmenler kurulu karar defteri veya dosyası,
21 — İstatistik dosyası,
22 — Daima kullanılacak yönetmelik hükümleri, emir ve tamimlar dosyası,
23 — Tebliğler dergisi dosyası,

Bu defter ve kayıtların tutulmasından ve saklanmasından müdür ve başöğretmenler sorumludur.

Bunlar devir ve teslim tutanağına geçirilmek suretiyle eski müdür veya başöğretmen tarafından yeni müdür veya başöğretmene teslim olunur.

II. BÖLÜM

1 — Bina ve Müştemilâtı:

Madde 163 — Helâların temiz tutulmasına son derece önem verilmelidir, Kız öğrenciler için mutlaka ayrı helâ tahsis olunmalıdır.

Madde 168 — Binanın toz tutacak girintili yerleri sık sık temizlenmelidir. Öğrenciler kışın çamurlu ayakkapları ile okul binasına girmemeleri için kapı önlerine kıl, tel ve ağaç paspaslar konulmalıdır. Öğrencilerin ayakkablarını çıkartmaları ve çorapla gezmeleri uygun değildir.

2 — Eşya ve Ders Araçları:

Madde 172 — Sıralar, öğretmen masası ve yazı tahtalarından başka ilkokullarda bulundurulması gerekli eşya şunlardır:

1 — Okulun adı yazılı levha, (Yönetmeliğindeki tariflere göre),

2 — Türk bayrağı nizamnamesine göre yapılmış bayrak gönderi (direk) ve Türk bayrağı,

3 — Okul mühürü ve başlığı,

4 — İyi işleyen bir duvar saati,

5 — Ders zamanlarını bildirmek için bir zil veya çan,

6 — Dershaneler için birer santigrat taksimatlı termometre (Dershanelerde bulunmazsa mutlaka okulda bir tane bulunacaktır).

7 — Dershanelere ve gerekli yerlere göre kullanışlı soba ve teferruatı (lüzumu kadar),

8 — Yönetmeliğine göre yangından kounma ve söndürme yasıtaları,

9 — Her dershane için bir kâğıt sepeti yeya kutusu,

10 — Koridorlara konacak tükrük hokkaları (içerisine antiseptik bir madde ihtiva eden su konulacak ve sık sık temizlenecektir).

11 — Akar su olmıyan okullarda içme ve kullanmak suyu için ayrı ayrı, temizlenmesi kolay su kapları bulundurmak lâzımdır. (Sırlı, musluklu ve kapaklı, kilitli olmak şartiyle toprak küpler uygundur),

12 — Lüzumu kadar sandalye ile bir müdür ve başöğretmen yazı masası, bir de evrak dosyaları ve defterler için kilitli dolap.

Madde 177 — Her ilkokulda bulunması zaruri olan kitaplar şunlardır:

1 — Türkçe sözlük,
2 — Türkçe imlâ kılavuzu,
3 — Teşkilâtı Esasiye Kanunu,
4 — Coğrafya ve tarih atlası,
5 — Millî Eğitim Vekâletinin ilkokullara ait yayımları,
6 — Tebliğler dergisi,
7 — Öğretmenlerin ders hazırlamasına yarıyacak kılavuz kitaplar,
8 — Öğretim metotlarına ait kitaplar,
9 — Millî Eğitim ve İlköğretime ait kanun, tüzük ve yönetmelikler (Millî Eğitimla ilgili kanunlar, Köy Kanunu, İl İdaresi Kanunu, Memurlar Kanunu, Maaş Kanunu),

Madde 178 — İlkokulların her sınıfında bir sınıf kitaplığı ve okulda bir de okul kitaplığı bulunması lâzımdır.

Öğrenci kitaplıkları ilkokul programındaki esaslara göre tertiplenir. Kitaplıklarda bulundurulacak kitapların öğretmenler kurulunca gözden geçirilmiş olması veya Millî Eğitim Vehâletince Tebliğler Dergisinde tavsiye edilmiş alması lâzımdır. Kitaplar seçim ve gerekli denemeler yapılmadan sınıf ve okul kitaplıklarına alınmazlar.

III. BÖLÜM

1 — Okulda Sıhhî Çalışmalar ve Hizmetler:

Madde 181 — Dershanelerin ve diğer odaların havaları sık sık yenilenmelidir. Pencerelerinin üst tarafında «vasistas» bulnan dershanelerde bunlardan birinin kışın bile açık bırakılarak dershanelerin havasının daima temiz tutulması lâzımdır. Okulda temizlik ve toz silmenin süpürge ile yapılmamasına, süpürgenin yalnız çöp toplama ve helâ temizlenmesinde kullanılmasına, dershane, koridor ve salonların temizliğinin ıslâk çuvallarla yapılmasına dikkat edilmelidir.

Madde 184 — İlkokullar, sağlığa zarar verici fazla sıcak veya soğuk günlerde -mevcut okul hekimlerinin ikazı ilemahallî sağlık makamlarının gösterecekleri lüzum ve verecekleri karar üzerine valinin emri ile tatiledilir.

Madde 187 — Bulaşıcı hastalık geçiren çocuklar bulaşma tehlikesi kalmadığı hakkında doktor raporu getirmedikçe, doktor bulunmıyan yerlerde hastalığın mahiyetine göre tesbit edilmiş bulunan belirli zaman geçmedikçe, okula alınmamalıdır. (*Bulaşıcı hastalıkların sirayet derecesini gösteren basılı cetveller her okulda bulunacaktır.*)

Madde 188 — Okulda küçük bir ecza dolabı bulundurulması mecburidir. Bu dolapta şu maddeler bulunacaktır:

1 — Renkli ve cam kapaklı bir şişe içinde tentirdiyot veya Merkuran mahlûlü gibi antiseptik (küçük sıyrıntı, çizik gibi yaralara sürülür),

2 — Renkli ve cam kapaklı bir şişe içinde amonyak mahlûlü (Arı, karınca gibi haşerelerin soktukları yere sürülür),

3 — Cam kapaklı bir şişe içinde eter, (Bayılma olaylarında koklatmak suretiyle kullanılır),

4 — Bir miktar sâf alkol,

5 — Birkaç paket idrofil pamuk,

6 — Birkaç paket sterlize gazlıbez,

7 — Bir şişe 1/1000 rivanol mahlûlü (yaraları temizlemek için),

8 — Muhtelif boyda sargı bezleri,

9 — Flâster.

Okullarda bunların dışında ilâç bulundurulmaz. Ve öğrencilere verilmez. Yalnız sıtma mücadelesinde, mütehassısların tavsiyeleri dairesinde, sıtma ilaçları verilir; Bunlardan başka her okulda bir baskül, iyi bir tıbbî termometre ile bir pens ve boğaz muayenesinde kullanılacak alet ve bir tıbbî makas ve aletlerin kaynatılmasına mahsus bir küvet bulun ması lâzımdır. Bu eşyanın hepsi temiz ve tertipli bir kutu içinde müdür veya başöğretmen odasında saklanır.

Madde 189 — Oynarken düşmek yüzünden veya diğer

bir sebeple vücudunda sıyrıntı, yahut küçük yara hâsıl olan çocukların yaralarına derhal önce rivanol mahlûlü, sonra tentirdiyot sürülmelidir. Bu hususta katiyen ihmal caiz değildir.

Yönetmelik Tasarısı Son Kısmına Ilâve Edilmiş Bulunan (Çifte Öğretim Yapmak Zorunda Bulunan Okulların Vakit Cetveli Örneği) De Aşağıdaki Şekilde Tadil Edilmiştir.

İl ve İlce Merkezlerinde Çift Öğretim Yapmak Zorunda Olan İlkokulların Vakit Cetveli Örneği

Bugünkü imkân ve şartların zarureti dolayısiyle çift öğretim yapılan ilkokullarda ğerek öğleden evvel, gerekse öğleden sonra öğretime tâbi olan öğrenci grupları dörder saat ders yapacaklardır.

Ancak, Cumertesi günleri, her grup öğleden önce üçer saat ders göreceklerdir. Durumu müsait olan okullarda Çarşamba günleri öğleden sonra yönetmelik tasarısının 23 üncü maddesine göre hareket edilecek.

Yukarda yazılı müddetler zarfında okulların tâbi olacakları vakit cetveli, örnek olmak üzere, aşağıya alınmıştır:

A) Cumartesiden Başka Günler İçin Vakit Cetveli;

	Saat:	Dakika:	Saat:	Dakika:
1 — Öğleden evvel				
Temizlik yoklaması	8	45	9	00
1. ders	9	00	9	40
Teneffüs	9	40	9	50
2. ders	9	50	10	30
Teneffüs	10	30	10	40
3. ders	10	40	11	20
Teneffüs	11	20	11	30
4. ders	11	30	12	10
2 — Öğleden sonra				
Temizlik yoklaması	12	25	12	40
1. ders	12	40	13	20
Teneffüs	13	20	13	30
2. ders	13	30	14	10
Teneffüs	14	10	14	20
3. ders	14	20	15	00
Teneffüs	15	00	15	10
4. ders	15	10	15	50

B) Cumartesi Günleri İçin Vakit Cetveli

	Saat:	Dakika:	Saat:	Dakika:
1 — Gurup:				
1. ders	8	30	9	10
Teneffüs	9	10	9	15
2. ders	9	15	9	55
Teneffüs	9	55	10	00
3. ders	10	00	10	40
2 — Gurup:				
1. ders	10	50	11	30
Teneffüs	11	30	11	35
2. ders	11	35	12	15
Teneffüs	12	15	12	20
3. ders	12	20	13	00

Bu suretle ilkokul programının bir hafta için tesbit ettiği 26 ders saati 23 e inmiş bulunacağından bu okulların her iki devresinde dersler aşağıdaki esaslara göre tevzi olunacaktır:

a) Birinci devrede:

Dersler:	Sınıf: I	Sınıf: II	Sınıf: III
Türkçe	9	6	6
Hayat Bilgisi	5	6	7
Aritmetik - Geometri	4	4	4
Resim - İş	3	3	3
Yazı	—	2	1
Müzik	1	1	1
Beden Eğitimi	1	1	1
	—	—	—
	23	23	23

b) İkinci devrede:

İkinci devre öğretmenleri, müdür veya başöğretmenle görüşerek, her hafta münavebe ile başka başka dersleri (haftada bir saat okutulanlar dahil) eksiltme suretiyle, 26 saat yerine 23 saat ders yapacaklardır.

c) Vakit cetvellerinde gösterilen başlama ve bitirme saatleri mahallî şartlara ve okulun hususiyetlerine göre öğretmenler kurulunca tesbit edilir.

2 — Çift öğretim yapan okullarda bayrak töreni sabahçı guruplar tarafından Pazartesi sabahı, hafta sonu töreni de öğleden sonraki guruplar tarafından yapılır.

3 — Çift öğretim yapan okullarda, öğretmen ve öğrenciler, birer yıl münavebe ile öğleden evvel veya sonra çalışırlar.

Not: İlkokullarda kullanılacak defter, çizelge ve sair basılı evrakın örnekleri ilişiktir.

Başkan — Raporu dinlediniz. Buyurunuz.

Bekir Atakan — 1) İlkokullar yönetmeliğinin 26 ncı maddesi programın öğretmen için tanıdığı geniş serbestisini tahdidt etmiş bulunmaktadır. Çocuğun alâkasına istinad eden bir eğitim öğretim müessesesinde çalışma saatlerinin sert hükümlerle bağlı olması tatbikatta mahzur doğuracaktır. Bu hususun öğrencinin ilgisine bağlı olarak öğretmene bırakılması;

2) Yönetmeliğin 117 nci maddesinde (ikinci devre sınıflarında kesim zarureti gördükleri hallerde öğretmenler kurulu karariyle öğretmenler arasında bazı ders zümrelerinde değişiklik yapılabilir) denilmektedir.

Bu keyfiyet öğretmenler kurulunun değil millî eğitim müdürlüklerinin veyahut okul müdürlüğünün olmalıdır. Öğretmenlerin vazife almaları hususunda bir nevi mahkeme manzarasını andıran bu maddenin bu kısmının kaldırılmasına;

3) Yine yönetmeliğin 103 üncü maddesinde (Müdür veya başöğretmen her gün okulun açılma zamanında vazifesi başında bulunur ve akşamları tatile kadar okulda kalmaya mecburdur; yardımcısı yoksa öğretmenlerden birini yerine vekil bırakarak, yemek zamanlarında veya resmî bir vazifenin yapılması için veya mazeret halinde okuldan ayrılabilir) denilmektedir. Bu hal bir okul müdürünün sabah-

tan akşama kadar okula bağlanması demektir ki, bu şart mevcut dairelerin hiçbirisinde ve okulun en aşağı basamağındaki hizmetlilere bile tatbik edilmemektedir. Normal istirahat etmeyen bir adamdan normal bir vazife beklenemiyeceği aşikârdır. Esasen yönetmeliğin 119 uncu maddesi nöbetçi öğretmenliğini tanıdığına göre başöğretmenin yemek saatları okulda kalmasına bir gûna lüzum ve zaruret kalmamıştır. Bu maddenin tadiline;

4) Yönetmeliğin muaddel 89 uncu maddesinde (İnceleme sonunda dilekçe sahibinin başka bir okula yazılmış olduğu anlaşıldığı takdirde bir defaya mahsus olmak üzere kendisine diploma sureti verilir) denilmektedir. Kanaatımızca bir başka okula kayıtlı olan çocuğa diploma verilmemelidir. Herhangi bir zayi mevzubahis ise resmî muamelâtı tekemmül ettikçe diploma örnekleri verilmesine;

5) Yönetmeliğin 153 üncü maddesinde (Sosyal kolların vazife sürelerinin teşekküllerin icabına göre 2-8 hafta arasında ayarlanabilmektedir).

Eğitsel kollardan bilhassa kooperatif kolunda çalışan çocuklara öğrenme bakımından bir şey kazandıramıyacağına kani bulunuyoyum. Bu müddetin 16 hafta olarak düzeltilmesine;

6) Yönetmeliğin 46 ncı maddesinde (Müzik, beden eğitimi, resim-iş ve ailebilgisi derslerinin birer öğretmene tevdii hususu açıklanmaktadır.) Bu arada velisinin isteğine binaen mecburî bir ders olan din dersinin istekli ve kifayetli öğretmenler tarafından verilir kaydının konmasına;

7) Yönetmeliğin disiplin işleri bölümünde çocuk eğitimine uymıyacak şekilde sert hükümler mevcuttur. Özel eğitime, korunmaya muhtaç çocuklar iş yönetmeliğindeki disiplin talimatının aynen buraya geçirilmesinin daha yerinde olacağına kani bulunuyorum.

Maruzatım bundan ibarettir.

Reşat Oğuz — Sayın arkadaşlar, Komisyonu mesaisinden dolayı tebrik ederim.

Kanaat notları meselesi 5. sınıfta şimdiye kadar devam etmekte bulunan imtihan usulünün kaldırılarak kanaat notu esasının cari olmasını hatalı buluyorum. Çünkü kanaat notu keyfiyetinde insanlar kemal sahibi oluyorlar fakat cemal sahibi olamıyorlar. İnfialler ve inşirahlar kanaat üzerinde rol oynuyor. Daha birçok mahzurlar yanında bu sistem çıkar bir yol olmasa gerektir. Bu itibarla imtihan usulü yine câri kalmalıdır.

Ortaokuldaki öğrencilere üç dersten bütünlemeye kalma hakkı verildiği halde ilkokulda niçin olmasın? Ortaokulda çocuk çalışma şuuruna ermiştir. İlkokulda iki zümreden ikmale kalma imkânı verilmelidir. Esasen sınıfta kalmak bedbinlik verir, ıstıraba sevkeder. Beşinci sınıfta çocuğun 15 gün sonra imtihan edilmesi hatadır.

Başöğretmen tâbirinin de kaldırılmasını rica ederim.

Başkan — Bir noktayı hatırlatmak isterim. Malûm olmakla beraber, müsbet tekliflerimizin yazılı olarak verilmesini hatırlatacağım. Şimdi arkadaşların konuşmaları arasında muayyen teklifler varsa onların da yazılarak verilmesini rica ederim.

Lâtif Günal — Sözlerime dokuz sene evvelinden bir hâtıra ile başlıyacağım. Dört tane beşinci sınıf öğretmeni ve ben de başöğretmen olarak bir odada otururken diğer bir odada sınıfta kalacak bir çocuğun durumunu öğrenmek için öğretmen bizi çağırdı. Çocuk bütün derslerden geçmiş, türkçeden kalacak durumdaydı. Öğretmen biliyordu ki çocuk çak iyidir, kuvvetlidir. Komisyondan müsaade istedim ve çocuğun durumunu öğrendim; gece bir facia olmuş, çocuk bu ıstırapla imtihana girmiş, bunu öğrendim. Komisyondan çocuğun öğleden sonra girmesi hususunda müsaade rica ettim ve hakikaten çocuk öğleden sonraki imtihanda pekiyi almıştır. Oradaki bütün arkadaşlar çocuk sanki bir sene kalmış gibi bir netice vermiştir demiştir. Bütün bir sene hattâ beş sene beraber hazırlanan bir öğretmenin çocuk hakkında bir kanaati olacağı muhakkaktır Çok güzel bir tekliftir; mümeyyizler gelir ya dinlerler, ya dinlemezler. Din-

lerken çocuk o zaman içinde psikolojik şeyler altında kalabilir, muhtemeldir. Elimizde başka şeyler yoktur. Binaenaleyh başöğretmenin takdiri her halde daha adilâne olur ve daha da yerinde olur. Bu, çocuk psikolojisine daha uygun olur, kanaatindeyim.

Ahmet Giray — Efendim, adresi meçhul olan çocukların takibi maddesinin sonuna, adresi meçhul olup da okula devam etmiyen çocukların araştırma sonunda adresleri tesbit edilir edilmez ilgili daireye yazılır, diye bir kayıt konursa daha iyi olur.

Başkan — Bu husus daha evvel kabul edilmiştir.

Ahmet Giray — Efendim. 17 nci maddede adresi meçhul çocukların takibi öylece bırakılıyor. Maddeye şöyle bir fıkra eklense yerinde olur; «meçhul adresli çocuklar araştırma sanunda yerleri tesbit edilir edilmez ilgili yerin millî eğitim teşkilâtına yazılır» diye bir kayıt ilâve edilirse çocuk bizim bölgemizden ayrılmış dahi olsa gittiği yerin millî eğitim teşkilâtı işe vaziyet eder. Ve çocuk orada da okur.

21. maddede Komisyon bir mayıs bayramının yanına bir de altı mayısta bir bayram koymaktadır. Türkiye'de hemen hemen yüzde doksan sekiz diyebileceğimiz büyük kütlenin kabul ettiği mayıstaki bayramla bu bir mayıs bayramının birleştirilmesinin ve buna bahar bayramı adının verilmesinin daha uygun olacağı kanaatındayım.

İlk sınıflara en tecrübeli öğretmenler verilir diye bir kayıt vardır. Halbuki tasrih edilmesi lâzımgelen sınıf, birinci sınıf öğretmenidir. Burada da böyle bir tasrihe şahsen lüzum görüyorum.

Bedi Ziya Eğemen — Bir fikri 7-8 dakikada ifade etmeğe imkân yoktur. Biz, burada üç dakika içinde fikirlerimizi izah edemeyiz. Bu bakımdan bu tahdidin kaldırılmasını teklif ediyorum.

Başkan — Efendim, Burası arzularınıza göre hareket edeceğimiz bir toplantı yeri değilbir. Heyeti umumiye ne karar verirse, ona ittiba etmeğe mecburuz.

Remzi Arifigil — Beş dakika kabul edildi, üç dakika kabul edildi, hangisi dir anlaşılmadı.

Mithat Enç — Üç dakikaya karar verilmiştir. Şehirler arası telefonda bile üç dakikada meramımızı anlatıyoruz da burada anlatamıyacak mıyız? (*Gülüşmeler*)

Faik Binal — Elimizdeki rapor bize pek az zaman evvel verilmiştir. Okuyup da fikir beyan edemiyecek durumda olan arkadaşlarımızdan birisi de benim. Komisyon arkadaşlarımız fikirlerini esaslı olarak üç dakikada izah edemediler. Gördük; koşar adımlarla geliyorlar, gidiyorlar. Hiçbir şey anlamıyoruz.

Başkan — Üç dakika, beş dakika, zaman tahdidi ölçüsü için söz almak istiyenlere, yani üç dakikanın azlığı ve çokluğu üzerinde ve usul hakkında söz verifmemesini oyunuza arz ediyorum *(Gürültüler)* zamanı israf ediyoruz. Alınmış bir karar hakkında fikirler söyleniyor. Dikkat ettim şu tarafta oturan dört arkadaş aynı şeyi konuştular. (*Gülüşmeler*) Başkanlık müşkül mevkidedir. Onun için kararımıza göre hareket edeceğiz. Binaenaleyh Başkanlık mevkii usul hakkında söz istiyenlere bundan sonra söz vermiyecektir. (*Gülüşmeler*)

İbrahim Tünger — Efendim; «Mecburî öğretim çağında olup da hiç okuma bilmiyen ve birinci sınıfda olan öğrenci miktarı özel şube açmağa kâfi gelmezse birinci sınıflara tevzi olunur» deniliyor. Diğer taraftan daha ilerde de; sınıf tecavüzünü bulmamak için % 2 den fazla talebe verilmez deniyor. Bu ne demektir? Bir sınıfın mevcudu elli kişidir. Şu halde bir sınıfa bir kişi verilir. Bunun yanında bir de ilk öğretim mecburiyeti vardır. Biz hangi hakla on yaşındaki bir çocuğu birinci sınıfa almıyoruz. Babası bizi mahkemeye verirse ne diyeceğiz. Binaenaleyh kanaatime göre bu bir hatadır. Şu halde nasıl olmalıdır; kanaatime göre yeni bir şube açılmak imkânı yoksa tek şubede çalıştırılır, aksi halde diğer sınıflara taksim edilir.

62. maddenin sonunda şöyle bir kayıt vardı; defter, kâğıt kalem gibi eşyanın israf edilmemesi, son derecede ida-

reli kullanılması lâzımdır. Defter sayfalarında lâzumsuz boş yerler bırakılmamalıdır.

Bu her zaman lâzımdır. Fakat sayın komisyon bunu çıkarmıştır. Sebebini de söylememiştir. İlerde ekonomi ilkeleriyle ilgili şeyler var mıdır?

Kemal Akgün — Zamandan istifade için bir şey arz edeceğim. Burada konuşuluyor. Bir de yazılı teklifler geliyor. Burada komisyon bir iki cümle ile hemen cevaplandırsın ve karara bağlansın. Bunu teklifediyorum.

Suphi Arman — Arkadaşlarımız bu üç dakikalık zamanın az olduğunu ifade ettiler. Hakikaten birçok arkadaşlarımızın kürsiye gelmesiyle gitmesi bir oldu. Dolayısiyle onlar fikirlerini de ifade edemediler. Bu itibarla komisyon adına konuşmaların beşer dakika olmasını teklif ediyorum.

Başkan — Lâtif Günal.

Lâtif Günal — Mesleğimiz icabı bilâ istisna bütün arkadaşlar on saat konuşabiliriz. Fakat bir fikir iki dakikada da ifade edilebilir zannediyorum.

Kadri Mumcuoğlu — Üç dakika beş dakika meselesinde şöyle oldu; içimizde bu mevzu ile alakalı, bu realitelerle karşı karşıya olan yirmi yirmi beş arkadaş var. Geri kalan akadaşlar mevzu ile alâkadar olmadıklarından üç dakika için hemen parmak kaldırarak ekseriyeti o tarafa kaydırdılar. Beni ilgilendirmediği için, fazla konuşulmasın diye parmak kaldırmışlardır. Ekseriyet bu şekilde parmak kaldırıyor ve bir şey söylemiyor.

Programın vakitler kısmında 40 kişi ve 20 dakika meselesi vardır. Teklifimi yazılı olarak veriyorum. Bu husus müfredat programı ile kabili telif değildir.

İmtihan meselesine gelince; imtihan kaldırılıp yalnız kanaat ipka edildiğine göre yine aynı şey var demek oluyor. Ben şunu istiyorum; beşinci sınıfa kadar öğretmenin uhdesinde bulunup esası kavradıktan sonra beşinci sınıfta kanaat notiyle sınıfta bırakılmamasını, buna lüzum görülmemesi

F. 36

kanaatindeyim. İmtihan birden ikiye geçerken yapılmalıdır. Esas budur. Okuma yazmayı kayramadan geçirilen çocuklar diğer sınıflarda dökülmektedir.

Fuat Erkmen — Arkadaşlar, diğer arkadaşlar gibi imtihanların kalkmasına taraftar değilim. Mahzurları pek çoktur. İzaha girişmîyeceğim.

İkinçisi, diğer bir arkadaşın temas ettiği gibi çocukların bir dersten bütünlemeye kalması doğru değildir. İki dersten bütünlemeye kalmak zaruridir.

Üçüncüsü, velilerin, çocukları için yönetmeliğe göre sağlık raporu, bulunduğu mahallin muhtarı tarafından tasdikli ikamet tezkeresi alması zaruridir kaydı var, fakat devam meselesinde sağlık dosyası diye bir şey çıkarıldı. Bu dosya hakkiyle tutulmuyor. Ortaokullarda da bunun tutulması lâzımdır. İlkokuldan ortaokula gelen saglık dosyasını birçok ortaokullar yakıyor. Bazı okullar da beş sene bu dosyaları tutuyor. Maruzatım budur.

Nihat Akyıl — Sayın arkadrşlar, çok kere kanun, yönetmelik ve müfredat programlarının direktiflerinin isteği arasında aykırılıklar göze çarpmaktadır. Ayrı bir komisyon tarafından hazırlanarak karşımıza getirilen bu yönetmeliğin bazı maddeleri realite sınırlarını aşarak kanun maddeleri ve müfredat programları ile bağdaşamadığı görülmektedir. Ben, bunlardan birkaçına işaret etmek istiyorum.

Kanunda ilköğretimin mecburî olduğu esasını kabul etmiştik ve okula devam etmeyen öğrencilerin velilerine hapis cezası, para cezası gibi bazı maddeler de koymuştuk. Kanaatimce, ilköğretim mecburidir dediğimiz zaman beş yıl olarak kabul ettiğimiz temel tahsilin her kademesinden geçmek mecburiyetini kastediyoruz. Velisinin elinden temel tahsili vermek için kanuni müeyyidelerle aldığımız bir çocuğu sınıfta bırakarak yaşı doldu diye okuldan çıkarmak ne derece hakkımızdır? Okuldan çıkardığımıza göre beş yıllık temel eğitim verilmemiş demektir.

Vekilimiz, gayemiz bütün vatandaşları ilköğretim çenbe-

rinden geçirmektir demişti. Bütün vataddaşların halk eğitiminin temelini teşkil eden ilköğretim çemberinden geçirilirken bu çenberin yakan bir ateş çemberi olmamasına dikkat edelim. Sınıfta kalmayı kabullenecek olursak mecburî ilköğretim kanununun mecburî hükmünü gerçekleştiremiyeceğiz demektir. Yönetmelik hükümleri ile kanun maddeleri arasında bu ayrılık kalkmalıdır. Kanunun ruhunu yönetmelikte sınıfta kalmayı kabullenerek zedelemiyelim. Kanaatimce sınıfta kalma denen şey olmamalıdır. Yukarı okullara gitmek istiyenleri doha başka esaslara bağlamalıyız. Ayrıca yeni öğretim plânını kabullendiğimize göre bu plânda da bir grupta kolaylık bakımından paralel olarak dönen ve iki yılda bir gelen ana kanunlar vardır. Bir öğretmenli okulda çocuğu sınıfta bırakınca gelecek yıl çocuğu hangi sınıfa oturtacağımız ayrıca düşünülecek bir problemdir.

Maruzatım bu kadardır.

Mehmet Işık — Diplomayı bir öğretmen verdiği takdirde dışardan imtihana gireceklere kim verecektir? Onlar da mezuniyet imtihanı verecektir. Diplomanın tek öğretmen tarafından verilmesi hukuk bakımından yanlıştır. Diğer memleketlerden farklıdır. Fakat son sınıflarda imtihan vardır. Orada mühim şeyler açacağız. Yalnız birleşmiş sınıflarda zaten program kısmında da kabul ettiğimiz gibi kümelerle beraber çalışmalar köylerde de kadul edilmiştir. Ancak son sınıfta imtihan olmalıdır. Sınıflar da gayri tabii bir şeydir. Aynı odanın içinde beraber oturacaklar, beraber konuşacaklar, öğretmen hangi vasıtadan faydalanarak nasıl o çocuğu yetiştirecektir. Birleşmiş sınıflarda son sınıftan hariç sınıfta kalmak gayri tâbiidir. 5 inci sınıfta bu imtihan şekli bizi tatbikatta çok müşkülâta düşürecektir. Binaenaleyh eskisi gibi kalmasını teklif ediyorum.

Turgut Güngör — Benden evvel konuşan arkadaşımın fikrine tamamen iştirak ediyorum. İlk dört sınıfta, sınıfta kalmak olmamalıdır. Son sınıfta da imtihan olmalıdır. Sınıfta kalmak suretiyle birçok çocuk senelerce okullarda tutulmaktadır.

Sonra yönetmeliğin 6 ncı maddesi de bir garabet arzediyor; her sınıfa alınacak çacukların yaşlarını tesbit ediyor. Meselâ ikinci sınıf için 8-10 diyor. 11-12 yaşında bir çocuk sınıfa, okula gelecek olursa biz bunu ikinci sınıf derecesinde çocuk olduğunu anlasak dahi ikinci sınıfa kabul etmiyeceğiz. Halbuki okulda kayıtlı olupta bir de iki sene sınıfta kalarak onüç ondört yaşına gelenin devamını kabul etmek mecburiyetindeyiz. Diğerlerinin suçu kaydedilmemiş olmak mıdır? Bu nokta bir garabet göstermektedir.

Yine aşagıda aynı maddenin alt tarafında büyük çocuk verilmemesine dikkat edilir deniliyor. Bu, birinci sınıf için belki kabili tatbiktir. Fakat diğer sınıflarda nasıl tatbik edilecektir? Bu bakımdan ilk dört sınıfta bu usulün kaldırılmasını teklif ediyorum.

İhsan Öğüş — Okullarda rastladığımız disiplin vakaları çocukla çevresi arasındaki çatışmanın, uyuşmazlığın bir ârazı olarak telâkki edilmektedir.

Çocuğun doğuştan bir varlık olarak dünyaya gelmediği kabul edilmiş bir gerçektir. Bir terbiyeci olarak sosyal intibaksızlıkların bir ârazı telâkki ettiğimiz disiplin vakalarını bir çıkış noktası yapıp sebeplerini aramak ve tedavi çarelerine başvurmak gerekirken çocukları kısa yoldan cezalandırmaya kalkışmamızı ve bu suretle tedavi edeceğimizi zannetmiyorum.

Hukuk ve ceza anlayışında terbiyeye doğru bir kayış gösterirken terbiyenin cezaya meyletmesi veya bunda ısrar etmesi en azından terbiye müessesesinin aczini ifade eder.

Birçok ahvalde şartlarını öğretmen olarak, okul olarak kendinizin hazırladığı durumlardan mütevellit disiplin vakalarına muhakak ceza tarhetmeniz gerekirse terbiyeci vasfımızla zararlı çıkacak bizlerin olması icabeder.

Talimatnamede disiplin suçlarına verilecek cezalar maddesi baki kaldıkça biz öğretmenler terbiyeci vasfımızdan çok şeyler kaybetmiş olmakla kalmıyacağız aynı zamanda

disiplin vakalarını yaratan sebeplere yenilerini eklemiş olacağız.

Bu izahatımla bir toplulukta düzeni sağlama vasıtası olan disiplinin lüzumunu inkâr ettiğim kanaatı uyanmasın. Unutmayalım ki biz yekişkinlerle uğraşmıyoruz.

Mükâfata gelince:

Teklifim: 148 inci maddenin ekleriyle birlikte tamamen kaldırılması, yerine disiplin vakaları karşısında öğretmenler bu hususlaki rehbere göre hareket ederler, maddesinin konulmasıdır.

Vekâletçe hazırlanaçak rehberde tipik disiplin vakaları, inceleme metotları ve alınacak tedbirler etraflıca gösterilmelidir. Bütün bunlara rağmen durumlarında salâh görülemiyenler İlköğretim Kanununun 12 nci maddesi gereğince bu maksatla açılmış okullara gönderilirler.

Kemal Atatuğ — Arkadaşlar, altıncı maddedeki yaş doğru değildir. Mecburî tahsildir. Birinci sınıfta kaydederiz. Yedinci maddede eski yönetmelikte konulan kaydın çıkarılmasını anlıyamadım. Bence konması lâzımdır.

7 inci maddenin A ve C fıkraları birbirinin aynıdır. Altıncı sayfanın B kısmında naklın 4 ve 5 inci sınıflara giren öğretmenlerin, din derslerine giremiyeceklerine dair kâğıt imzalanır» şekline konulmuştur. Madde 23 okulda yapılacak kısmın çıkarılmasını teklif ediyorum. Madde 25 deki ikinci kısmın kalmasını yani okulun bulunduğu çevrenin özelliğine göre kalmasını diğer kısmın çıkarılmasını, madde 42 nin aynen çıkarılmasını madde 50 ve 52 nin buradan çıkarılarak müfredat programlarının konulmasını teklif ediyorum. 65 nci maddedeki «kalır veya geçer» şekline ikmal kelimesinin de katılması lâzımdır. 70 nci maddenin tamamen çıkarılmasını ve 77 nci maddenin, millî Eğitim müdürleri ve memurları talimatnamesini ilgilendirir, oraya konmasını teklif ediyorum,

Başkan — Buyurun.

Şaban Özbek — Sayın arkadaşlar; yönetmeliğin 64 ncü maddesi üzerinde konuşacağım. Bugün ilkokulları bitirip de

hayata atılan veya orta dereceli okullardan birine devam edecek çocukların şu bilgileri görmeleri şarttır.

1 — Düşündük lerini, duydukları sözü yazı ile ifade etmek, doğru olarak ifade etmek;

2 — Düzgün, okunaklı yazıya malik olmak;

3 — Başkalarının fikirlerini anlayıp kavramak,

4 — Hayatta herkese lâzım olan matematik problemlerini doğru ve çabuk çözmek,

5 — Her vatandaşın memleket ve dünya kakkında bilmek zorunda olduğu bilgileri kazanmış olmak.

İşte arkadaşlar, ilkokul öğretmenlerinden istenilen asgarî randıman budur. Bundan bütün öğretmenler ve okul idareleri mesuldür. Hiç bir bahane ile bunları ihmal edemeyiz.

Öğretmen, öğrencilerinin zekâlarından kısmen, fakat bilgilerinden tamamen mesuldür. Onun için o bilgiyi çoğaltmak ve kavrıyarak kontrol etmek şarttır.

Mevcut imtihan şekliyle kontrol edemiyorsak, bugün bütün ileri memleketlerde olduğu gibi testler tatbik etmek suretiyle mümkündür. Bu testler öğretim kurulları tarafından tesbit edilerek okullara gönderilirse daha faydalı olur.

Başkan — Vaktiniz dolmuştur. Alınmış karara riayet etmenizi rica ederim.

Tevfik Yavuzer — Muhterem arkadaşlar; üç teklifim vardır:

Birisi 88. maddede kayıtlı olan ilkokul mezunu öğrencilere verilecek diplomaların millî eğitim müdürü tarafından tasdik edilmesinin aleyhindeyim.

İkincisi; 156. maddenin 7. bölümündeki hükmün aleyhindeyim.

Üçüncüsü ise; 185. maddedeki ilçelerdeki kurulların okulları tatil için aldıkları kararların valinin tastikinden geçmesi keyfiyetinin aleyhindeyim.

Bizde millî eğitim müdürlerinin durumu cer kabiliyeti mahdut bir lokomotife çok fazla sayıda vagonun takılmasına benzemektedir. Bu itibarla ilkokulların işlerini hakkiyle yerine getirmek için başlarını kaşıyacak vakitleri yoktur. Bi-

naenaleyh ilkokul diplomalarının onlar tarafından mutlaka tastikine, esasen zamanları müsait olmadığı için taraftar değilim.

Ayrıca bir ilkokul mezunu, mezun olmağa hak kazanan bir öğrencinin, öğretmeni veya baş öğrelmeni tarafından diploma almağa haklı olduğu ve diplomasını tasdik keyfiyeti bundan sonra imza koyanın hakkı olmasa gerektir. Şekilden başka bir şey yoktuar. İlcelerde ilköğretim müdürlerinin diplomayı tasdiki bir haktır. Eğer millî eğitim müdürü olarak mezunlarının sayısı hakkında bilgi almak isterse aynı yönetmeliğe ilkokul mezunlarının arkası alındığı zaman bunların sayısının ilkokullarca millî eğitim müdürlüğüne gönderilmesi mecburidir, diyebiliriz.

156. madde hakkında bir iki cümle söyliyeceğim :

Başkan — Vaktiniz dolmuştur.

Bedi Ziya Eğemen — Lütfen tahsis edilen bu üç dakikayı başkanlığın emrine tahsis ederseniz çok iyi olur.

Başkan — Alınan karar Yüksek heyetinizin verdiği bir karardır.

Başkanlığın bir rolü yoktur. Buyurun, Halil Güven.

Halil Güven — Yönetmeliğin 25. maddesi sabah çalışma saatlerini 7-9 olarak tesbit etmiştir. Ben bunun 9-30 olmasını istiyorum. Çünkü memleketimizin bazı bölgeleri ormanlık ve dağlıktır. Evler aralıklıdır. Çoçuk 9 da okula gelememektedir. Aklımızda hâlâ yürürlükte bir emir de vardır. Bununla hareket etmekteyiz. Bunun için 25. maddeye köy okullarında kış aylarında sabah derslerine 9.30 da başlanadilir kaydının ilâvesini arz ediyorum.

Fahri Akıncı — İmtihan meselesinde sayın arkadaşım Reşat Oguz'un fikrindeyim. Bütün ilkokul öğretmenlerinin tamamının temayülü de bir istatistik yapılsa böyle çıkacaktır.

79. madnede Türkçe derslerinden 7 den aşağı not alan öğrenci sınıfta kalır denmiştir. İnsaf buyurunuz insaflı ha

reket edecek olursak düşünelim ki beşten aşağı not alan ögrenci diğer sınıflarda kalıyor. Yani aleyhinde olan not 4 dür. 5 alıyor geçemiyor, 6 alıyor geçemiyor, 7 alıyor ancak geçebiliyor. 4 ile 7 arasında mesafe çoktur. Tükçe dersi üzerinde bu kadar dik bir merdiveni çocukların önüne dikmiyelim. Teklifim bundan ibarettir.

Nuri Gürgöze — Ben de imtihan bahsine temas edeceğim. An'anevi imtihan sistemimizin sakatlığını hepimiz biliyoruz. Gönül istiyor ki bir an evvel yetiştirdiğimiz çocukların belki de yalnız bilgide değil kazandığı maharette, aldığı itiyadlarda, düşünüş ve davranış ehliyetinde gelişme derecesini objektif ölçülerle tesbit etmek şekilleri bulalım ve tatbikina başlıyalım. Bunu yürekten bekliyorum. Eski tarzın sakat olduğuna göre bunu tamamen kaldıralım, imtihanı tamamen kaldıralım, öğretmenin kanaatına bırakalım şekli belki uygun görülebilirse de, bugün diploması elinde fakat okuma yazma bilmiyenlere rastlıyoruz. Teessürle arz ediyorum. Bunların sayısı istisna teşkil edecek derecede az değildir. Bir haylidir. Diplomayı bu kadar ucuz veren öğretmenlere bu kadar kolaylık göstermek memleket için çok tehlikeli olur.

Halil Akyavaş — Talimatnamenin 148. maddesinde de; ilkokullarda disiplin kurullarının vereceği cezalardan bahsedilmektedir. Başka bir okula nakil cezası tek okullu merkezlerde millî eğitim müdürünün tasdiki üzerine tamamlanır diyor. İş millî eğitim müdürlüğüne gelinceye kadar biraz vakit geçecektir. Halbuki bu gibi cezaların anında olması lâzımdır. Vakit geçtiği zaman cezanın müessiriyeti azalır. Onun için ilköğretim müdürlerinin tasdiki ile kesinleşir denirse daha tesirli olur. Sonra 165. maddede her ilkokulda tutulması icap eden defterler arasında ödenek defteri, maaş ve ücret dağıtma cetveli diyor. Bugüne kadar böyle bir defter tutulmadığı için bunun ne biçim bir şey olduğunu komisyon lütfen açıklasın.

Altıncı maddede bir cümle hatası vardır; onun da düzeltilmesini istiyorum. «Sayıları az olduğu gibi çocukların mevcut okulların birinci sınıflarına tevzi olunurlar» cümlesi hatalıdır. Düzeltilmesi lâzımdır.

Turgut Pöğün — Rakamları çok seven bir matematik hocası olarak konuşacağım. Bu sınıf geçme işinde kıymetli rakamların konuşulmamasını rica edeceğim. İleri bir görüşle hocaya bırakılan bu kanaat işinde hoca bir terazi değildir. Çocuğu üç mü alacak, beş mi alaca, yedi mi alacak diye tam bir ölçüye ve teraziye tabi tuta bilsin. Öğretmen bir çocukta birtakım vasıflar arar ve bu arada üst sınıfa geçip geçemiyeceğini ölçer. Buna göre eskiden beri tatbik edilen not sistemini kaldırarak onun yerine öğretmene şu salahiyet verilmelidir kanaatındayım. Şunu teklif ediyorum, Üç katagoriye ayırsın çocukları. Bunlardan bir kısmı üst sınıfı takibedebilecek. Yani sınıf geçebilecek çocuklar, bir kısmı da kalan çocuklar mı denecek yoksa daha başka bir isimmi verilecek o densin. Binaenaley bu talimatnamenin bu kısmının tamamen kaldırılmasını teklif ediyorum.

Abdullah Poturoğlu — Benden evvel arkadaşlarım bilhassa sayın arkadaşım Mehmet Işık ilkokulların son sınıfında halen yapılagelmekte olan imtihanların kaldırılması üzerinde durdular. Ben de bu hususta kısaca konuşacağım. Ben de imtihanın kaldırılmasına taraftar değilim. Sonra yönetmeliğin 70. maddesinin tamamen kaldırılmasını leklif ediyorum. Ayrıca müsaadenizle 46. maddedeki şu kısmı aynen okuyacağım; «Öğretimde sınıf usulü esastır, bir sınıfın dersleri bir öğretmen tarafından deruhte edilir. İlk sınıflar en tecrübeli ve bu sınıflar için en kabiliyetli öğretmenler tarafından okutulmalıdır. Yalnız müzik, beden eğitimi, resim - iş ve aile bilgisi derslerinin ayrıca birer öğretmene tevdii mümkün ve caiz olur» deniliyor.

Hakikaten yerindedir. Yalnız bizim ilerde müzik, beden eğitimi, resim - iş için ayrıca ihtisas görmüş arkadaşlara ihtiyacımız vardır. Bu yine eski programlar gibi geçiyor. Arzım da bir temennidir. Yüksek Bakanlığımızın bir an evvel bu ihtisas sahiplerinin ilkokullarda vazifeli kılınmaları için yüksek huzurunuza durumu arz ediyorum. Bu güne kadar orta veyahut lisede müzik ve resim - iş öğretmeninden faydalanmıyorduk.

Ali Erdoğan — Efendim; ben 58 ve 159. maddeler üze-

rinde konuşmak istiyorum: Burada diyor ki; «Öğretimin, öğrenci faaliyeti, müşahede ve tetkik esası üzerinde, mümkün olduğu kadar konunun tabiî muhitinde ve en münasip zamanda yapılması lâzımdır.» Yani konu ile alâkalı hakikî eşya sınıfa getirilemez ise, öğrencileri onların yanına götürmek lâzım deniliyor.

Şimdi burada bu işin nasıl olacağı hakkında ayrıca bir şey yoktur. Bu gün kuru dir köy okulunda öğretmen sınıfa giriyor, çoçuk da yalnız bir kitapla geliyor. Defterler ve kitaplar okullara tam olarak verilmelidir. Okulun bütün ders araçları ve okulun bir demirbaşı bulunmalıdır. 59. maddede her okulda bir müze kurulmalıdır, deniyor. Bunun olması için de ders aracının ve paranın olması lâzımdır. Bunların her okula aynen verilmesini teklif ediyorum. Ve bütün ilkokullarda ders araçlarının aynı olmasını teklif ediyorum.

Adviye Kayral — Altıncı madde hakkındaki konuşacağımı bir arkadaşım söylediler. 7. madde hakkında; okullarda şöyle bir durum vardır. Birinci sınıfa kayıtlar başlar, okul açılmadan on beş gün evvel de on beş gün sonra da kayıt devam eder ve talebe alınır.

Yönetmelikdeki bu tadil çok yerindedir. Öğretmenlerin şu derdi vardır; on beş gün geçer, kayıt bitmiştir, fakat üç ay sonra maarif müdürlüğünün bir emriyle çocuk alırız. İki ay sonra bir tane, üç ay sonra bir tane ve beş ay sonra bir tane. Bu öğretmeni yormaktadır. Bu yüzden komisyonun bu isabetli görüşünü yerinde buluyorum. Ve maarif müdürlerinin emri ile gelen çocuklar alınır kaydının kaldırılmasını memnuniyetle karşılarım.

Bir de sabah ve akşam idarecilerinin ayrı ayrı olmasını teklif ederim. Çünkü sekiz saat ders okutan bir ilkokul öğretmeninin durumunu, sabah sekizden akşama kadar okulda kalan bir başöretmenin durumunu komisyon düşünmemiştir. İdarecilerin sabah akşam ayrı ve çift öğretim yapan öğretmen arkadaşlarımın durumunun incelenmesini teklif ediyorum.

Başkan — Usul hakkında bir teklif vardır. Okutuyorum

Şûra Başkanlığına

Ekseriyet yoktur. Yoklama yapılmasını istiyorum.

Hasan Bedreddin ÜLGEN

Başkan — Herhangi bir meselede karar almak lâzım gelseydi usul hakkındaki bu talebin yerinde olduğunu kabul etmek icap ederdi. Böyle bir karar almıyoruz. karar olmak lâzım gelirse o vakit yoklama yaparız.

Hasan Bedreddin Ülgen — Toplantıların esas talimatnamesinde ekseriyet esası vardır, meclislerde aynı vaziyet vardır.

Başkan — Ekseriyetle açılır. Fakat karar mevzuu olduğu zaman ekseriyet aranır.

Ferruh Sanır — Arkadaşlar dışarda. Istırahat zamanında toptan ıstırahat verelim. Ekalliyet vardır iddiasında değilim. Arkadaşlar takrir vermişlerdir. Ekalliyetten bahsediyorlar. Ekalliyet olup olmadığını ya yoklama yaparak yahut zil çalarak halletmemiz lâzımdır.

Başkan — Karar almak durumunda değiliz. Karar alacağımız zaman diğer arkadaşları da çağırırız.

Zeki Tanıl — Sayın arkadaşlar; bu mevzu millî eğitim hayatımızın en mühim meselelerinden birini teştik etmektedir. Yıllardan beri bunun istirabını çekmekteyiz. Ancak son zamanlarda Vekâletimizin aldığı tedbirler bize ümit vermektedir. Ben şahsen imtihanların yeni istikamete kavuşmasına taraftar olan bir arkadaşınızım Onun için ben bu mevzuda sayın komisyonun fikirinde değilim. İlkokullarda imtihan yapılması zaruridir. Hayat mektep içinde olduğuna göre çocuğu yetiştirirken hayata göre yetiştirmek için mutlaka imtihan lâzımdır. Her yerde imtihan vardır. Orta okula gittiği zaman orada da vardır. İmtihanları yalnız bir sınıfın derslerinden değil bütün hayattan yapıyoruz. Bizim İlkokul öğretmenlerine itimadımız vardır, ancak bu imtihanların çalışma

randımanını arttırdığı da bir hakikattır. Komisyonun raporunun en son kısmında dikkate çarpan çift öğretim konusunun yeter ölçüde incelenmediği ve deşilmediği kanaatındayım. Türkiyede birçok yerlerde çift öğretim yapılmaktadır. Meselâ bu maddede «çift öğretim yapan okullarda, öğretmen ve öğrenciler, birer yıl münavebe ile öğleden evvel veya sonra çalışırlar» deniliyor.

Bunun muhtelif vilâyetlerde denenmiş realiteleri vardır. Komisyondan rica ediyorum; mahallî özelliklere imkân bahşetsinler. Çifte öğretimi mahallî bir imkân nisbetinde ayarlasınlar.

Bir bayrak töreninden bahsediyorlar. Bu kaydın bütün çocuklara şamil olmadığı kanaatındayım. Bu maddeye iştirak etmiyorum. Bununla beraber komisyonun bütün çalışmaları müsbettir, arzı şükran ederim.

Zeki Aktan — 117 nci maddeye dokunacağım. Bu madde ilkokullarda sınıf usulü esasını ve sınıf öğretmenini kabul ettiği halde bazı kesin zaruretler karşısında öğretmenler kururu kararı ile son iki sınıf derslerinde bunun tamamen kaldırılmasını istiyorum. Bugün orta öğretimin çektiği bazı sıkıntılar o takdirde ilkokulun ikinci devresine intikal edecektir.

Osman Saygı — Şimdi çocuklarımız doğar doğmaz belki de doğmadan isim alıyorlar. Eskiden böyle değildi; şölen tabir edilen bir törende çocuklara isim verilirdi. İlkokullardaki imtihanlar bu şölenleri andırır. O imtihanlarla çocuklar bir şahsiyet kazanacak, öğretmende bir hatıra yaşayacaktır. Bu kıymetli varlığı kaldırmıyalım, düzeltelim.

Ferruh Sanır — Efendim bir taraftan yumuşak, öğretmeni serbest bırakan, mesaisinde hürriyet veren, yaratıcılığına kıymet veren bir yönetmelik hazırlamak iddiasındayız. Buna büyük ölçüde muvaffak olmuşuz. Bu tarihe geçecek kadar kıymetlidir. Diğer taraftan öyle bir yönetmeliğe sım sıkı kayıtlar koyuyoruz ki en büyük tezada düşüyoruz. Bundan dolayı tatbikatçı arkadaşlarımızdan, tatmin edilmediklerini,

söz söyliyerek, söz istiyerek maruzatta bulunmalarını rica ediyorum. Birkaç arkadaşla bir takrir veriyorum. Bu durum üzerine zaten maddeler üzerinde teker teker karar vermek imkânından uzağız. Bir taraftan da Şûrayı bir an evvel bitirelim telaşı vardır. Bu telâş içerisinde ana kararlara, prensip kararlarına varmak ve diğer işleri mütahassıs komisyonlara havale etmek uygun gelecektir. Bu itibarla benim şahsen tekliflerim şunlardır : İmtihan yapacak mıyız, yapmıyacak mıyız? Yaparsak nerede yapacağız? Sınıf öğretmenliği nasıl olacaktır. Arkadaşımız birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar alıyor. Bütün hususiyetlerini çocuplara kopye ettiriyor. Hocalarının kopyesi olarak yetişen çocuklarmız vardır. Buna devam mı edeceğiz? Yoksa bunu bir prensip kararına mı bağlıyacağız. Bu hususta ne mütahassıslara ve nede komisyona söz takatı bırakmış oluyoruz. Çift öğretim, yarım gün öğretim vesaire meyzuları üzerinde prensip kararlarına varılmak üzere mevzuların tek tek ele alınması teklifleri yapılmaktadır. Karara varılmak üzere maddeler üzerinde tek tek durulmasının yersizliğini arz ediyorum.

Başkan — Bir mesele çıktı. Bir arkadaş söz almış olduğu halde ikinci bir defa söz almak istiyor.

İkincisi demin sözünden vazgeçen bir arkadaş bu sefer tekrar söz söylemek istiyor. İkinci bir defa söz verilmesini kabul edenler... Eimiyenler... Kabul edilmiştir.

Ahmet Giray — Demin dakika meselesinden dolayı sözümü bitirememiştim. Fakat benden sonrakiler temas ettiler. Söz söylemeye lüzum kalmamıştır.

Halit Berk — İkinci defa söz almak istiyen bendenizim. Başkan bendenizden bahsettiler. Demin filhakika sözümden vaz geçmiştim. Fakat şimdi tenevvür bakımında komisyondan bazı sualler soracağım. Tek sınıflı okulların birinci sınıfına 10-11 yaşındaki çocukların kabul edileceği hakkında kayıt vardır.

Şimdi, rica ediyorum, sınıflarda yaş tecanüsüne lüzum gürüp görmediklerini söylesinler.

Resim ve iş dersinin icabında mütahassıs elemanlara verilmesini teklif ediyorlar. Resim ve iş dersinin bilhassa birinci devrede bir ifade vasıtası olduğuna göre bunu nasıl kullanacağız. Öğrenci disiplin komisyonlarının çoğunluğu eski metinde öğretmene verilmişti. Şimdi bu alınmıştır öğretmenden. Buna neden lüzum görülmüştür. Öğretmenler disiplin komisyonu, öğretmenler meclisinden ayrılmış üç arkadaştan teşekkül eder, denmişti. Şimdi ise bütün ardadaşları iştirak ettiriyorlar. Sonra da diyorlar ki; disiplin komisyonunun verdiği kararlardan doğan ihtilf aynı komisyona gidecektir.

İkincisi de eğer dershane adedi fazla olursa her sınıtan bir öğretmen disiplin komisyonuna katılır diyorlar. Fakat bunun ne şekilde yapılacağını tasrih etmiyorlar, Seçimle mi, arzu ile mi. Bir de okullarda terbiyevî teşekküllerin ne şekilde kurulacağı talimatnamenin diğer maddelerinde tasrih edilmiştir.

Buna rağmen diyorlar ki öğrenci sayısı, okulun durumu nazarı itibare alınmayarak bu teşekküllere yer verilir. Teklif ediymezse bu teşekküller meydana gelmiyecek midir? Şüpheliyim. Bunun izahını rica ediyorum.

Faik Ertan —Arkadaşlar, ben de imtihana temas edeceğim. İmtihanların kaldırılmasına lüzum vardır. Yalnız kaldırılırken talebenin yetişip yetişmediği meselesi vardır. Henüz objektif ölçüler tamamiyle tatbik edilmediğine göre tamamen bu usulün kaldırılması tereddüdü mucip olur. Okulun başöğretmenle beraber çocuğun üç ay içindeki vaziyetinin kendi öğretmeni tarafından takibedilerek kanaat notunun verilmesi prensibini kabul etmeliyiz. Bu suretle okulun başöğretmenini de buna iştirak ettirmiş oluruz.

Sonra, imtihanlar çocuklarımız için korkunçtur. Ve sadece ezberletmek gayesini taşıyor. Bundan vazgeçelim. Evvelâ psikolojik bakımdan bunun mahzurları vardır. Bu üç dakika bunun izahına kâfi değildir.

Yönetmelikte gruplara ders yapma vardır. Zaten iki ana gurupa ayırdık. Mamafih 4 üncü ve 5 inci sınıflarda bu sa-

halarda kemal göstermiş arkadaşlara sınıflarında yer değiştirme hakkının tanınması yerinde olur. İlerde ilkokullar sekiz seneye çıktığı zaman bu, şüphesiz yapılacaktır. Bundan tabiî bir şey yoktur. Çift öğretimde sabahtan öğleye ve öğleden sonra mütemadiyen aynı şekilde tedrisat yapılıyor. Gaddarlık etmemek lâzımdır. Takdirinize arzederim. Programde çok hürriyet tanıyoruz. Vazife nasıl tashih edilir, kırmızı kalemle mi, mavi kalemle mi? Çok rica ederim, burada bu kadar ileri gitmiyelim. Hürriyete hürmet edelim. Kayıtlardan âzade kalalım.

Başkan — Efendim, usûl hakkında bir takrir vardır. Okuyorum:

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Müzakerelerin, hususiyle tatbikat sahasında çalışan arkadaşları tatmin etmediği görülmektedir. Bu durum içinde yönetmelik maddeleri üzerinde durulmıyarak prensip kararları verilmesi daha uygun olacaktır.

Ferruh SANIR *Osman BENER*

Başkan — Takriri reyinize arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmiştir. Efendim, daha salim kararlar verebilmek için celseyi 10 dakika tatil ediyorum.

Kapanma Saatı:
16.15

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

DOKUZUNCU BİRLEŞİM
İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.30
16.II 1.953

Başkan : Bekir Türk.

Sekreterler: Mebuse Birgivi, Rauf Miral.

Başkan — Ekseriyet vardır. Celseyi açıyorum. Söz vermeye devam ediyoruz. Buyurun.

Kemal Atatuğ — Beş dakikadır celsenin açılmasını bekliyoruz. Arkadaşlardan daha fazla alaka bekliyoruz.

Başkan — Ahmet Önertürk.

Ahmet Önertürk — Şimdiye kadar tetkik ettiğimiz komisyon raporlarının hepsinde hakikaten bizi ferahlığa ulaştıran bir havayı teneffüs ettik. Fakat bu komisyonun getirdiği raporda şahsen diğerlerine ayak uyduran bir yenilikten ziyade eski yönetmeliğin, eski kelimelerinin yeniye çevrilişinden başka bir şey pek göremedim.

İlkokullar için yapılan bir yönetmeliğin 31 inci maddesinden 68 inci maddesine kadar öğretim ve eğitim vazifelerinin ne şekilde yapılacağı gösterilmektedir.

Elimizde ilkokul müfredatı varken, usûl bu şekilde iken millî eğitim ihtiyaçları sarih iken, esaslar ve açıklamalar varken yönetmelik içerisinde geniş geniş, vazife nasıl verilir diye yazılmasının mânası nedir anlıyamadım.

İkinci mesele de imtihan usulünü kaldırmak. Türk geleneğinin dışında bir şeydir. Bu itibarla imtihan usullerinin kalkmasını ve Danışma Kurulları vasıtasiyle objektif madde-

ler hazırlanmak suretiyle ilkokul çocuklarının kalburdan elenmesini teklif ediyorum.

Hatice Sökmen — Talimatnamenin bir maddesinde iyi huylu çocuklara teşekkür etme meselesi vardır. Bunu tatbik edenler iyi bilirler ki, çocukları birbirinden ayırmak iyi değildir. Bu, çocuk kıskançlıklarına sebebiyet verir. Sonra insan mecbur olmadığı bir şeyi yaparsa teşekkür edilir. Çocuk iyi huylu olmaya zaten mecburdur. Teşekkür etmeye lüzum olmasa gerektir.

Bir de ilkokulların ikmal imtihanları vardır. Ortaokul kayıtlarının biraz geciktirilmesini ve ikmale kalanların iyice hazırlanabilmelerini temin maksadiyle ilkokul mezunlarının ikmal imtihanlarının tatil sonunda yapılmasını teklif ediyorum.

Kemal Atatuğ — Demin bir karara vardık, dedik ki prensip ve sistem üzerinde konuşalım ve karara varalım. Şimdi de bu kararın hilâfında bir şey teklif ediliyor.

İmtihan olsun mu olmasın mı? Çıkan hatipler bu mevzuda konuşma yapmasınlar. Alınan karar hilâfına hareket ediliyor.

Başkan — Bu mesele önergeler mevzuubahis edildiği sırada tatbik edilecektir.

Kemal Atatuğ — Olur mu? Prensip kararı aldık.

Başkan — Burada birtakım takrirler vardır. Takrirler mevzuubahis edilirken burada prensipler reye konacaktır. Komisyon da fikrini müdafaa edecektir.

Rıza Ertem — Din dersleri mevzuubahis olduğu zaman ortaya bir mesele çıktı. Prensip kararı alındı. Bu mevzu üzerinde saatlerce konuşuldu. Ben bilhassa prensipler üzerinde konuşulmasını rica ediyorum.

Başkan — Takrirler verilmiştir. Okunduğu zaman komisyona da söz vereceğiz ve oya koyacağız.

Rıza Ertem — Dün saatlerce konuştuk. Prensipler vazedilsin dedik.

F-37

İhsan Kalabay — Efendim, Ferruh Sanır ve arkadaşları bir takrir verdiler. Bu takrir kabul edildi. Burada evvelâ ana meseleler halledilsin, ondan sonra diğer maddeler üzerinde durulsun dendi. Komisyon buna taraftardır. Ana davalar evvela halledilsin. Komisyonun bu hususlaki fikri budur. Rey sizindir.

Başkan — Takrirleri bu vaziyette oyunuza arz ediyorum. Takrirler keenlemyekün oluyor mu olmuyor mu?

Mehmet Işık — Başkan takrirlerin ehemmiyetini öne sürmektedir. Takrirler okunsun. Bunlar içinde prensip kararları meydana çıkar. Ondan sonra prensiplere göre karar verilir.

Ferruh Sanır — Usul hakkında.

Efendim bu iş hakkında başka söz almak niyetinde değilim. Özür dilerim.

Durum şu. Bir takrir verildi. Verilen takrir usul kakkındadır. Usul hakkında olduğu için reyinize arz edildi ve tasvibinize ulaşdı. O halde mevcut usul o ana kadar yürüye gelmekte olan usulün tadili teklifi tarafınızdan kabul edilmiş bir şey görünmüyor. Arkadaşlar da aynı şeye temas ediyorlar. Getirilen usul takriridir Eakat bazı takrirler de beş altı meseleye birden temas ediyor. Kararınıza iktiran ettiği takdirde bunlar üzerinde prensip kararları alınacaktır. Meselâ biraz evvel Kemal Atatuğ'un söylediği gibi imtihan mevzuunu ele alalım. İmtihan yapalım mı, yapmıyalım mı? Yapacaksak esasları ne olsun. Yapmıyacaksak yerine ne koyacağız. Burada esas böyle mi meselesinden ziyade mevzuun ortaya atılması ve bitirilmesi keyfiyetidir. Maruzatım bu kadardır.

Başkan — Efendim, bu takrir prensip olarak kabul edilmiştir. Buna göre arkadaşların diğer takrirleri vardır. Buyurun.

Halit Berk — Başkanlık heyeti umumiyenin arzusuna göre müzakereleri idare etmeye mecburdur. Başkanlık heyeti herhalde iyi anlamamıştır. Evvelce verilmiş takrir bu

mevzu ile ilgili değildir. Prensipler üzerinde karar verildikten sonra diğer takrirleri yine konuşacağız. Lûtfen ısrar buyurmasınlar da müzakereye devam edelim.

Bedi Ziya Eğemen — Başkanlık makamının bir teklifi reye koyup koymaması usulü her toplulukta aynı olması lâzımdır. Temayüle istinad edersek dün vaziyet böyle olmuştur. Bu itibarle Başkanlık makamı herhangi bir teklifi umumî heyetin reyine arz etmeden önce umumî karar zahir olamaz.

Bşkan — Halid Berk'le aramızda bir şey yoktur. Heyeti umumiye, arz ettiğim şeyi kabul ederse tatbik ederim, etmezse etmem. Takrir sahipleri diyorlar ki bu takrirler evvelâ reye konsun. Bu teklifi oyunuza arz etmek mecburiyetindeyim : Evvelâ prensipler üzerinde konuşması kabul edilmiştir. Daha evvel söz almış olanların hakkı tabiatiyle mahfuzdur.

Cudi Ege — Sayın arkadaşlarım, muhterem hocalarım, şu andaki konuşmamı bir Şûra üyesi olmaktan ziyade müşahedelerine müstenid konuşan bir çocuk velisi olarak kabul etmenizi rica edeceğim.

İmtihanların kaldırılması mevzuunda sayın hocam Reşat Oğuz ve onun fikirlerini benimseyen arkadaşlarla aynı fikirdeyim. Bendeniz bir matematik öğretmeni olmakla beraber çocuğum matematikten zayıf idi. Öğretmeniyle temasa geldim ondan sonra çocuğuma durumu anlattım ve kendisinin yarın başka başka öğretmenler huzuruna çıkacağını anlattım. Baskı ile değil ikna ile. Çocuğum hakikaten muvaffak oldu ve öğretmeni bana teşekkür etti.

İkinci bir nokta, bu nokta birçok meslektaşlarım için tefahür günüdür bu gün. Bilhassa birkaç okulu bulunan bir yer tasavvur edin. Öğretmen kendine göre bir zahmet çekmiştir. Onun tefahür gününü elinden almıyalım. (*Akışlar*)

Himmet Akın — Muhterem arkadaşlar, ilkokulların son sınıflarından çocuklarımız mezun olurken bir öğretmenin takdiri ile mi yoksa bir komisyonun kararıyle mi diploma

olacaktır? Yani imtihan usulü mü yoksa kanaat notu usulü mü? Bu problemin türlü çözüm yalları olabilir. Biri komisyondaki arkadaşlarımızın vardığı karara tevfikan bugünkü imtihan şekillerinin bazı menfi tecellilerini dikkate alarak tamamiyle imtihanı kaldırmak ve bir öğretmenin takdirine bırakılması gibi bir kanaat. Öbürü de mevcut sistemin bazı aksaklıkları görüldüğüne ve bu aksaklıklardan dolayıdır ki böyle bir teklif getirildiğine göre de herhalde mevcut sistemin daha iyi bir şekle ifrağı düşünülebilir. Şimdi bunlardan evvelâ birincisi yani komisyonun bize getirdiği 80 nci maddeyi ele alalım;

Arkadaşlar, biz her şeyden evvel realiteyi dikkate almak mecburiyetindeyiz. En yeni imtihan şekilleri, en iyi imtihan usulleri kendi realitemize göre menfi neticeler verebilir. Evet bu kanaat notuna sübjektif olmamak şartiyle, her öğretmenin kendi görüşüne bırakılmamak şarliyle objektif testlerin tatbibi; ama o da yıllarca denendikten sonra, muhtelif okullarda aynı şekilde tatbiki suretivle şahsan buna taraftarım. Yalnız şunlara dikkat buyuralım. Objektif testler ve bu testlerin denemesinden ve müsbet neticeler alındıktan sonra netice itibariyle mevcut sistemin ıslahı suretiyle devamına taraftarım. (*Alkışlar*)

Süleyman Berköz — Efendim, yönetmeliğimizi tedkik eden komisyonun aldığı kararlar arasında en mühimmi ve en kuvvetlisi ilkokulların beşinci sınıflarında bir gelenek olarak yapılmakta olan eski sistem imtihanların kaldırılmasıdır. Bence sebepleri şu noktalarda toplanmaktadır. Evvelâ soruyorum: 5. sınıfda okulu bitirme namı altında yaptığımız imtihan, bilhassa tatbikattan gelen ilköğretimle doğrudan boğruya alâkalı arkadaşlar çok iyi bilirler ki, bir imtihan değildir. Çocukların kabiliyetini ölçmeye yarıyan bir ölçü olmaktan çok uzaktır. 4 sene çocuklarımızı öğretmenin kanaatiyle şöyle böyle geçirmekte mahzur görmüyoruz da niçin 5. sınıta okulu bitirme imtihanı namı altında çocuklarımızı bir imtihandan geçirmeyi düşünüyoruz ve yine soruyorum; bu imtihandan ne bekliyoruz? Çünkü o imtihanı yapan arkadaşlar da bilirler ki çocuk imtihandan çıktığı za-

man not verileceği sırada mümeyyizler hocasına kanaatini sorarlar. Bu, çocuğu tanıma ihtiyacından doğan bir anlayışın ifadesidir. Böyle olunca beşinci sınıfta hiçbir objektif esasa dayanmayan imtihan sistemine son verilmesi lâzımdır. Bununla imtihanın kıymetsizliğini yahut değersizliğini ifade etmek istemiyorum. Tatbik edilen sistem zaten bir kanaat esasına dayandığı için bunun fuzûli bir müessese olduğunu ifade etmek istiyorum.

Başkan — Bir az evvel kabul edilmiş olan prensip kararlarının müzakere edilmesi hususundaki, takririn sahipleri bunun biraz daha tavzih edilmesini ve davaların ortaya konulmasını istiyorlar. Buyurunuz.

Ferruh Sanır — Arkadaşlarımız anlattılar ve hepsi imtihan üzerinde konuşmaktadırlar. Makamı riyasetten ziyade heyeti muhteremenin emrettiği izahattır.

Başkan — Mükâfat, mücazat, imtihan, çift öğretim meseleleri.

Ferruh Sanır — Bizim takdir ettiklerimiz bunlardır. Arkadaşlarımız herhangi birini kabul etmezlerse söylesinler.

Başkan — Şunu arz edeyim ki, bu gibi önemli bir mesele üzerinde arkadaşlar fikirlerini serbetçe söyliyebilirler.

Şimdi imtihan usulü hakkında söz almak istiyenler.

Halit Berk — Şûradaki müzakerelerden hasıl olan kanaate göre yönetmelik esasını bozacak birtakım problemler ortaya atılmıştır. Bu, zihinlerde bir teşevvüş vücüde getirmiş ve ilköğretim müfredat programı ile ve ilkokulların mahiyetiyle bir uygunsuzluk ortaya çıkmıştır. Binaenaleyh tümünü yüksek Bakanlığa havale edelim. Talim ve Terbiye Heyeti yeniden yönetmelik tasarısını ele alsınlar.

Bekir Atakan — Takrirler verilmiştir, Tümünü bu şekilde Bakanlığa arz etmek yoluna taraftar değilim. Normal yoldan yürümemizi rica edeceğim.

Selâhattin Ortaç — Efendim, dört saat kadar komisyonun hazırladığı raporlar üzerinde görüşmeler oldu, konuş-

malar oldu. Reye arz edildi. Komisyonun reyi ile raporlar hazırlandı. Bunların içinde birçok değişiklikler vardır. Bugün yönetmelik komisyonunun ele aldığı meselelerin görüşülüp konuşulup memleketin asıl meselelerine vakif yüksek heyetinizce bir karara bağlanması lâzımdır. Komisyonumuzda yeni bir sistemle yönetmelik ele alınmış, görüşülmüş, tertiplenmiş ve imtihanların 5. sınıftan kaldırılması neticesine varılmıştır.

Bu hususta yönetmeliğin esasında bir değişiklik meydana gelmişse niçin tekrar Bakanlığa tevdi edilsin. Buradaki arkadaşlar ya red veya kabul edeceklerdir. Binaenaleyh Komisyon adına söylüyorum eğer burada itiraz edilmesi icabeden bir şey varsa heyeti umumiyenin aklı selimi buna hakim olacaktır. Geceli gündüzlü çalışılarak bu işte komisyonumuzun zihniyeti esaslı bir surette aksettrilmiştir. Burada öğretmene kati selâhiyet verilmiştir. Öğretmenin izzeti nefsi tanınmıştır. Biz usulün noksan veya fazla taraflarını her zaman müdafaa etmeye hazırız. Eğer imtihan meselesi dün olduğu gibi görüşülmek isteniyorsa lehte ve aleyhde konuşulsun ondan sonra karara varılsın. Karar sizindir. Hepinizi saygıyle selâmlarım.

Kemal Akalın — Kanun henüz katileşmemiş, program katileşmemiş iken biz yönetmelik yapıyoruz. Esasen yönetmeliğin bu gündeme alınması da doğru değildir. Kanun ve programda yönetmeliğe esas olacak kısmları kabul etmiş bulunuyoruz. Yönetmeliğin şimdilik ele alınması lâzımdır. Talim Terbiye Heyetince ele alınmasını teklif ediyorum.

Başkan — Efendim, usûl hakkında diyerek birtakım mevzular ileriye sürülüyor.

Şimdi iki nokta vardır. Birisi hazırlanacak raporun ve bununla ilgili bulunan önergelerin doğrudan doğruya Bakanlığa havalesi ve yönetmeliğin bu kanaldan geçirilmesi, öbürü bütün komisyonların işleri burada nasıl görüşüldü ise bunun da burada kunuşulması ve müzekere edilmesidir. Bütün diğer komisyonlar hakkında gösterdiğimiz toleransın bu komisyon hakkında da gösterilmesi adaleticabıdır. Fakat

karar sizlere aittir. Arkadaşlarımızın teklifini reyinize arz ediyorum, Komisyonun mesaisini hiçe sayarak bunun Bakanlığa havalesini isteyenler işaret buyursunlar... Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Ekrem Azak buyurun.

Ekrem Azak — Başkanlık Divanı çok fazla yorulmuştur. Tensip edilirse yeni bir Başkanlık Divanının oraya geçmesini teklif ediyorum.

Bedi Ziya Eğemen — Muhterem arkadaşlar, başkanın hakikaten yorulması mevzubahs ise bu kabahatın büyük hissesi bizdedir. Bu itibarla öğleden sonra gayet ciddî bir şekilde vazife alan arkadaşlarımızın başkanlık vazifesini kolaylaştırmak bizim elimizdedir. Buna inanan bir üye olarak bunu istirham ederim.

Başkan — Arkadaşıma şunu söylemek isterim ki yorulmuş değilim. (*Alkışlar*) Esas meselelere, prensipler hakkında konuşmaya geçiyoruz. Buyurunuz Fahri Alpay.

Fahri Alpay — Muhterem arkadrşlar, öyle zannediyorum ki her mevzua gösterdiğimiz hâssasiyet derecesinde bu tali matname konumuzda da lâyık olduğu hassasiyeti göstermekteyiz. Ancak belki heyeti aliyenin noktai nazarına şu maruzatımı ilâve edip ondan sonra imtihan hakkındaki düşünüşlerimi arz edeceğim.

Talimatname üçüncü katagoride ehemmiyet taşıyan bir meseledir. Müfredat programı ve kanun tasarısı tasdiki alinize iktiran etmiştir. Onlardan süzüle süzüle gelen espirilerle teknik mahiyette çalışacak komisyona bir fikir vermesi bakımından burada mevzuların münakaşa edilmesi lâzımdır.

Arkadaşlar, bir şey varsa ölçülebilen bir varlıktır, ölçülemiyorsa ortada bir varlık yok demektir. O halde imtihan bir ölçme tekniğidir. Biz bunu öğretmenin kanaatiyle ölçelim diyeceksiniz. Herkesin kanaati muhteremdir ve kabili münakaşa değildir denemez Binaenaleyh kanaat meselesi objektif bir ölçü sayılamaz. Şahısların hattâ bir şahsın muhtelif saati birbirine uymaz Kaldı ki beşinci sınıfı yarısın-

da alan bir öğretmen ancak üç dört aylık bir mesai ile çocuklarını tanımış olur. Şunu arz etmek istiyorum, icabında 60,70 veya 80 lik böyle bir sınıfta çocukları imtihansız bırakarak kendilerine ilkokulu geçmiştir kanaati ile diplomalarını vermeğe müsait bir durum hasıl olur mu? O halde imtihan mı edilsin şeklinde objektif ölçüler ayrılsın. Fakat imtihan kalsın.

Kemal Atatuğ — Arkadaşlar komisyon bu hususta gayet yerinde karar almıştır.

İlkokulların beşinci sınıfındaki imtihan şekli bir nevi bakalorya imtihanıdır. Bütün okullarda bakalorya imtihanları kalktığına göre ilkokullarda bunu tatbik etmek yersizdir. Binaenaleyh madem ki çocuğu öğretmenin şahsına amanet ediyoruz ve dört sene bu öğretmenin şahsî kanaat notu ile geçiriyoruz da neden beşinci sınıfda aynı şekil kanaat notu ile geçirmiyoruz.? Bu gün ilkokullarda imtihan nasıl oluyor? Dört kişi toplanır, çaylar ısmarlanır, çocuğa sorulur, üçgeni anlat. Çocuk üçgeni anlatır, iyi denir ve o da çıkar. Bir diğeri girer, mikabın bilmem nesi sorulur, bilmez. Bunlar biribirine uygun ölçüler değildir. Biz imtihanı kaldırmak suretiyle ortaokullorda yepyeni bir usûle gittik. Neden korkuyoruz? Mühim bir dava mıdır efendim. İmtihanın kaldırılmasını teklif ediyorum.

Bedi Ziya Eğemen — Muhterem arkadaşlar, komisyonun bu mevzudaki faaliyetine şahid olmak fırsatını kazandığım için bahtiyarım. Arkadaşlarla uzun boylu konuştuk. Raporda objektif lafının da geçtiğine şahid oluyoruz.

Testten bahsedenler ya testi bilmiyorlar yahut opjektifin manasını bilmiyorlar. Bir yıllık faaliyet içinde öğretmenin müşahedesiyle, bütün tercübesiyle tekemmül eden kanaatı objektif. İki sualde zaid ve nakıs işaretiyle tesbit ettiğimiz test usulü objektif bir şey olamaz. Diğer taraftan imtihan bir ölçü işi değildir. Test, estetik bir usuldür. Test, yardımcı vasıtadır. Fakat evvelâ bu yardımcı vasıta bir iki okulda denense ve ondan sonra tatbik edilse herhalde daha iyi olur. Esasen Komisyonun temennisi de bu mahiyettedir. Henüz

tatbiki mümkün olan testler mevcut değildir. O halde bu usulü her şeye teşmil etmek ve yalnız bunu objektif saymak yersizdir.

Arkadaşlar, bir de öğretmenleri himaye etmemek yanlıştır. Benim üç cocuğum ilkokuldadır. Arkadaşlarım, bu imtihanı kaldırma teflifi yerinde bir tekliftir. Bizim herbirimizin öğretmenlere itimadımız vardır. Onların kanaatlarına hepimiz hürmet ederiz. Amma biz bir imtihan heyetine çocuklarımızı teslim edemeyiz Rica ederim bu takdirde öğretmenin şahsiyeti nerede kalıyor? Komisyonun kararı yerindedir, tasvibinizi rica ederim.

Başkan — Mehmet Işık.

Mehmet Işık — Efendim, bütün endişemiz imtihanın korkunç almasından ileri geliyor. İmtihan şekli bugün için hakikaten bozuktur. Yüzlerce sual içerisinden iki tanesini sorar çık dışarı deriz. Bence çocuğu daha iyi ve sağlam arama yollarına gitmek lâzımdır. Bu işi yazı tura hesabından kurtaralım. Fakat bu arada halk alışkın değildir. ilkokullarda imtihan yapmadan orta okula gönderirsek orta ile ilk arasında, halk buna razi olmaz.

İmtihanı daha başka yollardan daha tatlı yapalım. Köylerde birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıflarda kimi yerde kaçak yetiştiriyoruz. Köylerde kız çocukları sınıfta kalmak yüzünden mektepten kaçmakta, büyüklerle cifte, çubuğa gitmektedir. Avrupada da sınıfta bırakmıyorlar. Son sınıflarda daha iyi, daha şumullü ve çocuk psikolojisine uygu imtihan şekli bulalım. Tek adam diploma verip ortaokula gönderemez, kanaatindeyim.

Memduha Fırat — Muhterem arkadaşlar, ilkokulun kendisine mahsus bir hususiyeti vardır, ilkokulda bir öğretmen çocuğu birinci sınıfta alır beşinci sınıfa kadar götürür. Ve daima çocukla karşı karşıyadır. Onun ne şekilde bilgiler edindiğini tam mânasıyle bilir Sonra yalnız öğretmenin vicdanına terk edilmiyor. İmtilan ortadan kalkacak değildir. Testlerin tatbikine hiçbir mâni yoktur. Bir öğretmen talebe-

lerinin gelişmesini 1,2,3,4,5 nci sınıflarda belli olan testlerle tesbit edebilir. Bu usullerle yalnız onun maddî varlığını değil ruhî meleklerinin gelişmesini tesbit edebilir. İmtihan lüzumsuz bir merasimdir, çocukları sabahlara kadar üzen lüzumsuz bir merasim. Biz bundan korkuyoruz. Haydi diyelim ki çocuk kısa zamanda birçok şey öğrendi. Birkaç gün sonra unutacağı muhakkaktır. Bazı arkadaşlar buyurdular ki öğretmen için bir tefahür vesilesidir. Arkadaşlar, bir diploma dağıtma merasimi yaparız. Güzelce ve daha mükemmel bir şekilde bir iftikar vesilesini yerine getirebiliriz.

Nazarı dikkatınızı çekerim, müfredat programı dersleri ikinci devrede de grup grup bir araya getirmiştir. Tabiat bilgileri, öyle olmuştur ki bu gün bir talebeyi karşınıza dikmişsiniz, coğrafya, yurt bilgisi ve tarihten imtihan ediyorsunuz. Konya nerededir diyeceksiniz, iftihar edeceksiniz. Halbuki gece belki uyku uyumamıştır. Gözleri kıpkırmızıdır. Evlerde babaları çocuklara hâkim olamamaktadır. Çocuk yatağı üzerinde kitabı ile uyumaktadır. İmtihan kalkmalıdır, lüzumsuz bir merasimdir. Toplu öğre time gidildiği bir de virde lüzumsuz ve yersiz imtihan usulünün kaldırılmasına taraftarım.

Mehmet Gürcan — Muhterem arkadaşlar, ilkokuldan mezun olmuş olan çocuklar yarın hayata atılacaklardır. Birkaç kişiden müteşekkil bir imtihan heyeti huzurunda gösterdiği başarı ile aynı zamanda maneviyatı yükselecek ve çocuğa şahsiyet kazandıracaktır. Bunun için 5 nci sınıfta imtihan usulünün devam etmesini rica ediyorum.

Fuat Erkmen — Sayın arkadaşlar, hiçbir zaman öğretmenin vicdanından şüphemiz yoktur. Bizim imtihan kalkmasın dememiz öğretmene ademi itimadımızdan doğmamaktadır. Maksadımız öğretmeni baskıdan tecavüzden tehditten korumaktır. Sınıfta kalan bir çocuğun öğretmenin yarın çocuğun velisiyle karşı krşıya kalacağı unutulmamalıdır. Öğretmen her zaman tehdide maruzdur.

İkinci bir nokta da bir öğretmenin bir sınıfı birden alıp

beşe kadar götürdüğü enderdir. Öğretmenler birçok vaziyetler dolayısiyle daima değişmektedir. Birinci sınıfta kendi istekleriyle dört tane öğretmenin değişmediğini bilirim. Bir senenin içinde üç defa değişen bir öğretmen beşinci sınıftaki çocuk hakkında müsbet bir kanaat sahibi olamaz.

İmtihan realitesi, çay kahve içmek demek değildir. Çay kahve içilen imtihan odaları varsa talimatnamelere aykırı hareket ediyorlar demektir. İmtihan bugün için elzemdir. Realiteye uygundur, geleneklere uygundur, velinin de istediği budur. (*Alkışlar*)

Eyüp Tunagiray — Sayın arkadaşlar, imtihan hakkında benden evvel konuşanlar birçok hususları belirttiler. Ben yalnız öğretmen bakımından söyleyeceğim. Gerek şahsiyeti, gerek haysiyeti daima korunacak ve kurtarılacak olan öğretmenlerdir. Öğretmen en son imtihanı yaparken eğer kendi başına bunu yaparsa ve etrafında bir komisyon bulunmazsa daha çok müteyakkız davranacaktır.

Öğretmen yetiştirdiği, eline diploma vereceği talebenin herhangi bir okula gittiği zaman kendi şahsiyet ve haysiyetini beraber götüreceğini bilecektir. Herhangi bir meslek okuluna gidip muvaffak olduğunu görünce çok sevinecektir. Öğretmen o kadar çok titiz davranır ki herhangi bir öğrenci muvaffak olduğu veya olmadığı zaman kendisine nereden geldin diye sorar. Bunu öğretmenler daima düşünür. Binaenaleyh öğretmenin şahsiyeti ve haysiyeti için imtihanı kaldıralım.

Başkan — Himmet Akın.

Himmet Akın — Demin sözüm yarım kaldığı için onu tamamlamak maksadiyle huzurunuza gelmiş bulunuyorum, özür dilerim. Bundan sonra söz alan arkadaşlar gerek objektif kelimesi ve gerekse test mevzularında tenakuzlarla dolu ifadede bulundular. Pedegog değilim. Ancak tatbikatçı bir insan sıfatiyle her getirilen konunun bir ihtiyacın mahsulü olduğuna kaniim. Eğer yüksek komisyon ve bütün arkadaşlar bugün memleketin bir ıztırabı olarak imtihan

sistemini yani son sınıfta diploma vermek işini hakikaten sondaj yapmışlarsa, tetkik etmişlerse mesele yoktur.

İlk, orta okul ve liseden gelen çocukların velilerinden aldığımız kanaata göre şunu anlıyoruz. Veliler tek öğretmenin kanaatından daha çok bir komisyon tarafından verilmiş hükümlere bağlanmaktadırlar. Ama arkadaşlarımız hakikaten öğretmene bir kıymet ve şahsiyet verme bakımından kanaat notunun hâkim olmasını istemektedirler. Bu fikir de muhteremdir. Öbürü de muhteremdir. Karar Heyeti Aliyenindir. Ben şahsan bugünkü şartlara uydurulmak üzere biraz daha bu günkü imtihan sisteminin devamına taraftarım.

Osman Faruk Verimer — Kıymetli arkadaşlarım, neticeler belirdi. İmtihan kalsın dendiği zaman taraftarları, kalksın dendiği zaman da onun taraftarları alkışlamaktadır. Yalnız bu alkış imtihanın kalmasının veya kaldırılmasının bir ifadesi ise bu gayet kolay oluyor demektir. Ellerimizi birbirine vururuz tamam. Fakat çocuğu bu kadar kolay kolay yere vuramayız. Okulda çocuk şüphesiz bir takım alışkanlıklar ediniyor. Bununla beraber realite şudur; bizde sınıflar yetmiş kişiliktir. Bir günde öğretmen yetmiş çocuğu imtihan edecektir. Biz realitelere göre hareket etmek istiyorsak imtihan kalksın mı? kalkmasın mı? meselesini mantığımıza vurarak halle mecburuz.

Şunu da arz edeyim ki bugün öğleden evvel teşekkürle karşıladığımız komisyon çalışmasında sosyal bilimler yer almaktadır. Çevreden uzağa giden, zamanımızda geriye giden bir sistemdir. Acaba biz bu imtihan şekillerimizle çocukların bilgilerini kontrol edebilir miyiz? İmtihan bir ölçü ise yapılan bir işin ölçüsü olmak lâzımdır. Biz bu günkü imtihan sistemiyle çocukları hurafeye sevketmekteyiz. Biz öğretmeni mi, yoksa öğrenciyi mi? imtihan ediyoruz.

Tek öğretmene bunu imtihan et, diplomasını gönder diyoruz. Yanına üç mümeyyiz veriyoruz. Öğretmen hakikaten vicdanı ile hareket eden insandır. Benim kanaatim şudur ki, şimdiye kadar 1500 öğretmenle karşı karşıya geldim, imtihana giren çocukları katiyen değerlendirmezler. Eğer bu şekilde imtihan yapacaksak mesele yoktur.

Başkan — Bir mesele var: daha 8 arkadaş söz almıştır. İmtihan meselesinin kifayeti hakkında da bir takrir vardır.

İmtihan üzerinde konuşmaya devam etmek isteyenler... İstemiyenler... Kifayet kabul edilmiştir. Yalnız söz almış olanların söz hakları bakidir. Buyuyun.

Muhiddin Erol — Muhterem arkadaşlar, komisyon elimize yepyeni bir yönetmelik getirmiş bulunmaktadır. Yönetmelikler müesseselerin işleyiş tarzlarını tesbit eder, tanzim eder. Yalnız imtihanı kaldırırken Türkçe dersi imtiyazlı bir ders olarak görülmektedir. Öğretmen okulları programını inceleyen komisyonlar Türkçe dersi icabatının diğer derslerde de yerine getirilmesini ehemmiyetle göz önüne aldı. Orta okullarda 7 numara mevzubahis olmaktadır. Amma nisabı doldurmayan öğrenci imtihanda yedi numara alırsa burada 7 numara nisap olarak aranmaktadır. Her ders kıymetlidir, birbirinden tefrik edilemez. Hocalarımıza itimadımız vardır. İmtihandan korkmamak icabeder. Bugüne kadar tatbik edilen sistemin bozukluklarını düzelterek ananeyi devam ettirmek gerekir, yalnız islah ederek. Daha fazla bu hususta konuşmak istemiyorum. Benden evvel konuşan muhterem arkadaşlarım bu hususlaki fikirlerini açıkladılar. Ben de kendilerine teşekkür ederim.

Şahap Okuturlar — Efendim, bu günkü şekilde imtihanlar hakikaten üzücü, yorucu ve hakikaten korkutucudur. Bu şekilde imtihanın devamı herhalde çocukların sağlıkları bakımından faydalı olmasa gerektir. Yalnız sınıf öğretmeninin kararı ile verilecek mezuniyet diplomasının müsbet olmadığı halde okullarda başarı temin etmek mümkün olmıyacaktır. Biz devlet memuru olarak okula karşı da güvenin devamını sağlamakla da vazifeliyizdir. Bu bakımdan bazı hareketlerle karşılaşmamız, okul ve öğretmene olan kuvveti sarsmamız mümkündür. Bunun için imtihanın standart bölge testleri vücut buluncıya kadar devamını faydalı ve yüzumlu görmekteyim.

Ferruh Sanır — Efendim, imtihan mevzuu üzerinde söz söylemeyi bu işle yakinen ilgili mütehassıs arkadaşlarımıza

bırakmağı tercih ederdim. Fakat mütehassıs diye tanıdığım arkadaşlarımızdan yalnız bir tanesi konuştu. Üst tarafı benim gibi tatbikatçılardır. Tatbikatçılar arasında söz alarak konuşacağım. Nazariyeci ve pedegog arkadaşlar arasında söz almıyorum.

İmtihanı terkederken yerine ne konuyor? Biraz bunu tâyin edelim. Arkadaşlarımla beraber imtihanın aleyhindeyim. Fakat yerine bir şey koyduktan sonra. Fakat ne koyduk? hiç. Arkadaşlarımızı müşkül durumda bırakmamak lâzımdır. Dava, bu arkadaşlarımıza itimatsızlık olduğu için değildir. Arkadaşlarımızın tek başına imtihan yapmaları doğru değildir. Sonra, ilk okulda çocuğu torbadan sual çekmek suretiyle imtihana tabi tutmak hatalıdır. İlkokul çocuğuna suali sorup da geri çekilmek hatalıdır. Ve yine sualler küçük küçük parçalara bölünmezse yine hatalıdır. Arkadaşlar test tatbikatından bahsettiler. Ortada henüz elle tutulur bir şey yokken, ecnebi bir mütehassıs diyor ki; evvela bir çocuk lûgatçesi tesbit edilmiş olması lâzımdır. Böyle bir şey var mı? Yoktur.

Yine mütehassıstan dinlediğime göre en az beş - on senelik bir hazırlığa ihtiyaç vardır. Bu testi tatbik edenler hâla bu işi ikmal edememişler.

Arkadaşlar, bugün imtihan çocuğu gayrete sevkediyor. Hocayı gayrete sevkediyor. Hocayı, kendi kendine öğrenmeye sevkediyor.

Üçüncü ve dördüncü sınıfın başında öğretmenin hazırlandığını, hazırlanmağa başladığını görürüz, Beşinci sınıfa hazırlanan arkadaşlarımın evine hizmetçi tuttuğunu gördüm. Bunlardan çocuklarımızı mahrum mu edelim. İmtihan, öğretmeni gayrete getirdiği, çocuğu gayrete getirdiği gibi öğretmene beraatı zimmet mazbatası veriyor. Köylerde imtihan yapmadığımızı söylüyorlar. Benim bildiğime göre köy öğretmenleri arkadaşlarımızda münavebe ile birbirlerine gelip tatbikat yapmaktadırlar. Köylerde çalışan stajyer bir arkadaş 4 üncü sınıftan beşe geçmiş bir çocuğu alacak imtihan yapacak. Bu arkadaşın hata etmemesi için yardımcı gösteriyo-

ruz, imtihanın manası budur. İmtihan yerine an'anevi bir şey getirmeden onu kaldırmak hatalıdır. Hatalar var ise düzeltilmelidir. Fakat imtihan kalkmamalıdır. İçimizde çocuklara imtihan sualinde Konya neresidir diye sual soran arkadaşlarımız var. Böyle sual sorulmaz. (*Alkışlar*)

Kemal Akalın — Muhterem Ferruh Sanır söyliyeceklerimin daha fazlasını söylediler. Bu hususlara dokunmıyacağım Yalnız benim kadar kayıtlara isyankâr olan insan azdır. Öğretmenin. şahsına hürmet edilmesi için de mücadele halindeyim. Bütün bunlara rağmen imtihanın kalmasına taraftarım. İmtihan bir az da öğretmenin sene sonunda kendi kendisinin imtihanıdır. Öğretmenin alacağı randıman meselesidir. Gerçi bu günkü imtihan şekillerimiz sakattır, kökleşmiş bazı usullerimiz vardır. Fakat evvelâ hata kendimizdedir. İmtihan etmesini bilmiyoruz çünkü öğretmediler. Vazıh esasları yoktur.

Başkan — Kadri Mumcuoğlu.

Kadri Mumcuoğlu — Çok bekledim, arkadaşlar temas etsinler diye, etmediler. Arkadaşlar, imtihanı öğretmen ne için yapar? Eğitimini ve öğretimini üzerine aldığı çocuğu anlamak için, yapar. Bunlardan yıl içinde, öğretim esnasında yapılanlar en makbul olanlardır. Objektif olarak yapılırsa bunlar öğretmenin eline kıymetli donneler verir. Sınıfı bitirirken, yahut okulu bitirirken imtihan yapılacak mı? İster objektif ölçülere dayansın ister dayanmasın. Çünkü öğretim yılı bitmiştir. Öğretmen çocuk üzerinde işliyecektir. Hangi öğretmen var ki sormuş ta çocuk Amerikayı, bilmemiş, bunu hafızasında saklamış, ertesi sene gelince onun üzerinde tavakkuf etmiş, çocuk bilmediğini anlamış, aktif bir şekilde hareketle telafi etmiş. Varsa gösteriniz. Öyle ise imtihanın hiç te lüzumu yoktur.

Ortaokul arkadaşlarımızın endişelerine gelince ilkokulda bilinen bir şeydir ki bizim onlara iyi yetiştirerek verdiğimiz çocuklar bir şey bilmiyorsa numara hanesine sıfırları koyarlar. Ve o çocuk damgalanır. Fakat endişe etmesinler. Böyle bir çocuğu babası alıp iş hayatına sevkeder. Onun için imtihanın kalkmasında hiçbir endişe mümkün değildir.

Tevfik İleri — Çizmeden yukarı çıkıyor diyeceksiniz amma dememenizi rica ederim. Ve ricamın haklı olduğu sadedinde iki şey söyleyeceğim: huzurunuza evvelâ bir baba olarak çıkıyorum, çocukları henüz ilkokulda okuyan bir baba.

İkincisi; huzurunuza, ne pedagok ne pisikoloğ, ne şu ne bu Milli Eğitim Vekili olarak çıkıyorum. Evet sizin alacağınız kararları meriyete koyacak veya koymayacak bir adam olarak çıkıyorum. Bu itibarla bütün fikirlerinizi anlamak mecburiyetindeyim. Ve fikirlerimi peşinen size söylemek mecburiyetindeyim. Bir tek endişem vardır, aldığınız iyi bir kararı tatbik etmemiş olmaktan dolayı mesuliyet taşımak yahut kazara yanlış bir kararınızı tatbik etmiş olmaktan dolayı bir vebal taşımak mevzuu bahis olursa, Şûra bunu kabul etti neden tatbik etmedin, yahut yanlış bir karara karşı niçin veto hakkını kullanmadın diye Meclis yakama yapışır. Ben bunun hesabını vermek mecburiyetinde kalırım.

Riyasetten rica edeceğim bana bir iltimasda bulunsun Vekil olarak noktaî nazarımı arzetmek imkânını bulayım.

Başkan — Müsaade buyurursanız heyeti umumiyeye arzedeyim.

Efendim, Maarif Vekilinin vakit tahdidi ile mukayyed olmıyarak maruzatta bulunmasını kabul edenler lûtfen işaret etsinler.. Kabul etmiyenler.. Kabul edilmiştir. *(Alkışlar)*

Tevfik İleri (devamla) — Teşekkür ederim.

Şimdi baba olarak konuşacağım. Geçen sene bir çocuğum Ankarada 5. sınıdan mezun oldu. Bu çocuğum ilk üç sınıfı Samsunda okudu. Her iki okulun Başöğretmeni de bugün Şûramızın üyesidir. Her iki okulda çok mümtaz hocalarla dopdoludur. Okullarda öğretmenler üzerinde hiçbir şikâyet yoktur. Geçen sene son sınıfdaki çocuğum son sınıf imtihanına hazırlandı. Hocası demiş ki, imtihan olacaksınız diğer hocalar gelecek, yüzümü kara çıkartmayın. Küçük yavru da hocasının yüzünü kara çıkarmamak endişesiyle çalışmaya başladı. O güne kadar bana şu bu nedir diye

sormayan çocuğum imtihan endişesiyle sormaya başladı. Mahrutu, menşuru daha birçok şey sordu, İnanınız arkadaşlarım, çok iyi hocalar elinde olmasına rağmen çalışma nedir henüz daha bunun farkında değil. Sıkı bir çalışma sonunda herşeyi öğrendi diyebilirim. Dördüncü sınıfta bir kızım var, hâla çalışmanın ne olduğunun farkında değilidir. Çalış diyoruz, aldırmıyor. Daha henüz çalışmayı öğrenmedi. Geçen seneki mezun olan çocuğum bu sene kollejin ihzarî sınıfında, çok iyi çalışıyor. Çünkü geçen sene imtihan sıkıntısından sonra çalışmanın lüzumunu ve ehemmiyetini kavramış ve anlamış bulunmaktadır. Baba olarak bunu müşahede etmiş bulunuyorum.

Arkadaşlarımı dinliyorum. İmtihanın aleyhinde bulunanları dinliyorum. Her biri diyorki bizim imtihan şekli baştan başa bozuktur. İlkokulda da lise ve ortada da hattâ Üniversitede de bütün memlekette başlıbaşına bir Şûra mevzuu olacak bir meseledir. Ve bu objektif metod girsin mi, girmesin mi? test olur mu, olmaz mı? Ayak üstü verilecek bir karar değildir. 30-40 bin hocayı bu metotlara alıştırmak sonra o ölçüleri Türk çocuğu için bulmak lâzımdır. Çünkü şimdiye kadar bu meseleyi yeni ele aldık, Üniversitede test usulü ile imtihanlar yapılması için mütehassıslar getirdik. Bu işin üzerindeyiz ama işi küçük görmüyoruz, bu büyük iştir. Bunu mutlaka halledeceğiz. Size bir vaka söyliyeyim: Güzel Sanatlar Akademisinde birçok anketler yapılmış, birinin dokuz verdiğine bir diğeri iki vermiş. Bu tesbit edilmiştir. Güzel sanatlarda bir resim atelyesinde hoca, talebenin birine iki veriyor başka bir hoca aynı talebeye dokuz veriyor. Bu da gösteriyor ki ortada bir bozukluk vardır. Fakat bozuktur diye bir şeyi tamamiyle ortadan kaldırmak da doğru değildir. Bir memlekette cumhuriyet vardır, fakat tam manasiyle tatbik edilememektedir. Bu böyledir diye cumhuriyetten vazmı geçeceğiz. Bir memlekette demokrasi bütün icaplariyle tatbik edilemiyor diye hükümete veya tatbik eden insanlara hücum etmek icabederken, demokrasiye mi hücum edeceğiz? İmtihan sistemimiz bozuktur, madde bir ama imtihanı kaldıralım meselesi üzerinde duralım.

F-38

Şimdi deminki müşahadelerime geçiyorum.

Öğretmene inanmamak; haşâ sümme haşâ. Emniyetsizlik diye bir şey mevzuubahis edilemez.

Buraya geldimi iş, davayı bırakalım, dürelim hesapları. Ne yapacaksak, hangi kanunu ve hangi programı yapacaksak Vekâlet olarak hangi emri vereceksek verelim, bütün bunların müsbet bir neticeye varabilmesi, öğretmenin bunlara gönül vererek tatbik etmesiyle mümkündür. Sizin üç yüz kişilik Şûranız inceler ortaya döker fakat 40 000 öğretmen tatbik etmezse siz de, biz de perişan oluruz. Fakat biz inanıyoruz ki 40 000 öğretmen bunu müsbet tatbik edecektir. Meseleleri getirip öğretmene itimat var mı, yok mu diyoruz. Hayır, öğretmene yüzde yüz itimat vardır. Fakat hepinize soracağım : bu kırk bin öğretmenin hepsi aynı mıdır, söyleyin bakalım. Ben arkadaşlar Maarif Vekili olarak Müsteşarla beraber İzmir'in burnunun dibinde bir köye gittim. Orada bir mektebe girdik; ikinci sınıf talebesi; kaldırdım tahtaya bakkal yaz dedim, yok. Yazamıyor. Bütün bir sınıfı kaldırdım tahtaya yazamadılar arkadaşlar. Halbuki nice nice köylerde nice nice kıymetli öğretmenlerle karşılaşıyoruz. Mamafih bu böyledir diye bütün öğretmenlere de hücum etmeye hakkımız olmadığı gibi bunun olması dolayısiyle de 40 000 öğretmenin hepsinin iyi olduğunu da kabul edemeyiz. Bilirsiniz arkadaşlar vilâyetlerde vatandaş çocuğunu okutacak hocayı seçer? Çocuğun yaşına bakar, acaba bu sene Ayşe hanım mı okutacak, Hatice hanım mı okutacak? diye bakar ve ona göre hareket eder. Çocuğunu ya o sene okula verir yahut ertesi seneye bırakır. Vatandaş bu kadar nüans farklarına kadar dikkat eder. Demek ki bir fark vardır.

İmtihan hocayı yetiştirme kabiliyetine eriştiren bir miyardır. Ve hoca çocuklara bir heyet huzurunda imtihan verdirmek suretiyle muvaffakiyetlerini göstererek huzur bulmak imkânına malik olur. İmtihan olmazsa bu huzur yoktur. Hayat, boyuna imtihandır. Çocuk birinci, ikinci; üçüncü, dördüncü sınıfta tek başına hocanın elindedir. O kadar sene ondan ders almıştır ve ondan zarar göreceğini aklından bile

geçirmemiştir. İlk defa beşinci sınıfta hayat boyunca her gün göreceği imtihana çocuğu alıştırmak lâzımdır. Size bir şey söyliyeyim. Şûrada imtihanın kalkacağı fikri şu dakikada Ankarada son sınıf öğrencileri arasında duyulmuştur. İmtihan kalkıyor diye sevinç vardır. Kalksın, kalkmasın yüksek heyetinizin eseri olacaktır. Fakat bir baba ve bir Vekil olarak noktai nazarımı arz ediyorum:

Bir de şu vardır: Veliler yani Türk milleti arkadaşlar, artık öyle bir devre geldik ki atılan her adımımızın hesabını bu millete vermeğe mecburuz. Vatandaş olarak, Vekil olarak ve bir öğretmen olarak ne yaparsam yaparım; vatandaş hesap soracaktır. Bütçe Komisyonunda birçok Milletvekillerine benim nasıl hesap verdiğimi birçok arkadaşlarım pek iyi bilirler. Falan köyde öğretmen şunu yapmış; hesabını soruyorlar. Umumiyetle şöyle dendiğini daima işitiyoruz; bilhassa velilerden; biz ilkmektepken daha çok bilgili çıkıyorduk, bugün hiçbir şey bilmiyorlar. Ben kendi hesabıma onlara diyorum ki, belki bilgileri eksiktir, amma inanınız ki bugün çocuklarınız sizin yetiştiğiniz zamana nazaran daha hayata uygun ve tuttuğunu koparır vaziyette yetişmektedirler. Hepinizin bildiğine göre bizim zamanımızda ilkokullar altı sınıftı, iskonto, faizi mürekkep okurduk ve anlardık. Bugün bakıyorum da bu seviye gayet inmiştir. Şimdi bir parça daha indirdik. Bunun üstüne bir de imtihanı kaldırırsak vatandaşın ilkokula karşı itimadı kalır mı?

Sonra, ilkokul tahsili mecburidir. Vatandaşın eline bir vesika veriyoruz. Bu diplomanın biraz daha şekle uygun olmasında fayda vardır. Sonra bir arkadaşımızın dediği gibi hoca çocuğu döndürdü, vatandaş gelip ben hoca ile üç ay evvel kavga ettim, garazdır çocuğumu ondan döndürdü derse ne olacak? Olmaz diyeceksiniz. (*Doğru sesleri*) Şimdi arkadaşlar vereceğiniz kararları tatbik mevkiinde olan bir insan olarak ve halkla çok yakından temas halinde olan bir mesul insan olarak üzerinde durulacak bir mesele görüyorum; şekil bozuktur. Düzeltelim. Amma kaldırmıyalım.

Vereceğiniz kararın hayırlı olmasını temenni ederim.

Yalnız dediğim gibi beşi bitiren çocuğum bu sene yola girdi. Dördüncü sınıftaki hâlâ işin farkında değil. (*Alkışlar*)

Sabih Özlü — Şahsına çok kıymet verdiğim sayın Vekilden sonra konuşmak talihsizliği bana düştü.

Muhterem arkadaşlar, ben de bir acı hakikatten bahsedeceğim. Özür dilerim. Bir çocuk babası olarak konuşuyorum.

Çocuğumdan aldığım mektuptan okuyorum. Lise 12 de dir. Numaraları, Edebiyattan 10, Kompozisyon 10, Felsefe 10, Astronomi 10, Cebir 10, Fizik 8, Fransızca, Resim, Jimnastik ve Askerlik üç.

Şimdi çocuğum lisenin son sınıfındadır. İkinci bir yazılı imtihanı vardır. Ondan sonra lise mezuniyet imtihanı verecek. Çocuğa dedim ki, kâğıdını iyi yazdın mı? Bunun üzerine okul müdürüne müracaat ediyor, askerlik hocasına müracaat ediyor. Aldığım cevabı okuyorum: Askerlik hocası ile görüştüm, ikinci sefere düzeltiriz dedi, diyor.

İşte arkadaşlar, imtihanı kaldırırsak hocanın indi karariyle bu numaralar değişebilir. Sözlerimi isterse vekâlet bir müfettiş ile tahkik edebilir. Çocuk ikinci imtihanı bekliyor ve tabiatiyle üç ay daha iztirap çekiyor. Öğretmeni töhmetten kurtarmak için imtihan şarttır. Sonra imtihan çocuklar için manevi ve güzel bir rekabet kıstasıdır. Eğer öğretmen çocuğu geçirirse zaten mesele yoktur. Ana baba teşekkürü dahi fazla bulur. Fakat çocuk sınıfta kalırsa öğretmen mesuldür. Ana baba nazarında onun kıymeti düşer, mevcudiyeti sarsılır. Yabancı okulların bir çoğunda her ay imtihan vardır. Çocukları her ay imtihana tabi tutarlar. İmtihanı kaldırmak mevzuubahs olursa, ilkokullardan değil, orta, lise ve üniversiteden kaldırmak lâzımdır.

İmtihanın kalkması aynı zamanda tahsil kalitesini de düşürür.

Yüksek Vekâlet test usulleri ezerinde ve imtihan usulleri üzerinde tetkikat yaptırmaktadır. Ve geniş etütler yapmağa devametmektedir. Binaenaleyh yüksek Şûranın yanlış bir karara varmaması, bize etraflı sorular göndermek suretiyle fikirlerimizi alması ve ondan sonra bir karara varılması için bu

işin Vekâlete bırakılmasını teklif ediyorum ve sözlerimi bitiriyorum.

Başkan — Efendim, imtihan konusuna münhasır kalmak üzere komisyon sözcüsüne söz veriyorum.

Selâhattin Ortaç — Efendim, biraz evvel konuşurken müthiş heyecan duyarak konuştum. Çünkü komisyonu toptan yok etmek gibi bir vaziyete girişilmişti. Fakat şimdi gayet salim ve açık olarak ilkokullar yönetmeliği komisyonunun imtihanların kalkması hususundaki görüşlerini gayet net olarak aksettirmek kararındayım. Yalnız muhterem hocamla yani Millî Eğitim Bakanımızla benim arama bir arkadaş girdi. Onun için sözüme hocamdan ve Milli Eğitim Bakanımızdan sonra başlamak gibi bir duruma dâşüyorum. Bunun için üzüntü duyuyorum, fakat bir kişi de olsa hocam ve Bakan dan sonra benim de bu mevzu üzerinde ve belki de onun aksi fikri müdafaa eder tarzda konuşmam hayatımın en bahtlı günlerinden birisi olduğunda hiç şüphe yoktur. Efendim, evvelâ ilkokul nedir? Bu mesele dördüncü komisyonda görüşülmüş ve konuşulmuştur. İlkokul mecburî ve meccani olan bir öğretim ve eğitim müessesesidir. Binaenaleyh burada bu mecburilik ve meccanilik varken çocukların karşısına bir imtihan koymak gibi bir engel, neden ihdas edelim?

Niçin çocukların bu şekilde maddi ve manevi üzüntülerine sebebiyet verelim?

Bütün arkadaşlarımız imtihan sistemlerinin bozuk olduğundan bahsediyorlar. Bu bozuk sistemler nasıl düzeltilecektir? Bunun için mutlaka çareler arıyacak daha yetkili makamlar, mütehassıslar vardır.

O halde bir sistem, yeni bir usul koymalıyız dediler. O nedir? İşte arkadaşlar komisyonumuzun da almış olduğu öğretmenin kanaatidir. Bu kanaatte öğretmen kendi vicdanından gelen sesin ve kendi seziş ve duyuş esaslarına riayet ettiği takdirde hiçbir zaman yanılmıyacaktır. Benden biraz evvel konuşan arkadaşımız ortaokul ve lise imtihanlarından bahsettiler. Onlarla ilköğretim davasının başka

şeyler olduğu muhakkaktır. İlkokul bir eğitim müessesesidir dedim. İlkokul çocukta birtakım alışkanlıklar yaratıyor, davranışlarda değişiklikler yaratıyor. Buna mukabil biz çocuk karakterini, ahvalini ölçemiyoruz. Eğer ölçseydik o zaman dediğiniz çok doğru olurdu. Binaenaleyh bu bakımdan alışkanlıklar ve davranışlar yönünden madem ki ölçebiliyoruz. O halde imtihanın lüzumu aşikârdır. Eğer ilkokul çocuğu davranışında bir değişiklik yaratıyorsa vazifesini yapmış demektir. Aksi takdirde çok şey öğrenmekle her şeyi yapmış demek değildir. Zihnini işletebiliyor muyuz? Mesele buradadır. Şahıs bunu görür. öğretmenlerin kalitelerine göre mutlaka değişir. Onu da kabul ederim.

Başkan — Vakit gelmiştir. Yalnız komisyon sözcüsünün konuşmasına devam etmesini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun. Devam ediniz.

Selâhattin Ortaç (devamla) — Çocukların veya büyüklerin ruhan, bedenen gelişmesi lâzımdır. İmtihan sistemlerinde, bir haftalık, on günlük imtihanların onun ruhu, bedeni üzerinde ne kadak ezici, kırıcı bir tahrip yaptığını görmiyen, bilmiyen bir öğretmen var mı? Binaenaleyh bu şekilde imtihana ne lüzum var? Bundan böyle çocuklarımızı baskıdan arî ve daha hür olarak, kendi kendilerini kontrol etmek vasıf ve yetkileriyle teçhiz etmek lâzımdır. Ayrıca öğretmenin şerefini korumak için de imtihanın kaldırılması lâzımdır. Binaenaleyh acaba üniversitelerde, orta okulda ve lisede nasıldır diye aramak için öğretmenin kendi hürriyetinin tanınması lâzımdır. Bundan başka mutlaka bir öğrenci niçin okulun dört sınıfında öğretmenin kanaatiyle sınıfını geçiyor da beşinci sınıfta geçmesin. İlkokul nedir, çocukları eğitim yoluyla yetiştiren müessesedir. Bu müessese orta okul için hiçbir şey hazırlamıyor. Buna göre ilkokulda öğretmenin takdiri esastır. Ve mutlaka imtihan yerine öğretmenin kanaati esas olacaktır.

Başkan — İmtihanın kalkması veya kalkmaması hakkında 16 arkadaş söz almıştır. Ortada bu fikri formüle eden bir takrir vardır. Kabul edip etmemeği yüksek reyinize arzedeceğim.

Bedi Ziya Eğemen — İmtihanın kalkması veya kalkmaması değil. Zaten mutad olan birinci sınıftan gelen imtihan şeklinin beşinci sınıfa teşmili mevzubahistir.

Başkan — Takriri okutuyorum.

Yüksek Şûra Başkanlığına

İmtihan usulü, yerine yeni ve denenmiş bir usul konmadıkça kaldırılmamalıdır. Şûra Genel Heyetine arzını saygı ile rica ederiz.

Ferruh SANIR *Osman BENER*

Başkan — Takriri oyunuza arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. *(Alkışlar)*

Efendim, bugünkü müzakerenin yeterliği hakkında üç tane takrir vardır. Bu takrirleri oyunuza arzediyorum: kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Aakadaşlar, bir karar almak mevkiindeyiz. Ekseriyeti muhafaza edebilmek için lûtfen ayrılmıyalım.

Şimdi, sözcüye ve takrir sahiplerine söz vereceğim.

Reşat Oğuz — Usûl hakkında.

Başkan — Buyurun.

Reşat Oğuz — Üç dakika olarak tahdit edilen zamandan saat ayarsızlığından şahsıma bir buçuk dakika düşmüştür. Beş dakika teklif ediyorum.

Başkan — Arkadaşımızın teklifini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şimdi bir takrir okutuyorum.

Şûra Yüksek Başkanlığına

İlkokul programı komisyonunun hazırladığı raporun 9. maddesinde haftalık ders çizelgesinde belli saatlere mutlak

surette uyma yerine konunun tabii seyrine uyğun süreli faaliyet esası kabul edilmiş ve Şûra Genel Kurulunca da bu cihet tasvip edilmiştir.

Yönetmelik Komisyonu raporunun 27. maddesi tearuz teşkil etmekiedir. Bu bakımdan yönetmelikteki bu noktanın programdakı esaslara uydurulmasını arz ve teklif ederiz.

Halis KURTÇA *Sabri KOLÇAK*

Başkan — Takriri oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmiştir.

Salâhattin Ortaç — İmtihan konusu ile ilgili takrirler olduğu takdirde bunların okunmamasını arz ve rica ediyorum.

Başkan — Takrirleri okutmıya devam ediyorum.

Yüksek Şûra Başkanlığına

Bu güne kadar kullanılan talimatname; öğretmen ve idarecilerimizi kıskıvrak bağlamış, her çevrenin çeşitli şartlarına rağmen mahalli imkânlara göre, tedbir bulup tatbik etme hususunda insiyatiflerini kullanamamışlardır. Demokratik idaallerimize uygun olarak idareci ve öğretmenlerimizi otomatlaştıran teferruatlı yönetmelik yapılması işinin Bakanlığa bırakılmasını arz ve teklif ederiz.

Halis KURTÇA *Sabri KOLÇAK*

Başkan — Efendim, bunnla ilgili bir teklif demin reyinize arzedildi. Kabul edilmedi. Mamafih tekrar reyinize arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

Reşat Oğuz'un beş maddeyi ihtiva eden takririnin birinci maddesini okuyoruz.

Yüksek Başkanlık Divanına

1 — Tasarının 43. maddesinin sonuna «Milli Bayram» şenlik ve törenlerine öğrenciler okul kıyafetleriyle katılırlar.. cümlesinin ilâvesini,

Kemal Atatuğ — Biz prensipleri konuşacağız dedik. Oraya havale edeceğiz. İmtihan yapılsın mı yapılmasın mı heyeti aliyeniz bunu halletti. Şimdi bunları okumağa lüzum yoktur.

Çocuklara mükâfat şöyle olacak yok böyle olacak diye münakaşa etmiyelim. Evvelâ prensipleri konuşalım. Bunlar bittikten sonra diğer takrirler okunsun.

Başkan — Müzakerenin kifayeti hakkında Genel Kurulun kararı vardır. Devam ediyoruz. Bu fıkrayı kabul edenler... Kabul edilmemiştir. İkinci maddeyi okutuyorum.

Madde 2 — Beşinci sınıflarda objektif usullere istinat eden test tatbikatı yapılıncıya kadar, kanaat notu ile sınıf geçme kaldırılarak imtihanla sınıf geçirme usulünün ipkasını,

Başkan — Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir. Üçüncü maddeyi okutuyorum.

Madde 3 — Beşinci sınıf bütünlemesinin, öğrencinin hazırlanması bakımından, eylül ayına intikal ettirilmesini,

Selâhattin Ortaç — Bu mesele de komisyonumuzda etraflı olarak görüşülmüştür. Birçok mahzurları olacağı kanaatine varılmıştır. 15 gün sonra esasının kabulunü rica ederim.

Başkan — Takriri oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir ret edilmiştir. Dördüncü maddeyi okuyunuz.

Madde 4 — Beşinci ve diğer sınıflarda iki zümreden bütünlemeye kalınması hakkının verilmesini,

Selâhattin Ortaç — Bir zümrede başarı gösterememiş bir öğrencinin diğer zümerelere bu vaziyetinin teşmili eğitim bakımından eyi değildir Komisyonumuzun raporunun aynen kalmasını ediyorum.

Başkan — Takririn bu maddesini oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Takririn beşinci maddesini okuyoruz.

Madde 5 — Öğretimine ileri bir önem verilmek kayıt ve şartiyle, tatbikattaki aksaklıkları dolayısiyle, Tükçe dersinin not ayrılığı hususiyetinin kaldırılmasını ve diğer ders zümreleri gibi, bütünleme şartları içine ithalini, teklif eder, umumi heyetin takdirine sunulmasını, müsadelerinize arzederim.

Reşat OĞUZ

Salâhattin Ortaç — Dünyanın her tarafında her millet kendi diline çok önem vermektedir. Biz de bu meseleleri komisyenda düşünerek Tükçe derslerinin ayrı bir hususiyet taşıdığını dikkate alarak ona göre not verilmesinin esas olduğu kararına vardık. Tükçe dersinde 7 den aşağı notla öğrencinin sınıfda kalması esasını kabul ettik.

Başkan — Takririn bu maddesini reyinize arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

Millî Eğitim Şûra Yüksek başkanlığına

Okullardaki disiplin kurullarına ait olan 138 nci maddenin A ve B fıkralarının tamamen kaldırılmasını, buna karşılık Millî Eğitim idarelerinde «rehberlik müşavirliği» teşkilâtının kurularak çocuk suçlarının ilmin ışığı altında incelenmesini ve çeşitli iyileştirici tedbirlerin buna göre alınmasının kararlaştırılmasını arz ve teklif ederiz.

Halis KURTÇA *Sabri KOLÇAK*

Başkan — Bu takriri reyinize arzediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

150. maddenin 6 ncı fıkrası (oyun, spor, yavrukurt ve gezi kolu) olarak tesbit edilmiştir.

Spor ilkokullarımızda yoktur. Bunun yeri lise ve yüksek okullardır. Yavrukurt faaliyeti ise özel yönetmeliğine göre yönetilen ayrı bir teşkilâttır. Bu itibarla;

1 — Spor ve yavrukurt kelimelerinin fıkradan çıkarılmasını,

2 — 6. fıkrının; (Oyun ve gezi kolu) halinde bırakılmasını,

3 — Açılacak 13. fıkraya da (Yavrukutr kolu) konulmasını arz ve teklik ederiz.

Mehmet ARKAN *Sıtkı ŞANOĞLU*

Başkan — Komisyon.

Selâhattin Ortaç — Esasen yönetmelik taslağında yavrukurt geçmiyordu. Komisyonumuz bügün ilkokullarda faaliyette bulunan bu organın da yönetmeliğe geçmesi düşüncesiyle yavrukurt gibi bu organın da yönetmeliğe geçirilmesinde fayda olduğu kanaatine vardı ve koydu. Yalnız spor, bu hususta daha anlayışlı arkadaşlarımızın noktai nazarlarına dayanılarak ilkokulun mevzuatı dışında ise, bu kelimenin buradaki yersizliğine komisyonumuz da iştirâk eder. Karar yüksek Şûranındır.

Başkan — Komisyonun bir iddası yok. Takriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenlır.. Kabul edilmiştir.

Sayın Şûra Başkanlığına

Çift öğretim yapılan okulların Başöğretmenlerinin İstanbulda olduğu gibi sabah ve öğle guruplarının ayrı ayrı olmasını saygılarımla teklif ederim.

A. KAYRAL

Salâhattin Ortaç — Bu bir imkân meselesidir. Komisyonumuzun salâhiyeti dışındadır. Tabii Bakanlık bu hususta daha yetkilidir.

Başkan — Kanun şekil aldıktan sonra ona göre ayarlanacak bir meseledir. Onun için münakaşa etmeğe mahal yoktur. Mamafih reyinize arz ediyorum:

Tevfik İleri — Mevzu mühimdir. Bu husnsta İlköğretim Umum Müdürü fikrini söylesin.

Ferruh Sanır — Efendim, Ankara'da çift öğretim yapılırken icabeden okullara yardımcı arkadaş verilmiştir. Onların müzaharetiyle çift öğretimin fazla mesaisi karşılanmaktadır.

Bu hususta İstanbul Maarif Müdürü de izahat verirlerse daha ziyade tenevvür etmiş oluruz.

Muhittin Akdik — İstanbulda çift öğretim yapılan okullarda her gurup için ayrı başöğretmen vardır, bir kaçı müstesna. Umumiyetle iki başöğretmen vardır. Sabahleyin vazifeye başlıyor, öğleyin bırakıyor, öğleden sonra diğer gurupun başöğretmeni vazifeye başlıyor. İstanbulda durum bundan ibarettir.

Tevfik İleri — Bu teklif bütün bu hususları da nazarı itibara alarak Vekâlete gelsin. Tetkik edelim.

Başkan — Bu işin önemi itibariyle Vekâlete bırakılması teklif ediliyor.

Takriri bu anlayışla oyunuza arz ediyorum; kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Bedi Ziya Egemen — Bu noktada teklifler yapılırken teklif sahibinin temennisi olarak mı yoksa Şûranın temennisi olarak mı tesbit ediyoruz. Burası gayet naziktir.

Başkan — Vekâlet Şûraya, Şûra Vekâlete karşılıklı itimat göstermiş sayılır.

Başkanlığa

Yüksek Şûraca kabul edilen İlkokul programı esasları ile bağdaşmıyan 52 nci maddenin tamamen değiştirilerek ders plânlarının sınıfda çocuklarla birlikte düzenlenmesinin yönetmeliğe konması gerektiğini arz ve teklif ederiz.

Halis KURTÇA *Sabri KOLÇAK*

Başkan — Bu hususta bir noktayı aydınlatayım: Defter ve plânların başöğretmen arkadaşları tatmin etmesi için bu çıkardığımız yönetmeliğin her bakımdan bizim işimize yarıyabilmesi için muhakkak bunlara ait örneklerin yönetmeliğin sonuna eklenmesini bendeniz de teklif ediyorum. Ve buna iştirak ediyorum.

Halis Kurtça — Tarihi haylı eskidir. İlkokulda bulunan arkadaşlarımız iki nevi plân tutmak mecburiyetindedir.

1 — Yıllık plânlar;
2 — Günlük ünite plânları.

İtiraf etmek mecburiyetindeyiz ki bu plânlar hakkiyle tatbik edilmemekte ve ancak müfettişlere bir vesika olarak gösterilmektedir. Bu bir derttir. Uzun uzadıya konuşmak istemiyorum. Bu bir derttir.

Başkan — Müdafaasını yapacak değilsiniz. Sadece açıklayacaksınız.

Halis Kurtça (Devamla) — Müdafaasını bırakıyorum.

Geçen sene memleketimizi ziyaret eden, dört ay köylerimizi ve realitelerimizi yakından tanıyan, birleştirilmiş sınıflar mevzuunda bundan önce sizler tarafından da kabul edilmiş denenmesine ve tatbik edilmesine karar verilmiş bulunan birleştirilmiş sınıflar mevzuunda konuşan bu mütehassısın plânlar hususundaki fikri, plânlarımızın öğrenciler ve öğretmenlerle bir arada ve sınıfta yapılması idi. Bütün köy okullarımızda bunu kabul ettiğimize göre şehir okullarında bunu niçin tatbik etmiyelim.

Başkan — Teklifi reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

181. maddeyi tavzihe muhtaç görüyorum. Komisyonun izahat vermesini rica ederim.

Ahmet GİRAY

Başkan — Komisyon.

Selâhattin Ortaç — Bunlar ilkokullardaki çocuklarımızın sağlık durumlarını ele alıp inceleyen komisyondaki arkadaşlarımızın teklifleridir. Buraya konmuştur. Binaenaleyh bu hususta ilkokulun sağlığını korumak bakımından komisyonun almış olduğu yerinde kararı maddemize ilâve etmek ve onların bazı kısımlarını tadil etmek suretiyle buraya koymakla iyi bir iş yaptığımıza kaniiz.

Başkan — İstenilen açıklama yapılmıştır.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1) 117 nci madde;

(Taslakta) müdürler ikinci devre sınıflarında, kesin zaruret gördükleri hallerde ilköğretim müfettişlerinin muvafakatlarını almak suretiyle bazı ders zümrelerinde değişiklik yapabilir denmekde. Komisyon raporu bu değişiklik yetkisini öğretmenler kuruluna vermektedir. Bu yetkinin okulun bütün eğitim, öğretimiyle mesul olan müdüre verilmesini;

Selâhattin Ortaç — Yönetmeliğin bir maddesinde de ilkokullarda sınıf usulü esastır, diye bu şekilde bir kayıt vardır. Biz bunu ilkokul müdürlerinin biraz daha geniş hareket etmeleri ve derslerinde gruplaşmaya doğru gittiklerini gördüğümüz için derslerin zümrelere göre öğretmenler arasında daha istekli, daha kabiliyetli ve o derse karşı ilgi duyanlar dikkate alınmak imkânını temin maksadiyle, öğretmenler kurulunda görüşülmek üzere bir ayarlama yapılmasını uygun gördük ve maddeyi yumuşattık. Arz ederim.

Başkan — Takririn bu maddesini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Takririn ikinci maddesini okuyorum:

2) 121 nci maddenin:

"Öğretmenler kendilerine müdürün vereceği eğitim, öğretim ve yönetim vazifelerini eksiksiz olarak yaparlar„ şeklinde düzeltilmesini, Komisyon raporunda (yönetim) çıkarılmıştır.

Başkan — Komisyon sözcüsü.

Salâhattin Ortaç — Burada mesele iki şekilde düşünüldü. Birincisi müdürün mesuliyeti çoktur. Ona biraz daha salâhiyet tanınması. Yönetim işlerine ait bütün sorumluluk müdürün üstündedir. Diğer taraftan öğretim ve eğitim işlerinin yürütücüsü de öğretmenlerdir. Bu hususta müdürün selâhiyetine tabi olması bakımından «yönetim» kelimesi çakırılarak «eğitim» şeklinde bırakılmıştır.

Başkan — Takririn ikinci maddesini de oyunuza arz ediyorum, kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir. Takririn 3. maddesini de okutuyorum.

3) Kayıtla ilgili 8. maddenin C fıkrasının kaldırılmasını.

Ahmet GİRAY

Salâhattin Ortaç — Birçok öğrenci velilerine çocuklarının kimlik cüzdanları lâzım olmaktadır. Her zaman müracaatlar oluyor. Hem öğratmen, hem okul müdürü bu şekilde fazla zaman sarfetmek zorunda kalıyor. Kayıttan sonra öğrenciye verilmesinde hiçbir sakınca görmedik.

Ahmet Giray — O manada değil takririm.

Efendim, sayın komisyon sözcüsünün izahı şeklinde değildir. Biz kayıt yapıyoruz. Bir ruhsal dosyamız vardır. Kimlik cüzdanının suretini esasen çıkarıyoruz. Yoksa nüfus cüzdanı okulda kalsın mânasına değildir.

Selâhattin Ortaç — Arkadaşımızın takriri ile kaldırılmasını istediği (C) fıkrasıdır. Bu fıkrayı aynen okuyorum:

«C — Nüfus kimlik cüzdanı, kayıt yapıldıktan ve okulca tasdikli bir örneği alındıktan sonra geri verilir»

Başkan — Takririn bu son maddesini de reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Genel Kurul Başkanlığına

1 — İlkokulu bitirecek öğrencilerin muhitin özelliklerine göre uygulanan müfredat programı çerçevesi dahilinde bölge ilköğretim müfettişliğince hazırlanacak bilgi testlerine tabi tutulmalarını;

2 — Madde 23 ün sonuna;

«Zamanı ve süresi işin icabına göre öğretmen tarafından ayarlanır» cümlesinin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Rebia ÇAKIROĞLU

Başkan — Komisyon.

Selâhattin Ortaç — Bu hususta komisyonumuz konuşmuş değildir. Karar sizindir.

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

Başkanlığa

Komisyon raporunun 7. maddesinin «İlkokullara kayıt zamanı her yılın öğretime başlanmasından 15 gün önce başlar. Öğretime başlandıktan bir ay sonraya kadar devam eder» şeklinde değiştirilmesini teklif ederiz.

Sabri KOLÇAK *Halis KURTÇA*

Başkan — Komisyonun mütalaası?

Salâhattin Ortaç — İlkokul yönetmeliği tasarısında bu bir ay sonraya dadar kaydı vardır. Fakat biz öğretim başladıktan bir ay sonra gelecek çecukların arkadaşlarına öğretim ve eğitim bakımından yetişemiyeceklerini düşündük. On beş gün koyduk.

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Latif Günal — Bakıyorum ki gurup gurup konuşmalar oluyor. Bir taraftan takrirler reye konuyor. Bir gurup kabul ediyor, bir gurup etmiyor. Hakikaten nisap yoktur. Riyaset makamı sükûta davet etsin. Alaka ile dinliyelim.

Başkan — Arkadaşlardan rica ediyorum. Müzakerenin sükûnetini ihlal etmiyelim ve bir de mümkün olduğu kadar dışarıya az çıkalım.

Bir Üye — Sayın Başkan, saat 19 oldu.

Başkan — Dün saat 21 e kadar çalıştık. *(Karar alınız sesleri)*

Bu gece de saat 21 e kadar çalışmayı reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... *(Yönetmelik çıkıncıya kadar sesleri)* Yönetmelik çıkıncıya kadar çalışmayı kabul

edenler... Etmiyenler... Yönetmelik çıkıncıya kadar çalışılması kabul edilmiştir.

Başkan — Takrirleri okutuyorum.

Şûra Başkanlığına

Yönetmeliğin 64, 65, 66, 79, 80. sınıf geçme maddelerinin değiştirilerek not sisteminin kaldırılması; yerine "geçer, kalır, üstün„ demek suretiyle sınıf geçmelerinin tesbiti.

Turgut PÖĞÜN

Başkan — Komisyon.

Selâhattin Ortaç — Esasen komisyonumuzun hazırladığı raporda bu maddeler kaldırılmıştır. Diğer kısımlar da takdirinize kalıyor.

Başkan — Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Takrir reddedilmiştir. Başka bir takrir okutuyorum.

Şûra Başkanlığına

1 — Yönetmeliğin 88. maddesine, ilçe ve köyleri ilkokullarından mezun olanların diplomalarının ilçe ilköğretim müdürleri tarafından tasdik edileceği kaydının konmasını;

2 — 156. maddenin 7. sırasında yazılı sınıf ders defteri tabirinin kaldırılmasını;

3 — 184. maddenin vali tarafından uygulanacağı kaydı yerine daha pratik bir şeklin ilâvesini teklif ediyorum.

Tevfik YAVUZER

Başkan — Takriri madde madde oyunuza arz edeceğim. 88. madde ile ilgili birinci maddesini oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir. Reddedilmiştir.

156. madde ile ilgili kısmını yani "ders defteri tabirinin kaldırılmasını„ reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

F-29

Şimdi de üçüncü maddesini arz ediyorum. Bu da 184. madde ile ilgilidir. Vali tarafından uygulanacağı kaydı yerine daha pratik bir şeklin ilâvesi teklif edilmektedir.

Oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

79. Maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif ediyorum:

«İlkokul son sınıfında kanaat ortalaması üç dersten 5 ten aşağı olan öğrenci sınıfta kalır. Bunlardan öğrenim çağında olanlar okula devam ederler. 16 yaşını bitirmemiş olanların istedikleri takdirde devamlarına müsaade olunur».

80. maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif ediyorum:

«İlkokulun son sınıfında Türkçe dahil iki dersten 5 ten aşağı not alan öğrenci bütünlemeye kalır. Bütünleme imtihanları ders kesiminden onbeş gün sonra ve her gün yalnız bir dersten yapılır»

Muhittin EROL

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

V. Şûra Başkanlığına

Program mevzuu olan birçok maddelerin yönetmeliğe direktif olarak girdiği görülmektedir.

Şûradan sonra Vekâlette kurulacak bir komisyonda bu noktaların ele alınmasını ve birleştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Sabri KOLÇAK *Halis KURTÇA*

Başkan — Bu temenni mahiyetindedir. Kabul edenler... Etmiyenler. Kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

1 — Müfredat programı ile ilgili maddelerin çıkarılmasını,

2 — İlkokulda «öğrenci disiplin meclisi»nin karikatürize edilmesinden korktuğum için bu maddenin çıkarılmasını,

3 — Tüzükte yer bulan mükâfat sisteminden vaz geçilmesini,

4 — Çifte öğretim yönetmeliğinin kati surette ele alınmasının Vekâlete arz ve temennisine karar verilmesini dilerim.

Kemal ATATUĞ

Başkan — Buyurun.

Kemal Atatuğ — Bu yönetmelikte müfredat programiyle ilgili maddeler vardır. Meselâ vazife, vazifenin taksimi gibi hususlar öğretmeni yetiştirme meselesidir. Bu gibi maddelerin çıkarılmasını rica ediyorum.

İkincisi de disiplin işini burada çocuk mahkemesi şekline sokmuşlar. 23 Nisanda çoçukları vali yapıyoruz, paşa yapıyoruz. Bu gibi karikatürize vaziyetlerden çocuklarımızı kurtaralım.

Başkan — Birinci maddeyi oyunuza arz ediyorum; kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Kemal Atatuğ — Müfredat programiyle ilgili madde varsa halli lâzımdır.

Başkan — Kemal Atatuğ'un takririnin ikinci maddesini tekrar okuyoruz.

2. İlkokulda «öğrenci disiplin meclisi»nin karikatürize edilmesinden korktuğum için bu maddenin çıkarılmasını.

Başkan — Bu maddeyi oyunuza arz ediyorum; kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir. Üçüncü maddeyi tekrar okutuyorum.

3. Tüzükte yer bulan mükâfat sisteminden vazgeçilmesini.

Selâhattin Ortaç — Disiplin meseleleri görüşülürken bir ceza bir de mükâfat esası kabul edilmiştir. Ceza verildi-

ğine göre çalışan çocuklara da teşekkür edilmek suretiyle onların çalışmalarının değerlendirilmesi fikri de kabul edilmiştir. Bu suretle mânevî bir taltif esasına gidilmiştir.

Başkan — Bu maddeyi de reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir. Takririn dördüncü maddesini reyinize arz etmek üzere tekrar okutuyorum.

4 — Çifte öğretim yönetmeliğinin kati surette ele alınmasının Vekâlete arz ve temennisine karar verilmesini dilerim.

Başkan — Temenni mahiyetindedir. Vekâlete havale ediyoruz. Kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Başkanlığa

Komisyon raporunun 15. maddesinde yoklama defterinde kullanılmak üzere kabul edilen işaretlerin kaldırılmasını buna karşılık Bakanlık tasarısındaki işaretlerin kabulünü rica ederiz.

Zira devamsız öğrencilerin durumu mahkemeye intikal ettiği zaman zorluk çıkabilir.

Sabri KOLÇAK *Halis KURTÇA*

Başkan — Komisyonun mutalaası?

Selâhattin Ortaç — Raporumuzdaki işaretlerin kabulünü komisyonumuz daha uygun bulmaktadır. Karar Yüksek heyetinizindir.

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum, kabul edenler.. Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Nihad Akyıl'ın imtihana taalluk eden takriri vardır, Bu mesele geçmiştir.

Halil Akyavaş'ın takririni okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

148. maddedeki başka bir okula nakil cezası tek okullu merkezlerde millî eğitim müdürünün yerine «İlköğretim

müdürünün tastiki üzerine kesinleşir» şeklinde değiştirilmesini saygı ile dilerim.

Halil AKYAVAŞ

Selâhattin Ortaç — Efendim kanunda İlköğretim müdürüne ve millî eğitim müdürüne tanınmış birtakım hak ve selâhiyetler vardır. Komisyonumuz bu hususta ilçe öğretim müdürüne bir selâhiyet verildiği takdirde bunu da şükranla karşılar.

Başkan — Takriri reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Yüksek Başkanlığa

156. maddedeki «her ilkokulda tutulması icabeden defterler arasında ödenek defteri ile maaş ve ücret dağıtma cetveli» isimli evrakın bulunması kaydedilmektedir. Bu defterin ne için tutulacağının açıklanmasını rica ederim.

Halil AKYAVAŞ

Başkan — Komisyon.

Selâhattin Ortaç — Şimdiye kadar köylerde bütçelere birtakım paralar konuyordu. Komisyonumuz bunların gerçeğe uygun bir şekilde yapılması maksadına matuf olarak bunu kabul etmiştir.

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

Başkan — Ahmet Giray'ın önergesinin birinci maddesini okuyoruz.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

1 — 17. maddenin sonuna;

Adresi meçhul olup da okula devam etmiyen çocuklar gerekli araştırmalar sonunda adresleri tesbit edilir edilmez ilgili yerin millî eğitim teşkilâtına bildirilir ve çocuğun orada devamı temin edilir» şeklinde bir fıkranın ilâvesini;

Başkan — Komisyon da muvafık buluyor. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci maddesini okuyoruz.

2 — 21. maddedeki 1 ve 6 mayıs bahar bayramlarının (*Komisyon 6 mayısı da ayrıca bayram olarak teklif ettiğine göre*) tek bayram halinde ve (6) mayısta yapılmasını.

Selâhattin Ortaç — Bir mayıs için söyleyeceğim yok. Kanun mevzuudur. Yalnız 6 Mayıs için bir karara vardık. Yurdumuzun birçok yerlerinde 6 Mayıs bahar bayramı olarak kabul edilmektedir. Ananevi olarak devam eden ve kendi folklorumuza da uyan bir bayram şeklidir.

Başkan — Takririn bu maddesini de oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

3. maddeyi okuyoruz.

3 — Komisyon 46 nci maddede:

İlk sınıfların en tecrübeli öğretmenlere verilmesini teklif etmektedir. Bu sınıf taksimi işinin, birden fazla öğretmenli okullarda, her sınıfın yetiştirilmesinde ilgili arkadaş kadar mesul olan okul müdürüne bırakılmasının,

Başkan — Müsaade ederseniz bunda şöyle bir mahzur vardır. Arkadaşların, yetiştirdiği talebeden tam netice alacağı sırada başöğretmenin müdahalesi ile yetişmiş bir sınıfın bir başkasına verilmesi gibi bir şeyle de karşılaşmak akla gelebilir. Bunu reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

4. maddeyi de okuyorum.

4 — 15 ve 118. maddelerde ayrı ayrı yer alan yoklama ve ders defterlerinin tek defter halinde birleştirilmesini ve bunun için de bütün ilkokullara şamil standart bir defter şeklinin tesbit edilmesini arz ve teklif ederim.

Ahmet GİRAY

Başkan — Komisyon.

Selâhettin Ortaç — Zaten bunlar bir aradadır. Komisyonumuz bunlara ait örnekleri sekreterliğe sunmuştur. Türki-

yenin her tarafında aynı tip ve örnek yoklama ve ders defterinin tatbiki yolu mutlaka tutulacaktır.

Başkan — Takririn bu maddesini de oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabu edilmiştir. Başka bir takriri okuyoruz.

Sayın Şûra Başkanlığına

Komisyonca hazırlanan tasarının birçok maddeleri evvelce sayın genel kurulca kabul edilen ilköğretim ve eğitim kanun tasarısı ile ilkokul müfredat programı taslağı arasında mübayenetler vardır. Bu itibarla yönetmelik tasarısının mübayin olan maddelerinin bilâhere sayın Bakanlık tarafından kanun ve müfredat programındaki esaslara uygun bir şekil verilmesini teklif ediyorum.

Hüsameddin ARKAN

Başkan — Prensip kararının aynıdır.

Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlkokulda disiplin cezaları diye bir ceza sisteminin tesessüsü sakat bir yoldur.

Özel eğitime muhtaç çocukların işledikleri suçların sebepleri öğretmen tarafından araştırılarak tetkik edilmeli ve bu gibilerin islâhı yoluna gidilmelidir.

Esasen özel eğitime muhtaç çocuklar Komisyonu da raporunda bunu kabul etmiştir.

İlkokul, her şeyden önce bir eğitim müessesesi olduğuna göre çocukların işledikleri suçların sebepleri araştırılarak teşhis edilmeli ve ıslâhı yoluna gidilmelidir.

Binaenaleyh yönetmelik taslağında mevcut disiplin cezaları hakkındaki maddelerin kaldırılarak yerine;

(*Suç işleyen ve kötü hareketleri itiyat haline getiren öğrencilerin durumları incelenir ve teşhis konulduktan sonra gerekli tedbirler alınır*)

maddesinin konmasını teklif ve arzederiz.

O. Faruk VERİMER *Raif ALTINOK* *Sabri KOLÇAK*
Halis KURTÇA *Asım ARTUN* *Ömer Lutfi GÖKSEL*

Selâhattin Ortaç — Efendim, ilkokulda esaslı olarak öğrenci disiplin kuruluna yer verdik. Öğrencinin kendi hareketlerini kendilerinin kontrol edebilmesi için. Birçok hareketleri kendi aralarında itiyatlaştırmak ve kendilerinin yanlış olarak yapmış oldukları hareketlere karşı kendilerinin ceza biçmeleri bakımından bir takım esaslar konmuştur. Binaenaleyh bu takrirle bizim komisyonun ayrıldığı noktalar belki ilkokul eğitimi bakımından daha fazladır. Binaenaleyh Komisyonumuzun raporundaki esasların aynen kabülünü rica ederim.

Başkan — Komisyon takrire muvafakat etmemektedir. Bu takriri reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Süleyman Berköz — Saat 19.30 oldu; müsaade ederseniz 10 dakika istirahat edelim.

Başkan — Teklifi reyinize arz ediyorum: 10 dakika istirahat edilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Kapanma saati:
19.30

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI
DOKUZUNCU BİRLEŞİM
DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma saati: 19 50
16.11.1953

Başkan — Bekir Türk.

Sekreterler — Mebuse Birgivi, Rauf Miral.

Başkan — Celseyi açıyorum.

Osman Saygı — Usûl hakkında.

Başkan — Buyurun.

Osman Saygı — Burada bulunmıyanların takrirlerinin okunmamasını teklif ediyorum.

Faruk Kurtuluş — Takrirlerin toptan komisyona havale edilmesini teklif ediyorum.

Başkan — Sahipleri bulunmayan takrirlerin okunmamasını kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Geri kalan takrirlerin komisyona iadesini kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir. Takrirlerin komisyana iadesine karar verilmiştir.

Komisyon raporunun, redaksiyonu yapılarak kabul edilmesi teklif ediliyor.

Tadiller, ilâveler ve geri kalan takrirlerin de evvelki zihniyete uygun olarak redaksiyonu yapılmak kaydıyla raporu reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Selâhattin Ortaç — Raporumuzu kabul ve tasvib ettiğinizden dolayı hepinize komisyon adına teşekkürlerimi candan arz ederim.

Başkan — Efendim, Yönetmelik mevzuundaki konuşmalar tamamlanmış ve rapor yukarıda arz ettiğim esaslar dahilinde kabul edilmiştir. Yarın saat 9.30 da toplanılmak üzere oturumu kapıyorum.

Kapanma Saati:
20 30

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI

ONUNCU BİRLEŞİM

Açılma Saatı: 9,30
17.II.1953

Başkan — Millî Fğitim Vekili Tevfik İleri

Sekreterler — Raif Altınok, Halis Kurtça

Başkan — Çoğunluk vardır, oturumu açıyorum.

Faik Reşit Unat — Efendim; raporun basılması sırasında ufak tefek zühuller ve yanlışlıklar olmuştur. Onları arz edeyim.

Başkan — Efendim; raporun çok kısa bir zamanda yetiştirilmesi mecburiyeti tertipte bazı hataların vukua gelmesini intaç etmiştir. Komisyon bunları sırası geldikçe belirtecektir.

Faik Reşit Unat — Komisyon Raporu basılı olarak arkadaşlara dağıtılmış bulunuyor. Okunması uzun zaman alacaktır. Komisyon arkadaşlarımız arasında bunun okumasına lüzum bulunmadığı hakkında bir düşünce hakimdir. Şûra Umumî Heyeti de bu kanaata iştirak buyurursa doğrudan doğruya raporun müzakeresine geçilmesini arz edeceğim. Ancak baskı esnasında aceleden gözden kaçmış bazı tertip hataları olmuştur. Bunları da Başkanlığa sunduğumuz nusha üzerinde işaret etmiş bulunuyoruz. Sırası gelir ve lüzum görülürse bu küçük noktaları da arz edeceğiz.

Bedi Ziya Eğemen — Efendim; heyet, on bir günden beri sabahleyin saat 9 da başlıyarak akşamları 8 8,30 a kadar devam etmek üzere tam bir mesai yapmıştır. Onun için bu raporu okuyup tetkik edecek vakit bulamadık. Bu-

nun için taamüle riayet ederek, evvelâ rapor burada okunsun, ondan sonra müzakeresine geçelim.

Başkan — Komisyon Başkanının teklifini reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Rapor okunmıyacaktır, derhal müzakeresine geçiyoruz.

*V. Millî Eğitim Şûrası Umumî heyetinde okunmıyan, Bununla beraber üzerinde müzakereler yapılarak kabul edilmek suretiyle Şûraya mal edilmiş olan «**İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi**» komisyonu raporu, zabıtların bütünlüğünü sağlamak üzere buraya alınmıştır.*

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Komisyonumuz 6,7/Şubat/1953 Cuma ve Cumartesi günleri devam eden, iki günlük çalışmaları sırasında, incelenmesi uhdemize verilen işlerden «İlkokullara öğretmen yetiştirme» konusu üzerinde müzakere ve münakaşalarda bulunmuştur.

1 — İlkokul öğretmeni yetiştiren bugünkü müesseselerimizin, öğrenim seviyesi bakımından yetersizliği ileri sürülerek bunların lise tahsiline dayanan iki veya üç yıllık yüksek derecede okullar haline getirilmesi hakkındaki teklifin, ilk öğretmen okullarımızın normal tekâmüllerinin ileri bir safhası olarak bir gün gerçekleşeceği şüphesiz bulunan bir ideal olduğu, bugünün imkân ve şartlarına uymadığı sonucuna varılmıştır.

2 — Mahallî şart ve ihtiyaçlara göre gerekli elâstikliği haiz bulunmak üzere, esasları ve bünyesi müşterek bir programla teşkilâtları, genel vasıfları ve amaçları birleştirilmiş bulunan ve bugün fiilen mevcut olan, şehirlerde ortaokul tahsiline dayanan üç yıllık, köylerde ilk öğrenime dayanan altı yıllık öğretmen okullarımızın normal tekâmüllerini takip ederek gelişmek ve öğrenim süresi ilk fırsatta 7 seneye çıkarılmak üzere, bu gün muhtaç oldugumuz okul öğretmenini

keyfiyet bakımından ve ilköğretimin bütün yurda yayılması için önümüzdeki yıllarda gerçekleştirilmesi amaç edinilen programın, kadrolara büyük bir artışla katılmasını gerektirdiği öğretmenleri de hem keyfiyet, hem de kemmiyet bakımından yetiştiren emin kaynaklar oldukları hususunda görüş birliğine varılmıştır. Program üzerinde arkadaşlarımızın eski ve yeni tecrübelerine ve bundan kuvvet alan görüşlerine dayanılarak yapılacak tadil ve ilâvelerle bu müesseselerin gayesine daha çok hizmet eden bir hüviyet kazanacakları neticesinde de mutabık kalınmıştır.

3 — Memlekete hizmet yolunda kendilerinden azamî feragat beklediğimiz ilkokul öğretmenlerinin maddeten terfihleri, kendilerinin mesleğe daha üstün bir şevkle sarılmalarını sağlıyacağından, devlet bütçesinin imkânları nispetinde ve hiç olmazsa bu günkünden bir üst derece aylıkla vazifeye başlattırılmalarının ve bu cümleden olarak ilkokul öğretmenlerinin yurt içindeki hizmetlerinin, memleketin her köşesinde müsavi şartlarla vezife görmenin şeref ve bahtiyarlığını paylaşmak esasına uygun bir tertibe bağlanmasının temenni olarak yüksek şûraya arzı kararlaştırılmıştır.

Komisyonumuz bu sonuçlara ulaştıktan sonra:

a) Öğretmen okullariyle köy enstitüleri yeni öğretim programı taslağını;

b) İlköğretim elemanlarının meslekte olgunlaşmaları için alınması gerekli tedbirleri;

İncelmek üzere iki tâli komisyona ayrılarak çalışmalarına devam etmiştir.

Arkadaşlarımızdan Kemal Kaya'nın Başkanlığında toplanan (b) komisyonunun raporu, Komisyonumuzun 11/Şubat 1953 günü öğleden sonra yaptığı toplantıda müzakere ve münakaşa edilmiş ve bu hususta aşağıdaki tekliflerin Yüksek Şûranın tetkikine arzedilmesi kabul olunmuştur:

I

İLKÖĞRETİM ELEMANLARININ MESLEKTE OLGUNLAŞMALARI İÇİN ALINMASI GEREKLİ TEDBİRLER

A — Seminerler ve Toplu Çalışmalar:

Bu çalışmalara iştirak edecek öğretmenler, ilköğretim müfettişleri, millî eğitim müdürleri ile kendilerine yardım edecek öğretim elemanları arasında sıkı bir iş birliği sağlanmalı, öğretmen durumunda onların faaliyetleri, öğrenenlere çalışmalarında rehberlik etme şeklinde anlaşılmalıdır. Bu suretle seminerler ve toplu çalışmalar herkesin mevzularına samimî surette alâkalandığı, münakaşa ve tatbikatın yapıldığı bir inceleme çevresi halini almalıdır. En mühim nokta bu seminerlerin ve toplu çalışmaların hedefine göre öğretmenlerin ve diğer ilgili elemanların öğretim sırasında sınıflarında ve atelyelerinde uğradıkları güçlükleri ortaya koyabilmeleridir. Bu güçlüklerin giderilmesi çareleri hep birlikte düşünülmelidir. Programlar incelenmeli; bilhassa öğretmenlere birbirlerinin tecrübelerinden faydalanma fırsatı ve imkânı verilmelidir. Bütün bu çalışmaların idaresinde ilmî ve teknik anlayışlarla, yeniliklere daha çok yaklaşma düşüncesi hâkim olmalıdır.

Konuları, yerleri, şartları ve süreleri ihtiyaca göre plânlanarak tesbit olunmak ve mahiyetlerine göre yaz tatillerinde ve ders yılı içinde olmak ve iştirak keyfiyeti icabına göre mecburî veya serbest bulunmak üzere tertiplenecek bu seminer ve toplu çalışmaların mümkün olduğu kadar dinlendirici muhit ve şartlar içinde yapılması faydalı olur. Bu suretle öğretmenler kendi mevzularını ve meselelerini serbest bir şekilde inceledikten sonra vazifeleri başına yeni kazançlarla dönecek ve okullarında yapıcı tesirlerini artıracaklardır. Bu tip seminer ve toplu çalışmaların konuları aşağıda gösterilmiştir. Bunlar dışında ihtiyaçlara, icaplara ve öğretmenlerin arzularına göre, daha, çeşitli çalışmalar düşünülebilir.

1 — Çocuk psikolojisi,
2 — Teknik maharetler (resim, müzik, iş, yazı...),

3 — Öğretim metotları ve ilkokul programını inceleme,
4 — Eğitsel rehberlik,
5 — Okul kitaplıkları,
6 — Öğretim vasıtaları yapma ve kullanma,
7 — Görerek, işiterek öğrenim (Audio-Visual),
8 — İdarecilik ve malî meseleler,
9 — Okulda dramatizasyon ve sahne faaliyetleri,
10 — Hayvan ve bitki koleksiyonculuğu,
11 — Pratik elektrik ve radyo tamiri,
12 — Yavrukurt teşkilâtı,
13 — Pratik sağlık bilgileri,
14 — Yabancı diller (muhabere yolu ile),
15 — Benden eğitimi, oyun ve spor (yaz kamplarında),
16 — Meteoroloji,
17 — Kooperatifçilik,
18 — Çocuk bakımı ve ev îdaresi,
19 — Yapıcılık,
20 — Isı motorları,
21 — Öğrenci çalışmalarını obijektif olarak değerlendirme metotları ve testler,
22 — Turizm ve çevrenin turizmle ilgili konuları,
23 — Gökyüzü bilgisi,
24 — Millî oyunlar ve türküler,
25 — Koro ve bolkfülüt çalışmaları,
26 — Çevreyi tanıma ve inceleme (geziler halinde: Müzeler, eski eserler, fabrikalar ve iktisadî tesisler, coğrafî ve tabiî incelemeler).
27 — Mahallî sanat enstitülerinde pratik çalışmalar,
28 — Mahallî tarım müesseselerinde pratik çalışmalar,
29 — Köy enstitülerinde pratik çalışmalar,
30 — Gezici köy sanatları kurslarından faydalanma.

Bu çalışmalara iştirak edenlere başlangıçta bu seminerlerde daha neler istedikleri sorulmalı ve seminerin sonunda yine bir anket yapılarak, kendileri toplantıdan elde ettikleri neticelerle yeniden açılmasını faydalı gördükleri seminerler hakkında mütalâa vermeye davet olunmalıdır.

Seminerde öğreticilik vazifesi alacakların elhliyetli kimseler olmalarına bilhassa itina edilmeli ve hizmetleri bakımın-

dan mânen ve maddeten tatmin edilmeleri esas tutulmalıdır.

Seminerlerde kazandırılan bilgiler küçük broşürler halinde basılarak diğer öğretmenlerin istifadelerine de arzolunmalıdır.

Bu seminer ve toplu çalışmaların verimli ve öğretmenler için cazip olamasını sağlamak üzere, katılanlardan başarılı sonuçlar elde edenlere çeşitli mükâfatlar vermek, önce terfi hakkı tanımak gibi teşvik edici müeyyidelerin mevzuatımızda yer alması da temenniye şayan görülmüştür.

Not:

Köy enstitüsü mezunları için açılmakta olan ilkokul öğretmenleri kurslarına çağırılanların mezun oldukları enstitülerden başka ve mümkün olduğu kadar büyük ve çevresi çok gelişmiş merkezlere gönderilmeleri yerinde olur.

B — Yayımlar:

I. Radyo ile yayımlar: Ankara, İstanbul ve İzmir Radyolarında öğretmenler için haftada iki defa aşağıdaki konularda yayımlar yapılmalıdır:

1 — Meslekî yenilikler hakkında bilgiler,

2 — Öğretimde yardımcı olacak tamamlayıcı mahiyette bilgiler,

3 — Meslekî bibliyografya,

4 — Müşküllere cevaplar,

5 — Meslek haberleri,

6 — Yeni okul şarkıları, manzumeleri ve hikâyeleri.

Bu hizmetleri başarmak için her okula birer radyo ve pikap gönderilmesi lâzımdır.

II. Filimler:

Meslekî mahiyette veya bilgi tamamlayıcı vasıflarda müteharrik filimler, sabit filimler, diyapozitifler.

III. Basılı yayımlar:

1 — Öğretmenin ders konularını işlemek için hazırlanmasına yardım eden temel kitaplar,

2 — Muhtelif memleketlerde eğitim ve öğretimle ilgili meseleleri açıklayan, hemen hemen klâsik bir hâle gelmiş bulunan meslek kitapları,

3 — Muhtelif memleketlerde yapılmakta olan eğitim ve öğretim denemelerini açıklayan kitaplar,

4 — Öğretmenin günlük çalışmalarına ve bir konuyu işlemesine yardım edecek mahiyette küçük kitaplar ve broşürler,

5 — Dünya maarifi hakkında teşkilât ve mukayeseli istatistik bilgileri,

6 — İlköğretim dergisi,

7 — Okul çalışmalarını ve düzenini gösteren afişler,

8 — Okul şarkıları tesbit edilmiş plâklar,

9 — Diksiyon plâkları,

10 — Müzik kültürünü geliştirecek plâklar,

11 — Ders vasıtaları mahiyetinde okul çalışmalarını gösterir fotoğraf albümleri.

Bu gibi yayımların öğretmenler tarafından çok az bir para ile temini imkânları sağlanmalıdır. Bölgelerde birer öğretmen kitaplığı, ayrıca seyyar kitaplıklar, sergiler tesis edilmelidir.

Bu çeşitli yayımlardan bazıları öğretmenlerin pratik çalışmalarından elde ettikleri ve değerleri takdir edilmiş eserler olmalıdır.

C — İdare ve teftiş elemanlarının yardımları:

İlköğretim Müfettişleri, Millî Eğitim Müdürleri, Millî eğitim Memurları ve başöğretmenler, öğretmenlerin meslek içinde olgunlaşmalarına yardımcı birer eleman olmalıdırlar. Bu maksadı sağlamak üzere:

1 — Her mıntakadaki müfettişler; öğretmenlerin çeşitli inceleme, eğitim ve öğretim faaliyetlerine iştirak edecekler ve bu hususlarda öğretmenlere yardım etmek, en yakın mesai arkadaşı olmak imkânlarını araştıracaklardır.

2 — Müfettiş her okulda birkaç gün kalarak etraflı çalışmalarda ve yardımlarda bulunmalıdır. Bu maksadı sağlıyacak şekilde müfettiş sayısının artırılmasına ihtiyaç vardır. (30-40 öğretmene bir müfettiş),

3 — Müfettişler, öğretmenlere muayyen meseleler üzerinde okuma ve inceleme vazifeleri vermeli ve bunları vakit

I-40

vakit yapacağı toplantılarda öğretmenlerle birlikte değerlendirmelidir.

4 — Her müffettişin emrinde seyyar bir kitaplık ve petrol lâmbası ile işliyen bir projeksiyon makinası bulunmalıdır,

5 — Millî Eğitim Müdürleri ve okul idarecileri de öğretmenlerin meslek içinde olgunlaşmalarını sağlamak üzere:

a) Bölgelerde meslekî toplantılar, münakaşalı konferanslar tertip etmelidirler,

b) Öğretmenlerin çevredeki (sağlık, tarım, teknik...) uzmanlarından faydalanmaları için tedbirler almalıdırlar.

c) Yakın çevrenin tanınması için kısa veya uzun süreli ekskürsiyonlar hazırlanmalıdır.

ç) Bulunulan yeri ziyaret eden ilim heyetleri veya adamları ile öğretmenlerin temasını sağlayacak toplantılar ve bu vesilelerle öğretmenlerin faydalanacağı çeşitii konuda konferanslar tertip edilmelidir.

6 — Bagöğretmenler de okullarında arkadaşlarının bu çeşit faaliyetlerle olgunlaşmalarına yardım edeceklerdir.

D — Staj Devresinde Yetiştirme:

İlk öğretmen okulu mezunlarının staj devresi en çok iki yıl olmalıdır. Ve bu staj her tip ilkokulda yaptırılmalıdır. Stajyer öğretmenlere aşağıdaki hizmetler yaptırılmak suretiyle yardım edilir:

1 — İlkokul yönetmeliğinde gösterilen defter ve kayıtları tutturmak,

2 — Öğrenim çağındaki çocuklara ait listeleri hazırlamak, devamsız çocuklar hakkında kanunen yapılması gerekli muameleyi, resmî muhabere şeklini ve usulünü öğretmek,

3 — İlköğretimle ilgili kanun ve yönetmelikleri, öğretim programlarını inceletmek,

4 — Birleşik sınıfların nasıl idare edileceğini öğretmek

5 — Ders araçlarından mümkün olanlarını hazırlatmak ve onartmak,

6 — Bir okul veya sınıf kitaplığı kurdurmak ve kitap sayılarını artırmak, kitaplığı idare ettirmek,

7 — Öğrencilerle birlikte çalışarak bulundukları çevrenin

hayvan, bitki ve madenlerine ait koleksiyonlar yaptırmak ve okulda saklatmak,

8 — Halkın, türlü kurumların yardımını sağlıyarak okul bahçesini ağaçlandırma, koruma ve geliştirmeğe sevketmek,

9 — Yetişkinlere ait dershaneler açmalarını veya idare etmelerini istemek,

10 — Çevrenin folklorunu inceletmek,

11 — Yakındaki okulları ziyaret ettirmek ve tercübeli, başarılı öğretmenlerden faydalandırmak,

12 — Bölgedeki yetiştirici faaliyetlere katılmasını sağlamak

13 — Okullarda öğrenci teşekkülleri kurdurmak ve bunları idare ettirmek,

14 — En az üç meslekî eser inceleyip tahlillerde bulundurmak.

E — Bölge Öğretmen Okullarının ve Köy Enstitülerinin Yardımları:

Öğretmen yetiştiren müesseseler, bulundukları bölgenin birer pedegoji merkezleri olduğuna göre, bir taraftan araştırıcı ve adayları yetiştirici vazifelerini yerine getirirlerken, diğer taraftan da meslek içindeki öğretmenleri olgunlaştırma ile de görevlidirler. Bu işi sağlamak üzere, öğretmen yetiştiren müesseseler:

1 — Okulda deneme dersleri, konferanslar, sergiler, münazaralar tertip ederek bunlardan öğretmenlerin de faydalanmalarını sağlarlar,

2 — Bulunduğu bölgenin muhtelif merkezlerinde de bu çeşit toplanmaları ve çalışmaları tanzim ve idare ederler,

3 — Mezunları ile devamlı irtibat sağlıyacak bir teşkilât kurarlar,

4 — Bölgede bütün öğretmenlerin müşküllerini çözmek gayesiyle birer danışma merkezi kurarlar,

5 — Her türlü meslekî faaliyette diğer millî eğitim teşkilâtı ile sıkı işbirliği kurarlar,

6 — Mezunlarını üç yılda bir okula toplayarak kongre mahiyetinde toplantılar yaparlar.

F — Öğretmenlerin kendi aralarında kuracakları çalışma birlikleri:

1 — Programın telkin ettiği prensiplere ve direktiflere uygun olmak üzere, konuları bölgelere göre ayarlanır,

2 — Bu konuların işlenmesi için kullanılacak metot ve vasıtalar uzerinde fikir teatisinde bulunulur.

3 — Konferanslar, münazaralar tertiplenir,

4 — Mümkünse bir dergi çıkarılır,

5 — Bölge Danışma Kurulları ile işbirliği yapılır.

G — Müteferrik düşünceler:

1 — İlkokul öğretmenlerinden orta dereceli okullara öğretmen olmak istiyenler için eğitim enstitülerine imtihanla girmek imkânı mevcut ise de, yüksek öğretmen okuluna veya üniversiteye kabulleri için lise bitirme ve lise olgunluk imtihanlarında muvaffak olmaları gerekmektedir. Fakat muhtelif sebeplerle lise bitirme imtihanlarının gerektirdiği müşküller göz önüne alınarak ve öğretmen okulu mezunlarının aşağıdaki şartlarla doğrudan doğruya lise olgunluk imtihanlarına kabulleri hususunun Vekâlete arzı uygun görülmüştür:

a) Mezun olduktan sonra muhitinde tabiî, sosyal, ekonomik herhangi bir sahada başarılı bir çalışması danışma kurulları tarafından tesbit edilmiş olmak,

b) Meslekî faaliyetleri bakımından Millî Eğitim Müdürlüğünce başarısı tasdik edilmek,

c) Öğretmen okulundaki müsbet çalışmaları ve davranışları bu okul öğretmenler kurulu tarafından tasdik edilmiş olmak,

d) En az iki yıl öğretmenlik yapmış bulunmak.

2 — Eğitim enstitüsü bulunan merkezlerde bu müesseseler tarafından açılacak akşam ve yaz seminerlerine devam imkânları sağlanmak suretiyle ilkokul öğretmenlerinin ortaokul öğretmenliği ve ilköğretim müfettişliği için yetiştirilmeleri esası kabul edilmelidir. Masraf portesi bu seminerlerde görevlendirilecek öğretim elemanları ücretleri ile lâboratuvar

ve atelye giderlerini aşmıyacak olan bu yoldan da, her yıl daha artan bir inkişaf gösteren ortaokulların öğretmen ihtiyacını karşılıyacak emin, ucuz ve verimli bir kaynak kazanılmış olacaktır.

Ancak, bu seminerlerde enstitü programlarının daha uzun devrelerde de olsa, esasa muvazi olarak yürütülmeleri pratik olamıyacağından her yıl veya yaz mevsimi için belli çalışma alanları, teksif edilmiş kurlar halinde tertiplenmeli ve her kur sonunda devam edenlerin sertifika imtihanları geçirmeleri suretiyle o dal üzerindeki çalışmaları bir sonuca bağlanmalıdır. İster birbirini müteakip; ister aralık vermek suretiyle bu kurların tamamını takip ederek belli sertifikaları elde etmiş olan ilkokul öğretmenlerine Vekâletçe uygun görülecek şekilde yaptırılacak bir stajdan sonra ortaokul öğretmenliği hakkı bütün icaplariyle tanınmalıdır.

3 — Öğretmenlerin çeşitli sahalarda gelişmelerini sağlamak üzere, vilâyetler veya Millî Eğitim Vekâleti tarafından her yıl müsabakalar açılmalı ve bu müsabakalara katılan öğretmenlerin başarıları objektif bir şekilde taltif olunmalıdır. (Kitabını bastırma, ikramiye, kıdem zammı, yurt içi veya dışı parasız seyahatler ..),

4 — Her derecedeki öğretmenlerin ve öğretmenlik mesleğini yakından ilgilendiren meslek dışındaki çeşitli orijinal çalışmaları, buluşları değerlendiren ve yayan bir merkez teşkilâtının kurulmasına ihtiyaç vardır,

5 — Bütün bu çalışmalarda üniversitelerimizin ve yüksek dereceli öğretmen kaynaklarımızın yardımlarından da faydalanılmalıdır.

II

ÖĞRETMEN OKULLARİYLE KÖY ENSTİTÜLERİ YENİ ÖĞRETİM PROGRAMI TASLAĞI

Öğretmen okulları ve köy enstitüleri programı taslağını incelemek vazifesi ile ayrılan ve arkadaşlarımızdan Vedide Baha Pars ile Zeki Ökmenin başkanlıklarında mesaisini yürüten (a) komisyonunda da 9 Şubat 1953 pazartesi gününün

sabahından itibaren çalışmalara başlanmıştır. (b) komisyonu vazifesini tamamladığı ve Şûra genel kurulu çalışmalarına geçilmesi kararlaştığı için, 12 Şubat 1953 Perşembe günü öğleden itibaren de, komisyonumuzun bütünü halinde mesaiye devam olunması kabul edilmiştir. Bu suretle programın çeşitli bahisleri üzerinde yapılan uzun müzakere ve münakaşalardan sonra, varılan sonuçların aşağıdaki şekilde Beşinci Milli Eğitim Şûrasının yüksek tetkik ve tasvibine sunulması uygun görülmüştür.

1 — Millî eğitimin amaçları:

Öğretmen okulları programının başında yer alan ve genel olarak millî eğitimin amaçlarını belirten bu kısım üzerinde komisyonumuzca yapılan müzakere ve münakaşalardan sonra bu amaçları açıklama yönünden komisyonumuzun bu konudaki görüşünün aşağıdaki şekilde Şûraya arzı kararlaşmıştır:

1 — Eğitimden ne bekliyoruz? Okullarımızın çocuklar üzerinde oynıyacakları rol ne olacaktır? Okullar gayretlerini ferdin gelişmesine mi, yoksa genel olarak cemiyetin kalkınmasına mı harcamalıdır? Öğrencileri hayata olduğu gibi uymak için mi, yoksa o şartları düzeltmeğe gayret etmek için mi yetiştirmelidir? Okullarımız, vaziyet alış ve ülkülerimizi geliştirmeğe mi, yoksa sadece bilgi ve meharetlerin kazandırılmasına mı kıymet vermelidir? Hangi bilgiler en ziyade değerlidir?

Bütün medeniyet tarihinde ve her cemiyette eğitimin amaçları zaman zaman ve bilhassa şartlar değişince, sosyal olayların dönüm noktalarında önemle ele alınmıştır.

İlk, orta ve öğretmen okulları programlarının başlangıcında belirtilmiş olduğu üzere, bu gün Türkiye Cumhuriyetinde eğitimin amacı, her çocuğa, demokratik bünyemiz içinde varması ihtimali olan en iyi inkişafı sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için her çocuğu ayrı ayrı ele arlarak ferdî davranış ve hareketlerinde bu amacın belirmesine çalışmak gerekmektedir.

Ülkü ve değerler tatbik edilebildikleri, tavır ve hareketlerde kendilerini gösterebildikleri nisbette mana ifade ederler. Yüksek ülkü ve değerler ağızla söylenir de hareketler bunlara hiç uymazsa bu eğitim semeresiz, hattâ zararlıdır. Şu halde okullarımız, öyle bir bilgi vermeli, öyle alışkanlıklar meydana getirmeli ve öyle vaziyet alışlar yaratabilmelidir ki, bunları kavramış olan her öğrenci, cemiyetimiz içinde sevilen, sayılan ve istenilen bir insan olabilsin. Yoksa bilgi, «ne sadece bir süs, ne de bir vasıtai tehekkümdür.»

Bu tarzda yaşamağı tercih edebilmek, öğrencinin şahsî kıymet hükümleri kadar cemiyetimizin de kıymet hükümlerine bağlıdır. Yani geniş ölçüde kabul edilmiş ahlâk standartlarına dayanır. Bu ahlâkî değerlerin inkişafı, gerek cemiyetin gerekse okulların, bunları her an ve gelişme halinde olarak göz önünde tutulmaları, en önemli problemlerden biridir.

Demokratik hayatımızın çeşitli cepheleri vardır. Her cepheyi kuvvetlendirmek için her ferde ayrı ayrı verilmesi gereken bilgi, meharet, alışkanlık ve vaziyet alışları tesbit etmeğe kalktığımız zaman insan mantığının arzu ettiği sistematik bir tahlilin yapılmasının ne kadar güç olduğu belirir. İnsanın bütün davranışları bir biriyle ilgilidir. Programda çok veciz olarak tesbit edilmiş olan bu amaçlar, her öğretmen tarafından yeniden keşfedilircesine şuurlu bir gayretle mütalaa edilmiyecek, her okulun bütün öğretim, eğitim ve yönetim işlerinde her an gözönünde bulundurulmıyacak olursa esas hedeflerimizden uzaklaşarak manasız bir tarzda sadece «ders belletme» seviyesine düşmemiz muhtemeldir.

2 – Komisyonumuzca amaçların incelenmesi sırasında, müteaddit tekliflerle belirtilen birinci ve üçüncü maddeler arasındaki tenakuzu, önlemiş olmak maksadiyle birinci maddenin başlığının "Toplumsal„ yerine "Yurtdaşlık ve millî bakımdan„ olarak değiştirilmesi, en son paragraftan sonra da dördüncü bir madde olarak "öğrencinin yukarıda belirtilen bölümlerde davranış ve vaziyet alışları objektif ölçülerle değerlendirilmeli ve gerektikçe kendilerine rehberlikte bulunulmalıdır„ ibaresi ilâve olunmalıdır.

3 — Taslak programın altıncı sahifesinde madde «3» de bahsi geçen «çocuk gelişiminin ana çizgileri» cetvelinin programa ilâve edilmediği görülmüştür. Bu itibarla yapılacak programa 12 - 18 yaş arasındaki gelişim cetveli ile birlikte bu çizelge de konmalıdır.

2 — Öğretmen okulları ve köy enstitülerinin amaçları:

Programın bu kısmının her bakımdan tam ve gayeye uygun olduğu görülmüştür.

3 — Öğretmen okulları ve köy enstitülerinde eğitim ve öğretim esasları:

Öğretmen okuluna, gayesine müteveccih gerçek faaliyetlerle işleyen ileri bir eğitim ve öğretim müessesi karakteri veren bu kısım hakkında da, Şûraya arz olunacak belli başlı bir cihet görülememiştir. Ancak ikinci maddenin g fıkrasında tesisi esas kabul edildiği belirtilen «uygulama okulları»nın, her öğretmen yetiştiren müessesede biran önce ve her bakımdan öğretmen okuluna bağlı olmak üzere, uygulama dersi öğretmeninin müdürlüğü altında kurulması, bu okulların bir taraftan ders alet ve malzemesiyle teçhiz olunurken diğer taraftan da nakil yönetmeliği dışında olarak seçilecek kifayetli ilkokul öğretmenlerinden kurulmuş bir kadro ile faaliyete geçirilmesi lüzumunun Şûraya arzında ittifak olunmuştur.

4 — Haftalık ders dağıtma cetvelleri:

Bu cetvellerin bugükü şekilleri ve ders saatlerinin hafta bütünü içinde kayıtlı mikdarlara bağlanmış bulunması, öğretmen okullarının kendi çevrelerinin ve şartlarının icabına göre programları üzerinde gereği gibi tasarruf edip, müessesenin ihtiyacına uygun tedbirler almalarına imkân bırakmamaktadır. Bu sebeple ders dağıtma cetvelinin yıllık ders saatleri tutarının azamî ve asgarisi tayin olunmak veya dersler arasında zamanın bölüneceği yüzdeler gösterilmek ve çalışmaların müfredatın, uygulanışı ve lüzumlu konulara gereği kadar zaman ayrılışı yönünden ilgili öğretmen kurullarınca plânlaştırılmak imkânlarını temin

edecek bir şekil alması, kısaca programa elastikiliği olan ve öğretmenler kuruluna yetki veren bir prensibe dayandırılması uygun görülmüştür.

Bununla beraber komisyonumuz, gerekirse erken öğretime başlıyarak, saatler artırılmak suretiyle bütün derslerin öğleden önceye alınması esasının da gözönünde bulundurulmasını ve öğleden sonraki zamanların ise, kurs ve serbest çalışmalara bırakılmasını esas kabul etmiştir. Ancak herhangi günlük sürekli uygulama faaliyetini gerektiren haller bu esasdan hariç tutulacaktır.

5 — Meslek dersleri:

Gerek memleketimizde gerekse garp dünyasında ilk açılan öğretmen okullarında, şu veya bu ad altında bir nevi psikoloji, pedagoji, genel ve özel öğretim metotlarının programa katılması bir gelenek haline girmişti. Fakat bir taraftan psikoloji derslerinin — diğer bir çok derslerde olduğu gibi — klâsik ve teorik bilim çerçevesinden çıkamaması, sınıf ve okul şartlarına tatbik edilememesi ve çeşitli ekolleri temsil etmesi; diğer taraftan pedagoji ve metodolojinin de çeşitli eğitimcilerin şahsî müşahede ve kanaatlerinin hududunu, pratik öğütler seviyesini aşamıyan mahiyette olması öğretmen yetiştirme hususunda iddia edilen maksatlara ulaşılmasını güçleştiriyordu.

Batı dünyasında, aşağı yukarı 1900 yıllarından beri gelişmeğe başlıyan, psikoloji bilgisinin sınıf şartlarına tatbikini hedef tutan, kendine hâs metodu ve konusu ile gün geçtikçe inkişaf eden eğitim psikolojisi öğretmen yetiştiren kurumlarda meslek derslerinin veçhesini değiştirmiştir. Bu gün bu dersler, nazarî psikoloji veya pedagojinin sübjektif tavsiyeleri olmaktan kurtulmuştur. Bunun zıddına olarak, okul ve sınıf problemlerinin ilmî usullerle incelenmeleri neticesinde «eğitim psikolojisi» adiyle başlı başına bir dal haline giren bu ders öğrenme kanunları, ferdî farklar, şahsiyet ve karakter gibi konular üzerinde çocuğun inkişafının çeşitli cephelerini ele almaktadır. Bu sahadaki mevcut kitaplar, materyellerini, psikoloji laboratuvarlarından ziyade sınıflarda yapılan

tecrübelere, öğrencilerin inkişafı üzerinde yapılan incelemelere, klinik kayıtlarına, vak'a incelemelerine, sosyal araştırmalara ve istatistiklere dayandırdıkları görülmektedir. Bu eserler, geniş genellemelerden ziyade müşahhas ve kat'i delillere dayanarak bundan otuz kırk yıl öncekilere nazaran daha pratik olduğu gibi ilmî bir mahiyet te arzetmektedir.

Eğitim psikolojisi, diğer bilimlere dayanmakla beraber kendine hâs bir saha da yaratmıştır. Bu meyanda, çeşitli derslerin öğretim metotları, öğretmen ve öğrenci münasebetleri, çeşitli derslerin öğrenilmesi güç olan kısımları, eğitimi güç olan öğrenciler, üstün zekâlı çocuklar problemi, grupla çalışma teknikleri, meslek seçiminde rehberlik, çeşitli öğrenci sınıflandırmalarının tesirleri, filimler ve plaklarla öğretim tekniği gibi ihtisas alanları belirmiştir.

Bu gün yabancı memleketlerin bir çoğunda öğretmen yetiştiren müesseselerde kullanılmakta olan eğitim psikolojisi kitapları tahlil edildiği zaman eğitim psikolojisinin genel olarak dört esaslı başlık altında toplanmış olduğu görülür :

1 — Büyüme ve gelişme psikolojisi,

2 — Öğrenme ve kanunları (özel ve genel),

3 — Şahsiyet ve intibakı,

4 — Ölçme tekniği - değerlendirme.

Bu yıl deneme mahiyetinde yürülüğe giren öğretmen okulları ve Köy Enstitüleri program taslağının meslek dersleri bölümünün bu anlayışla tertibedilmiş olduğu ve ileri bir adım teşkil ettiği memnuniyetle müşahede edilmiş ise de:

1 — Bu sevivedeki öğrencilerin faydalanabilecekleri kitapların henüz hazırlanmamış olması öğretmenler arasında tereddütler doğmasına vesile olmuştur.

2 — Çeşitli meslek dersleri için hazırlanacak ders kitaplarının eğitim psikoloj si temellerine dayanarak, bu yaştaki öğrencilerin ve cemiyetimizin ihtiyaç ve alâkalarını gözönünde bulundurarak bir bütünlük arzedecek tarzda tertiplenmesi komisyonumuzun temennileri meyanındadır.

Eski programda özel öğretim metotlarının meslek ders-

V. Millî Eğitim Şûrası İlkokullara Öğretmen Yetiştirilmesi, Öğretmen Okulları İle Köy Enstitüleri Yeni Öğretim Programı ve Meslekte Olgunlaşma Konularının İncelenmesi İşi İle Meşgul II. Komisyon Çalışma Halinde

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KAYIT NO
TASNİF NO

ara 175-975

MAARİF VEKA
YAYIM MÜDÜR
ARŞİV
KÜTÜPHANE
AİTTİR

leri öğretmenleri tarafından okutulan müstakil bir saha olmasına rağmen yeni programda bu bahislerin eğitim psikolojisine katılması ve uygulama derslerinin ise (ilkokuma. yazma ve hayat bilgisi hariç) branş dersleri öğretmenlerine bırkılması bu gün için bazı ciddi problemler arzetmekte ise de, bu alanda gereken neşriyatın yapılması ve meslek dersleri öğretmenleriyle branş dersleri öğretmenleri arasında ilkokul programlarının amaçları, açıklama ve direktifleri ışığında sıkı bir işbirliği sağlanması yoluna gidilmesinin daha verimli olacağı kanaatına varılmıştır.

Uygulamaları öğretmen okullarının en esaslı bir faaliyeti sayıyoruz. Öğretmen namzetlerinin başarılı ve çevrelerine faydalı birer eleman olmaları ancak bu tarz çalışmaların zaman itibariyle daha uzun süreli olmasına bağlıdır. Bu bakımdan; proğram taslağında belirtilen «Devamlı uygulamalar altı haftayı geçmemek üzere, Kasım ile Mart ayı arasında yapılır» kaydının kaldırılarak «Devamlı uygulamalar en az bir kanaat dönemi süresince çevrenin özelliğine göre yapılır» şeklinde tadiline, buna bağlı olarak da, Öğretmen okulunun son sınıflarında uygulanmakta bulunan üç kanaat notunun ikiye indirilmesi yerinde olacaktır.

Eğitim sosyolojisi programa yeni katılan bir ders olduğu gibi, garp dünyasında da ancak 1917 yıllarından beri gelişmeğe başlamış bir bilim dalıdır. Bu günkü durumuyla her ne kadar istikrar peyda edememiş ise de, okul ile çevre arasındaki münasebetin kuvvetlendirilmesi ve öğretmenin sosyal muhiti içinde ilgili ve verimli olmasını sağlamağı hedef tutması bakımından, öğretmen okullarında nazarî bir sosyoloji biliminden ziyade meseleleri pragmatik bir görüşle ele alan «eğitim sosyolojisi» nin yer alması faydalı bir adım olarak kabul edimiştir. Ancak bu konu üzerinde yazılacak kitapların ve kullanılacak öğretim metotlarının, neticelerinin verimli olup olmıyacağını tayin edeceği aşikârdır.

Ayrıca, iki sınıfa dağıtılmış olan bu ders konularının şehir realitelerinden de faydalanılarak bir kısım mevzuların oralardan alınması temenniye şayan görülmüştür.

Eğitim tarihinin programdan çıkartılmış olduğu iddiası yersiz bulunmuştur; çünkü, her hangi bir fikrin, zaman içinde geçirdiği tekâmülün incelenmesi ile daha iyi belirebileceği bir hakikattir. Lâkin bu işin kronolojik bir sistem dahilinde terbiyeci ve filosofların hayatlarına inhisar ettirilmesi suretiyle okutulmasının arzu edilen neticeleri sağlıyamadığı tecrübelerle sabit olmuştur. Eğitim tarihinden en önemli sayılan filozof ve terbiyecilerin fikirleri, hayatları ve tercihan metinlerinin seminer saatlerinde veya sırası geldikçe başvurulmak suretiyle ele alınmalarının daha verimli olacağı hükmüne varılmıştır.

6 — Türk dili ve edebiyatı:

Taslak Programda Türk dili ve edebiyatı adı altında toplanan okuma, dil bilgisi, kompozisyon, Türk edebiyatı tarihi, çocuk edebiyatı ve uygulamalı Türkçe derslerinin amaç, açıklama ve müfredatı üzerinde duran komisyonumuz, taslağın heyeti umumiyesini bir taraftan ana dilini geliştirmesi, öte taraftan öğretmen namzetlerine okuma zevk ve alışkanlığını kazandırması bakımından iyi ve yeterli olduğunu görmüş, hususiyle namzedin çocuk edebiyatı ve uygulamalı Türkçe dersleriyle meslekî faaliyetlere hazırlaması durumu da takdirle kaydedilmiş ve bütünü ile kabul edilmesinin Şûraya teklifi sonucuna varmıştır.

Ancak bu amaç ve açıklamalarla istenen noktaların gerçekleşmesi hususunda yardımı olabileceğini umduğumuz aşağıdaki hususların temennilerimiz olarak arzına ihtiyaç görülmüştür.

1 — Mahallî şive hatalariyle eksik ve yanlış anlamlı sözler ve imlâ yanlışları üzerinde bütün öğretmenler aynı hassasiyet ve alâkayı göstermeli ve bilhassa zaman zaman tertiplenecek listelerle bu nevi aksaklıklar üzerinde öğretmen ve öğrencilerin dikkatleri çekilmelidir.

2 — Öğretmen okulları kitaplıkları her öğrenci gurubuna en az bir sözlük ve imlâ kılavuzu düşecek şekilde teçhiz edilmesi ve öğrencilerin daima faydalanacakları kitapla-

rın aynı neviden olmak üzere sayılarının arttırılması da hedef tutulmalıdır.

3 — Son sınıf dersleri için olduğu kadar, bütün öğrenciler için de faydalı olacağına inandığımız çocuk neşriyatından müteşekkil bir kısm, okul kitaplığında yer almalıdır.

4 — Öğretmen okulları kitaplıklarının bir an evvel ve sistemli bir şekilde zenginleştirilmesini sağlamak üzere bu müessese kitaplıklarında bulunması veya öğretmen adayları için tavsiyeye değer kitapların tanıtılması için Vekillikçe yıllık listeler tertibi ve bu gibi kitapların toptan alınarak müesseselere dağıtılması, idarî ve iktisadî bakımdan faydalı olduğu gibi ayrıca yayınlanacak neşriyat listeleri üzerinden okullarca satın alınabilmesi için gerekli ödenek de verilmelidir.

5 — Öğretmen okullarının öğrencilerle ilgili ve ihtiyaçlarını karşılayacak, kendilerine okuma zevkini verecek ve diğer ders konulariyle de bağlantı kuracak çeşitli konuları havi okuma kitaplarına ihtiyaç vardır. Bu kitaplara konulacak metinlerdeki edebî örneklerin yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, yaşayan dilden eski dile doğru gitme esasına dayanmalıdır. Bu kitaplara Türk inkilâbının ve Türk kültürünün heyecan ve iman tazelemeye yarayan değerli eserlerinin terkip ve teşkil edici kısımlarından örnekler alınması pek tabiî olmakla beraber ayrıca çocuğa aydın bir dünya görüşünü kazandırmak bakımından eski ve yeni klâsiklerden parçalar da seçilmelidir.

7 — Sosyal bilgiler (Tarih - Coğrafya ve Yurttaşlık bilgisi):

Öğretmen okulları ve köy enstitüleri taslak programının sosyal bilgiler bölümünün amaçlar, açıklamalar ve ders müfredatı kısımlarını gözden geçiren komisyonumuz, ilk okul ders programlarını da dikkate alarak bu derslerin mana ve mahiyetini incelemiştir.

Genel olarak taslak programımızın ana prensip olarak kabul ettiği dersler arasındaki münasebet ve bağlantıyı, gerek bu ders arasındaki bağlılık gerekse çocuk ruhu ve yaşayışı

durumu ile olan münasebeti sebebiyle ilgi çekici olmuştur. Ancak bu açıklamalara rağmen, öğretmen okullarının birinci devrelerindeki müfredat konuları arasındaki irtibatın sağlanmasına dikkati çekerek,

a) Müfredat programının, tarih-coğrafya ve yurtdaşlık bilgisi konularının öğretmen okulları birinci devresinde mümkün olduğu kadar üniteleştirilmesi ve toplulaştırılması,

b) İkinci devresinde ise ilmî bir düşünce ve tasnife imkân vermek bakımından ayrı ayrı dersler halinde okutulması,

c) Bu bakımdan birinci devre programının yeniden revizyone tabi tutulması hususu zarurî görülmüştür.

Bu arada müfredat programlarının gerek uygulanmasında ve gerekse gelişmesinde komisyonumuzca aşağıdaki hususların Vekilliğe, temenni halinde arzı uygun görülmüştür:

1 — Tatil aylarınca memleket içinde ve komşu memleketlerde geziler tertip edilmelidir.

2 — Mahallî şartlara uygun üniteler tertibinin ilgili öğretmenler kurulunca tesbitine imkân sağlıyacak bir direktifin açıklamalar arasında yer alması faydalıdır.

Diğer taraftan ayrıca bu derslerden ayrı olarak, müfredatta turizm konusu ile ilgili bir dersin yer alması isteği hakkındaki Basın-Yayın Genel Müdürlüğü mümessili tarafından yapılan teklif üzerinde de durulmuş ve münakaşalar neticesinde böyle bir dersin programa müstakil bir ders olarak girmesinden ziyade zaten tarih, coğrafya konuları arasında bu hususta gerekli esaslar mevcut bulunduğundan, sırası geldikçe işlenmesi ve ihtiyaca göre serbest çalışma kursları arasında da bu konuya yer verilmesi uygun görülmüştür.

8 — Tabiat ve Fen bilgisi:

Taslak programın bu ders gurubiyle ilgili kısmının öğretmen okullarının ihtiyacına uygun ve billassa İlkokul programımıza mütenazır bir karakterde olduğu görülmüştür.

Yalnız programın verimini arttırmak ve bazı eksik görülen cihetlerini tamamlamak üzere, aşağıdaki hususların Şûranın tensibine arzında fayda mülâhaza edilmiştir.

1 — Mevcut öğretmenlerin bir kısmı formasyon bakımından bu ders gurubunu tam selâhiyetle öğretecek derecede hazırlıklı bulunmadıklarından bu gibi öğretmenlerin tertiplenecek seminerlere sevk edilmeleri.

2 — İlim sahalarında ve üniversitelerimizde bu ders gurubiyle ilgili konularla uğraşan ilim adamlarımızın çalışmalarından ve bilgilerinden faydalanmak için devamlı temaslar yapmak süretiyle iş birliği sağlanması.

3 — Bir ilkokul öğretmeni için lüzumlu görülen jeolejiye ait bazı bilgilerin alâka ve imkânlara göre kısmen bu ders gurubu ve kısmen sosyal bilgiler (coğrafya) gurupları mufredatı içinde yer alması.

4 — Son sınıfta İlkokul Tabiat Bilgisi dersinin özel öğretimi ve ders kitaplarının incelenmesi için gerekli hazırlıkları mümkün kılacak bir tedbir alınması.

9 — Matematik:

Program taslağının matematikle ilgili kısımları üzerinde yapılan müzakere ve açıklamalar sonucunda bu kısmın öğretmen okullarımızın ihtiyaçları bakımından yeterli olduğu anlaşılmıştır. Yalnız daha verimli sonuçlar almak için şu hususların temennisi kararlaşmıştır:

1 — Son sınıflarda matematik dersinin özel öğretimi ile ilk okul matematik ders kitaplarının incelenmesi ve bu kitaplar üzerinde pratik çalışmalar yapılabilmesi için bir saat ayrılması lâzımdır.

2 — Matematik derslerinde işlenecek problemlerin öğretmen adaylarında, gerek şahsî hayatları, gerek yetiştirecekleri nesiller bakımından tutumluluk zihniyetini geliştirecek bir karakter taşıması esas olmalıdır.

3 — Uygun görülecek bir sınıfta ticarî defter tutma usullerinin öğretmen adaylarına öğretilmesini mümkün kılacak

F. 41

şekilde programa bir ilâve yapılması temenniye şayan görülmüştür.

10 — Millî Savunma:

Program taslağının Millî Savunma ile ilgili kısımları incelenmiş, esası komisyonun selâhiyeti dışında görülmekle beraber aşağıdaki hususların, bu dersin faydasını daha artırma bakımından, ilgili makamlardan temennisinin uygun olacağında ittifak edilmiştir:

1 — Programın bu dersle ilgili kısmının yalnız erkek öğretmen okullarının ihtiyacı gözönünde bulundurularak tertip edilmiş olduğu görülmektedir. Kız öğretmen okullarının ihtiyaçlarını da karşılıyacak kısımların ayrıca programda yer almasına zaruret vardır.

2 — İlkokul öğretmeninin vatandaşların cephe gerisi savunma faaliyetlerine hazırlanmalarında ve teşkilâtlanmalarında üstlerine alacakları vazife gözönünde bulundurularak, mahallî savunmalarla passif korunmalar için yakın tarihten canlı örnekler verilerek gerekli bilgilerle techiz edilmelerini mümkün kılacak bahislerin de programa ilâvesi lâzımdır.

3 — Programın bütünündeki vahdet ve insicama mütenazır olmak üzere, bu ders için de gerekli amaç ve açıklamaların programa ilâvesi ve bu arada bu dersin metodu ile millî ve vatanî terbiye bakımından müessir olabileceği çeşitli faaliyetlerin belirtilmesi uygun görülmüştür.

4 — Askerlik öğretmenlerinden başka, zaman zaman kurmay subaylarının ve harb görmüş kahramanların müsahabeler tertip etmek suretiyle öğretmen adaylariyle temasları sağlanmalıdır.

5 — Öğretmen adaylarının millî duygularını ve tarih bilgilerini kuvvetlendirmeğe yarar Millî Savunma Bakanlığı yayınlarının öğretmen okulları kitaplıklarına da dağıtılmasının temini faydalı görülmüştür.

6 — Millî Savunma Bakanlığı filim merkezinin elindeki çeşitli filimlerden öğretmen okullarımızın faydalanması imkânları araştırılmalıdır.

11 — Din bilgisi:

Program taslağının Dinbilgisi kısmı üzerinde yapılan müzakere sonucunda müfredatın maksada yeter bulunduğu görülmüş, ancak şu cihetlerin temennisine karar verilmiştir:

1 — Programın vahdet ve tecanüs bakımından bu dersle ilgili amaç ve açıklamaların da programda yer alması lâzımdır. Bu suretle öğretmen adaylarına verilmek istenen dinbilgilerinin müşterek anlayışla öğretilmesi sağlanmalıdır.

2 — Bu dersle vazifelendirilecek öğretmenlerin de yüksek din tahsili görmüş geniş kültürlü elemanlar arasından seçilmesine ihtiyaç vardır.

3 — Bu ders için öğrencilere tavsiye edilmiş kitap, programa tamamen tekabül etmemekle beraber ifade bakımından da öğretmen adayları için birtakım güçlükler doğurmaktadır.

12 — Beden eğitimi:

Öğretmen okulları ve köy enstitülerininde beden eğitimi derslerinin durumunu inceliyen komisyonumuz, gerek çizdiği amaçlar, gerek dersin bu okullarda öğretimi hususundaki açıklamaları ve gerekse bu çalışmaları sağlıyacak ders konu ve vasıtalarını genel olarak öğretmen namzetlerinin hem beden gelişmeleri bakımından ve hem de mesleklerinde lüzumlu alışkanlıkları, meharetleri kazanması yönünden yeterli ve yetiştirici bulmuştur.

Yapılan konuşma ve tartışmalar neticesinde aşağıdaki hususların tavzih olunması kannaatına varılmıştır:

I. Programı tamamlamak bakımından:

a) Taslak programın 345 inci sahifesinde mevcut «Kampçılık ve Yavrukurt rehberliği» kursunun sadece öğretmen okullarının ikinci devresine inhisar ettirilmesi.

b) Beden eğitimi dersinin yurt müdafaası hizmetindeki mevkiini takviye ve tarsin etmesi bakımından taslak programın 252 inci sahifesindeki «Beden eğitimi ile ilgili ders

dışı çalışmalar» bölümünün 5. inci maddesindeki (Atletizm, kayak, yüzme, güreş, bisiklet, motosiklet) faaliyetlerine mümkün olan yerlerde «atıcılık ve binicilik» in de eklenmesi.

c) Oyun faaliyetlerinden mahallî halk oyunlarının gençlik kitleleri arasında daha yaygın bir hal kazanmasını sağlamak bakımından, taslak programın 253 üncü sahifesindeki «Ders plânının uygulanmasında öğretmene öğütler» başlığı altında toplanan kısmın 16 ıncı maddelerine aşağıdaki fıkranın eklenmesi.

(Oyun faaliyetleri arasında yer alan mahallî halk oyunlarının gereği gibi işlenmesi için beden eğitimi, resim ve müzik öğretmenlerinin sıkı işbirliği halinde, bu oyunların kıyafet, müzik ve hareket motiflerinin, asıllarına sadık kalmak şartiyle, yerli hususiyet ve karekterleri içinde tesbit ve muhafazasına azami itina gösterilmelidir.)

d) Beden eğitimi derslerinin hem kendi çalışmalarında hem de passif korunma hizmetlerinde daha verimli olabilecek olan (İlk yardım) faaliyetlerinin de daha geniş mikyasta ele alınmasını sağlamak bakımından taslak programın 251 inci sahife 13 üncü maddedeki (Arızalarda ilk yardım) kısmının aşağıdaki şekilde genişletilmesi.

(İlk yardım: Burkulma, berelenme, çıkık, kırık, güneş ve saire çarpmaları, boğulma, donma gibi hallerde alınacak ilk tedbirler hakkında pratik bilgiler, çeşitli sargılar, yaralı taşıma usulleri.)

e) Beden eğitimi çalışmalarının okulun diğer çalışmaları ile birlikte yürümesini sağlamak üzere, okul hekimi ile işbirliği bakımından aşağıdaki fıkranın (Ders plânının uygulanmasında öğretmene öğütler) bölümüne ait 19 uncu maddenin sonuna eklenmesi:

(Esasen beden eğitimi öğretmeni, sağlık koruyucu tedbirler konusunda okul doktoriyle daimî bir işbirliği halinde bulunmalı, öğretmen adaylarına bu hususta lüzumlu itiyatlar pratik olarak kazandırılmalıdır).

II. Programın belirttiği amaçlara bir an önce ulaşmak bakımından :

a) Kurulmuş ve kurulacak öğretmen okullarınının «Beden eğitimi ve spor salonları» ile techizi,

b) Müessese mevcutlarına göre sayıları az olan bu ders öğretmenlerinin imkân ve fırsatlar elverdikçe arttırılması,

c) Mahallî halk oyunlarının teşvik ve yayımı bakımından mevcut öğretmen okulu ve köy enstitüsü öğretmenlerinin bilgi ve meharetlerinin arttırılması için tedbirler alınması.

13 — Müzik :

Öğretmen okulları ve köy enstitüleri taslak programı üzerindeki çalışmaları arasında, müzik dersinin amaç, açıklama ve müfredatını inceliyen komisyonmuz, gerek namzetlerin müzik kültürünü kazanmaları, gerek yarınki meslek hayatında kullanacakları bilgi ve meharetleri elde etmeleri bakımından bu programın yeterli ve verimli olduğunu görmüş, çizilen amaçlara ve bu hususu sağlıyacak açıklamalara uygun bir durum gösterdiği kanaatına da varmıştır.

Bununla beraber komisyonumuzda vazife alan mütehassıs arkadaşların teklifleri ve umumi heyetimizin benimsediği mucip sebepler dolayısiyle aşağıdaki tadil ve temennilerin Şûraya arzı hususu uygun görülmştür :

I. Tâdiller :

a) Taslak programının 262 inci sahifesindeki I. devre I. sınıf bölümünün ikinci paragrafının :

«Do majör gamı ve tonu ; do majör tonunun ikinci, üçüncü ve altıncı (tabii = eolik) minör derece tonları (eski mod'lar), lâ — do — re — mi — sol pentatonik (beş dereceli, yarım ses ihtiva etmiyen) dizi,

(öğretmen yukarıdaki ton sırasını seçmekte serbesttir. Yani ister minör diziden majör diziye, ister majör diziden minör diziye varmada, öğrenci ve çevreyi hesaba katarak tercih yapabilir) şeklinde değiştirilmesi ;

b) Öğretmen okulundan mezun olacak gençler bir taraftan Türk halk müziği ve garp müzik tekniği ile yoğrulurken, diğer taraftan Türk klâsik musikisi ile de temasa gelmeleri bakımından hiç olmazsa öğretmen okullarının bir sınıfına, sadece plaklar üzerinden dinlemek kaydı ile, ilâvesini düşünen komisyonumuz taslak programın 264 üncü sahifesinin II. devre II. sınıf müfredatının sonuna «Klâsik Türk müziği hakkında genel bilgi ve klâsik Türk bestecilerinin eserlerinden plâklarla örnekler dinletilmesi» kaydını eklemeyi teklif etmektedir.

II. Temenniler:

Bu müfredat programının amaçlarının ve bununla ilgili açıklamaların tahakkuku için:

a) Okula uygun bir Türk halk türküleri rehberinin hazırlanması,

b) Okullarda çalınacak Türk halk türküleri diskoteskinin tesbit olunması,

c) Türk halk türküleri ile birlikte okula uygun Türk halk oyunlarının da bu arada dikkate alınması,

d) Öğretmen okulu müzik öğretmenlerine rehber olabilecek eserlerin yayımlanması,

e) Enstrüman kurslariyle yakından ilgili olan bu ders öğretmeninin yardımcısı olarak enstrüman öğretmenleriyle takviyesi.

f) Kahramanlık ruh ve enerjisini takviye eden karakterdeki türkü ve marşların bir repertuvarının öğretmenin eline verilmesi,

g) Okulların boş zamanlarını faydalı geçirmek bakımından bilhassa okulların boş zamanlarına ayarlanabilecek şekilde İstanbul Teknik Üniversite ve Ankara Teknik Öğretmen Okulu verici radyo istasyonlarının enerji bakımından takviyesi ile gençliğin yetişmesi hizmetine göre programlarının düzeltilmesi,

h) Müzik Öğretmeni yetiştiren müesseselerde, adayların ayrıca müzik alet ve vasıtalarının onarım, akort ve bakımı hususunda bilgi ve meharetlerle techizi,

i) Öğretmen adaylarının behemehal ilk okul müzik derslerini de verebilecek yetenekte yetiştirilmesi ve mutlaka bir müzik aletini de çalabilecek hale getirilmesi.

14 — Resim - İş ve Yazı :

Taslak programda, bir öğretmen namzedini bir taraftan bir ifade vasıtasiyle, diğer taraftan bir resim ve sanat zevki ile teçhiz edecek meharetleri kazandırmak üzere, yer alan resim - iş ve yazı programının amaç açıklama ve müfredatını inceleyen komisyonumuz, programın bugünkü öğretmen okullarına en elverişli bir durumda olduğunu görmüş ve tam olarak uygulanmasiyle bu alanda faydalı olacak kabiliyette ilkokul öğretmenini hazırlamayı mümkün kılacak keyfiyette olduğu neticesine varmıştır. Bu arada muhtelif üyeler tarafından ileri sürülen bazı tekliflerin de dikkate alınması programın verimini arttırma bakımından faydalı görülmüştür.

1 — Öğretmen okullarının, muhtaç oldukları iş atölyeleleri ve gerekli ders araçlariyle bir an önce takviyesi zaruridir.

2 — Resim - iş dersleriyle diğer ders gurupları arasında, bilhassa ilkokulda yapılacak çalışmalar bakımından gerekli bağlantıları kurmak ve bunu matematik ve fen dersleri için bir ifade vasıtası haline de getirmek hususunun gözönünde bulundurulması gerekir.

3 — Mevcut öğretmenlerin bir kısmı formasyonları bakımından bu dersleri bir bütün halinde sevk ve idare edecek hazırlıkta bulunmadıklarından eksikliklerinin giderilmesi ve programın tatbikindeki anlayış birliği bakımından yetiştirilmeleri için gerekli tedbirlerin alınmasına ve imkân nispetinde sayılarının arttırılmasına lüzum vardır.

4 — Resim ve iş derslerinde çevrenin bariz hususiyetlerini taşıyan el sanatlarında kullanılan veya eski sanat eserlerinde raslanan millî zevkimizin mahsulü motifleri münasip şekilde yapılan işlerde değerlendirmek suretiyle bu

ders ile çevre ve millî kültür arasında sıkı bir bağın kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

5 — Öğretmen adayına herhangi bir konuda bir ihtisas kazandırmaktan ziyade, içinde bulunduğu çevre şartlarına uyarak iş yapmak ve öğretmek yeteneğini kazandırmanın esas olduğu prensibine göre hareket edilmesi zaruridir.

6 — Sanat dersleri arasında yer alan yazının, gayesinin güzel el yazısı kazandırmak olmayıp sanat kıymeti bulunan çeşitli yazılar üzerinde çalışmalar yapmak olduğu, güzel el yazısına sahip olma alışkanlığının kazandırılmasının ise, başta Türkçe öğretmeni gelmek üzere bütün öğretmenlerin devamlı dikkat ve alâkasiyle sağlanabileceğini gözönünde bulundurmak icabeder.

15 — Ev işleri:

Sadece kız öğretmen okullarında uygulanmakta olan ev işleri proramının gerek amaç ve açıklamaları ve gerekse redatı bakımından hem meslek ve hem de analık bilgileri yönlerinden yeter derecede olduğu görülmüştür.

Sadece bu dersin verimini artıracak şu tedbirlerin de alınması tavsiyeye değer bulunmuştur:

1) İkinci devre birinci sınıfın biçki-dikiş derslerinin bir kısmının ikinci sınıfa akdarılması suretiyle bu sınıfın yükü hafifletilmelidir.

2) Öğretmen adaylarına kısa zamanda kolaylıkla hazırlanabilir sıhhî ve iktisadî karakterde olan ve muhitimizde henüz tanınmamış bulunan bazı yemek çeşitlerinin de öğretilmesi suretiyle beslenme rejimimize bilgiler katılması hususunda programa bir kayıt ilave olunmalıdır.

3) Kız öğretmen okulunun önemli bir mevzuunu teşkil eden bu dersle vazifelendirilen öğretmanler daha çok, yalnız mevzuun bir cephesinde derinleşmiş olduklarından programın diğer konularının tatbiki bazan ikinci veya üçüncü plâna düşmektedir. Bu itibarla programa göre bir tarafran öğretmen

yetiştirilirken diğer taraftan mevcut öğretmenlerin de yetiştirilmesi hususuna önem verilmelidir.

16 — Tarım:

Program taslağının Köy Enstitüsü ve Öğretmen okullarının mahallî durum ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yapılmış olan tarım bölümünün ve bunda takip edilecek amaç ve açıklamaların, her şeyden önce bir öğretmen için lüzumlu bilgi ve meharetlerle yeter derecede teçhiz ettiği görülmüştür. Komisyonca kazanılacak bilgi ve meharetlerin bu bakımdan verimli ve semereli olacağı kanaatına varılmıştır.

Bulnunla beraber aşağıdaki hususların temennisi lüzumlu görülmüştür:

1 — Mevcut tarım öğretmenleri, meslekî hazırlıkları bakımından çok defa tarımın muayyen bir şubesi üzerinde yetişmiş bulunduklarından ve tarım dersinin ilkokulda uygulanması bakımından programın gerektirdiği faaliyetleri tamamiyle sağlayamamaktadırlar. Bunların öğretmen okulu ihtiyaçları bakımından kurs ve seminerlerden geçirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2 — Hayvancılık bölgelerindeki öğretmen okullarının kadrosuna birer veteriner öğretmen ilâve edilmelidir.

3 — Okul kitaplıkları tarım faaliyetleriyle ilgili her çeşit resmî ve hususî yayınlarla takviye olunmalıdır.

4 — Öğretmen adaylarının gerek tahsil hayatlarında ve gerek öğretmenlik sıralarında daima elleri altında bulunabilecek umumi ve pratik değerde bir tarım kitabının hazırlatılarak vekâletçe yayınlanmalıdır.

5 — Bitki hastalıklariyle mücadele de faydalı olabilmek için ilkokul öğretmen adaylarını pratik surette ve çevre şartları göz önünde tutulmak üzere yetiştirilmeleri için tedbir alınmalıdır.

6 — Programın 336 ncı sahifesindeki seçime tâbi konular arasına çevrede en çok bulunan ve geliştirmesinde memleket iktisadiyatı bakımından fayda görülen ziraat sanatlarının ithali uygun olacaktır.

17 — Serbest çalışmalar ve kurslar:

Taslak programın en çok benimsenen, ileri bir eğitim anlayışının ifadesi olarak görülen ve bu bakımdan namzedlerin istek ve arzuları istikametinde yetişme ve ilerlemelerinde teşvik edici bir unsur olarak kabul edilen «serbest çalışma ve kurslar» hakkında programda yer alan bölüm maksada yeter görülmüştür.

Yalnız şu cihetlerin tasrih ve ilâvesi temenniye şayan bulunmuştur:

1 — Bu çalışmaları tanzim edici müşterek esasları belirten direktif ve açıklamalar programın bu kısmında da yer almalıdır.

2 — Halen serbest çalışmalara tahsis olunan zaman, öğretim vakit cetvellerine nazaran çok azdır. Bu bakımdan öğleden sonraki zaman tamamen bu işlere tahsis olunmalıdır.

3 — Kursların neticesinde bunlara devam eden öğrencilere tanınacak hakların da sarih bir şekilde tesbitine ihtiyaç vardır.

4 — Kursların gerek seçilmesinde ve gerek sürelerinin tesbitinde muhit şartlarına ve eldeki vasıtalara göre öğretmen kurullarına yetki verilmelidir.

5 — Kurs faaliyetlerini düzenleyici kılavuz ve el kitapları yayınlanmalı ve okulların bu bakımdan muhtaç oldukları araçlar sağlanmalıdır.

6 — Kurslar arasına «Turizm» ve «Çevre incelemeleri» konularının da alınması lüzumlu görülmüştür.

7 — Öğrencilerin sınıf dışı faaliyetlerine imkân vermek üzere serbest zamanların plânlanması uygun bulunmuştur.

18 — Genel temenniler:

Komisyonumuzun, programın gerek heyeti umumiyesi ve gerek muhtelif kısımları üzerindeki çalışma ve tartışmaları sırasında, zaman zaman izhar olunan ve bu programın uygulanmasında faydalar sağlıyacağı umulan, bazı husus-

ların da genel temenniler halinde Şûra umumî heyetine sunulmasına karar verilmiştir:

1 — Öğretmen okulu, gayesi itibariyle her hagni bir orta dereceli müesseseden farklı vasıfta ve özel hazırlıkta öğretmene muhtaç bir müessesedir. Bu sebeple bu müesseselere öğretmen seçiminde bu görüşün hâkim olması şarttır.

Bundan başka bu müesseselerde çalışan öğretmenler sadece sınıf dersleriyle kayıtlı olmayıp, okulun gece ve gündüz bütün her çeşit eğitim çalışmaları ile ve sınıf dışı faaliyetlerle de görevli bulunduklarından, fevkalâde zaruretler hasıl olmadıkça, kanunî ders hadlerini doldurmak gibi, idarî düşüncelerle kendilerine başka okullarda ilâve dersler vermek suretiyle bu çalışmalar sekteye uğratılmamalıdır.

2 — Yeni ders proğramı taslağı ile yepyeni bir ruh ve hüviyet kazanmakta olan bu müesseselerin idaresinin aynı ruh ve ışık altında, bir yönetmeliğe bağlanması, hususiyle müesseselerin eğitim faaliyetlerinde müşterek bir düşünüş ve anlayışın kurulması için, müessese müdürleriyle öğretmen kurullarınca seçilecek birer öğretmenden müteşekkil bir kurulun toplanarak bu yönetmelik tasarısının hazırlanması ve bütün ana problemler münakaşa edilerek ilkokul öğretmeni yetiştiren müeseseler arasında iş ve fikir birliğine varılması uygun olacaktır.

3 — Öğretmen okullarının bütün öğretim dallarında öğretmeden ziyade öğrenme metodlarını öğrencilerine telkin edebilecek ve aynı zamanda dersinin özel öğretimi hakkında da bilgiler verecek öğretmenlerin, pedagojik görüş ve bilgilerini arttıracak devamlı neşriyata ihtiyaç bulunduğu gibi, bu öğretmenlerin zaman zaman bu konuda birlikte çalışmalarını sağlıyacak umumî veya mıntıkavî seminerler tertibi de lüzumlu görülmüştür.

Bundan başka bu öğretmenlerin imkânlar bulundukça gurup gurup yabancı memleketlerin mümasil müesseselerindeki çalışmaları bizzat görüp yaşamaları için de gerekli tedbirlerin alınmasında fayda bulunduğu şüphesizdir.

4 — Öğretmen yetiştiren müesseselerimizde «Rehberlik» faaliyetlerine biran evvel başlanması ve bunun gerektirdiği zihniyet ve davranışları kazanmış öğretim elemanlarının, üzerinde çalıştıkları öğretmen adaylarına da, meslek hayatına atıldıkları zaman aynı zihniyet ve davranışları fiilen yaşayarak benimsemiş bir hüviyet kazandırmaları zarureti vardır.

5 — Öğrenci seçiminde ve bilhassa seçiminde isabetsizliğe düşülerek okula alınmış öğrencilerin tasfiyesi işinde okul idarelerine ve öğretmen kurullarına geniş yetkiler verilmelidir.

6 — Öğretmen yetiştirmede müfredat ve öğretmen kadar, bina ve teşkilâtın da mühim rolü vardır. Bu itibarla öğrenci sayısına göre, bina ve malzeme durumunun ayarlanması ve bu bakımdan bugün sıkışık durumda olan müesseselerin öğrenci kadrolarının indirilmesi veya öğrenci kadrolarıyle mütenasip binalara sahip kılınmaları zaruridir.

Aynı zamanda programın verimli neticeler sağlaması için tesisi zarurî bulunan özel ders yerlerinin de biran önce kurulmasına ihtiyaç vardır.

7 — Üyelerimizden bazılariyle İktisat ve Ticaret Bakanlığı temsilcisi tarafından öğretmen adaylarına bugünkü ekonomi meseleleri hakkında anlayış ve görüş sağlıyacak bir dersin programlara ilavesi teklif olunmuş ise de, programın bugünkü şekli ve öğrenim süresi ile de telifi imkânı bulunamadığından bunun, müesseselerin ilerideki gelişmeleri sırasında dikkate alınacak bir temenni olarak Şûraya arzı muvafık bulunmuştur.

8 — Programımız büyük tekâmül manzarası arzetmekle beraber verimini her bakımdan mütevazın bir şekilde alabilmek için kendisine şimdiden kesin bir şekil verilmiyerek bu ders yılında olduğu gibi, önümüzdeki ders yıllında da, Şûranın tasvip edeceği yeni ilâve ve tâdillerle kabul edeceği direktifler göz önünde bulundurulmak şartiyle, taslak olarak uygulanmasına devam edilmesi ve o vakit alınacak ve toplanacak

rapor ve mütalâalara göre, bu programa kesin şelinin verilmesi, bir çok bakımlardan faydalı mülâhaza edilmiştir.

Zamanın müsaadesi nisbetinde ve kudretimiz dahilinde yapılan devamlı çalışma ve tartışmalarla «İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma» konuları hakkında komisyonumuzun vardığı sonuçları, Beşinci Millî Eğitim Şûrasının yüksek tetkik ve tensibine saygılarımızla sunmaktayız.

Başkan	**Başkan V.**	**Raportör**
Faik Reşit UNAT	*Prof. Dr. H. DERELİ*	*Hüsamettin ARKAN*
Raportör	**Raportör**	**Sekreter**
Reşat OĞUZ	*Ahmet ÖNERTÜRK*	*Hüseyin YILDIRIM*

a) Komisyonu

Başkan
Vedide PARS

Başkan V.
A Zeki ÖKMEN

Raportör
Zeki AKTAN
Muhip KOCAÇINAR
Rauf MİRÂL
Şahap OKUTURLAR

b) Komisyonu

Başkan
Kemal KAYA

Raportör
Kemal AKALIN
Fahri AKINCI

G. Acatay, Prof Dr.
Mustafa Akay
İzzet Akay
Danyal Akbel
Necati Akder, Prof.
Muhiddin Akdik
S. Akdik, Prof. Dr.
Kemal Akgün
Himmet Akın, Dr.
Niyazi Akşit
Cemal Anagöz, Prof.
Kâzım Nami Duru
Mazhar Eğilmez
Ömer Cudi Eke
Cevdet Ekemen
Muhittin Erol
A Eroğlu
Mithat Fenmen
Kâmil Gökçora
Celâl Göktuna
Cevdet Göktür
Ömer Kaya Gülen
Nezihe Kubat
Nüzhet Kürkçüoğlu
R. J. Maaske, Ord. Prof.
H. C. Mills Prof.
Cemal Onoğur
Ramazan Oral
Hayrullah Örs
Adnan Ötüken
Ahmet Özel, Prof.
Ali Öztürk

Zehra Alagöz
Leman Alkay
Cemal Alpman
Tevfik Ararat
Remzi Arifigil
Tarık Asal
Hasan Aydın
Davut Aydınaslan
Şinasi Barutçu
İhsan Baykal
Osman Bener
L. Biran, Prof. Dr.
Nihat Çetin
Saip Develi
Hüsnü Dikeçligil
Fuat Gündüzalp
Mustafa Güneri
Osman Horasanlı
Hikmet İlaydın
Ziya Tuğal
Mehmet Tuğrul
Ali Tuncay
İ. Hakkı Uludağ
İsmail Yalman
Tevfik Yavuzer
Kadircan Kaflı
H. Fikret Kanat, Dr.
Kemal Kerpiççi
Nusret Köymen
Halil Öztürk
Turgut Pöğün
Rahmi Pulcu
Celâl Saraç, Prof.
Osman Saygı
N. Serdaroğlu, Prof. Dr.
Nejat Sirel
Mustafa Soyaslan
Hatice Sökmen
Kâmil Su
Sıtkı Şanoğlu
Seniha Tansu

Başkan — Söz istiyenler lütfen isimlerini yazdırsınlar.

Efendim; mevzuumuz çok mühim bir mevzudur. İlköğretimin belkemiğini teşkil eden, ilkokul öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusudur. Raporda, verdiğiniz karar mucibince okunmamıştır. Bu itibarla arkadaşlarımızın bir takyid yapılmadan konuşmalarına imkân vermenizi rica edeceğim. (*Muvafık sesleri*)

Latif Günal — Sayın arkadaşlar; Komisyonun hakikaten esaslı ve şuurlu bir şekilde çalışarak bu raporu elimize vermiş bulunmasını memnuniyet ve şükrânla karşılarım. Hele öğretmen yetiştirme meselesinde tahsile bir sene daha eklenmesini memnuniyetle müşahede ederim. Gönül ister ki ilköğretmen okulundan çıkacak öğretmen de ortaokul ve daha yukarı okullar öğretmenleri seviyesine gelsin.

Bazı arkadaşlarımız ilkokul öğretmeni olarak çalışıyor. Bu arkadaşlarımız ilkokullarda çok verimli mesai sarfettikleri halde, maddî ve manevî imkânlar göz önünde tutularak ve bu çok verimli sahayı terkederek daha yukarı çıkabilme imkânları bu raporla ele alınmak istenmiştir. Bugüne kadar bu arkadaşlarımız ilköğretimden yukarı gidememişler, maddî ve manevî zorluklar altında yerlerinde kalmışlardır. Halbuki bugünün iktidar partisinin programında ilkokul

öğretmeni, ehliyet ve iktidarını gösterdiği takdirde profesörlüğe kadar yükselmesini temin edici imkânlar bahşedilmiştir. Bu raporda ileri sürelen noktai nazar bu kaydın tahakkukuna yol açmıştır. Bu bakımdan da teşekkür ederim. Biz, en evvel istiyoruz ki, öğretmen kalitesi yükseltilsin ve ilerleme imkânları kendilerine bahşedilsin. Maddî vaziyetleri bilâhare düşünülebilir. Bütün milletler bir harbi zaferle neticelendirebilmek için maddî ve manevî takatını, gücünü sarfeder. Bizim de önümüzde bir cehalet vardır. Bu cehalet dâvasını kazanmak için bir savaş açıyoruz. Bunu kazanmak hususunda Türk Milleti herhalde maddî ve manevî bütün varlıklarını vermekte asla tereddüt etmiyecektir. Temennim şudur; son sınıflarda tatbikata daha çok yer verilmesi. Cünkü bugünün şartları içinde stajiyer unvanını verdiğimiz arkadaşlar maalesef mektepten çıkar çıkmaz derhal tek olarak bir sınıfın başına geçmektedir. Bu itibarla bunların yetiştirilmesinde tatbikata daha çok yer verilirse, tek başına kaldığı zaman bütün güçlükleri yenme imkanını daha çok bulmuş olacaklardır.

Ayrıca bir teklifim de şudur; yatılı öğretmen okullarımızda talebelerle öğretmenin münasebatını daha çok sıklaştırmak lâzımdır. Birçok yerlerde fakir öğrenci arkadaşlarımız vardır; gerek kız, gerek erkek öğretmen okullarında. Bunlar okul dışında kalıyorlar, mesken buhranı malûmdur, bazan yer bulamıyorlar. Bu itibarla, arz ettiğim gibi; öğretmeni daha çok öğrenci ile baş başa bırakmak, onun tetkik ve tetebbu etme imkânlarını elde etmesi için okulda yer varsa orada yatmalarını temin etmek lâzımdır. Eğer tabldotu varsa ondan da faydalandırılmasını temenni etmekteyim.

Başkan — Buyurun Halil Fikret Kanad.

Dr. Halil Fikret Kanad — Muterem arkadaşlar; öğretmen okullarının altı yıla çıkarılması ve köy enstitüleriyle şehir öğretmen okullarının birleştirilmesi ve yönetmelikte lüzumlu görülen bazı tadillerin yapılması bugünkü değişikliği ge rektiren başlıca sebeplerdir.

Komisyonların ayrı ayrı çalışmalarından sonra meslek

derslerinde ilmin kabul edemiyeceği bazı değişiklikler yapıldı ve bunda Amerikan zihniyetinin hâkim olduğu hayretle görüldü.

Programlara, oğitim psikolojisi, diye bir ders ilâve edilmiş, buna mukabil her öğretmen okulunun temel derslerinden sayılan pedagoji, pedagoji tarihi ve özel öğretim dersleri programlardan çıkarılmış. Sebep? Çünkü Amerika'da bu derslere itibar yokmuş.

Arkadaşlar, Avrupa'da halâ baş üstünde tutulan bir dersin Amerika'da olmaması, asırlık çınarlar gibi Türkiye'de geleneğini yapmış ilimlerin derhal koğulması için bir sebep midir?.

Sonra işin hayret edilecek diğer tarafı 25-30 yıllık bir mazisi olan yeni bir yardımcı ilmin fikriyatı yapılmadan, memlekete iyice tanıtılmadan ve bilhassa üniversitelerimizde ve yüksek öğretmen okullarımızda oturaklı bir duruma girmeden ve kuvvetli elemanlar yetiştirmeden birdenbire otuz bir öğretmen okuluna ve erkek ve kız sanat okullarına sokulmasıdır.

Şimdi ne olacağını düşüne bilir misiniz? Evvelâ bu yeni dersi okutacak olan öğretmenler için müfredata uygun birkitap yazılacak ve kendilerinden buna göre ders okutmaları istenecek. Tıpkı kıraat kitapları gibi. Gerçi öğretmen okullarında çalışacak olan öğretmenlerin çoğunda, evvelce üniversitelerde ve Gazi Eğitim Enstitüsünde pedagoji, pedagoji tarihi ve metod dersleri gördükleri için, umumî mahiyette bir ruh hazırlığı vardır Ve iki ay önce açılan dört haftalık bir kursla kendilerine, birçok konulara hiç temas etmemek şartiyle, bir şeyler de öğretilmek istendi. Fakat ne de olsa onların bu yeni dersin konularına iyice nüfuz edemediklerini yakinen biliyorum. Acaba hangi memlekette yepyeni bir ilim dalı, üniversitelerde ve yüksek okullarda yuvasını yapmadan öğretmen okullarına girmiştir?. Ben böyle bir şey maalesef bilmiyorum ve hatırlamıyorum.

Sonra biz öğretmenler şunu bir mütearife olarak kabul ederiz: Bir öğretmen sınıfında bir saat ders verebilmek için

bazan on saat çalışmıya, yarım kilo bilgi için 10 kilo hakkıyle sindirilmiş bilgiye sahip olmaya mecburdur.

Halbuki elinizdeki müfredatta gördüğünüz gibi, eğitim psikolojisi testleriyle, ölçüleriyle ve isdidat araştırmalarıyla o kadar yüklü ve çok vakit alan çeşitli konularla doludur ki bunları okutabilmek o sahalarda bir haylı ilerlemiş ve ihtisas yapmış olmak lâzımdır. Kaldı ki eğitim psikolojisi müellifleri arasında % 85 konu ayrılığı göze çarpmaktadır. Ve bizdeki konular bana göre, maalesef ihtiyaca elverişli de değildir.

Şüphe yok ki müfredata göre bu dersin bir kitabı yazılacak ve böyle bir kitap tabiidir ki yüzde yüz tercüme olacak. Gerçi kitap yazarken hepimiz sağdan soldan birçok eserlerden faydalanırız. Fakat esere şahsi hüviyetimizden mutlaka bir şeyler ilâve etmeğe gayret ederiz. Eğer eğitim psikolojisinde böyle olgunlaşmış ve yetişmiş arkadaşlar varsa onların ilkönce üniversiteye ve Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji şübesine alınmaları ve 5-10 yıl buralarda çalıştıktan sonra daha fazla olgunlaşmaları ve bol bol mezun vermeleri lâzımdır.

Sonra çok yanlış ve zararlı bir zihniyet de eğitim psikolojisinin, pedagojinin yerini tutacağı düşünülerek bu dersin programlardan çıkarılması olmuştur. Sebep olarak ta bunun Amerika'da bulunmaması imiş. Pekiyi. Ya Avrupa'da varsa? O zaman ne yapacağız?. Bizim bütün işimiz, rakkas gibi, bir sağa bir sola sallanmak mı olacak? Bizim kendi geleneğimiz ve kendi hüviyetimiz yok mudur? Ve biz kendi hüviyetimiz içinde her türlü yenilikleri hazmedecek kudrete ulaşamaz mıyız? Eğer biz kendimize ve kendi hüviyetimize güvenmiyorsak korkarım ki 1999 yılına kadar taklitçilikten kurtulamıyacağız.

Avrupa ilim âleminde yüzyıllardan beri bilinen bir ilmî hakikat vardır. O da şudur: Pedagoji, başta ahlak, psikoloji ve sosyoloji olmak üzere çeşitli ilimlerin malzemesinden ve yardımından faydalanarak çocuk denilen o seyyal ve kapalı mahlûku ahlâki karakter ve şahsiyet sahibi yapmağa çalı-

F. 42

şır. Pedagog bu çeşitli ve yardımcı ilimlerin verilmesinden, tıpkı bir mimar ve mühendis gibi, karakter ve şahsiyet denilen güzel bir eser meydana getirmeğe çalışır.

Amerikalı John Dewey de dahil olmak üzere, Avrupa'da Pedagoji telakkisi oldum olası böyledir.

Siz, Muhterem üyelere, müsaadenizle şu iki ve yeni misali vereyim:

Viyana'nın eski emektar okul müfettişlerinden iki zat, 1951 yılında bir eğitim psikolojisi yazmış. Eserin hemen önsözünde gayet vazih şöyle bir cümleye raslıyoruz: «*Eğitim ve öğretim meselelerini sistemli olarak göstermeğe çelışan nazarî ve ameli pedagojinin vazifesi, eğitim psikolojisinin bulduğu neticeleri değerlendirmektir.*»

İkinci misal: Bugün Münih Üniversitesi Pedagoji ve psikoloji Profesörü ve aynı zamanda pedagoji Semineri Reisi olan ve 1951 yılında üçüncü defa bastırdığı Eğitim Psikolojisi eseriyle Avrupa'da tanınan Profesör Martin Keilhacker on gün evvel yazdığı bir mektubunda aynen şöyle diyor:

«*Normatif pedagojinin ve pedagoji tarihinin öğretmen okulları için olan ehemmiyeti hakkındaki fikirlerinize tamamiyle iştirâk ediyorum. Her ne kadar ben son zamanlarda yayınladığım bir eğitim psikolojisi müellifi sıfatiyle bu dersi ve görüşü takdir ediyorsam da bunun hiçbir veçhile sistematik pedagojinin yerini tutacağını kabul etmiyorum.*

Bundan başka tarihi kuvvetlerin bugün için derinliğine ve genişliğine olan tesirini küçümsemekle ve bu yüzden pedagojide, tarihi görüşlerden vaz geçileceğini sanmakla kendi kendimizi aldatmış oluyoruz.

Ben Amerika öğretmen teşkilâtını (Son defa 1950 yılında yaptığım üç aylık bir seyahat da dahil olmak üzere) çok iyi tanırım. Ve onların çalışmalarını takdir ederim. Bununla beraber normatif pedagoji ile pedagoji tarihinin brogramlardan çıkarılmasının görüş zaviyesini zararlı bir şekilde daraltacağına kaniim. Bunun zararı zamanla U.S.A. da da kendini gösterecektir.»

İşte arkadaşlar, Avrupa'da pedagoji ve eğitim psikolojisi sahasında tanınmış, değerli bir ilim adamının, bir mütehas-

sısın bu fikirleri karşısında biz Amerika'dan gelen birkaç amatör Türk gencinin fikrine uyarak pedagojiyi ve pedagoji tarihini öğretmen okullarımızdan ve hattâ bütün Türkiyeden kapı dışarı edersek acaba biraz tuhaf mevkiye düşmez miyiz? Ve bilmem ki böyle büyük bir ilmî hata üzerinde direnmek, Nuh deyip Peygamber dememek ilim objektifliğiyle telif edilebilir mi?

Evet, doğrudur. Amerika kendine mahsus bir âlemdir. Bu âlem hudutsuz imkânlar, yenilikler ve inkilâplar diyarıdır. Orada öyle yenilikler var ki biz bunları şimdi değil, 50 yıl sonra tatbik edebilecek seviyeye ulaşsak halimize şükretmeliyiz.

Arkadaşlar, eğer vaktiniz müsait olsaydı, sizlere hemen burada Avrupa'da bile bugün tatbiki mümkün olmıyan bütün yeniliklerin mahiyetini 15 dakikada kısa çizgilerle, derli toplu bir şekilde göstermeye çalışırdım. O zaman bu hudutsuz imkânlar diyarındaki güzel araştırmaları anlar ve bizler de her hoşumuza giden yenilikleri gelişi güzel almanın imkânsızlığını daha iyi takdir ederdik. *(Devam, devam sesleri)*

Arkadaşlar, bu tenkidi görüşlerimle beni yenilik aleyhtarı ve muhafazakâr bir öğretmen olarak görenler ve gösterenler olacak. Bunu biliyorum. Fakat bu sahada bir haylı emek sarfetmiş bir meslektaşınız sıfatiyle hemen arz edeyim ki 30 yıldan beri yazılarımda ve eserlerimde Avrupa ve Amerika'daki çeşitli terbiye yeniliklerini, modern okul teşkilâtlarını ve yeni öğretim ve eğitim metodlarını Türkiye'deki meslekdaşlarıma süratle tanıtmağa ve bunların süratle fikriyatını yapmağa ve ruhları yavaş yavaş hazırlamağa çalışanlar arasında herhalde ben de yer almağa gayret edenlerdenim. Nitekim Pedagoji tarihinin konuları içinde bu gibi şeyler pek çoktur.

Benim burada tenkit ettiğim ve belirtmek istediğim cihet, yeniliklerin Türkiye'ye getirilmemesi değil, belki imkân ve şartlar düşünülmeden erken ve yersiz olarak yeniliklerin tetbikine geçilmesi ve umumileştirilmesidir.

Bu bakımdan fikirlerimi şöyle hulâsa ediyorum:

Eğer biz bugüne kadar şöyle böyle elde ettiklerimizi de temelinden sarsmak istemezsek yenilikleri almakta, rica ederim, acele etmiyelim. Daima şartlarımızı düşünerek hareket edelim.

Biliriz ki öğretim ve eğitim işlerinde şartlar, bizim tabiat kanunlarımızdır. Biz tabiatı zorlıyarak değil, ona uyarak, huyuna ve suyuna göre hareket ederek onu mağlup eder ve sonra da nimetlerinden istifade ederiz.

Terbiye işlerinde de durum tamamiyle aynıdır. Terbiye ve öğretme işleri, öğrencinin, öğretmenin, ailelerin, şosyal çevrenin, okul binalarının, öğrenci sayısının, öğretim malzemesinin, öğretmenlerin rahat ve huzur içinde çalışmalarının umumî kültür ve yaşayış seviyesinin ve nihayet devletin ve resmî makamların durumuna ve bunların yarattığı şartlara tabidir. Bütün bu şartlar istenilen olgunlukta bulunursa yenilikler kolay kök tutar. Aksi halde reaksiyonlar olur ki neticesi mutlaka hüsran ve zarardır. Ve eğer şartlar mevcut değilse yenilikler içine balıklama değil, dokunarak, korkarak ve büyük teenni ve ihtiyat göstererek girmeliyiz. Namık Kemal Okulunda bu neviden bir deneme yapılmasını takdirle karşılarım.

Yukardaki fikirlerimi teyit edecek misallerimiz pek çoktur. Ben sadece bir misal göstereceğim:

Elli yıldan beri Amerika'da tstbik edilen ve bugün son derece kolaylıkla başarılan (Selfgovernement) öğrencilerin kendi kendini idare sistemi, karekter ve hayatta kendi kendini idare ve yetiştirme bakımından mükemmel bir teşkilâttır. Bu prensibi okullarda denemeden evvel 1923 yılında İstanbul'daki Muallimler Mecmuasında ve sonra da muhtelif yerlerde ve eserlerde bunun yaziyle ve sözle fikriyatı yapıldı. Ve neden sonra vekâlet, kendine güvenen müdür ve öğretmenlere bu sistemin tatbik edilmesini tavsiye etti. Dikkat buyurulsun, aradan tam 30 yıl geçtiği halde, bu sistem bizde halâ emekleme devrindedir. Başarı derecesi % 5 i geçmiyor. % 50 başarı sağlamak için belki daha 50 yıl geçmesi lâzım. % 5 başarı gösterenlerden bir tanesi Anka-

ra'mızın yakınındadır. Hasan Oğlan Köy Enstitüsündedir. Meraklı arkadaşların gidip görmelerini tavsiye ederim. Bugün Talim ve Terbiye arkadaşlarımdan bazıları da dahil olmak üzere biz Gazi Eğitim Enstitüsünde önderliğini yaptığımız bu sistemi maalesef bir türlü başaramadık. Maya tutacak gibi bir hale geldiği zaman şahısların değişmesiyle yapılanlar az zamanda, kâğıttan evler gibi dağılıp gitti. Çünkü Enstitüdeki şartlar, Hasan Oğlanda ve köy enstitülerinde olduğu kadar müsait değildir. Ve istenilen şartlar yerine getirilmeden bütün emekler beyhudedir.

Arkadaşlar, ben nazarî pedagojinin, kendi yardımcı ilimleri olan psikolojinin, eğitim psikolojisi ve sosyolojisinin verilerinden, buldukları neticelerden faydalanarak Türkiye'de terbiye işlerini düzenliyecek ve normalleştirecek biricik vasıta olduğuna inananlardanım. Hepimiz biliriz ki bugün ailelerimizde terbiye işleri tam bir perişanlık manzarası göstermektedir.

Ana babaların belki % 95 i terbiyenin bir ilim ve prensipler meselesi olduğunun farkında bile değildir. Bunun için herkes, eski mütetabbipler gibi, alaydan yetişmedir ve herkes mizacına, keyfine veya selim aklına göre çncuklarını yetiştirmektedir. Çocuğu her ailenin adeta bir tecrübe lâboratuvarıdır. Netice müsbet çıkarsa kısmetimize diyor. Ve tuhaf tır ki çocuğunu terbiye eden her baba ve ana doğru hareket ettiğine kanidir. Ailelerde şamardan ve tekmeden tutunuz da cadı ile korkutmağa, karanlık bir odada hapsetmeğe ve hattâ aç bırakmağa kadar çeşitli terbiye tarzları görülüyor. Bu perişanlığa son vermek, terbiye işlerini tesadüfün ve selim aklın elinden kurtararak terbiyenin eline vermek için sonsuz gayretler sarfetmek mecburiyetindedir. Gazetelerle, mecmualarla, basit konferanslarla, radyolarla ve bilhassa terbiyeye ait yerli ve yabancı kültür filimleriyle halkı ve aileleri aydınlatmak için âdeta seferber olmamız ve ardı arası kesilmeden bu faaliyetlere devam etmemiz lâzımdır. Yıllarca sürmesi icabeden bu seferberliğe milyonlar sarfetmekten çekinmemeliyiz. Bu arada ana okullarımızı, şimdi ele alındığı şekilde vakit geçirmeden tatbike başlamalı, hu-

susi teşebbüsleri ve gayretleri azamî derecede himaye etmelidir. Vekâletin teşebbüsü ve Şûranın bu hususta verdiği karar cidden takdir ve şükrana lâyiktir. Bu seferberlik işinde en büyük vazife öğretmenlere düşecektir. Çünkü terbiye ilminin ana prensiplerini ve kaidelerini ve teferruata ait meselelerin ana prensiplere göre ayarlanmasını en iyi onların bilmesi icabeder.

İşte memleketimizin geniş ve etraflı bir terbiye faaliyetine atılması icabettiği bir devirde öğretmen okullarının programlarından terbiye ilminin büsbütün kaldırılması ve her işi eğitim psikolojisinin başarabileceğine inanması bize tezadlarla dolu bir garabet gibi görünüyor. Bu hareketimizle biz Öğretmen Okullarımızdan mezun olacak binlerce gencin, irili ufaklı, fakat hepsi de dirbirinden mühim olan birçok terbiye meselesini, tıpkı ailelerde olduğu gibi. tesadüfen ve selim aklın eline bırakacağız demektir. Öğretmenlerden biri yalancı veya kavgcı bir çocuk hakkında şu, bir diğeri bu tedbiri alacak ve başka biri de büsbütün başka bir tadbire mürecaat edecek vesaire vesaire. Gerçi bugün de az çok bu hale raslıyoruz. Fakat ne de olsa, Öğretmen Okullarından mezun olan terbiyenin ve terbiyeye ait tedbirlerin mahiyeti ve prensipleri hakkında fikir sahibi olan öğretmenler, tedbirlerinde selim akıllarını okulda gördükleri ve duydukları ve öğrendikleriyle birleştirmeğe çalışıyorlar ve bunda da vahdete ve normale doğru bir akış görülüyordu. Bu, büyük bir kazançtır. Şimdi, Öğretmen Okullarında terbiye ilmini kaldırmakla öğretmenlerin ellerinden bunu da alıyoruz demektir. Halbuki yıllardan beri herkes öğretmenin ikl esas vazifesinden bahsediyor; öğretmek ve terbiye etmek ve herkes öğretmenin birinci derecede mürebbî olması lüzumunu haklı olarak öne sürüyor.

Okullarda gereken bilgileri öğretmenlere veriyoruz; bilgi metodlarını da öğretiyoruz. Fakat bundan sonra, o içinden çıkılmaz ve karışık terbiye meselelerini çözmek, o kötü alışkanlıkları gidermek ve yenilerini aşılamak için öğretmenleri yalnız ve yalnız eğitim psikolojisinin öğrettikleriyle mi aydınlatacağız? Bütün bu çeşitli meselelerin sentezini yapan pedagojinin ana konuları olduğunu, unutacak mıyız?

Yukarıda arz ettiğim gibi, eğer Öğretmen Okullarından pedegojiyi kaldıracak olursak ailelerdeki ıttıratsızlığın ve perişanlığın yavaş yavaş okullarımıza da yayılacağını ve öğretmenlerin de terbiye kaidelerine ve prensiplerine göre değil, belki selim akıllarına göre hareket edeceklerine asla şüphe etmemeliyiz.

Program Komisyonunda bu meseleye hafifçe temas ettiğim zaman Talim, Terbiye Üyelerinden bazıları hemen mukabelede bulundular ve misal olarak verdigim birkaç terbiye konusunun da eğitim psikolojisinde bulunduğunu söylediler. Bugün eğitim psikolojisi, onlara göre, nerede ise binbir derde deva bir eksir, her zorluğu yenen bir hallali müşkülât olacak.

Arkadaşlar, biz burada memleket çapında olan meseleleri ilmî hakikatlere dayanarak aydınlatmak için toplandık. Kuru sözlerle hak kazanmak ve ne pahasına olursa olsun zahirî vaziyeti kurtarmak için toplanmadık.

Şimdi aşağıda gelişi güzel sıraladığım birtakım pedagoji konularıyla elinizde olan eğitim psikolojisi müfredatını karşılaştıracak olursanız, hemen aradaki farkı görür ve eğitim psikolojisinin, bazı temas ve tekatu noktaları hariç, pedagojiden tamamiyle ayrı ve ana bir ilim olduğunu kolayca takdir edersiniz. İşte size gelişi güzel göstereceğim terbiye konuları:

Ahlakî karakterin mahiyeti, unsurları, ahlakî karakter terbiyesini sağlıyacak başlıca prensipler, irade ve ahlakî karakter terbiyesinde bugüne kadar takibedilen yollar, zihniyetlerin duygucuların, iradecilerin telekkileri ve bugünkü telekkiler. Terbiyede cezanın, mükâfatın, örnek olmanın ve çocukları göz altında bulundurmanın rolleri ve tatbikatta en iyi şekilleri, karakter terbiyesinde okul disiplininin önemi, eski ve yeni disiplin telekkileri, serbest disiplinin gerçekleştirilmesinin şartları, terbiyede otorite ve hürriyet prensipleri ve bunların tatbikinde zararlı ve faydalı cihelter, içten gelen itaat ve isteksi itaat, bunların fayda ve zararları, ahlakî cesaretin esas şartları, çecuklarda disiplinli hürriyetin geliş-

tirilmesi, terbiyede haysiyet ve benlik duygusu, farkları, haysiyet terbiyesinde yanlış adımların büyük zararları, okul sınıfının terbiye bakımından psikolojisi, okulda, terbiye bakımından, elverişli bir atmosferin yaratılması, önemi ve şartları, öğretmenin terbiyede ve öğretme işlerinde şahsiyeti ve önemi, yalancılık, korkaklık, tembellik problemleri ve tedavi çareleri, aktüalite ve devrî olgunluk (maturation) prensibinin önemi, ferdiyet prensibinin öğretimde ve eğitimde önemi, terbiyede bütünlük prensibinin önemi ve yamama tedbirlerin mahzurları, demokrasi terbiyesi ve karakterle ilgili olduğu cihetler, okulda her gün ve her saat raslanan küçük olayların terbiye ve karakter teşkili bakımından büyük önemi ve bunlardan faydalanma, cinsî terbiyede gözetilecek esas noktalar, öğretimde ve eğitimde aktiflik prensibinin önemi, yanlış veya doğru tatbik edilen pasif ve aktif öğretimin zararlı ve faydalı cihetleri, gençlerin kendi kendilerini yetiştirecek ve olgunlaştıracak bir duruma getirilmesinin çareleri, elişlerinin ve iş prensibinin öğretim ve eğitimde değeri vesaire, vesaire.

Acaba bunlar ehemmiyetsiz konular mıdır ki bir çırpıda ve ilmî bir delile istinad etmeden programlardan çıkarılıverdi? Burasını meslekdaşlarımın takdirine bırakıyorum.

Pedagoji tarihine gelince; bunun ehemmiyeti üzerinde fazla durmıyacağım. Pedagoji tarihi, bence öğretmenin görüş zaviyesini genişletmekle ve derinleştirmekle kalmaz, aynı zamanda pedagoji kültürünü de kuvvetlendirir. Bundan başka büyük pedagogların insanlığın selameti ve terekkisi uğruna nasıl bir sevgi ve imanla uğraştıklarını, okullarda orijinal teşkilât kuranların nasıl insan üstü bir azim ve sabırla çalıştıklarını ve başarı gösterdiklerini ve hele yirminci yüz yılda öğretim ve eğitim işlerinde nelerin denendiğini, kimlerin ve ne şekilde orijinal yenilikler bulduklarını görmek insanın ruhuna ferahlık, ümit ve iman aşılar. Ben bu dersi aynı zamanda terbiye tarlasını sürme nevinden bir ruhî hazırlık telâkkî ederim. Çünkü bu ders yeni problemlerin bir nevi fikriyatını yapmaktır.

Altı ay evvel Londra Üniversitesinin pedagoji Enstitüsün-

de iki yıl tahsil gören bir Türk gencinin okuduğu dersleri gözden geçirdim. Orada hem terbiye prensipleri ve hem de İngiliz terbiye mütefekkirleri adı altında iki ayrı dersin okutulduğuna şahid oldum. Tabiidir ki İngiliz'lerin terbiye mütefekkirleri üzerinde duran bir profesör, ister istemez Rouusau'dan ve Pestalozzi'den ve sair büyük pedagoglardan bahseder ve etmek zorunda kalır. Öyle sanırım ki çok sürmez, Amerika'lılar da böyle bir dersi programlarına geçireceklerdir. Çünkü her Amerika'lı öğretmen bir gün bütün bu gay retlerin ve himmetlerin kimler tarafından ve ne suretle gerçekleştiğini anlamakta fayda görecekler ve buna ihtiyaç duyacaklardır. O zaman da bizim rakkas, programlarımıza böyle bir dersin konmasını işaret etmiş olacak.

Arkadaşlar; kendimize inanalım ve güvenelim. Doğruluğuna kani olduğumuz işleri bir hamlede elbise değiştirir gibi değiştirmiyelim.

Pedagoji tarihinin kuru ve ruhsuz bir ders olduğunu söyleyen arkadaşlar oldu. O, prensipin kabahati değil. belki bildiklerimizi iyi ve güzel ifade edemediğimiz için bizim kusurumuzdur. Bunu çok iyi yazmak ve anlatmak tamamiyle tâli bir iştir.

Müsaade ederseniz son olarak bir mühim noktaya daha temas edeyim.

Bizde memleket çapında olan işleri esaslı olarak denemeden, ilmî süzgeçten geçirmeden umumileştirme hastalığı yaygın bir haldedir, Bunu, çabuk ilerleme meylinden doğan bir sabırsızlık ve acelecilik olarak kabul etmek doğru olur. Halbuki deneyerek ve denedikten sonra neticeleri objektif olarak tesbit ederek umumileştirme yolunu tutarsak memlekete daha faydalı oluruz.

Vaktiyle 1937 de Kızılçullu'da büyük ümitlerle dolu olan Köy Enstitüsü tecrübenin tepeden inme emirlerle umumileştirilmesinin iyi netice vermediğini gördük. Şimdiki tercübede de aynı psikoloji hatasını görüyoruz. Eğer 1947 programları, öğretmen okullarının altı yıla çıkarılması yüzünden, küçük tadil ve ilavelerle tatbik edilmekte devam edilseydi ve şim-

diki teşkilât da bir, iki öğretmen okulunda dört, beş yıl denenseydi ve netice aldıktan sonra umumileştirme cihetine gidilseydi çok daha iyi olurdu.

Hattâ denemelerde üçüncü bir öğretmen okulu tipi tecrübe sahasına konabilirdi ki, bu, bence hâlâ üzerinde durulacak ehemmiyetli bir meseledir.

Bu üçüncü tip öğretmen okulunda, yıllardan beri söylenen az ve öz prensibi gözetilmeli ve derslerden bir kısmı ihtiyarileştirilmelidir. Bu tipin boş zamanları fazla olacak. Bu boş zamanlarda çocukların paratik mesaiye. seminer çalışmalarına, atölye, iş ve ziraat faaliyetlerine, öğrenci teşekkküllerinin kurulmasına, meselelerin münakaşasına, köy gezintilerine ve köylülerle sıkı temasa, sağlık işlerine, çocukların kendi kendilerini yetiştirecek şekilde olgunlaştırılması işlerine önem verilmelidir.

Gerçi yeni programda da buna benzer bir sürü söz var. Fakat derslerin çokluğuna bakarsanız çocukların bu gibi işlerle zevkle ve gereği gibi uğraşmalarına imkân olmadığını anlarsanız. Yeni teşkilât, bütün dikkatimize rağmen, maalesef, yine bir haylı zihniyetciliğe doğru kayma istidadındadır.

Arkadaşlar, söylediklerimi şu teklifler altında hülasa ediyorum:

1 — Pedagoji ve pedagoji tarihi derslerinin tekrar programlara alınması,

2 — Eğitim psikolojisinin bir, iki okulda denense bile bütün öğretmen okullarında tatbikine girişilmesi ve istikbali parlak ve müsteit olan bu yavrunun üniversitelerimizde Pedagoji enstitüsünde mütehassıs ellerde gürbüzleştirilmesi,

3 — Çıkarılan dersler tekrar prorama alındıktan sonra, yeni programın umumileştirilmesinden vaz geçilerek dört, beş yıl kadar bir, iki okulda denenmesi,

4 — Millî Talim ve Terbiyenin kolayca hazırlıyacağı üçüncü tip bir öğretmen okulunun da bir iki okulda denenmesi uygun olur kanaatindeyim.

Değerli meslektaşlarım; bu meseleler hakkında verece-

ğiniz karar, ilmin geçici olarak sönen ışığının tekrar aydınlığa çıkarılmasına yardım edeceği için tarihi bir önem taşımaktadır. Hepinizi sevgi ve şaygı ile selâmlarım *(Alkışlar)*

Başkan — İki noktaya işaret etmek mecburiyetini hissediyorum.

Çok muhterem Halil Fikret Kanad arkadaşımızın inanmış oldukları fikirleri müdafaa ederken hiçbir teşekküle ve şahsa isnad ve ithamlarda bulunmak ihtiyacında olmadığına kaniim.

Yalnız burada bir şey not ettim; bunda bazı itham kokusu sezilmektedir. Burada zevahiri kurtarmak gibi bir mesele bahis mevzuu değildir. Ne Vekâletçe, ne komisyanca ve ne de Şûraca böyle bir şey asla hatıra gelemez. Esasen bunu nazarı dikkate alarak hakikatların tam manasiyle ortaya çıkması ve bunların arkadaşlarca bilinmesi için, mevzuun ehemmiyetini düşünerek arkadaşların, zaman takyid edilmeksizin konuşmaları için müsamahakâr davranıyoruz. Binaenaleyh böyle bir şey mevzuu bahis değildir.

İkincisi; taklitciliğin bu memlekete neler getirmiş olduğunu biliyoruz. Binaenaleyh taklidden nefret ediyoruz.

Üçüncüsü; bu program üzerinde konuşalım, oradaki tatbik şeklini münakaşa edelim. Fakat, bunu Amerika'lılar istedi de onun için istiyorlar diye kimseyi itham etmeğe hakkımız yoktur.

İlmin milliyeti olmaz. Huzurunuza sunduğumuz dokümanlara dikkat edersek, Amarika'daki, Almanya'daki öğretimden örnekler alınmıştır. Niçin bizi, Amerika'lıları taklid etmekle itham ediyorlar? Bu program aylarca uğraşılarak hazırlanmıştır. Muallim mekteplerinin müdür ve öğretmenlerinin fikir ve mütalaaları alınmıştır.

Sonra, bir nokta üzerinde teessürümü arz etmek isterim. Dostumuz Amerika'dan kültür vâdisinde çok yardımlar gördük. Senelerden beri memleketimizde ele alınmamış bir özel eğitim dâvası vardı. Onun temelini atarken bu dostlarımızdan istifade ettik, Amerika'lı dostlarımızın büyük yardımla-

rından, ilmî yardımlarından, maddî yardımlarından istifade ettik. Onlar bize ellerini uzattılar. Biz de, bize hizmet edenlere iltifat ediyoruz. Kültür meselesi bir alış veriş meselesidir.

Biz kendilerini nasıl yaşlı ve muhafazakâr görmekte ne kadar haksızsak, bize samimî olarak hizmet eden insanlara Amerika'da muhtelif tecrübelerden geçerek, muhtelif makamlar işgal etmiş olan bu insanları amatör olarak tavsif etmeğe de hakkımız yoktur, kanaatindeyim. Bu itibarla, bu, amatör tâbirini, kendi rızaları lâhik olursa, zabıttan çıkaralım. Burada, bize hizmet eden insanları gücendirmiyelim. Hakikat nerede ise oraya gidelim.

Halil Fikret Kanad — Bendeniz sözlerimde Amerika'lı dostlarımıza ait bir şey söylemiş değilim. Şartlarımıza uyacak her şeyi alacağız. Amatörlerden kasdim, bizim gençlerimizden, Amerika'da bulunmuş birkaç kişiye aittir.

Başkan — Tavzihinize bilhassa teşekkür ederim.

Arkadaşlar, biz, memleketteki ilköğretim dâvasını halletmeğe çalışıyoruz. Memleketteki realite beş sınıflı ilkokulları her yerde açmaktır. Bunun için lâzım gelen öğretmen kadrosunu bir an evvel yetiştirmek ilk hedefimizdir. Biz, bu dâvayı halletmeğe mecburuz. Bu dâva ise, beş sınıflı bir okulu bir öğretmenin okutabileceğine inandırmaktır. Bugün bu işi Almanya yapıyor, Amerika yapıyor. Buraya getirdiğimiz mütehassıslar bize bir şeyler vermişlerdir. Elbetteki oradan aldığımızı bu memleketin realitesine uygun olarak tatbik edeceğiz. Çalışmalarımızın hayırlı olacağına kaniiim. Bunları olduğu gibi kabul edecek değiliz, lâzımsa, memleketin şartlarına uyuyorsa, kabul edileceğine; uymıyorsa, tabiatiyle kabul edilmiyeceğine inanıyorum. Bu inanışla müzakereye devam ediyoruz.

Nuri Gürgöze — Usul hakkında konuşacağım.

Amerika'nın bize, kültürel sahadaki yardımına, Şûranın şükranlarının Başkanlıkça iblağ edilmesini.. (*Usul hakkında değil sesleri*)

Başkan — Bunu biz Vekâlet olarak yapıyoruz.

Fuad Gündüzalp — Muhterem arkadaşlar; dün, sabahleyin çok yüksek müzaharet ve sabrınıza dayanarak sözlerimi fazla uzattım. Fakat bugün sözlerimi kısa kesmek niyetiyle huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Her ne kadar uzun seneler öğretmen yetiştiren müesselelerde çalışmış ve hâlen de çalışmakta olan bir arkadaşınız sıfatıyla bu konuda söyliyecek şeylerim çok ise de, benden sonra konuşacak arkadaşlarımın, benim bırakacağım nosanları tamamlıyacaklarından emin olduğum için, birkaç noktaya yüksek dikkatinizi çekmekle iktifa edeceğim.

Şu tâlihsizliğe duçar olmuş bulunarak huzurunuza çıkmış bulunuyorum ki, mensup olduğum muhterem komisyon üyelerinden birisiyim, fakat biraz evvel, yine komisyondaki arkadaşlarımızdan birisinin işaret buyurdukları gibi; komisyonun raporunda iştirâk etmediğim bazı noktalar bulunduğu için ve metin basılırken ilâve edilmesi unutulmuş bir cümle olduğu için, iştirâk etmediğim konuları ve bilhassa meslek dersleri üzerindeki kanaatlerimi açıklamayı bir vicdan borcu biliyorum.

İştirâk etmediğim noktalardan birisi, öğretmen okullarında din derslerinin mecburî olmasıdır. Bunun ihtiyarî bir kurs halinde okutulması hakkında istinad ettiğim sebepleri dün burada uzun boylu arz ettiğim için, şimdi bunun üzerinde hiç durmıyacağım. Yalnız bir takrir vermekle iktifa edeceğim. Meslek dersleri programı üzerinde komisyonun hazırlamış olduğu raporda teyid edilen noktalar üzerinde hâtalı bulduğum birkaç nokta üzerinde duracağım.

Bu noktaların en mühimlerden bir tanesi özel eğitim dersleridir. Eski programlarda, ilkokullarda okutulmakta olan her dersin özel eğitim dersleri meslek öğretmen adaylarına gösterilirdi. Ve bunun tatbikatı tamamen meslek dersleri öğretmenlerine yaptırılırdı.

Yine programda şöyle bir kayıd yardı; bazı dersleri okutan öğretmenler de bu uygulamalarla ilgilenirler, deniyordu. Fakat uzun tecrübelerden sonra şu kanaata varmış bulunuyoruz ki bazı dersleri okutan; tarih, coğrafya, fizik, kimya

derslerini okutan öğretmenler mesleki dersleri uygulama kaidesine riayet etmemişler, bununla hiç ilgilenmemişlerdir. Fakat bunda da istisnalar vardır, içinizde bu müstesnalar arasında bulunan muhterem sınıf arkadaşlarım da vardır.

Yeni programda, öğretmen okullarında, bilhassa son sınıfta her dersi okutan öğretmen (iki derse ait ilkokul müfredatındaki dersler) özel eğitim metodları ile de vazifeli olacak tır, diye onların üzerine yükletilmiş bulunmaktadır. Kabul ediyorum ki bu, hakikaten varılması lâzım gelen bir idealdir. Yani bir öğretmen okulunda çalışan her öğretmenin hakikaten kendi okutmakta olduğu dersin pedegojik bakımdan da en iyi yetişmiş bir elemanı olmalıdır ve böyle olduğuna göre elbette o öğretmen, hem öğretmen okulunda kendi okuttuğu dersin, öğretmen okulundaki metodunu en iyi bilen insanlar olduğu gibi ilkokullar içinde o dersin en iyi şekilde nasıl okutulması lâzımgeldiğini bilen insanlardır. Bu, bakanlığın hazırladığı program, komisyonun raporunda teyit ettiği şeklin ideal bir şekil olduğuna kani bulunuyoruz.

Amma, yine komisyonumuzun hazırladığı raporda pek haklı olarak işaret ettiği bir iki istisnaya da dikkatinizi çekeceğim.

Maalesef vaktin darlığından dolayı o raporun burada okunmaması kararını vermiş bulunuyorsunuz. Öyle tahmin ederim ki, bazı arkadaşlarım, zaten günlerden beri gece gündüz çalışmak yüzünden çok yoruldukları için, bu uzun raporu belki gözden geçirememişlerdir.

Başkan — Öyle olsaydı takriri kabul etmezlerdi.

Fuat Gündüzalp (Devamla) — Belki okumıyanlar olabilir diye arz ettim. Onların ıttılâına şunu arz etmek istiyorum.

Esas prensipte şöyle bir istisna kabul etmişlerdir; demişlerdir ki, hayat bilgisi dersinin özel eğitim metodunu öğretmen kendisine mal etmiyeceği için bunun meslek dersi öğretmenleri tarafından okutulması lâzımdır. Komisyonda vaki olan birtakım teklifler üzerine alfabe dersi bir istisnaya tabi tutulmuştur. Bakanlığın hazırlamış olduğu programa

göre alfabe dersinin öğretimini ezcümle öğretmeni yapacaktır. Bu raporda istisnalar arasında yer almış bulunmaktadır.

İstisnalar cevaz verdikten sonra aklı selim şunu icabettiriyor ki daha dün kabul buyurmuş olduğunuz yeni ilkokul müfredat programına göre ikinci devrede birinci devrenin hayat bilgisi dersi iki kola ayrılmış bulunmaktadır. Birisi, tarım ve aile bilgisi konularını da içine almak suretiyle, tabiat bilgisi koludur. İkincisi, tarih-coğrafya ve yurddaşlık bilgisi konuları; hem de yama şeklinde değil tam bütünler halinde olmak üzere, tıpkı birinci devrenin hayat bilgisi üniteleri halinde işlenmesini düşünen sosyal bilgiler dersidir. Acaba hayat bilgisi için yaptığımız istisnayı (Özel eğitim bakımından) ikinci devrenin tabiat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri için de yapmak faideli olmıyacak mı? Bunu meslek dersleri öğretmenlerimize bırakmayı uygun buluyorum. İntikal devresi içinde bunu yapmamız lâzımdır. Tabiat bilgisi dersini eğitim okullarında, fizik öğretmeni mi, tarım öğretmeni mi benimseyecektir? Ondan sonra sosyal bilgiler dersinin özel eğitim metodunu öğretmen okulunun son sınıfındaki tarih öğretmeni, coğrafya öğretmeni mi benimseyecektir?

Binaenaleyh bu istisnayı kabul etmemiz lâzım geldiğine kani bulunuyorum.

Özel eğitim metodları hakkında ikinci bir teklifim de şu olacaktır: Alfabe dersi için bir istisna yapılmış olduğuna göre, yani ilkokullar alfabesinin öğretmen okulundaki meslek dersleri üğretmeni tarafından okutulması kabul edildiğine göre, şöyle bir intikal devresine ihtiyaç görüyorum. Türkçe ve matematik derslerinin öğretim metedlarının ilkokulda nasıl okutulacağını gösteren metodlar, belki bugün öğretmen okulunda çalışmakta olan bazı matematik ve türkçe öğretmenleri arkadaşlarımız tarafından başarı ile gösterilemiyecektir. Bundan endişe duyuyorum. Bunun için mümkün olduğu kadar, okullar öğretim kurullarına, merkeziyetçiliğe biraz aykırı olarak yetkiler vermek cihetine doğru gittiğimize nazaran, bu noktanın da her ders yılı başında bunu öğretmenler kurulunda bahis mevzuu edecektir, diyecektir ki, arkadaşlar, ilkokul türkçe ve matematikdersleri öğretim metod-

larını, bizim öğretmen okulumuzda acaba türkçe ve matematik öğretmenleri mi üzerine alsınlar, yoksa bunu meslek öğretmenlerinin üzerine mi bırakalım? Eğer bir öğretmen okulunun kendi elemanları arasında türkçe öğretmeni ve matematik öğretmeni bulunursa ona bıraksın. Fakat bulunmazsa çok kötü bir duruma düşecektir. Onun için meslekdersleri öğretimi yönetim kurulunun kararı ile verilsin. İntikal devresinde bu bir zarurettir.

Öğretmen okullarımız hakiketen bu memlekette ordunun yanı başında en büyük hizmetler yapmış olan müesseselerdir. Bu memlekette eğer inkilâplar yürümüşse, bu hususta en ön safta ilkokul öğretmenlerinin büyük payı bulunduğuna cidden kani bulunanlardan birisiyim. (*Alkışlar*)

Bunun için ilkokul öğretmenlerini yetiştirmiş bulunan bu müesseselerin karakterlerinin bozulmaması lâzımdır. Bir intikal devresi için bunları da kabul etmek lâzımdır kanaatındayım.

Son arz edeceğim nokta da şudur: Elimizde bulunan yeni öğretmen okulları müfredat programına ve o müfredat programına ait olan raporda yepyeni iki tane meslek dersi görüyorsunuz. Birisi, eğitim psikolojisidir.

Benden evvel uzun boylu izahat vermiş olan Kanad arkadaşımın söylediklerini tekrar edecek değilim. Yalnız, kendilerinin işaret etmedikleri bir noktaya temas etmekle dikkatinizi çekeceğim ve sözümü bitireceğim.

O da, eğitim psikolojisinin müfredatına göz gezdirildiği takdirde görülecektir ki burada çocuklarımıza eğitim bilgisi hakkında verilmesi lâzım geleu birtakım bilgiler bu programın dışında bırakılmıştır.

Eğitim sosyolojisine gelince: Orada da iki ana kısım görüyoruz.

Bir kısmı aile hayatının, köy hayatının, okul hayatının birer cemiyet muhiti olması itibariyle eğitim içindeki rolünün tanıtılması,

İkincisi, tamamiyle köy hayatına ait birtakım incelemelerden ibarettir. Binaenaleyh bu müfredat çerçivesi içinde bir eğitim sosyolojisi dersinin ayrıca okutulmasına taraftar değilim. Şöyle ki; bugün elimizde bulunan müfredatta, eğitim sosyolojisi içine girmiş olan ve hakikaten sıkı alâkası bulunan konuların eğitim psikolojisi içine ilâve edilmesi lâzım geldiği kanaatındayım. Bugün eğitim enstitüsünde bu dersi ben okutuyorum. Amma, belki de buna yanlış olarak eğitim psikolojisi denmiştir. Çünkü eğitim sosyolojisini ilgilendiren konular eğitim psikolojisi içine konulmuştur. Okutan bir hoca sıfatiyle bunu huzurunuzda arz ediyorum.

O halde yapılacak iş şudur:

Bu konuda Fikret Kanad arkadaşımın çok olgun sözlerine şunu ilâve etmek istiyorum. Bugün müfredat programında bulunan eğitim psikolojisi konularına diğer konuların ilâve edilmesi ve bu dersin adına eğitim psikolojisi, eğitim bilgisi adının verilmesi lâzımdır. Burada sosyoloji ile psikoloji bir birine karıştırılmıştır. Şuna kaniim ki eğitim sadece bir psikoloji konusu değildir. Eğitim öyle bir hadisedir ki bir taraftan ferdin psikolojisini ilgilendirirken diğer taraftan da sosyal çevreye intibak ettirilmesi lâzım gelen, o ferdin başka bir cephesiyle, sosyal cephesiyle de uğraşmaktadır. Çünkü muhterem arkadaşlar, birçok derslerin birbirine benziyen taraflarını birleştirmek esasına giderken meslek tarihini, coğrafya, sosyal incelemeler dersi altında toplamış bulunurken, yine bu ögretmen programlarının birinci devresinde, tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgilerini mümkün olduğu kadar üniteleştirme esasına gidilmisine karar vermişken, niçin biz eğitim işini bir psikoloji, bir de sosyoloji cihetinden ayrı ayrı mutalaaya lüzum görüyoruz. Ben bu hususta Halil Fikret Kanad arkadaşımın bazı fikirlerine iştirâk ediyorum. Bu, bir Amerikan taklitçiliğinden başka bir şey degildir.

Şu eğitim sosyolojisi, zaten raporda da işaret edildiği gibi yeni doğmuş, henüz üniversitelerde bile işlenmemiş bir ilimdir.

Maruzatımın hulâsası şudur; Eğitim psikolojosi ile eğitim

F 47

sosyolojisi eğitim bilgisi namı altında toplanmalıdır. Fakat köy incelemelerini biraz da şehir incelemelerine katmak suretiyle — zaten raporda işaret edilmiştir — ayrıca, pratik cihetten bir sosyoloji dersinin ilâve edilmesine taraftar bulunuroyum. Böyle bir sosyoloji dersinin öğretmen okulları programlarına ilâve edilmesi şu bakımdan hayırlı olacaktır.

İlkokul öğretmenlerinin yüksek tahsil yapmaları için hükûmetimiz imkânlar aramaktadır. Öğretmenin mesleğinde en yüksek kademelere çıkması için yollar açılmaktadır. Onun için bunları mükemmel bir sosyoloji dersinden niçin mahrum bırakalım. Ama, bugün, liselerde olduğu gibi, bunun tamamen nazarî olması taraftarı değilim. Köy sosyolojisi kalsın. Fakat şehir hayatına ait konular da ilâve edilmek suretiyle pratik sosyoloji dersi ilâve edilsin.

Başınızı ağrıttım, affınızı dilerim. *(Alkışlar)*

Başkan = Bir takrir vardır, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Fuat Gündüzalp'ın konuşmasını müteakip 10 dakika ara verilmesini rica ediyoruz.

(Muhtelif imzalar)

Kadri Yörükoğlu — Efendim, arkadaşlar müsaade ederlerse ben izahat vereyim. İzahatım birkaç dakika sürecektir, zamandan kazanmış olacağız.

Başkan — On dakika ara verilmesi hakkındaki takriri reyinize arz ediyorum : Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmemiştir.

Millî Eğitim Vekâleti Talim ve Terbiye Heyeti Başkan bu mevzuda bazı izahat vermek istiyorlar ve belki bu konuşma arkadaşlara yardım edecektir, diyorlar.

Bunu reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun.

Kadri Yörükoğlu — Her şeyden evvel mefhumlar üzerinde mutabık kalmak lâzımdır. Yeni programda pedagoji, meslek derslerinin bütünü olarak telâkki edilmiştir. Bunlar,

1) Ferdin tabiatını tanıtan eğitim psikolojisidir,

2) Psikolojinin verilerine dayanılarak geliştirilen öğretim metodudur,

3) Cemiyete intibak durumlarını tesbit eden ve bu intibakı kolaylaştırıcı prensipleri vazeden akıl ijiyenidir,

4) Toplumsal müesseselere intibakı hedef tutan eğitim sosyolojisidir,

5) Meslekî bilginlerin ışığı altında okul idaresine ait esasları veren okul idaresi bilgisidir,

6) Belki bunların hepsinden de mühim olarak biyolojidir.

Terbiyevi tesir bu ilimlere dayanılarak temin olunacaktır.

Bu programla biz muayyen bir terbiye mevzuunda ne yapacağız? misallerle arz edelim ve bir terbiye mevzuu olarok meselâ okulun ilk vazifeleri arasında bulunan okuma, yazma ve hesap yapmada esas olan maharetleri verirken neleri düşüneceğimizi ele alalım. Önce biyolojik esasa bir bakalım.

Havighurst'e göre,

Biyoloji bu hususta bize şunları veriyor:

A — Sinir sistemi daha ziyade 6-8 yaşları arasında okuma, yazma ve aritmetik öğrenmeğe kâfi gelecek derecede gelişir.

B — 6 yaşından evvel, umumiyetle, yazmak için parmak sinirleri ve kasları, okumak için de göz sinirleri ve kasları yeteri kadar gelişmiş değillerdir.

C — Birçok çocuklar 6 yaşından önce gayet normal olarak hipermetropdurlar.

Bu hususta psikolojinin verileri de şunlardır:

A — Birçok çocuklar 12-13 yaşlarına kadar kendileri için mümkün olan okuma kabiliyetini tamamiyle elde ederler. Bunların sessiz okuma süratleri ve yüksek sesle okuma kabiliyetleri o yaştan sonra pek nadir olarak gelişir. Bununla beraber okuduklarından bir mâna çıkarma yetkileri, okumaya devam ettikleri takdirde, hudutsuz bir şekilde inkişaf eder.

B — Okumada olduğu kadar yazmada ve imlâda mekanik taraflar bu devrenin sonuna kadar gelişecekleri kadar gelişirler. 12 yaşından sonra nadiren ilerlerler.

C — Aritmetik maharetleri de 12-13 yaşına kadar gelişir ve o zamandan sonra orta okul ve liselerde ve giriştikleri işlerde kullanamazlarsa, oldukları yerde kalırlar. Böylece 12-13 yaşına kadar kazanılan maharetler bir insanı halk içinde orta tabakanın alt derecelerinde hayatını kazanabilecek bir hale getirir.

Sosyoloji de bize bu hususta şu esasları vermektedir:

A — Teknolojik veya endüstriyel birçok değişmeler yüzünden her günkü hayat için ve ehemmiyetli meslekler için lâzım gelen maharetlerin seviyesi çok yükselmiştir. Bu sebeple hayatta muvaffak olmak için bugün istenen asgari değerler bir asır evvelkine nisbetle pek değişiktir.

B — Bununla beraber yavaş öğrenip yavaş gelişen insanlarda 50-75 arasında kalan zekâ bölümleri kendilerinin bedenen çalışanlar arasında yaşamalarına kifayet eder.

C — Sosyal sınıf farkları zihni maharetlerin gelişmesinde büyük rol oynar. Orta sınıftan gelen çocuklar bu maharetlere daha aşağıdan gelenlerden fazla sahiptirler. Zira bu sınıfın yetişkinleri çocuklarını aşağı sınıfa nispetle daha geniş bir eğitime tabi tutarlar. Halbuki alt sınıflardan gelen çocuklar 11-12 yaşlarında zihni maharetler bakımından ana ve babaları kadar gelişmiş bulunurlar. Şartlar değişmedikçe de daha ileri gidemezler.

İşte bütün bu biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bilgilerin terbiye işinde bir takım tazammunları vardır: a) Biyolojik

bakımdan henüz hazır olmıyan çocuklara okuma yazma ve hesap öğretilmemelidir. b) Okullar 6 yaşındaki çocukları okuma yazma öğrenme işinde fazla sıkıştırmamalıdır, bunlara icabında 7-8 yaşına kadar bekleme imkânı verilecek olursa o yaşlarda birdenbire gelişerek bu mahareti kolayca iktisabedebilirler.

İşte terbiyeye yardımcı olan bu ilimlerin terbiyevî tazammunları üzerinde düşünmek suretiyledir ki öğretmen namzetleri iyi öğretmenler olabileceklerdir, her şeyin fevkinde ilmî bir esas elde ederek sebeplere gidebileceklerdir. Bu ilimler tanınmadıkça terbiyevî aksiyon sebeplere dayandırılmış olmaz.

Ahlakî bakımdan da bir misal alalım: Hedefimiz çocukta ahlakî vicdanı, ahlak kaidelerine hürmeti, rasyonel ahlak değerleri elde etme alakasını geliştirmek olsun.

Yine Hevighurst'e göre,

Bu hususta öğrenci normal olduğu takdirde biyolojik bakımdan söylenecek bir şey yoktur.

Psikolojik bakımdan da birtakım esasları bilmeğe mecburuz :

A — Çocukta doğuştan vicdan duygusu ve hadiselere değer takdiri fikri yoktur. Onun için ilk değerler gıda ve hararettir. Diğer değerleri ve «iyi» ile «kötü» yü ayırmayı sonradan derece derece öğrenecektir.

B — Vicdanın esasında muhtemelen ana ve babanın sevgileri, çocuğa verdikleri ceza ve mükâfatlar, çocuğun onlara karşı sevgisi ve tabiiyet duygusu vardır. Cocuk ana ve babasiyle bir ayniyet iktisabı için uğraşarak kendi içinden vicdanın haber veren veya cezalandıran sesini duymağa başlar ve bu andan itibaren her gittiği yere kendisile birlikte bir ahlakî kontrol kuvveti götürür.

C — Ahlakıyet ve hareket kaidelerine riayet, başlangıçta çocuğa ana ve babası tarafından enpoze edilmektedir, daha sonraları çocuk, Piaget'ye göre, bu kaidelerin herhangi bir

içtimai teşebbüsün sevk ve idaresi için lüzumlu ve faydalı olduğunu öğrenir.

D — Hayatta az çok arzu edilen eşya, yahut hareket tarzları arasında bir seçme yapmak gerektiği için, hayatın birçok önemli noktalarında iki veya müteaddit değerden bir tanesinin seçilmesi gerektiği için çocuk mustakar seçmeler yapmasını ve tercihlerine bağlı kalmasını sağlıyabilecek bir değer sistemi meydana getirmelidir. Meselâ bir işte çalışıp para kazanmayı, bir sinamaya gidip para sarfetmeye tercih ederse, bu tercihin haklı olduğuna diğer insanları ve kendisini inandırabilmeli ve sinamanın temin edeceği eğlencenin cazibesine rağmen kararında musır kalabilmelidir. Böyle bir değer sistemi orta çocukluk çağında pek yavaş gelişir, fakat 12 yaşına geldikten sonra çocuk artık her an şiddetli fakat geçici arzuların tesiri altında kalan bir mahluktan daha kararlı bir insan olmalıdır.

İçtimaî bakımdan da şu esaslari bilmeliyiz :

A — Her cemiyetin ahlâk kaideleri değişiktir ve bu sebeple bir cemiyette büyük ahlâk sahibi bir kimse oradan alınıp da başka bir cemiyete getirilirse birçok ahlâk kaidelerinin dışına çıkabilir. Amerikan Cemiyetinde ahlâk kaideleri hattâ sosyal sınıflar arasında bile büyük farklar gösterir. Bu sebeple aşağı sosyal ve iktisadî bir seviyeden gelen çocuklar, kendi sosyal guruplarının ahlak kaidelerine göre hareket ederken orta sınıf tan gelen öğretmenlere pek ahlâksız görünürler.

B — Diğer taraftan değişik sosyal guruplarda vicdan kuvvetinde de birçok kültürel farklar vardır. Amerika'da o kadar iyi tanılan ve cezaya dayanan puritain vicdan şekli birçok cemiyetlerde pek az görünür. Hattâ aşağı tabakada umumiyetle orta sınıf Amerika'lılardakinden daha az sert bir vicdan müşahede edilir.

Bu psikolojik ve sosyolojik esasların terbiyevî tazammunları şunlardır:

Okul talebenin ahlâkına ve vicdanına dört bakımdan tesir icra edebilir. 1) Ahlâk mevzuunda öğretmenler yoluyla,

2) Öğretmenin verdiği ceza ve mükâfatlar yoluyla, 3) Öğretmenin bizzat misal olmasiyla, 4) Çocuğun kendi arkadaş gurupu içindeki tercübeleriyle.

Orta çocukluk çağından itibaren okul derslerle, arkadaş ve öğretmen misalleriyle demokrasi değerlerini tanıtabilir.

Yeni öğretmen okulları programı ile öğretmen namzetleri bu ilmî esaslara dayanarak terbiyevi aksiyonu temin edeceklerdir. Ve görülüyor ki bu türlü bir faaliyet, hiç değilse şimdilik, en ilmî olan bir faaliyettir.

Birtaklm terbiye prensiplerinin okutulabileceğine ve bunların adına da istenirse müstakillen pedagoji denmesine itirazımız yoktur, fakat bunların esas itibariyle dayandıkları ilimler belirtilmek ve öğretilmek gerekir. Çocuğu tanıma prensibi, biyoloji, sosyoloji ve psikoloji mevzuudur. Çocuğun gelişmesine yardım etme prensibi, bir rehberlik konusudur. Alaka prensibi psikolojiden tecrid edilemez. Mektebi bir çocuk cemiyeti haline getirme prensibi sosyolojik esaslara dayanır. Zihnî çalışmalarla el çalışmalarını birleştirme, çocukta yaratıcı melekeleri geliştirme prensipleri keza psikoloji ve sosyolojiye dayanır. Ferdî farklar prensibi psikolojiyle izah olunabilir. İç disiplin prensibi bir intibak bir akıl sağlığı meselesidir. İlmî bir terbiyeyi, bu ilimlerin ışığı altında her mürebbi kendi yaratma kudretine göre tahakkuk ettirebilir. Herhalde psikolojik, sosyolojik ve biyolojik veriler incelnemeden sebeplere gidebilecek bir terbiye yolu bulmak mümkün değildir.

Ben programımızın bilhassa terbiye felsefesi ve rehberlik mevzuunda bir az daha işlenmesi lâzım geldiği kanaatindeyim. Kısa da olsa bir terbiye felsefesine ihtiyaç vardır. Öğretmen namzetleri, terbiye felsefesinin mânası, biyolojinin, tecrübe prosesinin, ilmî metodların tarbiyeye yardımı, insanın sosyal tabiati, içtimai müesseseler, kültür, fert ve cemiyet, ahlâkiyet, insan şahsiyetine hürmet, terakki fikri, öğrenme teorileri, terbiye gayeleri, program hazırlamada esaslar, estetik terbiye ve saire... mevzuları üzerinde düşündürülmelidirler.

Yine rehberlik metod ve problemleri programlarımızda yer almalıdır. Aile, vatandaşlık münasebetlerinde, şahsî meselelerde, boş vakitleri kullanmada, doğruyu bulmada, düşüncede, kültürde rehberlik gibi mevzuların öğretmen namzetlerine tanıtılması lâzımdır. Programda mevcut serbest saatlerin bu hususta işe yarayacağını ümid ederim. Terbiye tarihi ise daha ziyada terbiye filozoflarının metinleri okutulmak ve münakaşa edilmek suretiyle en faydalı bir şekilde verilmiş ve böylece terbiyenin tekâmül seyri de, nisbeten klasik bir anlayışla, görülmüş olur..

Refik Durlu — Muhterem arkadaşlar; büyük bir dâva peşindeyiz, ilk öğretim.

Beşinci Millî Eğitim Şûrası bu davâyı okul öncesinden ele almak suretiyle millî eğitim zincirinin ilk halkasını ele geçirmiş bulunuyor. Realite şudur ki, bügünkü okul; ögretmeni, ögrencisi, araçlarıyla binasından sıralarına kadar, bahçe duvarlarına kadar problemlerle doludur ve zaruretler içindedir. Öyle bir okul; unutmıyalım ki, yeni nesli tehdit eder, işi ucuza mal etmek için prensiplerden ve âletlerden fedakârlık etmeği gerektirir, bu da dâvanın ruhunu sakatlar. Bütün dâvamız yeni neslin daha iyi, en iyi olmasını, en iyi öğretim vasıtalariyle terbiye edilmesini, en iyi öğretmenle en iyi şekilde yetiştirilmesini sağlamaktır. Önce bu meselenin kabuğunun çekirdeğinden ayrılması lâzımdır. Bu gayretlerimizin de mihrak noktasını program ve onunla ilgili ders usulleri mi, yoksa öğretmen mi teşkil edecektir? Elbette ki bu mihrak öğretmen olacaktır.

Düne kadar bizi en çok üzen hâdise, öğretmen yetiştiren müesseselere karşı gösterilmesi lâzım gelen alâkanın azlığı idi. Bugün iş başında olanların öğretmenlerimizi olgunlaştırmak meselesini ehemmiyetle ele almış olduklarını görüyoruz ve bundan çok memnuniyet duyuyoruz. Fakat bu arada ister istemez şu söylediğim çengeli düşünme mecburiyetindeyiz. Ancak, öğretmen yetiştiren müesseselerin öğretmenlerini yetiştirme meselesi ne olacaktır?

Muhterem arkadaşlarım, itiraf edelim ki, devrin değişik-

likleri, değişen zaman şartları, hoca olarak, idareciler olarak, bizim günahkâr ihmallerimiz birçok değerli öğretmenlerimizi vaktinden evvel eskitmiştir.

Yine iftiharla söylemeliyiz ki, öğretmenlerimizden çoğu yeniliklere karşı hahişkâr, yeniliklere karşı çok hevesli ve hakiki bir pedagog olmak için ciddî gayretler sarfetmektedir. Şimdi onlara istediklerini verme en iyi bir öğretmen yapmak için onları techiz etmeğe çalışıyoruz. Ama bu, hiç şüphesiz yalnız ilkokul öğretmenleri için değildir. En başta bütün öğretmenleri yetiştiren müesseselere, sadece öğretmen okullarına değil, eğitim enstitülerine de şâmil olması lâzım gelen bir problemdir. Biz bu dâvanın başarı ile neticelendirilmesi için bunu temel şart olarak telekki ediyeruz.

Öğretmen okullarının yeni program taslağındaki kısımda yeni bir takım dersler görüyoruz. Eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi. Bu dersler üzerindeki kanaatlerini benden evvel konuşan arkadaşlarımız izhar ettiler. Kendileri bazı noktalarda haklıdırlar. Fakat ben, şu kadarını söylemekle iktifa edeceğim; eğitim psikolojisi, özel öğretim metodu derslerinin yerini tutamıyacaktır. Eğitim tarihinin yerini de hiçbir zaman, hiçbir ders dolduramıyacaktır. Ancak, komisyon raporunda da belirtildiği gibi, eğitim tarihinin, en belli başlı eğitim filosoflarının prensiplerini ve görüşlerini aksettiren seminal bir ders olarak, ayrı bir ders olarak ele alınmasını muvafık buluyorum. Esasen komisyon raporunun 17 nci sahifesinin üçüncü paragrafında gayet kuvvetli bir ihtirazî kayıt mânasını taşıyan bazı cümleler var.

«Eski programda özel öğretim metotlarının meslek dersleri öğretmenleri tarafından okutulan müstakil bir saha olmasına rağmen yeni programda bu bahislerin eğitim psikolojisine katılması ve özel öğretim derslerinin ise (ilk okuma, yazma ve hayat bilgisi hariç) branş dersleri öğretmenlerine bırakılması bugün için bazı ciddî problemler arz etmekte ise de bu alanda gereken neşriyatın yapılması...» Bu ifade bizzat komisyon üyelerinin kuvvetli bir şüphe ve tereddüt içinde kaldıklarını göstermektedir.

Bu derslerin konulmaması, eski sisteme avdet edilmesi üzerinde konuşmıyacağım. Bendeniz, benden bir az evvel konuşan bazı arkadaşlarımızın dedikleri gibi; taklitcilik sözünü de hiçbir zaman kabul etmiyorum. Gerek programı hazırlayan arkadaşlarımızı, gerekse komisyonda çalışan arkadaşlarımı bu gibi kötü bir zihniyetten tenzih ederim. Biz, hiçbir zaman bu problemleri ithal malı damgasına uyarak kabul etmiyoruz, kendi şartlarımıza ve imkânlarımıza uyduracağız ve bunu hazırlıyacak elemanları önceden yetiştirmek şartiyle.

Efendim; bir şey daha dikkatimi çekti. Akşam bir arkadaşıma gitmiştim. Kütüphanesinde güzel ciltli bir kitap gördüm; Dördüncü Millî Eğitim Şûrasının zabıtları. Karıştırdım. Gördüm ki, orada da öğretmen okullarına ait alınmış çok güzel karaklar var. Meselâ, birincisi şu idi: Bölge öğretmen okullarımız ve öğretmen okullarımızın programları hakkında fevkalâde güzel bir tez.

Sonra yakın yurd incelemeleri. Görüyoruz ki Dördüncü Milli Eğitim Şûrasında da öğretmen okulları programı ele alınmış bulunmaktadır. Bu, bizim, son defa tasvibimize arz edilen ilkokullar programındaki espriye ne kadar uygun ve ne kadar lüzumlu bir derstir. Yakın yurd incelemeleri. Halbuki bunu eğitim idarecileri tamamlayamamıştır. Şimdi şu hatırıma geldi, acaba ilgili komisyonlar, Dördüncü Millî eğitim Şûrasının bu kararlarını gözden geçirdiler mi? Eğer bu iş yapılmamışsa biz de bu tarihî vazifemizi ikmal ettikten sonra yine böyle güzel bir kitap çıkacak ve tozlu kütüphane raflarında unutulacak mı? Şûralarımız için böyle kötü bir ananeyi açmıyalım. Bunu bilhassa hatırlatmak isterim.

Efendim, programlarda eğitim psikolojisi bahsinde tekrarlanan kısımlar vardır. Bu tekrarlanan bahisler yerine, yirminci yüz yıla gelinceye kadar psikoloji cereyanlarının belli başlılarını koymağı komisyonumuz düşünmüşmüdür? Bunları tamamen lüzumsuz mu görmüşler, yoksa düşünülecek midir?

Bir noktayı daha arz ederek sözlerimi bitireceğim.

Muhterem arkadaşlar; biz ne kadar aktif metotlar, türlü vasıtalar, şu ve bu malzemeyi versek, öğretmenin öğretici bir unsur olark elbetteki en mühim vasıtası yine sözüdür. Binaenaleyh hitabet, öğretmen için en kuvvetli bir silâh olacaktır. Bunu daima kullanacağına göre acaba öğretmen okulları programındaki kompozisyon dersleri buna kâfi midir?

Ayrıca bir hitabet dersinin, hiç değilse seminer olarak konulmasındaki komisyonun fikrini öğrenmek istiyorum. (*Alkışlar*)

Başkan — Buyurun Osman Horasanlı.

Osman Horasanlı — Efendim; Profesör Ziya Fındıkoğlu, Halil Fikret Kanad, Prof. Bedi Ziya Egemen, Prof. Hamdi Rəgıp Atademir, felsefe öğretmeni Halil Ayhan ve bendeniz tarafından hazırlanmış bir takririmiz vardır. Bunun hakkında ufak bir açıklamada bulunacağım.

Evvelâ, müsaade ederseniz takririmizi okuyalım.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

Öğretmen okullarıyla köy enstitülerinin müfredat programındaki «Eğitim Sosyolojisi» dersi, gerek sosyolojinin muhtelif mesleklerin maarif müesseselerindeki okutuluşu, gerek bizdeki okutuluş ananesi bakımından üzerinde dikkatle durulacak bir noktadır. Şöyleki:

1 — Sosyolojinin bugünkü durumu içinde «Eğitim Sosyolojisi» diye teessüs etmiş, klâsik hale gelmiş, bu yüzden orta öğretime girecek olgunluğa erişmiş bir ilim kolu yoktur. Ancak sosyolojinin dalları arasında «Hukuk Sosyolojisi», «İktisat Sosyolojisi», «Terbiye Sosyolojisi» gibi araştırma kısımları varsa da bunlar Garp'ta ve Amerika'da yeniden ve orta öğretime girecek olgunluğa varmamıştır. Öğretmen yetiştirme Müesseselerine girip girmemesi ayrı bir problemdir.

2 — Bu itibarla ilk okul öğretmenine verilecek sosyoloji kültürü, yalnız umumiler, umumî sosyoloji mefhumları ile alakalı olmalıdır. Binaenaleyh dersin isminin yalnızca «Sosyoloji» olması kâfidir. Bu program içine iktisat, hukuk, ah-

lak meseleleri gibi terbiye müesseselerinin de geniş ölçüde girmemesi için bir sebep yoktur ve girmelidir de. Bu nokta dahi, ancak ve ancak Türk terbiyecilerinin. pedagoji alimlerinin memleket realitesi üzerinde yapacakları istatistik, monografik araştırmalara dayanarak yapılmalıdır. Aksi takdirde araştırmalara yol açan temelsiz bir anane tesis edilmiş olacaktır.

3 — Binaenaleyh dersin adının sadece «Sosyoloji» olmasını, dersin programı içine girecek müfredatın da Üniversitelerimizin alâkalı hocalarıyla, Muallim mekteplerimizin ve liselerimizin tecrübeli felsefe, pedagoji öğretmenlerinden müteşekkil bir komisyon tarafından yeniden tesbit edilmesini, bu işin bir an evvel ele alınarak Türkiye realitesinin imkân ve şartlarından mülhem bir sosyoloji dersinin birleştirilerek öğretmen okulları, köy enstitüleri müfredat programına konmasını teklif ederiz.

Efendim, bu takrirde ve komisyonda da arz ettiğim gibi, sosyoloji eğitimi dersi, yani bir psikoloji ilmi, bir de sosyoloji ilmi vardır. Birinci sınıfta psikolojiye giriş namı altında psikoloji ilminin ilk donelerini verecek bir program yapılmıştır. Sosyoloji için ise bu yoktur. Sosyolojiye giriş namı altında bu ilmin ilk nosyonlarını vermek ihtiyacını da duyuyoruz.

Programa bakılacak olursa sosyolojinin konusu, toplumsal olayların özellikleri doğrudan doğruya sosyoloji dersinin içinde toplanmaktadır. Burada bir hâta vardır. Meselâ burada bir iş bölümü geçmiyor. Bunun geçmemesi de şâyanı dikkattir. İlk mektep hocasına verilecek sosyoloji kültürü yalnız (Umumî) ler, umumî sosyoloji mefhumları ile alâkalı olmalıdır Toplulukta ilerleme nasıl olmaktadır; bunun altında tabiî hepsi söylenecektir. öğretilecektir. Acaba bu semineri, muvazene kurmak ihtiyacından mı bu şekilde hazırlanmıştır. Bir psikolojiye giriş, eğitim psikolojisi, bir de eğitim sosyolojisi kuralım denmiştir. Niçin buna bu isim verilmiş? Böyle bir araştırmada yok değil, var. Meselâ bunun Amerika'da on senelik bir mazisi de vardır ve faideli incelemeler de yapılmıştır. Fakat takdir edersiniz ki, takrirde de kısaca

arz ettiğimiz gibi, henüz çok gençtir. İlim dediğimiz ismi taşıyabilecek hüviyeti henüz iktisab etmemiştir.

Evet; eğitim psikolojisi bir ilim olarak sayılmağa başlanmıştır. Meselâ eğitim psikolojisi tefekkürün bünyesini izah eder, ihsaslar şu suretle teşekkül eder, der. Bunda daha ziyade kelime ve cümle tarzı usulüne riayet edilir. Bakınız burada mevzuubahis olan idraklerin bünyesinin teşekkül tarzı umumidir. Her insan için bu böyledir. Ben bu hükümden psikolojik karakter çıkarabilirim. Halbuki bugün elimizde eğitim sosyolojisi için böyle bir esas yoktur. Evet, inceleme yapılmamış değildir, yapılmış. Fakat biz memleketimizde ne yaptık. Eğer bu programla, işte bunu yapalım demek istiyorlarsa o vakit bu, orta öğretim talebesinin haddini aşar. Bu yapılmamalıdır ve programa konmamalıdır. Meselâ Hasanoğlan Köy Enstitüsünde, hâlen köy bir tarafta, enstitü bir taraftadır, orada bu tetkikat yapılmamıştır. Orada bu tetkiklerin yapılması doğru olur, yabancı duruyor köyün ortasında. Gelsin, o da köyün içine girsin. Bu programda tesbit edilen şeyler orada tatbik edilsin. Netice de bundan sosyolojik bir hüküm çıkar. Bir ilmin mevcut sayılması için bazı hüküm ve kaidelere bağlanması lâzımdır. Bunu talebe yapsın. Yapsın amma nasıl? Kendim, hususî olarak geziyordum, öğrenmek istedim, sordum; sizde laboratuvar var mı? Salahiyettar zat bana dediki efendim, tabiat laboratuvardır. Güzel ama tabiatı laboratuvar olarak almak dahilerin işidir. Talebelere biz bunu telkin edelim. Fakat o, mücerret kanunları, kaideleri buradan bulup çıkarmak, tabiatı hakikaten laboratuvar gözü ile incelemek ender yetişen insanlara müyesser olur. Bunu talebeden isteyemeyiz. Mektep programlarında böyle bir inceleme istenilemez. Bu, ancak tavsiye edilir. Ama bu, sadece seminer incelemeleri unvanı altında programa girmelidir ve lüzumlu bir şeydir.

Sonra eğitim sosyolojisinde ikinci ve üçüncü sınıfların programları aynıdır. Niçin ayrılmamıştır; pekala ayrılabilirdi, ikinci sınıfta şunlar okunacaktır, üçüncü sınıfta şunlar okunacaktır, denebilirdi. Eğitim psikolojisinde eğitim tarafı hakikaten noksandır.

Öğretim psikolojisine bir de özel metod kısmı giriyor ki, orada okullarda belli başlı dersler zaten özel metoda giriyor, bu kısımda bir parça pedagojik şeyler vardır. Mevcut olan eğitim psikolojisi programı, bunlar nazara alınarak yapılmamıştır. Meselâ şahsiyet denmiştir, gelişmesi yoktur. İradî terbiyesi nerede?

Sonra, Sayın Yörükoğlu'nun izah ettiği gibi, buradan terbiyevî şeyleri çıkarmak daima mümkündür. Fakat çıkaracağımız şeyleri burada yazmamızı icabettirir.

Bu izahatımdan sonra takririmizi riyasete takdim ediyorum. Kabulünü rica ederim.

Mehmet Işık — Efendim; bugün fazla konuşma imkânının verileceğini bilseydim daha fazla hazırlıklı gelirdim. Şimdi ancak burada not ettiğim bazı noktalar üzerinde konuşacağım.

Evvelâ şunu arz edeyim ki, bir yabancı memleket görme bakımından 24 sahifelik bir raporum vardı, bu raporda Fransa'nın çeşitli yönlerden maarifine ait kısımlar vardı; o cihetleri incelemek fırsatını bulurdum, durumun böyle müsait olduğunu bilseydim.

Evvelâ, buraya çıktığımız her vakit tekrarladığımız bir ciheti bir daha belirteceğim.

Öğretmen okulundan çık, tıbtan çık, nereden çıkarsan çık, ilim adamının, teknik adamın, devletin, milletin hep bu tarafa doğru yöneldiğini görüyoruz. Bu da köy denilen ünitedir. O mevzular şimdiye kadar bir edebiyattan ibaret kalmıştır. Halbuki müştereken bu işin halledilmemesi bizleri müşkül bir duruma düşürmektedir. Ne zaman ilim köye doğru giderse, orada çalışırsak ve çalışmalarımız oraya doğru bir koordine teşkil ederse o vakit Türkiye'nin çehresi daha başka türlü olur, zannederim. İdeal olarak ve Türk Milletinin isteği olarak kafamda bunu şöyle düşünüyorum. Türkiye'de köyde, kasabada veya şehirde, oturan insanlar ancak işi icabı oralarda oturmaktadır. Köyde oturanları, hayat seviyesi geri kalmış insanlar olarak ve köyü de hayat seviyesini geri bırakan bir yer olarak telekki etmiyorum.

Şimdi, mademki bir yabancı memleket gördüm, oranın maarifi hakkında biraz bahsetmeye müsaadenizi rica ediyorum. Fransa'ya gittikten bir sene sonra üç vilâyette tetkikler yaptım. Bunun bir tanesi Paris'teki Klermonferar, ikincisi, ona mütenazır, Van'da denilen yer. Muallim mekteplerine gittiğim zaman, Paris'e benzemeyen okullarla beni karşılaştırmalarını rica ettim, maarif müdüründen. Orada benim için enteresan olan öğretmen okulları oldu. Orada en çok dikkatimi çeken birleşmiş sınıflar halinde ders gören tatbikat sınıflarının hususî durumları oldu. Fransa'da altı sene olan öğretmen okulu telebeleri, orada okuyup çıktıktan sonra bir sene de mektep içinde, para almak suretiyle staj yapmaktadır. Eğer liseden geldi ise iki sene sitaj yapmaktadır. İşin en güzel tarafı stajiyer talebe, yarın karşısına çıkacak her hadise ile mektep içerisinde karşılaştırılmış ve o sahada yetiştirilmiş olmasıdır. Bu suretle yabancı olarak köye gitmemekte, dir. Onun için şehrin içinde iyi yetişmiş köy öğretmenleri, birleşmiş sınıflarda çalıştırılarak ikinci, üçüncü, dördüncü sınıfı okutan 25 talebelik sınıflar kurulmuştur. Nasıl oluyor da talebe buluyorsunuz, bizde böyle bir şey açsanız talebe bulmak güçtür, çünkü birleşmiş sınıflara bizim inancımız yoktur dedim. Onlar dediler ki, birleşmiş sınıflarda talebe daha iyi yetişir. Fransa istatistiklerinde görülmüştür ki köylerde birleşmiş sınıflarda yetişen talebeler şehirlerde yetişen talebelerden daha üstün çıkarlar. Bu esas üzerine bir yazım çıktı. Çok memnun kaldığım bir nokta, bazı arkadaşlarım bunu öğretmen okullarında münazara mevzuu yaptılar. Biz evvelâ anlayış bakımından çok kötü durumdayız. Hep beraber karar vermişiz, birleşmiş sınıflarda talebe yetişmez. Köye gidin aynı anlayışla karşılaşırsınız; iki sınıfı beraber okutamam, dört sınıfı bir arada okutamam, güçtür derler. Böyle bir kararla hareket eden arkadaş elbette köyde muvaffak olamaz. Halbuki birleşmiş sınıfların, sınıf halinde dahi bir arada çalışmanın büyük faideleri vardır. Meselâ, bir mühendis şantiyesini kurduğu zaman amelesi çalışmazsa elbette o mühendis iflâs eder. Her talebenin zamanını iyi kullanmasını ve faideli olmasını sağlıyacak tedbirleri öğretmen bulursa bu yolda çalışabilirse birleşmiş sınıflar bugünkü haliyle dahi

olsa faideli olur. Biz yeni bir sistem kuruyoruz. Bunda muvaffak olamazsak eski sistemi nasıl ayarlıyacağız. Koskoca Fransanın birleşmiş sınıflarında köy çocukları daha iyi yetişiyorlar. Siz istediğiniz kadar sınıfta bırakın, aynı yerde oturuyor.

Şunu arz etmek istiyorum ki, köy öğretmenleri stajiyerleri maaş almak suretiyle pedagojik formasyona devam ederken, bir sınıf içinde iki stajiyer, tamamen yetiştikten sonra imtihan vermek suretiyle öğretmenliğe geçirilir.

Bizim bugün öğretmen okullarımızın sayısının çok olmaması, tatbikat okullarının şurada, burada bulunması yüzünden talebenin sınıf içinde yetişmemesi endişesi içindeyim. Bazı imkânlar hazırlanmıştır. Fakat ben bu kısmı halâ eksik görmekteyim.

Diğer bir cihet; stajiyerlerin çalışmasındaki bu tekâmülün yanında bir de, öğretmen okullarına talebe alınırken, köyde halk öğretime fazla ehemmiyet vermediğinden çok talip içinden iyi talebe seçmek imkânı hasıl olmıyor. Çünkü köylü ne bekliyor? Çocuğu biraz okusun, yazsın, azıcık hesap bilsin, kâfi, daha fazla bir şey istemiyor. O itibarla da köy okulu gayesine erişemiyor. Bunu Fransızlar şöylece hal etmişler. Tamamlayıcı kurslar açmışlardır. Bu, aynı zamanda bir talebenin muhtelif kabiliyetlerini seçme bakımından da faideli oluyor. Bazı talebe köyde ilkokulu bitirdikten sonra dört sene daha okumak suretiyle, akademik sahaya gidecekse oraya gitmiş, mesleke intisap edecekse o yere gitmiş, yani köy çocuklarından öğretmen okullarına gidecek olanlar daha üç sene tahsil görme imkânını bulmuşlardır. Bizim köylerde çocuklara ilk tahsilin üstünde bir tahsil verilmediği için ilkokula ehemmiyet verilmiyor. Çünkü bu çoçuklar biraz daha okumak imkânını bulamıyorlar, yüksek tahsile liseye, ortaya gidemiyorlar. Meselâ, ziraat yapmak istiyorsa ziraat fakültesine gidemiyor, ticaret yapmak istiyorsa o sahada yetiştirilemiyor.

Hûlasa eğer biz de bu yolda köylerimizde kurslar açmak suretiyle bunu ayarlıyabilirsek daha az masrafla mektepler

açmak kabil olacaktır. Bu suretle köy öğretmen okullarına % 75 köylerden, % 25 şehirlerden talebe almak imkânını bulacağız. Eskiden bunların liselere girmemeleri için alınmış bir tedbir vardı, ben bu tedbiri antidemokratik buluyorum.

Biz öğretmen okullarına talebe alırken köy ve şehirlerden bu sahada kabiliyetli çocuklarımızı alırsak daha doğru hareket etmiş okuruz, kanaatındayım.

Sonra arkadaşlar, diğer bir nokta da, üzüntü ile arz ediyorum, Ankaranın merkezinde kız veya erkek bir öğretmen okulunun bulunmamasıdır. Hiçbir hükümet merkezi tasavvur etmiyorum ki böyle bir okul bulunmasın. Eskiden vardı, sonradan kalkmıştır. Ankarada böyle bir okulun açılması ilk öğretim dâvası için hayırlı olacaktır. Böyle bir okulun açılmasını teklif ediyorum. Bizler, Anadoludan gelenler bunu gezer, görür ve düşündüklerimizi söylemek fırsatını buluruz.

Diğer taraftan da deriz ki, bizim halledemediğimiz meseleleri hal et. Biz bu sahada şöyle düşünüyoruz, bu hususta sizin fikriniz nedir, diye istişarelerde bulunabiliriz.

Sonra öğretmen okullarında 12 senede 70 bin öğretmen yetişecek. Buna bugünkü okullarımız kâfidir. Fakat meselâ Fransada her vilâyet kendi ihtiyacı olan öğretmenlerini bölgelerdeki mekteplerde yetiştiriyor. Yahut ta bu okullar Bakanlığın münasip göreceği yerlerde açılıyor.

Bizde bu gibi okulların Bakanlık tarafından açılması daha muvafık olacaktır. Buna taraftar bulunduğum için bu yolda bir de teklif vermiş bulunuyorum.

Arkadaşlar; bu birleşik sınıflar mevzuu üzerinde ehemmiyetle durduğum için şöyle düşünüyorum; başka yerlerde birleşik sınıflar muvaffak olmuştur, bu mevzuu da prensip olarak kabul ederek, vilâyet merkezlerine gönderilecek iyi yetişmiş öğretmenlerin halka itimad telkin edeceğinden şüphe etmiyorum. Bu itibarla öğretmen okullarında olmasa dahi vilâyet ve ilce merkezlerinde birleşik sınıflar açılması ve bunun genişletilmesi lüzumunu hissediyorum.

Bir de müfredat programlarında şu cihetin komisyon tarafından önemle ele alınmasını rica ediyorum.

F 461

Köy çocuklarına onları hayatta muvaffak kılacak bilgi esralarının öğretilmesi çok lâzımdır.

Diğer bir noktaya daha temas edeceğim. Öğretmen okullarından çıkacakların birleşik okulları okutabileceklerine göre sınıfta bulunacak olan küçük yaştaki çocuklar hakkında, insan iradesinin beş yaşındaki çocukların birbirleriyle olan münasebetlerini tesis bakımından alınacak ve öğretilecek konular hakkında öğretmen okulları programında bir şey görmedim. Bunu da bir eksiklik olarak telâkki etmekteyim. Üzerinde durulmasını temenni ediyorum. Sözlerim bundan ibarettir.

Reşat Oğuz — Şunu arz etmek isterim. Elimizdeki rapor çok mühim konuları ihtiva etmektedir. Bu mevzuda konuşmak isteyen daha birçok arkadaşlarımız vardır. Bunların tecrübe ve bilgilerinden istifadeye imkân vermek yerinde olur. Fakat bu konuşmaların karşılıklı münakaşa haline gelmemesi ve konuşmaların uzatılmayıp, teklif ve aydınlatma çerçevesi içinde kalması mesaimizin verimli olması bakımından çok yerinde olacaktır.

Bu noktaya Yüksek Başkanın dikkat nazarını çekerim.

Başkan — Zamanımızın bulunması mutlaka uzun konuşmayı icabettirmez. Esasında vaktimizin dar olduğunu ve bu işi biran evvel halletmek mecburiyetinde bulunduğumuzu ve ona göre konuşmamızın icabettiğini arkadaşlarımızın takdirlerine arz ediyorum.

Niyazi Akşit — Sözlerin beş dakika ile takyid edilmesini teklif ediyorum.

Başkan — Arkadaşların sözlerini beş dakikaya sığdırmaları teklif edilmektedir. Bu teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir

Ömer Kaya Gülen — Muhterem arkadaşlar, bendeniz de sizlere Anadolu içlerinden gelip bu işlere nüfuz etmeğe çalışan bir genç kardeşiniz sıfatiyle bazı temennilerimi huzurunuzda arz edeceğim.

Öğretmen okulları son sınıflarında, tatbikata ayrılmış olan son kanaat dönemine mukabil, o dönemde yer almış bulunan kültür dersleri müfredatının tekrar elden geçirilmesi.

Kendisine üniversite kapıları dahi açık bırakılmış olan öğretmen okulları mezunlarının lisan derslerinden mahrum bırakılmaması için, lisanın ihtiyari değil mecburi kılınması.

Yirminci asrın, bugünkü göz kamaştırıcı inkişafı ve yurdumuzun yer altı, yer üstü cevherleri bakımından henüz bakir bir durumda oluşu, bariz ve aşikâr iken, öğretmeni araştırıcı bir yola sevketmesi, onu harekete geçirecek verimli bir mevzu teşkil etmesi bakımlarından yerbilim dersinin, muhtelif dersler arasında parçalanarak tesirsiz bir hale getirilmesi değil, özel ve müstakil bir ders olarak öğretmen okullarının II. devre birinci sınıflarına kabulünü,

Bütün okullarımızda hâlâ tatbik edilmekte olan öğrencilerimizi ödevlendirme sistemini nefret ettirici, kopye ve dikkatsizliğe sevkedici, zamanı israf ettirici ve aynı zamanda çocuğun gayretlerine mukabil, bir iş ve bir eser yaratamıyan sistemden derhal kurtarıp, çevrenin tabiî, içtimaî, tarihi ve hattâ coğrafî durumlarını az ve basit te olsa, inceleme ve araştırma yolu ile tesbit edebildiği esasları kompoze ederek bir iş ve bir eser meydana getirilmesi cihetine gidilebilmesi için programın genel ve özel direktiflerinde:

(Öğretmen namzedini, çevresini inceleme ve araştırma yollariyle etüd ederek, elde edebildiği bilgileri bir kompozisyon halinde tesbit ve kıymetlendirme cihetine sevketmiyecek ödevlerden sureti katiyede kaçınılmalıdır.) ibaresinin kaydını,

Öğretmen okulları müfredat programının gerek sosyal ve gerekse fen bilgisi - fizik konuları hâlâ ağırdır. Kısaltılması cihetine gidilmesi.

Keyfiyet bakımından öğretmen okullarında öğrenci mevcudunun, kendilerini değil yetiştirme, tanıma bakımından dahi bugünün arzularına cevap verecek durumda olmadığı aşikârdır. Mevcudun 700-800 lerde değil, azamî 400-500

arasında düzenlenmesi gayelerimize en uygun hareket olur kanaatindeyim.

Bilhassa serbest etüd ve çalışmalara gerekli vaktin kazandırılması bakımlarından, çarşamba günleri öğleden sonranın mutlaka boş bırakılmasını teklif ve rica ediyorum. (*Alkışlar*)

Ziya Çağlar — Efendim, bendeniz çok kısa konuşacağım, ve müfredat programında bir değişiklik rica edeceğim.

Programda tarımdan bahsedildiği halde ormancılık bahsine hiç temas edilmemiştir. Buradaki ağaçlandırma yanında ormancılık kelimesinin de konulmasını rica edeceğim. İlkokullarda bu vardır. Fakat öğretmen okulları müfredat programında yer almamıştır, bunun da ilâvesi yerinde olacaktır.

Arkadaşlar, ormanın bu memleketin bir varlığı için kanımızı akıttığımız bu mukaddes vatan toprakları; her gün, her sene milyonlarca, milyarlarca, ton ziraat toprağı denizlere akmaktadır. Bu toprakları memlekette zaptedebilmek için yurdu ağaçlamak ve ormanlamak lâzımdır.

Bunu Yüksek Heyetinizin takdir edeceğine şüphe etmiyorum. Daha fazla vaktinizi almıyacağım, esasen vaktim de dolmuştur. Bu teklifimin nazarı itibare alınmasını rica eder hepinizi hürmetle selâmlarım.

Kemal Gündüz — Efendim, bendeniz müzik derslerinden bahsedeceğim.

Biz, öğretmen okulları programlarında esas olarak, her öğretmen namzedinin bir saz kullanmasını temin etmek ve şarkı kitapları da hazırlamak suretiyle bunlardan istifade etmeği düşünmekteyiz. Fakat bugün maalesef görüyoruz ki bu hususta bir anarşi mevcuttur.

Bu işi biraz gören meslek insanı olarak, ilkokul öğretmeni arkadaşlarımızın bir müzik dersi katliâmı yaptıklarını görmekteyim. Bunu Kars'ta, Erzurum'da, muhtelif yerlerde gördüm. Bugün müzik dersine diğer dersler gibi ehemmiyet verilmiyor.

Bir müzik öğretmeni arkadaşım bana şunu söylemişti: Bir gün dershanede solfej yapıyordum, müfettiş gelmişti, ho-

cam ne yapıyorsun dedi? Solfej yapıyorum dedim. Bunun üzerine müfettiş, eğer hoca, yüz defa solfej yapıyorsa siz bir defa yapın, demiş.

Halbuki müzik dersi solfej meselesidir. Erzurum'da iki ay kadar liseye devam etmiştim. Orada benim adıma Do - mi - fasol - do - sol, dediler.

Meselâ solfej; Bahar Şarkısı... Kitaplar içinde yirminci temrin olarak, metin halinde verilmiştir. Bunun tatbikatı bizi hedefe vasıl edecek şekilde olmamaktadır.

Halbuki gayemiz bu değildir. İçimizde bulunan hocalarım da zaten bu hususa işaret buyurdular.

Müzik eğitimi dersi daha ziyade, zevk ve kulağın eğitimidir, diyoruz. Fakat o arkadaşlar solfeji belletmek şeklinde tekrar ediyorlar. Bazı müzik öğretmeni arkadaşlarımız da kendi çevrelerinde, sanat müziği kültürlerine dayanarak öğretimde bulunmak istiyorlar, bu yüzden münakaşalar zuhur ediyor. Bu ise, müzik öğretmenini asıl konusu olan çocuktan ayırıp sanata çeviriyor ki bu yüzden müzik dersi verimsiz hale geliyor.

Bu yıl, içimizde bulunan ve İzmir kongresini hazırlıyan Osman Faruk Verimer arkadaşımızla, Sabri Kolçak arkadaşımız müzik eğitim konusu ile ilgili her türlü yardımı yaptılar ve bu hususta imkânlar hazırladılar. Huzurunuzda kendilerine teşekkür ederim.

Hocalarım da aynı konu üzerinde, üçüncü komisyonun hazırladığı ilkokul programında yeni müzik programı diye bir esas hazırladılar. Yalnız bu konuşma mevzuu olmadı. Bunun üzerinde bazı değişiklikler yapmamız icabediyor. Bu mevzua ait bir takrir de hazırladım, riyasete takdim ediyorum, kabulünü rica ederim.

Başkan — Efendim, saat 13 e geldi. 14.30 da toplanmak üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma Saatı:
13.

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

ONBİRİNCİ BİRLEŞİM

Açılma saati: 14.10
17.2.1953

Başkan — Tevfik İleri

Sekreterler — Raif Altınok — Halis kurtaç

Başkan — Ekseriyet var, celseyi açıyorum. Müzakereye devam ediyoruz, Söz Bekir Türk'ündür.

Bekir Türk — Sayın arkadaşlar, öğretmen cemiyet için bir liderdir. Öğretmene bu vasfı verdikten sonra, öğretmeni nasıl yetiştirmeli mevzuu kendiliğinden meydana çıkar. Öğretmenin öğretmenlik vasfında iki görevi vardır. Birisi, öğrenci yetiştirmek, diğeri de halkı yükseltmek, kendisini halka sevdirmektir. Bunların her ikisi de bir ilim yeterliği ile kazanılır. Onun için öğretmene bu yeterliği verecek vaziyet göz önünde tutulmalıdır. Öğretmenin, bir okulda yetişmesi, bir de okuldan çıktıktan sonra görev ve vazifesi ve bu görev içinde yükselmesi arzusu vardır. Bunlar da istenilen şekilde nazarı itibara alınmalıdır. Öğretmenin, öğretmen okullarında nasıl yetiştirileceği hususunu, ilim adamlarımız, üstatlarımız uzun boylu izah ettiler, açıkladılar. Bu kısım daha çok onlara ait bir keyfiyettir. Diğer kısımlar hakkındaki düşüncelerim şudur; ilk defa şunu arz edeyim ki, bir milletin temel direği olan iki teşekkül vardır. Bunlardan birisi millî savunma, diğeri de millî eğitimdir. Millî savunma, milletin maddi gücünü, millî eğitim de, milletin manevi gücünü ifade eder. Bu esas bu şekilde belirtildikten sonra millî savunmaya mütenazır bir millî eğitim sistemi, memleketin istikbalini kurtarabilir. Onun için bir millî eğitim lisesi kurulmalıdır. Yani bununla demek istiyorum ki, öğretmen kendi bünyesine göre,

ve vazifesine göre, bir bilgi almalı, bunun üstünde de bir millî eğitim fakültesine gidebilecek istikbali görmelidir. Yani ilkokul öğretmeni dar mânada, dar vasıfta bırakılmamalıdır. Düşünülürse ilkokul hocasının ilk gençlik anlarındaki vazifesi ne ise, 55 yaşına geldiği zaman da aynıdır. Halbuki bir insan vücudunun çeşit çeşit yaşlarda aynı vazifeyi yapabilmesine imkân var mıdır? İlim buna evet diyemez. Evet diyemiyeceğine göre evvelâ gençlik çağının gençlik vasıf ve terübeleri başkaca ele alınmalı ve ondan sonra verilecek istikametlere göre yapacağı işlerde başkaca ele alınmalı ve ondan sonra verilecek istikametlere göre yapacağı işler de başkaca ele alınmalıdır. İşte bu başkalık, yaşlandıkça, yaşının icabına göre, tecrübesinin metanetine göre kendisine vazife verilmelidir. Bu sistem kabul edildiği takdirde millî takatımız yıpranmaz. İstikbal için politikamız bu olmalıdır. Bu suretledir ki, demin ilim adamlarımızın münakaşa ettikleri nokta halledilir ve tatbikatçı arkadaşlarımızın dertleri bertaraf edilmiş olur. Öğretmene, üniversiteye giden bir kapı açmak istiyoruz. Fakat kapının anahtarını vermedikten sonra buyurun demek, sadece kapıyı çalın, geri dönün demek olur. Onun için bu noktanın ehemmiyetini belirtmek isterim.

Nuri Gürgöz — Efendim, komisyon raporu üzerine ilim yönünden birtakım tenkitler yapıldı. Bu tenkitler yapıldı. Bu tenkitlere yetkili ağızlardan cevaplar da verildi. Ben bunlara dokunmıyacağım. Yalnız bir noktaya ilişeceğim. Deniidiği, bize bu yenilikler getirilirken hazırlıksız olduğumuz düşünülmemiştir, fikriyat yapılmamıştır. Halbuki fikriyatı yapılmıyan denemelerin son ucu pek emniyetli olmaz. Ben kısaca anlayışımla bu düşüncenin, bu zihniyetin yanlış olduğunu, bu zihniyetin okullarımızda şimdiye kadar beliren sistemi frenlemiş olduğunu belirtmek isterim. Şunu diyeceğim ki, tatbikatta istenilen yeri vermemek ve düşünmeden verim sağlayacağını sanmak yanlış olur. Bu raporu hazırlıyan komisyonun yüksek görüşünü samimi duygulariyle anlatmak istediğini belirttiğini memnunlukla karşılarım. Bilhassa raporda bir iki satır var ki, kendi hesabıma bütün endişelerimi gidermeğe kâfi geliyor. Öğretmen okullarımız bu satır-

ları daima göz önünde tutarak çalışmasını ayarlarken burada ifade edilen ve düşündükçe anlaması genişliyen her tereddüdümüzü çözebilecek kıstasları veren bu satırları dikkatle okurlarsa muhtaç oldukları direktifi bu satırlar içinde bulurlar.

Birinci bölüm üzerinde de hemen kısaca düşüncem vardır. Sunu da arz edeyim ki, program komisyonu bu cihete biraz temas etmiştir. Demin bir arkadaşımız da birleştirilmiş sınıflar işine biraz dokundu. Bu kısa aklımla çok ehemmiyetli görüyorum ben. Yani getirmek istediğimiz bu yenilikler bütün memlekette birden olmaz. Yer yer, hattâ şöyle düşünüyorum, her vilâyette kendilerine en çok inanılır, başarabilecek kudrette arkadaşlar seçilmek suretiyle tek derslhane iki öğretmenin elinde birleşmiş beş sınıflı tam teşkilâtı okulu deneyelim, aynı zamanda bu faaliyeti mürakabe ve kontrol etmek için de yine buna göre bir mürakabe ve kontrol organize edilsin. Muhtaç olduğumuz gelişmeyi bilhassa bu deneme yolunda bulacağız. Deneme tatbikatına geçmeden nazari fikir halinde düşünmekle kafamız bir şey yaratamaz.

Süleyman Adıyaman — Efendim, Komisyon raporunu memleketin bugünkü ihtiyaçlarına ve yarınki ihtiyaçlarına cevap verecek bir mahiyet arz etmesi bakımından yerinde ve olgun buluyorum. Olduğu gibi kabulüne taraftarım. Ancak bir hususu, yani öğretmen okullarında yabancı dili, ihtiyarı olarak kabul etmeleri hususunu, bizim memleketimizin ihtiyaçlarının, zaruretlerinin ciddiyeti bakımından bu işi yerinde bulmuyorum. Yani yabancı dil ihtiyari dersler durumundan çıkarılmalı ve mecburi dersler vaziyetine sokulmalıdır. Gerçi yabancı dil takdir edilirse, mahiyeti kabul edilirse, takdir edilmezse öğrenmek mümkün değildir. Amma bizim öğretmen okullarının ilk sınıfına alacağımız bir çocuk yabancı dilin önemini birden anlayamaz. Başımdan geçtiği için çok iyi biliyorum. Ben biraz İngilizce bilirim, tercüme yapabilecek kadar bilirim. Bunun sebebi şudur; bana ilk defa ingilizce öğretmenliği yapan okulumuzun müdürüdür ve derslerinde de daima biraz şiddetli tavırlar takınan bir zattır. Bu korku ile işe başladım, korku beni çalışmağa teşvik etti,

çalışma beni başarıya sevketti. Başarıya geçtiğim zaman ben dersi sevmeğe başladım. Bunun için eğer mecburi kısma koymazsak önemini kavrayamayacak, bilahere kavrayacak amma, iş işten geçmiş olacak. Binaenaleyh, çalışmak beyhudedir diyecek ve kendisini vermiyecektir. Şu bakımdan bizim memleketimiz için çok zaruridir dedim, bir ingilizin yabancı bir dil bilmesi lüzumu arasında çok büyük bir fark vardır, çünkü bizim için yabancı dil, milletlerarası kültür mübadelesi yapan vasıtaların başında gelir. Biz diğer milletlerin kültürünü, fen bilgilerini müsbet şekilde nakletmeğe mecburuz. Fakat bir İngiliz, bizim kadar mecbur değildir, bir Fransız bizim kadar mecbur değildir. Maalesef onlar, bizim kadar olmadıklırı halde bu işi bizden daha çok realize ediyorlar.

Bir nokta daha var ki, takrir halinde vermek zorundayım. Ben öğretmen okullarına ekonomi dersinin de konmasına taraftarım. Şu bakından, öğretmen birçok yerlerde muhitin tek münevveridir. Öğretmen zaman zamad çirçok suallerle karşılaşır, bilhassa ekonomiye ait suallerle. Gazetede bir şey okur, öğretmene sorar, radyoda bir şey duyar öğretmene sorar. Öğretmenlerin ekonomik geniş ilmi, temel bilgilere vukufu yoktur. Ekonomi ile tasarrufu birbirine karıştırıyoruz. Halbuki ekonomi büsbütün başka bir şeydir. Temel bilginin müfredatı programın bu esaslara uygun şekilde hazırlanması ile temin edilemez. Bütün ünîtelere ekonomik bir görüşle varabiliriz. Bu bakımdan takririme neler yazılması lâzım gelirse onları yazdım. Yetkili arkadaşlar buna daha iyi bir şekil verirler. Maruzatım bu kadardır.

Başkan — Söz Kemal Akgün'ündür.

Kemal Akgün — Muhterem arkadaşlar, ben akademik münakaşaya karışacak değilim. Ancak hazırlanan programı tatbik eden ve öğretmen okulunda ders veren bir öğretmen olarak fikrimi arz edeceğim.

Bir defa realite olarak bugün bir güçlük karşısındayız. Bunu kabul ediyoruz. Bununla beraber bu güçlük, yapılmış olan bir yenilikten ileri gelmektedir. Buna sebep sadece ye-

nilik, değişiklik değil, ancak bu yenilikte veya değişiklikte bulunması lâzım gelen şeylerin noksan oluşundadır. Bundan iki ay evvel, çok şayanı şükrandırki Bakanlık bir yenilik karşısında hocalara yardım etmiş olmek için bir kurs açtı. Bunun ne derece isabetli olduğunu gördük. Daha evvel iş, bu ölçüde tutulmıyordu. İşte güçlüğü biz o zaman daha iyi anladık. Ve okullarımıza döndüğümüz zaman programdaki eksikliğin nerede olduğunu daha iyi anladık. Bir defa dünkü öğretmen okulları programında başlı başına bir pedagoji dersi vardı.. Bugün başlıbaşına değil. Mevcut bütün meslek derslerinin pedagoji namı altında toplanması ve eğitim psikolojisini teşkil etmesidir. Şimdi eğitim psikolojisi, nin çalışma sahalarını arz edeceğim. Eğitim psikolojisi üç mühim sahada çalışır. Bunlardan birisi, çocuk eğitimi, ikincisi, öğrenme ile ilgili incelikler, üçüncüsü de ölçme tekniğidir. Şimdi dikkat buyurun, çocuk eğitimi ve öğrenme incelikleri bu eğitimin geniş manası içinde yer almamaktadır. Bilakis terbiye eğitimi ile şumullü ve bu bakımdan biraz daha sınırlıdır. Ölçme tekniği ise eğitim ile ilgilidir. Burada terbiye meselesiyle ilgili olan bir kısım vardır ki, o da çocuk gelişmesidir.

Şunu da arz edeyim, burada çocuk gelişmesi psikolojik olarak ele alınmıştır. Ve beden bakımından gelişmesi tesbit edilmiştir. Amma çocuğun terbiyesi, tesbit edilen özellikler karşısında bize düşen vazife vardır. Bunlar hakkında tatmin edici şeyle göremedim. Eksiklik buradadır. Halbuki terbiyenin mevzuu, psikolojinin ona verdiği veya psikolojinin terbiyecilere verdiği bilgilerden faydalanmak ve çeşitli terbiye meselerini çözmektir. Bugün bize bu imkân bu eğitim psikolojisile verilmemektedir. Ve bütün aksaklık, güçlük de buradan doğmaktadır.

Özel eğitim meselesini görüşen arkadaşlar arz ettiler, ben oraya uzun boylu temas edecek değilim, şahsen burada da aksaklık olduğunu görüyorum. Hiç olmazsa deneme olarak birkaç yıl daha okullarımızda meslek derslerinin okutulmasını ve bu arkadaşların meslek hocaları ile birlikte çalışmasını ve ondan sonra bu işlerin kendilerine bırakılmasını uygun buluyorum.

Faik Ertan — Mnhterem arkadaşlar, ben ilk öğretim elemanlarının meslekte olgunlaşmaları için alınması gereken tedbirlere ait rapor üzerinde konuşacağım.

Gayet iyi bir zihniyetle yazılan ve yer yer bazı denemelerden de faydalanarak vücuda getirilen bu rapor, islah edilmesi lâzım gelen ilköğretim teftiş sistemimizin ana hatlarını ihtiva etmektedir. Bu yeni ve olgun anlayışlı raporu Şuraya getiren komisyona teşekkür etmeyi bir borç telâkki ederim

Bu ana hatlar başlıca altı bölümde toplanmış bulunmaktadır. Yazılış sırası, eğer bu bölümlerin ehemmiyetine göre ise, bu takdirde bendeniz bazı mütalaalarda bulunacağım. Eğitim ve öğretimde mihrak nasıl çocuk ve çocuğun yetiştirilmesi ise, bu gayeye ulaşmak için mevcut çeşitli vasıtaların yanında da öğretmen vardır. Öğretmen üzerine aldığı vazifesinin mesuliyetini müdrik ve buna göre yetişmiş bir insandır. Muhtelif sebeplerle kaybettiklerini ve meslekin mütemadiyen gelişen yeniliklerini de takibetmek zorundadır. Ancak kendisini vazifesi yanında olgunlaştırma çarelerini ararken her şeyden evvel mesleki vekarına ve şahsiyetine kıymet vermek ihtiyaç ve eksiklerini kendisinin ortaya koymasını istemek ve çalışmaları buna göre ayarlamak lâzımdı. Bu sebeple, önce, 10 ncu sahifedeki F fıkrasiyle yani «öğretmenlerin kendi aralarında kuracakları çalışma birlikleri» ile tatbikata geçmek lâzımdır, kanaatındayım. Bu suretledir ki, öğretmen tatbikatta problemlerini ortaya koyacaktır. Bundan sonra, radyo, filim ve yayımlarla evvela kendi meselelerini kendi kendine çözmek yoluna sevk etlmek lâzımdır. Problemlerini çözmek istiyen. öğretmen elindeki muhtelif vasıtalardan faydalanmak yoluna gidecektir.

Ancak şunu belirtmek isterim ki çalışan, meselelerini çözen ve kendi kendini yetiştiren kıymetlere de değer vermek ve bu suretle meslek içinde gelişmeyi teşvik etmek lâzımdır.

Bendeniz bir şey daha teklif edeceğim. 8 nci sahifenin 3 ncü maddesinde, öğretmen haysiyet ve şahsiyetini rencide eden bir madde var. Bunun kaldırılması veya tadili lâzımdır. Hiç olmazsa müfettişler öğretmenlerin, kendi aralarında

kuracakları çalışma birliklerine yardım ederler, organize ederler, şeklinde tadilini rica ediyorum.

Çünkü arkadaşlar, bir öğretmene, talebeye vazife verilir gibi vazife verilemez. Öğretmen, ancak kendi meselelerini vazeder, teftiş cihazı da bunu idare eder. Daha söyliyeceklerim var, amma maalesef ışık yandı, kesmeye mecburum. Teftiş cihazına çalışma imkânı verilmelidir.

Faruk Caner — Efendim, bendeniz amatörlerdenim. Her zaman amatör kalmayı kendime prensip yapmış vaziyetteyim. Herhrngi bir şahsa direkt olarak, yahut endirekt olarak bir cevap verme durumunda değilim. Yalnız kendimi söylenen fikirlere karşılık vermek durumunda görüyorum.

Arkadaşlar, evvela şunu arz edeyim ki, beş buçuk senedir memleketten uzaktaydım. Bu itibarla bu hususta benim söyliyecek bir fikrim dahi olmaması lâzımdır. Yalnız cami ne kadar büyük olursa olsun, imam bildiğini okuyor, diyorlar. Bakıyorum, imam bilmediğini de okuyor, bildiğini zannettiğini de okuyor. Ben de zaman zaman bu hataları yapanlardanım. Bu hatayı yaptığım zaman vicdan azabı duyuyorum ve aynı hatayı tekrar etmemeğe çalışıyorum.

Evvelâ şunu söyliyeyim ki beş senemi Amerika'da geçirdim. Orada bir kaide öğrendik, o da, hiçbir umumileştirmenin Amerika hakkında yapılamıyacağıdır. Bendeniz pedagoji ve Psikoloji tarihi dersini almış bir arkadaşınızım.

Arkadaşlar, Kolombiya üniversitesinde 625 ders vardır. Amma bunları hep okutalım, mutlaka okutalım demiyorlar. Onun için Amerika şöyledir, Amerika böyledir demek yanlış olur. İngilizlerde bir söz vardır, «İngilterede bir kaide vardır, o da kaidesizliktir» derler. Amerika hayatı umumileştirilemiyecek bir karakter taşımaktadır. Hattâ benim «umumileştirmemek» sözüm dahi yanlış olabilir. Bu itibarla içinde bulunmadığımız veyahut hattâ tetkikine girişip de anlayamadığımız memleketler için bir fikir vermeğe kalkmanın doğru olmayacağını sanıyorum.

Şimdi geçiyorum, eğitim dâvasına. Eğitimi bir öğrenme ameliyesi olarak telakki edenlerdenim. Böyle olduğuna göre bazı memleketlerde olduğu gibi, bu bir doktorinleştirme

değildir. Bu bir siyasi hürriyetin cemiyete mal edilmesi için çalışma da değildir. Kanunlarla, talimatnamelerle, tüzüklerle emirlerle terim dergileri ile yapılacak bir iş de değildir. Eğitimin yolu, eğitim yolu ile eğitim.. Eğer Türk içtimai hayatına bu karakteri verebilirsek, bu yola gidebilirsek, o zaman zannediyorum ki hakikatı bulmağa doğru dönmüş oluruz. Şahsi kanaatım memleket demokratik, siyantifik ilmi yolundadır, yolun başındadır, hattâ adımını atmak üzeredir fakat henüz adımını da atmış değildir. Yalnız doğru yolda olduğuna kaniim. Merkezin olduğu gibi, üniversiteler, ilmi araştırmalarla, ilmi tetkiklerle buraya gelselerdi, muhakkak ki, çeşitli kimselerden gelen fikirler yerine daha mütehassıs kimselerin fikirleriyle karşılaşabilirdik. Zannediyorum ki, vazifemiz merkez teşkilâtı ile, üniversite mensuplarının ve bütün ilgililerin ellerini sıkıp bu davayı ele almalarını istemek olacaktır. Yoksa birbirimizin bu dâva münasebetiyle şahsi meselelerini ortaya atmak değildir.

Mustafa Cura — Muhterem arkadaşlar, ben on günden beri kendisine çeşitli yönlerden vazifeler tahmil etmek için plânlar kurduğunuz ilkokul öğretmeni adına konuşacağım; ilkokul öğretmenine bir yenilik olmak üzere sadece olgunluk imtihanına girmek suretiyle yüksek tahsile devam imkânı sağlanmıştır. Buna teşekkür etmek lâzımdır. Ancak uçabilirsin dediğimiz öğretmenin kanatları bağlanmıştır? Üç tane bağ vardır ki bu bağlarla bağlanmıştır. Falan kurul tarafından başarısı tesbit edilecek, mesleki faaliyeti bakımından millî eğitim müdürleri tarafından tasdik edilecek, tasdik tasdik.. Bu bağlar kolay kolay kaldırılamıyacak kadar ağır bağlardır. Mademki ilkokul öğretmenlerine bir kapı açıyoruz. Bu kapıyı bu kadar kuvvetli, emniyetli kilitler altında tutmakta ne mâna var. Acaba onlar hakkında ufacık bir şefaat dilesem çok mu olur? Bu bağların kaldırılmasını teklif ediyorum. En az iki yıl öğretmenlik yapmış bulunmak.. Bu objektif bir meseledir. Tabiî bu kalsın, diğer üçünü kaldıralım. *(Alkışlar)*

Başkan — 70 000 ilkokul öğretmeni arasından alınacak bu arkadaşlar, Gazi Terbiye Enstitüsünde okuyacaklar, maaş-

larını alacaklar ve burada okudukları zaman da emeklilik müddetlerine sayılacak. Şimdi sizin söylediğiniz gibi, bütün bu şartları kaldırdığımız takdirde 70 000 öğretmen içinden bu öğretmenleri seçmek için kıstasınız ne olacaktır? Bunları nasıl seçelim istiyorsunuz?..

Mustafa Cura (Devamla) — Efendim, temas edeceğim, Fakat vaktim doldu. (*Devam devam sesleri*)

Başkan — Arkadaşımızın vaktinin uzatılmasını reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun.

Mustafa Cura (Devamla) — Kanun teferruatı hakkında bilgim yok. Fakat öğretmen mesleğinin yüksek kademelerinde yeni vazifeler alabilmek için, eğer himaye edilecek ise, benim burada göremediğim güzel taraflar varsa amenna... Fakat düşündüğüm şey, sadece kendisine imkân kapısı açılan ilkokul öğretmeninin ilerideki inkişafını biz burada bağlıyoruz. Bakınız, öğretmen okulundaki müsbet çalışmaları tasdik edilmiş olacak...

Sayın arkadaşlar, öğretmen okulundan çıkmış bulunan öğretmen namzedi henüz bir çocuktur. Bunun müstakbel inkişafları şimdiden kestirelemez. Belki de içine düştüğü muhit içinde o kadar inkişaflara mazhar olabilir ki yarın belki ilim tarihimizde isim bırakacak bir şahsiyet olur. Bunun kanatları bağlanmış ise; benim buna ısyan etmek de hakkım olur. Amma tekrar ediyorum, bu bağların kaldırılmasını talep ederken zararlı tarafını da görüyorum. Bununla beraber eğer faydalar varsa.. Şüphesiz öğretmen arkadaşlarımın bu nimetlere kavuşmasını en ziyade arzu edenlerdenim.

Şimdi efendim, buna müvazi olmak üzere matematik tedrisatına sözü getiriyorum. Tetkik ettim, programı. Liselerin onuncu sınıfına taallûk eden bahislerin yer almış olduğunu gördüm. Mademki olgunluk imtihanına davet ediyoruz. Derslerin birisi matamatik olacaktır. Niçin hesapların basit şeklini koymamışız?

Önergemde din derslerini ilkokul müfredatında kabul ettiğimiz esasa müvazi olarak ihtiyari tutulması da vardır. Bunu bu kadarla kesiyorum. Sözü eğitim psikolojisi dersine getireceğim.

Muhterem arkadaşlar, bu ders bize pratiklik telkin eden bir dozda getirilmiştir. Tetkik ettiğimiz zaman bunun içinde sosyoloji ve psikolojiye ait mevzular görürüz. Ayrıca metodolji de var. Aşağı yukarı felsefenin esaslı kısımları bunun içine girmiş, incelenmiş. Maddenin sonunu tetkik ettiğimiz zaman diyor ki, «sırası geldikçe baş vurmak suretiyle ele almaları daha iyi olacağı fikrine varılmıştır»

Sayın arkadaşlar, bir filozofun hayatı okutulurken falan filozof falan tarihte doğmuş, falan tarihte ölmüştür denilebilir. Fikir söyliyecek miyiz? O zaman felsefenin ta kendisi. Bu noktadan arz ediyorum ki, ilkokul öğretmeninin bir matematik ve bir felsefe bilgisi vardır. Bu dersin adına eğitim ve öğretim felsefesi diyelim. Nazariyat tatbikatsız verimi olmaz. Nazariyatını vazedelim, tatbikatını da takibedelim? İlkokul öğretmeninin müstakbel inkişafını temin için beş on sahife içinde bunu temin edelim. Onu, yalunda yürümesini kolaylaştıracak ışığı, feneri eline vermekten sakınmıyalım. Maruzatım bundan ibarettir.

Fahri Alpay — Muhterem arkadaşlar, programdaki her ders ünitelerini yüklü buluyorum. Her ders ünitesinin meslek öğretmeni arkadaşlarımızın, bu programlar hazırlanırken kendi derslerine ait az fedakârlık yaptıklarını, hattâ hiç fedakârlık yapmadıklarını, bizzat müşahede etmiş bir arkadaşınız sıfatiyle arz ediyorum. Kaldı ki, bazı müellif arkadaşlar komisyonlarda konuşurken, kendi kitaplarının fihristlerini dahi programa yerleştirmek için bir gayrete düştüklerini müşahede etmiş bulunuyorum. Özel eğitim meselesi bugün halledilmiş bir mevzu halinde midir? Öğretmen okullarında her ders okutulurken, o dersin öğretmeni, o dersi o şekilde okutmalıdır ki, özel öğretim onun içinde bulunsun. Bu bakımdan bir özel eğitim metodunun, özel olarak okutulmasına taraftar değilim. Ancak her dersi okutacak arkadaşların gerek kendi yetiştirmeleri arasında

ve gerek okullarda vazife görürken özel eğitimin mutaları içinde, prensipleri içinde işlediği takdirde ayrıca müstakil bir özel eğitime ihtiyaç yoktur. Bazı arkadaşlarım, şu ders de olsun, bu ders de olsun derken acaba bütün bir hayat içinde öğretimi sadece mektep içinde mi tasavvur ediyorlar? Ben böyle düşünmüyorum. Gerek meslek formasyonu alınırken, gerek bilgi edinirken, hayat boyunca yetişmesini hesaba katmıyor muyuz?. Bunca okul ancak öğrenim için, gerek ilmin organik bakımından bilgi verir, nihayet bir anahtardır. Asıl yetişme hayatta başlar ki, Eğitim Bakanlığının bu mevzuu kül halinde ele alıp da bir çok kanunlar çerçevesi içinde öğretmenin hayatta yetişmesi için birtakım tedbirler aldığını acaba bir kısım arkadaşlar bilmemekte midir? Öğretmenin hayatta yetişip olgunlaşması işi türlü kanunlarla ele alınmış bulunmaktadır.

Arkadaşlar, mevzu bahis olan ve programda sarahaten tebarüz ettirilmiş ve geniş mikyasta yer verilmiş olan serbest çalışmaları, hayatta yetişmek için, hayatta öğrenime devam etmek için en müsait bir fırsat telakki ediyorlar. Bu serbest çalışmaya ferdi inkişaf için ileride yalnız başına kaldığı zamanlar kendisini yetiştirmeğe bugünkü program niçin yer vermiştir? Temenni ederiz ki, iş sıkı tutulsun da âkibet müsbet netice elde edelim.

Zeki Tanıl — Sayın arkadaşlar, memleket hizmetinin en mesuliyetli işini omuzlayan köy öğretmenini düşünüyoruz ve onun etrafında konuşuyoruz. Aynı zamanda bu insanları yetiştiren müessesenin programını da incelemekteyiz. Görülüyor ki, müsbet ve yeni bir zihniyeti temsil eden ve esaslı prensipler getiren bir programla karşı karşıyayız. Şahsen öğretmen için mevzu bahis olan geleceğe itimat duyanlardanım. Ancak bu programa temenni mahiyetinde ve bir tatbikatçı arkadaşınız sıfatiyle bir iki katığım eklensin istiyorum

Birincisi, muhtelif bölgelerden gelen öğretmen namzetleri burada yetiştirilirken bölgelerin vaziyetine göre şekil almalarını temin etmek lâzımdır. Binaenaleyh, kendi sinesinden mezun edeceği çocukları, öğretmen arkadaşları, mahalli meseleleri seminer çalışmaları olarak müesseseye yüklemeli ve

köye giden gençlerimiz köyde iş başında, okul dışında karşılaşacakları sosyal müesseselere karşı hazırlıklı olmalarını sağlamalıdır.

İkincisi, acıdır amma söyliyeceğim arkadaşlar. Genç arkadaşlarımız okulu bitirirlerken bugünkü işliyen hayatımızla hemen hemen alâkalı tutulmadığı görülmektedir. Meselâ aile bilgisi, kooperatifler vesaire birçok bilgiler veriyoruz amma bu işlerle ilgili talimatları vermiyoruz. Okuldan çıkan genç arkadaşlarımız bu gibi meselelerle karşılaşacaktır. Bu bakımdan öğretmen okullarının son sınıflarındaki çocuklara, yarın tatbikatta karşılaşacakları işlerle ilgili Millî Eğitim Bakanlığının bütün evamirinin tevdiini rica ediyorum. Şahsen bunu uygulayanlardan birisiyim. Bu suretle yeni mektepten çıkacak bu arkadaşlar, son senelerini bizim en yakın meselelerimizle alış veriş halinde oluyorlar. Ve en taze işlere bakarak yetişiyorlar.

Demin bir arkadaşım orman mevzuundan bahsetti Bunun cevabını Vekâletim verecektir. Ancak Vekâletimizde bu işin denenmiş olması bana bu mevzuda konuşmak cesaretini vermiştir. Vekâletimiz beş altı vilâyette millî eğitim, tarım, işbirliğini ele aldı. Eskişehir Vilâyeti bunlar arasındadır. Şimdi Eskişehirde ormancılar, tarımcılar, veterinerler, millî eğitimciler, köy kasaba ve şehirde elele ve baş başa çalışıyor. Bütün köy okullarımız bu şekilde. Lisedeki tabiiye dersinde dahi bu mutahassıslardan faydalanmaktayız. Ezcümle köy enstitüsünün tarım çalışmaları tamamen bu mütehassısların elindedir. Bir emniyet sağlar ümidiyle de kısaca bunları arz etmeyi vazife bildim, Vatandaş eğitimi karşısında köy öğretmenine düşen hizmeti dikkate alacak olursak benim son teklifim şu şekilde hülâsa edilebilir;

Okul için bir müfredat programı hazırladık, hayat için de bir müfredat programı vardır. Hayattaki genç arkadaşlarımızın ve öğretmenlerimizin okul içi seminer çalışmaları dışarıya intikal ederken vilâyetlere göre şekil alması tehlikesini arz edeyim. Maarif Müdürüne göre, müfettişe göre şekil almakta olduğunu, bunun da biraz zararlı olduğunu itiraf etmemiz lâzımdır. Binaenaleyh, ana bir program olarak ikinci bir müfredat

F 45

programı tesbit edecek olursak Türkiye çapında onları hayatta yetiştirmek daha organik olur kanaatındayım.

Muhittin Akdik — Şûranın muhterem Başkanı, değerli ve güzide arkadaşlarım. Muhterem Halil Fikret Kanad'ın ilân ettikleri Amerikadan gelmiş amatörler arasında bulunan bir arkadaşınız olarak huzurunuza çıkıyorum. Bunun sebebini kısaca arz edeyim?

Bundan dört yıl önce Şûrada yaptığımız münakaşayı yine ufak bir grup içinde yapmıştık. Eğitim enstitüleri için eğitim ilmi, ruh sağlığı ve rehberlik mevzuu pedagoji dersinin yerine kaim oldu, meslek dersi yerine girdi. Bu çok hararetli münakaşada yalnız Amerikadan gelmiş amatörler de hep beraber münakaşa etti ve ekseriyet kazandı. Pedagojinin yerine arz ettiğim dersler girdi. Bunlar arasında ben de malum dersler leyhine didinen, uğraşan bir arkadaşınızım; Hakikaten bu arkadaşlarım da, ben de mütevazı bir amatör olarak uğraşıyoruz. Ve amatör kalmak kararındayız. Faruk Caner arkadaşım bana tekaddüm etti. Profesyonel haline gelirsek ondan sonra bizim aramak, bulmak ve daha iyiye gitmek için gayretlerimiz durmuş demektir. Biz amatörler daha başka memleketlerde yapılmış olan tecrübelerin, çalışmaların neticelerini kendi bünyemize, şartlarımıza ve imkânlarımıza göre almak mecburiyetindeyiz. Öğretmen yetiştiren müesseselerimiz laboratuvarlarını kursun, inkişaf ettirsin ve bize kendi bünyemize göre neticeler getirsinler. İyiyi, güzeli almağa mecburuz, aramızdaki mesafeyi açmamak için 30 yıl bir mevzuu okutmak ve o mevzuu aşağı yukarı mahdut kitaplarla okutmak bir alışkanlık tevlid eder. Bu alışkanlıktan vaz geçmek hakikaten güçtür. Ben daha ziyade pedagoji yerine eğitim ruh biliminin yer almamasını istemenin bu alışkanlıktan ileri geldiğini müsaadenizle iddia edeceğim. Haddi zatında bazı arkadaşlarımın buyurduğu gibi, pedagoji ders değildir. Pedagoji daha başka bir anlayışla eğitim, ruh bilimi, eğitim sosyolojisi adı altında öğretmen namzetlerinin en mühim ihtiyacına cevap verecek mevzuları ihtiva eden bir ders haline gelmiştir. Özel eğitim mevzuunda zannedi-

yorum, arkadaşlarım mütalaa beyan edeceklerdir. Hazırlanan tasarı bugün için ileri bir zihniyetin mahsulüdür. Demin arz ettiğim amatörler kabul ettiğimiz programı yarın beğenmiyecekler, tenkid edecekler, kanaat getirmiyecekler ve daha iyisini yapmak için önümüzdeki Şûrada yine belki münakaşaya arzedecekler ve belki de tadilini istiyeceklerdir. İki kısa arzım vardı, fakat vaktım doldu, özür dilerim.

Osman Saygı — Sayın Bakanımızın Penisilin sözüne itiraz etmiyeceğim. Penisilin ilim süzgecinden geçmiş, beynelmilel bir ilâçtır. İlim, arsı ulusaldır, fakat terbiye millidir. Millî terbiyemiz gelişirken Avrupa ve Amerika milletlerinin de pedagojik cereyanlarını elbette takip edeceğiz. Kurallarını, kaide ve metodlarını alacağız. Ruh, yine Türk ruhu olarak kalacaktır. Bizim kıymetli bir pedagoji şubemiz vardır, değerli öğretmen ve öğrenciler vardır. O dershanede hep yabancıların, terbiyecilerin büstleri görülür. Halbuki bizim de eski ve yeni terbiyecilerimiz vardır. Bunların büstleri niçin olmasın? Farabi, Gazali, Gökalp... Yeniye gelelim, Sayın Halil Fikret Kanad, Mitat Enç, Vedide Baha Pars'ın büstleri ancak oraya şeref verir.

Arkadaşlar, bence yakın çağların en büyük terbiyecisi Namık Kemal'dir, Ziya Gökalp'tır. Çünkü her ikisi de Mustafa Kemal gibi bir talebe yetiştirmişlerdir. Hocaları talebesini talebeleri hocalarını geçmiş dahilerdir. Hepsinin de ana varlığı Türk Milletidir, geri kalanı teferruattır, ektir. Niçin sayın Vedide Baha Pars'ın, niçin Mitat Enç'in büstü olmasın. Ancak onlar bize iftihar verirler.. (*Alkışlar*)

Ali Oğuz — Muhterem arkadaşlar, heyecanlı konuşan bir arkadaştan sonra konuşma sırası bana geldiği için çok müşkil durumdayım. Kendisinin heyecanını yakından bildiğim için ben de kendimi ona yakın sayarım. Sözlerime şu şekilde başlayarak iç duyunuza tercüman olacağımı sanıyorum.

Karşılıklı iki ordu tasavvur edin ki, bunlar şu maksat için çarpışma kararındadır. Fakat orduların komutanları acaba muvaffak olur muyuz, olamaz mıyız diye bir tereddüd geçi

rirse buna askerlik denir mi?" Onun için arkadaşlar muhterem hocamızın ilâve ettikleri gibi, Amerikanın şartları ne olursa olsun Türkiyenin şartları buna nazaran ne kadar geri, hattâ yoksulluk içinde bulunursa bulunsun, bir öğretim sisteminde muvaffak olamayıp geri dönmek asla mevzubahis olmamalıdır. Muayyen bir yerde deneme yapmak, muazzam dâvanın muhterem Şûra üyeleri tarafından lüzumu kadar kavranmadığının belki ifadesi olur. Program ve hele öğretmenlerin yetiştirilmesi işi o kadar mühim ki..

Arkadaşlar, içimizde Erzurumdan gelmiş, 25 sene öğretmenlik yaptığı halde Şûraya gelirken trene binmiş arkadaşlar vardır. Şu halde öğretmeni yetiştirmek, bizim gibi büyük vazifeleri görüşmek ve yapmak üzere toplanmış olan muhterem Şûranın vazifelerinden birisi olsa gerektir. Öğretmenlerimiz köye gidecek, belki köyde sosyolojinin koyduğu kanunlardan % 10 nispetinde faydalanacak. Fakat arkadaşlar, bir evvelki arkadaşımızın söylediği gibi, bu memlekette bulunduğu muhitin en calibi dikkat adamı olarak yaşayan ve herkesin metini kazanmış olan öğretmenin bu büyük dâvada bir hissesi olmayacak mıdır? O halde şekil ne olursa olsun, ne kadar fakrü zaruret içinde olursak olalım, Atatürkün büyük inkilaba başladığı inançlarda olduğu gibi, büyük bir dâvayı tahakkuk ettirmek için mutlak surette şartları düşünmeksizin ona atılmak ve onu memlekette uygulamak mecburiyetindeyiz.

Ayrıca köy okullarımızın durumu bugünkü haliyle, birçok arkadaşlarımız çok iyi bilir ki, feci denecek bir derecededir. O halde beş sınıfı okutan bir öğretmenin her şeyden evvel beş sınıfın çocuklarını toplarken onları iyi şekilde ve az bir zaman zarfında nasıl öğreteceğini de yine ona bildirmek vaziyetindeyiz. Daha fazla beklemeğe tahammülümüz yoktur. Bir arkadaşım işi ucuza mal etmek için prensiplerden fedakârlık edemeyiz dedi ve cevaplarını da verdi. Biz bir sistem kabul ederken, tahmin ediyorum ki, millî düşüncelerimizden en ufak şekilde bir fedakârlıkta bulunmuş değiliz. Bilakis hariçten aldığımız sistemleri bünyemize uydurarak, ondan milletimiz için azami faydayı teminle mükellef olduğumuzu düşünüyoruz.

Ben hulasa olarak bütün Şûranın sayın üyelerinden rica ediyorum, arkadaşlarımızın hazırlayarak huzurunuza getirdikleri programda belki ufak tefek aksaklıklar bulunacaktır. Fakat düne nazaran memleket için çok faydalı neticeler vereceğine eminim ve aynen kabulünü rica ediyorum.

Bekir Atakan — Muhterem arkadaşlar, öğretmen okulları programı, işleri toplulaştırmış, realiteye uydurmuş, pratiğe yer vermiş olması bakımından cidden şayanı takdirdir. Bu programda kendini buluş, kendine dönüş geniş mânada yer almaktadır.

İkinci olarak arz edeceğim şey, bir namzedin, öğretmen okulunu bitirmiş olması, ne kadar gerçek hayat okula aksettirilmiş olursa olsun uygulama durumunda olmayan bir öğrenci için, içine girilmesi, yaşanması pek az mümkündür. Bu itibarla öğretmen okullarını bitiren gençlerin sitajiyerlik zamanlarında da tıpkı bir öğrenci gibi sıkıldığı zaman yardıma hazır bulunmaklığımız lâzım gelir. Bu maksatların husulü için öğretmen okullarında birer (rehberlik bürosu) kurularak sitajiyer öğretmenlerin bu bürolara sıkıldıklarında baş vurmaları veyahut bu bürolardan yollanacak taze bilgiler, kitaplar, anket soruları ile beslenmelerinin yerinde olacağını tahmin ediyorum. Bu maddenin rehberlik bölümüne ilâvesini teklif ve rica ediyorum.

Bundan başka ilk çıkan öğretmen arkadaşlarımızın, nâmzetlerin tek öğretmenli okullara gitmiş olması, onların meslekte olgunlaşmalarını değil bilakis birtakım müşkilâtlar dolayısiyle bugüne kadar pembe gördükleri ufukların kararması gibi, onları müşkilâta sokucu bir faaliyet arzetmektedir. Bu bakımdan yeni çıkan öğretmenlerin ilk senelerinde olsun tek öğretmenli okullara verilmemesinin prensip olarak ele alınmasını teklif etmekteyim. Onları ne kadar iyi alıştırabilirsek, ilerisi için o kadar faydalı olmuş olacağız.

Üçüncü olarak, bir tek lisanın dar bir ufuk açtığını sanıyorum. Öğretmen, cemiyet için en geniş ufuklu bir adam olmasının zaruretine inanıyorum. Öğretmen okullarına ihtiyari kaydile konan lisan derslerinin mecburi dersler arasına

alınmasını istirham ediyorum. Lisan öğrenmenin bugün bir çok avantajları mevcuttur. İleride yüksek tahsil yapmak isteyen veya muhitinin liderliğini üzerine almış olan gençleri bu nimetten mahrum etmiyelim. Ve mutlaka lisan meselesini ciddiyetle ele alalım. Binaenaleyh lisanın programa alınmasını bilhassa rica ediyorum. Saygılarımla.

Fevzi Selen — Muhterem arkadaşlar; bendeniz de bilhassa meslek dersleri üzerinde bir iki noktaya temas edeceğim. Komisyonun görüşlerine tamamiyle iştirâk ediyorum. Kısaca fikrimi arz edeceğim.

Program, umumiyet itibariyle bugünün öğretmen yetiştirme meselesinde ilmi cereyanlara uygun olarak meslek derslerini de birleştirme yolunu tutmuştur. Kanunlar daha ziyade hayatileştirilmiş, fonksiyonel bir hale getirilmiştir. Bazı konularda da daha ilmi esaslara istinat ettirilmiştir. Bilhassa eğitim pisikolojisi ve özel öğretim meselesi. Öyle zannediyorum ki programda yapılan değişiklikler arasında hücumların toplandığı bir nokta var. Bunun düğüm noktası pedagojinin dışarıda bırakılmış olmasıdır. Sayın hocam Halil Fikret kanad bilhassa bu konuları ortaya atarak pedagoji konularının dışarıda bırakıldığını söylediler. Ahlak, karakter, disiplin idare terbiyesi, ki bunlar hep alakalı şeylerdir.

Sonra demokratik terbiye, cinsi terbiye, sınıf psikolojisi.. Müsaadenizle programdan bazı maddeler alarak arz edeceğim. Meselâ genel öğretim metodunda eğitim kavramı iyi bir okul iyi bir müfredat programı, iyi bir öğretmen, öğretim kanunları canlılığı nasıl verilir? Usuller nasıl kazandırılır? Estetik değerler nasıl öğretilir. Sınıfta, okulda disiplin, ders araçları, kitaplar, nihayet not vermek.. Çeşitli metodlar. Zannediyorum ki, bilhassa karakter, disiplin meselelerinde toplanan konuların hepsi burada mevzubahis edilmiştir. Teferruata geçmek istemiyorum.

Eğitim tarihi meselesi mevzubahis oldu. Arzetmek isterim ki, öğretmen okullarında çalışmış bir arkadaşınız sıfatiyle arz edeyim ki, çocukların sıkıntı çektikleri mevzulardan birisi de eğitim tarihi, birçok terbiyecilerin doğdukları, öldük-

leri tarihler, çin terbiyesi, hind terbiyesi.. Doğru yanlış bütün fikirler, romanlarda geçen isimler.. Bugün çocukların en çok sıkıntı çektikleri şey. Bugünün terbiye cereyanı, psikoloji cereyanı, sosyoloji cereyanı ilim cereyanı.. Nihayet bunlarda programdan atılmış değil. Programda seminer konuları içinde büyük terbiyecilerin fikirleri var. Ondan sonra özel eğitim metodu da atılmış değildir. Konular tamamen eğitim psikolojisi içinde bütün ilkokullar derslerinin psikolojisi namı altında vardır.

Bir noktayı daha arz edeyim. Geçen gün mevzubahis oldu. Yazıda şu taraf mı okutalım, bu tarafa mı?. Psikoloji göstermiştir ki küçük harflerle yazmak, alfabeyi birleştirme bakımından çocuğun daha iyi öğrenmesine hizmet ediyor. Eğitim psikolojisindeki konular hem zannediyorum ki, genel psikolojisi, hem köy psikolojisi hem de sosyal psikolojisi konularını birleştirmiştir.

Mitat Enç — Sayın Şûra üyelerinin sabır ve tahammüllerinin sona ermek üzere olduğu bir anda birkaç dakikalarını olsun, bendenizin aciz kanaatlerini arz etmeme tahsis buyurmalarını istirham edeceğim.

Öğretmen okullarının programı hakkında düşündüklerimi söylemek istiyorum. Bu programın mahiyet ve mânasını iyice takdir etmek için her şeyden evvel memleketimizdeki ilkokul realitesini hatırda bulundurmak lâzımdır. Biz ortaokul tahsili üzerine üç yıllık bir süre içinde ve bu üç yılın ancak üçte birini kullanmak suretiyle gençlerimize ilkokullarda öğretmenlik yapacak yetki ve kabiliyeti kazandırmağa gayret ediyoruz. Tabiî böyle mahdut bir genel kültür tahsili üzerinde verilecek olan bir öğretmen formasyonunun, meselenin etrafında nazariyata temayül edecek yerde, doğrudan-doğruya işin en kati tekniğine girmesi lâzımdır. Yani bir ilkokul öğretmenine çocuğu tanıtmak, yetiştirmek mevzuu ile terbiye kaidelerine göre yetiştirmek için gerekli bilgiler, meharetler ne ise, bu kısa süre içinde bunu kazandırmaktadır. Maksadımız bu devre esnasında öğretmen okullarında yetişmekte olan gençlere terbiyenin ta eski devrelerinden beri geçirdiği tekâmül safhaları hakkında uzun uzadıya izahat

vermek ve bu sahada ortaya atılmış olan terbiye fikirlerini, nazariyelerini uzun uzadıya açıklamak ve bu sahada sanat oryantasyonu kazandırmağa gayret etmek, onların ihtiyacı olan pratik bilgileri kazanmalarına tesir edebilecektir.

Öğretmen yetişdiren müesseselerde, bilhassa Amerikadaki müesseselerin proğramlarındaki terbiye tarihini bizde pedagoji ismi altında felsefe olarak görmekteyiz. Fakat bunlar, orta tahsil üzerine dört, beş senelik bir öğretmen formasyonu esnasında okutulan mevzulardır. Ve bu nevi dersler daima çocuğun gelişmesi ile, eğitim ruh bilimi ile ve temel diye birtakım meslek meharetlerinin kazanılmasından sonra ancak tahsil süresinin sonuna doğru verilen ve bir nevi terkip yapılmasına imkân sağlamak için temin edilen derslerdir. Bu yönden eğer biz, öğretmen okullarımızda üç yıl gibi kısa bir müddeti, bu meslek hazırlığı derslerinin büyük bir kısmını tarihî temellere tahsis edecek olursak o zaman yetiştireceğimiz öğretmenlere bilfiil ihtiyacı olan bilgileri kazandırmış olamayız. İlkokullarımızdaki durumu incelediğimiz zaman nazarı dikkatimizi celbeden husus, ilkokullara hamdolsun büyük mikyasta eğitim metotları girmiştir, doğmatik tarih ve diğer derslerin de aynı şekilde okutulması lazımdır.

İlkokullarımızda, şahsi kanaatıma göre, noksan olduğunu zannettiğim şey, öğretimi eğitimin bir vasıtası olarak almaktır.. Öğretim bir gaye halinde düşünülmekte ve çocuğu yetiştirmek için kâfi telâkki edilmektedir. Bu realite bize gösteriyor ki, öğretmen okullarında temin etmekte olduğu muz mesleki formasyonda düalizm vardır. Yani bir çocuğu terbiye etmeyi ayrı bir iş, çocuğa öğretilmesi icabeden bilgileri vermeyi ayrı bir iş olarak telâkki ediyoruz. Çocuğu terbiye etmek, esas gaye iyi vatandaş olarak yetiştirmektedir. Çocuğu terbiye etmek işi ancak bu öğretme ameliyesinin ilgisi bir konseganı olarak kabul edilmektedir. İşte bu yöndendir ki, önümüze getirilmiş ola yeni program bu iki işi terkip eden bir ameliye olarak öğretmene göstermeyi ve bu hususta lâzım olan meharetleri ona kazandırmayı istihdaf etmektedir. Böyle ileri bir görüşü ihtiva eden bir programı

önümüze getirmiş olan komisyona şahsen şükranlarımı arz ederek sözüme son veriyorum. *(Alkışlar)*

Hüsnü Dikeçliğil — Efendim, her iki müfredat programını tatbik etmiş bir arkadaşınızım. Bu bakımdan ikisinin mukayesesini yapacağım. İzahatım biraz uzun olacak ve bazı resimler de göstereceğim.

Muhterem arkadaşlarım, geçen sene Dicle Köy Enstitüsüne gittim. Dağınık bir müfredat programı var, orada deniyordu ki, çocuğa meharet kazandırın. Fakat kültür dersleri... Meharet kazandırmak... Arada bir imtizaç yok. Çocuklar işten bıkmış, usanmış, kaçıyorlar. Aradan zaman geçti ve bu müfredat programı kaldırıldı. Biz yeni programla işe başladık. Arada büyük bir fark gözüktü. Arkadaşlar arasında bir iş birliği başladı, samimi bir hava esti. Kültür dersleri hocaları can ciğer olarak birbirlerine yaklaştı ve nihayet bu okul programı yepyeni bir hale getirildi. Bir karış toprağı sürülmemiş olan koca sahalar bir anda sürüldü, hiç ağaç olmayan yere 40 - 50 bin ağaç dikildi. Kapkara toprak görünen yerler yemyeşil kültür tarlaları ve ağaçsız olan sahalar ağaçlık oldu. Bu, müfredat programının kazandırdığı yepyeni bir saha oldu.

Arkadaşları sıkmazsam, birkaç dakika daha bağışlarlarsa. Nihayet ben de tatbikatçı bir amatörüm.. *(Olmaz sesleri devam sesleri)*

Arkadaşlar, özel eğitimi diğer hocalar verir mi, vermez mi? bu hususa temas edeceğim. Verir arkadaşlar. Nasıl ki bir çocuğu marangoz dükkânına veriyoruz da, ustası ona sanatın ustalıklarını öğretiyorsa, bu da olur. Ben de hendese hocasıyım, tarih hocasıyım, ne hocası olursam olayım, ona özel eğitimi verebilirim. Geçen sene hocalarımız eksikti. Toplandık, ne yapacağız dedik. Özel eğitimi her hoca kendisi versin dedik ve verdiler. Bu şekilde hareket ettik. Aldığımız netice, evvelki sene alınan neticeden daha iyi oldu.. Çocuklara sorduk, onlar da bu şekilden daha çok memnun idiler.

Gelelim pedagojiye; Bana hayatı kazandıran realite oldu. Tatbikatçı olarak kalmayı bahtiyarlık addederim. Şu bakım-

dan, biz aynı zamanda pedagojiyi ihmal etmiş değiliz. Diyoruz ki, evlâdım, blok olarak çalış, sen Rousseau hakkıda, sen falan hakkında, diyoruz. Sonra seminer salonunda toplu olarak arkadaşlarla görüşüyor ve izahatta eksik kalmış olan yerleri tamamlıyoruz.

Arkadaşlar, biz gittiğimiz yere bunun uyup uymıyacağını tetkik etmek mecburiyetindeyiz ve köy hayatına intibak ettirmek kararındayız. Bunun faydasını da görmüş insanlarız. Yeni öğretim metoduna göre eskiden işten kaçan çocuk, şimdi görüyoruz tavuğuna veba aşısı yapıyor, diğer taraftan köylü de bundan faydalanıyor. Diğer taraftan özel eğitim var.. Var amma tatbikatını yapmadıktan sonra kaç para eder. Çocuk kerpiç yapıyor... Demek ki okul ile hayatı birleştirmek lâzım. Okul ile hayat ne zaman birleştirilirse birbirine yaklaştırılırsa istenilen hedefe istenildiği gibi varmak gayet kolay. Bana kalırsa özel eğitim artık suya düşmüştür.

Bir nokta üzerinde de kısaca duracağım. Mefkûreci muallim var.. Evet ben köye gideceğim, köydeki işlenmemiş cevheri arayıp bulacağım. Şehirde bu kadar didinmeğe belki lüzum yoktur. Amma biz köy çocuğunun işlenmemiş cevherlerini bağrından kazıyor ve bunu meydana çıkarmağa çalışıyoruz. Nasıl ki babaları, dedeleri süngü ile zaferler kazanmış ise onlar da kültür ile tarihe zafer sahifeleri yazacaklardır.

Hepinizi hürmetle selâmlarım.

Leman Atay — Bedbin bir öğretmen olarak değil, nikbin bir öğretmen olarak karşınıza gelmiş bulunuyorum. Biri eğitim psikolojisi, diğeri eğitim sosyolojisi.. İki kelimeden ibaret olan bu terkip sistemini bedbinane bir şekilde görmek niyetinde değilim. Zira eğitim psikolojisi deyince hatırıma gelen şey ben, müstakil olan iki ilmin tevhidinden ibaret olan bir bütün olarak kabul ediyorum, Bu bütün öğretmen okulları için bir zarurettir. Eğitim psikolojisi tabiri ile diğerine müdahale edilmiş olmıyor. Eğitim, eğitmek mecburiyetinde olduğumuz çocuğun ruhi hayatını istikametlendirmektir.

Pedagoji ile çocuk ruhunun hayatta nasıl istikametlendirileceği hakkındaki kaideleri okutmaktayız. Bunlara lüzum var mı?.. Elbette var. Şu halde biz eğitilmesi lâzım gelen çocuğun tenbellik gibi, inatçılık gibi ruhi bir olayın ne şekilde eğitilmesi lâzım geldiği hakkındaki kaideleri öğretecek olursak nazari ve tatbiki cihetleri birleştirmiş oluruz. Bu bakımdan bedbin oldum. Kusura bakmayın, bedbinliğe düştüm. Hakikatleri ben görmek isterim. Fakat esen hava içinde Şûranın takdim ettiği dokümanlar içinde giden bir öğretmen olarak pek de bedbin olmağa lüzum yoktur. Eğer bedbin olmak için şu iki kelimenin ifade ettiği mâna ise tekrar ediyorum, ben bedbin değilim ve bu dokümanların verdiği hava içinde Şûraya içimden gelen şuurlu bir vazifem kalıyor. Aynı şekilde, sırası gelmiş iken şunu da söyliyeyim, iftihar ediyorum.

Herkes, hürriyet ifade eden bu hava içinde, fikirlerini söylemekte serbesttir. Ben de bu hava içindeyim ve söylüyorum. Söylediğim şu sözler içinde kendimi şüpheye davet edecek bir şey bulamadım. Yalnız eğitim psikolojisi okuturken, hakikaten çocuklarla münasebet temin edebiliyor muyuz? Bu bakımdan alınan randıman noksan mı? Eğitim psikolojisini okutan ben öğretmen adayı, yedi yaşındaki çocuklarla münasebet temin edecek bir sistem kurabiliyor muyuz? Bu biraz şüpheli. O halde daha randımanlı olmak için işi ele almak lâzımdır. Alamadığımız takdirde öyle bir yolda gitmeğe mecburuz ki, öğretmen adaylarını ufak çocukların elinden tutacak şekilde yürütmek mecburiyetindeyiz. Öğretmen adayı mektebe geldiğinden itibaren öğretmendir. Fakat onun iyi öğretmen olarak yetiştirilmesi, ancak ufak çocukla temasında olacaktır. Mümkün olduğu kadar, mali imkânların müsaadesi göz önünde tutulmak şartiyle, öğretmen okullarının içinde çocukların konuşmalarını temin etmek? Öğretmen adaylarının bunların elinden tutmak şartiyle işi yürütmek herhalde çok faydalı olacaktır, Eğitim sosyolojisi karşımda.. Bu da bana yabancı gelmiyor. Fakat karşımızda da bir köy ve bir şehir realitesi var. Mezun ettiğimiz çocuklar nereye gidiyor? Köye. O halde köy nedir?. Köyün fonksiyonları, hususiyetleri nedir? Köy sosyal bir vakıa olduğuna

göre köy nedir?... Öğretmen olarak anlatır ve çocuğu nazari olarak eğitirim ve ancak bu suretledir ki köye intibakı temin etmiş oluruz.

Yalnız burada bir nokta daha var. Bu da eğitim sosyolojisinin sağlamak istediği sosyal intibak meselesi ki bunu da tatbikata bırakıyoruz. Acaba hakikaten bu köy tatbikatı yahut da bir buçuk aylık tatbikat yeter mi, yetmez mi?... Eğitim sosyolojisinde noksanlar nelerdir? Bunlar telafi edildiği takdirde köy bünyesine geçmek suretiyle köy hayatına atılan köy öğretmeninin sosyal hakikatler karşısında inkisarı hayale uğramanın önüne geçmiş oluruz. Şunu da söylemek lâzımdır. Öğretmen okullarından çıkanların dört yılda çıkarılmasını istiyorum. Üç sene nazari bilgileri benimseyecek dördüncü senede bunların tatbikatı ile uğraşacaktır. Bu nazarı bilgileri dördüncü yıl tatbik edecek, köy realitesine intibak edecek ve bilgice tatbikatça kuvvetli, çocuk sever, içtimai hayata intibakta zorluk çekmiyen bir şahsiyet olarak çıkacaktır. (*Alkışlar*)

Ferruh Sanır — Şunları komisyondan soracağım:

1 — «İlkokul öğretmenlerinin stajlarını her tip okulda yapmaları» temennisi her yıl 1200-1500 okul açılacağı ve 3500—4000 öğretmenin mezun olarak bu okullara gideceği hesap edilerek mi yapılmıştır?

2 — Stajiyer öğretmenlere öğrenim çağındaki çocukların listesini yaptırmaktan beklenen fayda nedir?

3 — Stajiyerler, çevrenin folkloru ile ilgili araştırmaları hangi amaçlarla ve hangi sınırlar içinde yapmalıdır?

4 — Uygulama okulları müdürlüğünün meslek dersi öğretmenlerine verilmesi, ilkokula girecek tecrübeli ve bilgili bir ilkokul (Tatbikat okulu) müdürünün yardımından meslek dersleri öğretmenlerini mahrum bırakmıyacakmıdır?

5 — Ders saatlerinin yüzdelere bağlanması hiç değilse bugün için erken değil midir?

6 — Memleketimizi tanıma ve bilhassa görülen yerlerden alınan bilgiye dayanılarak bilmediğimiz yerler hakkında malûmat edinme yollarını hakkiyle tanımamış bulunurken

yabancı memleketlere yapılacak seyahatlar, erken; israf ve hattâ zararlı olmaz mı?

7 — Tarım Vekilliği ile işbirliği halinde bulunduğumuza göre hayvancılık bölgelerindeki öğretmen okullarına Veteriner vermeye lüzum var mı?

8 — Eldeki program zıraat sanatlarından bazılarının girmesine mani olmadığı, hattâ teşvik ettiği halde 29 uncu sayfada 6 ıncı maddedeki temenniye neden lüzum görüldü?

9 — Öğretmen okullarında tarım kurslarının ne gibi bir hak vermesi isteniyor ki tesbiti temenni edilmiştir?

Nihayet lisan dersinin öğretmen okullarında mecburi ve bütün öğrencilere şamil olmasını istiyen arkadaşlarımdan kaç kişinin bu okullardan veya liselerden mezun oldukları zaman lisan öğrenerek veya mebadisine sahip olarak çıkdıklarını ve kaçının ilerletebileceğini sormak isterim.

Başkan — Bedi Ziya Eğemenin bir takriri var okuyorum.

Başkanlığa

İhtisasıma taallûk eden bu mevzuda ilk defa konuşmak fırsatını buluyorum. Müddet azdır, on dakikaya çıkarılmasını rica ediyorum.

Bedi Ziya EĞEMEN

Başkan — Takriri oyunuza arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmiştir. Buyurun efendim.

Bedi Ziya Eğemen — Yüksek heyetinizin gösterdiği bu müsamahaya teşekkürler ederim.

Muhterem arkadaşlar, mevzu şaşırdı, zannediyorum. Bir çok arkadaşlar psikolojiyi hedef tutarak hücum ettiler, kalksın dediler. Filhal onların anladığı manada ki psikolojinin kalkması yerinde olur. Fakat pedagoji onların anladığı manada bir ilim değildir. Bugün artık sadece aklı mahreç yaparak burada gelişi güzel normlara varan bir teknolojik karakterde olan bir pedagoji yoktur.

Arkadaşlar, ileri bir merhalenin imkânını hazırlamak iddiasında iken hiç olmazsa bu formatik pedagojinin yerini tutan ve muhik olan esaslarla uğraşan bir ilmin mevcudiye-

tinden haberdar olmalarını temenni ederim. Bu da terbiye ilmidir.

Arkadaşlar, bir taraftan Amerikan pedagojisi, psikolojisi buyurdular, diğer taraftan da Avrupa ilmi dediler. Arkadaşlar, ilmin vatanı yoktur. Böyle şey olmaz. Böyle bir tefrik yapılamaz. Nerede ilim varsa, bütün milletlere şamil neticelerdir. Bu itibarla tutup burada bir Avrupa'ya ait klasik diye tavsif etmek, yahut da Amerika'ya ait diye anlatmak ayıptır. Arkadaşlar, böyle bir şey yoktur. Nasıl ki bugün tababette en yeni keşif nerede ise yenilik de oradadır. İlim de böyledir. Fransada da, Almanyada da, İngiltere ve Amerikada da böyledir. Kaldı ki bir arkadaş Amerikada beş sene kalmış, güzel izah etti, Amerikada vahdetli bir tahsil sistemi yoktur. Hukukları da öyledir. Gazetelerde okursunuz, boşanmak için oturduğu yerden başka bir eyalete giden artistler vardır. Bunlar gibi bir üniversitenin diğer bir üniversite ile alâkası yoktur.

Arkadaşlar, meslekî formasyon bir bütündür? Dava, binayı yapacak, binayı kuracak öğretmeni yetiştirmektir. Fakat binaya çatıdan başlıyalım, diyorlar, yahut da merdivenden başlıyalım diyorlar. Temelsiz bina olmaz. Öğretmen her şeyden önce mevzuun mahiyetini bilecek, buna ait kanunları bilecektir. Bir tabip tedaviye geçmeden evvel bunun temelini teşkil eden emrazı umumiyeyi anatomiyi öğrenir. Ondan sonra tedaviye geçer. Terbiyeci de evvela mevzuun mahiyetini öğrenir? Ondan sonra sanatını icraya geçer. Terbiyenin mahiyetini tetkik eden ilmî bir temele ihtiyaç vardır. Bunu ilmî bir zihniyet rededemez. Terbiye hadisesi diğer bütün hukuk, iktisat, lisan ve nihayet din gibi bütün sosyal fonksiyon arasında bir fonksiyondur. Ve bunlarla kompleks bir haldedir. Bunun içinden terbiyeci kendi zaviyesinden çıkaracağı bir şey bulmak, öğretmek ve bunu talebe yetiştirecek öğretmene öğretmektir. Ve bu ilmin yerini hiçbir kul telafi edemez. Çünkü bu, gövde, diğeri daldır.

Terbiye ilmini arkadaşlar yanlış söylüyorlar. Öyle şeylerden bahsetmez. Zaman ve mekân muhalefetine rağmen her devirde cari olan terbiye kanunlarıdır. Bütün beşer olmak itibariyle, beşer vasfını taşıyan cemiyetlere tatbiki mümkün

olacak şekilde tatbik edilme imkânlarından bahseder. Bu temel nedir? Programda yoktur. Bu programda bu temelden bahis yoktur. Bunun yerine ne ikame edilmiştir? Pedagojinin çatısındaki sana ikâme edilmiştir. Mütemadiyen mevzu pedagoji, psikoloji özerinde dönüyor. Hayır arkadaşlar. Ben pedagoji akademisini 20 sene evvel bitirdim. 15 sene evvel de doktoramı yaptım. O zaman da pedagoji, psikoloji okuduk. Bu, yeni bir ilim kolu değildir. Fakat bütün bu ilim müesseseleri de bu büyük gövde üzerine inşa edilmiştir. Bakınız, 1952 tarihli bir psikoloji, daha doğrusu pedagoji - psikoloji kitabı, en modern tabiri ile tabiî bir antrplojiye muadildir. Bu kol ne jenetik psikoloji, ne de çocuk psikolojisidir. Ana meseleleri öğretmeden bunu okutmağa imkân yoktur.

Bir arkadaşımız buyurdular ki alışkanlıklara bağlıyız. Hayır arkadaşlar, biz ilimdeki tekâmülü nasıl inkâr ederiz? Mütemadiyen yeni kitaplar okuyoruz. Soralım arkadaşlara idareci arkadaşlara, idareci olmanın ıztırabını çekiyorlar... Alıştılar mı?. Zannetmem. Zannederim ki bu fırsatta öğretmenliğe ait bilgileri almağa çalışıyorlar. Rica ederim, davayı müdafaa ederken böyle elfaz ile müdafaa edilmez.

Arkadaşlar, terbiye mefhumu.. Muhterem Kadri Beyefendi buyurdular ki çeşitlidir. Hayır efendim, terbiye çeşitli değildir. Arz ettim, esası araştıran terbiye ilmi her millete şamil tarifi verir. Af buyurun, bu kürsüden tavsiye etmek ayıp olur amma naçiz ufak bir eserim var, onu tetkik buyuracak olursanız orada bunu görürsünüz.

Buyurdular ki, biyoleji mutaları vermez, fiziyoloji verir. İnsan psikolojisinin mutalarını veren fiziyolojidir.

Yine buyurdular ki, jenetik psikoloji, çocuk fiziyolojisi bunun için girer. Girmez efendim. Davayı bu yoldan müdafaa edeceksek, dava bu yoldan müdafaa edilemez.

Bu programda ihtisas umumi bilgiden, günlük cereyanlardan azade kalan bu programda terbiyenin mahiyetini öğreten ana ilimler ortadan kalkmış, yerini kollara, neticesi belirsiz şubelere bırakmıştır. Gövde ve baş gitmiş, kollar kalmıştır ve bu kollar da eğridir. Bu bir vakıa.. Vekâletin

hüsnü niyetle koyduğu bir programdır. Fakat istirham ediyorum böyle bir mevzuda ani bir karara gitmek tehlikelidir. Bu itibarla bu programın yeninden bir heyete tevdi edilerek tetkiki yerinde olur.

Dediler ki, Üniversiteden eleman aldık. Af buyurun, İstanbuldaki bazı üniversite mensubu arkadaşlardan sordum, haberimiz yoktur, dediler. Belki unutulmuştur, olabilir. Zararı yok.

Yine buyurdular ki, doğmatik karara varmıyalım. İlmin doğmatiği yoktur. Böyle şey olmaz. Gövdesiz baş olmaz.

Kadri Yörükoğlu — Arkadaşım, benim söylediklerimi değiştirerek söylediler. İlim, yani sistemli bir bilgi olmak üzere müfredatını tayin etsinler. Ayrıca kendilerinin de bulunacağı bir heyet tayin edelim. Orada tetkik edelim ve hangi kanunlara girdiğini tesbit edelim.

Bedi Ziya Eğemen — Bendeniz bir iddiada değilim.

Başkan — Bunun müfredatını istiyorlar.

Bedi Ziya Eğemen — İfadeler burada zapta geçmiştir. Eğer zaptın dışında bir şey söylemiş isem, zabıt esasına göre tashihini rica ederim efendim.

Kâzım Nami Duru — Arkadaşlar, asker olarak gençliğimi mehmetciklerin içinde ve onlarla hemhal olarak geçirdim. Askeri rüştiye ve idadisinde dayak altında yetiştim. Sonra harbiyeden çıktım, Arnavutluğa gittim, takibi eşkiyada bulundum, selâmetle geldim. Altı senelik yüzbaşı iken bu mesleğe girdim, yahut girdirdiler. Bu meslekte ne vardı da beni çekti?... Bu, bir aşktı, arkadaşlar. Aşk olmayınca meşk olmaz dediklerini unutmıyalım. Beni hoca yapan aşktır, bilhassa çocuk sevgisidir. Kendi evlâtlarımı bile.. (*Allah bağışlasın sesleri*)) en büyük 51 yaşındadır, en küçüğü 28 ini bitirmiştir. Hiçbir vakit bir baba gibi döğmedim, söğmedim, arkadaş gibi biz bir büyüdük. Binaenaleyh tekrar ediyorum, aşk olmayınca meşk olmaz. Ben müteaddit fiillerin aleyhindeyim, her vesile ile değil, bilhassa bu öğretim meselesinde. Çocuk

yetiştirilmez, yetişir. Öğretmenin vazifesi, örnek olmaktır. Çocuğa örnek olmıyan bir adam, çocuğu içinden sevmiyen bir adam öğretmen olamaz. Onun içindir ki, belki bir seneden ziyade bu aşk ile çalışan, bize bu programı veren, bu raporu hazırlıyan arkadaşlara teşekkür ederim. Büyük bir noksan kapanmıştır. 1927 de toplu tedrisat programı neşredildikten sonra, ortaokul prgramı ilkokul programına göre uydurdu. Fakat öğretmen okullarının programına el sürülmedi. Uzun seneler bu programlar eskisi gibi kaldı. Sonraları üzerinde bazı çalışmalar oldu ise de bugünkü kadar güzel ve temiz bir hale konmamıştı. Bugün bu arkadaşlara bunun için teşekkür ediyorum. Nasıl 1913 denberi beklediğim ilkokul kanununu bu Şûra çıkarmış ise, bu programı da yine bu Şûra çıkarmış oldu.. Bu program üzerinde benim de birkaç söz söylemekliğim lâzım.

Birisi arkadaşlar, Türkçede imla meselesidir. Öğretmenlerden mektup alıyorum. Öğretmen oldukları halde imla bilmiyorlar. Yeni harfler çıktıktan sonra mektepten çıkan çocuklarım doğru imla yazamıyorlar. Bunu temin etmenin yoluna bakmalı. İmlamız fonetik bir imladır. Bu esasa riayet etmeliyiz. Çocuklara verdiğimiz kitaplar içinde de bu fonetik kaideye riayet edildiğini göremiyorum.

İkincisi, okuma kitaplarımızın kâfi derecede olmadığıdır. Yalnız bu kitaplarla okumayı tedris etmek kabil değildir.

Arkadaşlar, çocuğa verilecek vazifeler de kendileri tarafından yazılacak parçalar, yine kendileri tarafından okunmalıdır. Çocuk kendisi tarafında yazılan herhangi bir parçanın içinde kendi memleketlerine ait malumatı da beraber getirir. Bunu kendi arzu ettikleri veçhile yazarlarsa o da bir nevi okuma dersi olur. Bunu bir ilâve şeklinde arz ettim. Bundan sonra imla meselesine öğretmen arkadaşlarımın çok dikkat etmelerini rica ederim.

Arkadaşlar, ben geçen gün komisyon toplantı halinde iken tarih derslerine itiraz ettim. Hem sosyal bilgiler, diye birleştiriliyor, hem de ayrı ayrı program halinde gösteriliyor. Bunun sebebini anlıyamadım. Onun için üniteler yolunda çalışmalarını rica ettim.

T-46

Üçüncü sözüm, din meselesine dairdir. Din bilgisi bizzarur verilecek bir derstir. Nasıl ki, sayın başkanımız, eğer biz bunu vermezsek yobazların eline bırakmış oluruz, dediler. Gayet doğrudur. Çünkü vatandaşın buna ihtiyacı vardır. İstivor ki; çocuğu din öğrensin. Dünyanın her tarafında din dersleri vardır. Fransada dahi vardır. Fransa'da ders olmadığını söylediler, yanılıyorlar. Yalnız bu din derslerinde benim en çok ehemmiyet verdiğim nokta, kalp ve ruh meselesidir. Yalnız malûmat değil. Ufak bir misal söyliyeceğim; benim bir protestan papaz arkadaşım vardı, geçen sene öldü. (*Allah rahmet eylesin sesleri*) Bir gün bana; «ne yapıyorsun Kâzım Nami,» diye sordu. Ne yapayım çalışıyorum, gayet az tekaüt maaşım var, geçinmek için çalışıyorum işte.. «dedim.» ve sonra ilâve ettim: Bizim Kur'anı Kerimde bir ayet vardır: Cenabı Hak diyor ki: «Leyselil insane illâ ma sea.» Yani insan için çalışmaktan başka bir şey yoktur, diyor, dedim. Aman dedi. şunu yazayım. Ben Arapça yazdım verdim. Demek ki, böyle yüksek bir hikmeti ihtiva eden yalnız Kur'andır. Tevrat'ta ve İncil'de bulunsaydı, papaz aman yazayım, demezdi.

Sonra yine bir mesele üzerinde bir gün rahmetli Ahmet Hamdi Akseki ile konuşuyorduk, bana bedir gazvesinden bir vaka nakletti: «Müşrikler mağlup olmuşlar, kaçıyorlar, bir tanesi yaralanmış bir köşede duruyor. Sami isminde genç bir sehabe onu öldürmeğe gidiyor, tam yaklaşdığı sırada müşrik Kelimei Şehadet getiriyor. Peygamber bunu görüyor ve Sami'yi çağırıyor:

— Ya Sami bu müşrik Kelimei Şahadet getirdi, neye öldürdün, diyor. Sami de:

— Ya Muhammed o, ölüm korkusundan Kelimei Şahadet getirdi, onun için vurdum.

Peygamber o zaman demiş ki;

— Kalbini yardın da içine baktın mı?

Demek ki arkadaşlar, Müslümanlığın yeri sureti zahir değildir, içtir. İşte, bu iymanı çocuklara verebiliyor musunuz. Ozaman hakiki bir din dersi öğretmiş olursunuz. (*Alkışlar*)

Bundan sonra yetişecek öğretmenler, eğer bunlar meslekleri candan severlerse kendilerine verelim çocukları Kendi evlâtları gibi candan severlerse öğretmen olurlar. Yoksa illâ...

Bu mesleğe âşıktım. Bugün 71 yaşındayım, yine de âşıkım, yine de âşıkım. (*Alkışlar*)

Muzaffer Baranak — Sayın arkadaşlar, Eğitim psikolojisi başlığı altında mahiyeti açıklanan bu yeni dersi sevinçle karşıladım. Eksik, fazla tarafları büyüklerime ait. Yalnız öğretmen namzetlerine, hayat problemlerinde bir anahtar vazifesi gören bu bilimi daha bundan yıllarca evvel neden okumadığıma esef etmekteyim. Mezun olduğum zaman henüz uçma temrinleri tamamlanmadan yuvadan bırakılan bir kuş gibi; çırpınışlarım aklıma geldi. Köye tayin olduğum zaman pembe hayâllerle dolu idim. Vedaa gittiğim bir ahbabım, dikkatli ol, okulda hayatı tanımamış olmandan korkuyorum, demişti. Ona kızmış, heveslerime bir bulut çekdiği için kızmıştım. Fakat o ahbabımla hayat beni barıştırdı. Karşıma çıkan her müşkil, bana sözlerinin değerini anlattı, bedbin oldum. Sonra zamanla tecrübeler ve yine tekrar ediyorum çeşitli tecrübelerimle ancak meslek olgunlaşmasına doğru yöneldim. Hülyalarımın tatlı seslerindeki ve yine kitapların kara bulutlarındaki bazı nazarî bilgilere hayatta hiç rastlamadım.

Raporun 16 ncı sayfasını okuduğum zaman, neden bu anlayışla yetişmediğime ve daha doğrusu yetiştirilmediğime adeta tatlı bir kıskançlık duydum. Bu bakımdan: Bütün hayatî problemleri içine alan, ve bilhassa tecrübelerin «psikoloji laboratuvarında» değil, raporda yazıldığı gibi, sınıflarda ki tecrübelere, öğrencilerdeki inkişaf incelemelerine ilah... dayanan bu kimyetli esaslar. Dersin değerini de açıklandırır zannederim.

Uçma temrinleri tamamlanan bir ana kuş diye vasıflandırdığım bu dersin, bugün için muhakkak bir ihtiyaç olduğu anlayışını gösteren sayın komisyon üyelerini bütün kalbimle alkışlarım.

Bir de, öğretmen okullarındaki; kabul edildiği takdirde bu yeni ceryanları takip ve bu derslerin kıymetli öğretmenlerinden faydalanabilmek için biz eski hocaların da arasıra misafir olarak kabulümüz mümkün müdür? Veya mümkün olabilir mi, diye düşünüyorum.

Muhittin Erol — Muhterem büyüklerim ve değerli arkadaşlarım, tahammülünüzün son haddini bulduğu bir sırada huzurunuza çıkıp sizi yoracağım için özür dilerim.

Serbest çalışma saatlerine konmuş olan yabancı dil bölümünün esas bölümler içinde yer alması zannediyorum ki, çok daha yerinde olurdu. Bu hususu tebarüz ettirmek bakımından benden evvel konuşan üç arkadaşım bana takaddüm etmişlerdir. Hakikaten öğretmen adaylarının kendi kabiliyet ve arzularına göre bir yabancı dil öğrenmeleri çok faydalıdır. Yabancı dilin zihin, zekâ ve görüş kabiliyetini geliştirmesi bakımından önemi büyüktür. Bu bakımdan öğretmen adayı meslekte olgunlaşmak ve daha yüksek kademelere ulaşmak bakımından imkânların en mühimine sahip bulunmaktadır. Yalnız ben tevzi cetvelini buna müsait görmüyorum. Ama, imkân aranmaması da doğru olamaz. Eğer böyle olursa bizim öğretmen adayları da bir yabancı dil öğrenmeden okuldan mezun olacaklardır ki, bu da katiyen doğru olamaz. Çünkü öğretmen okullarının öğretim ve öğrenim esasları arasında yabancı dile yer verilmemiştir. Halbuki Avrupa memleketlerinin hemen birçoğunda yabancı dile hattâ ilkokullardan başlanır. Ve bir yabancı dil öğrenmek mecburidir. Fransızlar, Fransızcanın mecburi yabancı dil olarak okullarda öğretilmesi hususunda İngiliz eğitim makamlarını ikna için gayret sarfetmektedirler.

Muhterem arkadaşlar, bir yabancı dil, ilim ufkunda yabancı diyarlara açılan bir penceredir. Bu pencereden öğretmen adaylarını da mahrum bırakmamanızı rica eder, en derin hürmetlerimi sunarım.

Tevfik Yavuzer — Muhterem arkadaşlar, programın tanziminde meslek dersleri dolayısiyle heyeti umumiyesi üzerinde iki fikir beliriyor. bu fikirlerden birisi ilmî görüş taraftarlarının fikridir. Bu mektepte okunacak olan dersler, üni-

versitenin küçültülmüş bir şubesi şeklinde olması lâzım gelirdi, diye düşünenlerdir.

Diğer görüş ise, bir meslek mektebi olan öğretmen okullarının hayattaki vazifeleri hesaba katılarak tertiplenmesi lâzım gelen bir programın iyi olacağını düşünenlerdir.

Birinci fikre taraftar olanlar kanaatımca hayatı hemen hemen ele almıyorlar. Israrla müstakilen bir pedagoji tarihi ve sosyoloji okutulmasına taraftardırlar. Halbuki biz bunu, senelerce tecrübe ettik. Az faydalandığımızı ısrarla ve dilimizin döndüğü kadar söyledik. Tatbikatçı olduğumuz için bir türlü programların muhtevasına geçirmemiştik. Şimdi memnuniyetle görüyoruz ki; tatbikatçı olarak duyduğumuz bu istekler, bazı ilim adamlarının da bize katılması ile kuvvet peyda etmiştir. Pedagoji tarihi, pedagoji, sosyoloji programdan kaldırılmış değildir. Birleşik bir şekilde aynen mevcuttur. Pedagoji kelimesinin esasından tutun da sizlere malum çeşitli konular içinde belki yoktur. Fakat, pedagojide geçen konular, iskeleti ile mevcuttur. Pedagojide geçen ve çocukların ihtiyacı olan her konu arzu edildiği takdirde sınıfa, derse ve tatbikat alanına getirilebilir. Programın hazırlanışı ve heyeti umumiyesi düşünülürse öğretmenler kuruluna verilen yetki ve öğretmene gösterilen itimat onun öğrencilere arzu ettiği takdirde pedagojinin içinde mevcut her türlü konularla ülfet peydah etmesine imkân hazırlamıştır. Eksikliği bir arkadaşımın çok güzel açıkladığı gibi, bu işe alışmamış olmamızdır. Programın anlayışında tatbikatçı bir öğretmen olarak memnuniyetimizi ifade ederken, senelerce havanda su döğdüğümüzü ve eğer havanelinin kullanılması isteniyorsa su yerine havanda döğülmesi lâzım gelen bir şeyin konulması lâzım geldiğini, programın hazırlanışında, komisyonun çalışmalarında gördüğüm ilmi mutabakattan dolayı memnuniyetimi arz ederim.

Fevzi Ertem — Efendim, tekrar söz alarak sabrınızı suiistimal ettiğim için mazur görmenizi rica edeceğim.

Bir arkadaşımız, Bedi Ziya Eğemen arkadaşımız, yine aynı nokta üzerinde durarak, pedagojinin atıldığını, ilmî ha-

taya düşüldüğünü söylediler. Diğer bir tabir ile, asıl ağaç ve göğde bırakılmış, dallar ve kollar alınmak suretiyle program perişan bir hale getirilmiştir, dediler. Bendeniz bunun yanlış olduğunu ifade etmeğe çalışacağım.

Başkan — Efendim, siz zahmet edip yorulmayın, komisyon onu müdafaa edecektir.

Reşat Tardu — Efendim, ben pedagoji hocalarımız arasındaki akademik münakaşaya katılacak değilim. Bildiğiniz gibi bir pedagoji hocası da değilim. Yalnız bazı noktaları Yüksek Şûraya arz etmek ve pedagoji hocalarımızdan bazı ricalarda bulunmak için kürsiye geldim.

Biraz evvel Kâzım Nami Duru üstadımızın dediği gibi elimizde bir müfredat programı var. 952-953 ders yılı başına kadar sürüklenmiş gelmiştir. İlkokul öğretmenini tabiî bu programa göre yetiştireceğiz, demektir. Bu programda öğretmeni yetiştirmeye ait neler görüyoruz? Birinci sayfayı açıyorum, ders tevzii cetveli, ikinci sayfayı açıyorum edebiyat diye başlıyor. Ve derslerin müfredat programlarını, daha doğrusu müfredat programı da değil bu, bunun bir öğretim programı olması için birtakım vasıfları olması lâzım gelir. Derslerde okutulan bahislerin başlıklarını ihtiva etmelidir.

Uzun seneler Öğretmen okullarında tesadüfen vazife gördüğüm için, dört Maarif şurasında da bu programı Şûranın çalışmaları gündemi arasına sokmaya çalışmıştık, fakat olmamıştı. Hattâ 4 ncü Maarif Şûrasında ilköğretim programı ile meşgul komisyon üyeleri bir teklifle geldiler, dediler ki; ilköğretim programını tetkik ediyoruz, bunun beraber yürütülmesi lâzım gelen tamamlayıcı bir unsuru da şüphesiz ki; muallim mektepleri programdır, bunu da tetkik edelim, dediler. Dinletemedik. Halbuki bu teklif maarif hayatımızda üzerinde durulacak en mühim tekliflerden birisi idi. İlkokul programı yapılıyor, fakat ilkokulda öğretmen olacak kimselerin yetiştirilmesine ait program 23 seneden beri ele alınmamıştır.

İkinci bir program daha elimizde var. Bu da köy enstitüleri programıdır. Üzerinde 947 tarihini taşıyor. Hiçbir he-

yetten, Şûradan dahi geçirilmemiştir, hatırlıyorum. Tabiî demin gösterdiğim programa nazaran daha müterakki bir program olmasına rağmen öğretmen yetiştirilmesine ait esaslı şeylerden mahrumdur. Bunu da açıyorum. Evvelâ Türkçe dersinden başlanıyor, müfredatı gösteriyor. Yalnız ötekinden farkı, öğretmen okullarında okutulacak olan dersler için bazı direktifleri, amaçları ihtiva ediyor.

Şimdi 952 - 953 ders yılına kadar durumumuz budur. Şunu da arzedeyim ki; pedagokların elinden mi çıktı bilmiyorum; bu köy enstitüleri programında da haftada 44 saat ders vardır. Bir . eğitim müessesesi düşünün ki; çocukları ilkokul öğretmeni olarak yetiştirir bir terbiye müessesesidir. Terbiye hadiselerini telkin eden dersler dışında birçok faaliyetlerle beraber haftada 44 saat dersi de okutmak icabeder.

Yine tesadüfen vekâlette bir insan olarak evvelâ arkadaşlarımdan ben rica ettim. Dedimki; ilk işimiz şu öğretmen okullarının, köy öğretmen okullarının, olsun programlarını ele alalım.

Başkan — Vaktiniz doldu. Müsade ederseniz, uzatılması için oya müracaat edeceğim.

Arkadaşımızın konuşma müddetinin uzatılmasını kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun devam edin efendim.

Reşat Tardu (Devamla) — Bunun üzerine işe şöyle başladık. 951 senesi yazında bu müesseselerin alakalı müdür ve öğretmenlerinden başka, terbiyeci arkadaşlarımızdan da istifade ederek bir komisyon kurduk. Dedik ki, evvelâ problem nedir? Programları tenkit ettirdik. Sonra şu kanaata vardık ki; bu programla ilkokul öğretmeni yetiştirilemez. Meslek derslerine ait müfredatı bırakıyorum. Rica ederim bir meslek mektebi yetiştirdiği unsurları hazırlamakta olduğu mesleğe göre yöneltir ve onunla sıkı sıkıya irtibat kurmak mecburiyetindedir. Eğer bu meslek ilkokul öğretmenliği ise, muallim mektebinde okutulan derslerle, ilkokul öğretmenlerinin vazife başında okutacakları dersler arasında

bir münasebet bulunması lâzımdır. Tabiat, türkçe, aritmetik, resim iş ve müzik dersi madem ki, ilkokul programlarında vardır, şu halde öğretmen okuluna giren namzet de ilkokuldaki bilgi seviyesinin çok üstünde bu dersleri görmeli ve yetişmelidir. Acaba bu programlar bu vasfı haiz midir? İlk sorduğum sual bu oldu. Sormaya da lüzum yok, ders cetvelini tetkik buyurursanız görürsünüz. işte fizik, kimya, matematik.. Güzel. Tabiî bunların hepsi umumî kültürü kazandırmak bakımından lüzumlu şeylerdir. Birer saat müzik, birer saat resim-iş. Halbuki bir taraftan pedagoklarımız bize öğretiyorlar ki, ilkokullarda tedrisatın mihverini resim-iş gibi faaliyetler teşkil eder. Müzik ise, çocuğu neşeli bir muhit içinde yetiştiren başlıca vasıtalardan biridir. Ama programda bunun eseri yoktur. Sonra elbette ki, ilkokul programları ile öğretmen okulları programları arasında bir koordinasyon kurmak demek, ilkokul müfredatını aynen buraya geçirmek değil, onu çekirdek yaparak, onun etrafında bu müfredatı kurmak demektir. Bu olmadıkça, ona öğretmen okulu hüviyetini veremeyiz.

Buyurdular ki, bir rakkas gibi hareket ediyoruz. Ve şu program bir rakkasın uç noktasıdır. Halbuki huzurunuza sunulan sentez bütün kusurları ile rakkasın bir istikrar noktasıdır. Yani ilkokul programlarını çekirdek olarak almış onun etrafında bir ilkokul öğretmenine umumî kültürü ve onu gideceği köy mektebine intibak ettirmek için lüzumlu dersleri ve meharetleri kazandırmak fikrini esas olarak kabul etmiştir. Yalnız unutmıyalım ki; bütün bunlar ilkokul üzerine altı senelik bir orta tahsil içinde verilecektir. Bugün böyle olmak mecburiyetindedir. Öğretmen okullarımız bu memleketin maarif hayatının temelidir. Bugün maarifimizi ayakta tutan başlıca unsur bu mekteplerdir. Fakat bu mektepler de kendisine mahsus tekâmülü geçirmektedir. Bir senelik olarak açılmıştır. Hepimiz maarif tarihini biliriz 3 sene iken, sonradan 6 seneye çıkarılmıştır. Bu suretle sene bakımından da hem ayrı ayrı iki neviden aynı işi görecek müesseseler bir sıraya getirilmiş, vahdet temin edilmiştir. Ama, yeknasaklıktan da kaçılmıştır. İş terbiyesi, iş konuları bakımından muhitin, çevrenin, hattâ mektebin bulunduğu

tabiat çevresinin, şartları dikkate alınarak, yeknasaklığa gidilmemiştir. Birtakım tiplere ayrılıyor. Binaenaleyh bu altı senelik tahsil içinde öğretmen namzetlerine neler verilmesinin mümkün olacağını düşünmek, mütalaa etmek ve öyle karara varmak lâzımdır.

Meslek derslerine gelince: Bu meslek dersleri programlarının hazırlanmasında ve buraya gelmesinde benim şahsen bir rolüm ve tesirim olmadığı için serbestçe sizinle konuşabilirim. Yalnız bu programın hazırlanması için arz ettiğim komisyon prensip kararlarına vardıktan sonra bazı anketler de yapıldı. Muallim mekteplerine gönderildi. Nihayet geçen sene Martta yetmiş kişiye yakın arkadaşı topladık. Sabahleyin meslek dersleri bakımından, kendi görüşlerini ifade eden arkadaşlar da buna dahildir, bir ay kadar çalıştılar, bir program taslağı meydana getirdiler. Bu da huzurunuza daha evvel sunulmuştur.

Bu meslek dersleri programı tatmin edici midir, değilmidir. Bunu pedagoji hocalarımıza bırakıyorum. Yalnız benim burada işaret edeceğim bir nokta var. Arz ettiğim gibi, verilecek meslek formasyonu veya buna hizmet edecek bilgileri, daha doğrusu orta tahsil üzerine üç senelik bir tahsil içinde düşünmek zarureti vardır. Şayet bu zaruret bazı meslek bilgilerinin tevhidini icabettiriyorsa, bunu da muhterem arkadaşlarımız kabul buyurmalıdırlar. Çünkü bize yeni pedagoji hocaları diyor ki, zaman darlığı, çocuk eğitimi vesaire gibi şeylerle şu, şu ve şu dersleri birleştirmek lâzımdır. Fen dersi böyledir. Ben bir fen dersi hocasıyım, mutavaat ediyorum. Bu ders için böyledir. Meslek dersleri için böyle değildir, olmaz. Eğer zaruret varsa. şartlar bizi bazı meslek derslerini bir arada okutmaya icbar ediyorsa, bunu da düşünebiliriz. Benim bu hususta söyliyeceğim şey budur.

İkincisi, yine bize pedagoklarımız öğretiyorlar ki; öğrenciye göre program yapılır. Bu, fizik için doğrudur, matematik için doğrudur da, pedagoji için niçin doğru değildir. Binaenaleyh ikinci istirhamım; arkadaşlarımızın bu meslek dersleri programlarında, tetkik buyurulurken veya karar verirlerken bu altı yıllık veya üç yıllık öğretmen okulu

programı içinde yer alması mümkün olan bilgileri, mümkün olabildiği şekilde programa koymalarını, programda yer almasına karar vermelerini rica ederim. Meslek bilgileri bahsinde söyliyeceğim bundan ibarettir.

Sonra diğer bir nokta da, birçoklarınız yakinen tanıdığınız için bilirsiniz. 60.000 öğretmenden bir tanesi gibi, ben de vazifemi yaparak, hizmet yıllarım esnasında şunu tahakkuk ettirmeğe çalıştım: Bugün bir hakikattir ki, memleketimizde gerek meslek içinde ve gerek çocuk velileri içinde veya umumî efkâr içinde pedagojik fikirlerin yayılmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Bu memleket maarifi düzelecekse, dünden bugüne daha iyi bir hale gelecekse ki, gelecekitr, o halde bu pedagojik fikirlerin okulda, evde, meslekte, okul aile birliği toplatılarında yayılmasına lüzum ve zaruret vardır. Ben daima inandığım bu şeyi, pedagoji öğretmenleri ile ki, bunlar nihayet 500 kişidir, onların dışında 60 bini aşan öğretmen kitlesi vardır. Ben daima pedagoji öğretmenleri ile diğer öğretmenler arasında bir yakınlık tesisine çalıştım. Çünkü daha meslek hayatımın ilk günlerinde gördüm ki; birçok meslekdaşlar arasında pedagojiye karşı hiç olmazsa bir alakasızlık vardır. Veya bir antipati vardır. Acaba bunun sebepleri nedir? Madem ki Yüksek Şûramız her şeye el koymuştur. İlköğretim çerçevesi içinde her şeyi konuşuyoruz, bu mevzu üzerinde de biraz durmamız lâzım geldiği kanaatındayım. Bunun muhtelif sebepleri olsa gerektir. Bir sebebe bağlıyamıyorum, çünkü bir sebebe bağlamak pek kati hükümler vermek isabetli olmıyabilir. Bunun sebepleri arasında şunları görüyorum: Pedagoji öğretmenlerimiz, öğretmene verilecek olan pedagoji nin dozunu, pedagojinin öğretmene niçin verilmesi lâzımgeldiği üzerinde bazen pek durmuyorlar ve dozunu kaçırıyorlar, gibi geliyor bana. Çünkü her şeyi çocuğa, okula göre ayarlarken, pedagojide de bir ayarlama yapmak mecburiyeti vardır tabii. Pedagojik fikirler muallimin elinde asıl değildir, aslolan çocuktur, çocuğun karşısında olan öğretmendir. Çocukla öğretmen arasındaki münasebetlerde esaslı bir unsur ailedir. Binaenaleyh muallime verilecek pedagoji bilgisini kolayca kullanebileceği bir vasıta gibi verelim, vermesini

bilelim. Bu, pedagoji hocalarımızda, pedagoji sevgisini arttırır. Ben bu yolda birçok pedagoji hocalarından istifade ettim. Ve eğer bir sevgiyi taşıyorsam, onların o yolda tedrici yaptığı çalışmalara medyunum.

Bunu sonra, akademik münakaşalarda kendi aralarında konuşabilirler. Fakat öğretmenlerin karşısında, aşağı yukarı verecekleri şeyler üzerinde anlaşmış görünmelidirler. Öğretmen elini bir şeye sürdü mü, bu pedagojik değil, çünkü bu tarz öğretmenlerimizin.. her pedagoji öğretmeni kendi görüşüne bağlanır ve saplanırsa, o zaman büyük kitle öğretmenlik hayatlarında bunu en müessir bir vasıta diye kullanacaktır, onlara vereceklerimiz ise kutup yıldızı gibi istikamet gösterecektir. Onun için bunu standart yapalım, ana hatları üzerinde anlaşmış olalım. Bütün bunlar pedagojinin münteşir bir hale gelmesine, muallimler arasında yayılmasına, muallimler vasıtası ile bütün halka yayılmasına, bütün nesillere yayılmasına hadim olacaktır. Bu arada yapılacak bir şey var; filtreden geçirmek lâzımdır. Onu da muallim yapar, veli ile temasta bulunan muallim yapar. Bu da muayyen süzgeçlerden geçirildikten sonra çocuk velilerine verilir. Yeni nesiller ilmin ışığı altında, pedagojik ilimlerin ışığı altında, ki o ilimler, metotlar, hepimizin bildiği gibi milletlerarası kıymetlerdir. Çocuklarımızı o kiymetlerden istifade ederek yetiştirmek istiyorsak elbette ki, pedagojinin bir ihtisas tarafı vardır, bir de muallimlere, derece derece velilere intişar ettirilmesi lâzım gelen tarafları vardır. Bunları birbirinden ayırmak lâzımdır. Hattâ pedagoji hocalarımız bize diyorlar ki; çocukları demokratik bir hayat içinde yetiştirin, onlara münakaşa usullerini öğretin, nesiller demokratik bir hayat içinde yetişsin, Bu safhada da kendilerinden örnek olmalarını rica ederiz. O itibarla benim ricalarım şunlardır: Beşinci Millî Eğitim Şûrası ilköğretim prgramlarını öğretmen okulları programları ile beraber getirmiştir ve böyle yapılması da şarttır, zarurettir. Hattâ dilerim ki, dilerim ki diyorum, çünkü şahsen ben teklif yapmak istemiyorum, yüksek Şûranın kararına iktiran etsin. Mutlaka her ilkokul programı revizyonu yapılırken, öğretmen okulları programları da beraber mütalaa edilsin. Böyle esaslı bir şekilde ilkokul

ile öğretmen okulu arasında, yani meslek için hazırlananlarla, tatbikat sahası arasında sıkı bir işbirliğini daima muhafaza altına alalım.

Sonra, sabahtan beri benim söylediğim şeyler de, gayrı kabili telif mevzular değildir. Pekâlâ meslek öğretmenleri, bundan evvelki toplantılara katılmamış olanlar da katılarak yahut da katılıp da fikrini kabul ettirememişse, bunu da pedagojinin telkin ettiği bir kaide olarak kabul edip mevcut programın fazla veya eksik taraflarını düzeltebilirler. Bu programın Şûrada ele alınmasını mes'ut bir tesadüfün başlangıcı sayıyorum. Ve bundan sonraki Şûralarda da işin bu şekilde ele alınmasını ve devamlı olmasını temenni ediyorum. (*Alkışlar*)

Ziya Toğal — Şimdi konuşulan mevzular arasında arz edeceğim noktalar biraz ayrı olacak ama, pek de ayrı değildir.

Efendim, gerek ilkokul programı, ve gerek öğretmen okulları müfredat programlarında turizme geniş ölçüde yer verilmiş olduğunu şükranla karşılıyorum. Turizm mevzuunda Vekâlet, hakikaten kolaylıklar göstermiştir, teşekkür ederiz. Ancak bu mevzuda teklifim şundan ibarettir: Turizmin bir ders olarak son sınıf müfredat programına alınmasını teklif etmiştik, Allah razı olsun Komisyon bu mesele üzerinde durdu. Seminer mesaisi arasına aldı. Bendenizin teklifim: Turizmin bir ders olarak öğretmen okullarının son sınıflarında haftada bir saatlik bir ders olarak müfredat programı için alınmasıdır.

Bunu arz ve rica ediyorum efendim.

İrfan Alıcıoğlu — Ben bu toplatıda yalnız, sizlerin ilköğretim meseleleri hakkındaki düşündüklerinizi dinlemek bahtiyarlığına kendimi vakfetmiştim. Fakat öğretmen okulları ve köy enstitüleri taslak programının tetkikini yapan komisyonun meslek derslerinden olan eğitim sosyolojisi programında: öğrencilere vazifeli bulundukları köylerde yaptırılacak incelemelerde mesnet olabilecek konuların bulunmadıklarını müşahede ettim, bu yüzden söz almak mecburiyetinde kaldım.

Meselâ, köy öğretmeninden vazifeli bulunduğu bir köyde dinî ve ekonomik hadiseleri tetkik etmesi isteniyor. Fakat programda ekonomik nadise ve dinî hadiseye taalluk eden konular mevcut değil. Öğretmen namzedi bu konuları öğrenmeden ve okulda tetkik etmeden mezun olursa, bu olayları nasıl tetkik edebilir? Daha buna benzer sosyoloji kısmında aile ve ailenin tekâmülü, millet ve millet hadisesinin tekâmülü, Türk devletinin tekâmülü, milliyet nazariyeleri gibi konular da mevcut değildir. Şu hal bana göre bir noksanlıktır. Vakıa tecrübeli bir öğretmen programda mevcut olmıyan konuları, öğretmen namzetinden istediği işin bünyesini düşünerek işliyebilir. Bununla beraber yüksek huzurunuzda bahsettiğim konular programa ithal edilecek olursa, programımızın daha ziyade vuzuh peyda edeceğine kani olduğumu arz ederim.

Başkan — Kifayeti müzakere hakkında iki takrir var. Reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Yalnız evvelce söz alan iki arkadaşa söz veriyorum.

Seniha Tansu — Yeni programın ileri bir anlayışla bizi ulaştırdığı tekâmül küçümsenemiyecek kadar büyüktür. Yeni program bizi öğretmen yetiştirme konusunda çeşitli araştırmalardan ve bunların sonuçlarından, alakalı ilimlerden faydalanarak her şeyi bir öğretmen karakteri yaratma davasında birleştiriyor.

Bir sosyoloji, pedagoji ve pedagoji tarihi olmıyabilir. Fakat programda, bir öğretmen yetiştirme davasında bu bahiste nelere ihtiyaç varsa onlar mevcuttur.

Bu sebeple memleketimizde programla attığımız ileri adım karşısındaki şükran duygularımı ifade etmeden geçemiyeceğim.

Yalnız bu kadar memnuniyet verici adım atılınca, insan daha da bazı şeyler istiyor. İşte ben de bu alanda iki teklif ileri sörüyorum.

Yetişmekte olan nesle, mecburi tahsil vermek sorumluluğunu üzerine almış bulunan ilkokul öğretmeninin, alacağı kültürün her bakımdan mühim bir manası vardır.

Bilhassa iktisadî görüşleri ve idealleri memleketin iktisadî gidişi kadar mühimdir. Ayrıca bu alanda ilk bilgilerinin demokratik gelişme bakımından da küçümsenmiyecek bir hakikat olduğu aşikârdır.

Bu sebeple:

1 — İktisadî coğrafya alanında verilecek bilgilerin, Türkiye iktisadî bilgileri etrafında sistemleştirilmesi lâzımdır. Ayrıca tarım faaliyetimize coğrafi manasiyle bugünkü programdakinden daha geniş yer verilmesi bir memleket davası olarak zaruridir. Tarım ürünlerimizin istihsal faaliyetinde standarize hususlarının göz önünde tutularak emeklerin daha faydalı bir hedefe doğru yöneltilmesindeki ticarî faydayı bu ürünlerin insan ihtiyacı karşısındaki standart değerini bu bakımdan iç ve dış ticaret alanındaki kiymetinin ne olacağı hususunda ilâveler yapılmasına ihtiyaç olduğundan bu nevi mülahazaların bir zaruret olduğunun kabul edilerek programdaki iktisadî coğrafya konularının buna göre yeniden bir revizyona tabi tutulmasının;

2 — Türk tarihi bakımından mühim olan, Türklerin Avrupa'ya birinci yürüyüşü, Anadolunun Türkleşmeye başlaması (1071), İstanbulun zaptı (1453) gibi hadiselerin dönüm noktası kabul edilerek tarih konularının buna göre yeni bir tertibe tabi tutulmasının;

Şûraca kabul edilmesini saygı ile teklif ediyprum.

Cevdet Ekemen — Arkadaşlar, öğretmen okulları bir meslek okuludur. Dünden beri çalışarak yapmakta olduğumuz ilkokul müfredat programını uygulamak üzere öğretmenler yetiştirecektir. Hedefi bellidir. Çeşitli mülahazalarla daldır, koldur, kanadı kırıktır gibi çeşitli teklifler ve itirazlarla maksattan, asıl yoldan inhiraf etmek doğru değildir. Kıssadan hisse çıkaralım: Bir âlim sandala binmiş bir yere gidiyoamuş, sandalcıya sormuş, sen ilmi kelâm okudun mu demiş? Okumadım, bilmiyorum deyince o halde yüzde üç ölmüş sayılırsın demiş. Biraz sonra ilmi kafiye okudun mu, diye sormuş; kayıkçı yine bilmiyorum, deyince öyleyse yüzde beş ölmüş sayılırsın demiş, bir müddet sonra yine sormuş sen fıkıh

okudun mu demiş, hayır okumadım bilmiyorum, deyince, şu halde yüzde 15 ölmüş sayılırsın, demiş. Kayıkçı canı sıkılmış, efendi hazretleri siz yüzme bilir misiniz diye sormuş. Hoca bilmem deyince, o halde siz yüzde yüz ölmüş sayılırsınız, demiş. (*Alkışlar*)

Başkan — Bir takrir var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

İlkokul programının herhangi bir düşünce ile incelenmesi zarurî görüldüğü takdirde öğretmen okulu programlarının da beraber incelenmesinin usul ittihazını Sayın Şuranın karar altına alınmasını teklif ederim.

Hüsamettin ARKAN

Başkan — Reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Bedi Ziya Eğemen — Ben muhalifim.

Başkan — Bir muhalife karşı ekseriyetle kabul edilmiştir.

Kadri Yörükoğlu — Şikago Üniversitesinin neşriyatı arasında, biyoloji, diye geçmektedir. Bu menbadan aldığımı arz ederim.

Bedi Ziya Eğemen — Sayın Kadri Yörükoğlu'na tekrar arz etmek esterim ki,

1 — Psikolojinin başlıca istinadgâhı fizyolojidir. Biyoloji ancak, psikolojiyi hayvan davranışlarının ilmi sayan bir cereyanın temelidir. Avrupa psikolojisi, insan ruhunun tezahürlerini araştıran bir ilim olmak bakımından birinci derecede fizyolojiye dayanır.

2 — Terbiye ilmi, iktisat, hukuk, sosyoloji, dil gibi sosyal fonksiyonları mahiyetlerinde araştıran bir ilimdir. Almanya'da Erzie hungs Wissenshaft. Fransa'da, Science de L'education, İngiltere'de, Scienc of education adları altında tedris edilir. Bu mevzuda çeyrek asırdan beri yüzlerce cilt intişar etmiştir. Dikkat nazarlarını çekerim. (10 *dakika ara sesleri*)

Başkan — Arkadaşlar, her ne kadar müzakereye 10 dakika ara verilmesi isteniyorsa da, elimizde son bir rapor kaldı, bence bunu da bitirip Şûraya son vermek daha muvafık olacaktır. Mamafi reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir. Ara vermeden devam ediyoruz efendim.

Muvafık bulursanız eskiden olduğu gibi, takrirlerde mevzubahs edilen şeyler hakkında komisyon mümkün mertebe kısaca cevap versin, hem teklif izah edilmiş olur. hem de işimiz kolaylaşır.

Şimdi Doktor Baha Arkan'ın teklifini okutuyorum.

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularını incelemiş olan ikinci komisyonun raporunda (Sağlık Eğitimi ve Okul Hijiyeni) dersinin müfredat programına hiç temas edilmemiş olduğu görülmektedir.

Halbuki okul hijiyeni ve sağlık eğitimi plân ve programlarının ana ve ilkokullardaki tatbikatında öğretmenlerin ön plânda gelen hizmet ve vazifeleri vardır. Bu çok mühim nokta göz önünde tutulacak olursa öğretmen namzetlerinin bu konularda belirli bir formasyon sahibi bulunmaları mecburi ve zaruridir. Bu sebeple aşağıda maddeler halinde arz edilen temenni ve teklifimin komisyon raporuna ilâve edilmesini dilerim:

1 — Köy Enstitüleri ile şehir öğretmen okulları ders müfredat programlarına, haftadâ en az iki saat, okul hijiyeni ve sağlık eğitimi dersinin ilâvesi;

2 — Bu derslerin aktif eğitim metotları dahilinde canlı cazip ve mücerret bir hale getirilmek suretiyle okutulması;

3 — Öğretmenlerin pedagojik bilgi ve tecrübelerinin geliştirilmesi için tatbiki derslere de önem verilmesi; saygılarımla.

Dr. Baha ARKAN

Faik Reşit Unat (Komisyon adına) — Sayın arkadaşlar, hepinizin bildiği gibi programda sağlık bilgisi dersi vardır. Bunun üniteleri arasında okul sağlık bilgisine özel bir yer ayrılmıştır. Serbest çalışmalar için de pratik sağlık konularına da yer ayrılmıştır. Mahdut değildir. Bu bakımdan programın insicamını bozmamak için bunu komisyon tasvip etmiyor.

Başkan — Takriri reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şûra Başkanlığına

İlkokulların birinci devresinde okutulmakta olan hayat bilgisi dersinin özel öğretim metotlarının, öğretmen okullarının son sınıflarında meslek dersleri okutan öğretmenlerin göstermesi zaruridir. Çünkü bu işi meselâ tarih, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji ve tarım öğretmenlerine bırakmak hayat bilgisinin bütünlüğünü parçalamak demektir. Bu ise gayeye aykırı birşey olurdu.

İkinci devrede ise hayat bilgisi dersi iki kola ayrılmaktadır. 1 — Tabiat Bilgisi, 2 — Sosyal Bilgiler. Tabiat Bilgisi öyle birtakım ünitelere ayrılmıştır ki bunların çoğunun içinde fizik, kimya, biyoloji, tarım ve aile bilgileri biribirinden ayrılmaz birer bütün halinde kaynaşmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde de tarih, coğrafya, ve yurttaşlık bilgileri aynı şekilde üniteler halinde birer bütün teşkil ettiğinden bunların da özel öğretim metotlarını ancak meslek dersleri öğretmenleri okutabilir. Binaenaleyh tabiat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinin özel öğretim metotlarının da meslek dersleri öğretmenleri tarafından okutulmasını teklif ediyorum.

Fuat GÜNDÜZALP

Kemal Kaya (Komisyon adına) — Muhterem arkadaşlar, bu vesile ile diğer bazı teklifleri de beraberce cevaplandırmış olacağım. Özel öğretimin meslek dersi öğretmenlerinden birisi tarafından, daha doğrusu öğretim metodu öğretmeni tarafından yapılması, kendi esas hocası tarafından okutulması istenmektedir. Bu da mealen aynıdır.

F-597

Çoğumuz öğretmen okullarından yetiştik. Bizde bir usulü tedris vardı. Ayrıca tarih ve coğrafya dersleri vardı. Âdeta lise karakterinde idi. Ayrıca metot dersi, usulü tedris gördük. Takdir buyurursunuz ki insanlar, uzun zaman alıştıkları bir şeye daha ziyade temayül gösteriyorlar. Usulü tedris hocası her ne dakar, bu vasıtaya müracaat edilir dese bile, biz daha ziyade tarih hocasından gördüğümüz gibi okutmaya çalışırız. Öğretmen okullarını liselikten kurtarmış olmak için, öğretmen okulu hocasının o dersin öğretmenliğinin öğretmeni olduğunu kabul etmek, metot faaliyetini, anlayış faaliyetini temin etmiş olmak için de, bir öğretim metodu anlayışının mektebe girmesine ihtiyaç vardır.

Başkan — Komisyon kabul etmiyor efendim. Takriri reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Şûra Başkanlığına

1 — Öğretmen okullarının meslek dersleri arasında eğitim psikolojisi ve eğitim sosyolojisi adlarını taşıyan iki yeni ders görüyoruz. Bunlar ancak üniversitelerde okutulacak derslerdir. Öğretmen okullarında ise eğitimi böyle iki ders arasında parçalamak doğru değildir. Esasen «Eğitim» olayı, hem de sosyal cepheleri olan bir bütün teşkil ettiğinden bu iki dersin «Eğitim Bilgisi» adı altında bir tek ders halinde toplanmasını ve konular arasına «Eğitimin Gayeleri» bahsinin de ilâvesini teklif ediyorum.

2 — Esasen elimizdeki programda eğitim sosyolojisi başlığı altında sıralanmış olan konuların ancak bir kısmı eğitimle ilgilidir. Çoğu «Köy Sosyolojisi» adı altında toplanabilir. Halbuki öğretmen okulları mezunları münhasıran köylerde çalışmıyacaklarına göre bu konulara şehir hayatının türlü karışık sosyal ve ekonomik olaylarını da içine alacak birtakım konuların ilâve edilmesini ve bağımsız bir «Sosyoleji» dersinin okutulmasını teklif ediyorum.

Fuat GÜNDÜZALP

Vadide Baha Pars — Sabahtan beri devam eden konuşmaları çok yakından takibettikten sonra üzerime almış olduğum bu vazifeyi ·çeşitli sebeplerle· ifa edip etmemek hususunda müteredditolduğumu söylemeden geçemiyeceğim.

1 — Ciddî işlerle meşgul olmamız icabeden şu saatlerin tamamiyle İndî ve şahsî telkinlere harcanması, soğuk kanlılıkla ve rasyonel olarak hal-ü·fasl edilecek bir mevzuun lüzumsuz bir heyecan havası içinde cerayan etmesi ve benim de buna katılmağa mecbur olmam şayan·ı·teessüftür. Bu hal kıymetli vakitlerinizin israfına sebep olduğu gibi salim kararlara varılmasını da güçleştirmiştir.

2 — Aayrıca bir baba dostu olan ve şahsiyetine çok hürmet ettiğim kıymetli meslekdaşımız Halil Fikret Kanadla aramızda bir anlayış birliğine varmak imkânı bulamıyarak huzurunuza çıkmak mecburiyetinde kalışımız bütün ilgililer için bir şanssızlık olmasına rağmen komisyon sözcüsü olarak bu istikamete zorla sevk edildiğimi hissetmekteyim.

3 — Fakat, bu sabah Halil Fikret Kanad'in bir saatten fazla süren konuşmasındaki hareket noktası ve kullandığı savunma tekniği ile kendi nokta·i nazarını bizzat cerhetmiş olması bendenize bunları işaret etmekten başka bir iş bırakmamış ve bu suretle mesuliyetimi de çok hafifletmiştir.

Şimdi ileriye sürülmüş olrn tenkitlere cevap vermeğe çalışayım:

Pedagoji mi? Yoksa Eğitim Psikolojisi mi? Sabahtan beri yapılan konuşmalarda, pedagoji'nin programından kaldırıldığı ve bu halin çok vahim neticeler doğuracağı ileri sürüldü· Ben size böyle bir endişeye mahal olmadığını, pedagoji'·nin programdan kaldırılması şöyle dursun, bilâkis geliştirilerek daha fazla ehemmiyet kazandırılmış olduğunu sözliyeceğim.

Mesleğin hünerleri, püf noktaları ve flozofların görüşlerinin hulasalarını ele alan ve maarif tarihimizde çeşitli adlarla okutulan bu ders·yani «pedagoji», «terbiye» veya «ilm·üterbiye·i·etfal» v. s. ·bilhassa ilmî metodun bizim sahamıza da tatbik edilmesi, yani, psikolojinin laboratuvarlardan başlayarak okul ve dershane şartlarına giren ve ilmî bir mahiyyet

arz eden haliyle eğitim psikolojisi adını almış bulunmaktadır. Eğitim psikolojisi, «pedagojinin» daha sahih ilmî hakikatlere dayanan bir şekildir.

Bu kadar basit ve âşikâr olan bir nokta üzerinde bir de Orta Çağ filozoflarının «Bir saç telinde kaç melek oturabilir?» v. s. konularda yaptıkları spekülatif tartışmalarda olduğu gibi kaç günümüzü «Pedagoji mi?» yoksa «Eğitim psikolojisi mi?» konusu üzerinde boşu boşuna harcamış bulunuyoruz. Mamafih, bu görüş farklarının er geç izalesinin mümkün olacağına, bir anlaşmaya varılacağına kani bulunduğum için bu kadar tartışmalara vesile olmasına rağmen ehemmiyetli bir mevzu olarak telekkî etmiyorum.

Öğretmen yetiştiren okullarımızda, şimdiye kadar pedagoji veya pedagoji tarihi adiyle okutulmakta olan derslerde filozofların kanaatleri, teorik, felsefî münazara mevzuları, çeşitli milletlerin eğitim tarihleri üzürinde durulurdu. Okutmak ve yetiştirmekle mükellef olduğumuz Türk çocuğunun ve cemiyetinin tamamiyle özel olan ihtiyaçları âdeta hesaba katılmaksızın, mücerret bir cemiyette, mücerret bir çocuk mefhum etrafında, tatbikata çok az yer verilerek, bilhassa nassa (sultaya) dayanan, «Kant öyle demiştir.», «Kont böyle demiştir.» demeden söze başlıyamıyan-müsaadenizle, artık hükmünü icra etmiş bir öğretim muhtevası ve metodundan ibarettir.

Sabahleyin söz alan ve uzun uzun konuşan muhterem Halil Fikret bey efendi bu savunmasında da gayet tipik olarak aynı muhtava ve metodu kullandılar. Bakın nasıl:

a) Almanyada bir profesörden aldıkları metubun bir kısmının çok müphem olan mealini bizlere okuyarak Eğitim Psikolojisinin asla pedagojinin yerini tutamıyacağını belirttiğini nihâî bir delil olarak önceden bildirdiler. Bu durumda bizlere düşen şey bütün bilgi tecrübe ve kanaatlarımızı bir tarafa bırakarak, «İpse dixet» diyerek bu nokta-i-nazarı derhal kabul etmekti.

b) Yine, gayet indî olarak ve bir kalemde, adetâ elinin tersiyle Amerikada son kırk elli yıl zarfında bu alandaki

gelişimi hiçe indirdiler. Diğer ilimler yanında henüz çok genç te olsa «education», yani eğitimin kendine mahsus 20,000 den fazla terimi ve her yıl binleri aşan ilmî araştırmalariyle problemlerini çözmeğe çalışan bu ilmi «Amerikan ilmi» diyerek istihfaf etmenin. bir bakıma ilmin vatanı veya milleti olabileceğini iddia etmenin ne dereceye kadar akıl ve mantığa uygun geleceği aşikârdır.

c) Amerikan buluş ve görüşierinin bizim şartlarımıza kabiliyet-i tatbikiyesi olmadığını ve meselâ «kendi kendini idare,» yani salf government'in yıllardan beri eğitim sistemimize ve okullarımıza bir türlü giremediğini ve binaenrleyh giremiyeceği hükmünü verirken delil olarak gösterdiler. Bu hüküm, ksndi tecrübe ve olgunluklariyle telif edilmesi güç ya nakıs bir istikra, ya müfrit bir bedbinlik veya isticaldir. Medenî dünyanın gittiği istikameti tayin edebilir ve her milleti yenmekle mükellef bulunduğu güçlüklerl takdir edebilir ve bu bakımdan bizim payımıza düşenleri açıkça görebilirsek bu da «Amerikan usuludur » diyerek vaz geçmek değildemokrasi âlemine katılmak için gayretlerimizi teksiî etmemiz icabeder.

Her millet tarihinin muayyen bir devrinde diğer milletlere bazı şeyler vermiş ve onlardan bazı şeyler almıştır. Çeşitli ekonomik, sosyal ve ideolojik sebeplerle millî hudutların en ziyade korunduğu, nakil ve muhabere vasıtalarınız az olduğu devirlerde bile bu alış verişin önüne geçilememiş bir Avrupa medeniyeti, bir Asya medeniyeti ve en nihayet Yirminci Yüz Yılda de tek bır dünya medeniyeti anlayışına doğru gidilmiştir. Her millet gelişme tarihinin bir safhasında başka milletleri taklit etme durumunda kaldıktan sonra, inkişaf seviyesine göre bu mukallitlik durumundan üstün plânlara yükselmiş ve alıcılıktan vericiliğe ulaşabilmiş olduğu da bir hakikatiir. Her milletin hususiyetini, millî varlığını teşkil eden kültürü, ilim ve san'at teknikleriyle şah eserlerini yaratmıştır. Oldukça eskimiş olan bu tartışma mevzuunu ihya etmenin lüzumuna kani değilim.

Çok eski devirlerden beri başlıyan millî tarihimizi bitaraf bir gözle bile tetkik edecek olursak dünya medeniyetin-

aldığımız kadar ona verdiğimizi de görebiliriz. Son yetmiş, seksen yıl zarfında Alman ve Fransız tesirlerinin memleketimizde hakim bir rol oynaması ve cemiyetimizin her gün biraz daha ileriye gitmesi gençlerimizde artık bir Garp hayranlığından ziyade «Türk olan» unsura karşı görülen bir sevgi ve iştiyak duyma temayülü çok şayan-ı şükrandır. Diğer memleketlerden hazır elbise gibi almağa meyledilen «sistemler» in değişik şartlar altında pek de verimli olmadığı tekrar tekrar görülmüştür. Halil Fikret beyefendi yılların mahsulü olan bu müşterek mütalaamıza dayanarak Amerikan taklitçiliğini takbih ve yeni meslek dersleri programını hazırlıyanları bu bakımdan itham ediyorlar. Bu programı hazırlıyanlar arasında bulunmamış olmama rağmen böyle bir endişe ve isnada mahal olmadığını söylemek zaruretini duyuyorum.

Evvela, Amerikayı taklidetmek muhtemel değildir. Çünkü, 48 Eyalette ve «tecrübe» zihniyetiyle her gün yeni araştırmalara girişen bu memlekette sonsuz denilebilecek kadar örnekler bulunduğu gibi, «deneme» zihniyetiyle işe girişildiği için her beş on yılda bir değişen, ilerleyen dinamik bir durum vardır. Ayrıca, ekonomik ve sosyal şartların değişikliği de böyle bir taklitcilik arzusu olsa bile imkânsızlığını belirtmeğe gecikmez.

Bu böyle ise acaba niçin Amerikadan bu kadar mütahassıs getiriliyor, bu kadar öğrenci ve öğretmen yollanıyor?. diyeceksiniz. İşte meselenin mugalataya tahammülü olmıyan can alıcı noktası burasıdır: Bir memleketin diğer memleketten hazır ayakkabı veya elbise gibi almağa çalıştığı «sistemler» tutunamamış ve faydalı olamamış oldukları halde ilmî usül dediğimiz usullerin her nerede olursa olsun - ister Çinde ister Hintte - öğrenilmesi daima verimli olmuştur. Halil Fikret beyin «Amerikan görüşü», «Amerikan usulü» dedikleri şey sadece ilmî usuldür, ilmî mutalardır.

İki Dünya harbi arasına rastlayan zamanda Avrupnın, bilhassa Almanyanın en kalbur üstü kalan psikologları Amerikan üniversitelerinde psikoloji ilminin gelişmesine sahne olmuştur. Asrımızın en kuvveli filozofu John De-

wey'nin de tesirleri ni unutmamak lâzımdır. Ayrıca, Birleşik Amerika'nın nispeten harpsahası dışında kalması psikolojinin ortaya koyduğu prensiplerin okullarda denenmesine imkânlar vermiştir. Yayınlar boldur. Bu itibarla yeni fikirlerin bu kaynaklardan gelmesini yadırgamamalıdır. Ne yapalım bugün durum böyledir. Yarın başka türlü olabilir. Fakat bu hepimizin istihfaf ettiğimiz «taklitçilik» değil «İlmin Çinde de olsa aranılması» endişesidir.

«Amerikan Usulü» dedikleri bu araştırma ve düşünme usulüne göre evvelâ problemlerin tespiti, tarifi ve sonra bilinen objektif usullerle araştırmalara girişilmesi, bulunan hal çarelerinin denenmesi ve bu suretle umumî neticelere varılması bu usulün icaplarındandır. Takdir buyurulur ki bu prosedür vakit alan, yetişmiş insanlara ihtiyaç gösteren objektif bir kafa, tükenmez bir sabur ve cesaret gibi vasıflar isteyen ve bunları geliştiren verimli olduğu kadar güç bir iştir.

Her öğretim seviyesinde kendi promblemlerimizi çözmek, çocuğu daha iyi tanımak, ona daha iyi rehberlik etmek, programları ve imtihan şekillerini daha verimli bir hale getirmek, öğretmenlerin işbaşında yetişmelerini sağlamak için pek âlâ kendi problemlerimizi görerek, hal çareleri bularak umumî neticelere varmağa çalışmak mümkündür. Bu metodu kullanmağa çalışmak taklitcilik değil, yirminci yüz yılda her sahada büyük gelişmelere yol açan ilmî metodu eğitim sahasına tatbik etmeğe çalışmaktan ibarettir. Bunu daha muvaffakıyetle kullandığımız gün «taklitcilik»ten veya bu endişeden kurtuluruz.

«Amerikan taklitçiliği» damgası vurulan bu program tasarılarının bir diğer veçhesi daha doğrusu dayandığı felsefenin demokratik oluşuşudur. Son iki yüz yıldır bütün dünyada demokrasilerin zaferine doğru belirli bir inkişaf aşikâr ise de otokrasinin kökleri insanın, görenek ve geleneklerinin çok derinliklerindedir. Yıkılan müstebit krallıklar, imparatorluklar yerine çeşitli adlar altında yer yer totaliter rejimlerin baş gösterdikleri malûmdur. Bu yüzden, demokrasi ideallerine, yani şahsa kıymet vermeğe, iş birliğine, toleransa

ön plânda kıymet vererek ulaşılabiir. Bir çok nesillerin kan dökerek, sonsuz enerji sarfederek bu alanda kazandıkları zaferlerin devamını sağlamak için cumhuriyetimiziin ve demokrasi prensiplerinin müdafaasını sadece partilere bırakmak değil eğitim sistemimizin iliğine ue kanına karışmasını temin etmeğe çalışmak şarttır.

Öğretmenin gerektiği gibi yetişmesi bütün eğitim sisteminin başarısiyle yakından ilgilidir.

a) Genç öretmenler, sadece teori ve felsefe ile yetinmez de yakın çevrelerdeki problemlere karşı uyanık ve inceleme tekniklerine âşinâ olarak yetişir ve bu sahada çalışmaktan zevk duyarlarsa,

b) Araştırma neticelerinden ürkmeden hakikatleri tahrif etmeden çalışabilr, zekâlarını yapıcılıkta kullanabilirlerse,

c) Otokratik görüşün bir neticesi olan silsile i meratipten kendilerini kurtararak -ve bugün Halil Fikret Kanad'ın gayet kolaylıkla «amatörler» tâbiriyle istihfaf ettikleri gibi- kendinden gençleri ve başka türlü düşünenleri hiçe saymazlarsa,

d) Bugün örneğini gördüğümüz konferanslarla meslekdaşlarımızı eğitimle ilgili konulardan usandırmazlarsa bizleri şaka ile karışık olarak taktığınız ve pek de iltifat mânası taşımayan «demagog» la ahenkli «pedagog» mefhumunun daha müspet bir mânâ taşımasına yardım edebilirler. İki gün önce kanun tasarısı münakaşa edilirken Pedagoji şubesinin lâğvedilmesinin kararlaşmasına ramak kalmıştı. Meslek dersleri ve oları temsil eden bu şube, arzu edilen inkişafa mazhar olduğu gün lağvedilmesi değil ihya edilmesi bahis mevzuu olalacaktır.

Elimizdeki taslağın hazırlanmasına acaba niçin lüzum görülmüştür? Aceba «zevahiri kurtarmak» ithamı doğru mudur?

Çeşitli öğretmen gruplarıyle yaptığımız bütün temaslarda yüzümüze vurulan şey şudur: «Kant'ın, Kontun dediği bizi tatmin etmiyor artık. Cemiyetimizin problemlerini tanımıyoruz. İşlerimizde daha başarılı olmak için bize yol göstermek mevkiinde olan yüksek okullar bize yeni birşey vermiyor. Ne isek doğrudan dpğruya kendi teşebbüs kabiliyetimize

ve şahsiyetimize medyunuz». Belki bu itham bir az sert ve mübalağalıdır. Buna rağmen bizlere mesuliyetimizin ağırlığını hatırlatmak bakımından şayan ı dikkattir. Bir kaç gün dür tetkik ettiğiniz taslaklar bir ıslahat niyet ve gayretiyle yapılmıştır.

Bir taslağın bu kadar tartışmalara yol açmış olması da, anlaşılması kolay bir şey değildirî Bir taslak, adı üstünde nihayet bir iskelettir. Gösterdiği ana hatlar dahilinde yazılacak kitaplar iyi de olabilir kötüde olabilir. Dahası da var en iyi kitap bile iyi de kullanılabilir gayet kötü de kullanılabilir. Ayrıca, bir taslak hiç bir zaman ne tamamiyle kusursuz ne de muhallettir. Dikkatle hazırlandıktan sonra bir kaç yıl denenebilir ve daima ıslah edilerek değiştirilmesi mümkündür.

Kitaplar hazırlanmadan deneme mahiyetinde de olsa bu programların tatbikine girişilmiş olması tenkit mevzuu olmuştur. Evet, cidden kitapsızlık bir çok anlaşmazlıklara sebep olan amillerden biridir. Fakat bu sahada meşgul olanlar pek âlâ bilirler ki bir ders kitabı hazırlamak zannedildiği kadar kolay değildir. Nitekim, geçen mayıs ayından beri bu maksatla çalışanların çoğunun üstlerine aldıkları bu vazifeyi bitirebildiklerini zannetmiyorum.

Fakat bu münasebetle, sayın Halil Fikret Kanada ve diğer arkadaşlarıma, bundan bir müddet önce pedagoji öğretmenliğine ilk başladıkları sıralarda ellerinde hazır yazılmış kitapları olup olmadığını sormak istiyorum. Benim hatırladığıma göre, üniversite de dahil olmak ezere gerek yüksek okullarda gerek ögretmen okullarında yıllar yılı notlardan okuduk ve okuttuk. Hoş, belki bu bir zarurettir de.

Bir az evvel konuşmaları sırasında Sayın Kadri Yörükoğlu, profösör Bedii Ziya Egemen'den bir dilekte bulundular. Kendisinin müdafaasını yaptığı «science of education» için mücmel bir fihrist veya taslak hazırlanmasını istediler; ve bu memnuniyetle kabul edildi. Fakat bu durumun bir az hazin olduğunu söylemeden geçemiyedeğim. Bedii Ziya Egemenden sadece bir taslak değil kitap, hatta kitaplar, ilmî araştırmalar beklerdik.

Görülüyorki tenkid etmek nispeten kolay fakat

yapıcı eserler meydana getirmek zor ve sürekli gayretlere bağlıdır. Bu gün sayın heyetinizim vereceği kararla bütün meslekdaşlarımız —hepimiz— bir takım mesuliyetler kabul etmiş olacağız. Takınılacak sıhhatli tavır, «Yapsınlarda görelim» tavrı olmasa gerek. Öğretmen okuluna devam eden gençlerimizin ihtiyaçlarını hesaba katarak, hür gün inkişaf eden bu ilimlerin by seviyede kavranılabilecek olan kısımlarını seçerek iyi kitaplar hazırlamak mesuliyeti üç beş kişiye bırakılmamalıdır. Çalışma alanı geniştir. Sayın heyetinizin sâlim bir karara varacağından eminim.

Başkan — Bu izahattan sonra takriri reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

Şûra Başkanlığına

Tâşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 75 nci maddesinde deniyor ki: «Hiçbir kimse mensubolduğu felsefi içtihat, din ve mezhepten dolayı muaheze edilmez.»

Bizimde kabul etmiş olduğumuz «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi»nin 18 nci maddesinde de şöyle deniliyor: «Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır. Bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyetini gerektirir.»

Bu duruma göre öğretmen okullarında mecburi din bilgisi dersleri okutulamaz. Bu dersin ihtiyari bir kurs haline konulmasını teklif ediyorum.

Fuat GÜNDÜZALP

Başkan — Arkadaşlar, biraz evvel bundan sonra gelecek olan Şûralara bir direktif olarak verilecek bir karar almıştık. Bu karar: Öğretmen okulları programının ilkokul programlarına muvazı olarak hazırlanması idi. İlkokullarımızda din dersi olduğuna göre, ilkokul öğretmenlerinin yetişmesi babında bu mevzuda uzun boylu konuşuldu.

Faik Reşit Unat — Biz de sayın başkanımızla aynı kanaattayız.

Başkan — Efendim, bu takrir demin kabul ettiğiniz şeye

de zıttır. Ve Şûranın kararlarına da tezat teşkil eder. Ama bir kere daha teyit edilmesi için tekrar reye arz ediyorum.

Kabul edenler... Etmiyenler... Reddedilmiştir.

Faik Reşit Unat — Sayın arkadaşlar, tetkikinize sunulan komisyonumuzun raporu hakkında sabahtan beri cereyan eden münakaşaların ağırlık merkezini teşkil eden iki konu hakkında karara varmış bulunuyorsunuz. Bunun dışında değerli arkadaşlarımızın yapmış oldukları görüşmelerde ve vermiş oldukları takrirlerde bahis konusu olan meseleler ve programa ait bir kısım teferruat vardır. Arkadaşlar, komisyonda teklif edip taraftar bulmadıkları bu kısımları Şûra Genel kurulunda mevzubahis etmektedirler. Bunun dışında bazı idareci arkadaşlar da bazı şeylerin tavzihini istiyorlar. Bunları istişare organı olan komisyonlarda kesin olarak cevaplandırmak müşküldür. Bu bakımdan ana konular halledildikten sonra komisyonumuzun ricası, son vardığımız bir karara göre, gelenek haline getirdiğimiz bir kaideye uyarak bu teferruata ait tekliflerin uzun boylu burada okunması, münakaşa ret veya kabulü şeklinde ele alınmıyarak bunların heyeti umumiyesininin raporumuzla birlikte ele alınmak ve içlerinde imkân olanlar bulunuyorsa bunlar da raporun teklifleri arasında yer almak şartiyle Yüksek Millî Eğitim Bakanlığına sunulması yerinde olacaktır. Bunu teklif ediyoruz.

Başkan — Raporun esası ortada, bu raporun merkezi sikletini teşkil eden meseleler biraz evvel tekrirlerle Şûranın noktai nazarına arzedildi ve karara bağlandı. Bunun haricinde bazı teklifler vardır ki, bünyei asliye ile alâkalı değildir. Maddenin revizyonunu alâkadar etmektedir. Takrirlerle beraber raporun Vekâlete sunulması hakkında da komisyonun bir teklifi vardır. Bu teklifi reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kabnl edilmiştir.

Komisyon raporunun tümünü reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Dört kişi muhaliftir. İttifaka yakın bir ekseriyetle kabul edilmiştir. *(Alkışlar)*

Faik Reşit Unat — Şûranın gösterdiği yakın alâkadan dolayı ikinci komisyon adına teşekkürlerimi arz ederim.

Başkan — On dakika sonra toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18

BEŞİNCİ MİLLÎ EĞİTİM ŞURASI

ONBİRİNCİ BİRLEŞİM
İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati 18,25
17.11.1953

Başkan — Reşat Tartu

Sekreterler — Raif Altınok, Halis Kurtça

Başkan — Efendim celseyi açıyorum. Bir takrir var okutacağım.

V. Millî Eğitim Şûrası Yüksek Başkanlığına

VIII. komisyon tarafından hazırlanan rapor 24 saatten beri sayın üyelerin elindedir. Bu sebeple heyeti umumiyede okunmasına lüzum olmadığı, ve esasen temenni ve tekliflerden ibaren bulunan rapor muhteviyatının aynı dileklerle Yüksek Vekâlete arzına dair Yüksek Şûraca karar alınmasını saysılarımızla arz ve rica ederiz.

Kemal KAYA *H. ÖRS*

Şûra Yüksek Başkanlığına

Dilekler komisyonu raporunu incelenmek ve gereği yapılmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulmasını teklif eder, teklifimizin oya arzedilmesini rica ederiz.

Fuat BAYMUR *Remzi ÖNCÜEL* *Neşet ŞAYLAN*
Faruk KURTULUŞ

Başkan — Okunan her iki takrir bir birinden farklıdır. Birinci takrirde sadece, raporun 24 saat evvel dağıtılmış ol-

V. Millî Eğitim Şûrası, İlkokul Öğretmenlerini İlgilendiren Diğer Mevzular ve Genel Olarak İlköğretim Meseleleri Etrafında Şûra Üyelerinin Tekliflerini İnceliyen VIII. Komisyon Çalışma Halinde

T.C. MAARİF VEKÂLETİ YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİV KÜTÜPHANESİNE AİTTİR

ması dolayısiyle okunmaması ve dileklerle beraber Bakanlığa havalesi teklif ediliyor.

Bu takriri reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci takrir ise daha etraflı bir teklifi ihtiva etmektedir.

Başkan — Bu teklifi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. [1]

Şimdi üç takrir daha var. Bunlardan birisi yine konuşulacak mevzulara aittir. Onu vermiş olduğumuz karar gereğince teklifler arasına koyarak Bakanlığa sunacağız. Ayrıca iki takrir daha var. onları okutuyorum :

V. Millî Eğitim Şûrası Yüksek Başkanlığına

V. Millî Eğitim Şûrasının çalışmalarına zemin teşkil eden hazırlıkları bol dokümanlarla mükemmel bir şekilde başardığı, Şûranın en uzak köy öğretmenlerinden üniversiteler rektörlerine kadar her derecedeki mütehassıslardan mürekkep pek değerli bir heyet olmasını sağladığı, müzakerelerin ihtisasa saygı gösteren akademik bir hürriyet havası içinde geçmesini temin ettiği, üye sayısının % 85 şinin eğitim davasında bilfiil çalışan uzuvlardan mürekkep olmasını bilhassa göz önünde tuttuğu; Eyi niyet, saygı, sevgi ve sağ duyu itibarı ile meslekdaşlara örnek olduğu için Millî Eğitim Vekili Sayın Tevfik İleri'ye ve Vekâlet mütehassıslarına Şûra genel kurulu tarafından teşekkür edilmesini teklif ve bu teklifin genel kurula arzını saygı ile dilerim.

Kadircan KAFLI

Başkan — Reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... İttifakla kabul edilmiştir. (*Alkışlar*)

Şûra Başkanlığına

Türk Öğretmeni Türk Milletini medeni milletler seviyesine çıkaracak inkilâp manzumesine sadece bağlı değil, bu inkilâpları en hücra vatan köşelerine kadar götürmüş, yay-

[1] VIII. Komisyonun Raporu konuşmaların sonuna alınmıştır.

mış ve kendisini bunda vazifeli bilmiştir. Bu onun yalnız resmi vazifesi değil, en aziz ülküsüdür. Şûranın kapanması vesilesiyle bir kere daha tebarüz ettirilmesini Yüksek Şûraya teklif ediyorum.

Hasan Bedrettin ÜLGEN

Başkan — Ayağa kalkarak reyinizi izhar etmenizi rica ediyorum. (*Ayakta sürekli ve şiddetli alkışlar*)

İttifakla kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlar, şu dakikada Beşinci Millî Eğitim Şûrası 13 gündür devam eden ve memleketimiz için çok hayırlı olduguna inandığımız çalışmalarını bitirmiş bulunuyor. Şahsen bu Şûradan büyük ilhamlar aldığımı ve büyük istifadeler ettigimi arzeder. Ayrıca teveccüh buyurarak bana riyaset yazifesini vermiş ouduğundan dolayı saygılarımı sunarak hepinizi saygı ve sevgi ile selâmlarım.

Sözü ve riyaseti, Millî Eğitim Bakanına bırakıyorum. (Alkışlar).

Tevfik İleri — Beşinci Millî Eğitim Şûrasını kapatıyorum.

Beşinci Millî Eğitim Şûrasını açtığım gün çok bahtiyardım. Şûrayı kapatırken daha çok bahtiyarım. Tasavvur ettiklerimizi, tahayyül ettiklerimizi Şûra, bol bol vermiştir. On üç günlük devamlı, ısrarlı, muntazam çalışmasiyle hakikaten Türk maarifi için ve Türk milleti için çok hayırlı kararlara varılmış bulunmaktadır. Fakat itiraf edeyim ki, aynı zamanda büyük üzüntü içindeyim. Birbirimizi çok daha yakından tanıyarak büyük bir hürriyet havası içinde, samimiyet havası içinde, bütün düşüncelerimizi, şahıslarımızı bir tarafa bırakarak, yalnız memleketin, milletin menfaatine olan düşüncelerimizi, hudutsuz bir cömertlikle ortaya döktük. Âmir memuru ile, arkadaş arkadaşı ile, talebesi hocası ile çalıştı, hep hakikati bulmak için... Üzüntüm sizlerden ayrılmaktan geliyor. Beşinci Maarif Şûrasının on üç günlük çalışması hayatımın en aziz hatırası olarak kalacaktır. Ve sizden gönlümün en sıcak sevgilerini ve muhabbetlerini bütün Anadolu'daki arkadaşlarınıza ulaştırmanızı rica ediyorum. Kuv-

V. Millî Eğitim Şûrası Üyeleri Birarada

vetle inanıyoruz ki, maarif tarihimizi tetkik edenler, ileride tedkik edecek olanlar, Beşinci Maarif Şûrası üzerinde ısrarla duracaklardır. Ve maarif hayatımız için bir dönüm noktası olduğunu kabul edeceklerdir. Bize düşen vazife, almış olduğumuz kararları, bize tevdi etmiş olduğunuz kararları, derhal tatbik edilmesi mümkün olanlarından başlamak şartiyle, kademe kademe, merhale merhale tahakkuk ettirmeğe çalışmaktır. Bunu sadakatle yapacağız ve bunu yaptığımız takdirde milletimize büyük hizmetler etmiş olduğumuza kani olarak, onun, huzurunu duyacağız.

Dâva sizindir. milletin bu büyük dâvası sizin omuzlarınızda, sizin yüreklerinizde, sizin kafanızda tahakkuk edecektir. Bu güç ve şerefli dâvaların mübarek insanları olarak, muvaffak olmanızı temenni ediyorum ve hepinizi sevgilerle, muhabbetlerle selâmlıyarak Beşinci Millî Eğitim Şûrasını kapıyorum. (Sürekli ve şiddetli alkışlar.)

Şûra Umumi Heyetince Vekâlete Sunulmasına Karar Verilen *İlkokul Öğretmenlerini İlgilendiren Diğer Mevzular Ve Genel Olarak İlköğretim Meseleleri Etrafında Şûra Üyelerinin Tekliflerinin İncelenmesi Komisyonunun Raporu*

V. Millî Eğitim Şûrası Başkanlığına

İlkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer mevzular ve genel olarak ilk öğretim meseleleri etrafında şûra üyelerinin tekliflerinin incelenmesi ile görevli olan VIII. numaralı Komisyonumuz 6/II/1953 tarihinden 13/II/1953 tarihine kadar yaptığı toplantılarda kendisine verilmiş olan şûra üyeleriyle, vatandaş ve meslektaşlardan gelen (64) dilek ve teklif evrakını müzakere ederek bunlardan 13 nün Şûra Başkanlık divanına, 21. nin Vekâlet makamına, 7 sinin şûra birinci komisyonuna, 5 nin Şûra ikinci komisyonuna, 1 nin Şûra dördüncü komisyonuna, 3 nün Şûra yedinci komisyonuna verilmesine, 6 teklifin Şûra Genel Sekreterliğine iadesiyle 8 teklifin de Şûra gündemi ile ilgisi görülmemesi dolayısiyle reddine karar vermiştir. Verilen kararlar tarih ve dilek sırasiyle aşağıda arz edilmiştir:

1 — Kütahya Erkek Sanat Enstitüsü öğretmenleri tarafından hazırlanan sirkülerin, konusu itibariyle şûra program ve gündemi ile ilgili görülmediğinden, Millî Eğitim Vekâletine arz edilmek üzere Şûra Başkanlık divanına sunulmasına,

2 — Eski öğretmenlerden Ahmet Tevfik Yücesoy tarafından Millî Eğitim Vekâletine gönderilen 20/ocak/1953 tarihli 6 sahifeden ibaret olan ve V. Millî Eğitim Şûrasına arzı istenilen yazı ile 25/ocak/1953 tarihli ve evvelki yazıya ek olarak yazılmış olan mektup ve ekleri komusyonumuzda okundu ve incelendi. Yazı sahibi şûra mevzuu ile ilgili

görünmeyen meselelere insicamsız ve irtibatsız olarak temas etmiş olup bunların tetkikini ve şûraya arzını istemektedir.

Komisyonumuz, bu tekliflerin şûraya arzına lüzum görmemiştir. Ancak yazıların bütünü ile tetkiki neticesinde:

Bu yazılar inkilâplarımızı ve cumhuriyeti istihdaf edici, birbirini tutmaz ve muvazenesiz fikirleri ihtiva eder mahiyette görüldüğünden durumun Millî Eğitim Vekâletine arzına,

3 — Devlet Demiryolları Meslek Okulu mezunlarının olgunluk imtihanı vererek yüksek tahsile devam etmek hakkının tanınması mevzuundaki dilekçeleri şûra gündemi ile ilgili görülmediğinden Millî Eğitim Vekâline arzına,

4 — İstanbul Üniversitesi Pedagoji Enstitüsü döçenti Dr. Refia Şemin tarafından verilmiş olan; Çocukların zekâ ve şahsiyeti bakımından bütünlüğü içerisinde tanıtacak mütehassıslardan mürekkep bir servisin okullarda veya Millî Eğitim Müdürlüklerinde ihdası meselesinin Şûraca incelenmesi hakkındaki teklifi görüşüldü. Üyelerin mütalâalarından sonra teklif sahibinin de komisyonumuza çağrılarak izahat vermesi uygun görüldü ve teklif sahibi komisyon önünde teklifindeki maksat ve gayeyi açıkladı. Bu teklifin güttüğü maksadın Millî Eğitm Vekâletince hâlen ele alınmış bir problem olması ve önemi bakımından dikkate alınması faydalı ve lüzumlu görülerek bu teklifin maddî ve mânevi bakımlardan çocuğu koruyucu mevzuatın incelenmesi konusu ile ilgili bulunan VII. komisyonda incelenmek üzere havalesine,

5 — Kadri Mumcuoğlu tarafından verilen 5 teklif ayrı ayrı görüşülmüş ve bunlardan 1. olan Okul-Aile Birliklerinin ve okul kooperatiflerinin fakir öğrencilere yapmakta olduğu maddî yardımın öğrencilere aşağılık duygusu aşıladığı göz önünde tutularak bu yardımların okul dışına atılması teklifi incelendi ve teklif sahibi görülen lüzum üzerinde komisyonumuzda dinledi.

Neticede okul kooperatiflerinin statüsü hükümleri ve okul aile birlikleri yonetmeliği gereğince yapılmakta olan faaliyetlerle bu kuruma fayda sağlamak gayesiyle kurumun

yardım dernekleri çalışmalarının okul dışına çıkarılmasında faydadan ziyade mahzur bulunduğu, kanaatına varılarak takririn Şûraca müzakeresine lüzum bulunmadığına,

6 — İkinci teklif okul yapımının bir sisteme bağlanması işi hakkında olup Şûra birinci komisyonunun çalışmalariyle ilgili olduğundan teklifin adı geçen komisyona verilmesine,

7 — Üçüncü teklif kadrosuzluk ve türlü sebeplerle kıdemleri kaybolan öğretmenlerin kayıplarının telâfisi yoluna gidilmesi hakkındadır. Bu teklif incelendi. Mevcut mali mevzuat, derece yükseltilmesini ve alınan maaşın bir kıdem süresince devam etmesini de şart kıldığından ancak yeni bir kanun ile yerine getirilecek olan bu temenninin Millî Eğitim Vekâletine arzına,

8 — Dördüncü teklif ilkokullarda müzik, beden eğitimi, resim-iş derslerinin mütehassıs arkadaşlara verilmesi hakkındadır. Bu mevzuun 2. Komisyon çalışmalariyle ilgili olduğu görüldüğünden adı geçen komisyona gönderilmesine,

9 — Beşinci teklifi ilkokullarda öğrencilere kitap aldırılması işine son verilmesi hakkındadır; Esbabı mucibesi olmadığından kendisine iadesiyle mucip sebepleri gösterilmek şartiyle yeniden teklif yapılmak üzere Genel Sekreterliğe verilmesine,

10 — Öğretmen Dernekleri Millî Birliği adına verilmiş olan dört maddelik teklif önemli konuları ihtiva etmekle beraber mucip sebepleri yazılmamış bulunduğundan komisyonumuzca evvelce verilmiş olan prensip kararına uyularak Genel Sekreterliğe iadesine,

11 — Ege Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği adına verilmiş olan 10 maddelik teklif okunarak incelendi. Teklifler şu maddeleri ihtiva etmektedir:

a) Bakanlıkça yayınlanan meslekî eserlerin bütün öğretmenlere maliyet fiatı üzerinden verilmesi,

Bu hususta komisyonca görüşmeler yapıldıktan sonra görülen lüzum üzerine neşriyat müdür yardımcısı Namık Katoğlu komisyona davet edilerek bu hususta Vekâletçe alınmış olan karar ve tedbirleri açıkladı.

Neticede:

Vekâletçe basılan meslekî eserlerin Millî Eğitim Memurluklarına kadar parasız gönderildiği ve bu neşriyattan bir kısmının esasen maliyet fiatının dahi dununda satışa arz edildiği ve meslek mensuplarının bir yıl vade ile ve aylık taksitlerle meslekî neşriyatı ve diğer Vekâlet neşriyatını % 20 tenzilâtla almaları mümkün olduğu anlaşılmış olmakla meslekdaşlarımızın tekliflerine uygun tedbirlerin alınmış bulunduğu kanaatına varılmış ancak Millî Eğitim Memurluklarına kadar gönderilen Vekâlet neşriyatının köy okullarına kadar teşmili hususunun Vekâletten temenni edilmesinin uygun olacağı kanaatına varılmıştır.

b) Köy öğretmenlerine yıpranma kıdemi verilmesi hakkındadır,

İlgisi dolayısiyle 1. Komisyona havale edilmiş ve bu komisyondan gelen cevapta teklifin genel kurula arzının uygun olacağı bildirildiğinden şûra divanına arzına,

c) Stajiyer öğretmelerin bir müddet birden fazla öğretmenli okullarda çalıştırılması hakkındadır. İlgisi dolayısiyle 2. Komisyona havalesine,

d) Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin kasaba ve şehirlerde de çalışmalarına aittir. 2. Komisyonla ilgisi dolayısiyle bu teklif adı geçen komisyona da arz edilmiş ise de hâlen öğretmen okulları ile köy enstitülerinin birleştirilmesi hakkındaki kanunda bu cihetde dikkate alınmış bulunmakla durumun Şûra Başkanlık divanına arzına,

e) Her öğretmenin önce ve beş yıl müddetle köylerde çalışması hakkındadır. İlgisi dolayısiyle 1. Komisyona havale edilmiş ve adı geçen komisyonca genel kurulda müzakeresi için tekrar komisyonumuza gönderilmiş olan bu teklif öğretmen okulları ile köy enstitülerinin birleştirilmesi hakkındaki kanun tasarısında dikkate alınmış bulunduğundan dileğin Vekâlete arzına,

f) Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin geçmiş yıllardaki kayıplarının bir intibak kanunu ile telâfisi istenmektedir.

Bu hususta alınacak tedbir ve verilecek kararın tâyini için teklifin Şûra Başkanlık divanına arzına,

g) Her okullu köyde sağlık şartlarına uygun öğretmen evlerinin yapılmasına devam edilmesi hakkında komisyonumuzca önemli ve sağlanması zaruri görülmüş ve bir temenni olarak Şûra Başkanlık divanına arzına,

h) Köy Okulları Başöğretmenlerine verilen ek görev ücretlerinin daha âdilâne bir şekilde ayarlanması istenilmektedir.

Bu teklif ilgisi dolayısiyle 1. Komisyona havale edilmiş fakat ilgisi görülmiyerek tekrar komusyonumuza iade edilmiş olduğundan dilek yeniden incelenerek verilmekte olan ek görev ücretinin daha adilâne bir şekilde ayarlanması komisyonumuzca uygun görüldüğünden Şûra Başkanlık divanına arzına,

i) İlkokul öğretmenleri Yardım Sandıklarının birleştirimesi hakkında olup esbabı mucibesinde bildirildiği gibi bu işin bir elden idaresinin faydalı olacağı düşüncesiyle teklifin Şûra Başkanlık divanına arzına,

k) Hasan-Oğlan Yüksek Köy Enstitüsü mezunlarının tahsil seviyelerine uygun surette görevlendirilmeleri teklif edilmekte olup bu hususun bir temenni halinde Şûra Başkanlık divanına arzına,

12 — İzmir Tüccarlarından Nüsret Siber imzasiyle gelen 2. II. 1953 tarihli mektup okundu. Hemen hepsi yönetmeliğin hükümleri içinde bulunan bu temennilerin bir defa da 4. Komisyon tarafından görülmesi uygun olacağından mektubun adı geçen komisyona havalesine,

13 — Bozüyük İlcesine bağlı Köy Eğitmenleri adına Mehmet Gazi Pekpulat ve İnegöl Eğitmenleri adına Mehmet Çetin ve arkadaşları tarafından verilen dileklerde tasfiyeye tâbi tutuldukları takdirde hizmet süresine göre bir ikramiye verilmesi hakkındaki istekleri ilgisi dolayısiyle 1. Komisyona havalesine,

14 — İzmir Öğretmenleri Derneği adına Başkanları Raif Altınok tarafından verilen teklifin 1 ve 3. maddelerinde zikri geçen hususların alâkası dolayısiyle 7. Komisyona havalesine,

15 — Devamsız öğrencilerin takibi hususundaki İzmir Derneğinin 9. dileği olan bu hususun 1. Komisyonda tetkikinin uygun olacağına,

16 — Yine İzmir Öğretmenler Derneğinin öğretmenlerin sağlık, çocuk okutmak ve karı koca durumundan dolayı Vilâyet Merkezlerine gelebilecekleri yönetmelikte tasrih edilmiştir. Halbuki bu mazeretlerin dışında kalan köy öğretmenlerinin de şehir okullarında vazife görme imkânlarının sağlanması teklifi ilgisi dolayısiyle 1. Komisyona gönderilmesine,

17 — Cemâl Onuğur'un İlköğretim Teftiş sistemi ve öğretmenin değerlenmesi hakkında vermiş olduğu teklifinin ehemmiyeti gözönüne alınarak umumî heyette görüşülmek ve Vekâlete arz edilmek üzere bir karar alınması için Şûra Başkanlık divanına sunulmasına,

18 — İzmir'de Büyük Kardıçalı Handa 1 ve 2 numaralarda Bülent Eşref Solmaz tarafından 21 sayfa olarak ve Şûra Başkanlığına gönderilen rapor incelendi. Rapor muhteviyatının Şûra gündemiyle bir ilgisi görülmediğinden ve kül olarak Millî Eğitim Sistemimizi alâkadar ettiğinden Vekâlete arzına,

19 — Faik Ertan imzasiyle «Radyo ile Eğitim» mevzuunda yapılan teklif incelendi. Komisyonumuzca da yerinde görülen bu teklifin Vekâlete arzına,

20 — Kadri Mumcuoğlu'nun ilkokul öğrencilerine kitap temini ve kitaplıklar tesisi hususu esasen Vekâlet tarafından nazarı itibare alınmış olduğundan teklife ait yapılacak bir bir işlem olmadığına,

21 — Kadri Mumcuoğlu'nun öğretmen Yapı Sandığı hakkındaki teklifi incelendi. Sandık Başkanı Kemal Atatuğ dinlendi. Teklif bu hususdaki kanun tasarısiyle ilgili görüldüğünden Vekâlete arzına,

21 A — Yenihayat Okulu Başöğretmeni Raşit Dengiz tarafından Ceza Evlerindeki mahkumlara İlk Öğretimin bir plân dahilinde verilebilmesi için yaptığı teklif Halk Eğitimiyle ilgili görüldüğünden Vekâlete arzına,

22 — Kemâl Akalın'ın öğretmen okulları ve liselerde idarecilerin seçimle yapılması hakkındaki teklifin Şûra gündemiyle alâkası bulunmadığından reddine,

23 — Hasan Bedrettin Ülgen, Naci Esengil ve Atatürk İlkokulu Yardım Derneği imzalariyle verilen teklif incelendi. Muhtelif mevzuları ihtiva eden 45 maddelik teklifin mucip sebepleri zikredilmediği için teklifin sahiplerine iadesiyle her madde hakkında mucip sebepleri açıkça bildirilerek ilgili komisyonlara tevdiinin mümkün olacağına,

24 — Atatürk İlkokulu Yardım Derneği Başkan Vekili Naci Esengil tarafından İlkokul Öğrencilerinin okul dışı çalışmaları hakkında teklifi inceledi. Bu hususta Vekâletin 1939 tarihli emriyle ilk-okul öğrencilerinin okul dışı boş zamanlarının ne şekilde geçirecekleri tesbit edilmiş bulunduğundan yapılacak bir işlem olmadığına,

24 A — Öğretmen İsmail Çağlargil'in «Sinerjiler ve kondisyonel refleksler ve ruh hastalıkları» kitaplarını da ihtiva eden teklifi incelendi.

Teklif sahibi, memleketimizde üniversiteler haricinde yetişen kâşiflerin himayesini ve keşiflerinin kıymetlendirilmesini istiyerek Vekâlete bağlı bir teşekkül kurulmasını temenni etmektedir. Şûra gündemiyle ilgisi bulunmıyan bu temenninin Vekâlete arzına,

25 — Edirne öğretmenler birliğinin intibak kanunu kabulü hakkındaki telle bildirilen dileği kanun mevzuu olduğundan Vekâlete arzına,

26 — İzmir Öğretmenler Derneği adına başkanları Raif Altınok tarafından verilen teklif incelendi.

Bir ve üçüncü maddelerde ilkokul öğretmenlerinin ve ailelerinin bir hastalık vukuunda tedavilerini temin maksadiyle okul adedine göre doktor tâyini istenmektedir.

Lise ve ortaokulların mühim bir kısmında olduğu gibi ihtiyaca göre birkaç ilkokula bir doktor tahsisi komisyonumuzca da uygun görülerek meselenin 7 inci Komisyona arzına,

İkinci madde yapı sandığının tasfiyesi hakkında olup aynı mealde birçok teklifler bulunduğundan birleştirilmesine,

Dördüncü madde öğretmenlerin isteği dışında nakil ve tâyinler yapılmakta olduğu, binaenaleyh kararnamelerde naklin ne sebeple yapıldığının açıklanması hususundaki dileğin Vekâlete arzına,

Beşinci madde Şûra gündeminde ilgisi görülmediğinden ilkokul öğretmenlerinin iktisadî devlet teşekkülleri memurlariyle maaş farkı bakımından tatmin edilmesi hususu gündem dışı olduğundan müzakeresine lüzum olmadığına,

Altıncı maddedeki kadrosuzluk yüzünden terfiî geç kalan öğretmenlerin maaş farklarının tediyesi hakkındaki teklif, diğer tekliflerle aynı mahiyette olduğundan Vekâlete arzına,

Yedinci madde de yaz tatilinde öğretmenlere nakil vasıtalarında tanınan tenzilâtın eş ve çocuklarına da teşmili hakkındaki teklif Şûra gündeminde ilgisi görülmediğinden konuşulmasına lüzum olmadığına,

Sekizinci maddeki ilkokul öğretmenlerinin kıdemlerinde yıprama hakkının göz önünde tutulmasına dair olan teklif diğer teklifler gibi aynı mahiyette bulunduğundan birleştirilerek Şûra Başkanlık divanına arzına,

Dokuzuncu madde devamsız öğrencilerin takibi hususundaki teklifin bir numaralı komisyona sunulmasına,

10 uncu maddedeki başöğretmenlerin hastalık ve izin gibi hallerde ek görev ücretlerinin kesilmemesi hakkındaki dilekleri gündem haricinde görüldüğünden reddine,

11 inci madde, bir öğretmenin terfi için lâzımgelen 3 raporun müfettişin öğretmeni görmemesi yüzünden noksan kalması takdirinde bir veya iki raporla iktifa edilmesi hakkındaki dilek yerinde görülmüştür.

Ancak öğretmenlerin terfi, taltif, nakil ve teçziyeleri hakkındaki kanun tasarısının 6 ıncı maddesinde bu dileğe uygun olarak tesbit edilmiş olan metnin tahakkuku sağlanırsa

temenninin mümkün olacağı göz önüne alınarak Millî Eğitim Vekâletine arzına,

13 üncü madde 5242 numaralı kanunun birinci maddesini (60) liradan yukarı aylık alanlara da teşmili hakkındaki teklif gündem dışı görüldüğünden reddine.

27 — Afif Güneri imzasiyle verilen takrir incelendi. Muhteviyatının birinci kısmı müfredat programlarına ait olduğundan 2 numaralı komisyona tevdiine, ikinci kısmı ise gündem dışı olduğundan reddine,

28 — Yalova Öğretmenler Derneği tarafından Şûraya gönderilen ve 6 maddeden ibaret olan dilekler Şûra komisyonları konuları içinde incelenmekte olduğundan ayrıca bir özelliği görülmediği için Genel Sekreterliğe iadesine,

29 — Ankara İhsan Sungu İlkokulu öğretmenlerinden Emirhan Ilıpınar tarafından verilen teklif yazısı okundu. İhtiva ettiği düşüncelerin Şûranın birinci ve ikinci komisyonlarınca etraflı surette incelenmekte olduğu dikkate alınarak Genel Sekreterliğe iadesine,

30 — Zonguldak Kilimli İlkokulu Başöğretmeni Mubahat Gürsoylu tarafından verilen 9/II/1953 tarihli dilekler tetkik edildi. Bu dileklerden (b, c, ç, e) maddelerinde belirtilen dileklerin ilgisi dolayısiyle birinci komisyona tevdi edilmesine karar verilmiş ve adı geçen komisyon tarafından komisyonlarını ilgilendirmemesi kanaatiyle Genel Sekreterlik yoluyla tekrar komisyonumuza iade edilmiş olan ve aşağıda dört madde halide yazılan :

b) Teftiş görmeyen öğretmenin o yılki çalışmasının başarılı sayılmasına kabul edilmesi,

c) Köylerde çalışan öğretmenlerin resmî tatillerde izin almadan şehre veya kasabaya inebilmesi, dilediği takdirde şehir veya kasabada oturabilmesi hakkının tanınması,

ç) Disiplin Kuruluna verilen bir öğretmenin mutlak surette kurulda dinlenmesi, ve itiraz hakkının her ceza maddesine kabul edilmesi,

e) Terfi edecek öğretmen için müfettiş rapor verirken Başöğretmenden öğretmen hakkındaki raporunu istemeli (çok öğretmenli okullarda) tek öğretmenli okullarda ise Millî Eğitim Memurunun bu vazifesini yapabilecek duruma sokulması ve onun da raporunu vermesi şart olmalıdır.

Bu dileklerin ikinci müzakeresinde Şûra Başkanlık divanına arzı uygun görülmüştür.

31 — Zonguldak Kilimli İlkokulu Başöğretmeni Mubahat Gürsoylu tarafından verilen teklif aynı konuya temas eden diğer teklifler dolayısiyle ikinci komisyona bildirilmiş olup muhtevası bakımından Vekâlete arzedilmek üzere Başkanlık divanına sunulmasına,

32 — Bayındır Arkbaşı Çırpı köyü Başöğretmeni Halil Akyavaş tarafından gönderilen 8/II/1953 tarihli mektup okundu. İhtiva ettiği konular daha evvel bu hususta verilmiş olan tekliflere göre karara bağlanmış bulunduğundan bu teklifin de aynı mahiyetteki tekliflerle birleştirilmesine,

33 — Malatya İlkokulu öğretmenleri tarafından Şûra Başkanlığına gönderilen teklifin ikinci maddesinin A, B, C, D, pragraflarında bildirilen hususların Vekâlet tarafından üzerinde durulmakta bulunduğundan ve yeni kanun teklifini icabettiren mahiyette görüldüğünden bu maddelerdeki dileklerin Millî Eğitim Vekâletine arzına,

Ancak teklifin ikinci maddesinin E fıkrasında mevzubahis edilen mevcut kanunlar doğum yapan öğretmenlerin doğumdan önce ve sonra ancak 42 gün izinli sayılabilmeleri hususunu âmir bulunmaktadır. Bu izin müddetinin maaşsız olarak 6 aya çıkarılması istendiğinden Başkanlık divanına arzına,

34 — Sivas İmranlı Köyü Sağlık Memuru Kâmil Gölbağ tarafından verilen bu dilek tahsilini yükseltmek için müessese tavsiyesi istendiğinden şûra konusu ile ilgili görülmediğinden ilgili makama tevdii için Genel Sekreterliğe verilmesine,

35 — Develi istiklâl İlkokulu Başöğretmeni Tahir Cebeci tarafınban gönderilen tel yazısında ilkokul Yapı Sandığının tasfiyesi hususunda bir karara varılması istenmektedir.

Aynı konu üzerinde muhtelif teklif ve şikâyetlerin tevali ettiği görüldüğünden ilk öğretim mensubu arkadaşlarımızın hemen müşterek bir derdi mahiyetini taşıyan bu hususun şûraca görüşülmesi uygun bulunduğu kararıyle durumun Başkanlık divanına arzına,

36 — İzmir Bulgurca öğretmeni Turgut Öcal tarafından verilen dilekçede ileri sürülen teklifler ilgili komisyonlarda görüşülmekte olduğundan ve emsali hakkında da karar verilmiş bulunduğundan yeniden görüşülmesine lüzum görülmemiştir. Ancak bu dilekçede adı geçen öğretmenin ifade tarzında meslekî vakar ve ciddiyetiyle kabili telif olmayan fikirler ve ithamlar bulunması dikkati çeker mahiyette görüldüğünden bu hususta daha temkinli davranmasının gerektiğinin kendisine duyurulması faydalı olacağı düşüncesiyle dilekçenin Vekâlet yüksek makamına sunulması,

37 — Selâhattin Ortaç tarafından 10/II/1953 tarihli teklif İlk Öğretim kanunu ile alâkalı bulunduğundan birinci komisyona havalesine,

38 — Kars ilinde şûra üyesi Osman Alkanlar tarafından verilen 9/II/1953 tarihli eğitmenlere verilecek ücretin (40) liradan 70-80 liraya çıkarılmasına ait teklifi incelendi.

Şûra gündemiyle ilgisi olmadığı gibi, Eğitmenlerin tasfiyesi bahis mevzuu olduğundan teklifin komisyonumuzca karara bağlanmasına ihtiyaç bulunmadığından Vekâlete arzına,

39 — Çanakkale delegelerinden Etem Öğül ve Mehmet Gündoğdu tarafından verilen 10/II/1953 tarihli teklifi incelendi.

Köy sağlığı ile, sağlık Vekâleti bir plân dahilinde meşgul olmakta ve ehemmiyetle bu işin halli yoluna gitmekte bulunduğundan, ihtisasa taalluk ettiği nazarı dikkate alınarak bu teklifin uygun olamıyacağı kanaatiyle reddine.

40 — Harbokulu psikoloji öğretmeni Mitat Özgüç tarafından verilen 11/II/1953 günlü teklif incelendi.

Okul binaları yapılırken çocukların oynayacağı bahçe kısmının da lüzumu kadar plânda nazara alınmasını ihtiva eden bu teklifin güzel ve yerinde bir temenni olduğu anlaşıldığından Millî Eğitim Vekâletine arzına,

41 — Erzurum İnönü İlkokul öğretmenlerinden M. Bedri Öztürk tarafından verilen 5/II/1953 tarihli 4 sayfalık teklif incelendi.

Teklif sahibinin dilekleri Şûraya başarı temennisi mahiyetini taşıdığından 3 ve 4 üncü sınıf arasındaki boşluğun doldurulması temennisi şûra gündeminde müzakere edileceği düşüncesiyle ayrıca tezekküre lüzum olmadığından Genel Sekreterliğe iadesine,

42 — Demirli bahçe ilkokulu hizmetlilerinden Hüseyin Doğan tarafından gönderilen mektup okundu. Ücretlerinin arttırılmasına ait olan bu teklif özel idare bütçelerini ilgilendirdiği gibi Şûra gündemiyle de alâkalı bulunmadığından reddine,

43 — Sabih Özlü tarafından 11/II/1953 tarihli dilek incelendi.

Çocukların okul dışı zamanlarını semt semt kurulacak oyun yerlerinde geçirebilmelerini temin maksadiyle şehir ve kasabalarda bu neviden spor ve oyun meydanları yapılmasının Özel idare ve belediyelere Millî Eğitim Vekâletince tavsiyesi hakkındaki teklif önemi bakımından yerinde bulunması hasabiyle Şûra Başkanlık divanına arzına,

44 — Kilimli ilkokulu Başöğretmeni Mubahat Gürsoylu tarafından verilen 11/II/1953 tarihli teklif incelendi.

Özel Türk okullarında maaşlı olarak çalışan ve ilkokullarda öğretmenlik yapmak yetgisini haiz olanların resmî okullarda vazife alanlarla maaş ve terfi durumlarının aynı olması yolundaki dilek yerinde görülerek Şûra Başkanlık divanına arzına,

45 — Millî Eğitim Şûrası üyelerinden Kerim Tuncer, Osman Alkanlar ve arkadaşları tarafından 9 madde halinde verilen 11/II/1953 tarihli teklif incelendi.

Bütün öğretmenlerin iki kıdem süresi köy öğretmenliğ yapmalarını istihdaf eden birinci teklif, öğretmen okullarıyl köy enstitülerinin birleştirilmesi hakkındaki kanunda müdde tayiniyle tesbit edilmiş olduğundan bu dileğin kanunla yerine getirilmek yolunda bulunması dolayısiyle Vekâlete arzına Teklifin ikinci maddesi Vekâletçe yapılmış nakil yönetmeli ğiyle sağlanmış ve kanunla da tesbit edilmiş bulunduğundan bu dileğin müzakeresine lüzum görülmediğine, Teklifin üçüncü maddesi daha evvel bu hususta yapılan teklifler do layısiyle gerekli komisyonlarda görüşülmek üzere Şûra Baş kanlık divanına arz edilmiş olduğundan tekrar aynı konunun müzakeresine ihtiyaç görülmemiştir. Dördüncü teklif daha evvel bu hususta yapılan teklifler dolayısiyle gerekli komisyonlarda görüşülmek üzere Şûra Başkanlık divanına arz edilmiş olduğundan tekrar ayni konunun müzakeresine lüzum kalmamıştır. Beşinci teklif, öğretmen de memur olduğundan dolayı bu hususlaki bütün memurları ilgilendiren umumî hükümlere tâbidir. Bu itibarla yeni emeklilik kanununun bu nevi dilekleri karşılıyacak mahiyette düşünüldüğünden bu teklifin bir kanun mevzuu olması hasebiyle Vekâlete arzına,

6 ıncı teklif, evvelce bu hususta yapılan teklifler gibi gerekli muameleye tabi tutularak müzakeresi yapılmış bulunduğundan ayrıca konuşulmasına lüzum görülmediğine,

7 inci teklif, intibak kanununa ait bu dileğin muamele yapılmak üzere evvelce müzakeresi yapıldığından ayrıca konuşulmasına lüzum bulunmadığına,

8 inci teklif, öğretmenlerin tatillerde muayyen tenzilâtla seyahat etmekte oldukları bir vakıadır. Bu dileğin ayrıca müzakeresine ihtiyaç görülmemiştir.

9 uncu teklif, yapı sandığı hakkındaki dilek olup evvelce bu hususta verilen teklifler incelenerek gerekli karar verilmek üzere Şûra Başkanlık divanına sunulmuş olduğundan ayrıca müzakeresine lüzum olmadığına,

46 — Mucur Millî Eğitim Memuru Osman Uzun ve Beşikdüzü Köy Enstitüsü öğretmeni Kemal Akalın tarafından, köy enstitüsü mezunlarına verilen alât ve edevatın satılarak okula varidat teminine dair teklifleri incelendi. İdarî bir işlem olması hasebiyle Şûra gündemiyle de ilgisi bulunmadığından dileğin reddine,

47 — Beşikdüzü Köy Enstitüsü öğretmeni Kemal Akalın ve arkadaşları tarafından verilen orta dereceli okul öğretmenliğine ve müfettişliğine yükselmiş olanların maddî ve manevî bakımlardan kıdemleri nazara alınarak maaş durumlarının yükseltilmesi hakkındaki dilekler okundu.

Evvelce aynı mevzuda gelen dileklerle bu dileğin mahiyetinin bir olması hasebiyle yeniden karar ittihazına lüzum olmadığına,

48 — Mucur Millî Eğitim Memuru Osman Uzun ve Kemal Akalın tarafından verilen 3238 sayılı kanun ile mesleğe alınmış eğitmenlerin terfihi ve tasfiye edileceklerin tazminatla tatminini isteyen dilekler incelendi.

Evvelce bu mevzuda vaki dileklere ait görüşmeler cereyan ettiğinden ve eğitmenlerin tasfiyesi de Vekâletçe tekarrür ettiğinden bu hususlaki dileklerle Vekâlete arzına,

49 — Kemalpaşa Örenköyü Başöğretmeni Ahmet Giray tarafından verilen teklifte öğretmenlerin mümtazen terfi ettirilmeleri hakkındaki dilek öğretmenlerin terfi, taltif, nakil ve tecziyelerine ait tasarı da gözönünde tutulduğu anlaşıldığından bu teklifle varılmak istenen maksadın sağlandığı neticesine varılmıştır. Bu sebepten ötürü dileğin Vekâlete arzına,

50 — Öğretmen Dernekleri Millî Birliği tarafından komisyonumuza verilen 11/II/1953 tarihli dilekler incelendi.

Birinci maddedeki intibak kanunu hazırlanması ve hemen çıkarılması hususundaki dilek ayrıca bir kanun mevzuu olması bakımından ve bu hususta yapılan diğer dilekler birleştirimek suretiyle Millî Eğitim Vekâletine arzına,

F-49

İkinci dilek olarak köy öğretmenlerinin mahrumiyet de recelerine göre 10-40 lira arasında bir köy zammı verilmesi ayrıca bir kanun mevzuu olduğundan Millî Eğitim Vekâle tine arzına,

Üçüncü teklif, öğretmènlerin stajları biter bitmez 25 lira aslî maaşla vazifeye başlatılmaları hakkındadır. Bu teklifin de bir kanun mevzuu olması dolayısiyle Millî Eğitim Vekâletine arzına,

Dördüncü teklif bekâr ve sağlık durumu iyi olan öğretmenlerin de talepleri üzerine nakilleri yapılabilmesi, öğretmenlerin terfi, taltif, nakil ve tecziyeleri hakkındaki tasırıda nazarı itibare alındığından Vekâlete arzına,

Beşinci teklifin alelitlak müdür ve müfettişleri değil Vekâlet Merkez teşkilâtında görevli umum müdür, müdür ve şube müdürleriyle Vekâlet müfettişlerini istihdaf ettiği (Bu hususta yapılan şifahi açıklamadan anlaşıldığından) tatbikatta birçok mahzurlar doğurabilecegi ve tatbikinde de teşkilâtımız için bir fayda temin edilmiyeceği komisyonumuzca görüşülmüş ve bu teklifin Vekâlet makamına arzı uygun bulunmuştur.

Altıncı teklif Bayan öğretmenlerin 25 yılda arzulariyle emekliye ayrılmalarının temini hakkında olup yeni emeklilik kanunu tadilinde bu cihetlerin göz önünde tutulması için Vekâlet Makamına arzına,

51 — Öğretmèn Nimet Erkunt tarafından çift öğretim yapan ilkokulların vakit cedvelinin ayarlanması hakkındaki teklifi idarî mahiyette olup mevcut mevzuatımıza göre de mahallen temini mümkün görüldüğünden dileğin Şûraca görüşülmesine lüzum olmadığına,

52 — Birecik Fırat Okulu Başögretmeni Ali Rıza Mısır tarafından 5/II/1953 tarihli ve Şura Başkanlıgına hitaben yazılmış olan 7 sayfalık yazı okundu.

Bu yazıda teklif mahiyetinde bir kayda tesadüf edilememiş olup bedbin bir ruhun türlü şikâyet ve isnatlarını tertipsiz ve insicamsız bir surette sıralayan bir yazıdan ibaret

bulunduğu anlaşılmakta, ifade ve fikirleri hakkında ve mesleğimizin mensuplarının çalışma şekilleriyle kabili telif olmadığından Şuraya arzına lüzum görülmemiş ve bu yazının Vekâlet Yüksek Makamına tevdiine,

53 — Kastamonu Obalar Köyü eğitmeni Hakkı Yaylacı, Sarbun köyü eğitmeni Niyazi Ayvacı, Gemi köyü eğitmeni Şevki Kara, Daprak köyü eğitmeni Fahrettin Uzunkök, Dergünes köyü eğitmeni Mustafa Karasu ve İksife köyü eğitmeni Ali Erbay tarafından imzalariyle verilmiş olan 6 adet dilekçe ile Yunus Soyhan, Ömer Erman ve İbrahim Güler imzasiyle verilen mektup ayrı ayrı okundu.

Konuları Millî Eğitim Şurasını ilgilendirmeyen bu dilekçelerin idarî mahiyet taşımaları itibariyle Millî Eğitim Vekâletine arzına.

54 — Emekli öğretmen Vasıf Canbay tarafından yazılmış olup Millî Eğitim Şurasına havale edilmiş olan 12/II/1953 tarihli yazı okundu.

İhtiva ettiği düşüncelerin ilköğretime ait kısımları Şuranın ilgili komisyonlarında müzakere ve karara bağlanmış bulunduğundan ayrıca görüşülmesine ve bir karara varılmasına, ihtiyaç bulunmadığından Genel Sekreterliğe iadesine karar verilmiştir.

Başkan — *Sami AKYOL*

Başkan V. — *Saffet İRTENK*

Raportör — *Sabih ÖZLÜ*

Sekreter — *M. Emin ÇEVİK*

T. C. MAARİF VEKÂLETİ YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİV KÜTÜPHANESİNE AİTTİR.

Üyeler

Nihat AKYIL	*Asım AYAS*	*Ferit SANER*
Ahmet ARSLANGİRAY	*Şükrü ÇİLOĞLU*	*Rüştü SÖZEN*
Mithat ARTUN	*Sinan KOÇYİĞİT*	*Fuat ÜNVER*
Mübahat GÜRSOYLU	*Mithat ÖZGÜÇ*	

İNDEKS
(Konuşanlar)

ADASAL Rasim: 34, 42, 43, 114, 209
ADIYAMAN Süleyman: 175, 299, 636
ANAMUR Cemal: 269
AKALIN Kemal: 44, 116, 247, 328, 441, 503, 524, 533, 543, 637
AKAY İzzet: 288, 444
AKDİK Muhittin: 184, 546, 646
AKDİK Sara: 183, 390
AKGÜL İzzet: 388, 454
AKGÜN Kemal: 448, 503, 637
AKIN Himmet: 77, 521, 529
AKINCI Fahri: 256, 509
AKŞİT Niyazi: 370, 630
AKTAN Zeki: 447, 514
AKYAVAŞ Halil: 276 440, 510
AKYAZI İlyas: 426
AKYIL Nihat: 240, 504
AKYOL Sami: 50, 110, 275, 311, 379
ALAGÖZ Cemal: 333, 334
ALICIOĞLU İrfan: 672
ALPAY Fahri: 525, 643
ALTINOK Raif: 285
ARARAT Tevfik: 119
ARI Galip Naşit: 240
ARİFİGİL Remzi: 502
ARKAN Baha: 101, 109, 132, 142, 208
ARKAN Hüsamettin: 424
ARMAN Suphi: 503
ARTUK Esat: 286
ARTUN Asım: 77
ASAL Tarik: 22, 86
ATAÇ Emin: 38, 39, 40, 41
ATADEMİR Hamdi Ragıp: 62, 265, 268, 289
ATAKAN Bekir: 78, 126, 498, 523, 649
ATATUĞ Kemal: 45, 55, 57, 113, 258, 295, 327, 337, 370, 389, 507, 518, 519, 526, 553
ATATUĞ Macide: 188, 210
ATAY Leman: 654
AVAR Sıdıka: 454
AYDIN Hasan: 331
AYDINASLAN Davut: 283
AZAK Ekrem: 213, 525
BARANOK Muzaffer: 273, 663
BAŞKAN Adil: 280
BAYMUR Fuat: 450, 452, 455, 456, 458, 459, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469
BERK Hüviyet Bekir: 83
BERK Halit: 515, 520, 523
BEKÖZ Süleyman: 374, 522, 558
BİNAL Faik: 80, 502
BİRAN Lütfi: 79
BİRANT İzzet: 42, 178
BİRGİVİ Mebuse: 191, 193
CANER Faruk: 46, 640
CURA Mustafa: 121, 250, 281, 641, 642
CIVAOĞLU İlhami: 43
ÇAĞAL Kadir: 43, 245
ÇAĞLAR Ziya: 632
ÇANKAYA Ahmet: 49
ÇETİN Nihat: 422
DAĞLIOĞLU Ulvi: 257
DİKEÇLİGİL Hüsnü: 416, 653
DÖNMEZER Sulhi: 189, 191, 284, 290
DURLU Refik: 620
DURU Kâzım Nami: 83, 660
EĞEMEN Bedi Ziya: 114, 209, 210, 214, 240, 248, 286, 291, 306, 335, 336, 346, 347, 368, 371, 378, 411, 429, 501, 509, 521, 525, 526, 541, 546, 561, 657, 660, 675
EKE Cudi: 521
EKEMEN Cevdet: 674
ENÇ Mithat: 42, 197, 323, 502, 651
ERDOĞAN Ali: 372, 511
ERKMEN Fuat: 504, 528
EROL Muhittin: 531, 664
ERTAN Faik: 123, 445, 516, 369, 639, 439, 519
ERTEM Fevzi: 665
ESEN Bülent Nuri: 373, 384, 386, 387

FINDIKOĞLU Ziyaettin Fahri: 260, 418
FIRAT Memduha: 527
GİRAY Ahmet: 246, 297, 501, 515, 549
GÖKÇE Mustafa: 184, 440
GÜLEN Ömer Kaya: 630
GÜNAL Lâtif: 52, 182, 418, 500, 503, 550, 594
GÜNDOĞDU Mehmet: 270
GÜNDÜZ Kemal: 632
GÜNDÜZALP Fuat: 372, 410, 427, 429, 433, 609, 610
GÜNER Akif: 262 264, 446, 465
GÜNGÖR Turgut: 505
GÜNOĞLU Mübahat: 252, 340
GÜRCAN Mehmet: 528
GÜRGÖZE Nuri: 47, 48, 50, 437, 438, 443, 510, 608, 635
GÜNEN Halil: 509
HAÇOPULAS Aleksandros: 425
HAYIRLIOĞLU Akif: 115
HORASANLI Osman: 623
İLERİ Tevfik: 5, 127, 380, 433, 534, 545, 546, 690
IŞIK Mehmet: 271, 505, 520, 527, 626
KAFLI Kadir Can: 439
KALABA Hüseyin: 440
KALABAY İhsan: 520
KANAD Halil Fikret: 595, 608
KAYA Kemal: 677
KAYRAL Adviye: 210, 512
KOCAÇINAR Muhip: 40, 76, 125, 446
KÖKSEL Ömer Lütfi: 335, 387
KÖYMEN Nusret: 174
KURTÇA Halis: 546, 547
KURTULUŞ Faruk: 58, 559
MİRAL Rauf: 46, 347, 378
MUMCUOĞLU Kadri: 36, 57, 58, 118, 280, 438, 439, 503, 533
OĞUZ Ali: 117, 443, 647
OĞUZ Reşat: 33, 74, 379, 499, 541, 630
OKUTURLAR Şahap: 253, 531
ORTAÇ Selâhattin: 35, 474, 123, 539, 540, 542, 543, 544, 545, 547, 548, 549, 550, 551, 553, 554, 555, 556, 558,559
ÖĞÜŞ İhsan: 344, 506
ÖNERTÜRK Ahmet: 36, 376, 377, 422, 518
ÖVÜL Etem: 32, 278
ÖZBEK Şaban: 507
ÖZKAN Mehmet: 264
ÖZLÜ Sabih: 249, 379, 538
PARS Vedide Baha: 679
POTUROĞLU Abdullah: 511
PÖĞÜN Turgut: 511
SAFA Peyami: 25, 27, 31, 45, 52, 112, 292, 305, 309, 317, 333, 334, 340, 380, 450, 453, 471
SANIR Ferruh: 176 187, 315, 513, 514, 523, 531, 545, 656
SAYGI Osman: 109, 121, 271, 283, 514, 647
SELEN Fevzi: 650
SİYAVUŞGİL Sabri Esat: 34
SÖKMEN Hatice: 112, 375, 519
ŞENGÜLER Hasan: 34
TANIL Zeki: 423, 513, 644
TANSU Seniha: 178
TARHAN Mümtaz: 51
TEZCAN Tahir: 273, 315
TANSU Seniha: 673
TARDU Reşat: 666, 667
TARIMAN Celâl: 453
TOGAL Ziya: 672
TOLUNAY İ. Hakkı: 284
TORAN Ali Doğan: 277, 334
TUNAGİRAY Eyüp: 241, 529
TÜNGER İbrahim: 181, 244 379, 502
TÜRK Bekir: 26, 57, 75, 242, 315, 378, 383 471, 634
UNAT Faik Reşit: 369, 474, 561, 677, 68
UYANIK Muvaffak: 79 144, 174, 193, 20
ÜLGEN H. Bedrettin: 367, 513
ÜLGEN İsmail Hakkı: 376, 391
ÜNAL Tahsin: 368
VERİMER O. Faruk: 215, 293, 294, 295 299, 300, 301, 302, 303 304, 305, 306 308, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 317 320, 321, 322 324, 325, 326, 328, 329 331, 332, 333, 334, 339, 340, 341, 342 344, 345, 347
VURAL Rauf: 376
VURAL Mahmut: 278
YAVUZER Tevfik: 251, 508, 664
YÖRÜKOĞLU Kadri: 414, 614, 615, 630
ZEREN Zeki: 24, 137, 141

T. C.
MAARİF VEKÂLETİ
YAYIM MÜDÜRLÜĞÜ
ARŞİV
KÜTÜPHANESİ